T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

TARİH ÖNCESİ ARKEOLOJİSİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FARKLI BİNA GRUPLARI BAĞLAMINDA OBSİDİYEN İŞÇİLİĞİ VERİLERİ: AŞIKLI HÖYÜK MÖ 8. BİN YIL

Nilay ÇETİN

2501190966

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. Nurcan KAYACAN

İSTANBUL – 2023

ÖZ

FARKLI BİNA GRUPLARI BAĞLAMINDA OBSİDİYEN İŞÇİLİĞİ VERİLERİ: AŞIKLI HÖYÜK MÖ 8. BİN YIL

NİLAY ÇETİN

Tarihöncesinde yaşamış olan insanların sıkı sıkıya bağlı olduğu taş aletler, topluluğun davranışları, seçimleri, beğenileri, kuralları, günlük aktiviteleri, yaşam pratikleri ve içlerinde yaşadıkları mekânları nasıl kullandıkları gibi bir dizi önemli soru hakkında doğrudan bilgi edinmemizi mümkün kılmaktadır.

Bu çalışmadaki esas amaç Aşıklı Höyük topluluğunun, yerleşmenin geniş alanda kazısı yapılmış en geç tabakalarına denk düşen dönemde yaşanıldığı varsayılan dönüşümlerin yontmataş üzerinden sorgulanmasıdır. Topluluğun söz konusu süreci nasıl karakterize ettiği, yeni olan, terk ettikleri ve sürdürdükleri alışkanlıklarının oldukça köklü bir gelenek olan obsidiyen işçiliğine yansıyıp yansımadığı ile ne ölçüde yansıdığının anlaşılması çalışmanın temel hedefi olmuştur.

Yontmataş topluluğunun hammadde, teknolojik ve tipolojik analizleri aracılığıyla yerleşmenin bu en geç tabakalarında görülen mahallelerin ve mahalleleri oluşturan bina gruplarının yontmataş bağlamındaki kullanım benzerliklerini ve farklılıklarını konu edinen tez çalışmasında yalnızca istatistiksel bilgiler elde etmek değil aynı zamanda onu üreten ve kullananlar ile yaşadıkları mekânsal bağlama yaklaşmamız da amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Obsidiyen işçiliği, hammadde, teknolojik ve tipolojik analiz, mekânsal-bağlamsal analiz, Aşıklı Höyük.

ABSTRACT

OBSIDIAN INDUSTRY DATA COMING FROM DIFFERENT BUILDING GROUPS: 8TH MILLENIUM BC AŞIKLI HÖYÜK

NİLAY ÇETİN

Chipped stone tools, to which prehistoric people were closely attached, allow us to learn directly about a number of important questions such as the behavior, choices, preferences, rules, daily activities, living practices and how they used the spaces in which they lived.

The main purpose of this study is to investigate the transformations that the community of Aşıklı Höyük is assumed to have experienced in the period just before they abandoned the settlement, through chipped stone. The main objective is to understand how the community characterized this process, whether and to what extent their new habits, the habits they abandoned, and the habits they maintained were reflected in obsidian industry, a long-established tradition.

Through the raw material, technological and typological analyses of the chipped stone assemblage, the thesis, which focuses on the similarities and differences in the use of the chipped stone in the context of the neighborhoods and the building groups that make up the neighborhoods, aims not only to obtain statistical information but also to approach the spatial context in which those who produced and used it lived.

Keywords: Obsidian industry, raw materials, technological and typological analysis, spatial-contextual analysis, Aşıklı Höyük.

ÖNSÖZ

“Farklı Bina Grupları Bağlamında Obsidiyen İşçiliği Verileri: Aşıklı Höyük MÖ 8. Bin Yıl” adlı bu tez çalışmasının amacı Aşıklı Höyük’ün geç evrelerinde ortaya çıkan bina gruplarına ait obsidiyen buluntuların hammadde, teknoloji ve tipoloji çerçevesinde incelenmesi aracılığıyla topluluğun söz konusu dönemi nasıl karakterize ettiği ve bu dönemde topluluğun sosyal yapısının ve ekonomik yaşantısının yontmataş geleneğine yansıyıp yansımadığını anlamaktır. Bu tezde, yerleşmenin en geç evrelerindeki söz konusu bina grupları arasında yontmataş endüstrisi açısından benzerlik ve farklılıkların neler olduğu, eski dönem kazıları ve yeni dönem kazılarında kullanılan metodolojilerin yontmataş analiz sonuçlarına ne ölçüde yansıdığı, tez kapsamında analizi yapılan bu en geç evrelere ait bina gruplarının oluşturduğu mahallenin yontmataş verileri ile bin yıllık yerleşiklik süresince görülen yontmataş geleneğinin evreler arasındaki değişim ve/veya sürekliliğini anlamak hedeflenmiştir.

Uzun soluklu bu tez çalışmasını gerek bilimsel gerekse manevi anlamda daima yanımda duran, destekleyen, sabır gösteren, katkı sağlayan ailem, hocalarım ve arkadaşlarım olmasa başarmam mümkün olmazdı. Tez çalışmamda bana danışmanlık yapan, lisans eğitimime başladığım tarihten bu yana beni yetiştiren, bilimsel bilgi birikimini benimle her daim paylaşan, yalnızca danışmanlık değil aynı zamanda rehberlik eden, tez sürecinde karşıma çıkan tüm zorluklara göğüs gerebilmem için beni güçlendiren, bugüne kadar elindeki tüm olanakları sunmuş ve beni yetiştirmiş olan hocam Doç. Dr. Nurcan KAYACAN’a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bilimsel duruşundan her zaman ilham aldığım, eğitim sürecimin başlangıcından bu yana bana çok şey kazandıran, bir bilim insanı gibi düşünmemi sağlayan, aynı zamanda sosyal alanda da bana bir rol model olan, bilimselliği ve karakteri her şeyin önüne koyan ve kucaklayıcı yaklaşımıyla her daim ufkumu açan ve bu tez çalışmasının materyalini oluşturan Aşıklı Höyük yontmataş malzemesini çalışmama izin veren hocam Prof. Dr. Mihriban ÖZBAŞARAN’a sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

Tez sürecimin tamamında desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen, en zor zamanlarımda bile gülebilmemi sağlayan gerek bilimsel katkısı gerekse verdiği motivasyon sayesinde bu tez çalışmasını tamamlayabilmemde büyük emeği olan Özlem ALTUNGÜL'e, her konuda imdadıma yetişen Dr. Öğr. Üyesi Melis UZDURUM'a, desteklerine çok şey borçlu olduğum Doç. Dr. Güneş DURU, Dr. Sera YELÖZER, Dr. Müge ERGÜN, Fatma KALKAN, Emrah GÖKCAN ve tüm kazı ekibine sonsuz kez teşekkür ederim.

Tez çalışması süresince dostluklarıyla beni motive eden ve her daim yanımda olan sevgili Asya YÜZBAŞ, Beyzanur AKDEMİR, Ceyda KOCA ve Y. Orkun TATAR'a, tez sürecimin son dönemlerindeki tüm heyecanıma ortak olan Arş. Gör. Janset Nas KILINÇ, Arş. Gör. Zühra ÇINAR ESİN'e, en zorlu günlerimde bile ne olursa olsun devam edebileceğime olan inancıyla pes etmememi sağlayan annem Vildan ELER'e, sevgili kardeşim Caner ÇETİN, ablam Nur TANRIKULU ve bana her zaman abilik yapan eşi Gökhan TANRIKULU'na, bana adeta anne baba olan Nuran DEMİR ve Haluk DEMİR'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Yanımda olmasaydı anlamlar dünyasının tümüyle siyah beyaz olacağı bir dünyada, gökyüzünü tekrar mavi görmemi sağlayan sevgili Barışcan DEMİR'e burada ifade etmemin mümkün olamayacağı kadar teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasının, bilimsel değerinin yanında ve ötesinde, hayatımda karşılaşabileceğim tüm dönüm noktalarına denk gelmesiyle bendeki değeri tarifsizleşti. Bu dönemde yaşadığım tarifsiz duyguların her bir satırına yansıdığı tezimi bir kadın olarak en başta kendime, sonra neredeyse her alanda mücadelenin çok daha fazlasını vermek zorunda kalan kadın arkadaşlarım ve meslektaşlarıma, karşısına çıkartılan zorluklar ve yıldırmalar ne olursa olsun asla pes etmeyen ve pes etmeyecek olan herkese adıyorum.

Nilay Çetin

Haziran 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ ii

ABSTRACT iii

ÖNSÖZ iv

TABLOLAR LİSTESİ x

ŞEKİLLER LİSTESİ xiii

KISALTMALAR LİSTESİ xxiv

TERMİNOLOJİ LİSTESİ xxv

GİRİŞ 1

KAVRAMSAL ÇERÇEVE 4

Yontmataş Çalışmaları 4

Mekân Analizi 14

BİRİNCİ BÖLÜM

KONU, AMAÇ VE YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı 19

1.2. Araştırmanın Yöntemi 23

1.2.1. Arkeolojik Malzemenin Seçim Kriterleri 23

1.2.2. Arkeolojik Malzemenin Analiz Yöntemi 25

İKİNCİ BÖLÜM

AŞIKLI HÖYÜK VE YONTMATAŞ İŞÇİLİĞİ

2.1. Aşıklı Höyük ile İlgili Genel Bilgiler 30

2.1.1. Araştırma Tarihçesi 31

2.1.2. Çevresel Ortam ve Hammadde Kaynakları 32

2.1.3. Tarihleme, Tabakalanma, Mimari ve Sosyal Organizasyon 35

2.2. Aşıklı Höyük Son Yerleşim Tabakası 41

2.3. Tabaka 2A-C Evresinde Görülen Değişimler 64

2.4. Aşıklı Höyük Yontmataş Çalışmaları ve Aşıklı Yontucuları 71

2.5. MÖ 8. Bin Yıl Ortası Yeni Obsidiyen Verileri 79

2.5.1. 1. Bina Grubu: Bina İçleri 79

2.5.2. 1. Bina Grubu: Çöplük Dolgusu 136

2.5.3. 1. Bina Grubu: Bina Araları 143

2.5.4. 1. Bina Grubu Değerlendirme 167

2.5.5. 2. ve 3. Bina Grupları 179

2.5.6. 4. Bina Grubu: Bina İçleri 186

2.5.7. 4. Bina Grubu: Bina Araları 241

2.5.8. 4. Bina Grubu: Açık Alan ve Çöplük Dolguları 258

2.5.9. 4. Bina Grubu Genel Değerlendirme 287

2.5.9.1. Binalar 287

2.5.9.2. Bina Araları 328

2.5.9.3. Çöplük ve Açık Alan Dolguları 342

2.5.10. Bina Grubu Karşılaştırmalı Değerlendirme 363
2.5.10.1. Hammadde 364
2.5.10.2. Teknolojik Analiz 366
2.5.10.3. Bağlamsal Analiz 374
2.5.10.4. Tipolojik Analiz 377
2.5.10.5. Bağlamsal Analiz 381
2.5.11. B Mahallesi Karşılaştırmalı Değerlendirme 384
2.5.11.1. Hammadde 385
2.5.11.1.1. Mahalle Geneli 385
2.5.11.1.2. Bina Grupları Karşılaştırması 387
2.5.11.1.3. Mekânsal-Bağlamsal Analiz 388
2.5.11.2. Teknolojik Analiz 392
2.5.11.2.1 Mahalle Geneli 392
2.5.11.2.2. Bina Grupları Karşılaştırması 402
2.5.11.3. Tipolojik Analiz 409
2.5.11.3.1. Mahalle Geneli 409
2.5.11.3.2. Bina Grupları Karşılaştırması 416
2.5.11.3.3. Mekânsal-Bağlamsal Analiz 421
2.6. Aşıklı Höyük Obsidiyen Verileri ile Tez Kapsamındaki Analiz Sonuçlarının Karşılaştırılması 423
2.6.1. Aşıklı Höyük'te Görülen Hammadde Tercihleri 425
2.6.2. Teknolojik Seçimler 426
2.6.3. Aşıklı Höyük'te Görülen Aletler 430
2.6.4. Obsidiyen Buluntuların Mekânsal Dağılımları 433

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME 437

SONUÇ..... 451

KAYNAKÇA 460

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: 2. Tabaka 2A-C evrelerinde görülen B mahallesindeki bina grupları. 62

Tablo 2: Aşıklı Höyük'te tabaka ve evre ayrımlarındaki değişimleri göstermektedir. Tablo içerisindeki ayrımlar değişimlerin görülmeye başladığı evreleri birbirinden ayırma amaçlıdır, topluluk içerisinde yaşanan hiçbir değişim birbirinden keskin sınırlarla ayrılmamaktadır. 70

Tablo 3: Bina 44'e ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılım tablosu. 80

Tablo 4: Bina 45'e ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı. 96

Tablo 5: Bina 48'e ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı. 102

Tablo 6: Bina 49'a ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı. 111

Tablo 7: Bina 50'ye ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı. ... 118

Tablo 8: Bina 51'e ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı. 126

Tablo 9: Çöplük dolgusuna ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı. 137

Tablo 10: Bina 49-50 arası dolguya ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı. 144

Tablo 11: 1. bina grubunun batı kısmı, çekirdeklerin sayısal dağılımı. 149

Tablo 12: 1. bina grubunda görülen aletlerin taşımalıkları ve sayısal-oransal dağılımı. 157

Tablo 13: 1. bina grubu doğu kısmı, obsidiyen buluntuların teknolojik dağılımı... 161

Tablo 14: Nenezi Dağ obsidiyeninin teknolojik dağılımı. 172

Tablo 15: 2. bina grubuna ait obsidiyenlerin teknolojik dağılımı. 182

Tablo 16: 3. bina grubundan Bina 53'e ait obsidiyenlerin teknolojik dağılımı..... 184

Tablo 17*:* CY binasında bulunan aletlerin sayısal dağılımı. 202

Tablo 18*:* CZ binasına ait aletlerin sayısal dağılımı..... 206

Tablo 19*:* DF binasında bulunan aletlerin sayısal dağılımı..... 216

Tablo 20*:* JD binasında bulunan obsidiyenlerin tipolojik dağılımı. 226

Tablo 21: CT binasında görülen obsidiyenlerin tipolojik dağılımı. 236

Tablo 22: DG-DF arasında bulunan obsidiyenlerin tipolojik dağılımı. 257

Tablo 23: Açık alan dolgusuna ait obsidiyenlerin tipolojik dağılımı..... 266

Tablo 24: Çöplük dolgusuna ait obsidiyenlerin tipolojik dağılımı..... 281

Tablo 25: 4. bina grubunda görülen Nenezi Dağ obsidiyenlerinin renk ve doku, teknoloji ve bulundukları bina dağılımı. 290

Tablo 26: 4. bina grubunda görülen Nenezi Dağ obsidiyenlerinin tipolojik dağılımı. 293

Tablo 27: 4. bina grubu binalarında bulunan Göllüdağ obsidiyeninden çekirdekler ve ölçüleri..... 299

Tablo 28: 4. bina grubu binalarında bulunan Göllüdağ obsidiyeninden çekirdeklerin ölçülerinin ortalamaları ve standart sapma değerleri. 300

Tablo 29: 4. bina grubu binalarında bulunan Göllüdağ obsidiyeninden yonga çekirdeklerinin ölçülerinin ortalamaları ve standart sapma değerleri. 300

Tablo 30: Vurma düzlemi açma parçalarının ölçülerinin standart sapma değerleri ve bulundukları binalar. 302

Tablo 31: 4. bina grubu binalarındaki vurma düzlemi açma parçalarının ölçü ortalamaları ve standart sapma değerleri..... 303

Tablo 32: 4. bina grubunda görülen merkezi dilgilerin mekânsal dağılımları. 307

Tablo 33: 4. bina grubunda görülen alet adetleri ve oranları. 310

Tablo 34: 4. bina grubu bina içlerinde bulunan grimsi saydam kırçıllı obsidiyenlerin teknolojik ve tipolojik ayrımları ve bulundukları binalar. 323

Tablo 35: 4. bina grubu bina aralarındaki obsidiyenlerin teknolojik dağılımı. 329

Tablo 36: 4. bina grubu bina aralarında bulunan çekirdekler ve ölçüleri. 333

Tablo 37: 4. bina grubu bina aralarında bulunan yonga çekirdekleri ölçülerinin ortalama ve standart sapma değerleri. 334

Tablo 38: 4. bina grubu çöplük dolgusunda bulunan yonga ve dilgi üzeri aletlerin adet ve oranları. 349

Tablo 39: 4. bina grubu açık alan dolgusuna ait yonga ve dilgi üzeri aletlerin adet ve oranları. 359

Tablo 40: 4. bina grubu binalar, bina araları ve dolgulardaki obsidiyenlerin kaynaklarına göre sayısal dağılımı. 365

Tablo 41: 4. bina grubu binalar, bina araları ve dolgulardaki çekirdeklerin teknolojik ayrımları. 367

Tablo 42: 4. bina grubunda bulunan merkezi dilgilerin bulundukları bağlamlar ve boyutları. 373

Tablo 43: 4. bina grubu yonga, dilgi ve dilgicik üzeri aletlerin adet ve oranları 377

Tablo 44: 4. bina grubu aletlerinin bulundukları bağlamlara göre dağılımı. 378

Tablo 45: B mahallesinde bulunan çekirdeklerin adetleri ve hammadde dağılımları. 394

Tablo 46: B mahallesinde görülen çekirdeklerin hammadde ve teknolojik özelliklerine göre dağılımı. 395

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yontmataş buluntuların dijital olarak kaydedilmesinde kullanılan veri tabanı ve kategoriler. 29

Şekil 2: Aşıklı Höyük'ün konumunu ve çevresini gösteren hava fotoğrafı (Hazırlayan: Melis Uzdurum; Uzdurum ve Duru, 2021: Şekil 1'den alınmıştır..... 31

Şekil 3: Aşıklı Höyük, Tabaka 5 ve 4'e ait binalar, açık alanlar (4GH) (Özbaşaran, M., Uzdurum, M., Duru, G., 2018: Figür 4'ten alınmıştır). 36

Şekil 4: Aşıklı Höyük, Tabaka 4'ün yapı evreleri (4GH) (Özbaşaran, M., Uzdurum, M., Duru, G., 2018: Figür 12'den alınmıştır)..... 37

Şekil 5: Aşıklı Höyük, Tabaka 3 ve yapı evreleri (4GH) (Özbaşaran, M., Uzdurum, M., Duru, G., 2018: Figür 21'den alınmıştır)..... 39

Şekil 6: Aşıklı Höyük yerleşim topografisini ve düzenini (2 A-C evresi) gösteren plan 40

Şekil 7: 2. Tabaka (A-C evreleri) yerleşim dokusu (Duru, 2013: Şekil 51.2'den alınmıştır). 46

Şekil 8: Mimari planların tabakalar ve evreler içerisindeki kademeli değişimini gösteren şematik tablo (Özbaşaran vd., 2018: Fig. 33'ten alınmıştır). 47

Şekil 9: Aşıklı Höyük'te MÖ 9. bin yıl ortalarından 8. bin yıla kadar bina ve çöplüklerin devamlılığını gösteren plan -4GH Alanı güney ve doğu profilleri- (Özbaşaran vd., 2018: Figür 3'ten alınmıştır). 49

Şekil 10: 2. Tabaka'da tanımlanmış mahalleler (Duru, 2013: Şekil 54'ten alınmıştır). 50

Şekil 11: Aşıklı Höyük 2. Tabaka vaziyet planı üzerinde farklı renkler ile gösterilen dört bina grubu (Vaziyet planı: Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi)..... 51

Şekil 12: 3-4 LM alanı plan çizimi. Yeşile boyalı binalar yeni kazı döneminde, mavi ile boyalı binalar eski kazı döneminde çalışılmıştır (Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi). 52

Şekil 13: 1. bina grubunun 3-LM ve 3-4 JK açmalarında yer alan yapılarını gösteren hava fotoğrafı (Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi). 53

Şekil 14: Bina 50'nin şematik kesiti. (Yayımlanmamış Aşıklı Höyük kazı raporu 2019, fig 6'dan alınmıştır)..... 55

Şekil 15: 1. bina grubunda binalar, sokaklar ve çöplüğün ilişkiselliğini gösteren şematik plan. Yeşile boyalı alanlar yeni kazı döneminde, maviye boyalı alanlar eski kazı döneminde çalışılan alanlardır..... 57

Şekil 16: DF-CZ ve CY binalarının ilişkisini gösteren şematik plan. Mavi ile boyalı alanlar eski kazı sistemi ile, yeşile boyalı alanlar yeni kazı sistemi ile çalışılmıştır. 59

Şekil 17: 4. bina grubundaki bina, aralık, açık alan ve çöplük dolgusunun ilişkiselliğini gösteren şematik plan. Yeşile boyalı alanlar yeni kazı döneminde, maviye boyalı alanlar eski kazı döneminde çalışılan alanlardır..... 60

Şekil 18: 2. bina grubundaki binaların ilişkiselliğini gösteren şematik plan. Binaların tamamı eski kazı döneminde çalışılmıştır. 60

Şekil 19: 3. bina grubundaki binaların ilişkiselliğini gösteren şematik plan. Yeşile boyalı alanlar yeni kazı döneminde, maviye boyalı alanlar eski kazı döneminde çalışılan alanlardır. 61

Şekil 20: Bina 44'te bulunan yassı çekirdek..... 82

Şekil 21: Bina 44'te bulunan iki vurma düzlemli yonga çekirdeği. 83

Şekil 22: Burin-like core olarak adlandırılan çekirdeklerin üretim şeması (Hussain, 2015; fig XIII- 6'dan alınmıştır). 84

Şekil 23: Bina 44'te görülen burin-like core tipi çekirdek. 85

Şekil 24: Bina 44'te görülen yonga üzeri ön kazıyıcı. 89

Şekil 25: Bina 44'ün kuzey odası taban üstünde görülen bir yonganın kenar aşınması ve yuvarlanması (Kayacan, 2019 yayımlanmamış kazı raporu fig 1a-b'den alınmıştır). 91

Şekil 26: Bina 44'e ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımları. 95

Şekil 27: Bina 45'e ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımları. 101

Şekil 28: Bina 48'de görülen yonga üzeri tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği. 103

Şekil 29: Bina 48'de görülen çok vurma düzlemli yonga çekirdeği. 104

Şekil 30: Bina 48'e ait obsidiyen buluntuların hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımları. 110

Şekil 31: Bina 49'a ait obsidiyen buluntuların hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımı. 117

Şekil 32: Bina 50'de görülen tek vurma düzlemli yassı yonga çekirdeği. 120

Şekil 33: Bina 50'ye ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımları. 125

Şekil 34: Bina 51'de görülen platformu döndürülerek yongalanan tükenmiş yonga çekirdeği. 128

Şekil 35: Bina 51'e ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımları. 136

Şekil 36: Çöplük dolgusundaki aşırı darbeden dolayı ezilmiş olan tek vurma düzlemli yonga çekirdeği. 138

Şekil 37: Çöplük dolgusuna ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımı. 143

Şekil 38: Bina aralarına ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımı. 146

Şekil 39: 1. bina grubunun batı kısmı, obsidiyen buluntuların bağlamlara göre sayısal ve oransal dağılımı. 147

Şekil 40: 1. bina grubunun batı kısmı, obsidiyen buluntuların hammaddelere göre oransal dağılımı. 148

Şekil 41: 1. bina grubu batı kısmı, buluntuların hammadde ve mekânsal dağılımlarına göre oranları. 148

Şekil 42: 1. bina grubu batı kısmı obsidiyen buluntu topluluğunun teknolojik dağılımı. 152

Şekil 43: 1. bina grubu dilgi-dilgiciklerin kalınlık ve genişlik ölçülerinin dağılımı. 155

Şekil 44: 1. bina grubu doğu kısmında bulunan burin-like core tipi çekirdek (GT mekânı). 163

Şekil 45: 1. bina grubu doğu kısmı omurgalı dilgiler. 163

Şekil 46: 1. bina grubu doğu kısmı vurma düzlemi açma yongası (GT mekânı). ... 164

Şekil 47: 1. bina grubu doğu kısmı obsidiyen buluntuların hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımı. 167

Şekil 48: 1. bina grubu obsidiyen buluntuların hammadde ve mekânsal dağılımları. 169

Şekil 49: 1. bina grubu batı kısmı yonga üzeri aletlerin taşımalıklarına göre sayısal ve oransal dağılımları. 175

Şekil 50: 1. bina grubunda görülen dilgi aletlerin sayısal ve oransal dağılımı. 175

Şekil 51: 1. bina grubuna ait obsidiyen buluntuların bulundukları bağlamlara göre sayısal ve oransal dağılımı. 178

Şekil 52: 2. bina grubuna ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımı. 180

Şekil 53: 3. bina grubundan Bina 53'e ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımı. 185

Şekil 54: CR binasında bulunan yontmataş buluntularının sayısal ve oransal dağılımı. 186

Şekil 55: CR binasında bulunan aletler. 189

Şekil 56: CY binasına ait buluntuların sayısal ve oransal dağılımı. 191

Şekil 57: CY binasında görülen İki vurma düzlemli yonga çekirdeği. 193

Şekil 58: CY binasında görülen çocuk üretimi çekirdek. 194

Şekil 59: CY binasında görülen ikincil vurma düzlemi açma yongaları. 195

Şekil 60: CY binasında görülen "upsilon" dilgi. 197

Şekil 61: CY binasında görülen çeper kazıyıcı. 199

Şekil 62*:* CY binasında bulunan geometrik üçgen formlu alet. 201

Şekil 63: CZ binasına ait buluntuların sayısal ve oransal dağılımları. 203

Şekil 64*:* CZ binasında bulunan dişli alet. 207

Şekil 65*:* DF binasına ait yontmataş buluntuların sayısal ve oransal dağılımları. 208

Şekil 66: DF binasında bulunan tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği. 210

Şekil 67: DF binasında bulunan "upsilon" dilgi grubu. 213

Şekil 68*:* DF binasında bulunan geniş ve kalın dilgiler. 215

Şekil 69*:* DF binasında bulunan yonga üzeri delici ve kalem. 217

Şekil 70*:* JD binasında bulunan yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı. 221

Şekil 71: JD binasında bulunan tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği. 222

Şekil 72*:* CT binasına ait yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı. 228

Şekil 73: CT binasında görülen vurma düzlemi yenileme yongaları. 231

Şekil 74*:* CT binasında görülen omurgalı dilgi. 232

Şekil 75*:* CT binasında görülen yan dilgiler. 233

Şekil 76*:* CT binasında görülen merkezi dilgiler. 234

Şekil 77*:* CT binasında görülen yonga üzeri ön kazıyıcılar. 237

Şekil 78*:* CT binasında görülen dilgi üzeri ön kazıyıcı alet grubu. 239

Şekil 79*:* CY-CR-CU arasına ait yontmataş buluntuların teknolojik dağılımları. ... 241

Şekil 80*:* CY-CR-CU arasında bulunan iki vurma düzlemli dilgi çekirdeği. 243

Şekil 81*:* CY-CR-CU arasında görülen iki vurma düzlemli yonga çekirdeği. 244

Şekil 82*:* CY-CR-CU arasında görülen yongalama yüzü açma dilgileri. 245

Şekil 83: CY-CR-CU arasında görülen aletler ve sayısal dağılımları. 247

Şekil 84: CY-CR-CU arasında bulunan kalın yonga üzeri yarı çeper kazıyıcı. 248

Şekil 85: DG-DF arasında bulunan yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı. ... 249

Şekil 86: DG-DF arasında bulunan tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği. 251

Şekil 87: DG-DF arasında görülen platformu döndürülerek yongalanan yonga çekirdeği. 252

Şekil 88: DG-DF arasında görülen şekillendirme yongaları. 253

Şekil 89: DG-DF arasında bulunan omurgalı yongalama yüzü açma dilgileri. 254

Şekil 90: Açık alan dolgusuna ait yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı. 259

Şekil 91: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan “Y” biçimli merkezi dilgiler. 263

Şekil 92: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan dilgicikler. 264

Şekil 93: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan yonga üzeri ön kazıyıcı. 267

Şekil 94: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan kırık uçlu dilgi. 270

Şekil 95: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan budanmış dilgiler. 271

Şekil 96: Çöplük dolgusunda bulunan yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı. 274

Şekil 97: Çöplük dolgusunda görülen vurma düzlemi açma parçaları. 276

Şekil 98: Çöplük dolgusunda görülen merkezi dilgiler. 278

Şekil 99: Çöplük dolgusunda görülen dilgicikler..... 279

Şekil 100: Çöplük dolgusunda çeşitli boyutlarda bulunan mikro kalem grup..... 280

Şekil 101: Çöplük dolgusunda bulunan geometrik üçgen formlu mikrolit..... 284

Şekil 102: Çöplük dolgusunda görülen mikro kalem alet. 285

Şekil 103: Çöplük dolgusunda bulunan yarım ay. 286

Şekil 104: 4. bina grubunda görülen obsidiyenlerin hammadde kaynaklarına göre oransal dağılımı. 289

Şekil 105: 4. bina grubu binalarındaki Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin binalara göre sayısal ve oransal dağılımları. 295

Şekil 106: 4. bina grubu bina içlerindeki Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin teknolojik dağılımı. 296

Şekil 107: 4. bina grubu binalarında bulunan merkezi dilgilerin kalınlık ve genişliklerinin dağılımı. 306

Şekil 108: 4. bina grubundaki dilgi ve yonga üzeri aletlerin genel toplam içerisindeki oranları. 311

Şekil 109: 4. bina grubu binalarında görülen yonga üzeri aletlerin birbirine oranı ve alt tipleri. 312

Şekil 110: 4. bina grubu binalarında görülen dilgi üzeri tanımlı alet gruplarının yüzdesel dağılımı. 315

Şekil 111: 4. bina grubu binalarındaki aletlerin taşımalıklarına göre oransal dağılımı. 317

Şekil 112: 4. bina grubu binalarında görülen dilgi üzeri tanımlı aletlerin, çeşitli düzeltili aletlerin ve kullanım aşınma izi taşıyan aletlerin oransal dağılımı ve taşımalık ile düzelti tiplerine göre ayrımı. 318

Şekil 113: 4. bina grubundaki dilgi ve yonga üzeri aletlerin bina içlerindeki sayısal ve oransal dağılımı. 321

Şekil 114: 4. bina grubu binalarında görülen merkezi dilgilerin ve "Y" biçimli dilgilerin genişlik ve kalınlıklarının dağılım grafiği. 327

Şekil 115: 4. bina grubu bina aralarındaki obsidiyenlerin teknolojik olarak oransal dağılımı. 331

Şekil 116: 4. bina grubu bina aralarında görülen kazıyıcı alt tipleri ve oransal dağılımı. 340

Şekil 117: 4. bina grubu çöplük dolgusunda görülen yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı. 344

Şekil 118: 4. bina grubu çöplük dolgusundaki aletlerin alet olmayan yonga ve dilgilere oranları. 351

Şekil 119: 4. bina grubu açık alan dolgusuna ait yontmataş buluntuların teknolojik olarak oransal dağılımı. 354

Şekil 120: 4. Bina grubu açık alan dolgusunda görülen aletlerin alet olmayan yonga ve dilgilere oranları ile dilgi üzeri tanımlı aletlerin kendi içlerindeki oranları. 360

Şekil 121: 4. bina grubu açık alan dolgusunda görülen dilgi üzeri aletlerin taşımalıklara göre dağılımı. 363

Şekil 122: 4. bina grubu obsidiyen kaynaklarının oransal dağılımı. 366

Şekil 123: B mahallesinde görülen yontmataş buluntuların hammaddelerine göre sayısal ve oransal dağılımı. 385

Şekil 124: B mahallesinde görülen obsidiyenlerin renk ve doku gruplarına göre hammadde dağılımı. 386

Şekil 125: Yontmataş buluntuların bina gruplarına göre dağılımı. 387

Şekil 126: Bina gruplarında görülen yontmataş buluntuların hammaddelere göre dağılımı. 388

Şekil 127: 1. ve 4. bina gruplarında görülen yontmataş buluntuların farklı bağlamlardaki hammadde dağılımları. 389

Şekil 128: 4. bina grubundaki bina içlerinde Nenezi Dağ obsidiyeninin dağılımı. . 390

Şekil 129: 1. bina grubundaki binalarda görülen Nenezi Dağ obsidiyeninin dağılımı. 391

Şekil 130: B mahallesi genelinin binalar, bina araları, açık alan dolgusu ve çöplük dolgusunda görülen buluntuların teknolojik dağılımı. 393

Şekil 131: B mahallesindeki bina gruplarında görülen obsidiyenlerin teknolojik dağılımı. 403

Şekil 132: B mahallesi bina gruplarındaki eski ve yeni dönem kazıları sırasında çalışılan mekânlarda bulunan minik boyutlu yontmataş elemanların dağılımı..... 405

Şekil 133: B mahallesindeki 1. ve 4. bina gruplarına ait yontmataş buluntuların bina, bina araları ve çöplük dolgusundaki dağılımı. 406

Şekil 134: 1. ve 4. bina gruplarında yan dilgilerin ve merkezi dilgilerin dağılımı.. 408

Şekil 135: 1. ve 4. bina gruplarında görülen tek yönlü ve iki yönlü merkezi dilgilerin dağılımı. 409

Şekil 136: B mahallesindeki yonga, dilgi ve dilgicik üzeri aletler ile alet olmayan taşımalıkların oransal dağılımı. 410

Şekil 137: B mahallesi genelinde görülen aletlerin hammaddelere göre dağılımı. . 411

Şekil 138: B mahallesi yonga üzeri kazıyıcıların alt tip ve taşımalıklara göre dağılımı. 413

Şekil 139: B mahallesindeki dilgi ve dilgicik üzeri tanımlı alet gruplarının dağılımı. 415

Şekil 140: B mahallesinde görülen dilgi üzeri alet gruplarının taşımalıklara göre dağılımı. 416

Şekil 141: B mahallesindeki bina gruplarında görülen aletlerin dağılımı. 418

Şekil 142: B mahallesindeki bina gruplarında yontmataş topluluğu içerisindeki aletlerin alet olmayanlara oranları. 419

Şekil 143: Alet gruplarının bina grupları arasındaki dağılımı. 420

Şekil 144: 1. ve 4. bina gruplarında aletlerin bulundukları bağlamlara göre dağılımı. 421

Şekil 145: Görseldeki kırmızı halkalar ve harfler yerleşmenin 2. Tabakasında görülen mahalleleri ve mahallelerin isimlerini ifade etmektedir (Duru, 2015). Bu mahalleler içerisinde sarı işaretler ile gösterilen alanlar 2007 yılında S. Yıldırım-Balcı'nın doktora tez çalışması kapsamında yontmataş buluntularını çalıştığı alanlardır. Mor renkli dörtgen içerisinde 2018 yılında yayımlanan ve Kayacan ve Altınbilek-Algül'ün birlikte çalıştıkları alanı gösterilmektedir. Mavi dörtgen ise bu tez çalışması kapsamında çalışılan ve B mahallesinde 4 farklı bina grubu içeren alandır. 425

Şekil 146: Aşıklı Höyük'te görülen alet gruplarının evrelere ve taşımalıklara göre dağılımı. Şekil 2 a, b ve c erken-orta ve geç evreleri göstermektedir (Yıldırım-Balcı, 2007: Ek 8-19 referans alınarak düzenlenmiştir). Şekil d ise tez kapsamında çalışılan B mahallesinin sonuçlarını yansıtmaktadır. 432

Şekil 147: B mahallesinde obsidiyen buluntuların bina grupları ve bulundukları bağlamlara göre dağılımı. 438

Şekil 148: 1. bina grubunda görülen obsidiyen buluntuların bulundukları bağlamlara ve teknolojik ayrımlara göre dağılımı. 439

Şekil 149: 4. bina grubuna ait obsidiyen buluntuların bulundukları bağlamlara ve teknolojik ayrımlarına göre dağılımı. 440

Şekil 150: 2. ve 3. bina gruplarında görülen obsidiyenlerin teknolojik olarak dağılımı. 441

Şekil 151: B mahallesindeki obsidiyen buluntuların bina gruplarına ve teknolojik ayrımlarına göre dağılımı. 442

Şekil 152: B mahallesinde görülen çekirdeklerin teknolojilerine ve bina gruplarına göre dağılımı. 443

Şekil 153: B mahallesinde görülen dilgilerin teknolojilerine ve bulundukları bina gruplarına göre dağılımı. 444

Şekil 154: B mahallesinde aletlerin bulundukları bağlamlara ve bina gruplarına göre dağılımı. 446

Şekil 155: B mahallesinde alet gruplarının bina gruplarına göre dağılımı. 447

KISALTMALAR LİSTESİ

AH : Aşıklı Höyük

bkz. : Bakınız

B. : Bina

çek. : Çekirdek

Fig. : Figür

km : kilometre

m : metre

mm : milimetre

MÖ : Milattan önce

Sp. : *Space*/Alan

U. : Aşıklı belgeleme sisteminde kullanılan en küçük toplama birimi olan unit

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

TERMİNOLOJİ LİSTESİ

Terimler

Bu tez çalışmasında kullanılan ve aşağıda listesi sunulmuş olan terimlerde, İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı'nda yapılan çalışmalar ve bu alanda yazılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri temel alınmıştır. Söz konusu çalışmalar, İstanbul Üniversitesi, Prehistorya Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Halet Çambel başkanlığında yapılan terminoloji semineri (1965-1968) ve Dr. Didier Binder'in başkanlığında yapılan teknoloji ve üretim zinciri seminerleridir (1997-1998). Referans olarak kullanılan tezler ise S. Yıldırım (1999), G. Çoşkunsu (1999), Ç. Altınbilek (2000), N. Kayacan'ın (2000) yüksek lisans, S. Yıldırım-Balcı (2007) ve Ç. Algül'ün (2008) doktora tezleridir.

Almaşık düzelti (*alternating retouch-retouche alternant(e)*): Bir aletin tek bir kenarında alttan ve üsten olacak şekilde yapılan düzelti uygulamasının adıdır.

Almaşan düzelti (*alternate retouch- retouche alterne*): Bir aletin iki kenarının karşılıklı olarak, birinde alt diğerinde üst yüzeyde olacak şekilde yapılan düzelti uygulamasıdır.

Alt bitim (*proximal end/bulbar end- partie proximal*): Bir parçanın yumrusunun ve topuğunun bulunduğu kısımdır.

Ara parça (*splintered piece- piéce ésquillée*): Ahşap, kemik veya yumuşak dokulu maddelerin yarılmasında kullanıldığı düşünülen yardımcı parçadır. Kenarında ve yüzeyinde ezilmeler ve çatlaklar taşımaktadır.

Çekirdek (*core- nucléus*): Yongalama yapmak amacıyla hazırlanan ve üzerinden dilgi, dilgicik ve/veya yonga çıkartılan parçadır.

Çekirdek yenileme parçaları (*core revival piece- piéce de ravivage/ éclat de ravivage*): Çekirdekte yenileme ihtiyacı duyulan yüzeyden bu amaçla çıkartılan parçadır. Çekirdek yenileme parçaları vurma düzleminin veya yongalama yüzünün yenilenmesi olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bu yenileme parçaları yongalar veya dilgiler olabilir.

Çeper kazıyıcı (*round scrape*): Düzeltinin tüm kenarlarda devam ettiği ve genellikle oval/yuvarlak/çeper bir forma sahip kazıyıcıdır.

Çentikli dilgi/ dilgicik/ yonga (*notched blade/ bladelet/ flake- lame/ lamelle/ éclat coche*): Yonga, dilgi veya dilgiciklerin kenarlarında görülen düzeltinin, söz konusu kenarlarda çentik oluşturacak şekilde içe doğru eğimli olduğu aletlerdir.

Dalmalı dilgi (*plunging blade - lame outrepassé(e)*): Yongalama esnasında bazen uygulanan gücün ayarlanamaması sonucunda hatalı çıkan ve çekirdeğin alt kısmını da taşıyan dilgidir. Bununla birlikte her durumda hatalı dilgi olarak yorumlanmaz. Bu dilgiler bazı durumlarda çekirdeğin formunu düzeltmek amacıyla bilinçli olarak da dalmalı şekilde çıkartılır.

Delici (*perforater - perçoir*): Bir parçanın uç kısmının düzelti ile sivriltilmesi sonucu elde edilen ve delme amacı taşıyan alettir.

Dilgi (*blade - lame*): Form itibarıyla yongalardan daha uzun ve dar olan, üzerinde kendisinden önce çıkartılan parçanın (dilginin) birbirine paralel olan negatif izlerini taşıyan parçadır. Bununla birlikte (üretiminin amacı ve niteliğine göre değişmekle birlikte) çeşitli boyut ve formlarda olabilir.

Dilgicik (*badelet - lamelle*): Genellikle genişlikleri 8-12 mm arasında olan küçük boyutlu dilgidir. Bununla birlikte bir endüstri içerisinde eğer belirli bir boyutta dilgi üretimi yoksa, çeşitli genişliklere sahip dilgiler üretilebileceğinden, dilgi/dilgicik ayrımı belirsizleşmektedir. Bu ayrım ancak endüstride amaçlanan dilgisel üretimin karakteristiği çerçevesinde yapılabilir.

Doğal yüz (*natural surface - surface naturel*): Obsidiyenlerin yüzeyinde bulunan ve çeşitli nedenlerle meydana gelen doğal bir yüzey özelliğidir.

Doğal yüzlü dilgi (*blade showing a remaining natural surface - recoupe de surface naturelle*): Hammadde üzerindeki doğal nitelikteki yüzeyin bir kısmını kendi yüzeyinde taşıyan dilgidir. Bu dilgiler hazırlama izi taşıyan yan dilgiler olarak adlandırılır.

Düzelti (*retouch - retouche*): Bir parçanın alet olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla kenarlarına (bazen de kenardan gövdeye kadar) yapılan bir uygulamadır. Sapa geçirmek veya direkt kullanmak amacıyla yapılabilir. Kullanım alanına göre değişen farklı tiplerde (sarp, yayvan, ince) görülebilirler.

Budanmış (*truncated - piéce tronquée*): Genellikle dilgilerin bazense yongaların bir veya iki bitiminde görülen sarp, yarı sarp veya ince düzelti ile yapılan küt ya da verev biçimli alettir.

İki vurma düzlemli çekirdek (*bipolar core - nucléus bipolaire*): İki vurma düzleminden karşılı olarak parça çıkarılan çekirdektir.

İkili kazıyıcı (*double scraper - grattoir double*): Bir parçanın her iki bitiminde de görülen iki taraflı ön kazıyıcıdır.

Kalem (*burin - burin*): Üzerlerinden kıymık çıkartılan parçalardır.

Kazıyıcı (*scraper - grattoir*): Genellikle kazıma ve sıyırma işlerinde kullanılan ve çeşitli formlarda görülen alettir.

Kullanım aşınma izi (*use wear - usure d'utilisation*): Bir parçanın çeşitli amaç/amaçlarla kullanılması sonucu kenarında oluşan değişimlerdir. Bu değişimler gözle görülebilir olanlar, büyüteçle görülebilenler ve yalnızca mikroskobik analizler ile görülebilenler olarak ayrılmaktadır.

Menteşe kırılımlı dilgi (*hinged blade – lame réfléchi(e)*): Genellikle hatalı yongalama ile ilişkilendirilen ve çıkan parçanın alt bitiminin kıvrımlı çıkması ile

sonuçlanan bir durumdur. Buradaki hata kuvvetin istenenden daha az olması ile ilgilidir.

Merkezi dilgi / amaçlanan dilgi (*central blades - lame central*): Çekirdeğin iç kısımlarından çıkan ve dolayısıyla hazırlama izi taşımayan dilgidir. Üzerlerinde bir önceki dilginin izini taşır.

Mikrolit (*microlith - microlithe*): Küçük boyutlu aletlerdir. Çeşitli formlarda görülebilirler. Bazıları geometrik form (aycık, üçgen) verirken bazıları geometrik olmayan (sırtlı dilgi, budanmış dilgi) formdadır.

Mikro kalem (*micro burin - micro burin*): Mikrolit, mikro alet veya budanmış dilgi yapma amacıyla taşımalık üretmek için kullanılan bir tekniğin artık parçasıdır. Bir kenarında çentik diğer kenarında kırık izi görülmektedir. Genellikle alt, bazen üst nadiren de orta bitim olarak bulunurlar. Adları mikro kalem olmasına karşın çeşitli boyutlarda olabilirler.

Ok ucu (*arrowhead - pointe de flêche*): Fırlatılmak veya atılmak üzere kullanılan sivri uçlu aletlerdir.

Omurgalı dilgi (*crested blade - lame à crête*): Üst yüzeylerinde çekirdeğin hazırlanma veya yenilenme aşamasında yapılan omurgayı taşıyan dilgidir. Tek taraflı omurgalı veya iki taraflı omurgalı şekilde görülürler.

Öncül parça / taşımalık (*blank - support*): Alete dönüştürülmek üzere seçilen parçanın kendisidir. Aletlerin öncül parçaları dilgiler, dilgicikler, yongalar veya çekirdekler olabilir.

Ön kazıyıcı (*end scraper - grattoir simple*): Yonga veya dilginin alt ya da üst bitimlerinde kazıyıcı düzeltisi görülen alettir.

Sarp düzelti (*step retouch - retuche abrupte*): Adını düzeltinin açısından alan düzelti tipidir. Parçanın kenarında/kenarlarında dik açıyla oluşturulur.

Tek vurma düzlemli çekirdek (*unipolar core - nucléus unipolaire*): Bu çekirdeklerin tek bir vurma düzlemi bulunmaktadır.

Tipoloji (*typlogy - typologie*): Alet olarak adlandırılan ve tanımlı aletler, çeşitli düzeltili aletler ile kullanım aşınma izi taşıyan aletler gibi kategorileri olan parçaların biçimsel ve niceliksel özellikleri dikkate alınarak yapılan sınıflama analizidir.

Upsilon Dilgi / "Y" Biçimli Dilgi (*upsilon blade - lame upsilon*): Kendisinden önce çıkan dilginin "Y" görünümü oluşturan sırt negatiflerini üzerinde taşıyan dilgiler. Bu dilgiler Naviform dilgi çekirdeklerinde ve iki vurma düzlemli çekirdeklerde görülür. Bu çalışmada "Y" biçimli dilgiler tipik olmayan "Y" biçimli dilgileri ifade etmektedir. Bu dilgilerdeki "Y" biçimi, dilginin alt bitimine doğru merkezden kayar.

Üretim zinciri (*chaine opératoire - chaine opératoire*): Genellikle 4 aşamada tanımlanmaktadır. Bu aşamalar hammadde seçimi ile başlar, seçilen hammadde yongalanır, yongalama sonrası elde edilen ürünler alete dönüştürülüp kullanılır ve en sonunda da kullanımları biterek atılır.

Üst bitim (*distal end - partie distale*): Bir parçanın alt biriminin tam karşısında yer alan ve üst kısmı ifade eden alandır.

Vurma düzlemi (*striking platform - plan de frappe*): Çekirdek üzerinden parça çıkartılabilmesi için vurma işleminin gerçekleştiği düzlemdir.

Vurma düzlemi yenileme yongası / Tablet (*core tablet - tablette de ravivage*): Çekirdek üzerinden parça çıkartılacak düzlemin körelmesi veya deforme olması ya da küçülmesi nedeniyle yapılan yenileme işleminde çıkartılan ve vurma düzleminin bir kısmını üzerinde taşıyan parçadır.

Vurma düzlemi açma yongası / Omurgalı yonga (*crested flake - éclat à crête*): Çekirdekte yongalamanın yapılacağı düzlemin açılması amacıyla çıkartılan yongadır. Vurma düzlemi bazen direkt açılır bazense omurga hazırlanır.

Yan kazıyıcı (*side scraper - racloir*): Bir ya da daha fazla kenarında kazıyıcı düzeltisi taşıyan alettir.

Yarı çeper kazıyıcı (*semi-round scraper - grattoir semi-circulaire*): Parçanın bir noktasından tekrar o noktaya dönmeyecek şekilde fakat kenarların büyük kısmını kapsayan şekilde kazıyıcı düzeltisi taşıyan, genellikle oval formlu alettir.

Yarı sarp düzelti (*semi- step retouch - retouche semi- abrupte*): Açısı sarp düzelti kadar dik olmayan düzelti tipidir.

Yayvan düzelti (*flat retouch - retouche plate / retoche rasante*): Parçanın kenarlarından gövdesine doğru sıra sıra ve üst üste yapılan yayvan görünümlü düzelti tipidir.

Yongalama (*knapping - taille*): Bir parça üzerinden bilinçli olarak ve amaca yönelik çeşitli nitelik ve boyutlarda ürün çıkartma işleminin tamamıdır.

Yongalama ürünü (*debitage producte - produits de débitage*): Bir parça üzerinden çıkartılan parçaların genel adıdır.

Yongalama yüzü (*debitage surface - surface de débitage*): Çekirdeğin, üzerinden parçaların çıkartıldığı -yongalamanın yapıldığı- yüzeyidir.

GİRİŞ

Tarihöncesi dönem topluluklarının yaşam biçimlerini konu alan arkeolojik çalışmaların en güçlü dayanağı somut verilerdir. Bu somut veriler tarihöncesinde yaşamış olan toplulukların genellikle maddi kültürlerini kapsar. Maddi kültür ve insan davranışı arasındaki karmaşık etkileşimin belki de en büyük belirleyicisi kültürdür. Maddi kültür, insan tarafından üretilir fakat kültür içerisinde şekillenir, var olur ve kültürü yeniden üretir. Bu anlamda maddi kültür öğeleri, insan davranışlarının doğrudan yansıması olan pasif birer nesneden ziyade insan-kültür ve nesne ilişkisinde aktif birer rol oynayıcıdır (Hodder, 1986). Maddi kültür ve toplum birbirini sürekli olarak inşa eder. Bu anlamda bir toplumun sosyo-kültürel özelliklerinde sürece yayılmış sürekliliklerin neler olduğunu, nasıl dönüştüğünü veya değiştiğini anlamada maddi kültürün önemi büyüktür.

Tarihöncesi dönemlerden günümüze neredeyse hiç bozulmadan ulaşabilen somut verilerin başında şüphesiz yontmataş buluntular gelmektedir. Yontmataş buluntular, sürekli olarak tekrarlanan davranışların zamanla bir sonraki davranışı belirleyecek şekilde ardıllaştığı teknolojik geleneği yansıtmaları açısından önem taşır. Yontmataş üretim ve kullanım geleneği üzerine yapılan çalışmalar, ait olduğu kültüre, toplumsal yapılara ve bireysel ölçekte değerlendirilebilecek davranışlara kadar tarihöncesi insanına en çok yaklaştığımız çalışmalardandır.

Aşıklı Höyük yerleşmesinin son yerleşim tabakalarında görülen obsidiyen işçiliğinin hammadde, teknolojik ve tipolojik olarak incelendiği bu tez çalışmasında MÖ 8. bin yıl ortalarında Aşıklı insanlarının yontmataş geleneği üzerinden ulaşılabilir olan davranışları, tutumları, tercihleri, günlük aktiviteleri, sosyal pratikleri, sosyal yapıları ile kullandıkları mekânların yontmataş bağlamındaki anlam içerikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Obsidiyen işçiliğinde elde edilen bu yeni veriler üzerinden, yerleşmenin son evrelerinde görülen (kazısı yapılan en geç tabaka olan 2. tabaka 2A-C evreleri kastedilmektedir. Yerleşmenin 1. tabakası modern tarım faaliyetleri nedeniyle tahrip

olmuş durumdadır) teknolojik, ekonomik, davranışsal vb. değişimler ile bu değişimlerin yontmataş buluntulara yansıyıp yansımadığı, yansıyorsa gelenekteki farklılaşmaların neler olduğu sorgulanmıştır.

MÖ 8. bin yıl ortalarına ait obsidiyen işçiliği verileri bu evrede görülen mahalleleri oluşturan bina gruplarının yontmataş buluntular bağlamındaki kullanım benzerliklerinin ve farklılıklarının neler olduğunu anlamayı sağlamıştır. Bununla birlikte obsidiyen işçiliği verileri yalnızca söz konusu sürecin anlaşılmasını değil aynı zamanda bin yıllık yerleşiklik sürecinde yongalama geleneğinin kesintisiz şekilde izlenmesine de katkı sağlayacak son verileri içermektedir.

Tez çalışmasının obsidiyen veriler üzerinden ulaşmayı amaçladığı MÖ 8. bin yıl ortalarındaki sosyal yapı, kullanılan mekânlar ve aralarındaki ilişkisellikler ve bu son evredeki obsidiyen işçiliğinin karakteristik içerikleri gibi konular çalışmanın genel başlıklarını oluşturmaktadır. Çalışma daha detayda ise, yongalama, alet yapma, yenileme ve atma gibi eylemler sırasında açığa çıkan ve takip edilebilir olan durumların izlerini sürmüştür. Bu amaçla ilk olarak, çalışmanın materyalini oluşturan yontmataş buluntular en ince ayrıntılarına kadar incelenmiş; ardından, yalnızca buluntuların maddesel özellikleri değil aynı zamanda bulundukları yerler ve diğer yontmataş buluntularla aralarındaki ilişkiler saptanmaya çalışılmıştır.

Tez çalışması Aşıklı Höyük ile ilgili genel bilgiler ile başlamaktadır. Ardından tez çalışmasının materyalinin ait olduğu son yerleşim tabakası (2. Tabaka) anlatılmıştır. On farklı yapı evresinden oluşan bu tabakada yontmataş malzemenin geldiği B mahallesinin evreleri, söz konusu tabakada son evre olan 2A-C evresidir. Tez çalışmasının bir sonraki bölümü, bu evrede, toplulukta yerleşmenin erken evrelerinde görülmeyen, erken evrelerde işaretleri görünen ama son evrede yoğunlaşan, dönüşen, değişen ve yok olan davranışları ele almaktadır. Aşıklı Höyük'te kazı ve araştırmaların başladığı yıllardan bu yana çok sayıda yontmataş çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar, Aşıklı insanlarının obsidiyen işliği bağlamındaki teknolojik alışkanlıklarından gündelik faaliyetlerine kadar pek çok konuda bilgi sunmuştur. Tez çalışmasının bir sonraki bölümünde Aşıklı Höyük'te görülen obsidiyen işçiliği üzerine yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların sonuçları kapsamında

Aşıklı yontucuları anlatılmıştır. Bir sonraki bölüm ise tez çalışmasının obsidiyen işçiliği verilerinin analiz edildiği bölümdür. Burada, dört farklı bina grubuna ait olan binalar, bina araları, açık alan dolgusu ve çöplük dolgusundan gelen yontmataş malzeme tek tek bulundukları bağlamlar çerçevesinde anlatılmış ve bina gruplarında görülen yontmataş endüstrisi özellikleri aktarılmıştır. Daha sonra, B mahallesinin bina grupları karşılaştırmalı olarak hammadde kullanımı, teknolojik uygulamalar ve tipolojik özellikler açısından değerlendirilmiştir. Bu başlıklar da kendi içlerinde a) mahalle geneli, b) bina gruplarının karşılaştırılması ve c) mekânsal-bağlamsal analiz olarak ayrılmıştır. Analiz bölümünün son kısmında ise Aşıklı Höyük'te gerçekleştirilen önceki çalışmaların obsidiyen verileri ile tez kapsamında yapılan analiz sonuçları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma da hammadde tercihleri, teknolojik seçimler, aletler ve mekânsal dağılımlar çerçevesinde yapılmıştır. Elde edilen bulgular tezin son bölümünde değerlendirilmiş ve bir sonuç çıkartılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Yontmataş Çalışmaları

Arkeoloji disiplini içerisinde yontmataş çalışmaları köklü bir tarihe sahiptir. Yontmataş çalışmalarında birçok disiplinin ve uzmanın katkısı olmuş ve zaman içerisinde yeni yaklaşımlar ve bakış açıları gelişmiştir. Günümüzde yontmataş çalışmalarında üç temel analiz yöntemi yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunlar teknolojik analiz, tipolojik analiz ve işlev analizidir. Bunların yanı sıra özellikle de obsidiyen gibi materyallerin hammadde kaynaklarının tespit edilmesi için kullanılan kimyasal analizler de mevcuttur. Arkeoloji disiplini içerisinde pek yer bulmamakla birlikte deneysel çalışmalar sırasında kullanılan nörolojik testler de taş aletler üzerinden yapılabilecek analiz ve elde edilebilecek bulguların çeşitliliğini göstermektedir.

Teknolojik Analiz

Teknolojik analizin ortaya çıkışı tipolojik analizden sonra gerçekleşmesine rağmen yontmataş çalışmalarının "çekirdeğini" oluşturduğu söylenebilir. Teknoloji kelime olarak Yunanca *tekhne* (sanat, zanaat) ve *logos* (söz, sözcük) sözcüklerinden türemiştir (Liddell ve Scott, 1996). Arkeolojik anlamda ise teknoloji, doğada bulunan hammadde ve çeşitli materyallerin belirli bir strateji izlenerek, belirli bir amaca yönelik olarak değiştirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Yontmataş çalışmalarında ise teknoloji kavramı, tarihöncesi dönemlerden günümüze kadar ulaşabilen maddi kültür aracılığı ile insanın fiziksel aktiviteleri üzerinden yaşam pratikleri ve düşünce biçimlerine ulaşmada kullanılan temel bir kavramdır (Inizan vd., 1999; Skibo ve Schiffer; 2008; Stout, 2011). Bu konuda, A. G. Haudricourt'un görüşü oldukça açıklayıcıdır. Haudricourt, nesnelerin farklı bakış açıları ile incelenebileceğini, ancak

teknolojinin, farklı bakış açılarının özünü oluşturduğunu söylemektedir. Ona göre üretilmiş bir nesnenin temel yönü nesnenin içindedir. Haudricourt aynı zamanda teknolojiyi, insan etkinliklerinin bilimi olarak tanımlamaktadır (Haudricourt, 1964: 28).

Taş alet teknolojisini bütüncül şekilde düşündüğümüzde yalnızca bir yongalama işleminin sonucu olan ürünlerin üretiminden ziyade kültür ve insanın dahil olduğu pek çok konuyu içerisinde bulunduran karmaşık bir süreç olduğu söylenebilir (Skibo ve Schiffer, 2008). Arkeolojide teknolojik çalışmaları anlatmadan önce, teknoloji konusunu daha geniş bir ölçekte ele almak için değinmemiz gereken bellek kavramına baktığımızda, A. Jones'un, *Memory and Material Culture* (2007) isimli kitabı güzel bir örnek oluşturmaktadır. Jones kitabında bellek, madde, kültür ve insan arasında nasıl bir ilişki olduğunu ve bu ilişkiyi nasıl çalışmamız gerektiğini tartışır. Ona göre, deneyimlerimizi daha sonra hatırlamak üzere zihinlerimizde saklarız fakat donanımsal açıdan yeterli olmadığımız için, deneyimlerimizi, salt hatırlama şeklinde geri getirme yeteneğimiz oldukça sınırlıdır. Bu nedenle de hafızamız "depoladığımız" aracılara bağlımlıdır (Jones, 2007: 1). Bu aracıların ilk örnekleri ise tarihöncesindeki taş aletlere dayanmaktadır. Taş aletler, hayatta kalmak için gerekli eylemleri gerçekleştirmemizi mümkün kılmasının ötesinde aslında sadece bir ihtiyaç ile ilgili değil, aynı zamanda giderek artan şekilde belleğin depolanması ve bilişsel kapasitemizin artması üzerinde de oldukça önemli işlevlere sahip olmuşlardır. Bu açıdan, bellek ve maddi kültür arasında sıkı sıkıya bir ilişki olduğu da açıktır. Bu bağlamda şeyler, öncelikle geçmişle bağlantı kurmamıza ve geçmiş deneyimlerimizi yeniden deneyimlememize olanak sağlamaktadır. Başka bir değişle şeyler aracılığı ile geçmiş ve şimdiki zaman arasında birliktelik sağlanmış olur. Aynı zamanda bu, yine şeylerin ve dolayısı ile belleğin kültürel aktarımını da mümkün hale getirir.

Maddi kültür ve hafıza arasındaki ilişki, M. Donald'ın *Origins of the Modern Mind: Three Stages in the Evolution of Culture and Cognition* (1991) adlı eserinde oldukça detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Donald, zihin ve bellek gelişimini, epizodik-nimetik, mitik, sembolik ve teorik gibi aşamalar üzerinden evrimsel bir bakışla anlatmaktadır. Donald'a göre ilk aşamalar, bilgi depolama işlevlerini karşılarken son aşamalar, hafıza depolama ve anıyı geri çağırma işlevlerini üstlenir. Dolayısı ile zihin ve

bellek, insanın dışında harici bir depolama alanı olarak tanımlanmaktadır (Donal, 1991: 17).

Jones, *Memory and Materyal Culture* (2007) isimli kitabında Donald'ın yaklaşımını, nesnelerin insan hafızasını geliştirdiğini ve kollektiviteye dâhil olduğunu; insan ve toplum üzerinde önemli bir rol taşıdığını vurguladığı için onaylamakta, ancak hafızayı dışsal bir depolama mekanizması olarak tanımladığı için eleştirmektedir. Bir diğer eleştirdiği konu, Donald'ın, nesnelerin anımsatıcı rolünün yalnızca sembolik anlamları çerçevesinde mümkün olduğunu söylemesidir. Jones'un önerisi ise, belleği dışsal bir mekanizma olarak ele almak yerine belleğin, insana içkin ve onunla beraber, iletişime girdiği maddi kültürle karşılıklı bir etkileşimde olduğu görüşüdür (Jones, 2007: 6).

J. Thomas ise, arkeologların maddi kültürü kavrama biçimlerini tartışmaktadır. Ona göre belleği maddi dünyadan ve toplumsal olandan ayrı düşünmek bir dizi sorunu da beraberinde getirir. Bunun en önemli sebebi, bilişin taş aletlerden 'önce geliştiği' düşüncesidir. Bu düşünceye göre maddi kültür, gelişen zihnin ürünü ve deposudur. Thomas buna karşılık, herhangi bir şeyin anlamının sabit olamayacağını söylemektedir. Nesnelerin anlamı, onu algılayanın uzamsallığına, zamansallığına bağlı olarak ve yine algılayan kişinin kültürel bağlamı ve yaşam tarihi içerisinde oluşur (Thomas, 1998: 153). Sonuç olarak, herhangi bir şey aynı anda farklı kişilerce farklı algılanabileceği gibi aynı kişi aynı nesneyi farklı zamanlarda farklı algılayabilir.

Bu aktardıklarımızdan çıkartabileceğimiz sonuç, maddenin, insanın, zamanın ve mekânın birbirine karışıyor olmasıdır. Thomas bu konunun, pasif bir incelemeden ziyade aktif bir anlam üretimi olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Thomas, 1998: 154). Yontmataş çalışmalarında arkeolojik bağlamda anlam üretimine madde-insan-mekân ilişkiselliği üzerinden nasıl bakıldığı konusunu bu bölümün bir sonraki başlığında ele alacağız. Şimdilik arkeolojide teknoloji çalışmalarını anlatmadan önce değinmemiz gereken bir başka konu olan teknik bilişi ele alırsak, bu konuda "The Export Cognition Model in Human Evolutionary Studies" (Wynn vd., 2017) makalesi oldukça geniş ve faydalı bir açıklama

sunmaktadır. Herhangi bir şeyi işlem sırasına uygun olarak işleme bilgisi ve deneyimine sahip birini uzman olarak tanımlarsak, uzman bir işçilik için gerekli olan bu bilgi ve deneyimin bellekte depolandığını söyleyebiliriz. Nitekim bu, *long term memory* olarak adlandırılan uzun süreli çalışma belleğidir ve birkaç farklı çeşidi bulunmaktadır (Wynn vd., 2017). Burada, "bilgiye kaynaklı eden" hatırlatıcı sözcükler ve imgeler depolanmaktadır. Uzun süreli bellek, prosedürel bilgilerle ilişkili olan bellekleri de içermektedir. Bu prosedürel bellekler, "nasıl yapılır" bilgisinden oluşmaktadır. Nasıl yapılır bilgisi ise, sıralı eylem dizileri ve beynin motor sistemine dayanmaktadır (Hecht vd., 2014). Prosedürel bellek oluşumu ise bir eylemin sürekli olarak tekrarlanmasına dayanmaktadır. Sürekli tekrarlanan eylemlerin her bir aşaması, aynı zamanda önceki ve sonraki eyleme bağlı olduğu için bir sonraki eylemin de hatırlanmasına yardımcı olan tetikleyici zincir halkaları gibi düşünülebilir. Bu halkalar, zihnin ilişkilendirme yeteneği ile birbirine bağlanmaktadır. Eylemin tekrar edilmesinin önemi, tekrar ettikçe işlem zincirinde yer alan aşamaların ilişkilendirilmesinin de güçlenmesidir (Wynn vd. 2017).

Uzun süreli belleğin yanı sıra çalışma belleğinden de (*working memory*) bahsetmemiz gerekir. Bu bellek yalnızca bilgilerin saklandığı bir hafıza biçimidir. Herhangi bir bilgiyi aktif bir dikkat içinde tutma ve işleme yeteneğimiz çalışma belleğine bağlıdır ancak bu bellek kısa sürelidir (Baddeley, 2001). Bu sebeple kısa süreli çalışma belleği olarak da adlandırılmıştır. Fakat Baddeley ve Hitch'in yaptığı çalışmalarla bu belleğin bir hafıza sisteminden daha fazlası olduğu anlaşılmıştır (1974). Bu belleğin konumuz açısından önemi, uzmanlığın ikinci ana bileşeni olmasıdır. Ancak burada şunu gözden kaçırmamak gerekir: sözü geçen bu iki bellek kapasitesinin yüksek olması uzmanlık üretmemektedir. Diğer bir deyişle uzmanlık derecesinde bu iki bellek kapasitesi belirleyici değildir. Esas belirleyici, çalışan bellekte bulunan bir bilgi aracılığıyla uzun süreli belleğe hızlı erişme yeteneğidir

Bu mekanizmayı biraz açmak gerekirse, Wynn şu şekilde aktarmaktadır;

> Mekanizma, yığın oluşturma ve zincirleme şeklinde çalışmaktadır. Yığınlamada, birbirine bağlı bilgi ağları bulunmaktadır. Bu ağlar, ilişkilendirme yoluyla bağlanmıştır, böylece birinin hatırlanması hepsini

> hatırlar. Zincirleme ise, söz konusu yığınları seri olarak bağlamaktadır. Bir parçadaki son öğe, bir sonraki yığın için tetikleyici görev görür. Kişi, birliktelik yoluyla parçalar ve zincirler kurar. Parça ve zincirler ne kadar uzun olursa, o kadar fazla tekrar gerekir. Teknik biliş, bağlı olduğu sinirsel kaynakların evrimi yoluyla gelişmiştir. Bu kapasite, başarılı teknik kavrayış için, özellikle motor prosedürler için önemlidir. Uzun süreli prosedürel bellek kapasitesindeki herhangi bir artış, teknik faydalar sağlayacaktır. Artan kapasite, teknik bilişte iki şekilde kullanılabilir: prosedürel yığınların boyutu ve sayısı. Boyut prosedür zincirinin uzunluğudur, çok daha aşamalı olan bir teknoloji örnek verilebilir. Sayı ise çeşitlilik demektir, bu da birden fazla teknik bilginin bir arada bulunması için fayda sağlamaktadır. Bunların artması tekniğin de karmaşıklaşması anlamına gelmektedir (Wynn vd., 2017: 26).

Eylem hiyerarşisi ile ilgili Strout'un "Stone Toolmaking and the Evolution of Human Culture and Cognition" (2011) makalesi oldukça açıklayıdır. Bu çalışmaya göre, eylem hiyerarşisi, amaca yönelik olarak, belirli bir hiyerarşik yapıyla birbirine bağlı eylemsel kategorilerin bütünüdür. Tek tek öğeler giderek daha kapsayıcı iç içe kategoriler halinde gruplanır. Hiyerarşik eylemde, genel bir hedeften, daha belirli alt hedeflere ve oldukça spesifik motor hareketler ile sonunda soyut hedeflere veya zamansal olarak geniş süreçlere karşılık gelir. Bu çok katmanlı organizasyon bazı aşamalarda bağlama özgü varyasyonlar gösterebilir. Dolayısıyla bu hiyerarşik seviyeler arasında çift yönlü etkileşim vardır. Bu çift yönlü etkileşim, taş alet yapımı gibi karmaşık davranışların öğrenilmesini ve bağlama ya da kültüre özgü farklı uyarlanmaları açıklamada önemli bir mekanizmadır (Wolpert vd., 2003). Çünkü hiyerarşik yapı: nörolojik özellikler, anatomik özellikler ve bu ikisinin arasındaki bağlantı, motor beceriler, uyarıcılar, ilişkisel entegrasyon, soyutlama, hedefleme, planlama gibi pek çok süreci içerir (Badre ve D'Esposito'dan aktaran Stout, 2011). Bununla birlikte, eylem hiyerarşisinin kültürel bir boyutu da vardır. Çünkü her teknoloji belirli kalıpsal gelenekleri yansıtır; kültürün içinde oluşur, kültür yoluyla aktarılır. Yontmataş açısından düşünürsek, üretim zincirindeki herhangi bir parça, aslında belirli bir teknolojik geleneğe ait olan uzun bir aktarımın bir parçasıdır. Eylem hiyerarşisini ve/veya üretim zincirini çalışmanın bir önemi de bu aktarım

sırasındaki kopyalamanın derecesi, gösterilen sapmalar, hangi aşamada varyasyon geçirdiği gibi sorunsallara cevap verebilmesidir (Stout, 2011).

Taş alet eylem hiyerarşisi analizleri Holloway (1969) ve Gowlett (1984) tarafından geliştirilmiştir. Moore (2010) ve Greenfield (1991) ise daha yakın zamanda oldowan taş aletleri bir ağaç diyagramı ile anlatmışlardır (aktaran Stout, 2011). Bu diyagrama göre bir oldowan taş alet üretmek için, ilk aşama hammaddenin tedarik edilmesidir. Tedarik aşaması ise hammaddenin çeşitli kriterler kullanılarak seçim ve inceleme aşamalarını içermektedir. Bununla birlikte hammaddenin yongalanabilmesi için kavrama ve döndürme gibi spesifik motor beceriler gerekmektedir. Diğer bir aşama ise yonga çıkartmaktır. Bunun için yonga çıkartıldığında oluşacak keskin kenarın hayal edilebilmesi ve yonganın istenen kenarı oluşturacak şekilde ve yönde çıkartılabilmesi gerekmektedir. Bu da soyutlama ve tasarlama aşamalarını içermektedir. Ardından hedefin seçilmesi ve seçilen hedefe kontrollü darbe indirilmesi gerekmektedir. Darbe indirme aşamasında ise, hammaddeyi yine kavrama ve döndürme ile uygun pozisyona getirme işlemleri yer almaktadır. Son olarak darbeyi indirmek için vurgacı kavrama, hâkim ve kontrollü şekilde belirlenen hedefe, doğru kuvvet uygulama yer almaktadır.

Burada önemli olan prosedürel zincirin en az olduğu bir alet üretiminin bile (oldowan aletler) çizgisel tek hatlı bir davranış içerisinde gerçekleşmemesi, aynı zamanda çok katmanlı bir organizasyonu yansıtmasıdır. Burada yalnızca bilişsel bir organizasyon değil, aynı zamanda birbirine bağlı farklı davranış zincirlerini de barındıran bir organizasyon kastedilmektedir. Örneğin sadece ilk aşama olan hammaddenin tedariği, kriterler karşılanana kadar birden fazla kez tekrar edilmiş ve her bir tekrarda farklı bir sonuç alınmış olabilir. Kaynağa gidip gelme, kullanılan rotalar, o rotalar üzerinde karşılaşılan ve etkileşime girilen şeyler, *landscape*, yani yaşam alanı ya da çevreyle insan arasındaki etkileşim gibi pek çok farklı süreç ve davranışları da içermektedir. Tüm bu sorunsallar taş aletlerin yerleşmedeki zamansal ve mekânsal dağılımları ve bir dizi kuramsal analiz ile çözülmektedir. Dolayısıyla üretimle ilgili herhangi bir konuya sadece işlevsel bir anlam atfetmek yerine, onu topluluktaki sosyal organizasyonlar bağlamında incelemek, çok daha açıklayıcı ve anlamlıdır.

Taş aletlerin üretimi, teknik ve tipsel (ya da tipolojik) tasarım içermektedir. Bu ikisini bir tasarım alanı olarak düşünürsek; teknik, bu alanın sınırlarını belirlemektedir ve tipsel tasarımdan ayrılmaktadır. Bununla birlikte, teknik ve tip birbiri ile bağlantılıdır, çünkü karmaşık tipler üretmek için teknik de karmaşık olmalı, yanı sıra tipolojiye özgü teknik bilgileri gerektirmektedir. Bu anlamda tipoloji, teknikleri bir araya getirir. Taş alet üretimini iki çeşit organizasyona bölersek; (1) motor eylemlerin teknikler halinde birleştirilmesi ve (2) ardından tekniklerin, amaçlanan alet formlarını oluşturmak için düzenlenmesi şeklinde özetleyebiliriz (Moore, 2010).

Motor eylemlerle bir araya gelen teknikler, ezberlenen eylemlerle birleştirilir ve yongalama eylemini oluşturur (Gowlett, 1984). Bu yongalama eylemi, iki tür teknik bilgi gerektirir: düşünsel teknik bilgi/görselleştirme ve eylemsel teknik bilgi/motor uygulama (Pelegrin, 1990). Bu beceriler deneyim yoluyla kazanılmakta ve aktarılmaktadır (Pelegrin, 1993: 304). Taş alet üretilirken hedefin belirlenmesini Gowlett "zihinsel şablon" olarak tanımlarken Pelegrin "kavramsal bilgi" olarak tanımlamaktadır. Amaca doğru yongalama sürerken tek tek yongaların çıkartılması ve bu sırada izlenen yol ise Gowlett'e göre "prosedürel şablon"ken Pelegrin'e göre "eylem modalitesi"dir (Moore, 2010). Kavramlar değişiklik gösterse de özetle taş alet üretimi: teknolojik ve tipolojik tasarımın bir arada; deneyim ve aktarımla edinilen bilgiyle ve çeşitli motor eylemlerle gerçekleşen uzun ve karmaşık bir süreçtir.

Arkeolojide üretim zinciri (*chain opératoire*) çalışmalarının başlangıcı 1950'lere dayanmaktadır. Bu dönemde F. Bordes (1947) ve D. E. Crabtree (1969) birlikte yontmataş üretim deneyleri yapmışlardır. Ardından bu çalışmalar Jacques Tixier tarafından ele alınmıştır. Üretim zinciri kavramı, bir aletin hammadde tedariğinden, kullanımı ve atılmasına kadar geçen tüm yaşam hikâyesini ifade etmektedir. Üretim zincirinin dört aşaması şunlardan oluşur: Hammadde tedariği, teknoloji, kullanım ve atılma (Leroi-Gourhan'dan aktaran Wynn vd., 2017). Üretim zinciri kavramı, etnolog ve arkeolog olan A Leroi-Gourhan'nın 1943 tarihli *L'homme et la Matiere* başlıklı

çalışmasında ortaya atılmış ve arkeolojide kullanılmaya başlanmıştır. Prehistorik yontmataş buluntuların analizinde üzerim zinciri yaklaşımı bir çalışma tekniği olarak halen devam etmektedir.

Üretim zinciri, yontmataş çalışmaları açısından, hammaddenin elde edilmesinden alet yapımına ve kullanımının sona ererek atılmasına kadar olan tüm süreç olarak tanımlanabilir. Bu aşamaların her biri kendi içerisinde pek çok farklı sorunsalı ve bağlamsal ipuçlarını barındırmaktadır. Tüm süreci dört aşamada ele alırsak, ilk aşama; hammaddenin hangi kaynağa ait olduğu, nereden ve nasıl geldiği, -teknoloji ile birlikte ele alındığında- kültürel bir yayılımı yansıtıp yansıtmadığı, topluluğun hangi kültürlerle etkileşim içerisinde olduğu, taş alet uzmanları yani yontucuların uzak mesafe yolculukları yapıp kendilerinin mi getirdiği, öyleyse gittikleri kaynakta diğer kültürlerin uzmanlarıyla karşılaşmış ve onlardan etkilenmiş olma olasılıkları, toplulukta hediye/takas sistemi olup olmadığı gibi bir dizi soru barındırmaktadır. İkinci aşama olan teknoloji, topluluk içerisinde görülen üretim tiplerinin anlaşılması için kullanılmaktadır. Üretimin incelenmesi topluluğun direkt olarak tercihleri, beğenileri, normları, aktarımı, diğer kültürlerle etkileşimi, günlük ve kollektif aktiviteleri, kısacası topluluğun sosyo-kültürel, ekonomik ve politik yapısının anlaşılması için önemli bilgiler sağlamaktadır. Üçüncü aşama olan kullanım, aktivitelerin ve alan kullanımının anlaşılması için önemlidir. Son aşama olan atılma ise aktivite alanları, mekân kullanımı, çöplük alanları, mezar hediyesi olarak bırakılmışsa cinsiyete özgü iş bölümü, toplumsal cinsiyet ve hiyerarşik yapı gibi pek çok konuda bağlamsal ipuçları sunmaktadır. Bu incelemeyi Kayacan şu şekilde özetlemektedir:

> Bu incelemede her yongalama aşaması zincirin birer halkası olarak ele alınır. Bu yolla tüm halkaların birbiri ile olan ilişkileri ortaya çıkarılır. Bir arkeolojik yerleşmedeki yontmataş buluntu topluluğunu birçok halkadan oluşmuş bir zincir olarak düşünürsek, bu yaklaşımda, her yontuk parçanın incelenmesi bu yontuk parçanın yongalamadaki seri içerisindeki yerini verir ve bu yolla tüm yongalama ürünlerinin seri içindeki konumu belirlenerek bir bütüne ulaşılır. Yine her yontuk parça ile yontucunun tekniğine, vurgacın cinsine ulaşıldığı gibi, her yontuk parçada yontucunun davranış ve düşüncesine ulaşılır. Bu bağlamda teknolojik analiz toplumun alet yapma kurallarını ve amaçlarını bize vermektedir (Kayacan, 2000: 74-76).

Bununla birlikte, taş aletlerin bütüncül şekilde çalışılması, yalnızca bize kadar ulaşabilenler değil, halkanın eksik parçalarının tamamlanması yolu ile bulanamayanların da bu analize dâhil edilmesini içerir (Kayacan, 2013).

Üretim zinciri kavramını özetlersek, birbirine bağlı olan, fakat her bir halkasının kendi bağlamlarına sahip olduğu bir zincirin ilk aşamasından son aşamasına kadar önceden tasarlanmış belirli eylemleri içeren ve belirli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen üretimin şematik anlatımıdır. Bununla birlikte, üretim zincirini teknikleri açıklamada anahtar olarak kullanmanın yanı sıra bir süreç olarak ele alırsak, bu süreç, üretimin başlangıcından sonuna dek her bir aşamada farklı karar alma mekanizmalarını da içerdiğinden üreticinin ve kullanıcının bilişsel boyutta da anlaşılmasını sağlamaktadır. Örneğin, yongalama sırasında karşılaşılan hatalar, bulunan çözümler, yongalama sürecine eşlik eden tercihler üretim zinciri kullanılarak yapılan teknolojik analiz yoluyla tartışılabilecek konulardan sadece birkaçıdır. Yanı sıra, teknoloji kültüre içkin olduğundan, üretim zincirinin sağladığı detaylı ve ilişkisel analiz, bize üretim ve kullanımın içinde gerçekleştiği kültüre bakabileceğimiz başka bir pencere daha açmaktadır.

Yontmataş çalışmaları ve teknoloji için temel kaynaklardan biri olan *Technology and Terminology of Knapped Stone* adlı eserde Inizan ve arkadaşları yöntemsel olarak teknoloji kavramını açıklarken Marcel Mauss'un teknik sistem kavramından yararlanmaktadırlar (Inizan vd., 1999: 14-15). Mauss'a göre endüstri ve üretimi de içeren teknikler, topluluğun teknik sistemine karşılık gelmektedir (Mauss, 1947'den aktaran Inizan vd., 1999). Bu kavramla birlikte yontmataş işçiliği bir alt sistem olarak alınmaktadır ve üretimde kullanılan tekniklerin ilişkisel analizleri sayesinde yaşam aktiviteleri, ortak faaliyetler ve topluluğun ihtiyaçları gibi çeşitli konulara ışık tutulmaktadır. Inizan ve arkadaşları ayrıca yontmataş işçiliğini yontucunun ve kullanıcının bilişsellikten (kavramsal şemalar, bilgi ve beceriler) fizikselliğe (yongalama sırasındaki tüm fiziksel aktiviteler), nesnesellikten (hammadde tedariği vb.) üretimin kendisine tüm bileşenleriyle birlikte proje olarak tanımlamaktadır. Bu projenin tüm bileşenlerini bir arada okuduğumuzda üretimin içerisinde gerçekleştiği kültürü de daha iyi anlamamız mümkün olmaktadır (Inızan vd., 1999: 16).

Tipolojik Analiz

Tipolojik yöntem kavramının ortaya çıkışı oldukça eski bir tarihe dayanmaktadır. İlk kez 1816'da Blendwell tarafından kullanılan kavramın arkeoloji disiplininde tanınması 19. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir. Ancak kavram sistematik bir düzlemde içeriklendirilmemiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri de bu yöntemin arkeoloji disiplinine girişiyle birlikte teorik olarak tartışılmadan direkt malzemeye uygulanmış olmasıdır (Gorodzov, 1933). Yöntemin sistematik bir biçimde kullanılması ilk kez 1961 yılında F. Bordes'in Paleolitik dönem malzemesi üzerine yaptığı tipolojik çalışma ile gerçekleşmiştir (Bordes, 1961). Tipolojik analiz yöntemi en temelde belirli biçimlerin, düzelti tiplerinin, konumlarının ve boyutların dikkate alınarak oluşturulduğu gruplar ve onların alt gruplarını ifade etmektedir. Tipolojik analiz yontmataş çalışmalarında birkaç nedenden eleştiri almaktadır. Bunların başında tipolojik analizin biçimleri dikkate alarak buluntulara işlev atfetmesi ve her ne kadar etnografik örneklerden yola çıkılarak oluşturulsa da bir miktar "keyfilik" barındırmasıdır. Çünkü aletlerin esas işlev belirleyicisi aşağıda açıklanacak olan işlev/iz analizidir. Diğer bir neden ise biçimlerin esas alınarak oluşturduğu kategorilerin tarihöncesi topluluklar için de geçerli olduğunun bilenemeyecek olmasıdır. Bununla birlikte tipolojik analiz diğer analiz yöntemleriyle birlikte kullanıldığında oldukça yararlı bir analiz yöntemidir. Örneğin topluluğun ihtiyaçları, gündelik ve gündelik olmayan faaliyetleri ve yaşam aktiviteleri alet çantasına yansımaktadır ve bunlar sürekli tekrarlandığında buluntu topluluğu içerisinde tutarlı birliktelikler oluşturmaktadır. Bu sayede tekrar eden tercihler bir araya geldiğinde oluşan gruplar ve alt grupları görmek, bu sayede hem yerleşme içinde hem de yerleşmeler arası karşılaştırmalar yapmak mümkün olmaktadır. Burada önemli olan nokta tipolojik analizi, bu analiz sonucunda oluşturulan ayrımların tarihöncesinde de geçerli olan kesin kurallara bağlı ayrımlar olmadığını göz ardı etmeden ve diğer analiz yöntemleriyle birlikte bütüncül ve birbirinin tamamlayıcısı olarak kullanmaktır.

İşlev/İz Analizi

İşlev analizi arkeoloji disiplininde aletler üzerinde çok erken tarihlerden itibaren uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntemin kullanılmaya başlanması 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında aletlerin yüzeyinde gözle görülebilen aşınma izlerine odaklanan bir grup araştırmacının çalışmalarıyla başlamıştır (Evans, 1897; Curvew, 1930; Peyrony, 1949). Yöntemin temeli yontmataş aletlerin kullanım kenarında, aletin kullanıldığı işe bağlı olarak oluşan farklı aşınmalar, parlaklıklar veya yuvarlanmalar gibi çeşitli izlerin tespit edilmesi ve aletlerin kullanım alanları ile hangi malzeme üzerinde kullanıldıklarının anlaşılmasıdır. Yöntemin uygulanması, deneysel arkeoloji yoluyla oluşturulan aletlerin tekrarlı bir şekilde kullanıldığında aletin kullanım kenarında oluşan makro ve mikro izler ile veri tabanı oluşturulması, ve bu veri tabanındaki referanslar ile arkeolojik aletlerin taşıdığı izlerin karşılaştırılmasıdır. İz analizleri, az büyütmeli ve çok büyütmeli olmak üzere iki uygulama ile yapılmaktadır. Bunlardan ilki aletin üzerinde kullanıldığı malzemenin kullanım kenarında bıraktığı izler aracılığı ile anlaşılmasını ve aletin kullanım hareketini üzerinden kullanım amacının anlaşılmasını sağlamaktadır. İkincisi ise mikroskobik olarak tanımlanabilecek olan çeşitli izler ile aletin üzerinde kullanıldığı hammaddenin anlaşılmasıdır. Bu yöntem tarihöncesinde kullanılan aletler üzerinden yaşam pratikleri ve aktivitelerine doğrudan ulaşılabilmeyi sağlaması, deneysel çalışmalarla birleştirildiğinde aletlerin replikalarının oluşturulması ve alet kullanım sürecinin yeniden canlandırılması ile birçok sorunsalın çözümünde kullanılan oldukça önemli bir analiz yöntemidir (Altınbilek-Algül, 2007).

Mekân Analizi

Yukarıda bahsedilen yöntemler yontmataş çalışmalarında, yontmataş buluntuların analiz edilmesinde kullanılan temel yöntemlerdi. Bu bölümde ise hem yontmataş

çalışmalarında kullanılan bir yaklaşım olması hem de bu tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen yontmataş analizlerinde kullanılmış olması bakımından mekân analizinden bahsedilecektir.

Arkeoloji disiplini içerisinde konut ve haneler üzerine odaklanma, 1980'lerin başına kadar görülmemektedir. Bu dönemde etkin olan süreçsel arkeolojinin odaklandığı konular büyük ve uzun vadeli sosyo-kültürel değişim ve karşılaştırmalar olduğundan, hane arkeolojisi gibi oldukça mikro ölçeğe dayanan bir yöntemin uygulanması da gecikmiştir. Hane arkeolojisinin amacı, en temelde, hane ve haneler arasındaki ilişkileri, insanın direkt olarak merkezde bulunduğu bağlam(lar) yaratmada kullanmak ve bu sayede geçmişin yerleşim içerisindeki çok yönlü ilişkiselliğini yeniden kurgulamaktır (Tringham, 2001: 6925). Çünkü geçmişin büyük modellere dayanan büyük ölçekli çalışmalarında "insan" bağlamın dışında kalmaktadır. Bunun karşısında bulduğumuz küçük ölçekli hane arkeolojisinin gelişimine baktığımızda 1970'li yılların sonlarında hane halkı, demografik yapı, uzmanlaşma ve sınıf yapılarına odaklanan ve bu amaçla yerleşim düzeninin ayrıntılı şekilde analizini içeren çalışmalar görülmektedir (Flannery ve Winter, 1976). Ardından, 1980'li yıllarda Wilk ve Rathje ile Wilk ve Ashmore'nin hane halkının önemini vurgulayan çalışmaları ile karşılaşılmaktadır (Ashmore ve Wilk, 1988, Wilk ve Rathje, 1982). Wilk ve Rathje, "Household Archaeology" adlı makalelerinde hane birimine odaklanmayı, bunun, arkeolojide kuramsal boşlukları dolduracağını vurgulamaktadır. Wilk ve Rathje, hane halklarının maddi kültür içerisinde yaşayıp onu kullandığını, dolayısıyla, maddi kültürün hane halklarının faaliyetlerini doğrudan yansıtan bir kabuk olduğunu, bu açıdan fiziksel bir yapı olan haneden, gerekli bağlamlar, bağlantılar ve ilkeler bütünü oluşturarak onun sakinlerine ulaşmada önemli bir adım olduğunu söylemektedir (Wilk ve Rathje, 1982). Daha sonra Ashmore ve Wilk *Household and Community* adlı çalışmalarında çok daha açık bir şekilde hanenin insan toplumunun temel unsuru olduğunu ve bunun maddesel tezahürünün de toplumun üyelerinin içlerinde yaşadığı evler olduğunu söylemektedir (Ashmore ve Wilk, 1988).

Tringham, hane arkeolojisini anlattığı 2001 yılındaki çalışmasında arkeolojik alanda hane arkeolojisi için birtakım gerekliliklerden bahsetmektedir. Bunlar, öncelikle,

mimari birimlerin detaylı analizidir. Başka bir deyişle, hane arkeolojinin yapılabilmesi için öncelikle mekânların en küçük ayrıntısına kadar analiz edilmesi ve kayıt altına alınması gerekir. Bu sayede, arkeolojik bir alanda üretim ve ekonomik yaşamın sosyal bağlamları incelenebilir. Bu yolla, belirli bir zaman diliminde birlikte ikamet eden ev gruplarının karşılaştırmalı görünürlüğü sağlanacaktır (Tringham, 2001: 6927). Mekansâl analiz ile oluşan bu görünürlük, ekonomik faaliyetler, üretim malzemeleri, araçlar, hammadde, teknolojiler gibi birçok farklı somut buluntunun dağılımlarının eşlik ettiği mekânsal üretim ve tüketim farklılıkları ve bunların sosyal bağlamlarına ulaşmada kullanılmaktadır (Tringham, 2001: 6928).

Mekân analizinin yalnızca arkeoloji disiplininde değil, aynı zamanda 20. yüzyılın sosyal bilimlerinin birçok disiplininde de merkeze konulduğu görülmektedir. Foucault'nun şu pasajı bu odağın açık bir özetini vermektedir:

> On dokuzuncu yüzyılın büyük saplantısı, bilindiği gibi, tarihti…içinde bulunduğumuz dönem, belki de, daha ziyade, mekân dönemidir… Bence, dünyanın kendini, zaman boyunca gelişen uzun bir ömürden ziyade, noktaları birbirine bağlayan ve kendi yumağını ören bir ağ gibi hissettiği bir dönemdeyiz… Yapısalcılık ya da en azından, az çok genel bu ad altında toplanan şey, zaman dolayımıyla bölüştürülebilen elemanlar arasında, bunları yan yana, karşılıklı, birbirini içerimleyecek biçimde, kısacası bir tür bileşim olarak ortaya çıkarabilen bir ilişkiler toplamı oluşturma çabasıdır" (Foucault, 2000, 291-292)

Arkeolojide de hane çalışmalarına artan ilgi ile birlikte, tarihöncesinin insanı da kapsayacak şekilde yapılan yeniden inşasında bağlamın kendisini oluşturma çabası görülmektedir.

Yukarıda, hane arkeolojisinin esas amaçlarından birinin geçmişi insanla birlikte yeniden kurgularken mekân ve mekânın -içinde bulunan ve bulunmayanlarla birlikte- ayrıntılı analizi üzerinden gerekli olan bağlamın sağlanması olduğu anlatılmıştır. Mekânı, bağlamın önemli bir bileşeni olarak ele aldığımızda, mekânın kendisinin de tüm bileşenleri ile analiz edilmesi, mekânsal farklılaşmalar, sosyal ve toplumsal örgütlenme, yaşam biçimi ve gündelik pratiklerle ilgili önemli konulara da ulaşmamız mümkün olmaktadır. Bu açıdan mekân analizleri, mekânı sadece metrik

özellikleri ile değil, içlerinde yaşayan insanla ve onun kullandığı diğer şeylerle çok yönlü ilişkiye sokularak yapıldığında, mekânların içlerinde bulunan ya da mekânsal bir bileşene sahip olan materyal kültür, yaşanılan gerçekliğe yaklaşmanın önemli bir anahtarı olmaktadır (Duru ve Özbaşaran, 2014). Çünkü dünyada var olma ve dünyayı deneyimlememiz, mekânsal olarak oluşan sosyal yaşamımız, ve yaşamımıza anlam katan faaliyetler, davranışlar ve toplumsal yapılar, mekânın ve mekânsal ilişkilerin aktif olarak şekillendirilmesinden geçer.

Yukarıda, tekniklerin oluşumu ile ilgili vurgulanan kavramlardan biri olan "tekrar", yalnızca maddeselliğin oluşumunda değil aynı zamanda bireyselliğin, toplumsallığın ve yaşamın da temellerinden biridir, hatta insan yaşamının kurucu unsurudur. "Geçmiş ve şimdiki zamanın nüfuz ettiği, geleceğe yönelik bir eylem" olan tekrar (Resina ve Wulf, 2019: vii), tutarlı birliktelikler oluşturur ve bağlamın kendisini icra eder. Bu açıdan mekânlar, hareketsiz değil, sürekli devinen bir hareketliliğin ve tekrarın maddesel izdüşümüdür. Mekânsal analiz de mekânların hareketsizliğinin ötesine geçerek, tüm bileşenleri detaylıca bir araya getirir ve geçmiş yaşamın hareketliliğini izleyebilmenin kapısını açar. Bunu olanaklı kılan yaklaşımlardan biri de "*Contextual*/Bağlamsal Arkeoloji"dir. Bağlam kavramı, Latincede "bir araya getirmek", "bağlamak" ve "örmek" anlamlarına gelen *contexere*'den türemiş İngilizcedeki *context* sözcüğüne karşılık gelmektedir. Bağlam, en genel tanımıyla anlamların birbirine bağlanabildiği ortamdır. Burada ortam yalnızca somut ve çevrili bir alan değil anlamlar dünyasının ilişkilenebilir olanaklarını içinde barındıran dizgelerin toplamıdır. Ian Hodder tarafından önerilen bağlamsal arkeoloji, bağlamların belirlenmesi, incelenmesi ve bu sayede anlamın/anlamların anlaşılmasına vurgu yapmaktadır (1982a, 1982b, 1986, 1987, 1990, 199la, 199b1). Bu yaklaşımda, 1960'ların sonundan 1980'lerin başına kadar arkeolojideki teorik kuramlarda dominant olan, arkeolojinin amaçlarının doğa bilimlerininkilerle aynı olduğu fikrine dayanan pozitivist yaklaşıma, Ian Hodder'ın 1985 yılında önerdiği "Post-süreçsel" başlığı altında toplanan eleştiriler temel olmuştur (Hodder, 1982, 1986). Bağlamsal arkeolojide odak, yorumlamaya dayanır. Hodder'a göre, tüm nesneler çeşitli anlamlara sahiptir. Bu anlamlar, nesnenin işlevsel anlamı (eylem), bir küme içerisindeki anlamı (yapı) ve nesnenin kendiliğinin (içerik) anlamıdır. Hodder,

bu anlamların birlikteliğini “bağlamsal arkeoloji” ile kurmaktadır (Hodder, 1985). Tüm bu anlam türlerini kapsayan “bağlamsal” teriminde ilk anlam (işlevsel anlam), nesnelerin üretimi ve kullanımı da dâhil olmak üzere, eylemin yer aldığı bağlamları ifade eder. Nesnenin bir yapı veya küme içerisindeki anlamı olan ikinci anlamında ise bağlam, kültürel olarak inşa edilmiş maddi dünyanın çözümlemesini içerir. Nesneler, yorumlanmak üzere bir anlam yapısına yerleştirilir ve bu anlam yapısı bağlamın kendisidir. Aslında burada nesneler, sözcüklere benzetilir. Sessiz nesneler, yer, zaman ve diğer nesnelerle ilişkiler ağı içerisinde konumlandırıldığında ve detaylı olarak analiz edildiğinde “okunabilir”. Üçüncü anlam türü olan nesnenin kendiliğinde ise iki bağlam türü bulunur: tarihsel bir içeriğe sahip olan geçmiş bağlam ve teori ile arkeolojik verilerden yapılan yorumlar arasındaki ilişki. Hodder, anlam dünyalarının kendilerine özgü anlam çerçeveleriyle diğer tarihsel bağlamların, maddi kültürün incelenmesi yoluyla anlaşılabileceğini söylemektedir (Hodder, 1985).

Yukarıda, önce nesneler, onun üretimi ve kullanımı da dâhil olmak üzere karşılık geldiği hem bilişsel hem de kültürel düzlemlerde ele alınmış, hem nesnenin kendiliğinin hem de insanın nesne ile olan ilişkisinin anlaşılmasında kullanılan yöntemler aktarılmaya çalışılmıştır. Sonra, nesnelerin ve nesneler aracılığı ile ulaşmaya çalıştığımız insanın içinde buluğundu mekânsal bağlamın ne olduğu anlatılmıştır. Bu tez çalışmasında yontmataş buluntular önce kendi somut nitelikleri sonra üreticisinin ve kullanıcısının onunla ilişkisi içerisinde analiz edilmiş ve bulundukları bağlamlar dikkate alınarak nesne-mekân, insan-mekân ve insan-nesne ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KONU, AMAÇ VE YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Orta Anadolu'nun Kapadokya Bölgesi'nde, Melendiz Nehri'nin kıyısında yer alan ve Akeramik Neolitik Dönem'e tarihlenen Aşıklı Höyük, avcı toplayıcı yaşam biçiminden yerleşikliğe geçiş süreci ile karakterize edilir. Bu geçiş kırılma, değişim ve dönüşümü içerdiği gibi gelenek ve tutumlardaki sürekliliği de içeren karmaşık bir süreçtir. Aşıklı Höyük yerleşmesi, sözü edilen değişim ve sürekliliğin bir arada yaşandığı, yavaş ve kendine özgü bir geçiş sürecini yansıtması açısından önem taşımaktadır. Tarihöncesi dönem topluluklarında başlıca bilgi kaynaklarından biri olan materyal kültür, söz konusu sürecin okunabilmesine olanak tanımaktadır. Materyal kültür içerisinde obsidiyen işçiliği ve ürünleri, özellikle tarihöncesi topluluklarının anlaşılmasında önemli bir alandır. Aşıklı topluluğu da MÖ kal. 8350-7300 tarihleri arasında, yaklaşık bin yıla yakın kesintisiz olarak Aşıklı'da yaşamış ve yerleşiklik süresi boyunca obsidiyeni temel materyallerden biri olarak kullanmıştır.

Tarihöncesi dönem topluluklarının, sıkı sıkıya bağlı oldukları taş aletlerle nasıl bir ilişki içerisinde oldukları arkeolojinin temel sorularından biridir. Bu sorunun söz konusu ilişkinin bilişsel, teknolojik ve sosyal bağlamları gözetilmeksizin cevaplanması mümkün değildir. Taş aletlerin bireysel ve toplumsal ölçekteki etkileri ile insan davranışlarının ve toplumların sosyo-kültürel yapılarının taş alet geleneği üzerindeki etkilerinin karşılıklı olarak birbirini etkilediği kesişim alanına teknoloji okuması üzerinden vurgu yapmak, tarihöncesi toplumların birikim, tercih, beğeni, planlama, tasarlama, gelenek ve örüntülü davranış şekilleri gibi kültürel, toplumsal, ideolojik, bilişsel ve ekonomik bağlamlar içerisinde, bütüncül olarak anlaşılmasına doğrudan katkı sağlamaktadır. Bu açıdan Aşıklı Höyük yerleşmesinin yontmataş endüstrisi, topluluğun yukarıda sözü edilen süreci nasıl karakterize ettiğinin ve

yerleşiklik süresince yaşanan değişim ve/veya sürekliliklerin anlaşılması için önemli bir veri kaynağı oluşturmaktadır.

Tez çalışmasının ana odağını oluşturan sorunsal, Aşıklı Höyük'ün korunagelmiş ve kalıntıların kazılarla ortaya çıkarılmış olduğu en geç yerleşim evrelerinde (Tabaka 2A-C) görülen mimari, sosyo-ekonomik, kültürel ve bilişsel değişimlerin yontmataş üzerinden okunulabilirliğini sınamak, varsa değişim dinamiklerini ve değişimin temposunu anlamak; bu doğrultuda da Aşıklı'nın en geç tabakalarındaki yontmataş endüstrisinin karakteristiğini mekânsal/bağlamsal analiz yoluyla ele almaktır. Tarihöncesi dönemin "sessiz" nesneleri[1], tarihöncesi toplulukların öznelerinin yaşamlarını sürdürdükleri korunaklı alanlar olan evlerde, sokak/açık alan olarak tasvir edilen ev dışı yaşam alanlarında ve kullanmaktan vazgeçtikleri şeyleri biriktirdikleri yerler olan çöplüklerde kendi yaşam öykülerini bize kadar ulaşabildikleri zaman dilimi içerisinde yeniden üretir. Bu, üretimleri, kullanımları ve atılmalarını kapsayan ilk hikâyeleri ile, atıldıkları, bırakıldıkları, unutuldukları, düştükleri ve daha nice henüz bilinmeyen nedenle "bulundukları" yerler ile ilişkilerinin anlamlandırılmalarını kapsayan ikinci hikâyelerini ifade etmektedir. Bu ikinci hikâyenin doğrudan bağlantılı olduğu üçüncü bir alansa mekânların kendileridir.

Mekânlar, zaman içerisinde hem biçimsel olarak hem de öznelerinin anlam dünyalarındaki yerleri olarak sürekli dönüşür. Bu dönüşüm gerçekleşirken, mekânlarda olan-biten, bulunan-bulunamayan, üretilen-tüketilen ve yeniden üretilenler arasındaki kesişimler içerisinde toplumsal hayat şekillenir ve inşa edilir. Mekânlar, bir anlamda toplumsal ortamlardır. Hayatın gerçekleştiği bu ortamlar hem onu karakterize eder hem de toplumsal olarak belirlenir. Duvarlar tarafından sınırlanan mekânlar, "bulamadıklarımız"a ulaşmanın yollarını içlerinde barındırır. Mekânın anlaşılabilmesi için duvarın belirlediği sınırın iç ve dış kısımları birlikte ele

[1] Nesnelerin "sessizliği" ile burada, buluntuların yalnızca maddesel özellikleriyle ele alınmaları, dolayısıyla da kendi üretim, kullanım ve kullanımdan sonra atılmalarını kapsayan hikâyeleri ile etkileşime girdikleri diğer şeylerin tamamını kapsayan anlam öbeklerinin dışarıda bırakılmasını kastediyorum.

alınmalıdır. Toplumsal hayat duvarların dışındakileri de kapsayan bir örüntü toplamıdır. Burada süregelen toplumsal hayat, belirli dinamiklere bağlı olan tekrarlarla karakterizedir (Giddens, 1984). Tezin sorunsalı, Aşıklı insanlarının yerleşmeyi terk etmelerinden hemen önceki dönemde mekânlar içerisinde ve dışarısında yontmataş bağlamında tutarlı birlikteliklerin olup olmadığının, varsa bunun neyi temsil ettiğinin ve nasıl okunabileceğinin yontmataş üzerinden ele alınması, bu tekrarların söz konusu dönemi temsil eden alanı nasıl karakterize ettiği ve bu dönemden önceki zaman aralığında görülen tekrarlardan ayrılan/kırılan/dönüşen/değişen yönleridir.

Tez çalışmasında bu doğrultuda oluşturulan amaçlarımız aşağıda maddeler halinde özetlenmektedir.

1. Aşıklı Höyük'te MÖ 9. bin yılın ortasında başlayan ve yaklaşık bin yıl süren yaşam geleneğinin yerleşmenin terk edilmesinden hemen önceki sürece doğru ne şekilde evrildiğine ve yaşanılan değişim ve/veya sürekliliklerin, son yerleşim evresine ne ölçüde ve nasıl yansıdığına, yontmataş üretim ve kullanım geleneği üzerinden bir okuma yapmak.

- Aşıklı Höyük'ün son yerleşim tabakalarına ait yontmataş buluntu topluluğunun hammadde, teknolojik ve tipolojik analizlerinin yapılması.

    - Yontmataş endüstrisinde kullanılan farklı hammaddelerin dağılımını belirleyerek bu son evrede topluluğun dolaşım ve etkileşim alanlarında farklılık/devamlılık olup olmadığını anlamak. Ayrıca, farklı hammaddeye dayalı üretim farklılıklarının olup olmadığını ve varsa sebeplerini, topluluğun hammaddeye dayalı tercihleri ve bu tercihlerde rol oynayan işlevsel nedenleri, topluluğun çevreyle kurduğu ilişkiyi anlamak.

    - Teknolojik analiz aracılığıyla üretime dair ve zamana dayalı olarak yontmataş üretim ve kullanım geleneğinde bir farklılaşmanın veya yeni girdilerin olup olmadığına dair veri elde etmek, böylece süreklilik/devamlılık üzerinden kültürel aktarım derecesini anlamak.

- Tipolojik analiz ile topluluğun son yerleşim tabakasında kullandığı aletlerin belirlenmesi, yontmataş alet işçiliğinin söyledikleri üzerinden yaşam biçiminde görülen farklılaşmaların alet çantasına yansıyıp yansımadığını anlamak.

- Topluluğun günlük faaliyetleri, mekân kullanımları, gündelik pratikleri gibi yaşam biçimleri ile tercihleri, tutumları ve düşünce biçimleri gibi bilişsel özelliklerinin anlaşılması.

2. Aşıklı Höyük yerleşme dokusu içerisinde görülen farklı bina gruplarında farklı yontmataş işçiliklerinin olup olmadığı, varsa bu farklılıkların nasıl içeriklendirilebileceği, böylelikle yerleşmenin son evrelerinde sosyal yapıda görülmeye başlayan değişimin sorgulanması, mekânların işlevsel olarak ayrılıp ayrılmadığı ve varsa kullanım farklılıklarının neler olduğunu mekânsal-bağlamsal analiz ile anlamak.

- Yerleşmenin en geç tabakalarına ait bina gruplarını oluşturan farklı birimlerin (mekân içleri, mekân araları, çöplük dolgusu ve açık alan dolgularının) kullanım farklılıklarını anlamak.

3. Yerleşmenin son evrelerindeki değişimleri daha iyi anlayabilmek amacıyla, bu tez çalışması kapsamında örneklem olarak seçilen mahallenin daha önceki yollarda çalışılan binalarına ait yontmataş malzemenin niteliği ile yine aynı mahallede bulunan ve yeni dönemde kazılan binalarına ait yontmataş malzemesinin niteliği ile karşılaştırarak metodolojik farkların istatistik üzerindeki etkilerini ortaya çıkartmak.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Tez çalışması kapsamında Aşıklı Höyük yerleşmesinin MÖ 8. bin yıl ortasına tarihlenen 2. Tabaka 2A-C evrelerine ait yontmataş buluntu topluluğunun hammadde, teknolojik ve tipolojik analizi yapılmıştır. Yapılan analiz için söz konusu evrelere ait yontmataş malzeme hem eski dönem kazıları hem de yeni dönem kazılarından seçilmiştir. Bu anlamda bir yöntem karşılaştırmasını da barındıran tez çalışmasında elde edilen sonuçlar iki şekilde kullanılmıştır: önceki yıllarda yapılan çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırma ve değerlendirme, obsidiyen işçiliği verilerinin dağılımları üzerinden mekânsal benzerlik ve farklılıkları anlama. Bu bölümde malzemenin seçimi konusunda belirlenen kriterler ve seçilen malzemenin analizinde kullanılan yöntemler anlatılacaktır.

1.2.1. Arkeolojik Malzemenin Seçim Kriterleri

Bu tez çalışmasında analiz edilen yontmataş malzeme yerleşmenin en geniş açılmış ve en iyi korunagelmiş tabakasına ait 2A-C evrelerinden seçilmiştir. Tezin amacı yerleşmenin bu son evrelerde görülen kırılma ve değişimler ile bu son evrelerde görülen bina gruplarında mekânsal farklılıkların olup olmadığının yontmataş üzerinden sorgulanması olduğundan söz konusu evreye ait yontmataş buluntulardan bir örneklem oluşturulmuştur. Daha önceki çalışmalar kapsamında B mahallesi olarak adlandırılan (Duru, 2015) alandaki 4 farklı bina grubu seçilmiştir. Bu bina gruplarının seçiminde rol oynayan kriterlerden biri de bazı binaların eski kazı döneminde bazı binaların ise yeni kazı döneminde kazılmış olmalarıdır. Buradaki amacımız yerleşmenin son dönemlerindeki değişimleri daha iyi anlayabilmek için söz konusu mahallede daha önceki yıllarda çalışılan binalara ait yontmataş malzemeyi yine aynı mahalle içinde bulunan ve yeni dönemde kazılan binalara ait yontmataş malzemesinin niteliği ile karşılaştırmak ve böylece metodolojik farkların istatistik üzerindeki etkilerini ortaya çıkartmaktır. Daha önceki yıllarda yapılan çalışmaların sonuçları ile yeni yöntemlerle kazılan ve analiz edilen malzemenin ilk

kez ele alınacak olan sonuçları birbiri ile karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Analize yalnızca bina içleri değil aynı zamanda bina araları, çöplük dolguları ve açık alan dolguları da dâhil edilmiş ve böylece mahalleyi oluşturan bina gruplarının mimari birimleri bütüncül şekilde ele alınmıştır. MÖ 8. bin yıl ortalarına ait bu karşılaştırmalı veriler hem söz konusu dönemin obsidiyen işçiliğinin karakteristiğini hem bina gruplarının obsidiyen işçiliği bağlamındaki benzerlik ve farklılıklarını hem mahalle içerisindeki mekân kullanımlarını ve son olarak da yerleşmenin erken evrelerine ait yontmataş endüstrisi çalışmaları sonuçları ile yeni sonuçların karşılaştırılması üzerinden yerleşmenin en erken evrelerinden geç evrelerine kadar süreçsel bir yorumlamayı beraberinde getirmiştir.

Yukarıda belirtilen amaçlar ve malzemenin seçim stratejisi doğrultusunda oluşturulan örneklem 2. Tabaka 2A-C evrelerindeki B mahallesi olarak adlandırılan alana ait dört bina grubunu kapsamaktadır. Bu bina grupları soldan sağa numerik olarak isimlendirilmişlerdir. Dört bina grubu arasından 1. ve 4. bina grupları, tez çalışmasındaki yontmataş analizinin merkezinde yer alan bina gruplarıdır. Bu iki bina grubu hem aynı anda eski ve yeni kazı döneminde kazılan binalara ait yontmataş malzemeyi barındırması hem de bu iki bina grubunu oluşturan mimari birimlerdeki benzerlik nedeniyle seçilmiştir. 2. ve 3. bina gruplarına ait veriler ise diğer iki bina grubunun sonuçlarıyla karşılaştırılmak üzere kullanılmıştır. 1. bina grubu 3-4 JK, 3LM ve 4LM açmalarına karşılık gelir. 3LM açmalarında dört bina, üç aralık ve bir çöplük dolgusu ile 3-4 JK açmalarındaki iki bina 2018 yılında gerçekleştirilen kazılar ile açığa çıkartılmıştır. Bina grubunun 4LM açmalarına denk düşen kısmı ise altı binadan oluşur ve buradaki kazı çalışmaları 1990 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu bina grubunun yeni kazı döneminde kazılan alanlarına ağırlık verilmiş, sonuçlar bina grubunun 1990 yılında kazılan alanlarına ait veriler ile karşılaştırılmıştır. 1. bina grubunun yeni kazı sistemi ile kazılan alanlarına baktığımızda, Bina 48, Bina 49, Bina 50 ve Bina 51 yan yana konumlanmıştır. 3-4 JK alanında ise Bina 44 ve Bina 45 bulunur. Yanı sıra Sp. 260, Sp. 265 ve Sp. 268 olarak isimlendirilen üç bina arası ile Sp. 248 adlı çöplük/açık alan dolgusuna ait malzemeler de analize dâhil edilmiştir. 1. bina grubunun eski kazı döneminde çalışılan binaları ise HE, GP, GN, GV, GY ve GT isimli binalardır. 2. bina grubu GR, GS, HA, HB ve HC binaları ile

oldukça küçük bir bina grubunu temsil etmektedir. 3. bina grubuna baktığımızda GM, GO, CU, CV, DG, DL, DM ve DN binaları bulunmaktadır. Bu bina grubunda CV ve DG binalarının kazıları yeni kazı döneminde de çalışıldığından mevcut olan belgeleme sistemine göre isimleri değiştirilmiş ve bu iki binanın erken yapı evreleri Bina 53 (CV) ve Bina 54 (DG) olarak adlandırılmıştır. Bu bina grubu kapsamında yalnızca Bina 53 ve Bina 54 verileri kullanılmıştır. 4. bina grubu ise CR, CY, CZ, DF, CT ve JD isimli binalar ile DG-DF arası ve CR-CY-CU arası olmak üzere iki aralığın yanı sıra U. 1958 isimli çöplük dolgusu ve U. 1907 isimli açık alan dolgusuna ait yontmataş malzeme ile temsil edilmektedir. 4. bina grubundaki binalar arasında CY isimli bina ilk önce çöplük dolgusu ardından açık alan dolgusu olarak kullanılan alanın üzerine inşa edilmiştir. Yontmataş analizlerine bu iki dolguya ait yontmataş malzemenin de eklenmesi hem aynı alanın kesintisiz olarak kullanım değişikliğini izleyebilmek hem de üç farklı birimin yontmataş bağlamında anlaşılmasını sağlamak açısından önem taşımaktadır.

1.2.2. Arkeolojik Malzemenin Analiz Yöntemi

Yukarıda anlatılan amaçlar ve kriterler doğrultusunda belirlenmiş olan yontmataş örneklemin analizinde kullanılan yöntem üç aşamada ve üç yaklaşım kullanılarak gerçekleşmiştir. Yontmataş buluntuların analizi yapılırken bulundukları mekânsal bağlamlar birbirinden ayrı tutulmuş ve böylece hem malzemenin bulunduğu binanın birbirinden çeşitli farklılıklarla (taban yapısı, yapı ögeleri ve çevresi, diğer hammaddelerin yoğunlukları gibi) ayrılan birimleri (*unit*) yontmataş bağlamında anlaşılmaya çalışılmış hem de bu birimler arasında kullanım karşılaştırılmaları yapılmıştır. Yanı sıra birimlerin bulundurduğu yontmataş malzeme yoğunlukları ve özelliklerinden (teknolojik ve tipolojik olarak anlamlı bir bütünlük verip vermemeleri) yola çıkarak mekân içi aktiviteler ve mekânın kullanımı/kullanımları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Buluntu topluluğunun analizinde kullanılan ilk aşama yontmataş malzemenin sahada bulundukları bağlamların birbiri ile konum olarak ilişkileri dikkate alınarak masa

üzerine yayılması ve etiket bilgilerinin parça üzerine yazılması ile başlamaktadır. Bu sayede sonraki aşamalarda yapılacak olan alt gruplara ayırarak analiz etme yönteminin oluşturacağı genel çerçevenin gözden kaçırılması ihtimalini önlemek için bütüncül ve genel bir bakış ile ön değerlendirmenin gerçekleşmesi adına farklı binalara ait buluntuların bağlamları karışmadan bir araya getirilmesi mümkün olmaktadır. Nitekim malzemenin bir arada karşılaştırılarak incelenmesi sayesinde iki farklı binaya ait iki parçanın tümlenmesi mümkün olmuş, binalar arası ilişkiler sorgulanmıştır. Aynı zamanda kazısı yeni dönemde yapılan binalara ait malzemelere suda yüzdürme sistemi uygulanmış ve buradan gelen 2 mm ile 4 mm'lik malzeme ait oldukları birim numaralarıyla birleştirilerek hem kazı esnasında toplanan malzeme hem kuru elekten gelen malzeme hem de ağır çökeltiden gelen malzeme bir arada çalışılmıştır.

İkinci aşamanın ilk ayağını hammadde analizleri oluşturmaktadır. Önceki yıllarda yapılan bir dizi kimyasal analiz sonucunda elde edilen referans grupları esas alınmış ve yontmataş malzeme makroskobik (çıplak gözle) olarak renk ve dokularına göre ayrılmıştır. Bu ayrım sayesinde hem aynı bloğa ait olabilecek parçalar bir araya getirilmiş ve tümleme çalışmaları gerçekleştirilmiş hem de hammadde kaynaklarının kullanım oranları anlaşılmaya çalışılmıştır. Renk ve doku gruplarını birbirinden ayrı tutarak yapılan ön çalışma sonucunda aynı hammadde kaynağına ait olan fakat farklı renk ve dokulara sahip olan parçalar arasında teknolojik ve tipolojik olarak fark bulunmadığı görülmüştür.

Hammadde gruplarının ayrımı tamamlandıktan sonra her grup kendi içerisinde değerlendirilmiş ve bu sayede farklı hammadde kaynaklarına ait üretim ve kullanım geleneklerinin özellikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Teknolojik analiz aşamasında ilk önce her grup içerisinde çekirdekler, yongalar ve dilgiler ayrılmıştır. Ardından çekirdekler, yongalar ve dilgiler kendi içlerinde detaylı şekilde incelenmiş ve alt ayrımları yapılmıştır. Ayrımlar için esas alınan teknoloji anahtarı önceki yıllarda oluşturulan teknolojik inceleme kriterlerine göre (Abbés vd., 1999; Yıldırım-Balcı, 2007) hazırlanmış ve gerekli görüldüğünde eklemeler yapılmıştır. Alt ayrımları yapılan teknolojik analizin sonunda her grup yine kendi içerisinde olacak şekilde aletler ve alet olmayan parçalar olarak ayrılmıştır. Böylece bir sonraki aşama olan

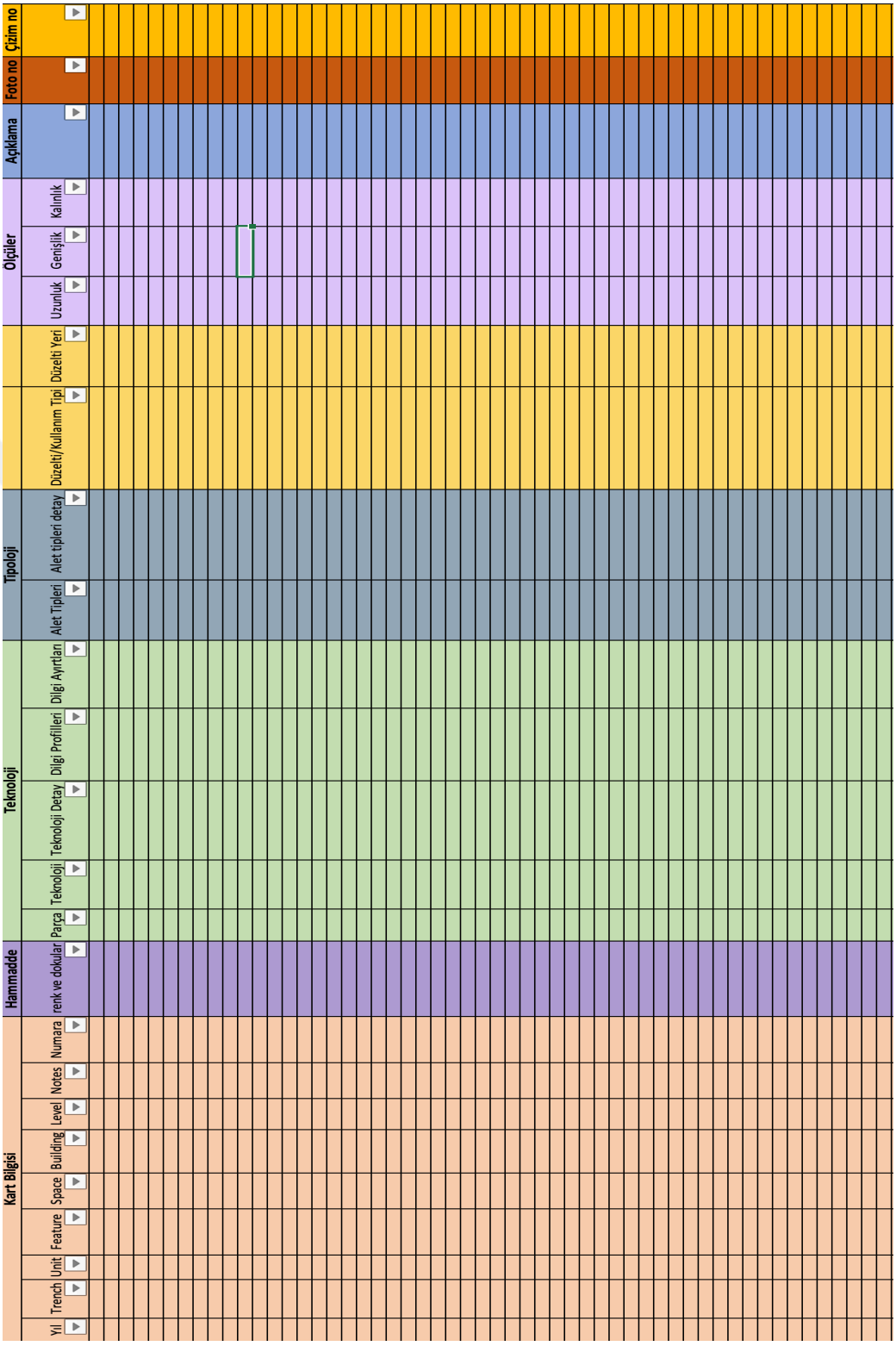
tipolojik analiz aşamasında alet tipleri ve taşımalıkları arasındaki ilişkiler sorgulanmıştır. Aletler üç kategoriden oluşmaktadır. Bunların ilki tanımlı aletlerdir. Tanımlı aletler kendi içlerinde önce alt tiplerine ve sonra düzelti tiplerine ve konumlarına göre ayrılmıştır. İkinci kategori çeşitli düzeltili parçalardır. Bunlar tanımlı alet kategorisine girmeyen fakat alet olarak kullanılmış olan parçalardır. Bu parçalar da yine düzelti tiplerine ve düzelti konumlarına göre kendi içlerinde ayrılmışlardır. Üçüncü kategori ise kullanım aşınma izi taşıyan parçalardır. Kullanım aşınma izi taşıyan parçalar alet olarak kullanıma bağlı, üzerinde gözle görülebilir aşınma izleri bulunduran parçalardır. Bu parçalar kullanımın yoğun olup olmamasına göre ayrılmışlar.

Taşımalıklar kendi içlerinde alet gruplarına ayrıldıktan sonra yukarıda da anlatıldığı gibi aletler de kendi içerisinde hammadde gruplarına, taşımalık tiplerine, alt alet tiplerine, düzelti tiplerine, düzelti konumlarına ve boyutlarına göre ayrılmış ve değerlendirilmiştir. Tipolojik analiz yonga üzeri aletler ve dilgi üzeri aletler olmak üzere iki başlık altında anlatılmıştır. Yanı sıra yonga ve dilgi olmayan çekirdek ve mikro kalem gibi taşımalıklar da ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Tipolojik analiz aşamasında tüm ayrımlar yapıldıktan sonra farklı hammadde gruplarının kullanımları, bu aletlerin mekânsal dağılımları, en çok tekrar eden seçilimleri, hangi alet tipinin ne ölçüde tercih edildiği gibi bir dizi sorunsal çerçevesinde değerlendirilmiş ve obsidiyen işçiliği bütüncül şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Yanı sıra aletlerin bulundukları mekânlar üzerinden kullanımları bittiğinde nereye ve neden atıldıkları da sorgulanmaya çalışılmıştır.

Analizin 3. aşaması buluntuların dijital bir ortama kaydedilmesidir. Yontmataş buluntuların analiz kriterlerine göre hazırlanan teknoloji ve tipoloji anahtarında her bir başlığa ve alt başlığa farklı bir numara verilerek bir nevi kodlama hazırlanmıştır. Bu kodların bulunduğu bir veri tabanı oluşturulmuş, her bir parça tek tek sisteme girilmiştir. Aynı şekilde ayrı bir sistem de ağır çökeltiden gelen malzeme için hazır edilmiştir. Bu sistemde ağır çökeltiden gelen malzemenin niteliği esas alınmıştır. Bu malzemeler genellikle chipsler, kırık yongalar, çok minik boyutlu dilgiler ve mikro aletleri kapsamaktadır. Dijital olarak kaydedilen veriler etiket bilgilerini, hammadde özelliklerini, parçanın numarasını, teknolojik özellikleri, tipolojik özellikleri,

parçanın boyutlarını ve gerekli durumlarda alınan notları kapsamaktadır (şekil 1). Analiz sonunda malzeme üzerinde yapılacak olan istatistiksel çıkarımlar bu veri tabanları kullanılarak yapılmıştır.

Malzeme analizi tamamlandıktan sonra, öncelikle her mekân kendi içinde değerlendirilmiştir ve her mekânın kendi yotmataş buluntu topluluğunun istatistiği çıkartılmıştır. Bu yolla yukarıda da bahsedildiği gibi mekân içi aktiviteler, mekân kullanımları ve mekân içerisinde görülen obsidiyen işliğinin niteliği değerlendirilmiştir. Ardından bir mahallede bulunan tüm mekânların obsidiyen işliği bağlamındaki özellikleri birbiri ile karşılaştırılmıştır. Bu sayede aynı bina grubu içerisinde bulunan binaların kullanım açısından birbirinden ayrılıp ayrılmadığı sorgulanmıştır. Bina grupları, binaların yanı sıra açık alan dolguları, çöplük dolguları ve bina araları dahil edilerek ele alınmıştır ve bu alanlardaki malzeme de yine kendi içlerinde değerlendirilmiştir. Son olarak bir bina grubu içerisindeki her bina, bina arası, açık alan ve çöplük dolguları önce ayrı ayrı karşılaştırılmış ve bu karşılaştırmalı değerlendirmeler sonucu bina grubunun yontmataş bağlamındaki karakteristiği bir bütün olarak anlatılmıştır. Tez kapsamında seçilen dört farklı bina grubunun her biri yukarıda anlatıldığı gibi değerlendirilmiş ve çıkartılan sonuçlar üzerinden bina grupları arasında karşılaştırmalar çıkarımlar yapılarak B mahallesinde görülen obsidiyen işçiliği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Şekil 1: Yontmataş buluntuların dijital olarak kaydedilmesinde kullanılan veri tabanı ve kategoriler.

İKİNCİ BÖLÜM

AŞIKLI HÖYÜK VE YONTMATAŞ İŞÇİLİĞİ

2.1. Aşıklı Höyük ile İlgili Genel Bilgiler

Aşıklı Höyük, Orta Anadolu'nun Batı Kapadokya sınırları içerisinde, Hasandağ ve Melendiz Dağları'nın arasında konumlanan Melendiz Nehri'nin hemen yakınında kurulmuştur (şekil 2). Yaklaşık olarak bin yıla yakın Aşıklı sakinlerinin ikamet ettiği bu yerleşme, Orta Anadolu'nun bilinen en eski yerleşimlerinden biridir (Esin vd., 1991: 125). Yaklaşık 4.5 hektarlık bir alana yayılan höyük, kuzey-güney aksında 150/240 m, doğu-batı aksında 230 m'dir. Höyüğün kuzey kesimi ova seviyesinden 15 m, güney kesimi ise 13 m daha yukarıdadır. Höyüğün en yüksek noktası ise deniz seviyesinden 1119 m yukarıdadır (Esin, 1994: 30). Aşıklı, kalibre edilmiş radyokarbon tarihlerine göre (Quade vd., 2018) MÖ 8350'lerde Aşıklı insanlarının burada kalıcı olarak yerleşmesi ile başlayan ve MÖ 7350'lerin sonrasına kadar süren, ilk evreden son evreye dek çeşitli sosyo-kültürel, ekonomik ve teknolojik özellikleri ile tanımlanan 5 farklı tabakada (Özbaşaran vd., 2018) yaklaşık bin yıllık kalıcı yerleşim gören bir höyük yerleşmesidir.

Şekil 2: Aşıklı Höyük'ün konumunu ve çevresini gösteren hava fotoğrafı (Hazırlayan: Melis Uzdurum; Uzdurum ve Duru, 2021: Şekil 1'den alınmıştır.

(Hava fotoğrafı: Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi).

2.1.1. Araştırma Tarihçesi

Aşıklı Höyük, 1963 yılında Edmund Gordon tarafından, bölgeye yaptığı ziyaretler sırasında keşfedilmiştir (Todd, 1966a: 139). Ardından Ian Todd, bölgede yüzey araştırmaları yapmış, Aşıklı'dan obsidiyen, hayvan kemikleri, sürtmetaş ve radyokarbon tarihlemesi için topladığı örnekleri incelemiş, Aşıklı'nın bir Akeramik Neolitik dönem yerleşmesi olduğu anlaşılmıştır (Todd, 1966b; 1980). Bu kadar erken bir tarihte saptanmasına ve ayrıntılı şekilde incelenmesine karşın Aşıklı'da uzun yıllar kazı çalışması gerçekleşmemiştir.

1980'li yılların sonlarında, Aşıklı Höyük'ün tahrip olmasına neden olacak Mamasın Baraj Gölü su seviyesinin arttırılması kararı nedeniyle 1989 yılında İstanbul Üniversitesi, Prehistorya Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Ufuk Esin başkanlığında kurtarma kazılarına başlanmıştır (Esin, 1991: 1). Aşıklı Höyük'te Tabaka 1 kazı çalışmaları öncesinde tahrip olmuştur. Bu neden U. Esin ve ekibinin 1989-2002 yılları arasında gerçekleştirdiği çalışmalar, çok geniş bir alana yayılmış olan Tabaka 2'nin açığa çıkartılması, MÖ 8. bin yıl yerleşmesinin mimarisinin ve yerleşim düzeninin anlaşılması ve buluntuların detaylı olarak incelenmesine odaklanmıştır (Esin, 1991; Esin ve Harmankaya, 2007). Ardından Prof. Dr. Nur Balkan-Atlı'nın başkanlığına geçen çalışmalara 2004 yılında ara verilmiş ve 2006 yılında Prof. Dr. Mihriban Özbaşaran'ın başkanlığında yeniden başlanmıştır. 2006'dan bu yana Aşıklı Höyük'te disiplinler arası yöntemlerle farklı uzmanlıklara sahip ve uluslararası bir ekiple kazı ve atölye çalışmaları devam etmektedir (Özbaşaran, 2011). Kazılar, Aşıklı Höyük'ün en erken evreleri olan Tabaka 5 - Tabaka 4 (MÖ 9. bin yıl ortaları) ve Tabaka 3 (MÖ 9. bin yıl sonu-8. bin yıl başı) ile son dönemlerde tekrar çalışılan, höyüğün geç evreleri olan Tabaka 2'yi (8. bin yıl ortası) kapsamaktadır. Söz konusu tabakalarda yürütülen çalışmalar, yeni sorunsallar, yeni arkeolojik ve bilimsel

yöntemler, çok uluslu ekip ve çok disiplinli yaklaşımlar ile çalışılmaya devam etmektedir (Duru ve Özbaşaran, 2014). Tüm bu çalışma metodu ve çok perspektifli bakış açısıyla Aşıklı Höyük'ün, kazılmaya başlandığı ilk yıllardan itibaren Çanak Çömleksiz Neolitik yerleşimlerinden farklı ve kendine özgü bir toplumsallığa sahip olduğu anlaşılmaktadır.

2.1.2. Çevresel Ortam ve Hammadde Kaynakları

Aşıklı Höyük, "Volkanik Kapadokya" olarak tanımlanan bölgede yer almaktadır (Esin vd., 1991). Volkanik Kapadokya ve Konya Ereğli Ovası olarak iki alt bölgeye ayrılan (Thissen, 2002) Orta Anadolu'nun güneybatı kesimi jeolojik, iklimsel ve coğrafik özellikleriyle bitki ve hayvan türleri, hammadde kaynakları, kayaç ve mineral yataklarındaki çeşitliliği açısından hem avcı toplayıcı hem de yerleşik yaşam biçimine sahip tarihöncesi toplulukları için oldukça uygun koşullara sahiptir. Aşıklı Höyük'ün kurulduğu yer de bu çevre koşullarının en elverişli olduğu yerlerden birindedir.

Aşıklı'nın bağlı olduğu Kızılkaya Köyü'nün 40 km güneyinde, biri Kuaterner-Pleistosen Dönem'e diğeri Miosen Dönem'e tarihlenen Volkanik Hasandağ ve Melendiz Dağ grubu yer almaktadır. Melendiz Nehri, bu iki dağ grubunun yamaçlarından doğup, önce Ihlara Vadisi'ni daha sonra Kızılkaya'yı takip eden bir menderes oluşturmaktadır. Aşıklı Höyük'ün kuzeyi, güneyi ve batısı Melendiz'in çizdiği menderes sınırları içerisinde, alüvyonlu vadide yer almaktadır (Esin vd., 1991). Bölge çok sayıda dağ, tatlı-tuzlu su kaynakları, göller, nehir ve vadilerin oluşturduğu mikro ve makro çeşitlilikte yaşam alanları ile karakterizedir.

Bölge, soğuk step kuşağında yer alır ve karasal iklim koşulları hakimdir. Bölgenin aldığı yağış (yıllık ortalama 330 mm), kuru tarım yapılabilmesi için gerekli olan yağışın biraz üzerindedir (van Zeist ve de Roller, 1995). Kuraklığın neredeyse sınırda olduğu bölgede bozkır görünümündeki step bitki örtüsü hakimdir. Orman örtüsü gelişmemesine rağmen nehir ve vadiler ile dağların oluşturduğu coğrafik nişlerde

ağaçlı bitki örtüsü gelişmiştir. Hasandağ eteklerinde meşelikler, Ihlara Vadisi'nde ise koruluklar yaygındır (Esin ve Harmankaya, 2007).

Kazılardan ve burgulama yöntemi ile yapılan çalışmalarda elde edilen veriler, Aşıklı'nın yerleşim gördüğü dönemdeki çevresel koşullarının anlaşılmasını sağlamıştır (Holosen başlangıcında Kapadokya Bölgesi'nin iklim ve çevre koşulları için bkz: Kahraman, 2021). Aşıklı Höyük'ün 100 km batısında yer alan Nevşehir-Acıgöl'den alınan polen örnekleri 14 bin yıl önce bölgede soğuk ve kurak bir iklimin hâkim olduğunu, meşelik ve koruların bulunduğunu göstermiştir (Bottema ve Woldring, 1984). 13 bin yıl öncesinde hava koşulları değişmeye, soğuk iklim biraz daha ısınmaya başlamış, hava koşulları daha nemli hale gelmiştir (Woldring ve Bottema, 2003). Bu durum bitki örtüsünü değiştirmese de ağaç türlerini çeşitlendirmiştir. 12. bin yıla gelindiğinde ise iklimin tekrar soğuduğu ve çevresel ortamın kuraklaştığını gösteren veriler gözlemlenmiştir. Holosen'e geçilen yaklaşık MÖ 11.600-6.500 yılları arasında ise iklimin tekrar yumuşadığı, sıcaklığın arttığı, yağış miktarının artmasına bağlı olarak nem oranının da arttığı, bazı ağaç türlerinin yayılım alanının genişlediği gözlenmiştir. Bu türler arasında meşe, ıhlamur (*Tilia* sp.), fındık (*Corylus* sp.), yabani fıstık (*Pistacia* sp.) ve karaağaç (*Ulmus* sp.) yer almaktadır (Bottema ve Woldring, 1984).

Aşıklı'nın kuzeyinde yapılan burgulama çalışmasının sonuçları (Woldring, 1998) ise yerleşmenin ilk evrelerinden 8. bin yıl ortasına kadar yağışlı ve sıcak bir iklimin sürdüğünü göstermektedir.

Aşıklı Höyük, çeşitli hayvan türlerine ait faunal buluntular açısından da oldukça zengin bir spekturum sunan bir ortama sahiptir (Buitenhuis, 1996; Esin, 1998b). Yerleşmenin çevresinde bulunan başlıca av hayvanları arasında yabani koyun (*Ovis ammon orientalis*), yaban keçisi (*Capra aegagrus*), yaban domuzu (*Sus scrofa*), kızılgeyik (*Cervus elaphus*), alageyik (*Dama spec*.), karaca (*Capreolus capreolus*), kurt (*Canis lupus*), kızıl tilki (*Vulpes vulpes*), yabani at (*Equus cf. hydruntinus*), yaban sığırı (*Bos primigenius*) yer alırken; kemirgenler arasında, tavşan (*Lepus capensis*), kirpi (*Erinaceaus europeaus*)**,** tarla faresi (*Microtus spec*.) ve kunduz (*cf. Glis glis*) gibi türler yer almaktadır. Ayrıca, baykuş (*Bubo bubo*), atmaca (*Accipiter*

gentilis), karga (*Corvus*), kerkenez (*Falco tinnunculis*), toy kuşu (*Otis tarda*), kırmızı doğan (*Circus aeruginosus*) gibi kuş türleri ile kaplumbağalar (*Testudinae)* ve çeşitli tatlı su balıkları da görülmektedir (Stiner vd., 2014).

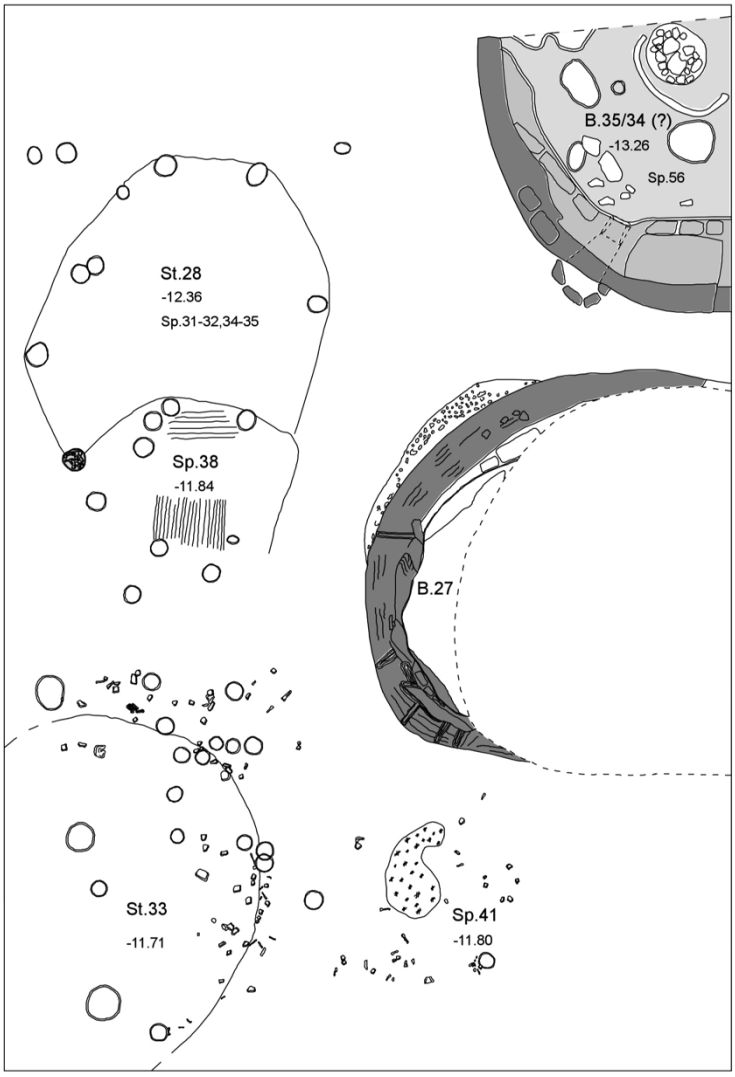
Aşıklı Höyük'ün içinde bulunduğu ekolojik ve jeolojik çevre koşulları ve bu koşulların oluşturduğu çeşitlilik, hammadde kaynakları konusunda da karşımıza çıkmaktadır. Hammadde kaynaklarının çeşitliliği bölgede volkanizmanın büyük ölçüde belirleyici olmasından kaynaklanmaktadır. Bölgede bulunan hammadde kaynakları arasında çeşitli volkanik kayaçlar (andezit, riyolit, bazalt, tüf, ponza), tortul kayaçlar (traverten, kireçtaşı, kumtaşı), başkalaşım kayacı (granit, mermer), lav akıntılarıyla oluşan obsidiyen ile kireç ve çeşitli mineraller yer almaktadır. Hammadde kaynakları Aşıklı Höyük'e yaklaşık 2 km'lik bir mesafeden 30-40 km'yi bulabilen bir yayılım alanına konumlanmaktadır. Bu hammadde kaynaklarının zenginliğinin yanı sıra yerleşmenin hemen yakınındaki Melendiz Nehrinden de özellikle mimaride ihtiyaç duyulan toprak ve yaşamsal kaynak olan su temin edilmiştir. Bu kaynaklar arasında belki de en yoğun kullanılan ve kullanımı sosyo-kültürel bir katmanı da barındıran hammadde obsidiyendir. Bölge, volkanik hareketlerin yoğun olduğu bir bölge olduğu için obsidiyen kaynakları açısından da zengin olmakla birlikte bazı yataklardan gelen obsidiyenler yongalamaya elverişli olmamaları nedeniyle yerleşmede bulunmamaktadır (örneğin Erciyes Dağ ve Hasan Dağ obsidiyenleri; M.-C. Cauvin-Balkan-Atlı, 1996). Yongalamaya elverişli olup Aşıklı Höyük'te kullanılan başlıca obsidiyen kaynakları Göllüdağ Masifi ve Nenezi Dağ'dır. Bölgede yer alan diğer obsidiyen kaynakları ise Nevşehir'deki Acıgöl'dür. Göllüdağ Masifi farklı kimyasal özelliklerde altı farklı obsidiyen yatağına sahiptir. Bunlar, Göllüdağın doğusunda Kömürcü, Kayırlı, Sırça Deresi ile Göllüdağ'ın batısında Bozköy, Gösterli ve Kayırlı Köyü'dür. Nenezi Dağ ise Aksaray Bekarlar Köyü'nün doğusundadır (Poidevin, 1998; M.-C. Cauvin-Balkan-Atlı, 1996, Balkan-Atlı-M.-C. Cauvin, 1997, 1998). Obsidiyen kaynakları ve özellikleri bir sonraki bölümde daha detaylı ele alınacaktır.

2.1.3. Tarihleme, Tabakalanma, Mimari ve Sosyal Organizasyon

Aşıklı Höyük, Güneybatı Asya'da yaklaşık bin yıllık kesintisiz iskân sürecinde kendine özgü yavaş ve aşamalı şekilde değişen toplumsal dinamikleri ve bunların başta mimari olmak üzere gözlemlenebilen arkeolojik somut verileriyle ön plana çıkan bir Erken Neolitik yerleşmesidir. Aşıklı Höyük'te görülen değişimler ani ve radikal değil, genellikle öncülünün devamı ve/veya dönüşümü olarak karşımıza çıkmaktadır. (Duru, 2013; Özbaşaran, 2013).

Yerleşmenin kuzeybatı ucunda yer alan ve 4GH olarak adlandırılan derinlik açması Aşıklı Höyük'teki değişimlerin dikeyde izlenebilmesi için uzun yıllar çalışılmış, yerleşmenin stratigrafisi ve tabakalanması büyük ölçüde buradan izlenilmiş ve birbirinden farklı özellikleriyle ayırt edilebilen 5 farklı tabaka (yukarıda 1- aşağıda 5) tanımlanmıştır. Yerleşmenin MÖ 9. bin yılın ortalarında başladığı bilinmekle birlikte (MÖ kal. 8360-8050) daha erken olan Tabaka 5'in tarihlemesi henüz sonuçlanmamıştır. Bir sonraki Tabaka 4, MÖ 9. bin yılın son çeyreğine, Tabaka 3 ise MÖ 9. bin yılın sonundan 8. bin yıl başlangıcına tarihlenmektedir. Yerleşmenin en geç evresi olan Tabaka 2, MÖ 8. bin yılın başından ortalarına kadar olan dönemi temsil etmektedir. Tabaka 1 ise yerleşmenin son tabakasıdır ve prehistorik olmayan tarımsal faaliyetler sonucu oluşan tahribat nedeniyle arkeolojik veriler kazılan alanlarda birkaç buluntu, mimari ile ilgili olarak kerpiç ve taban parçaları ile yapı öğesi olarak birkaç çukur ile sınırlıdır (Duru, 2013, Özbaşaran vd., 2018; tabakaların kalibre edilmiş detaylı tarihlendirmeleri için ayrıca bkz: Quade vd., 2018).

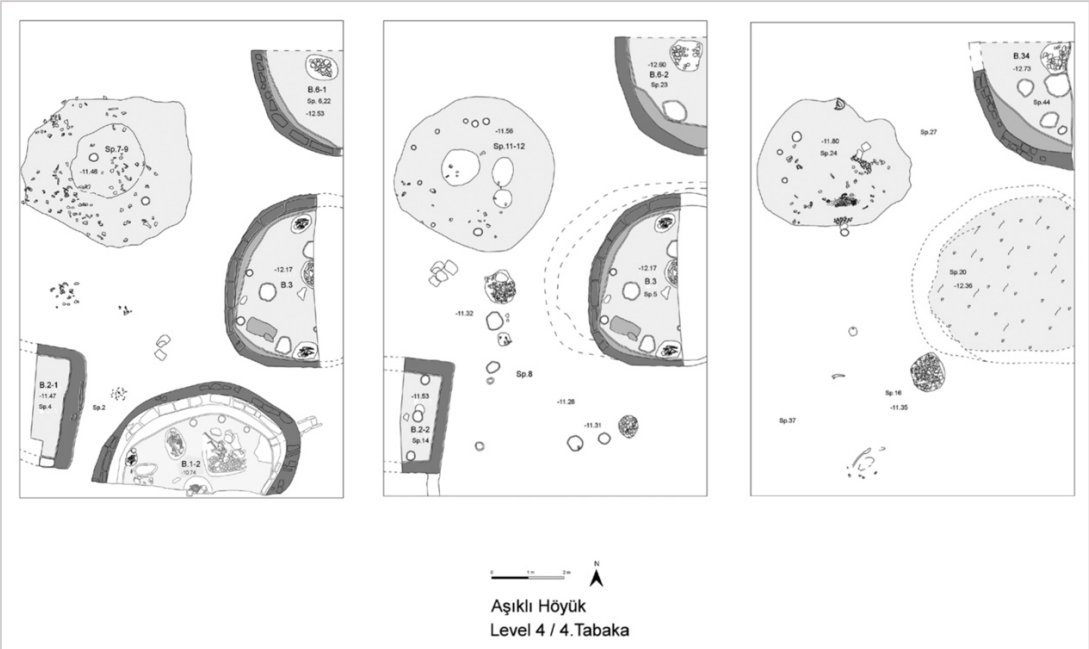
Aşıklı'nın ilk sakinlerinin yaşadığı Tabaka 5'te, toprağa gömük, yuvarlak/oval planlı binalar (Bina 27, 35/34; 46, 39) ile binalarla ilişkili olan açık alanlarla temsil edilir.

Şekil 3: Aşıklı Höyük, Tabaka 5 ve 4'e ait binalar, açık alanlar (4GH) (Özbaşaran, M., Uzdurum, M., Duru, G., 2018: Figür 4'ten alınmıştır).

Plan: Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi

Tabaka 4'teki mimari, kulübe tarzı dal örgü yapılar (şekil 3), oval planlı kerpiç binalar ve bu binaların etrafındaki ocak ve çukurlu açık alanlar ile karakterizedir (şekil 4). Mekân içinde bulunan yapı öğeleri arasında ocaklar, çukurlar, sıvalı platformlar, çeşitli buluntular arasında öğütme taşları, sürtme taş, obsidiyen ve kemik aletler ile sepetler yer almaktadır. Tüm bunlar, MÖ 9. bin yıl yaşamındaki ev içi ve açık alanlardaki gündelik eylemlere ve pratiklere işaret etmektedir (Kalkan ve Özbal, 2018; Özbaşaran, Duru, Uzdurum, 2018; Tsartsidou, 2018; Uzdurum, 2018).

Şekil 4: Aşıklı Höyük, Tabaka 4'ün yapı evreleri (4GH) (Özbaşaran, M., Uzdurum, M., Duru, G., 2018: Figür 12'den alınmıştır).

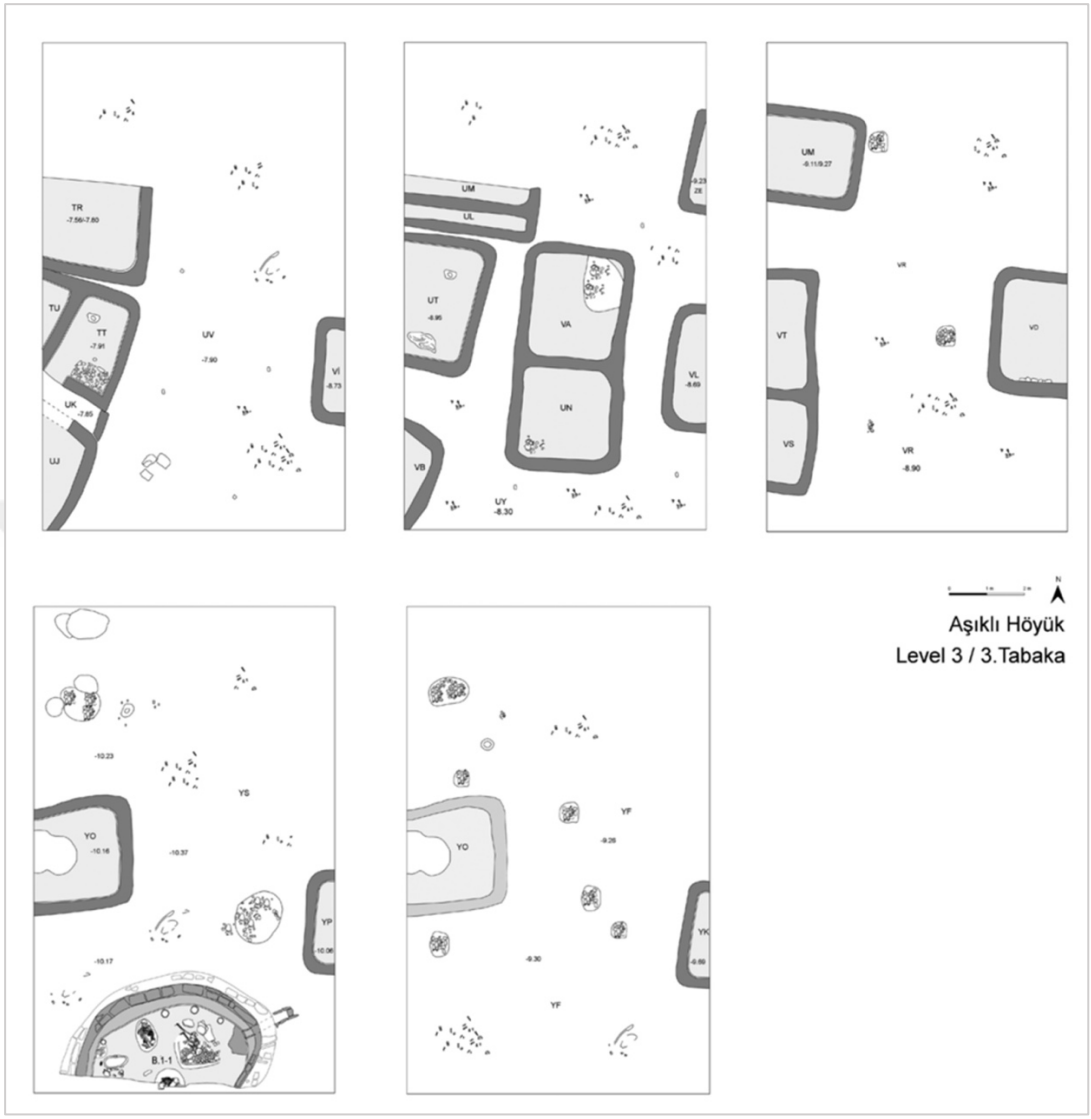
Plan: Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi.

Aşıklı'nın ilk sakinlerinin, avcılık, toplayıcılık ve kısmen balıkçılığa dayalı bir yaşam modeline sahip oldukları görülmektedir. Avladıkları hayvanlar, yabani koyun/keçi, geyikgiller (*Cervidae*), yaban domuzu (*Sus scrofa*), yabani sığır (*Bos primigenius*), yabani at ve eşek, tavşan (*Lepus capensis*), tilki (*Vulpes vulpes*), kurbağa (*Emys/Mauremys sp*.), kaplumbağa (*Testuda graeca*), kirpi (*Erinaceus sp*.), keklik kuşu (*Alectoris chukar*), nehir balıkları ve su kuşları olarak oldukça çeşitlilik gösterir (Stiner vd., 2014, 2018). Koyun ve keçiye ait kemikler, avlanmanın yanı sıra yerleşmenin ilk evrelerinden itibaren evcilleştirmeyle sonuçlanacak denemelerinin yapıldığını gösterir. Nitekim koyun/keçi kemikleri bununla ilgili paleopatolojik göstergeler taşımaktadır (Stiner vd., 2014; Zimmermann vd., 2018). Ayrıca koyun ve keçinin yerleşme içerisinde tutulduğu da bilinmektedir (Abell vd., 2019; Kalkan vd., 2020; Mentzer, 2018; Stiner vd., 2014, 2018, 2022; Tsartsidou, 2018). Toplanan bitkiler arasına ise yabani buğday ve arpa gibi bitki, yemiş ve tahıllar, çitlembik (*Celtis tournefortii*), bezelye (*Pisum savitum*), fıstıkgiller (*Pistachia*), kara burçak

(*Vicia ervilia*), yabani badem (*Amygdalus*), mercimek (*Lens orientalis/culinaris*) ve nohut (*Cicer*) yer alır (Ergun, 2016, 2018; Ergun vd., 2018). Bununla birlikte, yine erken evrelerden itibaren Aşıklı insanlarında tarımsal bilginin var olduğu bilinmektedir. Tarımı yapılan tahıllar arasında emmer buğdayı çoğunluk olmak üzere (*Triticum dicoccum*) daha az miktarlarda einkorn ve arpa bulunmaktadır (Ergun, 2016; Ergun vd., 2018).

Aşıklı Höyük'ün bu erken evrelerinde avlanan, toplanan ya da işlemden geçirilen besin kaynaklarının tüketim hazırlıkları ve tüketimleri genellikle açık alanlarda gerçekleşmektedir (Özbaşaran, Duru, Uzdurum, 2018: 100; Tsartsidou, 2018: 163). Bunun yanı sıra obsidiyen ve kemik işçiliği, boncuk, hasır ve sepet yapımı gibi faaliyetler de açık alanlarda yapılmaktadır (Astruc ve Grenet, 2018; Özbaşaran, Duru, Uzdurum, 2018; Stiner vd., 2018, 2021).

8. bin yılın başlarına gelindiğinde yerleşmede kademeli ve yavaş değişimlerin başladığı, öncül ve ardıl tabakalardaki (Tabaka 4 ile Tabaka 2 arasında) yaşam ve pratiklerin geçiş sürecini yansıtan (Özbaşaran, 2012) Tabaka 3'te yerleşikliğin oturduğu, yerleşme dokusunun ve dolayısıyla da mimari düzenin etrafında şekillenen sosyal organizasyonun dönüştüğü görülür. Bu evrede, oval planlı yapıların birbirine daha bitişik konumlanmaya başladığı ve dörtgen planlı mekânların yapıldığı görülür (şekil 5). Bu mekânlar genellikle zemin üstündedir ve yapımlarında kerpiç kullanılmıştır. Bunun yanı sıra açık alanlardaki faaliyetlerle ilgili öğeler mekân içlerine taşınmaya başlamıştır. Örneğin mekân içlerindeki ocaklar, açık alanlardaki pişirme çukurları ve ateş yerlerinin yerini almıştır (Uzdurum, 2013; 2018; Duru, 2013).

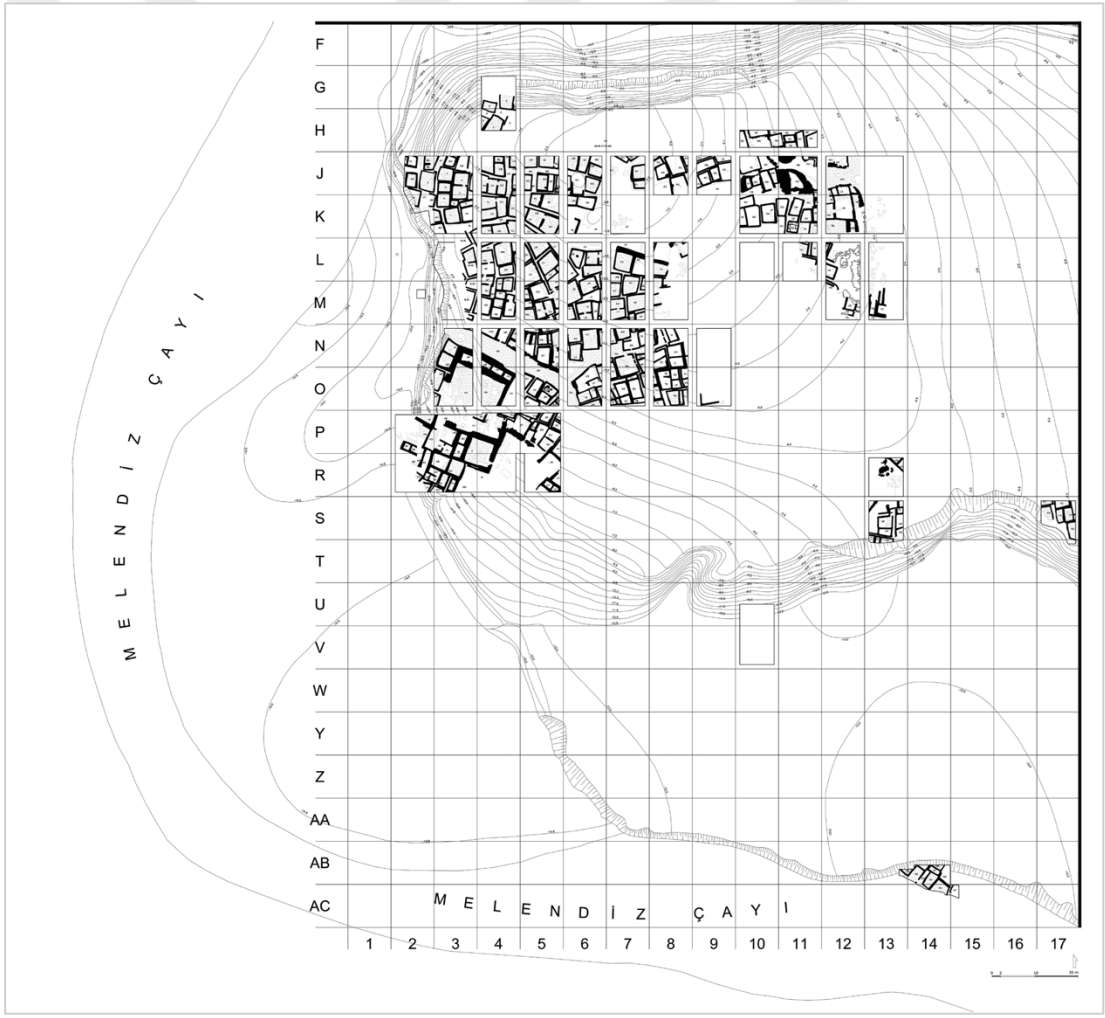

Şekil 5: Aşıklı Höyük, Tabaka 3 ve yapı evreleri (4GH) (Özbaşaran, M., Uzdurum, M., Duru, G., 2018: Figür 21'den alınmıştır).

Plan: Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi.

MÖ kal. 7750'lere gelindiğinde (Tabaka 2) tamamı dörtgen planlı, düz damlı ve bitişik konumlanmış binalar görülmektedir. Binalar genellikle tek odalı, daha az olmak üzere iki ve üç odalıdır. Binaların arasında bulunan dar aralıklar, mekân içinde ve/veya damda gerçekleştirilen faaliyetlere ait artıkların atıldığı alanlardır. Hem yerleşim dokusunda; binaların sayıca artması, bitişik düzen, hem de bunlara bağlı olarak ortak açık alan faaliyet alanlarının ortadan kalkarak dam seviyesine taşınması, bu evredeki belirgin farklılıklar arasındadır. Zaman içerisinde, 2. Tabaka'nın son üç evresinde, birbirine sıkışık konumlanmış binalar, birbirlerinden dar aralıklarla ayrılan

bina gruplarını oluşturmaya başlamıştır (şekil 6) (Duru, 2013; Özbaşaran, 2012; Özbaşaran ve Duru, 2015). Mekânların hemen hemen yarısında ocak bulunur, ocaksız binaların bazılarında ise depolama ile ilgili öğeler bulunur. Mekânlar ve mekânları ayıran dar sokakların yanı sıra aynı yerde tanımlı çöplükler de görülür (Duru, 2013; Duru vd., 2021). Binalar ve bina grupları, dar aralıklar ve çöplük alanları aynı yerde defalarca yenilenerek yüz yıllarca kullanılmışlar. Bu, Aşıklı insanlarının alışkanlıklarını, inançlarını, geçmişlerini, tarihlerini yüzlerce yıl değiştirmeden aktardıklarının ve sürdürdüklerinin en belirgin göstergelerinden biridir (Duru, 2013: 141).

Şekil 6: Aşıklı Höyük yerleşim topografisini ve düzenini (2 A-C evresi) gösteren plan (Özbaşara, M., Uzdurum, M., Duru, G., 2018: Figür 1'den alınmıştır).

Tabaka 2'nin A-C evresinde pek çok alanda görülen değişikliklerin yanı sıra, yerleşmenin güneybatısında, konut alanından çakıllı bir yol ile ayrılan (Esin ve Harmankaya, 2007) alanda "Özel Amaçlı Yapılar" olarak adlandırılan bir yapı kompleksinin de bu evrelerde ortaya çıktığı görülür. Özal amaçlı bu yapılar, konut alanındaki mekânlardan hem konum olarak hem mimari özellikler olarak hem de işlevsel olarak ayrılmaktadır. Çakıllı yol ile iyice belirginleştirilen ayrım en çok belli bir özenin gözetildiği, plan, biçim ve yapı öğeleri olarak farklı ve büyük bir alan olmasında görülür (Duru, 2013: 222; Özbaşaran, 2012: 140). Burada yer alan T mekânı (yeni adı ile B. 21) ve HV mekânı (yeni adı ile B. 22), özel amaçlı yapılar kompleksinin iki önemli mekânıdır. T ve HV mekânları mimari özellikleri, konumları, ölçekleri, özenli işçilikleri ve konut alanlarından çakıllı bir yol ile ayrılmaları açısından yerleşme sakinlerinin günlük aktivitelerini gerçekleştirdikleri ve içlerinde yaşadıkları konut alanından farklıdır. Ancak bu farklılık iki alan arasında kullananlar açısından hiyerarşik ayrım, ya da topluluk içerisinde farklı yaşamsal örüntülerin varlığına dair hiçbir veri sunmaz. Aksine, özel amaçlı yapılar kompleksinin topluluğun bir aradalığını, kolektifliklerini, belirli dönemlerde bu yapılarda büyük çaplı organizasyonların gerçekleştirilmesindeki motivasyon kaynağının 'ortaklaşma' olduğunu göstermektedir.

2.2. Aşıklı Höyük Son Yerleşim Tabakası

Aşıklı Höyük'ün geç yerleşim evrelerinin mimari ve stratigrafisi ile ilgili bilgilerimiz büyük ölçüde ilk kazı dönemindeki (1989-2002) tanımlama ve saptamalara dayanmaktadır. Bu dönemdeki kazılar, yerleşmenin düzenini, mimarisini ve höyüğün stratigrafisini anlamaya odaklanmıştır. İlk dönem kazı çalışmaları, Aşıklı Höyük'ün en geç tabakasını temsil eden 2. Tabaka (1. Tabaka, kazılan alanlarda modern tarım faaliyetleri nedeniyle tahrip edilmiştir) ve ilk dönem kazılarının son yıllarında çalışılan fakat kapsamlı bir şekilde yayınlanmayan 3. Tabaka'da gerçekleştirilmiştir.

4. Tabaka'ya girilmiş, ancak yuvarlak/oval binaların varlığı saptanmış olsa da kazılara devam edilmemiştir. Buna karşılık 2. Tabaka'da gerçekleştirilen çalışmalar yerleşimin mimari düzeni başta olmak üzere, Aşıklı insanlarının zaman içinde alan kullanımlarındaki farklılıklar, insan-mekân ilişkileri, binaların yaşam öyküleri, sosyal davranış ve organizasyonuna yoğunlaşmıştır (Özbaşaran ve Duru, 2018: 11). 3. ve 4. Tabaka ile ilgili kapsamlı çalışmalar ise 2010 yılında başlayan yeni dönem kazı ve araştırmalara dayanmaktadır. Bu bölümde anlatılacak olan tabaka, büyük ölçüde ilk dönem kazı çalışmalarına dayanan ve ikinci dönem kazı çalışmalarıyla yeni sorunsallar ve metotlarla yeniden değerlendirilen, Aşıklı Höyük'ün terk edilmeden önceki son 200/300 yılını kapsayan 2. Tabaka'nın son evreleridir.

2. Tabaka, Aşıklı Höyük'te en geniş alanda araştırılmış tabakadır. Yerleşmenin kuzeybatısında yer alan 4GH açmasında yapılan çalışmalarla 2. Tabakanın 10 yapı evresine sahip olduğu tespit edilmiştir (Esin ve Harmankaya, 1999: 118). En eski evre olan 2J evresi (Esin, 2000: 73), büyük bir çöplük ve dörtgen binalar ile temsil edilir. Binalar tek odalıdır.

Bir sonraki evrede (2I evresi) binaların konumları değişmez, ancak farklı formda ve doğrudan çöplük alanı üzerine inşa edilen iki binanın eklenmiş olduğu görülür.

2H evresine gelindiğinde binaların konumları korunmakla birlikte bazı değişikliklerle yenilendikleri görülmektedir. Yine tek odalı olan bazı binaların genişletildiği, dolayısıyla mekân aralarının ve çöplük alanının daraldığı görülür. Bina duvarlarının genişletilmesi ya da daraltılması ile yapılan yeniden inşa, Aşıklı Höyük yerleşim düzeninin geleneksel bir örneğidir. Bu durum, evrelerin de birbirinden ayrılmasında tanımlayıcı bir özelliktir. Derin sondajın güneydoğusundaki çöplük/işlik alanı, bu yeniden inşa nedeniyle boyutları değişmekle birlikte daima çöplük/işlik alanı olarak korunmuştur (Esin ve Harmankaya, 2007: 259).

Bir sonraki evre olan 2G evresinde mimari düzen devam ettirilmiştir. Öte yandan hem binaların boyutlarında ve dolayısı ile konumlarında hem iç öğelerinde hem de açmanın güneydoğusundaki çöplüğün sınırlarında değişiklikler yapılmıştır. Çöplüğün binalar ile ilişkili olan kısmı duvarla çevrelenmiştir (Esin ve Harmankaya, 2007: 260).

2F evresine gelindiğinde ise binaların yine eski konumları üzerine inşa edildiği, bina sürekliliğinin devam ettiği görülür. Bina sayısında da değişiklik görülmez. Değişiklikler yalnızca mekân boyutlarındaki genişleme ile temsil edilir. Bir önceki evrede kısmi duvarla çevrelenen yarı açık mekân bu evrede karşı kısmından da çevrelenerek kapalı bir iç avluya dönüştürülmüştür (Duru, 2013: 94).

2E evresinde bazı binalar kendi konumları üzerine yeniden inşa edilmiş ve genel doku korunmuş olmakla birlikte bazı binalarda daha önceki evrelerde kesintisiz devam eden özelliklerin değiştirildiği görülür. Örneğin 2E evresine kadar bütün binalar tek odalı inşa edilmiştir, 2E evresine gelindiğinde binalardan birinin iki odalı olarak inşa edildiği görülür. Bu bina önceki evrenin en büyük binasıdır. Bu binanın kullanımı ilk evrelerden itibaren sürekli genişletilerek sürdürülmüştür (Duru, 2013: 95). Bu evrede söz konusu binanın iki ayrı odası ve odalarından birinin (güney oda) iki bölümü olduğu görülür. Açmanın güneydoğusundaki çöplüğe bakıldığında ise kullanımının devam ettiği ancak bir önceki evrede duvarlarla çevrilmiş olduğu için açık alan olarak işlevlendirilmediği görülmektedir. Bu evredeki en önemli özelliklerden biri Aşıklı Höyük'ün yerleşim düzeninde birbirinden geçit ve sokaklarla ayrılan binaların oluşturduğu mahallelerin sınırlarının bu evreden itibaren belirginleşmeye başlamasıdır (Esin ve Harmankaya, 2007: 261)

2D evresine gelindiğinde yerleşim düzeninin olduğu gibi korunduğu görülür. Yapılardaki değişiklikler duvar ve tabanların yenilenmesi ile temsil edilir. Bir önceki evrede iki odalı ve üç bölümlü olan binada, iki bölümü birbirinden ayıran geçidin ve güney bölümün kullanılmamak üzere kapatıldığı görülmektedir (Esin ve Harmankaya, 1999: 123; Esin ve Harmankaya, 2007: 262).

Bir sonraki evre olan 2C evresine kadar tüm evrelerde konut olarak kullanılan binaların boyutlarında genellikle büyüme gözlenirken bu evrede binalarda küçülme gözlenir. Bu durum önceki evrelerde konut içlerinde daha fazla alana ihtiyaç duyulurken, binaların genişlemesine bağlı olarak daralan açık alanlara duyulan ihtiyacın artması şeklinde yorumlanabilir (Duru, 2013). Çöplük/işlik alanının boyutunda genişleme görülür ancak çöplük/işlik alanının çevresi bu defa duvarlar ile

sınırlı değildir, yalnızca bu alanı konutlardan ayırmak amacı ile küçük bir duvarla sınırlandırılmıştır.

2B evresine gelindiğinde önceki evrelerde bulunan binaların burada da yeniden inşa edildiği görülür. Çöplük alanı bu defa tekrardan duvarlar ile sınırlandırılmıştır (Esin ve Harmankaya, 1999: 123).

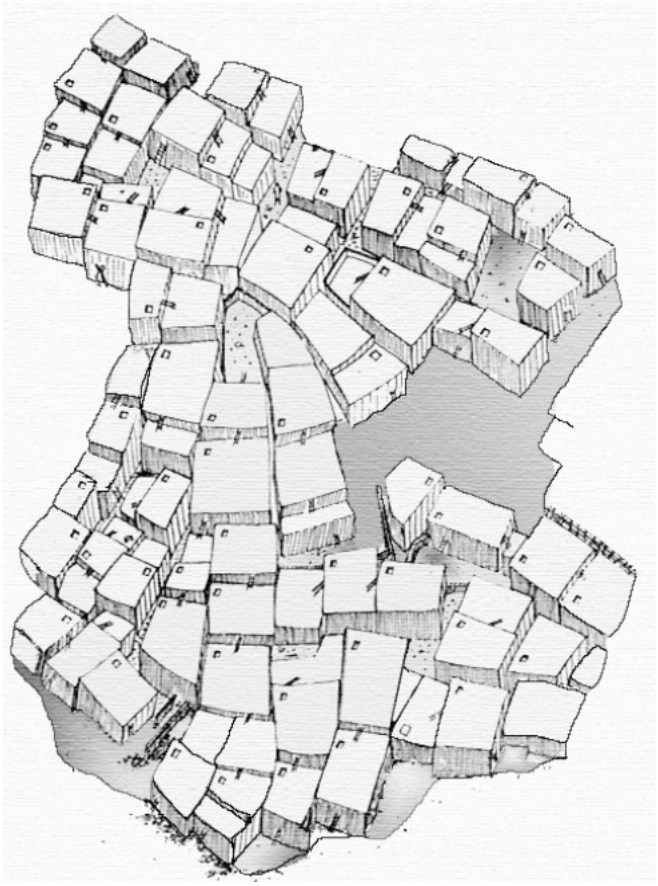
2A evresi 2. Tabaka'nın en üst yani en geç evresini temsil etmektedir. Tabaka 1'deki gibi tüm evre kalıntılarının iyi korunamadığı ve tahrip olduğu görülür. Yapı öğeleri bulunamamış olmakla birlikte, konutların bir önceki evredeki düzenlerini koruduğu görülür.

2. Tabaka'nın en iyi anlaşılmış olan evreleri 2A-C yapı evreleridir (Esin ve Harmankaya, 2007: 263). 2A-C yapı evrelerinde mahallelerin oluşumu birkaç yapı grubunun yan yana gelmesiyle oluşmaktadır (Duru, 2013). Konutlar genellikle tek odalı, bazen de iki ya da üç odalıdır. Çok odalı olan konutlarda görülen bölme duvarları, oda geçişleri için yapılmaktadır (Esin, 1998a: 84). Mahalleler birbirlerinden dar geçitler (yaklaşık 50-100 cm genişliğinde) ve aralıklarla ayrılır. Konutlara giriş çıkış duvarların üst kısmında bir açıklıktan veya damdan gerçekleşmektedir. Konutların iç özelliklerine baktığımızda, damları desteklemek amacıyla kullanılan direk çukurları görülür. Ocaklar genellikle konutların köşelerine yerleştirilmişlerdir. Konutların tabanları ile duvarlar genellikle kil ile sıvanmış ve birçok kez yenilenmiştir. Mahallelerin aralarında bazen büyük açıklıkların bırakıldığı görülür. Bu açıklıklar mahalle sakinlerince kullanılan işlik/çöplük olarak işlevlendirilen yerlerdir. Buralara obsidiyen ve kemik aletlerin yapımına ait parçalar, hayvan kemikleri, bitkiler ve dışkı ve küller atılmaktadır. Bu tarz çöplüklerin kullanımlarının 2. Tabakanın tüm evreleri boyunca sürdüğü görülür (Esin ve Harmankaya, 2007: 264).

2. Tabaka'nın tarihlendirilmesi 2008 yılından önce toplanan ve çoğunlukla odun kömüründen oluşan örneklerin karbon-14 tarihlemesine dayanmaktadır (Tabakalar ve evrelerin detaylı tarihleri için bkz: Quade vd., 2018. Tablo 1). 2. Tabaka'nın tarihleri MÖ 7750-7350 yılları arasındadır (Quade vd., 2018: 51).

Aşıklı Höyük'te yaklaşık bin yıllık yerleşim süreci boyunca görülen devamlılık olgusu, özellikle 2. Tabaka'da iç içe geçmiş bitişik yerleşim dokusunun ortaya çıkması ve yüzyıllarca yenilenerek aynı düzeninin korunmasıyla oluşan mimari dokuda izlenir. Bu mimari doku, binalar, binaların oluşturduğu bina grupları ve bina grupları ile aralıkların oluşturduğu mahalleler ile temsil edilir (Duru, 2013). Mimarinin, topluluğun davranışları, birliktelikleri ve organizasyonlarının merkezinde bir düzenleyici olduğunu düşünürsek, böylesi bir düzeninin oluşumu ve sürdürülmesinde doğrudan topluluğun bireyleri arasındaki bağın tıpkı binaların arasındaki bağda olduğu gibi "sıkı" olduğunu söyleyebiliriz. Tıpkı bu mimari düzenin sürmesi gibi toplumsal bağdaki birlikteliğin de yerleşim boyunca sürdürüldüğü görülür. Toplumsal bağdaki hafıza yaşamın kendisidir. Hafıza, yaşam içerisinde geçmiş ve gelecek arasında belli bir düzenlilik ile işler; bedensel devinimlerden imgelere ve nesnelere kadar "kök salar" (Nora, 1994: 22). Hafızanın en somut hali direkt olarak yerleştikleri ve sürekli yeniden üretildikleri mekânların kendileridir. Dolayısıyla hafızasız mekân düşünülemez (Nora, 1994). Aşıklı'daki mekânların 2. Tabaka'da görülen sürekliliği bu hafızanın köklülüğünü göstermektedir.

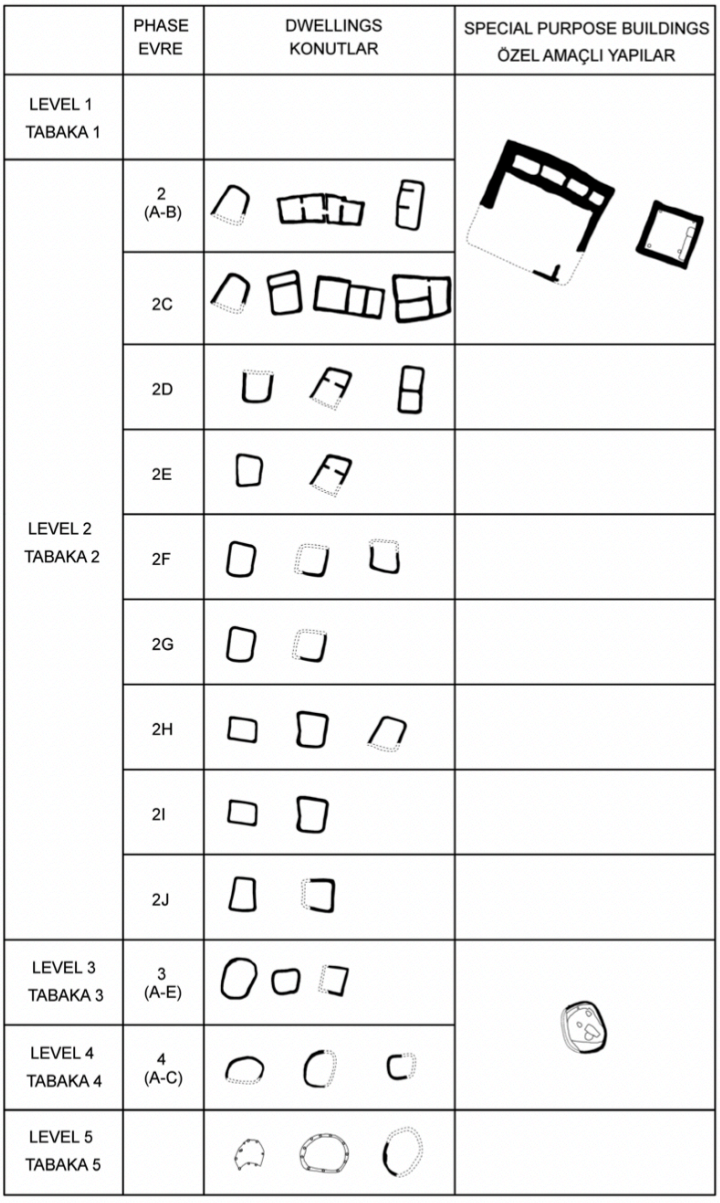
2. Tabaka ile birlikte, açık alan kullanımının yerini düz damların avlu gibi kullanılmasının alması belirgin hale gelir, buna karşılık zemindeki açık alanlarda azalma görülür. 4. ve 3. Tabakalardan beri süregelmekte olan binaların, 2. Tabaka'nın son evreleriyle birlikte bina grupları ve mahalleleri oluşturduğu görülür. Bina grupları dar aralık, sokak ve geçitlerle ayrılır. Bina grupları ve onları ayıran aralıkların oluşturduğu mahallelerin ortak kullandıkları açık alanlar ve çöplükler vardır (şekil 7) (Duru, 2013: 167).

Şekil 7: 2. Tabaka (A-C evreleri) yerleşim dokusu (Duru, 2013: Şekil 51.2'den alınmıştır).

Aşıklı Höyük'te yerleşme içindeki farklı kullanım amaçlarına/alanlarına sahip mekânlara baktığımızda, en küçük birim tez boyunca bina olarak adlandırılan, bu binalarda yaşamış olan sakinlerin gündelik hayatlarının gerçekleştiği evlerdir. Evler, yerleşmenin mimari dokusunda da rahatlıkla görülebildiği üzere küçük/aşamalı değişiklikler dışında sürekliliğini koruyarak yeniden inşa edilmiştir. Evler, yalnızca günlük faaliyetlerin sürdürüldüğü mekânlar değil, aynı zamanda ekonomik-sosyal ilişkiler, üretim-tüketim alışkanlıkları, aktarım-süreklilik-değişiklik gibi ilişkilerin karmaşık bir bileşen olarak var oldukları somut ortamlardır. Evlerin ve ev içi faaliyetlerin anlaşılması, bu bileşenlerin gözlemlenebilmesi için önem taşır. Evlerin zaman içerisindeki dönüşümü, 3. Tabaka ile birlikte daha görülür hale gelir. 5. ve 4. Tabaka'da oval/yuvarlak formlu barınak tarzı binalar görülürken 3. Tabaka'da oval

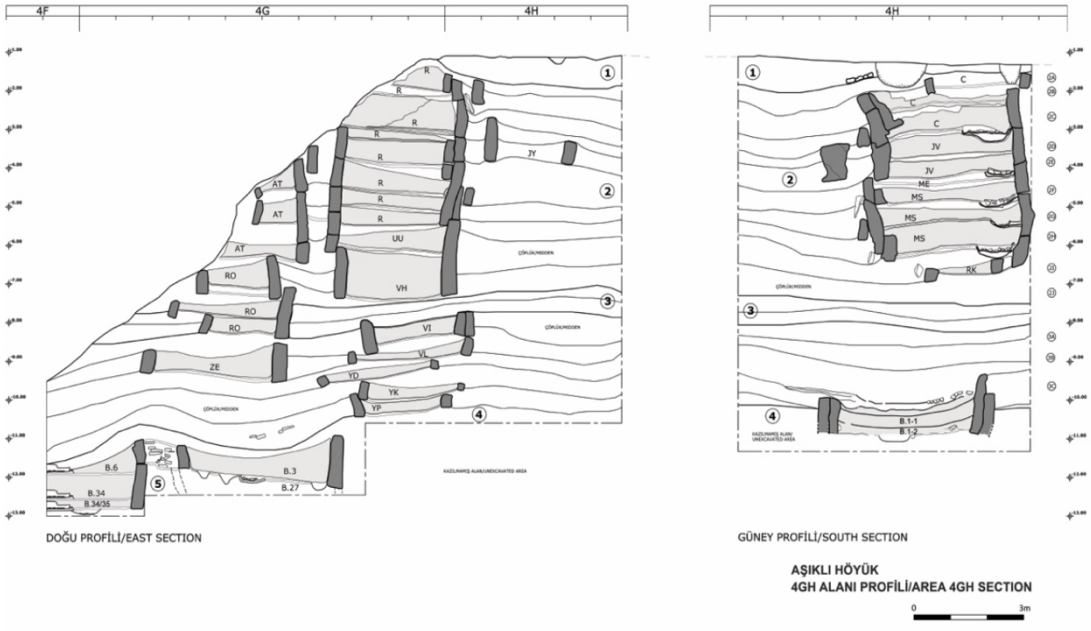
binaların yanında dörtgen planlı binalar yapılmaya başlar. 2. Tabaka'da ise yalnızca dörtgen planlı binalar görülür (şekil 8).

Şekil 8: Mimari planların tabakalar ve evreler içerisindeki kademeli değişimini gösteren şematik tablo (Özbaşaran vd., 2018: Fig. 33'ten alınmıştır).

2. Tabaka'ya kadar binalar çoğunlukla tek odalıdır. 2. Tabaka'da ise binalar tek odalılar, birbirine bitişik iki odalılar, bir büyük ve bir küçük odadan oluşanlar ve üç odalılar şeklindedir. (Duru, 2013: 140). 2. Tabaka'nın son evresinde, binalar, birbiri

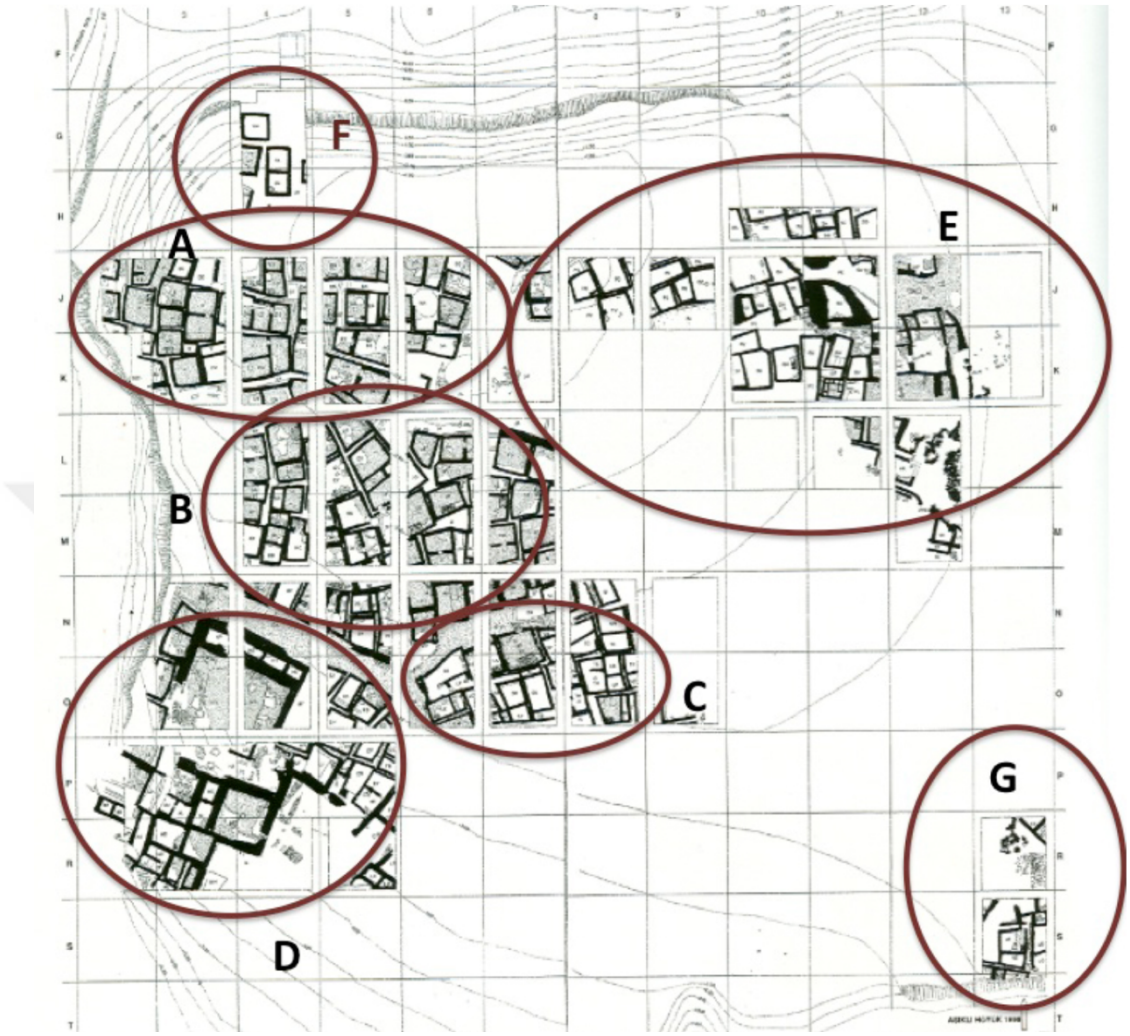
ile ilişkili binaların oluşturduğu bina grupları, bina gruplarının arasında bulunan dar geçit/ sokaklar, çöplük alanları ve tüm bu kompleksin oluşturduğu mahalleler, yüzlerce yıl kesintisiz devam etmiştir. 2. Tabaka'dan önceki tabakaların açık alanları 2. Tabaka'da evlerin damlarına taşınmıştır. Binaların aralarındaki dar boşluklar, bina içi ve dam seviyesinde gerçekleştirilen faaliyetlerin, özellikle üretim artıklarının atıldığı/süpürüldüğü/düştüğü aralıklardır. Bununla birlikte üretim artıkları da dâhil tüm atıkların toplanabileceği daha büyük ve kalıcı çöplükler söz konusudur. Bu çöplükler bina gruplarının ve mahallelerin ortak kullandıkları ve kullanımlarının uzun yıllar devam ettirildiği çöplüklerdir. Daha küçük boyutta, kullanımı daha kısa süren ve yalnızca birkaç binanın ortak kullanımında olan, duvarlarla sınırlandırılmış çöplük tipleri de bulunur. Bunlar duvarlarla sınırlandırılmış açık alanlar olabileceği gibi sonradan işlevi çöplük/atık alan olarak değiştirilen evler de olabilir. Tanımlı çöplük alanlarının ortaya çıkması 2. Tabaka'nın en eski evresi olan 2J evresi ile başlamıştır (Duru, 2013: 177). Her ne kadar 2. Tabaka'da özellikle mimari ile ilgili bariz değişimler görülse de 2. Tabaka kendi içerisinde mimari açısından devamlılık olgusunun sürdürüldüğü uzunca bir süreyi temsil eder. Mimarideki bu devamlılık, davranış ve pratikler ile de doğrudan ilintilidir (şekil 9).

Şekil 9: Aşıklı Höyük'te MÖ 9. bin yıl ortalarından 8. bin yıla kadar bina ve çöplüklerin devamlılığını gösteren plan -4GH Alanı güney ve doğu profilleri- (Özbaşaran vd., 2018: Figür 3'ten alınmıştır).

Bina grupları ise, birbiri ile ilişkili binalardan oluşur. Bu ilişkiler ise stratigrafik ilişkiler başta olmak üzere kerpiç, harç, sıva vb. yapı malzemeleri ile binaların form ve boyutları ve iç ögelerdeki benzerliklerdir. Mahalleler, yukarıda da değinildiği gibi 2A-B-C evrelerinde görünür bir hal alır. Bu evreler arasında 2C evresinde aynı zamanda bireyselleşmenin de yavaş yavaş başladığı, bireyselleşmenin gömüler ve gömü hediyeleri üzerinden de okunabilecek şekilde somutlaştığı görülür. Fakat bu değişim ani bir kırılma şeklinde ortaya çıkmaz, diğer parametrelerdeki aşamalı değişimlerle çakışan, eş zamanlı ve çok boyutlu bir değişimin basamak basamak örülmesi şeklinde yorumlanabilir.

Mahalleler, geçmiş mimari düzenin ve mimari düzen etrafında şekillenen davranış ve organizasyonun devam ettirilmesi ile oluşan binaları aynı yerlerine yapma olgusunun bir sonucu olduğundan mahalle kavramını da devamlılık süreci ile ele almak gerekecektir (Duru, 2013: 170). Duru'nun doktora tez çalışmasında bina gruplarının ve sokakların birbiriyle olası ilişkisinin yerleşim planı üzerinde görülebilen dağılımı üzerinden yapmış olduğu mahalle ayrımına göre (Duru, 2013: 170) yedi farklı mahalle A'dan başlayarak alfabetik olarak isimlendirmiştir (Şekil 10).

Şekil 10: 2. Tabaka'da tanımlanmış mahalleler (Duru, 2013: Şekil 54'ten alınmıştır).

Duru'nun doktora tez çalışması kapsamında B mahallesi olarak adlandırdığı mahalle, bu tez çalışmasının materyalini oluşturan mahalledir ve bu tez kapsamında da B mahallesi olarak anılacaktır. B mahallesini oluşturan bina gruplarının (şekil 11) sahip olduğu yapı kompleksleri, yontmataş analizlerinin mekânsal-bağlamsal karşılaştırma yoluyla yapılması için elverişlidir (bkz: 1.2.1 Arkeolojik Malzemenin Seçim Kriterleri).

Şekil 11: Aşıklı Höyük 2. Tabaka vaziyet planı üzerinde farklı renkler ile gösterilen dört bina grubu (Vaziyet planı: Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi).

Bina gruplarına tek tek baktığımızda, 1. bina grubu 3-4 JK, 3LM ve 4LM açmalarına karşılık gelir. 3LM açmalarında dört bina, üç aralık ve bir çöplük dolgusu ile 3-4 JK açmalarındaki iki bina 2018 yılında gerçekleştirilen kazılar ile açığa çıkartılmıştır. Bina grubunun 4LM açmalarına denk düşen kısmı ise beş bina ve bir aralıktan oluştur ve buradaki kazı çalışmaları 1990 yılında gerçekleşmiştir (şekil 12).

Şekil 12: 3-4 LM alanı plan çizimi. Yeşile boyalı binalar yeni kazı döneminde, mavi ile boyalı binalar eski kazı döneminde çalışılmıştır (Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi).

İlk dönem kazıları sırasında çalışılan binalar, o dönem harfler ile isimlendirilerek belgelenmiştir. Yeni kazı dönemi ile birlikte binaların isimlendirilmesi numerik olarak başlatılmıştır.

1. bina grubu olarak adlandırılan alan tek bir bina grubu olmakla birlikte yer yer eski kazı sistemiyle kazılan binalar ve yeni kazı sistemi ile kazılan binalar olarak iki ayrı başlıkta ele alınmıştır. Bunun nedeni yöntem bölümünde de bahsedildiği gibi bina grubunu oluşturan konutlar, açık alanlar, çöplük ve aralıkların kullanım farklılıklarını

ve bina grubunun karakteristiğini yorumlarken yeni kazı sistemi ile çalışılan mekânlarda bulunan küçük boyutlu yontmataş elemanlarının istatistiksel dağılımlarının kullanım alanları ile mi yoksa kazı metodolojisi ile mi ilgili olduğunu sorgulamaktır.

1. bina grubunun yeni kazı sistemi ile kazılan alanlarına baktığımızda, Bina 48, Bina 49, Bina 50 ve Bina 51 yan yana konumlanmışlardır. 3-4 JK alanında ise Bina 44 ve Bina 45 bulunur (şekil 13).

Şekil 13: 1. bina grubunun 3-LM ve 3-4 JK açmalarında yer alan yapılarını gösteren hava fotoğrafı (Aşıklı Höyük Kazı ve Araştırma Projesi Arşivi).

Bina 44: Bina 45'in doğusunda bulunan ve 2D evresini temsil eden iki odalı dörtgen binadır. Bu odalar birbirinden ara bölme duvarı ile ayrılmaktadır. Odalar arası geçişin ise binanın doğusundaki aralıktan yapıldığı düşünülmektedir. Analiz edilen obsidiyenler, binanın iki ayrı alanından gelmektedir. Bunlar: binanın kuzey odası (Sp. 249) ve binanın güney odasıdır (Sp. 250) (Yayınlanmamış kazı raporu, 2018). Binanın kuzey odasındaki bina dolgusu, yoğun ve bütünlük oluşturmayan kerpiç döküntülü ve taban parçalı özellik göstermektedir. Odanın içerisinde direk çukuru olduğu düşünülen çukur dışında tanımlı yapı öğelerine rastlanmamaktadır. Odanın tabanı sarı renkle sıvanmıştır ve sıva yenilemesi görülmektedir. Binanın güney odasına ait dolgular ise kuzey odasının dolguları ile benzer özellikler göstermektedir. Tabanı sarı renklidir ve kuzey odasındaki çukur ile aynı aksta yer alan bir çukur bulunmaktadır (Yayınlanmamış kazı raporu, 2019). Binanın güney odasının taban üzerinde bulunan hayvan kemikleri ve obsidiyen aletler, binada direkt olarak taban üzerinde gerçekleştirilen aktiviteler ile ilişkilidir.

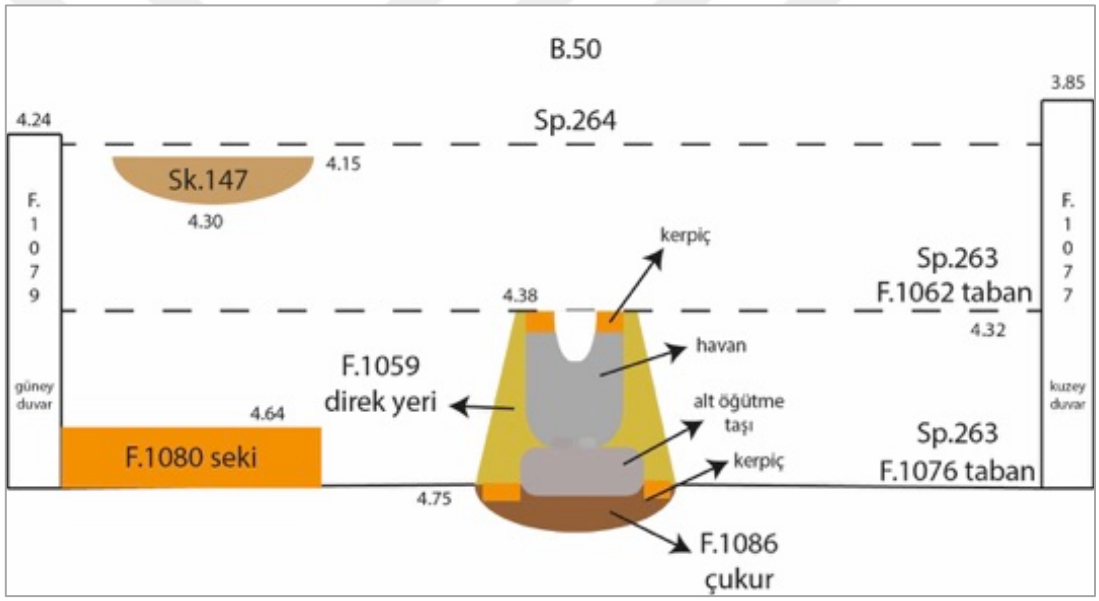
Bina 45: Bina 44'ün batısında ve 2D evresinde yer alan iki odalı dörtgen binadır. Tanımlı yapı öğeleri arasında silo/depolama birimleri, dörtgen biçimli kerpiç kutu, çukur, kerpiç blok dizileri görülür. Yanı sıra taban üzerinde kemer tokası ve kancası bulunmuştur. Odalar doğu (Sp. 252) ve batı (Sp. 253) olarak ayrılır. İki oda birbirinden iki ara bölme duvarı ile ayrılmaktadır. Bina 45'in batı odasının güney duvarı yakınlarında obsidiyen toplu buluntu bulunmuştur.

Bina 48: 3LM alanında 2. Tabaka'nın A evresinde yer alan iki odalı dörtgen binadır. Odaları doğu oda ve batı oda olarak ayrılmaktadır. Odaları bölen bir ara duvar bulunur.

Bina 49: 2. Tabaka A evresinde, Bina 48'in güneyinde, Bina 50'nin kuzeyinde bulunan iki odalı dörtgen binadır. Odaları kuzey ve güney olarak ayrılmıştır. Yapı öğeleri arasında silolar ve çukurlar bulunur. Binanın kuzey odasında kemik ve obsidiyenler güney odaya göre az miktardadır. Bununla birlikte yapı öğeleri her iki odanın da benzer işlevler için kullanıldığını önermektedir.

Bina 50: Bina 49'un güneyi, Bina 51'in kuzeyinde konumlanan ve batı yönünde daralan trapez biçimli binadır. 2. Tabaka A evresinde yer alır. Yapı öğeleri arasında

seki, direk yeri ve çukur bulunur. Buluntular arasında bız ve taş obje yer alır. Ayrıca binada 1 iskelet bulunmuştur. Binada görülen iki yenileme evresi buraların iki oda olarak kullanıldığını düşündürmektedir. Bunlardan en erkeni birkaç kemikle sınırlı olan fakat en az iki farklı bireye ait olabilecek iskelet parçalarının bulunduğu evredir. Bu evrenin altındaki evre ise az miktarda arkeolojik buluntu içerir. Burada bir seki, direk yeri ve çukur bulunur. Çukur aynı zamanda aşağıdan yukarı doğru kerpiç, alt öğütme taşı, direk yeri, havan ve kerpiç ile kompleks bir özellik göstermektedir (şekil 14).

Şekil 14: Bina 50'nin şematik kesiti. (Yayımlanmamış Aşıklı Höyük kazı raporu 2019, fig 6'dan alınmıştır).

Bina 51: Bina 50'nin güneyindeki dörtgen binadır. 2. Tabaka A evresinde yer alır. Buluntular arasında bız, hayvan figürü ve binada bulunan iskeletin boynundan gelen boncuk dizisi yer alır. Binanın doğusu ve batısında sıva parçaları ve döküntü kerpiçler görülür. Binanın kuzeybatısında bir çocuğa ait olan iskeletin boyun kısmında yer alan boncuk dizisi farklı renk tonlarına sahip, farklı form ve boyutta 84 adet kireçtaşı, 74 adet steatit, bir adet akik ve bir adet kuvars veya kalsedon olmak üzere toplam 160 adet boncuktan oluşmaktadır (Yelözer, 2022: 249).

Space 260: Bina 48'in doğusunda yer alan aralık/sokaktır. Kuzeyinin ve güneyinin kerpiç blokla kapatıldığı görülür.

Space 265: Bina 48 ile Bina 49 arasında bulunan aralık/sokaktır. Arkeolojik buluntular dağınık halde bulunmuştur.

Space 268: Bina 49 ile Bina 50 arasında bulunan aralık/sokaktır. 2. Tabaka 2B evresindedir.

Space 248: Bina 44'ün kuzeyinde bulunan aralık/çöplüktür. 2 A-D evreleri boyunca kullanılmıştır. İnce ve dar bir özellik göstermektedir.

1. Bina grubunun eski kazı sistemi ile çalışılan binalarına baktığımızda beş bina ve bir aralık/sokak görülmektedir.

HE binası: 4M açmasında 2B-C evresindedir. Bina, iki odalı ve dörtgen planlıdır. Binanın kapı aralıkları nedeniyle GP ve GB binaları ile bütünlüklü görünmektedir.

GP binası: 4L açmasında 2B-C evresindedir. İki odalı dörtgen planlı olan binanın tabanında hasır izi bulunmaktadır. HE, GP ve GV binalarının kapı aralıkları ilişkilidir, binalar muhtemelen komplex bir yapıdadır.

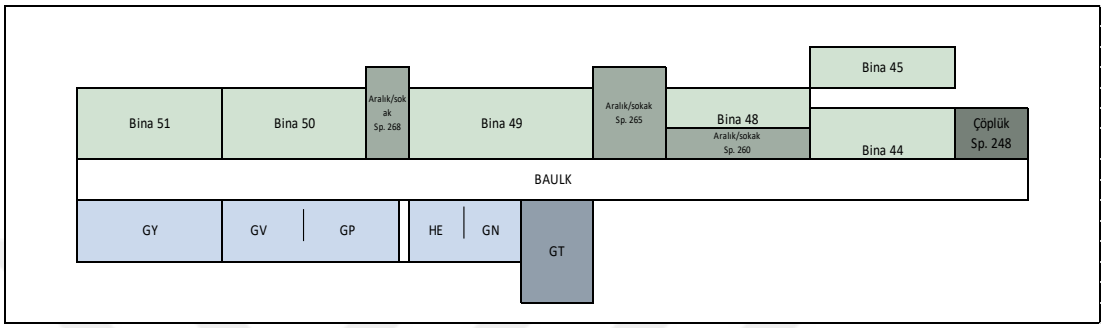
GN binası: 4L açması 2B-C evresinde iki odalı dörtgen planlı binadır.

GV binası: 4M açmasında 2B-C evresindedir. Birbirinden kapı ile ayrılan iki mekânlı dörtgen bir binadır. Binada iskelet bulunmuştur. İskeletin yanında biley taşı görülmektedir.

GY binası: 4M açması 2B-C evresindedir. İki mekânlı bir binadır. Yapı öğeleri arasında ocak bulunur. Ayrıca binada iskelet de bulunmuştur.

GT sokak/aralık: 4L açması 2B-C evresindedir. Burada bol miktarda bız bulunmuştur.

1. bina grubunu özetlemek gerekirse, eski kazı döneminde çalışılan beş bina ve bir aralık, yeni kazı döneminde çalışılan altı bina, üç aralık ve bir çöplük dolgusu bulunmaktadır (şekil 15).

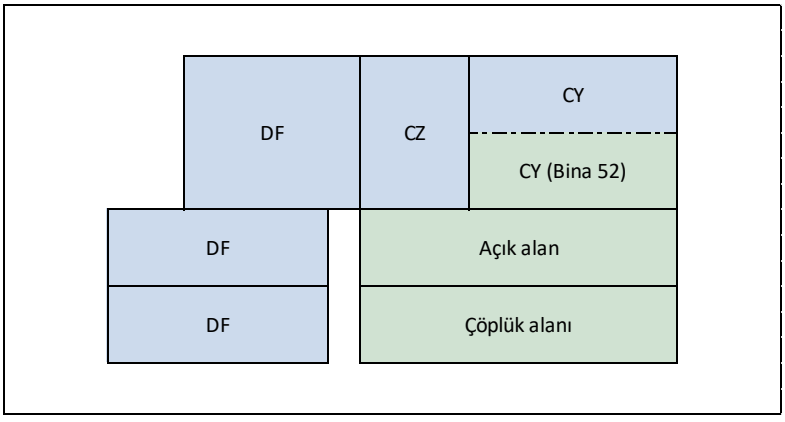
Şekil 15: 1. bina grubunda binalar, sokaklar ve çöplüğün ilişkiselliğini gösteren şematik plan. Yeşile boyalı alanlar yeni kazı döneminde, maviye boyalı alanlar eski kazı döneminde çalışılan alanlardır.

4. bina grubuna baktığımızda 2. tabakanın 5LM açmalarında 2A-C evresinde yer almaktadır. İlk kez 1990 yılında kazılan alandaki binalar harfler ile isimlendirilmiştir. 2021 yılında 2. Tabaka'nın en geç evrelerini anlamak amacı ile bu alanda tekrar kazı çalışmaları yürütülmüştür. 4. bina grubunda gerçekleştirilen kazı çalışmaları Bina 52, çöplük/açık alan (Sp. 279) ve bina aralarına odaklanmıştır. Çalışmaların yürütüldüğü Bina 52, 1990 yılında CY mekânı olarak adlandırılan binadır. 1990 yılındaki kazı çalışmalarında bu bina, her biri farklı bina ismi alan 3 odalı bina olarak belgelenmiştir (CY, CZ ve DF). 2021 yılında gerçekleştiren kazı çalışmaları sonucunda bu binanın erken evrelerindeki kullanımı ve bölümlendirilmesinde farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre bu binanın bulunduğu alan önce bir çöplük alanı (U.1958), ardından açık alan (U.1907) olarak kullanılmıştır. Bu evrede, güneyde yer alan DF mekânı tek odalı bir binadır. Daha sonra önce çöplük sonra açık alan olarak kullanılan alanının hemen üzerine kuzey odası eski adı ile CY ve güney odası eski adı ile CZ olan iki odalı Bina 52 inşa edilmiştir. DF binası ise bu evrede iki odalı binaya katılarak üç odalı bina haline getirilmiştir (Yayınlanmamış kazı raporu-2021). Bu evrede binanın kuzey odası olan eski adıyla CY binasının yapı

öğeleri arasında ocak ve iskelet çukuru bulunmaktadır. Çukurdan gelen iskelet, boynunda boncuk grubu ile birlikte bulunmuştur.

4. bina grubunda buraya kadar anlatılan, eski ve yeni dönem kazıları ile bulunan yontmataş malzemesinin kronolojik sırası şu şekildedir;

- 2021 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla bulunan çöplük dolgusuna (U.1958) ait yontmataş malzemesi, CZ ve CY mekânları inşa edilmeden önceki evreye aittir. Bu sırada DF binası tek odalı bir binadır.
- 2021 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla bulunan açık alan dolgusuna (U.1907) ait yontmataş malzemesi, çöplük olarak kullanılan alanın bir sonraki evresine aittir. Bu evrede alan bir açık alan olarak kullanılmıştır. Bu sırada DF binası tek odalı bir binadır.
- 2021 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla bulunan ve Bina 52'den gelen yontmataş malzeme açık alan dolgusunun üzerine CY ve CZ olarak inşa edilen iki odalı binanın erken evresine ve kuzey odasına (CY) aittir.
- 1990 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla bulunan DF, CZ ve CY binaları yontmataş malzemesi bu mekânların en geç evresine aittir. Bu evrede bu mekânlar 3 odalı bina özelliğindedir. CZ ve CY mekânları iki odalı bina olarak açık alan dolgusunun üzerine inşa edilmiştir ve DF binası eklenerek 3 odalı bina haline getirilmiştir (şekil 16).

Şekil 16: DF-CZ ve CY binalarının ilişkisini gösteren şematik plan. Mavi ile boyalı alanlar eski kazı sistemi ile, yeşile boyalı alanlar yeni kazı sistemi ile çalışılmıştır.

4. bina grubundaki diğer binalara baktığımızda;

CR binası: 5-L açmasında 2B-C evresinde tek odalı dörtgen planlı binadır. Yapı öğeleri arasında ocak ve çukur bulunur.

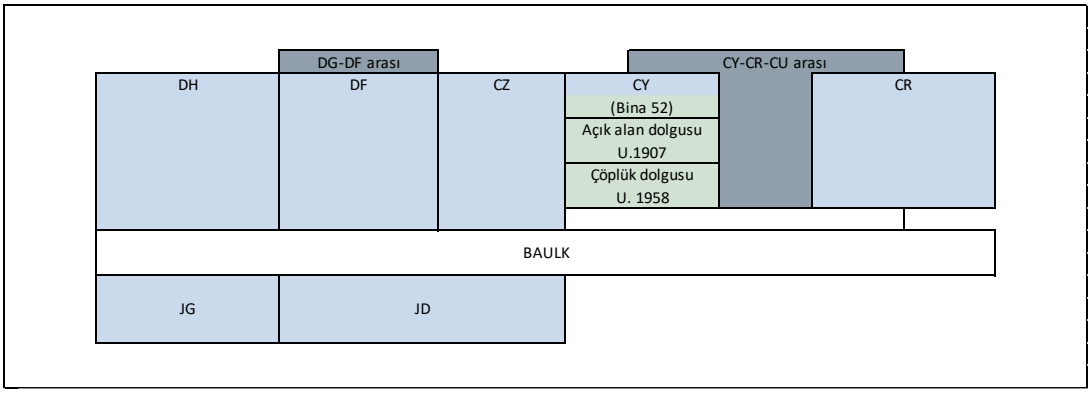
CT binası: 4K açmasında yer alan ve CP olarak isimlendirilen sokağın doğuya doğru genişlediği alanda ve 5L açmasının 2B-C evresinde yer alan sokak?/binadır.

DH binası: 5M açmasında 2B-C evresinde yer alan tek odalı binadır. 2008 yılında yapılan çalışmalar sırasında doğuda JG binası ile birleştiği düşünülmüştür.

JG binası: 6M açmasında 2B-C evresinde yer alan tek odalı binadır. Yapı öğeleri arasında ocak ve çukur bulunur.

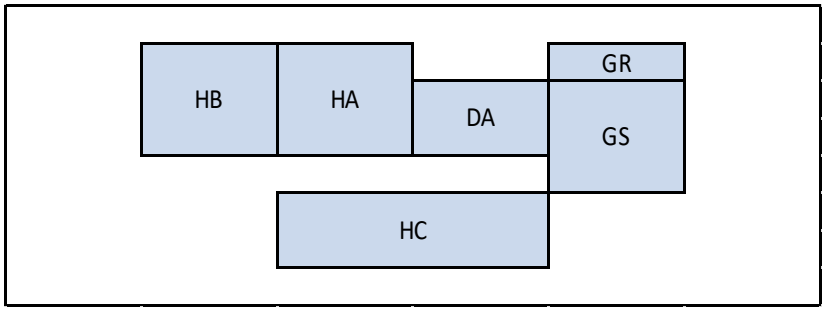
JD binası: 6L açmasında ve 2B evresinde yer alan tek odalı binadır. 2008 yılında yapılan çalışmalar sırasında JD ve DF mekânlarının birleşik olduğu düşünülmüştür.

4. bina grubunu özetlemek gerekirse, eski kazı döneminde çalışılan altı bina ve iki aralık, yeni kazı döneminde çalışılan bir açık alan, bir çöplük alanı ve eski dönemde çalışılan bir binanın erken evresi bulunmaktadır (şekil 17).

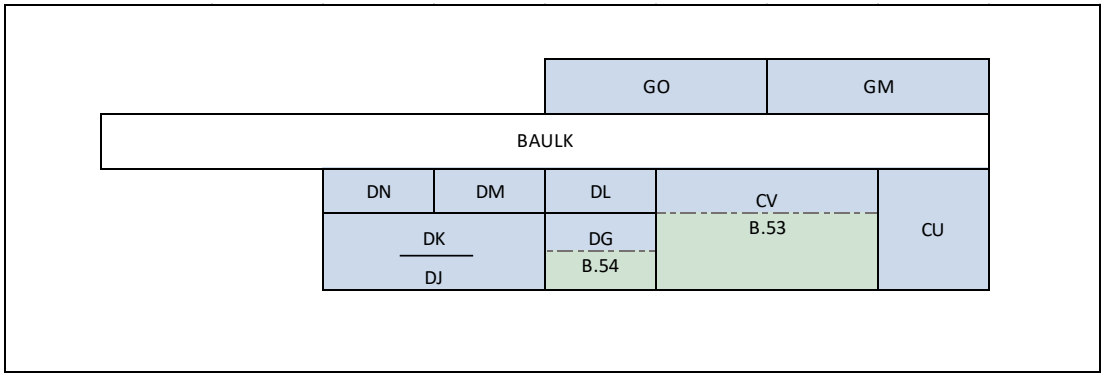
Şekil 17: 4. bina grubundaki bina, aralık, açık alan ve çöplük dolgusunun ilişkiselliğini gösteren şematik plan. Yeşile boyalı alanlar yeni kazı döneminde, maviye boyalı alanlar eski kazı döneminde çalışılan alanlardır.

2. bina gurubunda ise GR, GS, HA, DA, HB ve HC binaları görülür. Bunlar, 2. Tabaka'nın 2B-C evrelerinde, 4M açmasında yer alır. Binaların tamamı iki odalı, dörtgen planlı ve kerpiç duvarlıdır. Binaların bazılarında (GS, HA, HB) ocak ve çukur gibi yapı öğeleri bulunur. Bunlardan HB binasında ocak ile ilişkili taş dizisi bulunmuştur. Bazı binaların ise (HA, GS) yapı öğeleri arasında kerpiç bölme görülmektedir (Şekil 18).

Şekil 18: 2. bina grubundaki binaların ilişkiselliğini gösteren şematik plan. Binaların tamamı eski kazı döneminde çalışılmıştır.

3. bina grubunda GM, GO, CU, CV, DG, DL, DM, DN, DK-DJ binaları bulunmaktadır. Bu binalar arasında GM ve GO binaları 2. Tabaka'nın 2B-C evrelerinde ve 4L açmasında yer alan tek odalı, dörtgen planlı ve kerpiç duvarlı binalardır. GM binasında 3, GO binasında bir adet ocak bulunmuştur. CU ve CV binaları ise 5L açmasında bulunan tek odalı, dörtgen planlı binalardır. CU binasında 1 ocak ve üzerinde 1 öğütme taşı bulunmuştur. CV binasında ise eski dönem kazıları sırasında ocak, direk yeri ve çukur bulunmuştur. CV binasında 2021 yılında Bina 53 olarak yeniden gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında 2 ocak, çukur ve mekânı ikiye ayıran kerpiç çıkıntı görülmüştür. DL, DM, DN, DG, ve DK-DJ binaları ise 5M açmasında yer alan binalardır. DK ve DJ binaları bir kapı aralığı ile birleşen tek bir bina olarak tanımlanmışlardır. DG binası ise eski dönem kazıları sırasında tek odalı bina olarak tanımlanmış ve yapı öğeleri arasında yalnızca çukur bulunmuştur. DG binasında 2021 yılında Bina 54 olarak yeniden gerçekleştirilen kazılarda ise bina iki odalı olarak tanımlanmıştır. Yapı öğeleri arasında ocak, 3 çukur ve taban üzerinde bölme çıkıntısı bulunmuştur. DL binası tek odalı, DM binası ise iki odalıdır (şekil 19).

Şekil 19: 3. bina grubundaki binaların ilişkiselliğini gösteren şematik plan. Yeşile boyalı alanlar yeni kazı döneminde, maviye boyalı alanlar eski kazı döneminde çalışılan alanlardır.

Özetlemek gerekirse bu tez çalışmasının ana materyalini, 2. Tabaka'da B mahallesi olarak adlandırılan alanda 2. Tabaka'nın en geç evrelerini temsil eden 2A-C

evrelerinde bulunan 4 farklı bina grubuna ait yontmataş buluntular oluşturmaktadır (tablo 1).

2. TABAKA 2A-C EVRELERİ (MÖ 8. BİN YIL ORTASI)	Eski dönem kazıları		Yeni dönem kazıları			
	1. BİNA GRUBU					
	Binalar	Bina araları	Binalar	Bina araları	Açık alanlar	Çöplük
	GT		44	SP. 260		SP.248
	HE		45	SP.265		
	GP		48	SP.268		
	GV		49			
	HY		50			
			51			
	2. BİNA GRUBU					
	GR					
	GS					
	HA					
	HB					
	HC					
	3. BİNA GRUBU					
	GM					
	GO					
	CU					
	CV	→	53			
	DG	→	54			
	DL					
	DM					
	DN					
	DK-DJ					
	4. BİNA GRUBU					
	CR	CR-CY-CU arası			U.1907	U.1958
	DF	DG-DF arası				
	CZ					
	CY	→	52			
	DH					
	JD					
	JG					
	CT					

Tablo 1: 2. Tabaka 2A-C evrelerinde görülen B mahallesindeki bina grupları.

Bu bina grupları içerisinde 1. ve 4. bina grubu mimari bileşenleri açısından benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, B mahallesindeki yontmataş buluntuların mekânsal-bağlamsal analizinin karşılıklı olarak sağlamasını yapabilmemiz için önem taşımaktadır. Buluntuların mekânsal dağılımlarının yanı sıra bu dağılımların üzerinde kazı stratejilerinin doğrudan etkisinin olması, bizi bir başka soruya daha götürmektedir: Eğer bina grupları arasında yontmataş üretim ve kullanımı ile ilgili bir fark varsa bu farklılık bina gruplarının kendileri ile mi ilgilidir yoksa kazı

stratejisine bağlı olan toplama birimlerinin farklılığından mı kaynaklanmaktadır? Bu sorunun cevaplanmasını, daha önce birinci dönem kazı çalışmalarının yürütüldüğü, ardından ikinci dönem kazı çalışmalarının tekrar başlatıldığı mekânların karşılaştırılmalı değerlendirmesi ile mümkün olmaktadır (Bkz: 1.2.1 Arkeolojik Malzemenin Seçim Kriterleri). Bu değerlendirmenin 2. ve 3. bina gruplarının yontmataş malzemesi ile de desteklenip desteklenmediği sınanacaktır. Alacağımız sonuçlar bizi doğrudan iki noktaya yakınlaştıracaktır: 2. Tabaka'nın 2A-C evresinin yontmataş üzerinden anlaşılması, 2. Tabaka'dan önceki tabakalarda yapılan yontmataş çalışmaları ile yeni verilerin karşılaştırılarak sürecin anlaşılması.

2.3. Tabaka 2A-C Evresinde Görülen Değişimler

Aşıklı Höyük yerleşmesi MÖ 9. bin yılın ortasından MÖ 8. bin yılın ortalarına kadar yaklaşık bin yıllık süre boyunca genel olarak devamlılık olgusunun görüldüğü, bununla birlikte kademeli olarak değişimlerin de izlenebildiği bir Erken Neolitik yerleşmesidir. Söz konusu değişimler belirgin olarak mimari ve yerleşim düzeninde öne çıkar. Mimari ve yerleşim düzeninin yanı sıra, başta maddi kültür olmak üzere maddi kültür ve topluluk arasındaki ilişkilerin yansıdığı tüm somut arkeolojik veri grupları söz konusu değişimleri görünür kılmaktadır. Bununla birlikte, topluluğun yakın ilişki içerisinde olduğu çevre, bitki ve hayvan etkileşimleri de karşılıklı olarak birbirini dönüştüren ve arkeolojik veri olarak ortaya konabilen izlenilebilir etkileşimlerdir. Aşıklı Höyük, dönüşüm ve değişimlerin kademeli yaşandığı ve çağdaş yerleşimlerden kültürel olarak ayrılan (Duru vd., 2021; Özbaşaran, 2011b) bir yerleşmedir ve bu izlenilebilirlik tek hatlı ve doğrusal değil oldukça karmaşık bir süreci ifade etmektedir.

Aşıklı Höyük, avcı-toplayıcı yaşam biçiminden yerleşik yaşam biçimine aşamalı geçiş ile karakterizedir. Bu geçiş, sosyo-ekonomik dönüşümler ve bu dönüşümlerin yaşamın diğer alanları üzerindeki etkilerini kapsamaktadır. Bu etkiler her zaman her alanda eşit değildir, aksine yaşamın bazı alanlarında yoğun ve istikrarlı şekilde görülürken diğer alanlarda daha sabit, daha istikrarsız ya da yok denecek kadar azdır. Başka bir deyişle gündelik/özel, üretim/tüketim, canlı/cansız, yaşam/ölüm gibi tüm ikiliklerin birbirini var ettiği yaşam içerisinde her bir alan kendi iç dinamiklerine ve değişim ölçeğine sahiptir (tablo 2).

Aşıklı Höyük'te en erken ve "hızlı" değişim, MÖ 9. bin yılın ortalarında (5. Tabakanın tarihleme çalışmaları devam etmektedir. Bu tabaka için MÖ 8300'lerden hemen önceki dönem kastedilmektedir) geçici yerleşimden ortak kalıcı yerleşmeye geçiş (4. Tabaka) kararının alınmasıdır. Bu karardan sonra topluluk yerleşmeyi terk edene kadar hep aynı yerde fakat giderek yoğunlaşarak iskân etmiştir. Aşıklı Höyük'te iskân boyunca görülen ve son yerleşim tabakasının son birkaç yüzyılı içerisinde (2. Tabaka 2A-C evreleri) belirgin hale gelen değişimler, en fazla mimari

ve hayvancılık alanında öne çıkmaktadır. Aşıklı Höyük'ün mimari doku özelliklerini eskiden yeniye (Tabaka 5'ten Tabaka 1'e) doğru gruplandırırsak (a) yuvarlak/oval planlı toprağa gömük, yuvarlak/oval planlı toprağa yarı gömük, kerpiç duvarlı yapılar, saz/dal örgü yapılar ve açık alanlar (MÖ 8350'lerin öncesi ve 8300ler), (b) sıkışık düzende oval planlı kerpiç duvarlı yapılar (MÖ 8050'ler), (c) sıkışık düzende dörtgen planlı kerpiç duvarlı zemin üstü yapılar (MÖ 7750'ler ve sonrası) şeklinde özetleyebiliriz.

Besin ekonomisine baktığımızda yerleşmenin erken dönemlerinde (Tabaka 5 ve Tabaka 4) avcı-toplayıcı olarak yaşamını sürdüren topluluğun zengin bir beslenme diyetine sahip olduğu görülür. Av hayvanları olarak bu ilk aşamada koyun/keçinin önemi artarak devam etmiştir. Yaklaşık 300 yıl içerisinde koyun/keçi baskın hale gelmeye başlamıştır (Stiner vd., 2014). Yerleşmenin ilk aşamalarında koyun/keçi avcılığının yanı sıra yerleşme içinde kontrollü olarak tutulduğu da bilinmektedir (Abell vd., 2019; Kalkan vd., 2020; Mentzer, 2018; Stiner vd., 2014, 2018, 2022; Tsartsidou, 2018; Zimmermann vd., 2018). Zaman içerisinde (Tabaka 4 ve Tabaka 3) koyun/keçi yönetimi üreme ve sürü olarak gelişim anlamında genişlemiştir (Buitenhuis vd., 2018; Stiner vd., 2014). Yerleşmenin son evrelerinde ise (2. Tabaka A-C evreleri) koyun/keçiye olan bağlılık artmış, faunal kalıntıların %92'sini oluşturacak (Stiner vd., 2014) orana yükselmiş ve yerleşme içerisinde tutulan koyun/keçinin yaşam süreleri uzamıştır (Buitenhuis vd., 2018). Yerleşme terk edilmeden hemen önce ise sürülerin yerleşme dışına çıkarıldığı, geniş alanlarda otlatıldığı ve evcilleşmiş hale geldikleri görülmektedir (Abell, vd., 2019; Peters vd., 2018; Zimmermann vd., 2018).

Yerleşmede et tüketiminin yanı sıra daha ilk evrelerden itibaren var olduğu bilinen hasat bilgisi de yerleşiklik süreci boyunca kademeli şekilde gelişmiştir. Yerleşmenin son evrelerine geldiğimizde (2A-C evresi) tarım ölçeğinin ve tahıl ve bakliyatlara verilen önemin arttığı görülmektedir (Ergun, 2018).

Aşıklı insanlarının bin yıllık yerleşiklik süreci içerisinde aşamalı olarak gözlenen fakat son birkaç yüzyılda belirginleşen değişimler, topluluğun kullandığı hammaddeler ile çeşitli nedenlerle ürettikleri ve küçük buluntular olarak adlandırılan

aletlerde de görülmektedir. Aşıklı Höyük yerleşmesinde tabakalara göre küçük buluntuların dağılımı üzerine D. Sönmez'in (2018) yaptığı tez çalışmasına göre son evreye kadar taş aletler mevcuttur ancak son evrede taş alet kullanımı artmıştır. Kullandıkları hammaddeler çeşitlenmiş ve son evrede başkalaşım kayaçları ile sedimanter nitelikli kayaçlar, kireçtaşı, mermer, şist ve granit eklenmiştir. Tıpkı taşlarda olduğu gibi ilk evrelerde kil kullanımı mevcutken son evrelerde kil kullanımında artış görülmektedir. Benzer bir durum biley taşlarında da geçerlidir. İgnimbrit ve kumtaşından yapılmış biley taşları erken dönemlerde (Tabaka 4 ile Tabaka 3 arasında) görülmektedir. Ardından 9. bin yıl sonu ile 8. bin yıl başlarında (Tabaka 3 ile Tabaka 2 arasında) neredeyse hiç görülmeyen biley taşları 8. bin yıl ortalarında (Tabaka 2A-C) yeniden ortaya çıkmıştır. Bu yeniden ortaya çıkışta biley taşları için kullanılan hammadde de çeşitlenmiş, sabuntaşı, tüf, şist eklenmiştir. Bununla birlikte bu son evrede biley taşlarının bezemeli olanları ortaya çıkmıştır. Yine erken evrelerde mevcut olan ama belli bir dönem görülmeyip son evrede tekrar ortaya çıkan bir diğer buluntu grubu figürinlerdir. Aşıklı insanlarının ilk yerleşiklik dönemlerinde (Tabaka 5) bir adet insan/hayvan (?) figürini bulunmuş ve son evreye kadar hiçbir figürin bulunmamıştır. Son evreye geldiğimizde ise hayvan figürini ve insan figürini görülmektedir. Obje/token kullanımına baktığımızda son evreye dek tüften yapılmış örnekler mevcutten son evrede bazalt, kireçtaşı ve mermer örnekleri ile karşılaşılmaktadır. Benzer şekilde volkanik kayaçlardan yapılan yassı baltalar son evreye gelindiğinde sedimanter nitelikli kayaçlarla birlikte sayıları artmıştır. Özetle topluluğun gündelik ve sembolik pratiklerini yansıtan küçük buluntular ve seçilen hammaddeler yerleşmenin ilk evrelerinden itibaren var olan ancak son evreye gelindiğinde gerek hammaddelerdeki çeşitlenme gerek sayıca artış ve gerekse form/içerik olarak değişmiştir. Bu yeni girdilerin hiçbiri topluluğun yeni karşılaştığı, radikal değişimleri yansıtan örnekler değildir. Bununla birlikte tüm bu yeniliklere baktığımızda hepsinin 2. Tabaka'nın son evresi olan 2A-C evrelerine denk geldiği görülmektedir (Sönmez, 2018).

Ölü gömme pratiklerine baktığımızda Aşıklı insanlarının inançları, sembolik dünyaları, ölmüş bireyle ve ölümle ilişkileri hakkında doğrudan bilgi edinilebilmektedir. Yerleşiklik boyunca ölüler evlerin tabanlarına açılan çukurlara

cenin pozisyonunda gömülmekte, ardından çukur kapatılıp sıvanmaktadır. Aşıklı'da bugüne kadar bulunan iskelet sayısına baktığımızda topluluğun her bireyinin değil belirli kişilerin ev içlerine gömüldüğü görülmektedir. Yerleşme içerisine gömülen bireylerin ölü gömme uygulamaları ve mezar eşyaları zaman içerisinde değişmiştir. Örneğin yerleşmenin ilk evrelerinde (Tabaka 5 ve Tabaka 4) iskeletler tekli olarak ve hasıra sarılı/örtülü şekilde gömülür. Mezarlarda eşya/armağan görülmez. Bir çocukla birlikte bulunan ilk mezar eşyası MÖ 9. bin yıl sonlarına (Tabaka 3) denk gelmektedir. Burada çocuk boncuk ile birlikte gömülmüştür (Erdal, 2018). MÖ 8. bin başına gelindiğinde ise (Tabaka 2'nin ilk evreleri) mezar eşyaları yetişkinlerle birlikte görülmektedir. Sepetler ve taş aletlerle gömülen yetişkinlerin yanı sıra çocuklar tek boncukla gömülmektedir. Yerleşmenin en geç evrelerinde ise (Tabaka 2A-C) mezar eşyalarının yanı sıra boncuklarla gömülmüş bireyler, beden modifikasyonu, okr kullanımı ve tekli değil birlikte gömülme uygulamaları görülmektedir. Yaygın bir mezar eşyası olan boncuklara baktığımızda ilk evrelerde hammadde olarak kireçtaşı, serpantin, mermer ve steatit görülürken son evrelerde bu hammaddeler çeşitlenmiş, turkuvaz, yeşimtaşı, serpantinit, lületaşı, tüf, fayans, granit, klorid, kuvars, akik ve bakır olarak genişlemiştir. İlk evrelerde doğal ve tasarlanmış formlar mevcutken MÖ 9. bin yıl sonlarından itibaren hem sayıca artış hem de formlarda çeşitlenme görülmektedir. Yerleşmenin son evrelerine geldiğimizde ise yeni hammaddelerle birlikte daha karmaşık teknolojilerin ve yerel olmayan boncukların varlığı dikkat çekicidir (Yelözer 2018; 2022).

Bu tezin ana materyalini oluşturan ve topluluğun ilk evreden son evreye kadar ürettiği ve kullandığı yontmataş endüstrisine baktığımızda ise şu ana kadar yapılan çalışmalar söz konusu dönemde görece bir değişim yaşandığını fakat bu değişimin diğer alanlarla kıyaslandığında çok az olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle yontmataş endüstrisi diğer alanlara kıyasla en az değişime uğramış alandır.

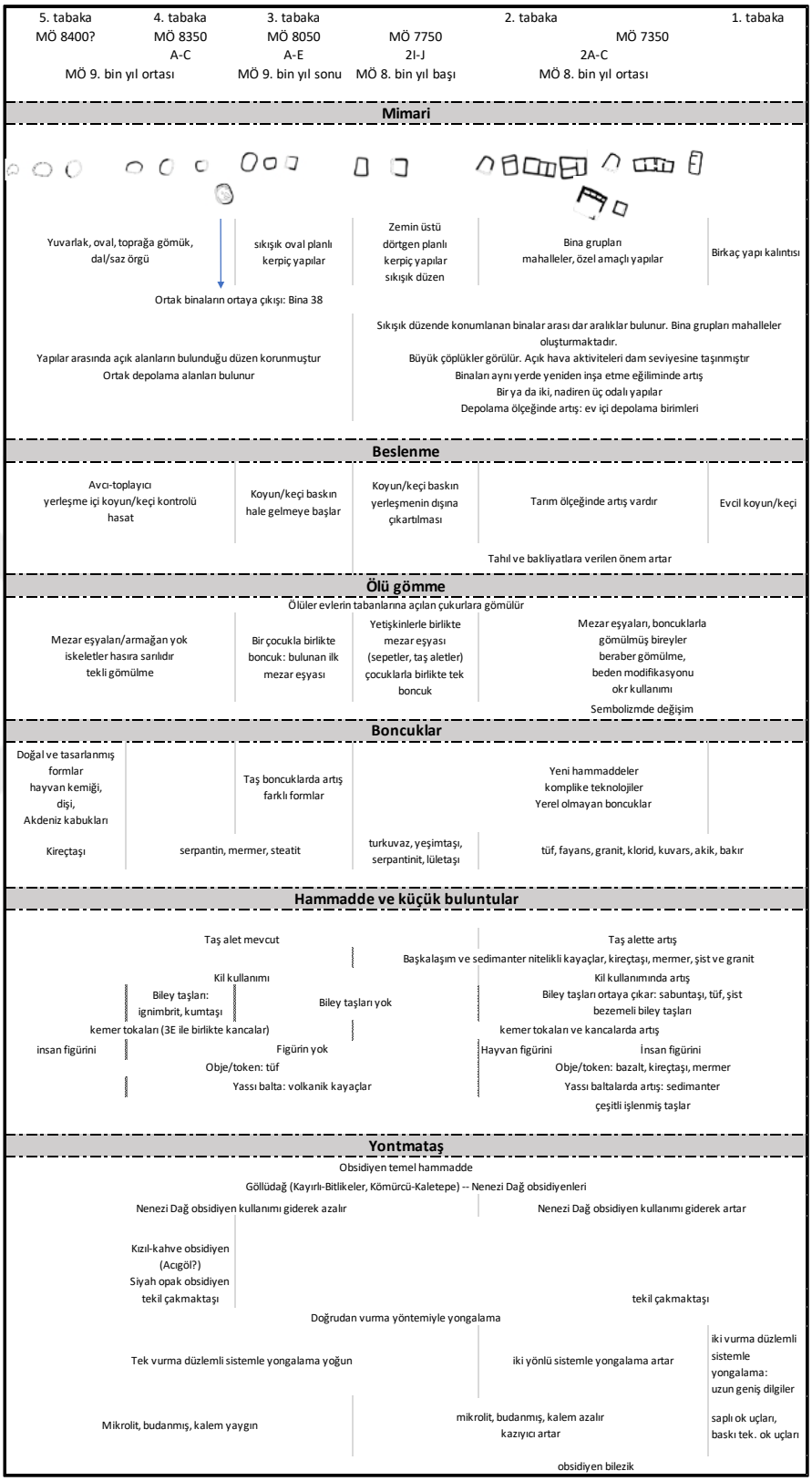
İlk evreden son evreye kadar Aşıklı insanları yontmataş endüstrisinde obsidiyen kullanmış, yerleşmeye 20 – 30 km uzaklıkta bulunan volkanik kaynaklardan yararlanmışlardır. 1994 yılından bu yana yapılan kimyasal analizlerin yanı sıra makroskobik renk ve doku analizleri, Aşıklı insanlarının bin yıl boyunca Göllüdağ'ın Kayırlı-Bitlikeler ile Kömürcü-Kaletepe ve Nenezi Dağ obsidiyenlerini

kullandıklarını göstermiştir (Gratuze vd., 1994; Yıldırım-Balcı, 2007, 2011). Geçtiğimiz yıllarda Kayacan ve Altınbilek-Algül'ün Aşıklı Höyük'te obsidiyen üretim ve kullanımında zaman içerisindeki değişimleri ele aldıkları çalışmalarında (2018) yontmataş endüstrisinin hammadde, teknoloji ve tipoloji açısından erken ve geç evrelerine ait analizlerin karşılaştırmalı bir değerlendirmesi verilmiştir. Çalışmaya göre, Göllüdağ'ın kayırlı-Bitlikeler obsidiyeni bin yıl boyunca en çok tercih edilen obsidiyen iken Nenezi Dağ obsidiyeni yerleşmenin ilk evrelerinde (Tabaka 4) geç evrelere kıyasla daha fazla kullanılmış, en geç evreye kadar kullanımı azalmış ve en geç evreye gelindiğinde kullanımı kademeli olarak artmıştır. Nenezi Dağ obsidiyenin üretim ve kullanımı her ne kadar zaman içinde değişse de yerleşmeye daha yakın bir konumda olmasına karşın hiçbir zaman birincil tercih olmamıştır. Göllüdağ ve Nenezi Dağ obsidiyenleri dışında kızıl-kahve ve siyah opak olarak adlandırılan ve kaynağı henüz belirlenememiş olan iki obsidiyen grubu da yerleşmenin en erken evrelerinde (Tabaka 5 ve Tabaka 4) görülmekte ve sonraki evrelerde görülmemektedir.

Teknolojik olarak baktığımızda, yerleşiklik boyunca üretime ait tüm elemanlar yerleşme içerisinde bulunmakta, üretim zincirinin ilk halkasından son halkasına yongalamanın her aşaması yerleşmede görülmektedir. Yongalama doğrudan vurma yöntemiyle yapılmaktadır. Endüstrinin temel amacı dilgi üretimidir. Dilgiler, tek vurma düzlemli sistemle ve iki yönlü sistemle dilgi üretimi olmak üzere iki yöntemle üretilmektedir. Yerleşmenin erken evrelerinde tek vurma düzlemli sistemle dilgi üretimi daha yaygınken en geç aşamalarda iki yönlü sistemle dilgi üretiminin kademeli olarak arttığı gözlemlenmiştir. Aşıklı'nın son tabakası olan Tabaka 1'deki buluntular ise iki vurma düzlemli sistemle yongalamanın varlığını ve uzun geniş dilgileri temsil etmektedir. Alet çantasına baktığımızda belirli bir alet tipi veya taşımalık tercihi yoktur, dilgi ve yongalar gerekli olan aletlere dönüştürülür. Bununla birlikte birkaç alet grubunun zaman içerisindeki yoğunluk değişimi gözlenebilmektedir. Yerleşmenin ilk evrelerinde mikrolitler, budanmış dilgiler ve kalemler yaygınken bu alet grupları geç evrelerle birlikte azalır ve kazıyıcı yoğunluğu artar. Yerleşmenin geç evresinde (Tabaka 2A-C) bir adet obsidiyen bilezik parçası bulunmuştur.

Aşıklı insanlarının zaman içindeki yontmataş endüstrisinde görülen süreklilikleri ve değişimleri bütüncül olarak yorumlayan söz konusu çalışmanın (Kayacan, Altınbilek-Algün, 2018) sonuçlarına göre kullanılan teknolojide hiçbir zaman keskin bir değişim olmamıştır, değişimler daima kademelidir. Aşıklı insanlarının alet üretim ve kullanımları kendi günlük ihtiyaçlarını karşılamak amaçlıdır. Her ne kadar tarihöncesi ticaret-değiş tokuş ağlarını oluşturan kaynaklara çok yakın konumlanmış ve dolayısıyla uzak bölge yontucularıyla olasılıkla karşılaşmış olsalar da bu ağın bir parçası olmayı tercih etmememiş, yontmataş geleneği açısından dışa kapalı bir tutum sergilemişlerdir. Üretim geleneğindeki kurallar ve alışkanlıklarda büyük bir kırılma yaşanmamıştır. Bununla birlikte bin yılın ardından yerleşmenin son evresinde teknolojik bir değişiklik gözle görülmektedir.

Üretim geleneği dışında yerleşmede daha önce örneği bulunmayan bir buluntu da yine bu son evrede görülmektedir. Bu buluntu Doğu Anadolu kökenli obsidiyenden yapılmış bir bilezik parçasıdır (Astruc vd., 2011). Bu buluntunun, yontmataş geleneğinin bir parçası olmamakla birlikte değişimlerin belirgin olarak görülmeye başladığı 2A-C evresinde, özel amaçlı yapılar içerisinde (T binası) bulunması bize tüm bunların MÖ 8. bin yılın ortasından itibaren farklı tempolara sahip bir dizi değişimin gerçekleştiğini göstermektedir.

Tablo 2: Aşıklı Höyük'te tabaka ve evre ayrımlarındaki değişimleri göstermektedir. Tablo içerisindeki ayrımlar değişimlerin görülmeye başladığı evreleri birbirinden ayırma amaçlıdır, topluluk içerisinde yaşanan hiçbir değişim birbirinden keskin sınırlarla ayrılmamaktadır.

2.4. Aşıklı Höyük Yontmataş Çalışmaları ve Aşıklı Yontucuları

Aşıklı Höyük'teki obsidiyen çalışmaları 1960'larda Ian A. Todd'un gerçekleştirdiği yüzey toplamaları ile başlamıştır. Ardından Todd 6.200'den fazla parçanın analizini yapmış ve bir rapor yayınlamıştır (Todd, 1966: 139). Söz konusu rapora göre obsidiyen renk ve dokuları çeşitli olmakla birlikte en yoğun görülen obsidiyen kaliteli ve transparan görünen obsidiyendir. Bazılarında daha koyu kırçıllar bulunmaktadır. Yanı sıra çizgili gri ve açık grimsi saydam kırçıllı renk ve dokudaki obsidiyenler de görülür. Bununla birlikte kahvemsi ve kızılımsı renkte obsidiyenler görülmemektedir. Söz konusu çalışmada höyüğün en üstü ile tahrip olmuş tabakaların en alt evresi arasında yontmataş endüstrisi açısından belirgin farklar bulunmamaktadır. Bu açıdan endüstirinin karakteristiği devamlılık göstermektedir. Todd, Aşıklı Höyük yontmataş endüstrisini yoğun miktarlarda dilgiler ve kazıyıcılar içeren, dilgisel yongalamaya dayanan bir endüstri olarak tanımlanmaktadır. Aletler arasında deliciler, kalemler, orak bıçakları bulunmaktadır. Yanı sıra yoğun miktarda düzeltili ve kullanılmış yongalar bulunur (Todd, 1966: 140).

Aşıklı Höyük'te kazı çalışmaları 1989 yılında başlamış ve yontmataş endüstrisi çalışmaları Nur Balkan-Atlı tarafından yürütülmüştür. Bu çalışmalar genellikle tipolojik analiz yaklaşımının merkezde olduğu çalışmalardır (Balkan-Atlı, 1993, 1994). Oldukça fazla sayıda parça üzerinden yapılan söz konusu çalışmaların sonuçlarına göre yerleşmeye büyük blok ve tablet halinde getirilen obsidiyenler yerleşme içerisinde yongalanmaktadır. Dolayısıyla yongalama işlemlerinin tüm aşamaları yerleşme içerisinde görülmektedir. Endüstri dilgi endüstrisi ile karakterizedir. Çekirdekler genellikle iki vurma düzlemli dilgi çekirdekleridir. Aletler arasında ise kazıyıcılar, mikrolitler, ok uçları, kalemler, deliciler ve çeşitli düzeltili yonga ve dilgiler yer almaktadır.

Nur Balkan-Atlı'nın 1993 yılında yayımladığı çalışması Aşıklı Höyük obsidiyenleri ile ilgili ilk gözlemlerin sonuçlarını yansıtmaktadır. Aşıklıdaki obsidiyenler Göllüdağ'ın güneyinde bulunan Kayırlı'dan işlenmemiş olarak yerleşmeye getirilmektedir. Yerleşmede bulunan ilk çıkarım yonga ve dilgileri tablet ve blokların yerleşme içerisinde ön formlara getirildiğini göstermektedir. Önce ilk çıkarım yongaları ile blok veya tablet soyulmaktadır. Ön şekillendirme bittikten sonra ön çekirdek haline gelen blok veya tablet yongalamaya hazırlanmaktadır. Omurga hazırlığı yapıldıktan sonra omurgalı dilgi çıkartılmakta ve böylece yongalama yüzü açılmaktadır. Yonga çekirdeklerinden çok daha fazla sayıda olan dilgi çekirdekleri büyük boyutlardan küçük boyutlara kadar çeşitli ebatlarda görülmektedir. Balkan-Atlı aynı zamanda yongalama hatalarının sıklığına da dikkat çekmektedir. Çalışmasına göre en fazla görülen çekirdek iki vurma düzlemli çekirdeklerdir. Aletlere bakıldığında ise mikrolitler, ok uçları ve kazıyıcılar görülmektedir. Yanı sıra çok sayıda çeşitli düzeltili parçalar bulunmaktadır. Obsidiyenlerin mekânsal dağılımları ise çöplükler ve bina aralarında çokken bina içlerinde nadirdir (Balkan-Atlı, 1993). Nur Balkan-Atlı'nın 1994 yılında yayımladığı çalışması da bir önceki çalışmasının sonuçları ile tutarlılık göstermektedir (Balkan-Atlı, 1994). Aşıklı Höyük'teki obsidiyen çalışmalarının bu ilk sonuçları bloklar halinde getirilen obsidiyenlerin yerleşme içerisinde yongalandığını göstermektedir. Yongalamanın yapıldığı mekânlar ise olasılıklar evlerin damlarıdır. Yongalama artıkları damların kenarlarından bina aralarına ve çöplüklere atılmaktadır. Bu görüşü destekleyen bir durum, bina içlerinde yongalama artıklarına nadiren rastlanılmasıdır. Hatalı yongalamaya işaret eden düzensiz parçaları ve kırık çekirdekleri de göz önüne alan Balkan-Atlı yongalamayı yerleşme içinde hemen herkesin yapmış olabileceğine, obsidiyenin "müsrifçe" kullanıldığına dikkat çekmektedir. Bununla birlikte yontma geleneğinin deneyimsiz ve kötü bir yongalama sergilemediğini de söylemektedir.

Aşıklı Höyük'te yontmataş çalışmalarına Fransız teknoloji uzmanlarının da dahil olmasıyla birlikte yontmataş çalışmaları yön değiştirmiştir. Yapılan deneysel çalışmalar hem Aşılı Höyük yontmataş teknolojisinin anlaşılması hem de Anadolu arkeolojisi için öncü olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır (Kayacan ve

Altınbilek-Algül, 2018: 363). Ön çalışmalar 1999 yılında Abbés vd. tarafından yayınlanmıştır (Abbés vd., 1999).

Daha sonraki yıllarda Semra Yıldırım-Balcı, yerleşme genelinde bir örneklem oluşturmuş ve Aşıklı Höyük'ün yontmataş endüstrisinin teknolojik ve tipolojik açıdan anlaşılması adına bir doktora tez çalışması gerçekleştirmiştir (Yıldırım-Balcı, 2007). Söz konusu çalışma hammadde, teknoloji ve tipoloji olmak üzere üç aşamalı incelemeye dayanmaktadır. Hammadde çalışmaları önce çıplak gözle renk ve doku ayrımıyla yapılmış ve sonuçlar kimyasal analiz sonuçları ile doğrulanmıştır. Teknoloji çalışmaları ise 1994 yılında gerçekleştirilen çalışmalardaki ölçütler esas alınarak yapılmıştır. Tipolojik çalışmalarda da taşımalık-alet ilişkisi incelenmiş ve alet yapım geleneği anlaşılmaya çalışılmıştır. Tez çalışmasının sorunsallarından biri de Aşıklı Höyük'ün evreleri arasında teknolojik ve tipolojik açıdan benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesidir (Yıldırım-Balcı, 2011: 21). Tez çalışmasının sonuçları hammadde olarak yerleşmenin yakınında konumlanan Kayırlı-Bitlikeler obsidiyeni, Kömürcü-Kaletepe obsidiyeni ve Nenezi Dağ obsidiyeninin kullanıldığını ortaya koymuştur. Teknolojik analiz sonuçları ise yerleşmenin geç evrelerinde yumuşak taş vurgaç ile doğrudan vurma yöntemi kullanılarak yapılan ve dilgi çıkarımını hedefleyen iki yönlü çıkarımlı çekirdekten dilgi üretimi ile tek yönlü çıkarımlı çekirdekten dilgi üretimi olmak üzere iki üretim zinciri bulunduğunu göstermiştir. Alet çantasına bakıldığında ise oldukça zengin bir çeşitlilik görülmektedir. Aletler kazıyıcılar, deliciler, çentikliler, kalemler, uçlu dilgiler, ok uçları, ara parçalar ve çeşitli düzeltili parçalar ile temsil edilmektedir. Yanı sıra geometrik mikrolitler, az sayıda bulunsalar da önemli alet grubunu oluşturmaktadır (Yıldırım-Balcı, 2011).

Aşıklı Höyük'ün geç evrelerine ait obsidiyenlerden seçilen bir örneklem üzerine yapılan iz analizinde aletlerin daha yoğun olarak kesme ve kazıma ve daha nadir olarak avcılık amacıyla kullanıldığı görülmüştür (Anderson 1996'dan aktaran Yıldırım-Balcı, 2011).

Aşıklı Höyük'te ilk dönem kazılarının ardından Prof. Dr. Mihriban Özbaşaran başkanlığında ikinci dönem kazıları başlamıştır. Bu yeni dönem çalışmaları 2006 yılında koruma ve sergilemeye yönelik gerçekleştirilmiş ve 2010 yılında çok daha

ayrıntılı kazı metodolojilerin kullanıldığı, çok yönlü ve çok daha kapsamlı kazı çalışmalarına başlanmıştır.

2010 yılında yontmataş endüstrisi uzmanı olan Jacques Pelegrin de Aşıklı Höyük yontmataş çalışmalarına deneysel arkeoloji ve teknolojik analiz yaklaşımlarıyla katkıda bulunmuştur. Kayacan ile birlikte yaptıkları çalışmalarında Aşıklı'da görülen üretim zinciri ve kullanılan teknoloji üzerinden Aşıklı insanlarının tercihlerine, seçimlerine, motivasyonlarına ve davranışlarına odaklanmışlar ve bir rapor hazırlamışlardır (Pelegrin-Kayacan, 2010; Kayacan, Altınbilek-Algül, 2018;). Ardından söz konusu evredeki en büyük çöplük alanlardan biri ön çalışma için analiz edilmiştir (Kayacan, 2014).

Yeni kazı döneminde özellikle de bağlamsal kazı ve araştırma yönteminin kullanılmasıyla yontmataş çalışmaları yeni sorular ve yaklaşımlarla yapılmaya başlanmıştır. Kazı ve araştırmaların küçük ölçekte yürütülmesi, toplama birimi niteliğinin kolaylıkla gözden kaçabilecek buluntuları da analizlere dahil edecek şekilde değiştirilmesi ve buluntuların sadece kendilerini değil aynı zamanda bulundukları ve ilişkili oldukları diğer şeylerle birlikte ele alınması, mekânsal-bağlamsal çalışmaları da mümkün kılmıştır.

Yontmataş endüstrisi çalışmalarında bağlamsal yaklaşımın önemini ortaya koyan bir çalışmada *in situ* buluntu alanları tespit edilmiş ve bu sayede yongalama alanları ve toplu buluntular üzerinden Aşıklı insanlarının yontma aktivitelerinin doğrudan anlaşılması mümkün olmuştur (Altınbilek-Algül, 2014; Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2019). 2011 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında kazılan Bina 7, MÖ 8. bin yıl tabakalarına ait iki odalı bir binadır. Bu binanın doğu odası 1990 ve 1993 yıllarında çalışılmıştır. Binanın batı odası ise ilk kez 2011 yılında çalışılmıştır. Bu çalışmalar sırasında taban üzerinde *in situ* olarak öğütme taşları, kemik aletler, seki, ocak ve ocak üzerinde obsidiyen toplu buluntu görülmüştür. Bu toplu buluntu, üretimin farklı aşamalarını temsil eden çekirdekler, yan dilgiler, hazırlama ve yenileme parçaları, yongalar ve bir grup alet içermektedir. Toplu buluntunun fark edilmesinin ardından kazı alanına gelen yontmataş uzmanları bu alanının işlevinin anlaşılmasına yönelik toplama, belgeleme ve yontmataş çalışmaları yürütmüşlerdir.

İlk aşama olarak, parçaların tek tek bağlamlarının ve dolayısıyla birbiri ile ilişkiselliklerinin kaydedilmesi için fotoğraflama ve numaralandırma yapılmıştır, ardından sıralamalarına bağlı kalınarak toplama yapılmıştır. Toplama sırasında fark edilen küçük parçalar bu alanın yongalama veya alet hazırlama alanı olarak kullanıldığını düşündürtmüştür. Nitekim bu alandan alınan toprak örneğinin sulu elek sonuçlarından da çok sayıda minik artığın gelmesi bu durumu doğrulamıştır. Diğer bir aşama olan atölye çalışmalarında, yontmataş buluntuların mekânsal dağılımı üzerinden mekân kullanımının anlaşılması ve teknolojik, tipolojik ve kullanım aşınma analizleri üzerinden yontma süreçleri ve faaliyetlerinin anlaşılması sağlanmıştır. Hammadde dağılımları ve teknolojik analizler kullanılarak yontmataş buluntu topluluğu üretim sırası içinde ait oldukları aşamalara göre gruplara ayrılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu, bu alanda en az üç obsidiyen bloğundan tek yönlü ve iki yönlü sistemle olmak üzere iki farklı yongalama modu ve deneyimli yontucuların üretimi ve gündelik üretim (bu üretimlerin detaylı içerik ve tanımları için bkz: Kayacan, 2014) olmak üzere iki üretimin varlığı saptanmıştır (Altınbilek-Algül, 2014). Çalışma, aynı zamanda alet yapım aşamaları ile ilgili de bilgiler sunmuştur. Bu aletlerin daha detaylı anlaşılması amacıyla çalışmaya kullanım izi analizleri de dahil edilmiştir. İncelemeler sonucunda aletler ve onlarla ilgili davranışlar hakkında doğrudan bilgi edinilmiştir. İz analizi çalışmaları bu alanda obsidiyen bloklarının yontulduktan sonra alete dönüştürüldüğünü ve bazı parçaların daha sonra kullanılmak üzere yenilendiğini göstermiştir (Altınbilek-algül, 2014; Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2019). Bununla birlikte toplu buluntunların bulunduğu alandan farklı olarak platformun çevresindeki aletler bitki ve deri işlemede kullanılan orak bıçakları ve kazıyıcı ile temsil edilmektedir. Bu durum aletlerin yongalama alanında hazırlanıp yenilendiğini, faaliyetlerin ise platform çevresinde gerçekleştirildiğini göstermiştir (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2019).

Kayacan'ın 2014 yılında yayınlamış olduğu çalışmasında Aşıklı Höyük'ün yontmataş endüstrisi, Aşıklı yontucularının hammadde tercihlerinden üretim biçimlerine ve alet kullanımlarından kullanımı biten ürünlerin atılmasına kadar yontmataş endüstrisine yansıyan alışkanlıkları üzerinden topluluğun sosyal yaşamının anlaşılmasını amaçlayarak çalışılmıştır. Çalışma sonucunda yerleşmede

dört farklı üretim tanımlanmış ve bu üretimler arasında en yoğun olarak görülen deneyimli ve gündelik üretim topluluğun kolektif yapısı ile ilişkilendirilmiştir (Kayacan, 2014).

Aşıklı Höyük'te L. Astruc tarafından gerçekleştirilen bir çalışma, 4. Tabaka'daki 2010-2013 yıllarında yapılan kazı çalışmaları sırasında açığa çıkartılan yontmataş buluntuların kullanımlarını konu almaktadır. Söz konusu çalışma Aşıklı Höyük'ün erken evrelerindeki obsidiyenlerin hammadde, teknoloji ve iz analizini de içeren tipoloji çalışmalarını kapsamaktadır. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre buluntuların neredeyse tamamı Göllüdağ ve Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Göllüdağ obsidiyeni içerisinde Kayırlı baskındır, Kömürcü ikinci sıradadır. Obsidiyenin yanı sıra birkaç örnekle sınırlı olmak üzere çakmaktaşı görülmektedir. Obsidiyenler yerleşmeye tablasal bloklar, küçük nodüller ile yongalar şeklinde getirilmektedir ve yongalamanın tüm aşamaları yerleşmede yapılmaktadır. Çalışmaya göre yongalar, dilgi üretimi sırasında çekirdeğin yenilenmesi ve şekillendirilmesi amacıyla çıkartılmaktadır. Dilgi üretiminde tek vurma düzlemli sistemle yongalama daha baskındır. Tek bir platform kullanılmakla birlikte bazı örneklerde yongalama yüzünü düzeltmek ya da şekillendirmek için ikincil platformların da yapıldığı görülmektedir. 4. Tabaka'nın karakteristik aletlerine bakıldığında budanmış dilgiler, kalemler, kazıyıcılar, sırtlı dilgiler, kalem kıymıkları ve geometrik üçgenler yer almaktadır. Bunlar arasında verev budanmış dilgiler, sırtlı dilgiler ve mikrolitler baskındır. Bu durum mikro kalemlerin de yaygın olmasıyla örtüşmektedir. Sonuç olarak Aşıklı Höyük 4. Tabakada obsidiyenler yerleşmeye getirilir. Üretim yerleşme içinde ve yerleşme sakinlerinin günlük ihtiyaçları için yapılır. Hammadde kaynaklarına doğrudan erişilir. 4. Tabaka'daki buluntu topluluğu 2. Tabaka'da görülen yontma geleneği ile örtüşmektedir (Abbes vd 1999; Kayacan-Altınbilek 2018). Üretim dilgi üretimi ile karakterizedir. Yumuşak bir vurgaçla doğrudan vurma tekniği kullanılır. Verev budanmış dilgiler, sırtlı dilgiler ve geometrik üçgenler en karakteristik alet tipleridir. Budanmış dilgiler ve mikrolitler mikro kalem tekniği kullanılarak yapılmaktadır (Astruc, 2018).

Yeni dönem kazıları sırasında bulunan obsidiyen buluntular Kayacan ve Altınbilek-Algül tarafından da çalışılmış ve sonuçlar önceki yıllara ait sonuçlar ile

karşılaştırılmıştır. Söz konusu çalışmalar 2007-2016 yılları arasında kazısı gerçekleştirilen ve höyüğün MÖ 8. bin yıllarına tarihlenen evrelerini kapsamaktadır. Obsidiyen analizleri hammadde kaynağının belirlenmesi, teknoloji, tipoloji ve iz analizleri ile çok yönlü bir şekilde yapılmıştır. Kayacan ve Altınbilek-Algül'ün gerçekleştirdiği çalışmanın sonuçlarına göre bin yıllık süre içerisinde ağırlıklı olarak Göllüdağ-Kayırlı/Bitlikeler obsidiyeni kullanılmışsa da zamanla hammadde seçimlerinde oransal birtakım değişimler görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyeni en eski evrelerde daha yaygınken son evrelerin erken aşamalarına kadar kullanımı azalmış ve en geç evrelerde yeniden artmıştır. Bununla birlikte Göllüdağ obsidiyeni her zaman en baskın hammadde kaynağı olmuştur (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018: 367). Siyah opak obsidiyen ile kızıl-kahve obsidiyenin kullanımı ise erken evrelerde görülürken geç evrelerde görülmemektedir. Üretime bakıldığında yerleşmede üretimin tüm elemanları görülmektedir. Yerleşmede iki tip dilgi üretimi tanımlanmıştır. Bunlardan biri tek vurma düzlemli sistemle dilgi üretimidir. Diğeri ise iki yönlü sistemle yongalama olarak adlandırılan dilgi üretimidir (Pelegrin ve Kayacan, 2010; Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018). Bu sistemde dilgiler asıl olarak tek vurma düzleminden çıkartılmakta, karşıt çıkarım çekirdeğin yongalama yüzeyini düzeltmek amaçlı kullanılmaktadır. Söz konusu sistem ilk olarak 1992 yılında Fransız teknologların Aşıklı Höyük'te yaptıkları çalışmalar sırasında "ardışık seriler" olarak tanımlanmıştır. Ardından S. Yıldırım-Balcı tarafından 2007 yılında doktora tez çalışması kapsamında "Aşıklı tipi iki vurma düzlemli çekirdek" olarak adlandırılan (Yıldırım-Balcı, 2007) yongalama sistemi 2010 yılında Pelegrin ve Kayacan tarafından "iki yönlü" sistemle yongalama olarak tanımlanmıştır (Pelegrin ve Kayacan, 2010). Bu iki yongalama sisteminin zaman içerisindeki değişimine bakan Kayacan ve Altınbilek-Algül tek vurma düzlemli sistemle dilgi üretiminin erken evrelerde yaygın olduğunu, geç evrelere doğru kademeli olarak ancak önemli ölçüde azaldığını göstermektedir. Sonuçlar aynı zamanda Yıldırım-Balcı'nın yerleşmenin derinlik açmasındaki istatistik çalışmaları sonuçları ile de doğrulanmaktadır (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018: 370; Yıldırım-Balcı, 2007). Çalışmanın, yerleşmenin aletleri ile ilgili sonuçları ise yerleşmede öne çıkan belirli bir alet tipi olmamakla birlikte birtakım aletlerin kullanımının sürekliliğini göstermektedir. Bunlar, yonga üzeri kazıyıcılar ile dilgi üzeri mikrolitler, uçlu

dilgiler, sırtlı dilgiler, kazıyıcılar, çentikli ve budanmış dilgilerdir. Bu alet tiplerinin oranları zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. Bununla birlikte alet tipleri içerisinde radikal değişiklikler görülmemektedir.

Kayacan ve Altınbilek-Algül'ün çalışması, elde edilen sonuçlar ile önceki yıllarda yapılan çalışmaların sonuçlarının karşılaştırmalı bir değerlendirmesini sunmaktadır. Buna göre, Aşıklı insanları kendi günlük ihtiyaçları için üretim yapmaktadırlar, yabancı yontucularla etkileşim yontma geleneğinin üzerinde etkili olacak derecede değildir. Değişimler yontmataş endüstrisi içerisinde yalnızca kademeli gerçekleşmektedir. Ani ve radikal dönüşümler yaşanmamaktadır. Yerleşme içerisinde bulunan bina grupları arasında teknolojik farklar görülmemektedir. Kapalı ve oldukça köklü bir gelenek söz konusudur.

2.5. MÖ 8. Bin Yıl Ortası Yeni Obsidiyen Verileri

2.5.1. 1. Bina Grubu: Bina İçleri

1. bina grubuna ait bina sayısı 12'dir. Bu binalardan altısı birinci dönem kazı sistemiyle, diğer altısı ise ikinci dönem kazı sistemiyle kazılmıştır. 1. bina grubuna ait yontmataş analizinde yeni kazı sistemiyle çalışılan binalara ağırlık verilmiştir. Bununla birlikte 1. bina grubunun genel karakteristiği ile ilgili çıkarımlar yapabilmek için eski kazı sistemiyle kazılan binalardan gelen veriler de eklenmiştir (Bina grupları ile ilgili ayrım için bkz: 2.3 Aşıklı Höyük Son Yerleşim Tabakası).

Aşağıda analiz metnini sadeleştirmek adına yeni kazı sistemi ile çalışılan binalar batı taraf, eski kazı sistemiyle çalışılan binalar ise doğu taraf olarak adlandırılacaktır. Bununla birlikte bu adlandırma höyüğün batısı ve doğusu ile karıştırılmamalıdır. Bu ayrım için 1. bina grubunu batı-doğu aksında bölen baulk duvarı (araba yolu) esas alınmıştır. Baulk duvarının doğusunda kalan kısım eski, batısında kalan kısım yeni sistemle kazılmış alanlara denk düşmektedir. Diğer bir önemli konu bu ayrımın amacı 1. bina grubunun batısı ve doğusu olarak iki ayrı kullanım alanına değil tamamen metodolojik farklılığa vurgu yapmaktır.

1. bina grubunda yer alan bina içlerine ait toplam 1.737 adet obsidiyen analiz edilmiştir. Bunlardan 1.537 adedi batı tarafından 200 adedi ise doğu tarafından gelmektedir. Aşağıda, 1. bina grubunun önce batı kısmı anlatılacak ardından ara bir değerlendirme verilecektik. Daha sonra 1. bina grubunun doğu kısmı anlatılacak ve en son 1. bina grubunun genel değerlendirmesi verilecektir.

BİNA 44

Binaya ait buluntular toplam 14 farklı toplama birimden gelmektedir. Binaya ait toplam 582 adet buluntu analiz edilmiştir (tablo 3). Binanın kuzey odası (Sp. 249)

güney odasından (Sp. 250) daha yoğun bir konsantrasyon göstermektedir. Güney odada tekil ve kendi içlerinde anlamlı bir bütünlük sağlamayan parçalar bulunurken kuzey odada çekirdekler ve yongalama ile ilgili teknik parçalar bulunmaktadır.

	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Yüzde %	Genel oran
Çekirdekler	Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	2 (1 adet Nenezi Dağ)	0,34			
	İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	2	0,34			
	Minik boyutlu çekirdek	1	0,17			
	Toplam Çekirdek	***5***				**%0,86**
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	34 (1 adet Nenezi Dağ)	5,81	1 verev budanmış 1 kazıyıcı 1 Mikro kalem 2 Büyük boyutlu 1 uçlu 4 düzeltili 3 kullanım 1 yoğun kullanım		
	Ön omurga izi taşıyan	5	0,86	2 düzeltili		
	arka omurga izi taşıyan	15	2,58	1 kalem 3 düzelti 3 kullanım		
	Toplam yan dilgi	***54***		**23**	12,16	**%9,29**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	38	6,54	1 çentikli 1 dişli 9 düzelti 9 kullanım		
	Tek yönlü merkezi dilgi	34	5,85	1 çentikli 7 düzeltili 10 kullanım		
	Dilgicik	15 (1 Nenezi Dağ)	2,58	1 mikrolit 1 çentikli 1 sırtlı 2 mikro kalem		
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***87***		**43**	22,75	**%14,97**
Hazırlama-yenileme ve diğer	Yongalama yüzü açma dilgisi	2	0,34			
	Yongalama yüzü yenileme dilgisi	2	0,34	1 dişli 1 yoğun kullanım		
	Yongamsı dilgi	7	1,2	1 delici 2 düzeltili 1 kullanım		
	Tanımlanamayan dilgi	5	0,86	1 çentikli 1 düzelti 1 kullanım		
	Toplam dilgi	***157***		**75**	39,68	**%27,02**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	300 (12 adet Nenezi Dağ)	51,63	2 kazıyıcı 23 düzeltili 24 kullanım		
	Omurgalı yonga	3	0,51			
	Yongalama yüzü yenileme yongası	9	1,54	1 kazıyıcı 1 düzeltili 1 kullanım 1 yoğun kullanım		
	Vurma düzlemi yenileme yongası	8 (1 adet Nenezi Dağ)	1,37			
	2 cm'den küçük yonga	56	9,63			
	Tanımlanamayan yonga	4	0,68			
	Toplam yonga	***380***		**53**	28,04	**%65,40**
Kırık parça		27	4,64			
Chips		12	2,06			
TOPLAM		**581 (+ 1 çakmaktaşı)**		**128**		**100%**

Tablo 3: Bina 44'e ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılım tablosu.

Hammadde

Buluntulardan biri çakmaktaşı geri kalan obsidiyendir. Çakmaktaşı sarı renklidir ve artık parça gibi görünmektedir. Obsidiyenlerin hammadde dağılımını ise Göllüdağ/Kayırlı ile Nenezi Dağ obsidiyenleri oluşturmaktadır.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

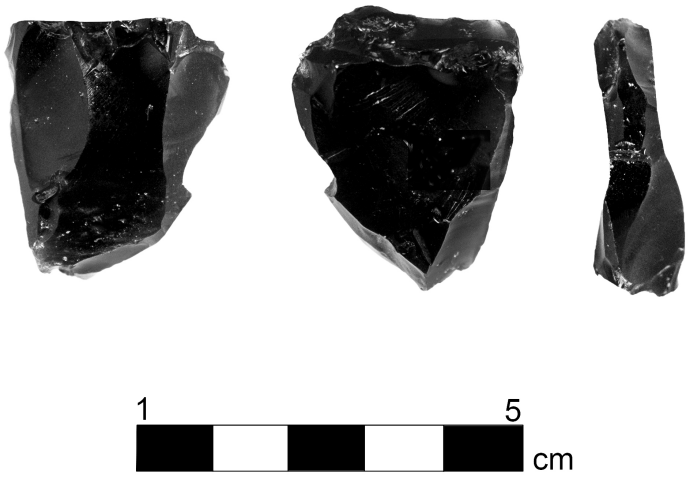
Binada toplam beş adet çekirdek bulunmaktadır. Çekirdeklerin dört adedi Göllüdağ obsidiyeninden, biri Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

İki adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. Bunlardan biri Göllüdağ obsidiyeninden diğeri ise Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan çekirdeğin ön yüzünde doğal bir yüz bulunmaktadır. Platformdan tablet çıkartılarak vurma düzlemi yenilenmiştir. Bu tablet, çekirdeğin olduğu birimde (U.1815) bulunmuş ve çekirdek ile tümlenmiştir. Yine aynı birimde bulunan ve doğal bir yüzü kesen yonga da çekirdeğe oturmaktadır. Negatif izlerinden, önce tabletin ardından yonganın çıkartıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte aynı alanda bulunan fakat başka bir birimdeki doğal bir yüzü kesen Nenezi Dağ obsidiyeninden yonga da hem boyut ve morfolojik olarak hem de negatif izlerinin yönü açısından çekirdekle uyuşmaktadır. Bu yonga çekirdek yüzeyine tam olarak oturmasa da hammaddenin iç dokusu ve renk dalgalarının birebir örtüşmesi bu olasılığı güçlendirmektedir. Çekirdeğin boyutları 38,34x30,68x21,12 mm'dir.

Göllüdağ obsidiyeninden olan tek vurma düzlemli yonga çekirdeğine baktığımızda ise kendisi doğal yüzlü bir yongadır. Yassı çekirdek olarak tanımlanan çekirdeğin tek

bir platformu vardır ve az sayıda yonga çıkartılmıştır (şekil 20). Çekirdeğin boyutları 37,66x28,51x9,5 mm'dir.

Şekil 20: Bina 44'te bulunan yassı çekirdek.

İki Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

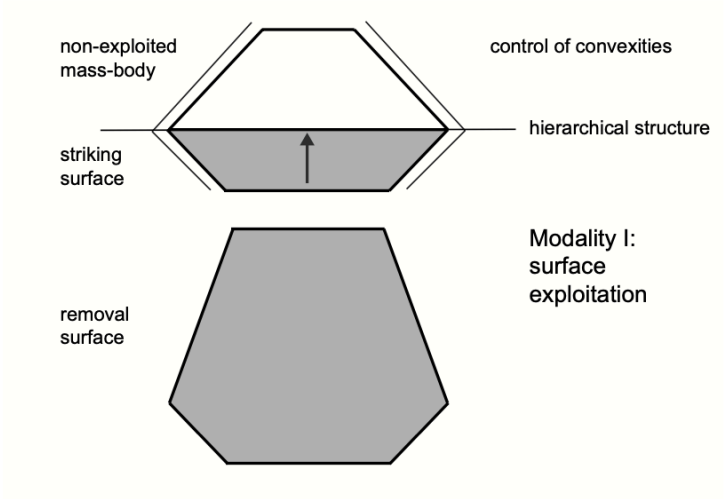
Binada iki adet iki vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. Her iki çekirdek de Göllüdağ obsidiyenindendir. Çekirdeklerden birinin tek bir yan yüzünde doğal yüz görülmektedir. Çekirdeğin platformlarından biri büyük ve belirginken diğer platformu küçüktür. Diğer iki vurma düzlemli yonga çekirdeğinin ise doğal yüzü bulunmaz. Karşılıklı yongalama sırasında çekirdeğin yongalama yüzeyinde bombe oluşmuştur (şekil 21). Yongalama yüzeyi ve platformda yenileme yapılmadığı için, oluşan bombeden dolayı yongalamaya devam edilememiştir. Çekirdeklerin boyutları sırasıyla 33,04x25,32x18,55 mm ile 53,71x36,37x29,33 mm'dir.

Şekil 21: Bina 44'te bulunan iki vurma düzlemli yonga çekirdeği.

Minik Boyutlu Çekirdek

Binada bulunan bir adet minik boyutlu çekirdek, *burin-like core* olarak da adlandırılan bir çekirdektir (Pelegrin, 2012). Bu çekirdekler dilgicik ya da mikro dilgi üretimi ile ilişkilendirilmektedir. Genellikle taşımalıkları yongalardır, yonganın dar olan yan yüzünden ince bir parça çıkartılarak platform oluşturulur ve dilgicikler bu platformdan çıkartılır (Şekil 22).

Şekil 22: Burin-like core olarak adlandırılan çekirdeklerin üretim şeması (Hussain, 2015; fig XIII-6'dan alınmıştır).

Bu çekirdekler kenardan yongalandıkları için parçanın karşı kenarı "doğal" bir sırt görevi görmektedir. Burin-like core tipi çekirdekler Aşıklı Höyük'te en erken tabakalarında (Tabaka 4) da görülmektedir (Astruc, 2018). Binada bulunan çekirdeğin boyutları 37,62x22,76x10,19 mm'dir (şekil 23).

Şekil 23: Bina 44'te görülen burin-like core tipi çekirdek.

Bloğu Soyma Yongaları

Toplam 356 adet bloğu soyma yongası bulunmaktadır. Bunlardan bir adedi tamamen doğal yüzlü yonga, 40 adedi doğal yüzlü yonga, 259 adedi doğal yüzü olmayan yonga, 56 adedi 2 cm'den küçük yongadır. Doğal yüzü olmayan yongalar içerisinde 12 adet, 2 cm'den küçük yongalar içerisinde bir adet Nenezi Dağ obsidiyeni bulunmaktadır. Geri kalan yongalar Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme, Yongalama Yüzü Yenileme Yongaları

Binada üç adet vurma düzlemi açma parçası bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ obsidiyeninden olan vurma düzlemi açma parçaları omurgalı yonga şeklindedir. Ortalama boyutları 42,13x27,67x16,11 mm'dir.

Binada toplam 17 adet yenileme yongası bulunmaktadır. Bunlardan dokuz adedi yongalama yüzü, sekiz adedi ise vurma düzlemi yenileme yongasıdır. Yongalama yüzü yenileme yongalarının tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Vurma düzlemi yenileme yongalarının ise yalnızca bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan vurma düzlemi yenileme yongası aynı binadaki tek vurma düzlemli Nenezi Dağ yonga çekirdeği ile tümlenmiştir. Vurma düzlemi yenileme yongalarının ortalama boyutları 32,93x21,32x7,62 mm'dir.

Tanımlanamayan Yonga

Toplam dört adet tanımlanamayan yonga bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ obsidiyeninden olan yongaların üzerinde yoğun patina bulunmaktadır. Yongalar, patina nedeniyle teknolojik olarak tanımlanamamışlardır.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

Binada iki adet Göllüdağ obsidiyeninden yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Her iki dilgi de yenileme omurgası taşımaktadır.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Binada toplam 54 adet yan dilgi bulunmaktadır. Yan dilgilerin 34 adedi doğal yüzlü yan dilgi, beş adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve 15 adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Doğal yüzlü yan dilgilerden bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden geri kalan yan dilgiler Göllüdağ obsidiyenindendir.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgileri

Toplam iki adet yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır. Göllüdağ obsidiyeninden olan yenileme dilgilerinin üzerinde iki yönlü çıkarım negatifleri bulunmaktadır.

Yongamsı Dilgiler

Göllüdağ obsidiyeninden toplam yedi adet yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Tanımlanamayan Dilgiler

Binada toplam beş adet tanımlanamayan dilgi bulunmaktadır. Dilgilerin üzerindeki patina çıkarım negatiflerinin okunamamasına neden olmuştur.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

Binada toplam 87 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgilerin 38 adedi iki yönlü merkezi dilgi, 34 adedi tek yönlü merkezi dilgi ve 15 adedi merkezi dilgiciktir. Merkezi dilgiler arasında yalnızca bir adet Nenezi Dağ obsidiyeni (dilgicik) bulunmaktadır. Geri kalan dilgiler Göllüdağ obsidiyenindendir.

Kırık Parçalar

Toplam 27 adet Göllüdağ obsidiyeninden kırık parça bulunmaktadır.

Chipsler

Binada toplam 12 adet chips bulunmaktadır. Chipslerin tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Chipsler bulundukları alanlarda yongalama, yenileme veya alet yapımında düzelti işlemlerinin yapıldığını göstermeleri açısından önem taşımaktadır.

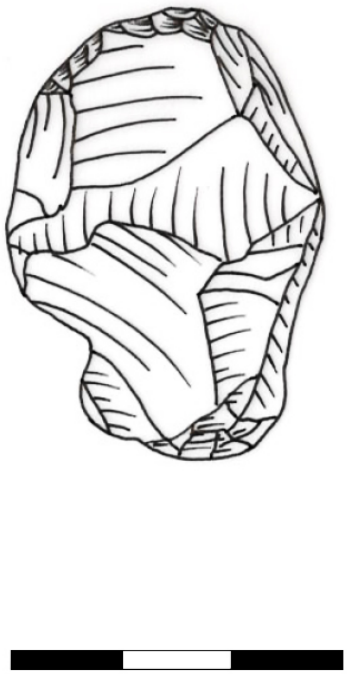
Tipolojik Analiz

Bina 44'te bulunan toplam 380 adet yonganın 27 adedi düzeltili, 26 adedi kullanılmış alettir. Toplam 157 adet dilginin ise 46 adedi düzeltili, 29 adedi kullanılmıştır.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam üç adet yonga üzeri kazıyıcı bulunmaktadır. Kazıyıcıların tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Üç adet kazıyıcının iki adedi ön, bir adedi yarı çeper kazıyıcıdır. Ön kazıyıcıların her ikisi de doğal yüzü olmayan yonga üzerinedir. Yarı çeper kazıyıcının taşımalığı ise yongalama yüzü yenileme yongasıdır. Bütün kazıyıcılar yayvan düzelti taşımaktadır. Bununla birlikte yarı çeper kazıyıcı yayvan düzelti dışında diğer kenarındaki düzelti yarı sarp düzeltidir. Bu durum kazıyıcının iki farklı iş için kullanıldığını veya sonradan farklı bir iş için dönüştürüldüğünü düşündürmektedir. Ön kazıyıcıların boyutları 37,27x52,08x9,09 mm ile 53,92x28,2x6,73 mm'dir. Yarı çeper kazıyıcının boyutları ise 42,68x52,65x14,14 mm'dir (şekil 24).

Şekil 24: Bina 44'te görülen yonga üzeri ön kazıyıcı.

Çeşitli Düzeltili Yongalar

Düzeltili taşımalarına karşın tanımlı olmayan aletlere baktığımızda toplam 24 adet çeşitli düzeltili yonga bulunmaktadır. Bunlardan 23 adedi bloğu soyma ve şekillendirme yongası üzerine, bir adedi ise yongalama yüzü yenileme yongası üzerinedir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Yongalar

Toplam 26 adet kullanım aşınma izi taşıyan yonga bulunmaktadır. Bunlardan 23 adedi bloğu soyma ve şekillendirme yongası üzerine, üç adedi yongalama yüzü yenileme yongası üzerinedir. Yongalardan birinde yoğun kullanımdan dolayı kenar aşınmaları ve yuvarlanmaları görülmektedir (şekil 25). Parçanın yumuşak bir malzemenin işlenmesinde kullanılmış olabileceği düşünülmektedir (Kayacan, 2019 yayınlanmamış kazı raporu).

Şekil 25: Bina 44'ün kuzey odası taban üstünde görülen bir yonganın kenar aşınması ve yuvarlanması (Kayacan, 2019 yayımlanmamış kazı raporu fig 1a-b'den alınmıştır).

Dilgi Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Bir adet dilgi üzeri kazıyıcı görülmektedir. Göllüdağ obsidiyeninden ikili ön kazıyıcı olarak tanımlanan aletin düzeltisi yayvandır. Aletin taşımalığı ise doğal yüzlü yan dilgidir. Aletin boyutları 49,63x15,92x6,05 mm'dir.

Delici

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden delici bulunmaktadır. Delicinin taşımalığı yongamsı dilgidir. Aletin düzelti tipi incedir.

Uçlu Dilgi

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine uçlu dilgi görülmektedir.

Çentikli

Dört adet Göllüdağ obsidiyenden çentikli dilgi görülmektedir. Çentikli dilgilerin taşımalıkları bir adet iki yönlü merkezi dilgi, bir adet tek yönlü merkezi dilgi, bir

adet dilgicik ve bir adet tanımlanamayan dilgidir. Çentikli dilgilerin tamamının düzeltisi ince düzeltidir.

Budanmış Dilgi

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine budanmış dilgi görülmektedir. Verev budanmış olarak tanımlanan aletin düzeltisi yarı sarp düzeltidir.

Sırtlı Dilgi

Bir adet Nenezi Dağ obsidiyeninden dilgicik üzeri düz sırtlı dilgi görülmektedir. Düzeltisi yarı sarp olan aletin boyutları 13,14x6,47x3,02 mm'dir.

Dişli

Toplam iki adet Göllüdağ obsidiyeninden dişli alet görülmektedir. Dişlilerin bir adedi iki yönlü merkezi dilgi, bir adedi ise yongalama yüzü yenileme dilgisi üzerinedir.

Kalem

Bir adet arka omurga izi taşıyan yan dilgi üzerine kalem görülmektedir. Alet, Göllüdağ obsidiyenindendir.

Büyük Boyutlu Aycık

İki adet Göllüdağ obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine büyük boyutlu aycık olarak tanımlanan alet görülmektedir. Tüm olarak bulunan aletlerin boyutları 45,48x9,54x2,92 mm ile 37,18x7,63x1,56 mm'dir. Düzelti tipleri sarptır.

Mikro Kalem

Binada iki adet mikro kalem görülmektedir. Göllüdağ obsidiyeninden olan mikro kalemlerin taşımalıkları bir adet dilgicik ile bir adet doğal yüzlü yan dilgidir. Mikro kalemlerin her ikisinin de sol kenarı kırık ve sağ kenarı düzeltilidir. Her iki mikro kalem taşımalığı da alt bitimdir. Boyutları sırasıyla 14,12x7,22x2,54 mm ile 15,81x11,82x4,87 mm'dir.

Mikrolit

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden dilgicik üzeri mikrolit bulunmaktadır. Alt ve orta bitim olarak bulunan mikrolitin üst bitimi kırık olduğundan alt tipi tanımlanamamıştır. Sarp düzelti taşıyan mikrolitin boyutları 18,88x5,1x1,73 mm'dir.

Çeşitli Düzeltili Dilgiler

Toplam 28 adet dilgi üzeri çeşitli düzeltili alet bulunmaktadır. Bunlardan yalnızca bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir. Düzeltili dilgilerin taşımalıkları iki yönlü merkezi dilgi (dokuz adet), tek yönlü merkezi dilgi (yedi adet), doğal yüzlü yan dilgi (dört adet), arka omurga izi taşıyan yan dilgi (üç

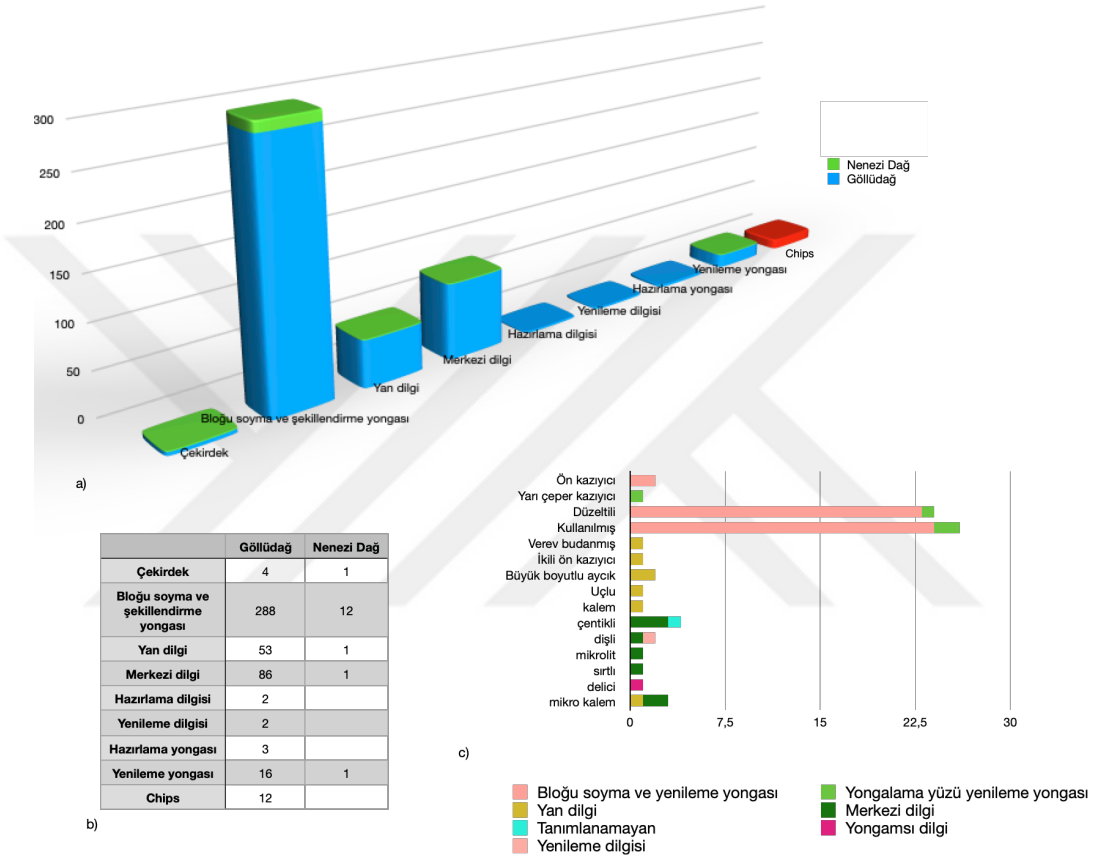
adet), ön omurga izi taşıyan yan dilgi (iki adet), yongamsı dilgi (iki adet) ve tanımlanamayan dilgi (bir adet) şeklindedir. Düzelti tipleri ise genellikle ince ve sarp düzeltidir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Dilgiler

Toplam 29 adet kullanım aşınma izi taşıyan dilgi bulunmaktadır. Tek yönlü merkezi dilgiler daha fazla kullanılmış (on adet), bununla birlikte doğal yüzlü ve omurga izi taşıyan yan dilgiler ile yongamsı dilgiler ve tanımlanamayan dilgi de kullanılmış dilgiler arasındadır.

Bina 44'e genel olarak baktığımızda buluntu topluluğunun çok büyük bir kısmını Göllüdağ obsidiyeninin oluşturduğu görülür. Nenezi Dağ obsidiyeni az sayılarda yonga, yan dilgi, merkezi dilgi, yenileme yongası ve çekirdek ile temsil edilmektedir. Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları buluntu topluluğunun en fazla oranda karşımıza çıkan elemanlarıdır. Daha sonra dilgiler gelmektedir. Dilgiler içerisinde merkezi dilgiler yan dilgilerden daha fazladır. Buluntu topluluğu içerisinde çekirdekler, hazırlama dilgileri, yenileme dilgileri, hazırlama yongaları ve yenileme yongaları çok az bir orandadır. Bunlar içerisinde yenileme dilgileri diğerlerinden biraz daha fazla olarak karşımıza çıkar. Chispler ise oldukça önemli bir buluntu grubudur. Chipsler bulundukları mekânların yongalama, alet yapma ve yenileme ile ilgili aktivitelerde kullanıldıklarını gösterirler (şekil 26-a). Bina 44'teki aletlere baktığımızda dilgi üzeri aletler yonga üzeri aletlerden daha fazladır. Dilgi üzeri aletler içerisinde mikro kalemler ve çentikliler öne çıkmaktadır. Bununla birlikte alet gruplarında oransal olarak çok bir fark bulunmaz. Taşımalıklara baktığımızda hemen her dilgiden alet yapılabildiği görülmektedir. Dilgi üzeri tanımlı aletler dışında çeşitli düzeltili ve kullanılmış dilgilere rastlanmazken yonga üzeri aletlerde en büyük çoğunluğu çeşitli düzeltili ve kullanılmış yongalar oluşturmaktadır. Tanımlı alet olarak yalnızca kazıyıcı görülmektedir. Taşımalıklara baktığımızda bloğu soyma ve

şekillendirme yongaları büyük farkla çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu durum bloğu soyma yongalarının tercih edildiğini nadiren ise yenileme yongalarının seçildiğini düşündürmektedir (şekil 26-c).

	Göllüdağ	Nenezi Dağ
Çekirdek	4	1
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	288	12
Yan dilgi	53	1
Merkezi dilgi	86	1
Hazırlama dilgisi	2	
Yenileme dilgisi	2	
Hazırlama yongası	3	
Yenileme yongası	16	1
Chips	12	

Şekil 26: Bina 44'e ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımları.

BİNA 45

Bina 45'e ait toplam 6 farklı toplama biriminden 130 buluntu analiz edilmiştir (tablo 4). Bunlardan 64 adedi binanın batı odasında, yumuşak dokulu bir taşın çevresinde toplu halde bulunmuş cluster'a aittir. Bu nedenle önce binanın cluster dışındaki 66 adet buluntusu anlatılacak ardından 64 adet cluster anlatılacaktır.

	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Yüzde %	Genel oran
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	6	9,09	1 çentikli 2 düzeltili 1 kullanım		
	Ön omurga izi taşıyan	1	1,51			
	arka omurga izi taşıyan	3	4,54	1 kullanım		
	Toplam yan dilgi	***10***		5	7,57	**%15,15**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	12	18,18	1 dişli 2 kullanım		
	Tek yönlü merkezi dilgi	6	9,09	1 dişli 3 düzeltili		
	Dilgicik	3	4,54	1 mikrolit		
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***21***		8	12,12	**%31,81**
	Toplam dilgi	**31**		13	19,69	**%46,96**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	18	27,27	5 düzeltili 4 kullanım		
	2 cm'den küçük yonga	8	12,12			
	Toplam yonga	***26***		9	13,63	**%39,39**
Kırık parça		6 (1 Nenezi Dağ)	9,09	1 alet parçası?		
Chips		3	4,54			
TOPLAM		**66**		**23**		**%100,00**

Tablo 4: Bina 45'e ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı.

Hammadde

Toplam 66 adet parçanın 65 adedi Göllüdağ obsidiyenindendir. Bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Teknolojik Analiz

Bloğu Soyma Yongaları

Toplam 26 adet yonganın 15 adedi doğal yüzü olmayan yonga, üç adedi doğal yüzlü yonga ve sekiz adedi 2 cm'den küçük yongadır.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Toplam on adet yan dilgi bulunmaktadır. Yan dilgilerin altı adedi doğal yüzlü yan dilgi, bir adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve üç adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgidir.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

31 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgilerin 12 adedi iki yönlü merkezi dilgi, altı adedi tek yönlü merkezi dilgi ve üç adedi merkezi dilgiciktir. Merkezi dilgilerin tamamı kırık olarak bulunmuştur. Ortalama genişlikleri 12 mm ve ortalama kalınlıkları 4 mm'dir.

Kırık Parçalar

Toplam altı adet kırık parça bulunmaktadır. Bunlardan bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Chips

Binada üç adet chips bulunmuştur.

Cluster

Binanın batı odasındaki bir taşın etrafında toplu olarak bulunan cluster'a ait toplam 64 adet parça analiz edilmiştir. Parçaların tamamı Göllüdağ/Kayırlı obsidiyenindendir. Bunlar, iki adet büyük parça, bir adet doğal bir yüzü kesen ve düzgün profilli dilgi ile daha küçük boyutlu parça ve kırıklardan oluşmaktadır. Büyük parçalardan biri form olarak çekirdeğe benzemektedir fakat herhangi bir yongalama işlemi yapılmadan bırakılmıştır. Yalnızca dilginin üzerinde hem düzelti hem kullanım izi görülmektedir. Yapılan analiz sonucu parçalar arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Nurcan Kayacan, daha önceki yıllarda yaptığı incelemesinde, cluster'ın darbe sonucu iki farklı bloktan doğal olarak kırılan parçalardan oluştuğunu tespit etmiştir.

Tipolojik Analiz

Toplam 26 adet yonganın beş adedi düzeltili ve dört adedi kullanılmıştır. 31 adet dilginin ise dokuz adedi düzeltili ve dört adedi kullanılmıştır.

Yonga Üzeri Aletler

Çeşitli Düzeltili Yongalar

Toplam beş adet Göllüdağ obsidiyeninden yonga ince ve yarı sarp düzelti taşımaktadır. Yongaların tamamı bloğu soyma ve şekillendirme yongasıdır.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Yongalar

Toplam dört adet Göllüdağ obsidiyeninden bloğu soyma ve şekillendirme yongası kullanım aşınma izi taşımaktadır.

Dilgi Üzeri Aletler

Çentikli

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine çentikli alet görülmektedir.

Dişli

İki adet Göllüdağ obsidiyeninden merkezi dilgi üzerine dişli alet görülmektedir. Merkezi dilgilerden bir adedi iki yönlü merkezi ve bir adedi tek yönlü merkezi dilgidir.

Mikrolit

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden dilgicik üzerine mikrolit bulunmaktadır. Mikrolitin formu tipik değildir. Boyutları 23,22x7,17x2,36 mm'dir.

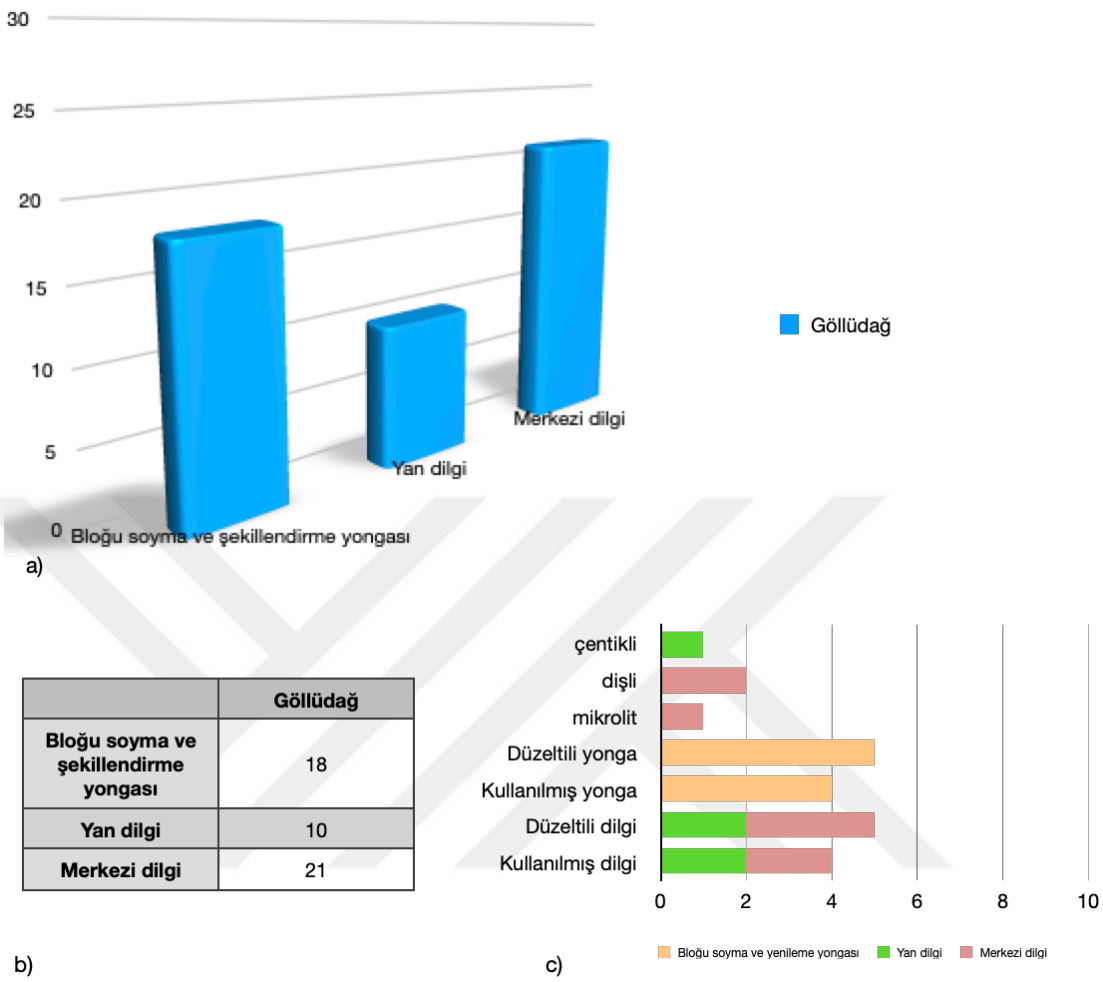
Çeşitli Düzeltili Dilgiler

İki adet Göllüdağ obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi ve üç adet tek yönlü merkezi dilgi üzerine ince ve yarı sarp düzelti görülmektedir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Dilgiler

Dört adet kullanılmış dilgi bulunmaktadır. Bunlardan iki adedi merkezi dilgi ve iki adedi yan dilgidir.

Bina 45'e genel olarak bakıldığında buluntu topluluğunun bir adet Nenezi Dağ obsidiyeni dışında tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir (şekil 27-a). Yontmataş topluluğu içerisinde merkezi dilgiler, bloğu soyma ve şekillendirme yongaları ile yan dilgiler yer almaktadır. Aralarında oransal olarak çok fazla fark olmamakla birlikte merkezi dilgiler çoğunluğu oluşturmaktadır (şekil 27-b). Aletlere baktığımızda ise dilgi üzeri aletlerin yonga üzeri aletlerden daha fazla olduğu görülür. Dilgi üzeri tanımlı aletler arasında çentikli, dişli ve mikrolit yer almaktadır. Tanımlı aletler dışında çeşitli düzeltili ve kullanılmış dilgiler bulunur. Taşımalıklara baktığımızda yine çok fazla fark olmamakla birlikte merkezi dilgilerin yan dilgilere oranla daha fazla alete dönüştürüldüğü görülür. Yonga üzeri aletlerde ise tanımlı alet bulunmaz. Tamamı bloğu soyma ve şekillendirme yongasından çeşitli düzeltili ve kullanılmış yonga görülmektedir (şekil 27-c).

	Göllüdağ
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	18
Yan dilgi	10
Merkezi dilgi	21

Şekil 27: Bina 45'e ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımları.

BİNA 48

Binaya ait toplam 189 adet obsidiyen analiz edilmiştir (Tablo 5). Parçalar, 3 farklı toplama biriminden gelmektedir.

	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Yüzde %	Genel oran
Çekirdekler	Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1	0,52	kullanım		
	Çok vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,52			
	Toplam Çekirdek	***2***		1	0,52	**%1,05**
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	12	6,34	2 mikroburin 1 delici 1 mikrolit 2 kullanım		
	Ön omurga izi taşıyan	1	0,52			
	arka omurga izi taşıyan	3	1,58	1 kullanım		
	Toplam yan dilgi	***16***		7	3,7	**%8,46**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	8	4,23	1 kullanım		
	Tek yönlü merkezi dilgi	16	8,46	2 düzeltili 6 mikroburin		
	Dilgicik	11	5,82	1 düzeltili 1 kullanım		
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***35***		11	5,82	**%18,51**
Hazırlama-yenileme ve diğer	İnce dilgiler	3 (1 Nenezi Dağ)	1,58			
	Yongalama yüzü açma dilgisi	1	0,52	1 kullanım		
	Yongamsı dilgi	2	1,05	1 düzeltili		
	Tanımlanamayan dilgi	4	2,11			
	Toplam dilgi	***61***		20	10,58	**%32,27**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	61	32,27	4 kazıyıcı 2 düzeltili 3 kullanım		
	Yongalama yüzü yenileme yongası	1	0,52			
	2 cm'den küçük yonga	55	29,1			
	Toplam yonga	**117**		9	4,74	**%61,90**
Kırık parça		8	4,23			
kalem kıymığı		1	0,52			
TOPLAM		**189**		**30**		**%100,00**

Tablo 5: Bina 48'e ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı.

Hammadde

Analiz edilen 189 adet parçanın yalnızca bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir.

Tipolojik Analiz

Çekirdekler

Bina 48'de toplam iki adet çekirdek görülmektedir. Çekirdeklerin tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Çekirdeklerden bir adedi tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği ve bir adedi çok vurma düzlemli yonga çekirdeğidir.

Tek Vurma Düzlemli Dilgi Çekirdeği

Çekirdeğin kendisi doğal yüzlü bir yongadır. Üzerinden tek yönden önce dilgi ardından yonga çıkarımları yapılmıştır. Çekirdeğin bir kenarından aynı zamanda kalem kıymığı çıkartılmıştır. Çekirdek almaşan düzelti taşımaktadır ancak çıkarım yapıldıktan sonra mı alete dönüştürüldüğü yoksa bir aletin mi çekirdek olarak kullanıldığı anlaşılamamaktadır. Çekirdeğin boyutları 64,51x45,19x16,19 mm'dir (şekil 28).

Şekil 28: Bina 48'de görülen yonga üzeri tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği.

Çok Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Çekirdeğin doğal ve perlitli bir yüzü bulunmaktadır. Her iki yüzünden çıkarım yapılmıştır. Çekirdeğin vurma düzlemleri belirsizdir (şekil 29). Boyutları 57,58x53,75x30,69 mm'dir.

Şekil 29: Bina 48'de görülen çok vurma düzlemli yonga çekirdeği.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

Toplam 116 adet yonga bulunmaktadır. Tamam Göllüdağ obsidiyeninden olan yongaların üç adedi tamamen doğal yüzlü yonga, 15 adedi doğal yüzlü yonga, 42 adedi doğal yüzü olmayan yonga, bir adedi şekillendirme yongası ve 55 adedi 2 cm'den küçük yongadır.

Yongalama Yüzü Yenileme Yongası

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme yongası bulunmaktadır. Yonganın üzerindeki negatifler, yenileme yapılmadan önce çekirdekten ikiden fazla yönden yonga çıkarımı yapıldığını göstermektedir.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Toplam 16 adet yan dilgi bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ obsidiyeninden olan yan dilgilerin 12 adedi doğal yüzlü yan dilgi, bir adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve üç adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgi ile temsil edilmektedir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

Toplam bir adet Göllüdağ obsidiyeninden yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Dilginin doğal yüzü bulunmamaktadır ve merkezde omurga taşımaktadır. Tüm olarak bulunan dilginin boyutları 58,37x16,44x7,39 mm'dir.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

Toplam 35 adet merkezi dilgi-dilgicik bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ obsidiyeninden olan dilgilerin sekiz adedi iki yönlü merkezi dilgi, 16 adedi tek yönlü merkezi dilgi ve 11 adedi merkezi dilgiciktir.

Yongamsı Dilgi

Toplam iki adet Göllüdağ obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır.

İnce Dilgiler

Toplam üç adet ince dilgi bulunmaktadır. Bunların bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Kırık Parçalar

Binada toplam sekiz adet kırık parça bulunmaktadır.

Kalem Kıymığı

Bir adet kalem kıymığı görülmektedir.

Tipolojik Analiz

Toplam 117 adet yonganın altı adedi düzeltili ve üç adedi kullanılmıştır. Toplam 61 adet dilginin ise 14 adedi düzeltili ve altı adedi kullanılmıştır.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam dört adet kazıyıcı bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ obsidiyeninden olan kazıyıcıların üç adedi yarı çeper ve bir adedi ön kazıyıcıdır. Kazıyıcıların taşımalıklarına baktığımızda tamamı bloğu soyma ve şekillendirme yongası üzerine yapılmıştır. Kazıyıcıların düzeltileri ise ön kazıyıcıda ve iki adet yarı çeper kazıyıcıda sarp düzeltidir. Bir adet yarı çeper kazıyıcının ise düzeltisi ince düzeltidir. Ön kazıyıcının boyutu 26,8x26,13x6,48 mm'dir. Yarı çeper kazıyıcıların ortalama boyutları ise 39,24x36,47x7,95 mm'dir.

Çeşitli Düzeltili Yongalar

İki adet Göllüdağ obsidiyeninden bloğu soyma ve şekillendirme yongası üzerine ince düzelti görülmektedir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Yongalar

Üç adet Göllüdağ obsidiyeninden bloğu soyma ve şekillendirme yongası kullanım aşınma izi taşımaktadır.

Dilgi Üzeri Aletler

Delici

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine ince düzeltili delici görülmektedir. Delicinin boyutları 15,92x7,37x3,68 mm'dir.

Mikro Kalem

Sekiz adet Göllüdağ obsidiyeninden mikro kalem görülmektedir. Mikro kalemlerin iki adedi doğal yüzlün yan dilgi ve altı adedi görüldüğü kadarıyla merkezi dilgi üzerine yapılmıştır. Yedi adedi alt bitim ve bir adedi orta bitim olarak bulunan mikro kalemlerin yedi adedi sol taraftan düzeltili ve sağ taraftan kırıkken bir adedi sol taraftan düzeltili ve sağ taraftan kırıktır.

Mikrolit

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine sarp düzelti ile yapılmış geometrik üçgen mikrolit bulunmaktadır. Mikrolitin boyutları 30,23x9,76x2,17 mm'dir.

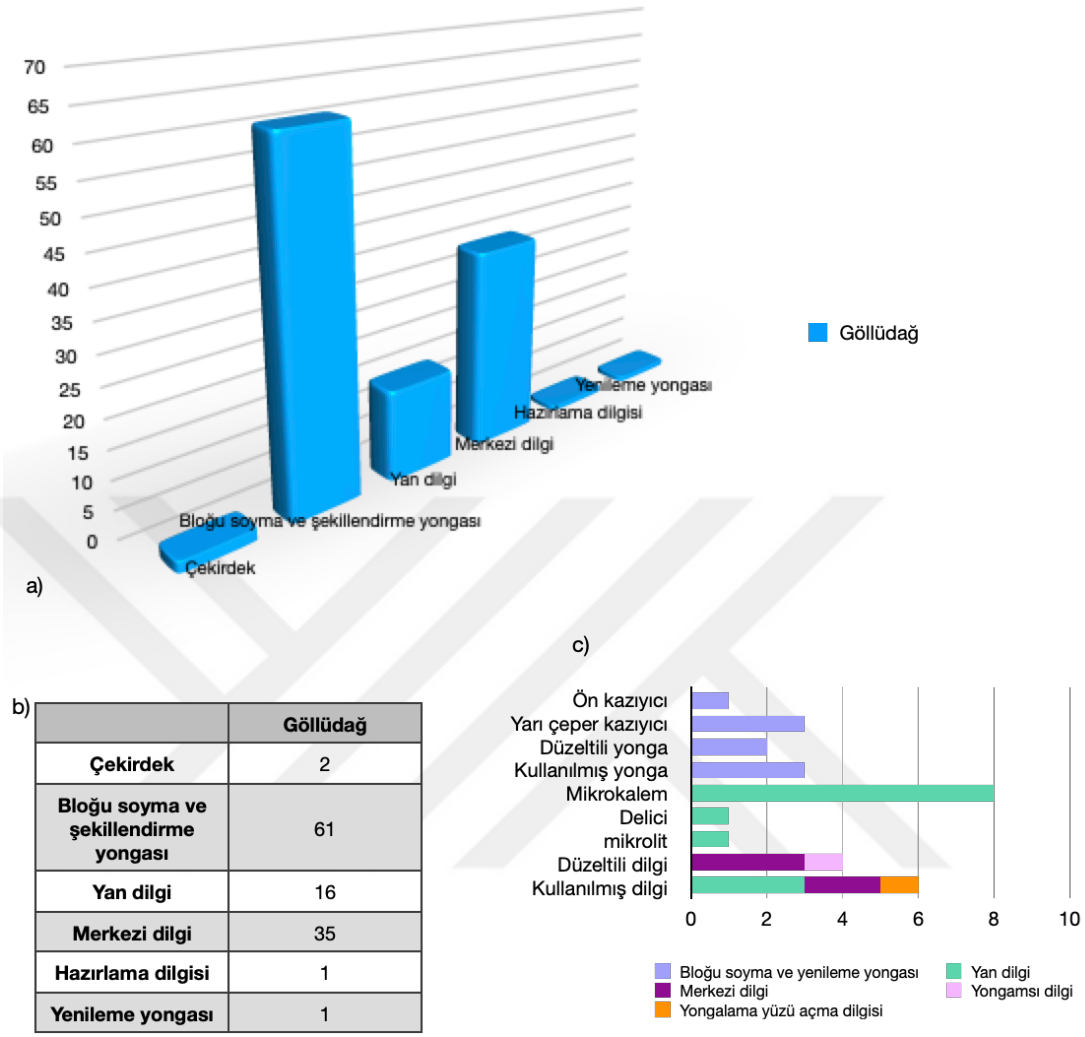
Çeşitli Düzeltili Dilgiler

Göllüdağ obsidiyeninden dört adet dilgi çeşitli düzelti taşımaktadır. Taşımalıklar, bir adet dilgicik, iki adet tek yönlü merkezi dilgi ve bir adet yongamsı dilgidir. Düzelti tipleri ince ve sarptır.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Dilgiler

Altı adet kullanılmış dilgi bulunmaktadır. Bunlar merkezi dilgi, yan dilgi, yongalama yüzü açma dilgisi ve dilgiciktir.

Bina 48'e genel olarak baktığımızda buluntu topluluğunu Nenezi Dağ obsidiyeninden bir adet ince dilgi dışında tamamen Göllüdağ obsidiyeni oluşturmaktadır (şekil 30-a). Yontmataş buluntular içerisinde en fazla bloğu soyma ve şekillendirme yongaları yer alır. Daha sonra merkezi dilgiler ve yan dilgiler gelmektedir. Merkezi dilgiler yan dilgilerin iki katından biraz daha fazladır. En az oranda ise çekirdek, hazırlama dilgileri ve yenileme yongaları bulunmaktadır. Aletlere baktığımızda ise yonga üzeri tanımlı aletler yalnızca kazıyıcılar ile temsil edilmektedir. Kazıyıcılar, çeşitli düzeltili yongalar ve kullanılmış yongaların tamamının taşımalığı bloğu soyma ve şekillendirme yongasıdır. Dilgi üzeri aletlere baktığımızda ise tanımlı aletler arasında mikro kalem öne çıkmaktadır. Mikro kalemler aslında birer alet olmaktan ziyade mikrolit veya mikro alet yapmak için kullanılan bir tekniğin arta kalanıdır. Mikro kalemler bulundukları binalarda söz konusu aletlerin yapıldıklarını göstermeleri açısından önemlidir. Nitekim aynı binada mikrolit de bulunmuştur ancak mikro kalem ile bir ilişkisi bulunamamıştır. Taşımalıklara baktığımızda tanımlı aletlerin tamamı yan dilgidir. Çeşitli düzeltili ve kullanılmış dilgiler tanımlı alet olan dilgilerden daha fazladır taşıyıcıları yan dilgi, merkezi dilgi, yongamsı dilgi ve hazırlama dilgisidir. Merkezi dilgi daha fazla tercih edilmiş gibi görünmektedir ancak aralarındaki fark fazla değildir (şekil 30-c).

	Göllüdağ
Çekirdek	2
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	61
Yan dilgi	16
Merkezi dilgi	35
Hazırlama dilgisi	1
Yenileme yongası	1

Şekil 30: Bina 48'e ait obsidiyen buluntuların hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımları.

BİNA 49

Bina 49'a ait toplam 9 farklı toplama biriminden 93 adet obsidiyen analiz edilmiştir (tablo 6).

	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Yüzde %	Genel oran
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	7	7,52	2 kullanım		
	arka omurga izi taşıyan	5 (1 Nenezi Dağ)	5,37	1 yoğun kullanım		
	Toplam yan dilgi	***12***		3	3,22	**%12,90**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	5	5,37			
	Tek yönlü merkezi dilgi	5	5,37	1 sırtlı 2 mikrokalem 2 çentikli		
	Dilgicik	2	2,15	1 sırtlı		
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***12***		6	6,45	**%12,90**
Hazırlama-yenileme ve diğer	İnce dilgiler	1	1,07	1 kullanım		
	Yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	1,07			
	Yongalama yüzü açma dilgisi	1	1,07			
	Tanımlanamayan dilgiler	1	1,07	1 kullanım		
	Yongamsı dilgi	1	1,07			
	Toplam dilgi	**29**		11	11,82	**%31,18**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	45 (1 Nenezi Dağ)	48,38	2 düzeltili 3 kullanım		
	Yongalama yüzü yenileme yongası	2	2,15	1 kalem		
	Vurma düzlemi yenileme yongası	2	2,15			
	Vurma düzlemi açma parçası	1	1,07			
	2 cm'den küçük yonga	8	8,6			
	Toplam yonga	**58**		6	6,45	**%62,36**
Kırık parça		5	5,37			
Kalem kıymığı		1	1,07			
TOPLAM		**93**		**17**		**%100,00**

Tablo 6: Bina 49'a ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı.

Hammadde

Buluntuların iki adedi Nenezi Dağ obsidiyen ve 91 adedi Göllüdağ obsidiyenindendir.

Teknolojik Analiz

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

Toplam 53 adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası bulunmaktadır. Yongalar, bir adet Nenezi dağ obsidiyeni dışında Göllüdağ obsidiyenindendir. Yongaların 15 adedi doğal yüzlü yonga (Nenezi Dağ obsidiyeni: bir adet), 27 adet doğal yüzü olmayan yonga, üç adet şekillendirme yongası ve sekiz adet 2 cm'den küçük yonga ile temsil edilmektedir.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme, Yongalama Yüzü Yenileme Yongaları

Bir adet vurma düzlemi açma parçası görülmektedir. Birincil vurma düzlemi açma parçasıdır ve üzerinde doğal yüzü bulunur. Parçanın boyutları 45,5x47,58x11,66 mm'dir. İki adet vurma düzlemi yenileme yongası bulunmaktadır. Göllüdağ obsidiyeninden olan vurma düzlemi yenileme yongalarının boyutları 45,74x23,37x4,75 mm ile 44,96x26,92x6,66 mm'dir. Son olarak iki adet yongalama yüzü yenileme yongası bulunmaktadır.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Toplam 12 adet yan dilgi bulunmaktadır. Bunlardan yedi adedi doğal yüzlü yan dilgi ve beş adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Arka omurga izi taşıyan yan dilgiler içerisinde bir adet Nenezi Dağ obsidiyeni bulunmaktadır. Geri kalan yan dilgiler Göllüdağ obsidiyenindendir.

Merkezi Dilgiler

Binada toplam 12 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgilerin beş adedi iki yönlü merkezi dilgi, beş adedi tek yönlü merkezi dilgi ve iki adedi merkezi dilgiciktir. Tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 22,31x10,8x3,4 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgilerin boyutları ise ortalama 26,42x9,18x3,45 mm'dir. Merkezi dilgilerin tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgisi

Binada bir adet Göllüdağ obsidiyeninden yongalama yüzü açma dilgisi bulunmuştur. Tüm olarak bulunan ve omurga taşıyan dilginin boyutları 55,37x8,86x5,6 mm'dir.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgisi

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır. Minik boyutlu yenileme dilgisinin üzerindeki negatifler tek yönden dilgicik çıkarımına işaret etmektedir. Parçanın boyutu 32,21x12,77x4,74 mm'dir.

Yongamsı Dilgi

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır.

İnce Dilgiler

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden ince dilgi bulunmaktadır.

Tanımlanamayan Dilgi

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden tanımlanamayan dilgi bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Toplam 58 adet yonganın üç adedi düzeltili ve üç adedi kullanılmıştır. Toplam 29 adet dilginin ise altı adedi düzeltili ve beş adedi kullanılmıştır.

Yonga Üzeri Aletler

Kalem

Bir adet yongalama yüzü yenileme yongası üzeri kalem görülmektedir.

Çeşitli Düzeltili Yongalar

İki adet Göllüdağ obsidiyeninden bloğu soyma ve şekillendirme yongası üzerine ince düzelti görülmektedir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Yongalar

Üç adet kullanılmış yonga bulunmaktadır. Kullanılmış yongaların tamamı bloğu soyma ve şekillendirme yongasıdır.

Dilgi Üzeri Aletler

Sırtlı Dilgiler

Toplam iki adet sırtlı dilgi bulunmaktadır. Aletlerin birinin taşımalığı Göllüdağ obsidiyeninden tek yönlü merkezi dilgidir, diğeri ise dilgiciktir. Tek yönlü merkezi dilgi üzerine olan sırtlı dilginin alt tipi kavisli sırtlıdır, düzeltisi sarptır ve boyutu 23,03x9,47x1,89 mm'dir. Dilgicik üzerine olan sırtlı dilginin alt tipi ise düzdür, sarp düzeltilidir ve 19,82x5,16x2,16 mm boyutlarındadır.

Çentikliler

Toplam iki adet çentikli dilgi bulunmaktadır. Bunlardan her ikisi de tek yönlü merkezi dilgi üzerinedir. Düzelti tipleri incedir. Aletlerden biri aynı zamanda kullanım aşınma izi taşımaktadır.

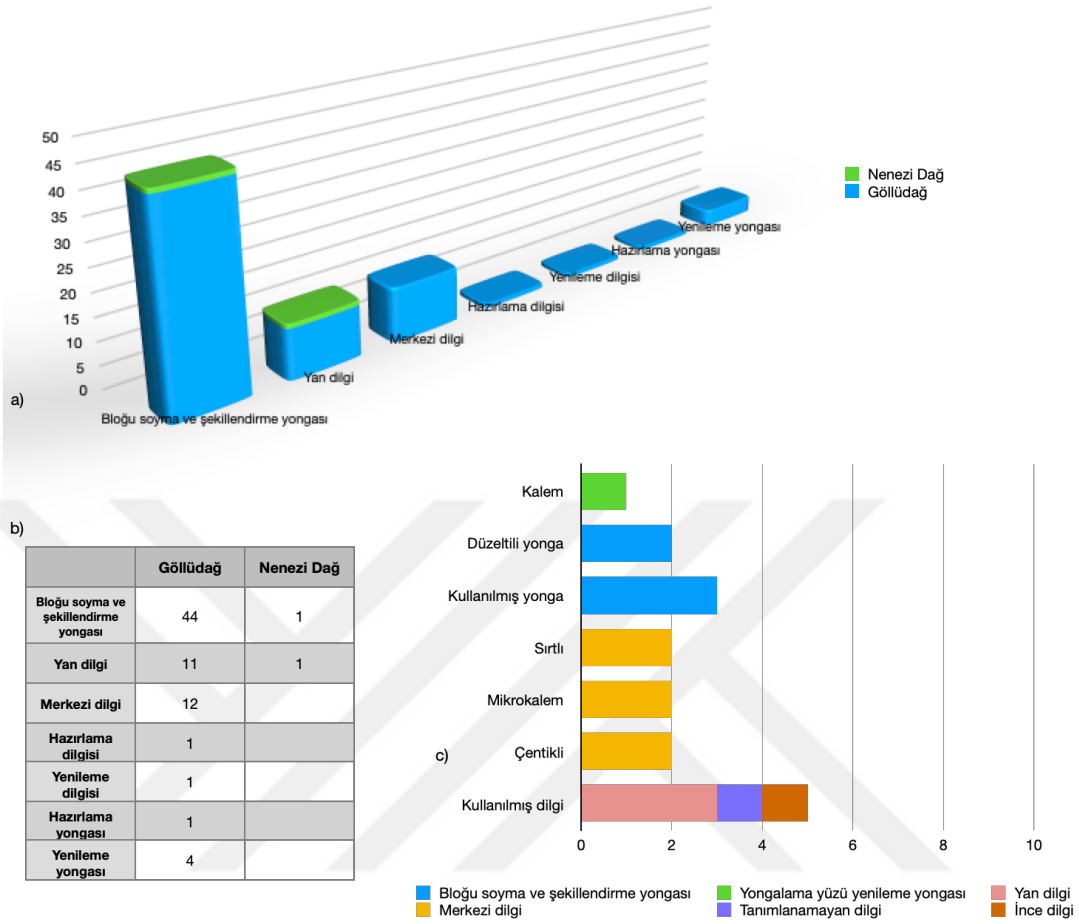
Mikro Kalemler

Binada iki adet mikro kalem bulunmaktadır. Mikro kalemlerin her ikisi de görüldüğü kadarıyla tek yönlü merkezi dilgi üzerinedir. Her ikisi de alt bitim olarak bulunmuştur ve düzeltileri sağ tarafta olup kırık kısımları sol taraftadır.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Dilgiler

Beş adet dilgi kullanım aşınma izi taşımaktadır. Bunlardan üç adedi yan dilgidir ve bir adedi yoğun kullanımdan dolayı diğerlerinden daha fazla aşınmıştır. Kullanım izi taşıyan diğer dilgiler ise ince dilgi ve tanımlanamayan dilgidir.

Bina 49'a genel olarak bakarsak buluntu topluluğunun çok büyük bir kısmını Göllüdağ obsidiyeni oluşturmaktadır. Nenezi Dağ obsidiyeni yalnızca tekil örneklerle bloğu soyma ve şekillendirme yongası ve yan dilgi ile temsil edilmektedir (şekil 31-a). Yontmataş buluntular arasında en fazla çoğunluğu bloğu soyma ve şekillendirme yongaları oluşturmaktadır. Daha sonra merkezi dilgiler ve yan dilgiler gelir. Merkezi dilgiler ve yan dilgilerin oranları yakındır. Hazırlama dilgileri ve yongaları ile yenileme dilgileri ve yongaları çok az miktarlarda bulunmuştur. Bunlar arasında yenileme yongaları çoğunluktadır, geri kalan tekildir (Şekil 31-b). Aletlere baktığımızda yonga üzeri tanımlı aletler yalnızca kalem ile temsil edilmektedir. Kullanılmış yongalar çeşitli düzeltili yongalardan daha fazladır. Taşımalıklara baktığımızda tanımlı aletler yongalama yüzü yenileme yongası, düzeltili ve kullanılmış aletler ise bloğu soyma ve şekillendirme yongasıdır. Dilgi üzeri aletler yonga üzeri aletlerden daha fazladır. Tanımlı aletler arasında sırtlı dilgi, mikrokalem ve çentikli dilgi yer alır. Tanımlı aletlerin tamamı merkezi dilgi üzerine yapılmıştır. Dilgilerde çeşitli düzeltili aletler görülmez. Kullanılmış dilgilerin taşımalıkları ise çeşitlidir. Yan dilgi, tanımlanamayan dilgi ve ince dilgi görülür (Şekil 31-c).

	Göllüdağ	Nenezi Dağ
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	44	1
Yan dilgi	11	1
Merkezi dilgi	12	
Hazırlama dilgisi	1	
Yenileme dilgisi	1	
Hazırlama yongası	1	
Yenileme yongası	4	

Şekil 31: Bina 49'a ait obsidiyen buluntuların hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımı.

BİNA 50

Bina 50'ye ait toplam 59 adet obsidiyen analiz edilmiştir (tablo 7). Obsidiyenler altı farklı toplama biriminden gelmektedir.

	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Yüzde %	Genel oran
Çekirdekler	Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1 (Siyah opak)	1,69			
	Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	1,69			
	Toplam Çekirdek	***2***				**%3,38**
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	5 (1 Siyah opak)	8,47	1 düzeltili 1 kullanım		
	Arka omurga izi taşıyan	1	1,69			
	Toplam yan dilgi	***6***		**2**	3,38	**%10,16**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	4	6,77	2 düzeltili		
	Tek yönlü merkezi dilgi	4 (1 Siyah opak)	6,77	1 sırtlı 1 düzeltili 1 kullanım		
	Dilgicik	1	1,69			
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***9***		**5**	8,47	**%15,25**
Diğer	Yongamsı dilgi	1 (1 Nenezi Dağ)	1,69			
	Toplam dilgi	***16***		7	11,86	**%27,11**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	18 (1 Siyah opak)	30,5	6 kullanım		
	2 cm'den küçük yonga	14	23,72			
	Omurgalı yonga	1	1,69			
Toplam yonga		**33**		6	10,16	**%55,93**
Kırık parça		4 (1 Siyah opak)	6,77			
kalem kıymığı		1	1,69			
Chips		3	5,08			
TOPLAM		**59**		**13**	**22,03**	**%100,00**

Tablo 7: Bina 50'ye ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı.

Hammadde

Toplam 59 adet obsidiyenin beş adedi siyah opak obsidiyen, bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeni ve geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

Binada toplam iki adet çekirdek bulunmaktadır. Çekirdekler, tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği ve tek vurma düzlemli yonga çekirdeği ile temsil edilmektedir.

Tek Vurma Düzlemli Dilgi Çekirdeği

Bir adet tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği bulunmaktadır. Siyah opak obsidiyenden olan çekirdeğin kendisi bir yongadır. Yoğun perlitten dolayı yongalama yüzü oldukça bozulmuş bir yapıdadır. Muhtemelen bu nedenle dilgiler menteşe kırık olarak çıkmıştır. Arka yan yüzünde omurga hazırlığı olarak yorumlanabilecek negatifler bulunmaktadır ancak perlitli yüzeyden dolayı devam edilememiş gibi görünmektedir. Bununla birlikte perlit olmayan yüzeyi oldukça kaliteli bir dokudadır. Bu nedenle parçanın olabildiğince kullanılmak istenmiş olduğu söylenebilir. Çekirdeğin boyutları 60,37x40,62x17,42 mm'dir.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. Göllüdağ obsidiyeninden olan parça, başka bir çekirdeğin vurma düzlemi açıldıktan sonra bu yonganın çekirdek olarak kullanılmış olduğunu göstermektedir (şekil 32). Yassı çekirdeğin ön yüzünden az sayıda yonga çıkartılmıştır. Çekirdeğin boyutları 53,4x27,19x23,53 mm'dir.

Şekil 32: Bina 50'de görülen tek vurma düzlemli yassı yonga çekirdeği.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

Toplam 32 adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası bulunmaktadır. Bunlardan 11 adedi doğal yüzlü yonga, yedi adedi doğal yüzü olmayan yonga ve 14 adedi 2 cm'den küçük yongadır. Yongaların 31 adedi Göllüdağ obsidiyeninden, bir adedi (doğal yüzlü yonga) siyah opak obsidiyendir. Siyah opak obsidiyenden yonga aynı zamanda perlitlidir. Bu durum söz konusu yonganın siyah opak ve perlitli dilgi çekirdeği ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir ancak tümleme yapılamamıştır.

Vurma Düzlemi Açma Parçaları

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden omurgalı yonga bulunmaktadır.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Binada toplam altı adet yan dilgi bulunmaktadır. Yan dilgilerin beş adedi doğal yüzlü yan dilgi ve bir adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Beş adedi Göllüdağ obsidiyeninden olan yan dilgilerin bir adedi (doğal yüzlü yan dilgi) siyah opak obsidiyendendir. Siyah opak yan dilgi, renk ve doku açısından siyah opak obsidiyenden dilgi çekirdeği ve siyah opak obsidiyenden yongaya kıyasla daha açık ve pürüzsüz bir dokudadır. Bununla birlikte boyut ve kalınlık açısından eğer çekirdek ve yongayı ilişkili kabul edersek bu üretime ait gibi görünmektedir.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgi

Binada toplam dokuz adet merkezi dilgi görülmektedir. Bunlardan dört adedi iki yönlü merkezi dilgi, dört adedi tek yönlü merkezi dilgi ve bir adedi merkezi dilgiciktir. Tek yönlü merkezi dilgilerden bir adedi siyah opak obsidiyendendir. Geri kalan merkezi dilgilerin tamam Göllüdağ obsidiyenindendir. Siyah opak merkezi dilgi tıpkı yan dilgide olduğu gibi daha açık renkli ve pürüzsüz bir dokudadır. Siyah opak obsidiyenden parçalar tümlenememiş olsa da aynı üretimin elemanları gibi görünmektedir.

Yongamsı Dilgi

Bir adet Nenezi Dağ obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Kırık Parçalar

Toplam dört adet kırık parça bulunmaktadır. Bunlardan bir adedi siyah opak obsidiyenden, geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir.

Kalem Kıymığı

Bir adet kalem kıymığı bulunmaktadır.

Chips

Bina 50'de toplam üç adet Göllüdağ obsidiyeninden chips bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Toplam 33 adet yonganın altı adedi kullanılmıştır. Toplam 16 adet dilginin ise beş adedi düzeltili ve iki adedi kullanılmıştır.

Yonga Üzeri Aletler

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Yongalar

Binada toplam altı adet kullanılmış yonga bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ obsidiyeninden bloğu soyma ve şekillendirme yongasıdır.

Dilgi Üzeri Aletler

Sırtlı Dilgi

Bir adet sırtlı dilgi bulunmaktadır. Aletin taşımalığı Göllüdağ obsidiyeninden tek yönlü merkezi dilgidir. Kavisli sırtlı olarak tanımlanan alet sarp düzelti ile yapılmıştır ve boyutları 30,22x7,28x1,48 mm'dir.

Çeşitli Düzeltili Dilgiler

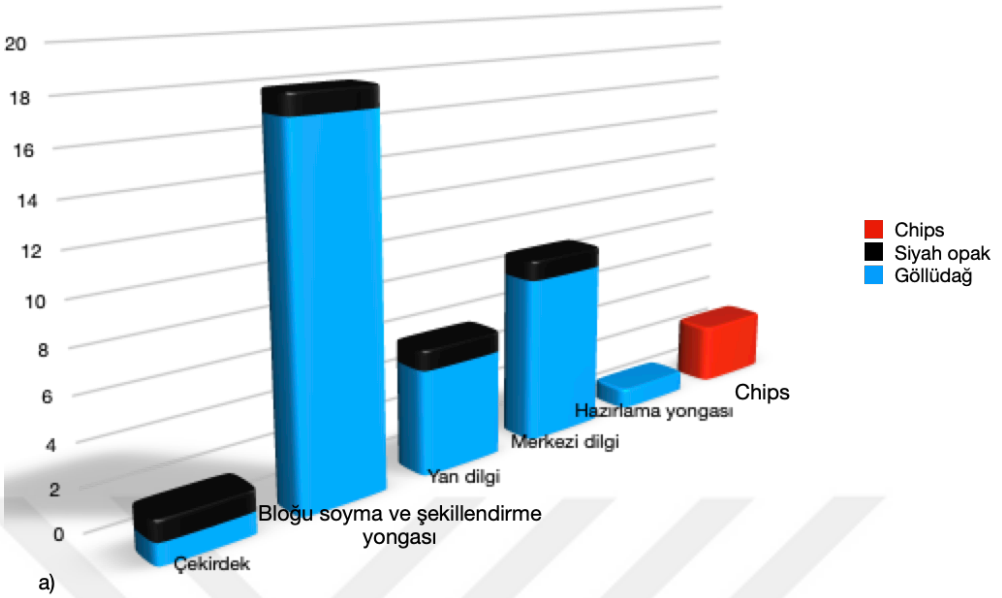
Toplam dört adet ince düzeltili alet bulunmaktadır. Bunların taşımalıkları yan dilgi ve merkezi dilgidir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Dilgiler

Bir adet doğal yüzlü yan dilgi ve bir adet tek yönlü merkezi dilgi kullanım aşınma izi taşımaktadır.

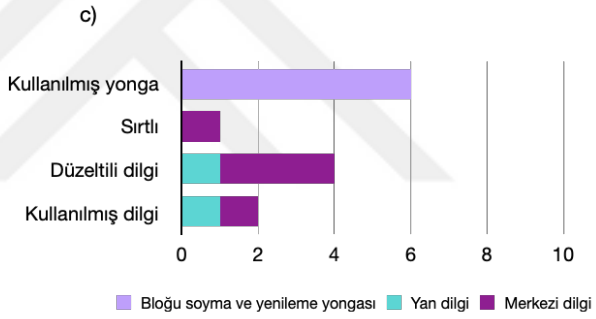
Bina 50'ye genel olarak baktığımızda buluntu topluluğunun çoğunluğunu Göllüdağ obsidiyeni oluşturmaktadır. Bununla birlikte diğer binalardan farklı olarak buluntu sayısı az olmasına karşın siyah opak obsidiyen fazladır (şekil 33-a). Siyah opak

obsidiyen birer örnek olmak üzere çekirdek, yonga, yan dilgi ve merkezi dilgi ile temsil edilmektedir. Siyah opak obsidiyenin yapısı bu binadaki tüm elemanlarda perlitlidir. Bu durum yongalama işleminin bu binada yapılmış olabileceğini düşündürtse de parçalar arasında tümleme yapılamamıştır. Yanı sıra siyah opak obsidiyenden yongalama artıkları da görülmemektedir. Bununla birlikte parçaların dokusu ve yapısının aynı olmasına dayanarak bu parçaların aynı üretim içerisinde çıkartıldığı kuvvetle muhtemeldir. Göllüdağ obsidiyenlerine baktığımızda ise çekirdek, bloğu soyma ve şekillendirme yongaları, yan dilgi, merkezi dilgi ve hazırlama yongası ile temsil edilmektedir. Yongalar yontmataş topluluğunun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Daha sonra merkezi dilgiler ve yan dilgiler görülür. Merkezi dilgiler yan dilgilerden daha fazladır. Çekirdekler ise çok az bir orandadır. Bina 50'de önemli bir buluntu grubu olan chipsler de görülmektedir. Bu durum binada yongalama veya alet yapma ve yenileme işleminin yapıldığını düşündürtmektedir (şekil 33-b). Aletlere baktığımızda yonga üzeri aletler yalnızca kullanılmış yongalar ile temsil edilmektedir. Kullanılmış yongaların tamamı bloğu soyma ve şekillendirme yongasıdır. Dilgi üzeri aletlere baktığımızda tanımlı aletler arasında yalnızca sırtlı dilgi bulunmaktadır. Düzeltili dilgiler kullanılmış dilgilerden biraz daha fazladır. Taşımalıklara baktığımızda tanımlı alet merkezi dilgidendir. Çeşitli düzeltili ve kullanılmış dilgiler hem merkezi dilgiden hem de yan dilgidendir. Buluntular bu binada günlük basit işlerde kullanılmak üzere az sayıda yongalama ve alet yapıldığını düşündürtmektedir.

b)

	Göllüdağ	Siyah opak
Çekirdek	1	1
Bloğu soyma ve şekillendirm	17	1
Yan dilgi	5	1
Merkezi dilgi	8	1
Hazırlama	1	
Chips	1	

Şekil 33: Bina 50'ye ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımları.

BİNA 51

Bina 51'e ait toplam üç farklı toplama biriminden 486 adet parça analiz edilmiştir (tablo 8).

	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Yüzde %	Genel oran
Çekirdekler	İki vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1	0,2			
	Platformu döndürülerek yongalanan çekirdek	1	0,2			
	Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	1 (Nenezi Dağ)	0,2			
	Toplam Çekirdek	***3***				**%0,61**
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	17	3,5	2 düzeltili 3 kullanım		
	Ön omurga izi taşıyan	2 (1 Nenezi Dağ)	0,41			
	arka omurga izi taşıyan	11 (1 Nenezi Dağ)	2,26	1 delici 1 düzeltili 3 kullanım		
	Toplam yan dilgi	***30***		10	2,06	**%6,18**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	33	6,8	2 kalem 1 mikrolit 1 sırtlı 1 dişli 1 düzeltili 12 kullanım		
	Tek yönlü merkezi dilgi	66 (2 Siyah opak)	13,6	1 çentikli 1 kalem 3 düzeltili 14 kullanım		
	Dilgicik	4 (1 Nenezi Dağ)	0,82	1 sırtlı		
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***103***		38	7,62	**%21,23**
Hazırlama-yenileme ve diğer	Yongalama yüzü açma dilgisi	2	0,41	1 kullanım		
	İnce dilgiler	4	0,82			
	Yongamsı dilgi	7	1,44	1 düzelti 3 kullanım		
	Toplam dilgi	***146***		52	10,72	**%30,10**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	253 (2 Nenezi Dağ, 1 Çakmaktaşı)	52,16	4 kazıyıcı 1 kalem 14 düzelti 13 kullanım		
	Vurma düzlemi açma parçası	3 (2 omurgalı yonga)	0,61	1 kazıyıcı 2 kullanım		
	Yongalama yüzü yenileme yongası	4 (1 Nenezi Dağ)	0,82	2 kullanım		
	Vurma düzlemi yenileme yongası	6	1,23	1 kazıyıcı 2 kullanım		
	2 cm'den küçük yonga	37	7,62			
	Toplam yonga	***303***		40	8,24	**%62,47**
Kırık parça		29	5,97			
Chips		1	0,2			
artıklar		3	0,61			
TOPLAM		**485**		**93**		**%100,00**

Tablo 8: Bina 51'e ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı.

Hammadde

Analiz edilen parçaların bir adedi çakmaktaşı/quartz geri kalanı obsidiyendir. Obsidiyenlerin yedi adedi Nenezi Dağ obsidiyeni, iki adedi siyah opak obsidiyen ve 476 adedi Göllüdağ obsidiyenidir.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

Bina 51'de toplam üç adet çekirdek bulunmaktadır. Çekirdekler, iki vurma düzlemli dilgi çekirdeği, platformu döndürülerek yongalanan yonga çekirdeği ve tek vurma düzlemli yonga çekirdeği ile temsil edilmektedir. Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği Nenezi Dağ obsidiyenindendir, diğer iki çekirdek Göllüdağ obsidiyenindendir.

İki Vurma Düzlemli Dilgi Çekirdeği

Bir adet iki vurma düzlemli dilgi çekirdeği bulunmaktadır. Göllüdağ obsidiyeninden olan çekirdek arka iki yanında doğal yüz taşımaktadır. Ön yüzünde iki yönden dilgi çıkarım izleri bulunmaktadır. Bir platformu büyük ve belirginken karşı platformu küçük ve belirsizdir. Büyük olan platformda en az bir kez yenileme yapıldığı görülmektedir. Çekirdeğin arka yüzünden de her iki yönden çıkarım yapılmıştır ancak çıkarımlar daha geniş ve düzensizdir. Çekirdeğin boyutları 57,28x28,05x25,94 mm'dir.

Platformu Döndürülerek Yongalanan Yonga Çekirdekleri

Platformu döndürülerek yongalanan bununla birlikte tükenmiş olarak bulunan bir adet çekirdek bulunmaktadır. Çekirdeğin bir platformu belirgindir ancak çok fazla darbe aldığı için ezilmiş durumdadır. Benzer şekilde darbeden kaynaklı ezilmeler çekirdeğin arka yüzünde de görülmektedir. Bu durum çekirdeğin tükendikten sonra ara parça olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir ancak ara parça için kalındır. Vurma düzlemlerindeki ezikler de düşünülünce parçanın ağır işler için alet olarak kullanılmış olabileceğini akla getirmektedir. Parçanın boyutu 48,5x33,97x19,89 mm'dir (şekil 34).

Şekil 34: Bina 51'de görülen platformu döndürülerek yongalanan tükenmiş yonga çekirdeği.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Binada bir adet Nenezi Dağ obsidiyeninden tek vurma düzlemli yonga çekirdeği görülmektedir. Çekirdek minik ve yuvarlak bir forma sahiptir. Boyutları 25,72x33,71x22,28 mm'dir.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

Toplam 290 adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası görülmektedir. Bunlardan bir adedi sarı renkli çakmaktaşından kırık yonga/yonga parçasıdır. İki adedi Nenezi Dağ obsidiyenindedir ve geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir. Yongaların beş adedi tamamen doğal yüzlü yonga, 32 adedi doğal yüzlü yonga (Nenezi Dağ obsidiyeni: bir adet, sarı çakmaktaşı: bir adet), 208 adedi doğal yüzü olmayan yonga (Nenezi Dağ obsidiyeni: bir adet), sekiz adedi şekillendirme yongası ve 37 adedi 2 cm'den küçük yongadır.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme, Yongalama Yüzü Yenileme Yongası

Toplam üç adet Göllüdağ obsidiyeninden vurma düzlemi açma parçası görülmektedir. Bunlardan iki adedi omurgalı yongadır. Vurma düzlemi açma parçalarından en büyük olanının boyutu 51,90x28,74x15,75 mm'dir. Binada dört adet yongalama yüzü yenileme yongası bulunmaktadır. Bunlardan üç adedi Göllüdağ obsidiyeninden ve bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Nenezi Dağ obsidiyeninden olanı küçük ve ince bir parçadır. Yenilemenin sebebi menteşe çıkarımlar gibi görünmektedir. Yonganın boyutu 11,81x19,79x2,16 mm'dir. Son olarak altı adet vurma düzlemi yenileme parçası bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Boyutları ortalama 43,12x25,71x10,19 mm'dir.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Toplam 30 adet yan dilgi görülmektedir. Yan dilgilerin 17 adedi doğal yüzlü yan dilgi, iki adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve 11 adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Yan dilgiler içerisinde bir adet ön omurga izi taşıyan ve bir adet arka omurga izi taşıyan yan dilgi Nenezi Dağ obsidiyenindendir, geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

Toplam 103 adet merkezi dilginin 33 adedi iki yönlü merkezi dilgi, 66 adedi tek yönlü merkezi dilgi ve dört adedi merkezi dilgicik ile temsil edilir. Merkezi dilgilerden tek yönlü merkezi dilgi içerisinde iki adet siyah opak obsidiyen bulunmaktadır. Dilgiciklerin ise bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgisi

İki adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Bunlardan biri omurga, diğeri yenileme omurgası taşımaktadır. Her ikisi de kırık olarak bulunmuştur. Tüme yakın olarak bulunanın boyutu 40,42x11,92x7,11 mm'dir.

Yongamsı Dilgi

Göllüdağ obsidiyeninden toplam yedi adet yongamsı dilgi bulunmaktadır.

İnce Dilgiler

Göllüdağ obsidiyeninden dört adet ince dilgi görülmektedir.

Kırık Parçalar

Göllüdağ obsidiyeninden toplam 29 adet kırık parça bulunmaktadır.

Chips

Binada yalnızca bir adet chips bulunmuştur.

Artıklar

Herhangi bir çıkarım izi görülmeyen ve tanımlanamayan, daha çok artık parça olarak görünen üç adet parça bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Toplam 303 adet yonganın 21 adedi düzeltili ve 19 adedi kullanılmıştır. Toplam 146 adet dilginin ise 17 adedi düzeltili ve 36 adedi kullanılmıştır.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam altı adet kazıyıcı görülmektedir. Kazıyıcıların tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Taşımalıklarına baktığımızda dört adedi bloğu soyma ve şekillendirme yongası (doğal yüzlü yonga: bir adet, doğal yüzü olmayan yonga: üç adet), bir adedi vurma düzlemi yenileme yongası, bir adedi ise vurma düzlemi açma parçasıdır. Kazıyıcılardan vurma düzlemi açma ve yenileme yongası üzerine olanları ön kazıyıcıdır. Geri kalan dört adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası üzerine olanlardan biri ön kazıyıcı, ikisi yarı çeper kazıyıcı ve biri yan kazıyıcıdır. Kazıyıcıların tümünün düzeltisi sarptır. İçlerinden bir adedinde (yan kazıyıcı) düzeltinin yanı sıra alt bitimde kullanım aşınma izi de bulunmaktadır. Ortalama boyutları 46,50x37,79x10,87 mm'dir.

Kalem

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden bloğu soyma ve şekillendirme yongasında kalem kıymığı negatifi görülmektedir.

Çeşitli Düzeltili Yongalar

Toplam 14 adet Göllüdağ obsidiyeninden bloğu soyma ve şekillendirme yongasında ince ve yarı sarp düzelti görülmektedir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Yongalar

Toplam 19 adet yonga kullanılmıştır. Bunlar, 13 adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası, iki adet vurma düzlemi açma parçası, iki adet vurma düzlemi yenileme parçası ve iki adet yongalama yüzü yenileme yongasıdır.

Dilgi Üzeri Aletler

Delici

Bir adet arka omurga izi taşıyan yan dilgi üzeri delici bulunmaktadır. Aletin düzeltisi incedir, kırık olarak bulunmuştur.

Kalem

Üç adet kalem bulunmaktadır. Bunlardan iki adedi iki yönlü merkezi dilgi, bir adedi ise tek yönlü merkezi dilgidir.

Dişli

Bir adet iki yönlü merkezi dilgi üzeri dişli alet bulunmaktadır. Aletin karşı kenarında aynı zamanda kullanım aşınma izi görülmektedir.

Sırtlı dilgi

İki adet sırtlı dilgi görülmektedir. Bunlardan biri iki yönlü merkezi dilgi üzeri diğeri ise dilgicik üzeridir. Sırtlı dilgilerin her ikisi de düz sırtlı dilgi olarak tanımlanmıştır. Boyutları 11,43x6,36x1,36 mm ile 28,24x5,7x1,71 mm'dir. Sırtlı dilgilerden birinden karşı kenarda kullanım aşınma izi de görülmektedir.

Çentikli

Bir adet tek yönlü merkezi dilgi üzeri çentikli alet görülmektedir.

Mikrolit

Bir adet iki yönlü merkezi dilgi üzeri mikrolit görülmektedir. Mikrolit, aycık formlu olarak tanımlanmıştır. Sarp düzelti ile yapılan mikrolitin boyutları 23,76x7,87x1,97 mm'dir.

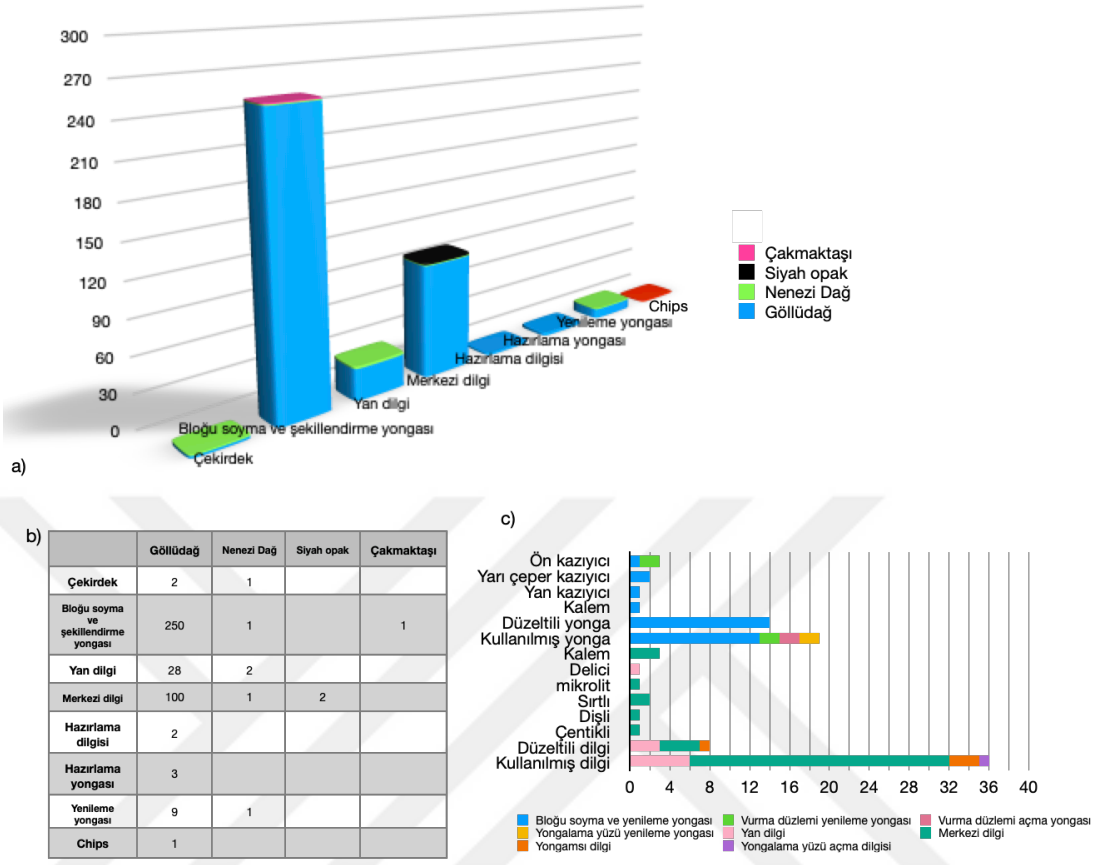
Çeşitli Düzeltili Dilgiler

Toplam beş adet çeşitli düzeltili dilgi bulunmaktadır. Bunlar, yan dilgi, merkezi dilgi ve yongamsı dilgidir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Dilgiler

Toplam 36 adet kullanılmış dilgi bulunmaktadır. Kullanılmış dilgilerin taşımalıkları en çok tek yönlü merkezi dilgi (14 adet), onu takiben iki yönlü merkezi dilgi (12 adet) ve yan dilgiler ile yongamsı dilgilerdir.

Bina 51'e genel olarak baktığımızda 1. bina grubunun batı kısmında yontmataş buluntu sayısının en fazla olduğu binadır. Hammadde dağılımı açısından baktığımızda da bu bina diğer binalara kıyasla daha fazla çeşitlilik barındırmaktadır. Göllüdağ obsidiyeni buluntu topluluğunun çok büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Göllüdağ obsidiyeninin yanı sıra Nenezi Dağ obsidiyeni, siyah opak obsidiyen ve çakmaktaşı görülmektedir (şekil 35-a). Nenezi Dağ obsidiyenleri çekirdek, yonga, merkezi dilgi, yan dilgi ve yenileme yongası ile temsil edilmektedir. Merkezi dilgilerin iki adedi siyah opak obsidiyenden, yongaların bir adedi çakmaktaşındandır. Geri kalan Göllüdağ obsidiyenleri ise çekirdekler ve hazırlama dilgileri en az oranda olmak üzere bloğu soyma ve şekillendirme yongaları, merkezi ve yan dilgiler, hazırlama ve yenileme yongaları ile temsil edilmektedir. Tekil olarak da chips bulunmaktadır. Merkezi dilgiler yan dilgilerin üç katından daha fazladır (şekil 35-b). Aletlere baktığımızda dilgi üzeri aletler yonga üzeri aletlerden biraz daha fazladır. Yonga üzeri tanımlı aletler yalnızca kazıyıcılar ve kalem ile temsil edilmektedir. Kullanılmış yongalar çeşitli düzeltili yongalardan biraz daha fazladır. Taşımalıklara baktığımızda iki adet vurma düzlemi açma yongası üzerine kazıyıcı dışındaki tanımlı aletler ve çeşitli düzeltili yongalar bloğu soyma yongalarındandır. Kullanılmış yongalarınsa taşımalıkları bloğu soyma yongaları, hazırlama yongaları ve yenileme yongaları olmak üzere daha çeşitlidir. Dilgi üzeri aletlere baktığımızda en fazla oranda kullanılmış dilgi ile karşılaşılmaktadır. Daha sonra çeşitli düzeltili dilgiler gelmektedir. Tanımlı aletler arasında ise az miktarda kalem, delici, mikrolit, sırtlı dilgi, dişli ve çentikli bulunmaktadır. Taşımalıklara baktığımızda alet yapmak üzere en fazla merkezi dilgi tercih edilmiş olduğu görülmektedir. Daha az miktarda yan dilgiler, yongamsı dilgiler ve tekil olarak hazırlama dilgisi görülmektedir (şekil 35-c).

	Göllüdağ	Nenezi Dağ	Siyah opak	Çakmaktaşı
Çekirdek	2	1		
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	250	1		1
Yan dilgi	28	2		
Merkezi dilgi	100	1	2	
Hazırlama dilgisi	2			
Hazırlama yongası	3			
Yenileme yongası	9	1		
Chips	1			

Şekil 35: Bina 51'e ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımları.

2.5.2. 1. Bina Grubu: Çöplük Dolgusu

Çöplük dolgusuna ait toplam 101 adet obsidiyen analiz edilmiştir (tablo 9).

	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Yüzde %	Genel oran
Çekirdekler	Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,99			
	Toplam Çekirdek	***1***				**%0,99**
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	1				
	Ön omurga izi taşıyan	1	0,99			
	Toplam yan dilgi	***2***				**%1,98**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	3	2,97	2 düzeltili 1 kullanım		
	Tek yönlü merkezi dilgi	8	7,92	5 düzeltili 1 kullanım		
	Dilgicik	1	0,99	1 düzeltili		
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***12***		10	9,9	**%11,88**
Hazırlama-yenileme ve diğer	Yongalama yüzü açma dilgisi	1	0,99	1 kullanım		
	Yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	0,99	1 kullanım		
	Yongamsı dilgi	2	1,98			
	Tanımlanamayan dilgi	1	0,99	1 düzelti		
	Toplam dilgi	***19***		13	12,87	**%18,81**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	70	69,3	3 düzeltili 4 kullanım		
	Vurma düzlemi açma parçası	3 (2 omurgalı yonga)	2,97	1 düzeltili		
	Vurma düzlemi yenileme yongası	1	0,99			
	Toplam yonga	***74***		8	7,92	**%73,26**
Kırık parça		7	6,93			
TOPLAM		**101**		**21**		**%100,00**

Tablo 9: Çöplük dolgusuna ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı.

Hammadde

Analiz edilen obsidiyenlerin tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

Çöplük dolgusuna ait yalnızca bir adet çekirdek bulunmaktadır.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. Çekirdeğin yan yüzünde doğal yüz görülür. Çekirdeğin çok fazla darbe aldığı için ezilmiş ve çatlaklar oluşmuş olduğu görülür. Bu ezilmelerin kontrolsüz bir şekilde, belki bir çocuğun, sürekli vurmasından mı kaynaklandığı yoksa ağır işler için alet olarak mı kullanıldığı anlaşılmamaktadır. Boyutları 29,22x31,23x24,32 mm'dir (şekil 36).

Şekil 36: Çöplük dolgusundaki aşırı darbeden dolayı ezilmiş olan tek vurma düzlemli yonga çekirdeği.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

Toplam 70 adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası bulunmaktadır. Bunlardan iki adedi tamamen doğal yüzlü yonga, üç adedi doğal yüzlü yonga, bir adedi şekillendirme yongası ve 64 adedi doğal yüzü olmayan yongadır.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme Yongaları

Toplam üç adet vurma düzlemi açma parçası bulunmaktadır. Bunlardan iki adedi omurgalı yongadır. Ortalama boyutları 64,17x58,17x8,03 mm'dir. Bir adet vurma düzlemi yenileme yongası bulunmaktadır. Yenileme yongası geniş ve kalındır. Kendisinden önce de bir parça çıkartılmıştır. Yenileme yongasının kenarındaki negatifler iki yönlü dilgisel yongalamaya işaret etmektedir. Boyutu, 57,42x27,51x15,81 mm'dir.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Toplam iki adet yan dilgi bulunmaktadır. Bunlardan biri doğal yüzlü yan dilgi, diğeri ise ön omurga izi taşıyan yan dilgidir.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

12 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgiler, üç adet iki yönlü merkezi dilgi, sekiz adet tek yönlü merkezi dilgi ve bir adet merkezi dilgicik ile temsil edilmektedir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgisi

Bir adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Dilgi, omurgalıdır ve kırık olarak bulunmuştur. 48,7x13,76x6,48 boyutlarındadır.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgisi

Bir adet yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır. Üzerindeki negatifler tek yönlü dilgisel yongalamaya işaret etmektedir. Yongalama yüzünün yenilenme sebebi muhtemelen hatalı yongalama sonucu oluşan çıkıntının giderilmesi içindir.

Yongamsı Dilgi

İki adet yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Tanımlanamayan Dilgi

Bir adet tanımlanamayan dilgi bulunmaktadır. Parça, üzerindeki patinadan dolayı teknolojik olarak okunamamıştır.

Kırık Parça

Toplam yedi adet kırık parça bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Toplam 74 adet yonganın dört adedi düzeltili ve dört adedi kullanılmıştır. 19 adet dilginin ise dokuz adedi düzeltili ve dört adedi kullanılmıştır.

Yonga Üzeri Aletler

Çeşitli Düzeltili Yongalar

Üç adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası ile bir adet vurma düzlemi açma parçası üzerince ince düzelti görülmektedir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Yongalar

Dört adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası üzerinde kullanım aşınma izi bulunmaktadır.

Dilgi Üzeri Aletler

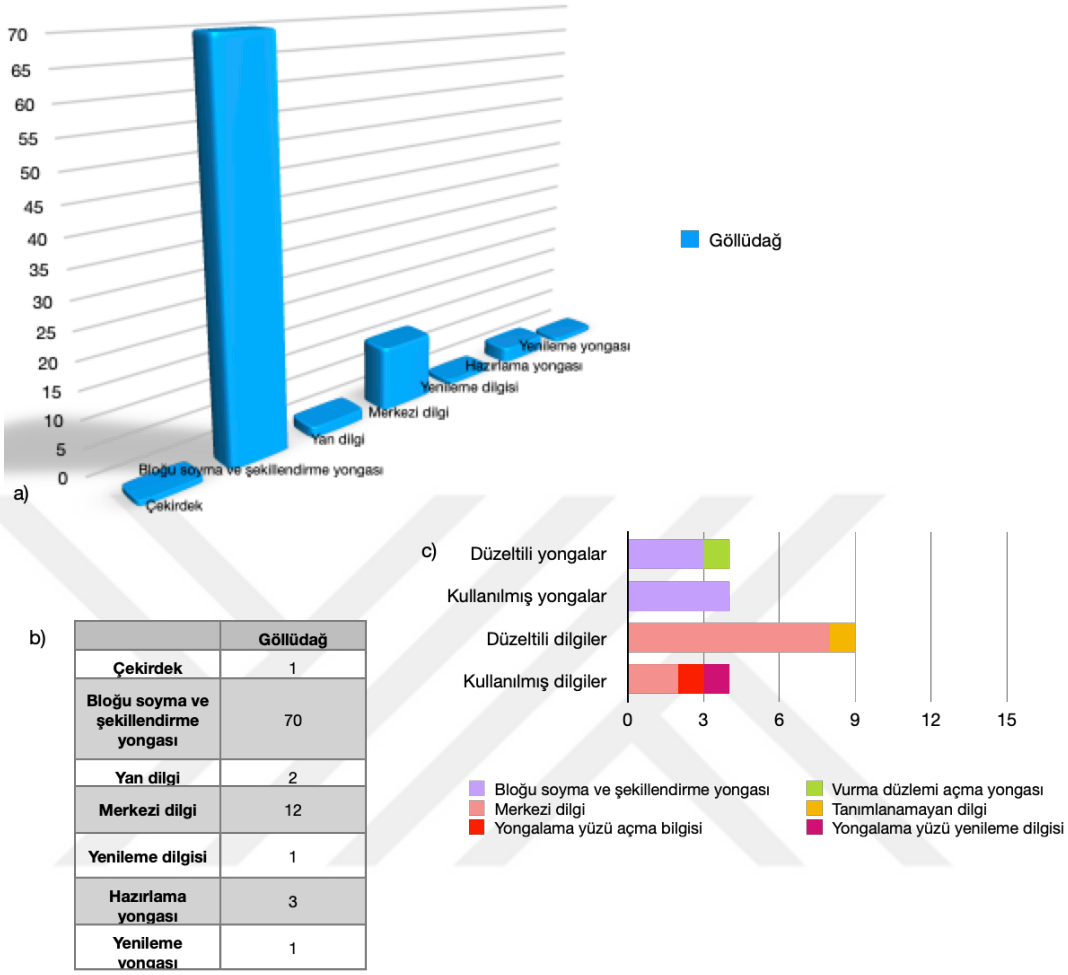
Çeşitli Düzeltili Dilgiler

Toplam dokuz adet düzeltili dilgi bulunmaktadır. Bunlardan iki adedi iki yönlü merkezi dilgi üzerine, beş adedi tek yönlü merkezi dilgi üzerine, bir adedi dilgicik üzerine ve bir adedi tanımlanamayan dilgi üzerine ince düzelti ile yapılmış aletlerdir.

Kullanım Aşınma İzi Taşıyan Dilgiler

Bir adet iki yönlü merkezi dilgi ve bir adet tek yönlü merkezi dilgi ile bir adet yongalama yüzü yenileme ve yongalama yüzü açma dilgisi kullanım aşınma izi taşımaktadır.

Çöplük dolgusuna genel olarak baktığımızda buluntu topluluğunun tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir (şekil 37-a). Yontmataş buluntu topluluğunun çoğunluğu bloğu soyma ve şekillendirme yongaları ile temsil edilmektedir. Merkezi dilgiler yan dilgilerden çok daha fazladır. Çekirdek, hazırlama yongası ve hazırlama dilgisi tekil olarak bulunmuştur. Az sayıda da hazırlama yongası bulunmaktadır (şekil 37-b). Aletlere baktığımızda hiçbir tanımlı alet görülmez. Alet topluluğu içerisinde en fazla çeşitli düzeltili dilgiler bulunur. Çeşitli düzeltili yongalar, kullanılmış yongalar ve çeşitli düzeltili dilgiler eşit miktardadır. Taşımalıklara baktığımızda düzeltili olan bir adet vurma düzlemi açma yongası dışındaki yonga üzeri aletler bloğu soyma ve şekillendirme yongasındandır. Dilgilerin taşımalıkları ise başta merkezi dilgi olmak üzere hazırlama dilgisi, yenileme dilgisi ve tanımlanamayan dilgi görülmektedir (şekil 37-c).

	Göllüdağ
Çekirdek	1
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	70
Yan dilgi	2
Merkezi dilgi	12
Yenileme dilgisi	1
Hazırlama yongası	3
Yenileme yongası	1

Şekil 37: Çöplük dolgusuna ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımı.

2.5.3. 1. Bina Grubu: Bina Araları

BİNA 48'in Doğusunda Bulunan Sokak

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden doğal bir yüzü kesen ve aynı zamanda iki yönlü negatif taşıyan dilgi görülmektedir. Alt bitimi bulunmayan dilgi 8 cm uzunluğunda ve 6 mm kalınlığındadır. Üzerinde herhangi bir düzelti veya kullanım izi görülmemektedir.

BİNA 48 ile BİNA 49 Arası

Bir adet doğal yüzlü dilgi ile bir adet doğal yüzlü yonga görülmektedir. İki parça da Göllüdağ obsidiyenindendir. Parçalar üzerinde düzelti ve kullanım izi görülmemektedir.

BİNA 49 ile BİNA 50 Arası Dolgu

Bina 49 ile Bina 50'nin arasında bulunan dolguda toplam 66 adet obsidiyen buluntu analiz edilmiştir (tablo 10).

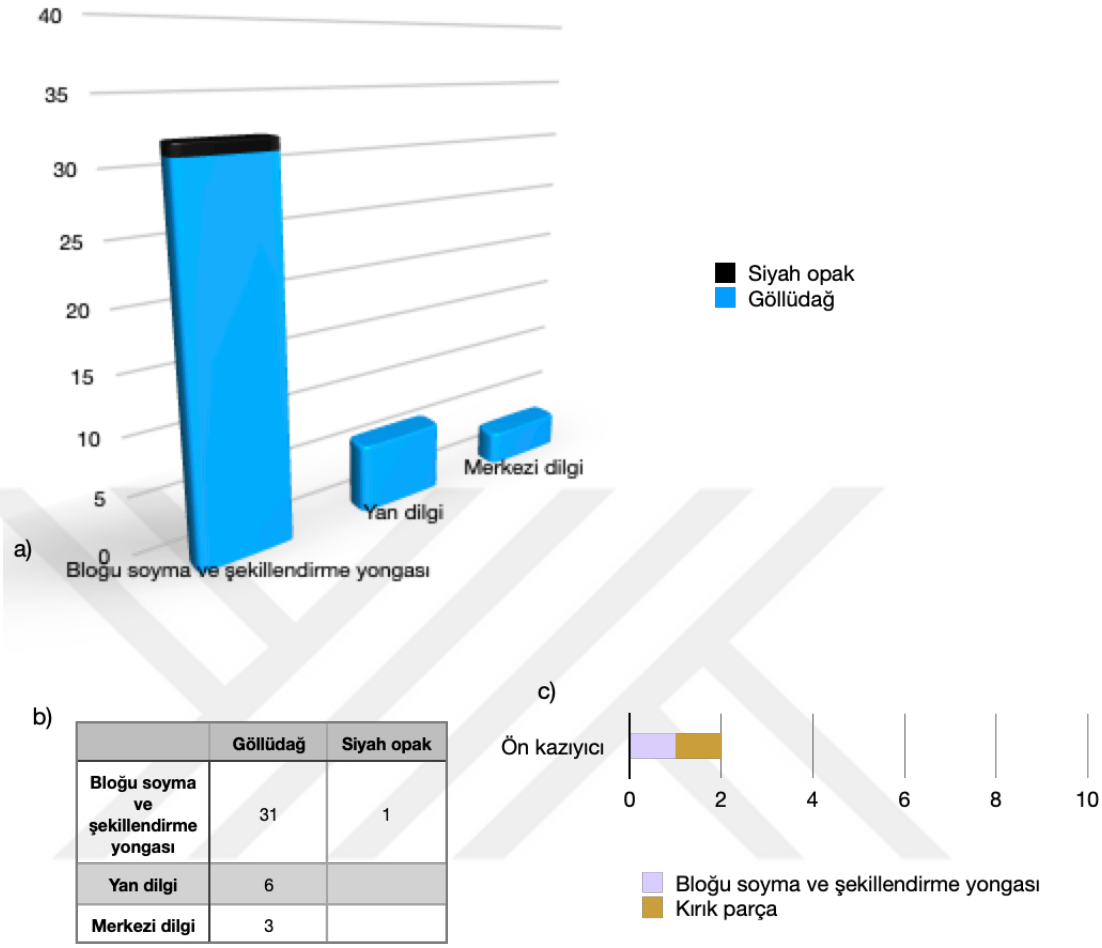
	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Yüzde %	Genel oran
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	2	3,03			
	Ön omurga izi taşıyan	1	1,51			
	Arka omurga izi taşıyan	1	1,51			
	Toplam yan dilgi	***4***				**%6,06**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	1	1,51			
	Tek yönlü merkezi dilgi	1	1,51			
	Dilgicik	1	1,51			
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***3***				**%4,54**
	Toplam dilgi	***7***				**%10,60**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	31 (1 Siyah opak)	46,96	1 kazıyıcı 1 kullanım		
	2 cm'den küçük yonga	21	31,81	1 kullanım		
	Toplam yonga	***52***		3	4,54	**%78,78**
Kırık parça		7	10,6	1 kazıyıcı parçası?		
TOPLAM		**66**		**4**		**%100,00**

Tablo 10: Bina 49-50 arası dolguya ait obsidiyen buluntuların teknolojik ve tipolojik dağılımı.

Bir adet siyah opak obsidiyen dışında geri kalan 65 adet obsidiyen Göllüdağ obsidiyenindendir. Teknolojik olarak baktığımızda toplam 52 adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası bulunmaktadır. Bunlardan altı adedi doğal yüzlü yonga 25 adedi doğal yüzü olmayan yonga (siyah opak obsidiyen: bir adet) ve 21 adedi 2 cm'den küçük yongadır. Toplam dört adet yan dilgi bulunmaktadır. Yan dilgilerin iki adedi doğal yüzlü yan dilgi, bir adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve bir adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Toplam üç adet merkezi dilginin bir adedi iki yönlü merkezi dilgi, bir adedi tek yönlü merkezi dilgi ve bir adedi merkezi dilgiciktir. Son olarak yedi adet kırık parça bulunmaktadır.

Tipolojik olarak baktığımızda toplam 52 adet yonganın bir adedi düzeltili ve iki adedi kullanılmıştır. Yonga üzeri aletler arasında bir adet doğal yüzü olmayan yonga üzeri ön kazıyıcı bulunmaktadır. Sarp düzelti ile yapılmış kazıyıcının iki yan kenarında aynı zamanda kullanım aşınma izi bulunmaktadır. Kazıyıcının boyutu 39,25x26,87x7,44 mm'dir. Tanımlı kazıyıcı dışında aynı zamanda bir adet kazıyıcı parçası bulunmaktadır. Parça çok küçük olduğundan tanımlanamamıştır. Bir adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası ile bir adet 2 cm'den küçük yonga üzeri kullanım aşınma izi bulunmaktadır.

Açık alan dolgularına genel olarak baktığımızda yontmataş buluntular oldukça az sayıdadır. Hammadde dağılımı tamamen Göllüdağ obsidiyenindendir, tekil olarak da siyah opak obsidiyen görülmektedir (şekil 38-a). Yontmataş buluntular bloğu soyma ve şekillendirme yongaları, yan dilgiler ve merkezi dilgiler ile temsil edilmektedir (şekil 38-b). Aletlere baktığımızda ise bir adet yonga üzeri kazıyıcı ve bir adet kırık kazıyıcı bulunmaktadır (şekil 38-c). Gerek buluntuların az sayıda olması gerek buluntu topluluğunun yalnızca yonga ve az sayıda dilgiden oluşması gerekse alet azlığı bina aralarının yapım artıklarının atıldığı yerler değil binaların damlarında yongalama yapılırken düştüğü yerler olduğunu düşündürtmektedir.

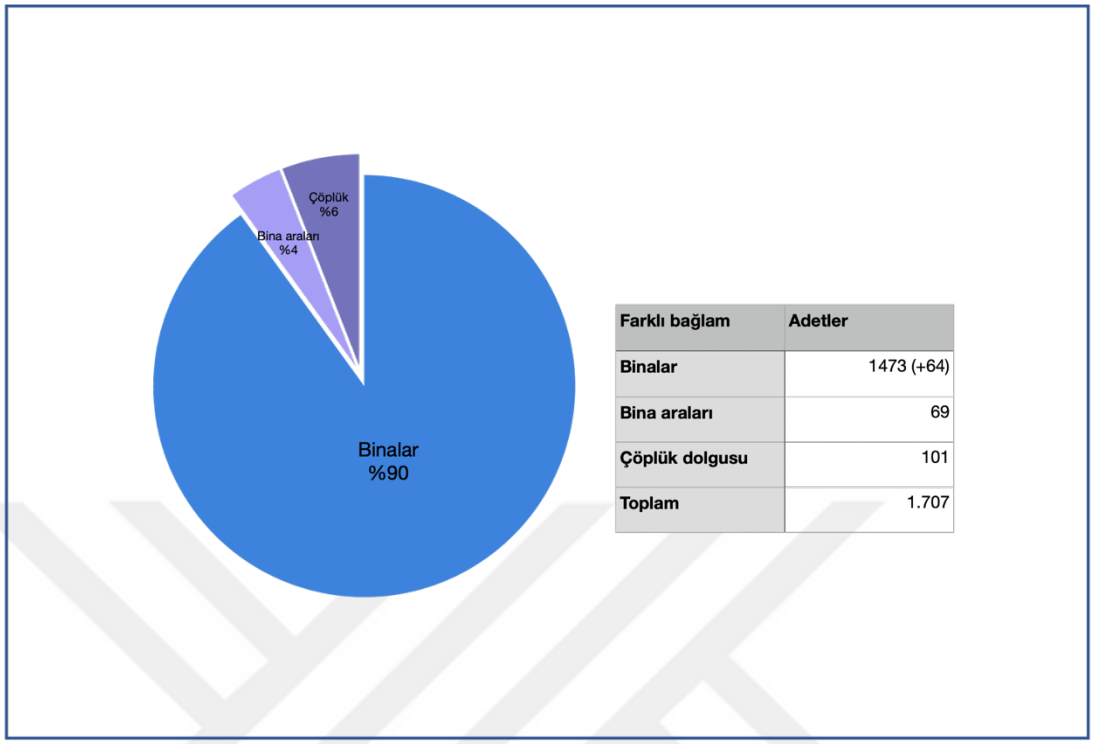
	Göllüdağ	Siyah opak
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	31	1
Yan dilgi	6	
Merkezi dilgi	3	

Şekil 38: Bina aralarına ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik oransal dağılımı.

ARA DEĞERLENDİRME

Şu ana kadar 1. bina grubunun yalnızca batı kısmı anlatılmıştır. Altı bina içi, üç bina arası dolgu ve bir çöplük dolgusuna ait toplam 1.707 adet obsidiyen analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

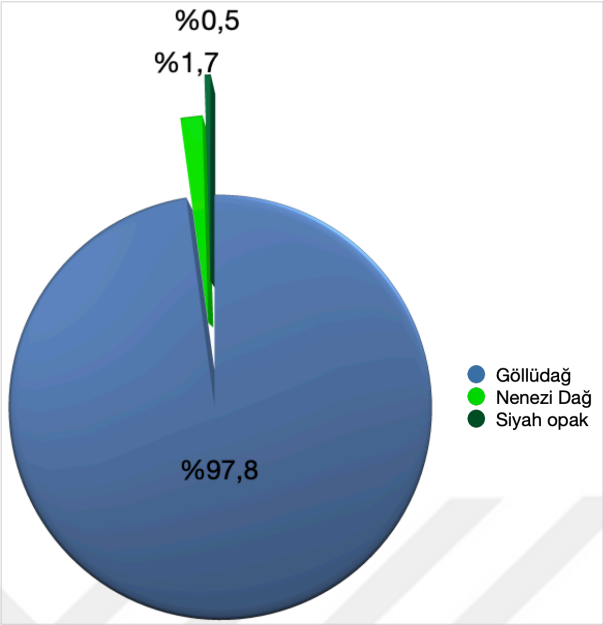
Analiz edilen malzemenin çok büyük bir kısmı (%90) bina içlerinden gelmektedir. Çöplük dolgusu (%6) ve bina aralarından (%4) gelen malzeme küçük bir grubu temsil etmektedir (Şekil 39).

Farklı bağlam	Adetler
Binalar	1473 (+64)
Bina araları	69
Çöplük dolgusu	101
Toplam	1.707

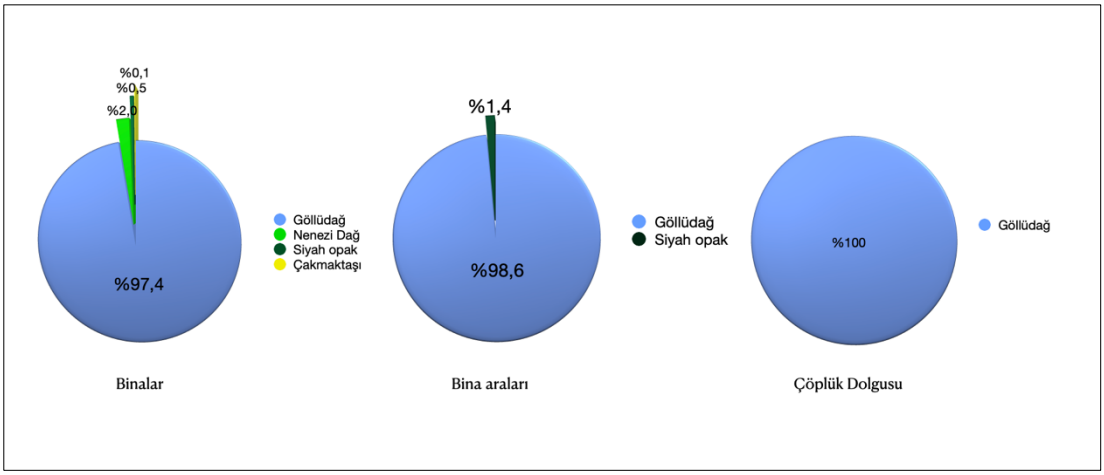
Şekil 39: 1. bina grubunun batı kısmı, obsidiyen buluntuların bağlamlara göre sayısal ve oransal dağılımı.

Hammadde dağılımları ise Göllüdağ obsidiyeninin binalar, bina araları ve çöplük dolgusunda en fazla tercih edilmiş obsidiyen olduğunu göstermektedir. Göllüdağ obsidiyeni 1668 adet, Nenezi Dağ obsidiyeni ise 29 adettir. Kaynağı belli olmayan siyah opak obsidiyen sekiz adet ve sarı renkli çakmaktaşı iki adet ile temsil edilmektedir. Göllüdağ obsidiyenini oluşturan grup toplam 64 parça olan toplu bir buluntuyu içermektedir. Yanı sıra Göllüdağ obsidiyenini sayısal olarak arttıran diğer etmen kırık parçalardır. Bununla birlikte Göllüdağ obsidiyeni ve Nenezi Dağ obsidiyeninin sayısal olarak farkı çok yüksek olduğundan Göllüdağ obsidiyenini sayısal olarak arttıran etmenlerin oransal etkisi düşüktür (şekil 40).

Şekil 40: 1. bina grubunun batı kısmı, obsidiyen buluntuların hammaddelere göre oransal dağılımı.

Buluntuların hammadde kaynaklarına göre mekânsal dağılımlarına baktığımızda ise bina içlerinin daha çeşitli olduğu, bina aralarında Göllüdağ obsidiyeninin görüldüğü fakat tekil olarak siyah opak obsidiyenin bulunduğu ve çöplük dolgusunda tamamen Göllüdağ obsidiyeninin bulunduğu görülmektedir (Şekil 41).

Şekil 41: 1. bina grubu batı kısmı, buluntuların hammadde ve mekânsal dağılımlarına göre oranları.

Teknolojik olarak baktığımızda üretimin tüm aşamaları görülmektedir. Çekirdekler buluntu topluluğunun çok küçük bir kısmını (%0,8) oluşturmaktadır. Toplam 13 adet çekirdeğin on adedi Göllüdağ obsidiyeninden, iki adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden ve bir adedi siyah opak obsidiyendendir. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan her iki çekirdek tek vurma düzlemli yonga çekirdeği olarak tanımlanmıştır. Siyah opak obsidiyenden olan çekirdek tek vurma düzlemli dilgi çekirdeğidir. Göllüdağ obsidiyeninden çekirdekler ise tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği, iki vurma düzlemli dilgi çekirdeği, tek vurma düzlemli yonga çekirdeği, iki vurma düzlemli yonga çekirdeği, çok vurma düzlemli yonga çekirdeği, platformu döndürülerek yongalanan çekirdek ve minik boyutlu çekirdek ile temsil edilmektedir. Çekirdekler arasında en yoğun karşılaşılan çekirdek tek vurma düzlemli yonga (beş adet) çekirdeğidir. İkinci sırada ise tek vurma düzlemli dilgi (iki adet) çekirdekleri ile iki vurma düzlemli yonga (iki adet) çekirdekleri yer alır (tablo 11).

Çekirdekler	Hammadde	Adet
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1 adet Göllüdağ 1 adet siyah opak	2
İki vurma düzlemli dilgi çekirdeği	Göllüdağ	1
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	3 adet Göllüdağ 2 adet Nenezi Dağ	5
İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	Göllüdağ	2
Çok vurma düzlemli yonga çekirdeği	Göllüdağ	1
Platformu döndürülerek yongalanan yonga çekirdeği	Göllüdağ	1
Minik boyutlu çekirdek	Göllüdağ	1
Toplam Çekirdek	*10 adet Göllüdağ, 2 adet Nenezi Dağ 1 adet siyah opak*	***13***

Tablo 11: 1. bina grubunun batı kısmı, çekirdeklerin sayısal dağılımı.

Nenezi Dağ obsidiyeninden olan çekirdeklere baktığımızda her iki çekirdek de minik boyutludur ancak boyutlarının küçük olması tükenmelerinden değil, gündelik basit üretim için yongalanmış olmalarından kaynaklanmaktadır.

Göllüdağ obsidiyeninden olan çekirdeklere baktığımızda çekirdeklerin buluntu topluluğu içerisindeki sayıca azlığı ve sonradan yonga çekirdeklerine dönüştürülmesi, yongalama sistemi ile ilgili doğrudan bilgi edinebilmemizi güçlendirmektedir. Bununla birlikte tutarlı olarak karşımıza çıkan bazı durumları tespit etmek mümkündür. Örneğin toplam 13 adet çekirdeğin dokuz adedinde doğal yüz bulunurken yalnızca dört adedinde doğal yüz görülmemektedir. Bu durum çekirdeklerin genellikle doğal yüzlerinin temizlenmeden yongalandığına veya yalnızca gerekli durumlarda temizlendiğine işaret etmektedir. Hazırlık aşamasına baktığımızda çekirdeklerin hiçbirinde omurga görülmemektedir. Bu durum çekirdeklerde yongalama hazırlığının yapılmadığını gösterse de omurgalı dilgilerden ve omurga izi taşıyan yan dilgilerden hazırlığın bazı durumlarda yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak yongalama yüzü açma dilgilerinin buluntu topluluğu içerisindeki oranı çok düşük olduğundan bu hazırlığın yalnızca gerekli görüldüğünde yapıldığı söylenebilir.

Yenileme işlemine baktığımızda çekirdekler içerisinde yenileme yapıldığını gösteren yalnızca bir örnek bulunmaktadır. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan bu çekirdeğin vurma düzleminin yenilendiği görülmüştür. Ardından Nenezi Dağ obsidiyeninden vurma düzlemi yenileme parçalarına bakılmış, aralarından bir parça çekirdek ile tümlenmiştir. Yenileme işlemi yapıldıktan sonra çekirdek üzerinde bir süre daha yongalama yapıldığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte buluntu topluluğu içerisindeki vurma düzlemi yenileme yongalarının varlığı bazı durumlarda yenileme işleminin yapıldığını göstermektedir. Benzer şekilde çekirdeklerin yongalama yüzlerinin nadiren yenilendiği çekirdeklerin yüzlerindeki hatalı çıkarım izlerinden ve yenileme elemanlarının sayıca azlığından anlaşılmaktadır. Çekirdekler içerisinde bir örnekte yongalama yüzü yenilenmediği için orta kısımda oluşan bombeden dolayı yongalamaya devam edilemediği görülmüştür.

Yongalama sistemine baktığımızda tek vurma düzlemli sistemle dilgisel yongalama iki adet ve iki vurma düzlemli sistemle dilgisel yongalama bir adet çekirdek ile temsil edilir. İki vurma düzlemli dilgi çekirdeğinin 1 platformu belirginken karşı yöndeki platformu belirsizdir. Benzer şekilde iki vurma düzlemli yonga çekirdeklerinde de yalnızca birer platformun belirgin olduğu diğer platformların daha küçük ve belirsiz olduğu görülmüştür.

Toplam 13 adet çekirdeğin beş adedi yonga üzerine yapılmış çekirdektir. Bunlardan bir adedi burin-like core olarak adlandırılan ve genellikle mikro dilgi üretimi ile ilişkilendirilen çekirdek tipindedir.

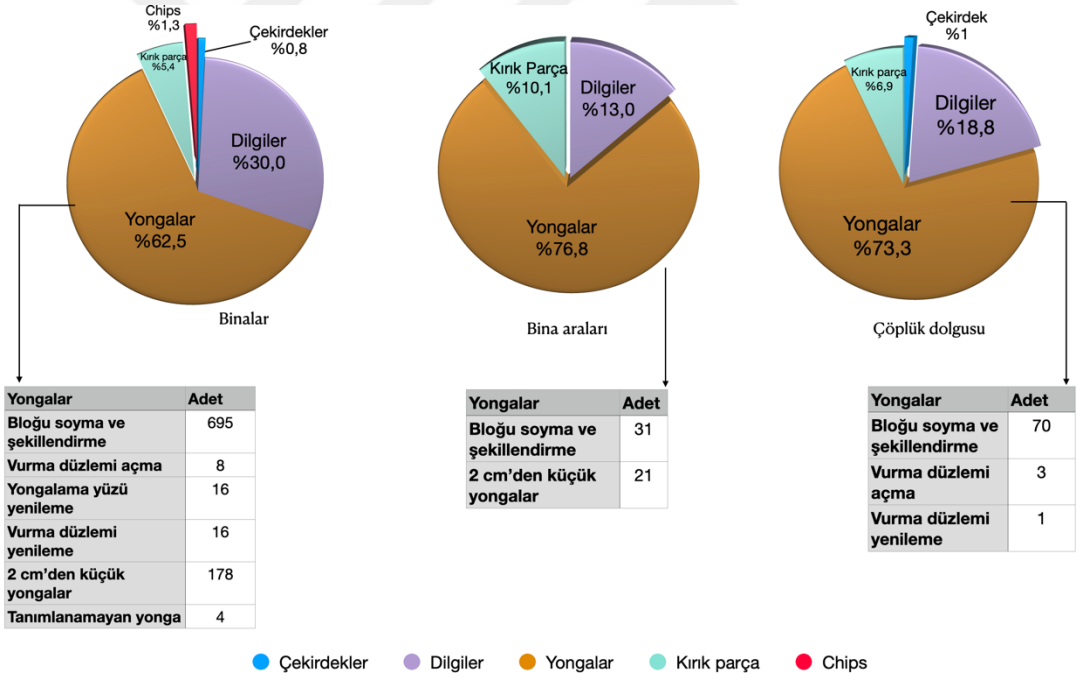
Siyah opak obsidiyenden olan çekirdeğe baktığımızda üzerinde yoğun perlit bulunmaktadır. Kendisi yongalanmaya uygun olmamasına karşın bazı kaliteli dokudaki kısımları değerlendirilmek istenmiş ve tek yönden dilgisel çıkarım yapılmıştır. Perlitli dokunun iç kısımlarda da devam ediyor olması yongalamayı güçleştirmiş ve bu nedenle bırakılmış olmalıdır. Bu durum, yongalamaya uygun olmasa da kaliteli dokudaki obsidiyenlerin değerlendirilmek istendiğini göstermektedir.

Çekirdeklerin hiçbiri özenli ve uzman bir yongalamaya işaret etmez. Genellikle doğal yüzleri temizlenmemiş ve hazırlık yapılmamıştır. Çekirdeklerin neredeyse yarısı yonga üzerinedir. İki adet çekirdekten birinin ağır işler diğerinin gündelik işler olmak üzere alet olarak kullanıldığı görülmektedir. Çekirdekler genellikle gündelik basit üretim ile ilişkilendirilebilecek niteliktedir.

Çekirdeklerin mekânsal dağılımlarına baktığımızda 13 adet çekirdeğin 12 adedi bina içlerinden gelirken bir adedi çöplük dolgusundan gelmiştir. Bina aralarında hiçbir çekirdeğe rastlanmamıştır.

Buluntu topluluğundaki diğer elemanlara baktığımızda bu topluluğun yarısından fazlasını yongalar oluşturmaktadır. Buluntuların mekânsal dağılımlarına baktığımızda ise bina araları ve çöplük dolgusu bina içlerinden daha farklı bir tablo sergilemektedir. Bina araları ve çöplük dolgusunda yongalar dilgilerden fazladır ancak bu fark bina içlerine kıyasla daha fazladır. Başka bir deyişle bina içlerinde dilgilerin oranı biraz daha fazla görünmektedir. Başka bir benzer tutarlılık ise bina

araları ve çöplük dolgusunda kırık parça oranı bina içlerine kıyasla daha fazladır. Kırık parçaların en fazla olduğu alan bina aralarıdır. Buluntu topluluğundaki çeşitliliğe baktığımızda da benzer bir tablo görünmektedir. Bina içerinde buluntu çeşitliliği daha fazladır. Bina araları ve çöplük dolgusu yalnızca dilgiler, doğal yüzlü ve doğal yüzlü olmayan yongalar ile kırık parçalardan oluşur. Bina içlerindeki buluntular ise çekirdekler, hazırlama yongaları, yenileme yongaları, tamamen doğal yüzlü yongalar, doğal yüzlü yongalar, doğal yüzü olmayan yongalar, 2 cm'den küçük yongalar, şekillendirme yongaları, kalem kıymığı ve chipsler ile temsil edilmektedir (şekil 42).

Yongalar	Adet
Bloğu soyma ve şekillendirme	695
Vurma düzlemi açma	8
Yongalama yüzü yenileme	16
Vurma düzlemi yenileme	16
2 cm'den küçük yongalar	178
Tanımlanamayan yonga	4

Yongalar	Adet
Bloğu soyma ve şekillendirme	31
2 cm'den küçük yongalar	21

Yongalar	Adet
Bloğu soyma ve şekillendirme	70
Vurma düzlemi açma	3
Vurma düzlemi yenileme	1

Şekil 42: 1. bina grubu batı kısmı obsidiyen buluntu topluluğunun teknolojik dağılımı.

Yongaların oransal olarak fazla olması bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının sayıca fazlalığından kaynaklanmaktadır. Bina içlerinde bloğu soyma ve şekillendirme yongaları toplam yonganın %76'sını, bina aralarında %60'ını, çöplük dolgusunda %95'ini oluşturmaktadır. Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları

içerisinde en fazla orana sahip olan yonga ise doğal yüzü olmayan yongalardır. Az miktarlarda hazırlama ve yenileme yongaları görülmektedir. Hazırlama ve yenileme yongaları bina içlerinde bulunmaktadır, bina aralarında bulunmaz, çöplük dolgusunda ise tekil olarak bulunur.

Yongalama yüzü açma parçalarının büyük bir kısmı (%72) omurgalı yonga şeklindedir. Vurma düzlemi açma parçalarının boyutları 55x53x10 mm iken omurgalı yonga olanların ortalama boyutları 42x28x16 mm'dir.

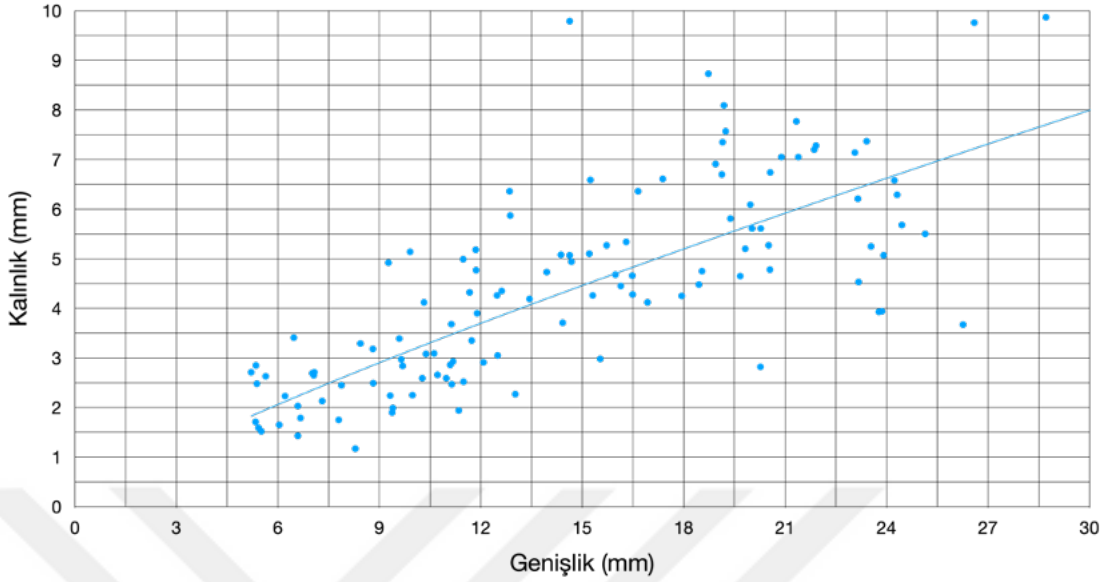
Yongalama yüzü yenileme yongalarında en sık karşılaşılan yenileme sebebi orantısız güç uygulanması sonucu yapılan yongalama hatalarıdır.

Vurma düzlemi yenileme parçaları ise yenilemenin yapıldığı andaki çekirdek boyutu ile ilgili bilgi edinebilmemiz açısından önemlidir. Yenileme yongalarının boyları çekirdeğin o andaki minimum genişliğini vermektedir. Yenileme yongalarının boyları 23 mm ile 57 mm arasında değişmektedir ve ortalamaları 40 mm'dir. Yongaların genişlikleri ise çekirdeğin o andaki minimum kalınlığını vermektedir. Yongaların genişlikleri 8 mm ile 44 mm arasında değişmektedir ve ortalamaları 24 mm'dir.

Dilgilere baktığımızda yan dilgiler, merkezi dilgiler, hazırlama dilgileri, yenileme dilgileri, ince dilgiler, yongamsı dilgiler ve patinalaşma nedeniyle teknolojik olarak tanımlanamayan dilgiler ile temsil edilmektedir. Dilgiler içerisindeki en büyük topluluğu merkezi dilgiler (%60) ve yan dilgiler (%30) oluşturmaktadır. Toplam 136 adet yan dilginin dört adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, bir adedi siyah opak obsidiyenden ve 131 adedi Göllüdağ obsidiyenindendir. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan yan dilgiler bir adet doğal yüzlü yan dilgi, iki adet arka omurga izi yaşıyan yan dilgi ve bir adet ön omurga izi taşıyan yan dilgi ile temsil edilmektedir. Siyah opak obsidiyenden yan dilgi ise bir adet doğal yüzlü yan dilgidir. Göllüdağ obsidiyeninden olan yan dilgilere baktığımızda en büyük grubu doğal yüzlü yan dilgiler oluşturmaktadır (84 adet) omurga izi taşıyan dilgiler arasında ise arka omurganın (37 adet) ön omurgaya (on adet) göre daha fazla yapılmış olduğu görülmektedir. Yan dilgilerin ortalama boyutları 41,69x14,82x4,33 mm'dir. Doğal yüzlü yan dilgilerin profilleri genellikle düz (64 adet) ya da çarpık (14 adet), nadiren de içbükeydir (altı

adet). Uç bitimlerine baktığımızda ise, genellikle sivri (17 adet) ya da yuvarlak (12 adet) daha az sayıda ise düz (yedi adet) ya da verevdir (üç adet).

Merkezi dilgilere baktığımızda toplam 282 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Tüm merkezi dilgiler toplam buluntu topluluğunun %16,54'ü ile temsil edilmektedir. Merkezi dilgilerin %37'si iki yönlü merkezi dilgi, %50'si tek yönlü merkezi dilgi ve %14'ü merkezi dilgiciktir. Aşıklı Höyük 2. Tabaka 2A-C evresinin yontmataş endüstrisinde dilgi ve dilgicikler iki ayrı endüstri olarak değil aynı endüstrinin içerisinde üretilirler. Dilgicik olarak tanımlanabilecek dar ve ince elemanlar ile dilgi olarak tanımlanan daha geniş ve kalın dilgilerin ölçüleri istatistiksel olarak aralarında geçişliliğin bulunduğu bir tablo sergilemektedir (şekil 43). Diğer bir deyişle minimum 5 mm genişlik ve 1 mm kalınlığa sahip dilgicikler ile maksimum 25 mm genişlik ve 9 mm kalınlığa sahip dilgiler arasındaki ölçü skalasında her iki grubu da birbirine bağlayan ölçülere sahip dilgicik ve dilgiler görülmektedir. Bu da farklı boyutlardaki dilgi çekirdeklerinden bu ölçü skalası içerisinde çeşitli boyutlarda dilgicik ve dilgi üretiminin aynı endüstri içerisinde yapıldığını göstermektedir. Bununla birlikte bu tez kapsamında bu iki grup dilgicik ve dilgi şeklinde ayrı başlıklar altında anlatılmıştır. Böylece boyutları daha küçük olan dilgiler (dilgicikler) özelinde bir kullanım farklılığının olup olmadığı sorgulanmıştır. Dilgiciklerin dilgilerden ayrılmasında kıstas olarak herhangi bir ölçü aralığı kullanılmamıştır. Ancak bina bazında yapılan analizde her bina için en ince ve dar örnekler dilgicik olarak ayrılmıştır. Aynı uygulama bina araları ve çöplükte de yapılmıştır.

Şekil 43: 1. bina grubu dilgi-dilgiciklerin kalınlık ve genişlik ölçülerinin dağılımı.

Tek yönlü merkezi dilgiler 140 adettir. Bir adedi siyah opak obsidiyenden, geri kalan merkezi dilgilerin tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Tek yönlü merkezi dilgiler en fazla mekânlardan gelmektedir. Ortalama boyutları 19,35x9,92x3,12 mm'dir. Tek yönlü merkezi dilgilerde en fazla uzunluk 54 mm olarak kaydedilmiştir. Tek yönlü merkezi dilgilerin 127 adedi merkez dışı akslı/çarpık ayırtlı, 13 adedi merkezi akslı/paralel ayırtlıdır. Profilleri genellikle düz (130 adet), çarpık (altı adet), çok az sayıda içbükeydir (dört adet). Uç bitimleri ise genellikle sivri (17 adet), az sayıda verev (yedi adet) ya da düzdür (üç adet). İki yönlü merkezi dilgilerin ise ortalama boyutları 51,56x12,35x4,78 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgilerin 98 adedi merkez dışı akslı/çarpık ayırtlı, altı adedi merkezi akslı/paralel ayırtlıdır. Profilleri genellikle düz (73 adet) ya da çarpık (26 adet), çok az içbükeydir (dört adet). Uç bitimleri ise genellikle sivri (on adet) ya da verev (yedi adet), çok az sayıda düzdür (iki adet).

Dilgiciklere baktığımızda toplam buluntu topluluğunun %2,22'sini, dilgi topluluğunun %14'ünü oluşturmaktadır. 38 adet dilgiciğin iki adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir. Teknolojik olarak okunabilen yalnızca beş adet dilgicik bulunmaktadır ve tamamı iki yönlü merkezidir. Dilgicikler arasında tüm olarak bulunan yalnızca 2 parça bulunmaktadır. Bunlardan

bir adedi 18 mm diğer ise 14 mm'dir. Dilgiciklerin ortalama genişlikleri 6,57 mm'dir. Ortalama kalınlıkları ise 1,92 mm'dir.

Yongalama yüzü açma dilgilerine baktığımızda tamamı Göllüdağ obsidiyeninden olan yedi adet yongalama yüzü açma dilgisinin dört adedi omurgalı, iki adedi yenileme omurgalı ve bir adedi ikincil omurgalıdır. Ortalama boyları 50,71x12,74x6,64 mm'dir.

Yontmataş buluntu topluluğunun önemli bir elemanı olan chipslere baktığımızda toplam 19 adet chips yalnızca bina içlerinden gelmektedir. Tamamı Göllüdağ obsidiyeninden olan chipsler, bulundukları mekânlarda yongalama işlemleri, yenileme işlemleri, alet yapım işlemleri gibi aktiviteler sırasında etrafa saçılan çok minik parçalardır. Vurma eylemi nedeniyle üzerlerinde taşıdıkları minik vurma yumruları ve hafif oval biçimleriyle kırık parçalardan ayrılmaktadırlar. Chipsler kazı esnasında gözden kolaylıkla kaçabilecek elemanlar oldukları için tamamı suda yüzdürme işlemi olan flotationun 2 mm'lik ayrımından gelmektedir. Chipslerin bulundukları binalar yongalama veya alet yapımı faaliyetleriyle ilişkilendirilebilecek binalardır.

1. bina grubunun batı kısmında toplam 1.705 adet obsidiyen bulunmaktadır. 1.705 adet obsidiyenin 1.043 adedi yonga (%61,17), 430 adedi dilgi (%25,21), 38 adedi dilgiciktir (%2,22).

Alet topluluğuna baktığımızda 1.043 adet yonganın 135 adedi alet, toplam 430 adet dilginin 181 adedi alet ve toplam 38 adet dilgiciğin 11 adedi alettir. Oransal olarak baktığımızda dilgiler yongaların 3 katından daha fazla bir oranda alete dönüştürülmüşlerdir. Yongaların %12,94'ü alete dönüştürülürken dilgilerin %42,09'u alete dönüştürülmüş ve dilgiciklerin %28,94'ü alete dönüştürülmüştür. Tüm aletler bir arada düşünüldüğünde toplam 329 adet alet, toplam buluntu topluluğunun %20,76'sını oluşturmaktadır.

Yonga üzeri aletlere baktığımızda, en fazla kullanım aşınma izi taşıyan aletlerin olduğu, daha az oranda çeşitli düzeltili aletlerin ve en az oranda tanımlı aletlerin olduğu görülmektedir. Dilgilerde ise en fazla çeşitli düzeltili aletlerin, daha az oranda tanımlı aletlerin ve en az oranda kullanım aşınma izi taşıyan aletlerin olduğu

görülmektedir. Dilgiciklerde en fazla oranda tanımlı aletler, daha az oranda çeşitli düzeltili aletler ve en az oranda kullanım aşınma izi taşıyan aletler görülmektedir (tablo 12). Yonga, dilgi ve dilgiciklerin dışında iki adet çekirdek kullanılmıştır. Bunlardan birinin ağır işler için kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Aletler	Tanımlı	Düzeltili	Kullanım	Toplam	Yüzde %
Yonga üzeri	18	51	66	135	%12,94
Dilgi üzeri	40	56	85	181	%42,09
Dilgicik üzeri	8	2	1	11	%28,94
Çekirdek	-	-	2		%15,38
Toplam	66	109	154	**329**	%19,29

Tablo 12: 1. bina grubunda görülen aletlerin taşımalıkları ve sayısal-oransal dağılımı.

1. bina grubundaki aletlere

1. Bulundukları bağlamlara göre,
2. Hammadde kaynaklarına göre,
3. Alet tiplerine göre,
4. Aletlerin taşımalıklarına göre

bakarak, bu 4 maddeye dayalı bir ayrım olup olmadığı anlamamız mümkün olacaktır.

1. bina grubunda toplam 329 adet alet bulunmaktadır. Bütün aletler, toplam buluntu topluluğunun %20,76'sını oluşturmaktadır. Aletlerin %92,40'ı bina içlerinden gelmektedir. %6,38'i çöplük alanından ve yalnızca %0,9'u bina aralarından gelmektedir. Bu haliyle, 1. Bina grubunun aletleriyle çok büyük oranda bina içlerinde karşılaşılır, çöplük alanından çok küçük bir grup gelmiştir ve bina aralarında aletler neredeyse görülmez.

Aletlerin hammadde kaynaklarına göre ayrımlarına baktığımızda, bina aralarında görülen toplam üç adet aletin yalnızca bir adedi siyah opak obsidiyenden iki adedi ise Göllüdağ obsidiyenindendir. Çöplük dolgusunda görülen toplam 21 adet aletin tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Bina içlerinde toplam 305 adet aletin yalnızca üç adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, bir adedi siyah opak obsidiyeninden ve geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir. Bina içleri, bina araları ve çöplük dolgusu bir arada düşünüldüğünde toplam 329 adet aletin %99,39'u Göllüdağ obsidiyeninden olması şaşırtıcıdır.

Aletlerin tipolojik dağılımına baktığımızda ise yonga üzeri tanımlı aletlerin (18 adet) %88,88'i (16 adet) kazıyıcıdır. Kazıyıcıların tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Kazıyıcı alt tiplerine baktığımızda ön kazıyıcı ve yarı çeper kazıyıcı çoğunluktadır. Yalnızca bir adet yan kazıyıcı görülmektedir. Çeper kazıyıcı görülmemektedir. Kazıyıcı düzeltileri genellikle sarp, daha az oranda yayvandır. Yonga üzeri aletlerde kazıyıcılar dışında tanımlı olarak yalnızca iki adet Göllüdağ obsidiyeninden kalem görülmektedir. Diğer yonga üzeri aletleri çeşitli düzeltililer ve kullanım aşınma izi taşıyan yongalar oluşturmaktadır. Düzelti tipleri içerisinde en yaygın olan ince düzeltidir. Çok az miktarda yayvan düzelti ve en az miktarda sarp düzelti görülür.

Dilgi üzeri aletlere baktığımızda tanımlı aletler (40 adet) arasında en fazla olan grup (%27) mikro kalemlerdir (11 adet). Mikro kalemler tek başlarına alet olmamakla birlikte mikrolit veya mikro alet yapımında taşımalık elde etmek için kullanılan bir tekniğin göstergesi olan üretim artığıdır. Mikro kalemler dışında en fazla /%17,5) karşılaşılan alet grubu çentiklilerdir. Bununla birlikte dilgi üzeri aletler budanmış dilgiler, büyük boyutlu aycıklar, deliciler, dişliler, kalemler, kazıyıcılar, sırtlı dilgiler, mikrolitler ve uçlu dilgiler olarak çeşitlidir ve aralarında diğerlerine kıyasla öne çıkan bir alet gurubu bulunmamaktadır. Dilgi üzeri tanımlı aletlerin dışında çeşitli düzeltili olanların düzelti tipleri ise başta sarp düzelti olmak üzere daha az oranda ince düzelti görülmektedir.

Dilgicik üzeri tanımlı aletlerde (sekiz adet) öne çıkan belirli bir alet tipi bulunmamaktadır. Aletler içerisinde mikrolit, çentikli, sırtlı dilgi ve mikro kalem bulunmaktadır. Aletlerin düzelti tipleri ise sarp düzeltidir.

Mikro kalemler (13 adet) merkezi dilgiler (sekiz adet), dilgicikler (iki adet) ve yan dilgilerden (üç adet) oluşmaktadır. Bir adet orta bitim dışındakilerin tamamı alt bitimdir. Bu durumda merkezi dilgi olarak tanımlanan mikro kalemlerin orta ve üst bitimlerinde doğal bir yüz olup olmadığı bilinemeyeceğinden taşımalık ayrımı anlamlı olmayacaktır. Bununla birlikte bir örnek dışındaki tüm mikro kalemlerin alt bitim olması tekrarlı bir tercihi göstermektedir. Aynı zamanda iki adet mikro kalem dışındakilerin tamamı sağ kenardan düzelti yapılmış ve sol kenardan kırılmıştır. iki adet mikro kalemin düzeltisi sol kenarda ve kırığı sağ kenardadır. Mikro kalemlerin genişlikleri 4 mm'den 14 mm'ye kadar değişiklik göstermektedir. Kalınlıkları ise 1 mm ile 5 mm arasındadır. Mikrolitler ve/veya mikro aletlerin yerleşme içerisinde bulunabilme sıklığı diğer aletlere kıyasla daha azdır. Bunun nedeni bu aletler avcılık veya hasat gibi işlerde kullanıldıklarından kullanıldıkları yerlerde düşme/kırılma/kaybolma ihtimallerinin yerleşme içi aktivitelerle ilgili olan aletlere kıyasla daha fazla olmasıdır. Mikrolit ve/veya mikro alet üretimi için kullanılan teknik bir parça olan mikro kalemler bize bu aletlerin varlığını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Mikro kalemlerin kendileri doğrudan alet olarak kullanılmasalar da bu parçalar aracılığıyla küçük boyutlu hayvan avcılığının ve hasat ile ilgili aktivitelerin yapıldığını gösteren aletlerin var olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer önemli alet grubu mikrolitlerdir. 1. bina grubun batı kısmında dört adet mikrolit bulunmaktadır. Mikrolitlerin bir adedinin alt bitimi kırık olduğundan formu tanımlanamamıştır. Diğer mikrolitin formu ise tipik değildir. Diğer iki mikrolit geometrik mikrolit grubuna girmektedir. Bunlardan biri üçgen diğeri aycık formludur.

Diğer alet grupları arasından budanmış dilgiler ve sırtlı dilgilere baktığımızda sırtlı dilgiler altı adet iken budanmış yalnızca bir adettir. Budanmış dilgi verev budanmış olarak tanımlanmıştır. Altı adet sırtlı dilginin ise dört adedi düz sırtlı iken iki adedi kavisli sırtlıdır.

Aletlerin taşımalıklara göre ayrımlarına baktığımızda yonga üzeri tanımlı aletlerin genellikle (%66,66) bloğu soyma ve şekillendirme yongalarından doğal yüzü

olmayan yongaların tercih edildiği görülür. Vurma düzlemi açma ve vurma düzlemi yenileme parçalarından 1'er örnek ve yongalama yüzü yenileme parçalarından iki adet örnek görülmektedir. Yonga üzeri tanımlı aletlerin %89'u kazıyıcıdır ve bu durum kazıyıcılar için genellikle doğal yüzü olmayan yongaların seçildiğini, hazırlama ve yenileme yongalarının nadiren tercih edildiğini göstermektedir. Yonga üzeri çeşitli düzeltili aletlere baktığımızda da benzer bir durum görülmektedir. Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları %96,07 oranında tercih edilmiştir. Yongalama yüzü yenileme ve vurma düzlemi açma parçaları yalnızca birer örnekle temsil edilmektedir. Aynı durum kullanım aşınma izi taşıyan yongalarda da görülmektedir. Kullanılmış yongaların %86,36'sı bloğu soyma ve şekillendirme yongalarından oluşur. 2'şer adet vurma düzlemi açma ve vurma düzlemi yenileme yongaları bulunmaktadır. Üç örnek ise yongalama yüzü yenileme yongası ile temsil edilmektedir. Elimizdeki veriler doğrultusunda yonga üzeri aletleri bütün olarak değerlendirdiğimizde, taşımalığa dayalı bir ayrımın yapılmış olabileceği, alete dönüştürmek için bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının tercih edilmiş gibi göründüğü, yenileme ve hazırlama yongalarının yalnızca nadiren alete dönüştürüldüğü söylenebilir.

Dilgi üzeri aletlerin taşımalıklarına baktığımızda yan dilgiler, iki yönlü merkezi dilgiler, tek yönlü merkezi dilgiler, yongamsı dilgiler ve yongalama yüzü yenileme dilgisi görülür. Tanımlı aletler içerisinde en fazla tek yönlü merkezi dilgiler (%40) ve doğal yüzlü yan dilgiler (%27,5) yer almaktadır. Bununla birlikte taşımalıklar ve alet tipleri arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle belirli alet tipleri için belirli taşımalık tercih etme durumu söz konusu değildir. Çeşitli düzeltili dilgiler içerisinde de en fazla sayıda tek yönlü merkezi dilgiler yer almaktadır. Bununla birlikte bu aletler merkezi dilgiler, yan dilgiler, yenileme dilgiler, yongamsı dilgiler gibi çeşitli dilgiler üzerine yapıldığından tek yönlü merkezi dilgilerin tercih edilme oranı (%24) bize bunlara özgü bir durumun var olduğunu gösterecek bir oran değildir.

1. bina grubunun doğu kısmına baktığımızda 1990 ve 1991 yıllarında kazılmış olan toplam beş bina bulunmaktadır. Yontmataş buluntuların sayıca az olması, sandık yöntemi ile toplama yapılmış olması, suda yüzdürme yapılmadığından küçük

buluntuların olmaması ve yapılan analiz sonucu binalar arasında kullanım farklılığına işaret edebilecek bir veri bulunmaması nedeniyle beş bina toplu olarak anlatılacak ve sonuç verilecektir (tablo 13).

		Taşımalık	Adet	Yüzde %	Genel oran
Çekirdekler		Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1	0,5	
		Tükenmiş çekirdek	1	0,5	
		Minik boyutlu çekirdek	1	0,5	
		Toplam çekirdek	***3***		**%1,50**
Dilgiler	Yan dilgiler	Doğal yüzlü	5	2,5	
		Ön omurga izi taşıyan	4	2	
		arka omurga izi taşıyan	2	1	
		Toplam yan dilgi	***11***		**%5,50**
	Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	13	6,5	
		Tek yönlü merkezi dilgi	44	22	
		"Y" biçimli merkezi dilgi	2	1	
		Dilgicik	7	3,5	
		Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***66***		**%33,00**
	Hazırlık-yenileme ve diğer	Yongalama yüzü açma dilgisi	3	1,5	
		Yongalama yüzü yenileme dilgisi	3	1,5	
		Yongamsı dilgi	5	2,5	
		Tanımlanamayan dilgi	1	0,5	
		Toplam dilgi	***89***		**%44,50**
Yongalar	Soyma-şekillendirme-hazırlık-yenileme	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	99		
		Omurgalı yonga	2	1	
		Yongalama yüzü yenileme yongası	3	1,5	
		Vurma düzlemi yenileme yongası	4	2	
		Toplam yonga	***108***		**%54,00**
TOPLAM			**200**		**100%**

Tablo 13: 1. bina grubu doğu kısmı, obsidiyen buluntuların teknolojik dağılımı.

1. bina grubunun doğu kısmında toplam beş binaya ait 200 adet obsidiyen analiz edilmiştir. Buluntuların yalnızca iki adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden ve 198 adedi Göllüdağ obsidiyenindendir.

Çekirdekler yalnızca üç adettir. Tamamı Göllüdağ obsidiyeninden olan çekirdekler, iki adet tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği ve bir adet tükenmiş çekirdek ile temsil edilmektedir. Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeklerden birinin iki yan yüzü doğaldır. Çekirdek, burin-like core olarak adlandırılan çekirdek tipindedir. Yan yüzü/kenarındaki tek bir düzlemden dilgi çıkarımı yapılmıştır. Burin-like core tipi çekirdekler genellikle yonga üzeri olurken bu örnekte yonga değil plaket kullanılmıştır. Çekirdeğin boyutları 61,79x30,53x15,56 mm'dir (şekil 44). Diğer tek vurma düzlemli çekirdek ise doğal yüz taşımaz. Çekirdekte omurga hazırlığı yapılmamıştır. Yongalama yüzünde hatalı çıkarım izleri bulunmaktadır. Yenileme yapılmadığı için yongalama bırakılmış gibi görünmektedir.

Şekil 44: 1. bina grubu doğu kısmında bulunan burin-like core tipi çekirdek (GT mekânı).

Bulunan üç adet çekirdekte omurga hazırlı görülmemesine karşın toplam üç adet omurgalı yongalama yüzü açma dilgisi (şekil 45) ve altı adet omurga izi taşıyan yan dilginin varlığı omurganın yapıldığını göstermektedir. Bununla birlikte omurgalı ve omurga izi taşıyan dilgiler toplam buluntu topluluğunun yalnızca %4,5'ini oluşturduğundan omurga hazırlığının gerekli görüldüğü durumlarda yapıldığı söylenebilir. Omurga izi taşıyan dilgiler içerisinde ön omurga izi taşıyanlar arka omurga izi taşıyanlardan daha fazladır.

Şekil 45: 1. bina grubu doğu kısmı omurgalı dilgiler.

Vurma düzlemi açma parçalarına baktığımızda ise toplam iki adet örnek omurgalı yonga şeklindedir. Bunlardan birinin omurgası olduğu diğerinin ise omurga

yapılmaksızın yonganın tümsekli formundan yararlanılarak vurma düzleminin açıldığı görülmektedir (şekil 46). Bu durum, çekirdeklerde omurganın yalnızca ihtiyaç duyulduğunda yapıldığını, form olarak uygun olan çekirdeklerde hazırlık yapmanın tercih edilmediğini desteklemektedir.

Şekil 46: 1. bina grubu doğu kısmı vurma düzlemi açma yongası (GT mekânı).

Çekirdeklerde hatalı yongalama izleri ve yenileme yapılmamasından kaynaklı yongalama yüzlerinin parça çıkartmayı engellediği için yongalamaya devam edilmediği görülmektedir. Benzer durum vurma düzlemlerinde de görülmektedir. Vurma düzlemleri yenilenmediği için giderek belirginliğini kaybetmektedir. Yongalama yüzü yenileme yongaları ve vurma düzlemi yenileme yongalarının azlığı bu durumu doğrulamaktadır. Yenileme yongaları toplam buluntu topluluğunun yalnızca %3,5'ini oluşturmaktadır.

Buluntu topluluğunun neredeyse yarısını bloğu soyma ve şekillendirme yongaları oluşturmaktadır (99 adet). Toplam buluntu topluluğunun %49,5'ini oluşturan bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının tamamı doğal yüzü olmayan yongalar ile temsil edilmektedir. Yongalardan iki adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, geri kalanı Göllüdağ obsidiyenindendir.

1. bina grubunun doğu kısmında bulunan toplam dilgi, toplam buluntu topluluğunun %44,5'ini oluşturmaktadır. Dilgiler içerisinde doğal yüzlü yan dilgiler yalnızca beş adettir. Merkezi dilgiler ise tek yönlü merkezi dilgiler başta olmak üzere (44 adet), iki yönlü merkezi dilgiler (13 adet), "Y" biçimli dilgiler (iki adet) ve dilgicikler (yedi adet) ile temsil edilmektedir. Tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 17,32x10,02x4,11 mm'dir. Genellikle merkez dışı akslı/çarpık ayırtlı olan tek yönlü merkezi dilgilerin profilleri düz ya da çarpık, uç bitimleri sivridir. İki yönlü merkezi dilgilerin ise ortalama boyutları 45,25x12,67x4,89 mm'dir. Genellikle merkez dışı akslı/çarpık ayırtlı olan tek yönlü merkezi dilgilerin profilleri düz ya da çarpık, uç bitimleri sivridir. Diğer dilgiler ise yongamsı dilgi (beş adet) ve yoğun patinadan dolayı tanımlanamayan dilgidir.

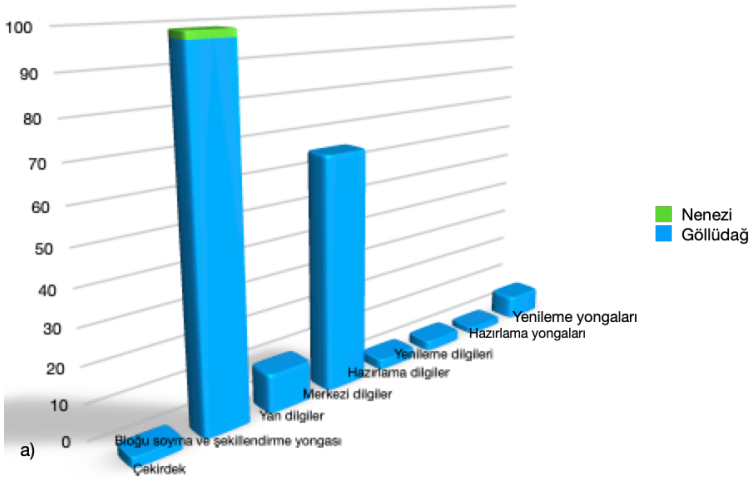
1. bina grubunun doğu kısmında toplam 200 adet obsidiyen bulunmaktadır. 200 adet obsidiyenin 108 adedi yonga (%54), 89 adedi dilgidir (%44,5). 108 adet yonganın 13 adedi, 89 adet dilginin ise 19 adedi alettir. Yüzdesel olarak baktığımızda dilgilerin alete dönüştürülme oranı (%21,34) yongaların alete dönüştürülme oranının (%12,03) bir buçuk katından daha fazladır.

Yonga üzeri aletler yalnızca kazıyıcılar ile temsil edilmektedir. Düzeltili ve kullanım aşınma izi taşıyan aletlere rastlanılmamaktadır. 13 adet kazıyıcının taşımalığına baktığımızda yalnızca bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının tercih edildiği görülmektedir. Kazıyıcı alt tipleri ön kazıyıcı (sekiz adet) ve yarı çeper kazıyıcı (beş adet) olarak ayrılmaktadır. Kazıyıcı düzeltisi tümünde sarptır.

Dilgi üzeri aletlere baktığımızda tanımlı aletler arasında yalnızca bir adet çentikli, bir adet sırtlı dilgi ve bir adet ön kazıyıcı yer almaktadır. Aletlerin büyük bir çoğunluğunu çeşitli düzeltili dilgiler oluşturmaktadır (11 adet). Beş adet de kullanım

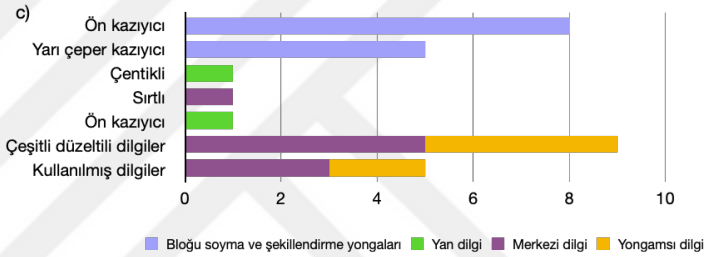
aşınma izi taşıyan dilgi görülmektedir. Dilgi üzeri aletlerin taşımalıklarına baktığımızda dilgiler arasında herhangi bir ayrım görülmemektedir. Yan dilgiler, merkezi dilgiler ve yongamsı dilgiler alet olarak kullanılmışlardır.

1. bina grubunun doğu kısmına genel olarak baktığımızda iki adet Nenezi Dağ obsidiyeninden yonga dışında buluntu topluluğunun neredeyse tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir (şekil 47-a). Yontmataş buluntu topluluğunun çoğunluğunu bloğu soyma ve şekillendirme yongaları oluşturmaktadır. Daha sonra merkezi ve daha az oranda yan dilgiler gelmektedir. Yenileme yongaları ise merkezi ve yan dilgilerden sonra en yoğun gruptur (şekil 47-b). Aletlere baktığımızda ise dilgi üzeri aletler yonga üzeri aletlerden daha fazladır. Yonga üzeri aletler yalnızca kazıyıcı ile temsil edilmektedir. Taşımalıklara baktığımızda tüm kazıyıcıların bloğu soyma ve şekillendirme yongalarından yapıldığı görülür. Dilgi üzeri tanımlı aletler ise çentikli, sırtlı dilgi ve ön kazıyıcı ile temsil edilmektedir. En fazla oranda çeşitli düzeltili dilgiler görülür. Daha az oranda ise kullanılmış dilgiler yer almaktadır. Taşımalıklara baktığımızda tanımlı aletler yan dilgi ve merkezi dilgidendir. Düzeltili ve kullanılmış dilgiler ise merkezi dilgiler ve yongamsı dilgilerdir (şekil 47-c).

b)

	Göllüdağ	Nenezi
Çekirdek	3	
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	97	2
Yan dilgiler	11	
Merkezi	66	
Hazırlama	3	
Yenileme	3	
Hazırlama yongaları	2	
Yenileme yongaları	7	

Şekil 47: 1. bina grubu doğu kısmı obsidiyen buluntuların hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımı.

2.5.4. 1. Bina Grubu Değerlendirme

3-4 JK, 3LM ve 4LM açmalarına karşılık gelen 1. bina grubu kapsamında, toplam 12 bina, üç bina arası ve bir çöplük dolgusuna ait obsidiyen buluntular analiz edilmiştir. 1. bina grubunda yapılan kazı çalışmaları hem eski kazı sistemi hem de yeni kazı sistemiyle yürütülmüştür. Eski ve yeni kazı sistemleriyle çalışılan binalar birbirinden baulk duvarı ile ayrılmış durumdadır. Bu baulk duvarının batısında kalan kısım yeni kazı sistemiyle, doğusunda kalan kısım ise eski kazı sistemiyle kazılmış olduğundan tez kapsamında yapılan obsidiyen analizleri 1. bina grubun batı kısmı ve doğu kısmı

olarak ayrı ayrı anlatılmıştır. Yeni kazı sistemi bina içlerinde buluntu yoğunlukları, kullanım alanları, yapı öğeleri, toprak nitelikleri gibi çeşitli kıstaslarla küçük birimlere ayrıldığından, yontmataş analizleri, bina içi kullanım alanlarının da tanımlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle 1. bina grubu yontmataş analizinde batı kısmına ağılık verilmiştir. Elde edilen sonuçlar bu bölümde doğu kısmı sonuçlarıyla birlikte değerlendirilecektir.

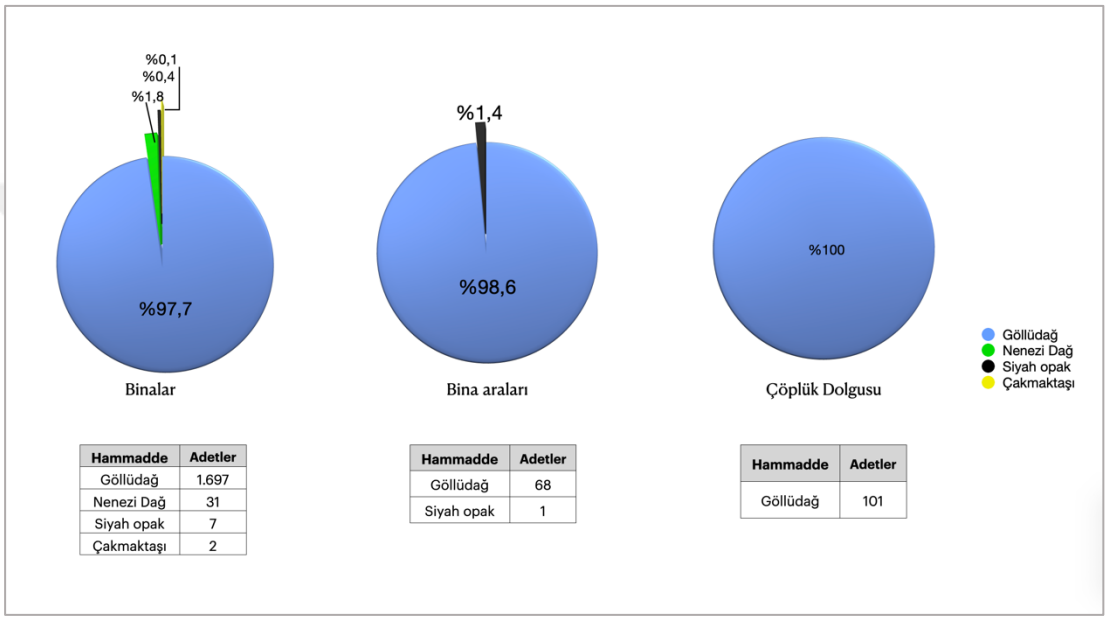
1. bina grubunu oluşturan binalar, bina araları ve çöplük dolgusuna ait obsidiyen buluntular, bulundukları bağlamlara göre ayrı tutularak analiz edilmiştir. Buradaki amacımız bina grubunu oluşturan mekânların yontmataş buluntular kapsamında kullanım farklılıklarını anlamak ve bina grubunu bütüncül şekilde yorumlamaktır. 1. bina grubu kapsamında analiz edilen toplam 12 bina, üç bina arası ve bir çöplük dolgusuna ait toplam 1.907 adet parça analiz edilmiştir. Bunların 1.737 adedi bina içlerinden, 69 adedi bina aralarından ve 101 adedi çöplük dolgusundan gelmektedir.

Hammadde

Analiz edilen 1.907 adet parçanın iki adedi çakmaktaşı, 1.905 adedi obsidiyendir. Bunların %91'i bina içlerinden, %4'ü bina aralarından ve %5'i çöplük dolgusundan gelmiştir. 3 farklı mekânsal bağlamın tamamında Göllüdağ obsidiyeni büyük bir farkla en çok tercih edilen obsidiyendir. Göllüdağ obsidiyeni içerisinde ise Kayırlı/Bitlikeler obsidiyeni baskındır. Çok az miktarda Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeni görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyeni de oldukça az bir miktarda karşımıza çıkmaktadır.

Göllüdağ obsidiyeni tüm mekânsal bağlamlardaki toplam buluntunun %98'ini oluşturmaktadır. Nenezi Dağ obsidiyeni toplam buluntunun %1,60'ını oluştururken kaynağı belli olmayan siyah opak obsidiyen %0,40'ını oluşturmaktadır. Siyah opak obsidiyenin ve çakmaktaşının varlığı dışında Göllüdağ obsidiyeni ve Nenezi Dağ obsidiyeninin oranları 1. bina grubunun batı ve doğu kısımlarında aynıdır. Hammaddelerin bağlamsal dağılımlarına baktığımızda hammadde açısından en

çeşitli alan bina içleridir. Bina içlerinde Göllüdağ obsidiyeni, Nenezi Dağ obsidiyeni, çakmaktaşı ve siyah opak obsidiyen bulunurken bina aralarında yalnızca Göllüdağ obsidiyeni ve siyah opak obsidiyen görülmektedir. Çöplük dolgusunda ise sadece Göllüdağ obsidiyeni görülmektedir (şekil 48).

Hammadde	Adetler
Göllüdağ	1.697
Nenezi Dağ	31
Siyah opak	7
Çakmaktaşı	2

Hammadde	Adetler
Göllüdağ	68
Siyah opak	1

Hammadde	Adetler
Göllüdağ	101

Şekil 48: 1. bina grubu obsidiyen buluntuların hammadde ve mekânsal dağılımları.

Teknolojik Analiz

1. bina grubunda üretimin tüm aşamaları görülmektedir. Bununla birlikte çekirdekler toplam buluntu topluluğunun çok küçük bir kısmını (%0,8) oluşturmaktadır. Çekirdeklerin hammaddelerine baktığımızda toplam 16 adet çekirdeğin 13 adedi Göllüdağ obsidiyeninden, iki adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden ve bir adedi siyah opak obsidiyendendir.

Göllüdağ obsidiyeninden çekirdeklerde tekrarlanan bazı özellikler, yongalama sistemi ile ilgili çıkarımlar yapmamızı mümkün kılmaktadır. Bu özelliklerden en belirgin olanı çekirdeklerin doğal yüzlerinin her durumda temizlenmediği, çoğu

zaman doğal bırakıldığıdır. Benzer şekilde eğer çekirdeğin formu yongalamaya uygunsa yongalama hazırlığı olan omurga yapılmamaktadır. Bununla birlikte omurgalı dilgiler ve omurga izi taşıyan dilgilerin varlığı, çekirdeklerin yalnızca gerekli durumlarda yongalamaya hazırlandığını göstermektedir. Omurga izi taşıyan dilgilere bakıldığında arka omurganın (41 adet) ön omurgaya (15 adet) kıyasla daha fazla yapılmış olduğu görülmektedir. Vurma düzlemi açma parçalarına baktığımızda on adet örneğin beş adedi omurgalı yonga şeklindedir. Omurgalı yongalar arasında bir örnek bombe taşımaktadır. Bu bombenin adeta omurga görevi gördüğü ve vurma düzleminin omurganın kendisine gerek kalınmadan açıldığı görülmektedir. Bu durum omurga hazırlığının bir kural olmadığını, yongalamanın bloğun biçimsel yapısına göre sürdürüldüğünü göstermektedir.

Yongalama yenileme aşaması ile ilgili buluntulara baktığımızda gerek çekirdeklerdeki yongalama sırasında oluşan deformeler gerek yongalamanın çoğu zaman yongalama yüzü yenilenmediği için bırakılması gerekse yenileme elemanlarının azlığı yongalama sırasında çekirdeğin çok sık yenilenmediğini göstermektedir. Bu durum, çekirdeklerin tükenene kadar yongalanması ve dilgi çekirdeklerinin yonga çekirdeklerine dönüştürülmesi üzerinden de doğrulanmaktadır. Yenileme elemanları arasında en sık vurma düzlemi yenileme yongaları (21 adet), daha az miktarda yongalama yüzü yenileme yongaları (19 adet) ve en az miktarda yongalama yüzü yenileme dilgileri (yedi adet) görülmektedir.

Yongalama ürünlerine baktığımızda buluntu topluluğunun çoğunluğunu yongaların oluşturduğu görülmektedir. Toplam 1.151 adet yonga içerisinde en büyük orana sahip olan elemanlar bloğu soyma ve şekillendirme yongalarıdır. Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları 1. bina grubunun batı kısmında toplam yonganın %76'sını; 1. bina grubunun doğu kısmında ise %92'sini oluşturmaktadır. Başka bir deyişle yongaların dilgilere oranla çok daha fazla olmasının nedeni bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının yonga oranlarını çok büyük ölçüde arttırmasıdır. 1. bina grubunun batı kısmına baktığımızda bloğu soyma ve şekillendirme yongaları en fazla oranda çöplük dolgusundan gelmektedir.

Dilgilere baktığımızda en büyük çoğunluğu merkezi dilgiler oluşturmaktadır. Merkezi dilgiler içerisinde ise tek yönlü merkezi dilgiler daha fazladır. Dilgi/dilgiciklerin minimum ve maksimum kalınlık ve genişliklerine bakıldığında elde edilen değerler arasında bir kesinti görülmez. Başka bir deyişle tek bir üretim içerisinde en ince ve dar örneklerden en geniş ve kalın örneklere kadar çeşitli boyutlarda dilgi üretilir. Bununla birlikte ince ve dar dilgiler ile geniş ve kalın dilgiler arasında kullanım farklılıklarının var olup olmadığını sorgulamak için küçük boyutlu dilgiler dilgicik olarak tanımlanmıştır. Buradaki küçük boyut kıstası mekân bazındaki gözlemlere göre değişmiştir.

Dilgi/dilgiciklerin yongalara oranı 1. bina grubunun tamamında hep daha az olmakla birlikte batı kısmında bina içleri, bina araları ve çöplük dolgusunda %13 ila %30 arasında iken 1. bina grubunun doğu kısmında bu oran %40'a çıkmıştır. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde ele alınacaktır.

Nenezi Dağ obsidiyeni, 1. bina grubunun tümünde toplam 31 adettir. Yeşilimsi saydam ve dumanlı, yeşilimsi çizgili ve yeşil mat renk ve dokularına sahip Nenezi Dağ obsidiyenlerinde en yoğun yeşilimsi saydam dumanlı grup (18 adet) görülmektedir. 31 adet Nenezi Dağ obsidiyeni yalnızca bina içlerinden gelmektedir. Bina içlerindeki Nenezi Dağ obsidiyenin dağılımı homojendir. Başka bir deyişle her binada görülür. Bununla birlikte Bina 44 (16 adet) ve Bina 51'de (yedi adet) diğer binalara kıyasla daha fazladır.

Nenezi Dağ obsidiyeninin üretimi ve kullanımına baktığımızda üretimin bütün aşamaları görülmektedir (tablo 14). İki adet çekirdeğin her ikisi de tek vurma düzlemli yonga çekirdeği ile temsil edilmektedir. Çekirdeklerde omurga hazırlığı görülmemektedir. Bununla birlikte omurga izi taşıyan yan dilgiler omurga hazırlığının yapıldığını göstermektedir. Her iki omurga izi taşıyan yan dilgi de arka omurga izi taşımaktadır. Çekirdekler minik boyutludur ve yoğun yongalama yapılmamıştır. Çekirdeklerden birinin vurma düzleminin yenilendiği görülmektedir. Nitekim aynı binada bir adet vurma düzlemi yenileme yongası söz konusu çekirdek ile tümlenmektedir. Çekirdek ile çekirdeğin vurma düzlemi yenileme yongasının tümlenmiş haline baktığımızda Nenezi Dağ obsidiyeninden yapılan üretimin

gündelik işler için ihtiyaç duyulan küçük ölçekli bir üretim gösterdiği söylenebilir. Çekirdeğin boyutları 38,34x30,68x21,12 mm'dir.

Teknoloji	Renk ve doku	Adet	Bina
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	Yeşil mat	1	44
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	Yeşil mat	1	51
Vurma düzlemi yenileme yongası	Yeşil mat	1	44
Yongalama yüzü yenileme yongası	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	51
Arka omurga izi taşıyan yan dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	49
Arka omurga izi taşıyan yan dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	51
Doğal yüzlü yan dilgi	Yeşil mat	1	51
Doğal yüzlü yan dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	44
İnce dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	48
Yongamsı dilgi	Yeşil mat	1	50
Yongamsı dilgi	Yeşil mat	1	45
Dilgicik	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	51
Dilgicik	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	44
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	Yeşilimsi saydam dumanlı	8	44
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	Yeşilimsi saydam dumanlı	2	GV
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	Yeşilimsi saydam çizgili	2	44
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	Yeşil mat	2	44
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	Yeşil mat	1	49
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	51
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	Yeşilimsi saydam çizgili	1	51
Kırık parça	Yeşilimsi saydam çizgili	1	45
TOPLAM		**31**	

Tablo 14: Nenezi Dağ obsidiyeninin teknolojik dağılımı.

Nenezi Dağ obsidiyeninden diğer elemanlara baktığımızda buluntu topluluğunun çoğunluğunu bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının oluşturduğu görülür. Bloğu soyma yongalarının boyutları küçüktür ve doğal yüz görülmemektedir. Yongalardan bir adedinin daha önce vurma düzlemi yenileme parçası ile tümlenen çekirdekten çıkartıldığı görülmektedir. Bununla birlikte yenileme yongası ve çekirdek aynı binada bulunurken söz konusu yonga başka bir binada bulunmuştur.

Dilgilere baktığımızda iki adet doğal yüzlü yan dilgi, bir adet ince dilgi, iki adet dilgicik ve iki adet yongamsı dilgi Nenezi Dağ obsidiyeninden nitelikli bir dilgi üretimi yapılmadığını göstermektedir.

Siyah opak obsidiyen ise yalnızca Bina 51, Bina 50 ve Bina 50 ile Bina 49 arasında görülür. Siyah opak obsidiyenden bir adet çekirdeğe bakıldığında yongalamaya elverişli olmayan (yoğun perlitli yapı) özelliklerine rağmen tek bir vurma düzleminden dilgi çıkarımı yapıldığı görülür. Çekirdeğin iç yapısı nedeniyle çıkarıma devam edilememiş ve bırakılmıştır. Aşıklı insanlarının hammaddeye erişim konusunda sorun yaşamadıkları bilinmektedir. Öyleyse neden verim alamayacakları bir yongalama yaptıklarını sorguladığımızda söz konusu çekirdeğin dilgi çıkarımı yapılan alanının oldukça kaliteli bir yapıda olması nedeniyle verim alamayacak olsalar bile ellerindeki iyi malzemeyi değerlendirmek istedikleri söylenebilir. Siyah opak obsidiyen bir adet çekirdeğin dışında tek yönlü merkezi dilgi, doğal yüzlü yan dilgi, yonga ve kırık parça ile temsil edilmektedir.

Tipolojik analiz

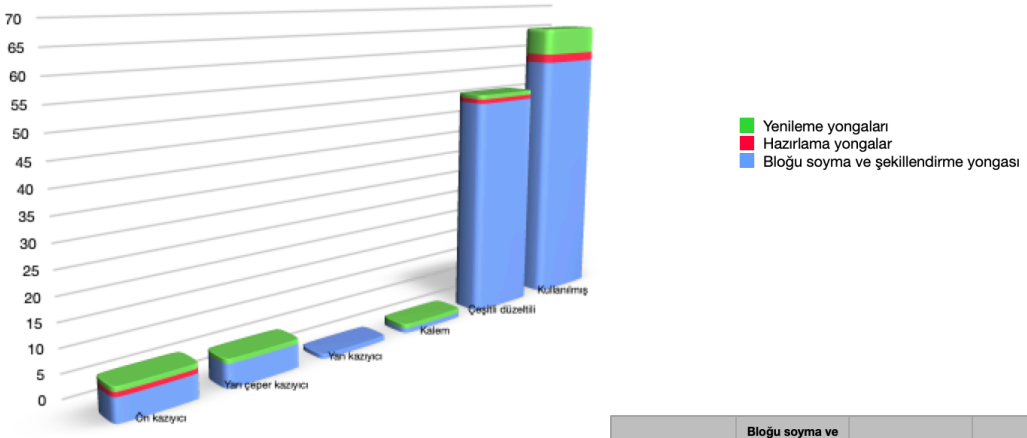
1. bina grubunun batı kısmında dilgilerin alete dönüştürülme oranı yongaların alete dönüştürülme oranından üç kattan daha fazladır. Doğu kısımda ise yongaların alete dönüştürülme oranı batı kısımla neredeyse aynı iken dilgilerin alete dönüştürülme oranı yongalarınkinden yine fazla olmakla birlikte batı kısma kıyasla çok daha düşüktür. Bununla birlikte hem batı kısımda hem doğu kısımda aletlerin toplam buluntu topluluğuna oranı çok yakındır.

Yonga üzeri aletlere baktığımızda batı kısımda kullanılmış olan yongaların oranı çeşitli düzeltili yongalardan ve tanımlı alet olan yongalardan daha fazladır.

Doğu kısımda ise kullanılmış yongalara ve çeşitli düzeltili yongalara rastlanılmamaktadır. Yonga üzeri aletler yalnızca kazıyıcılar ile temsil edilmektedir. Dilgi üzeri aletlerde ise her iki alanda en fazla çeşitli düzeltili dilgiler ile karşılaşılmaktadır.

Aletlerin hammadde dağılımına baktığımızda her iki alanda da aletlerin %99'unun Göllüdağ obsidiyeninden yapıldığı görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyeninden ve siyah opak obsidiyenden olan aletler yalnızca birkaç adet ile sınırlıdır.

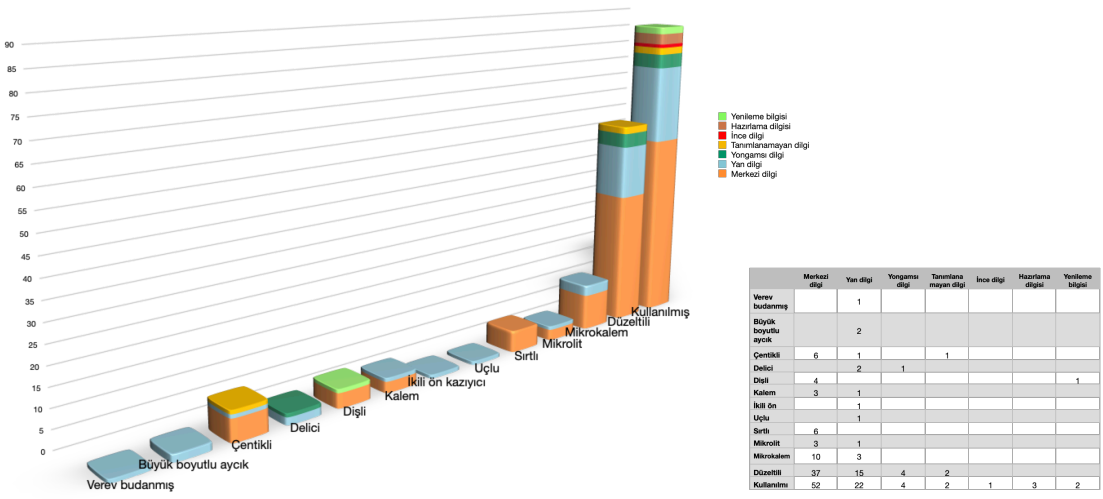
Aletlerin tipolojik dağılımına baktığımızda ise yonga üzeri aletlerin neredeyse tamamı kazıyıcılar ile temsil edilmektedir. Kazıyıcıların alt tipleri ise batı kısımda çoğunlukla ön kazıyıcı ve yarı çeper kazıyıcıdır. Çeper kazıyıcı görülmez, yan kazıyıcı tekildir. Doğu kısımda yalnızca ön kazıyıcı ve yarı çeper kazıyıcı görülür. Her iki alanda da kazıyıcı düzelti tipleri sarptır. Kazıyıcı taşımalıkları batı kısımda daha çeşitlidir. Doğu kısımda yalnızca bloğu soyma ve şekillendirme yongaları görülürken batı kısımda daha fazla oranda bloğu soyma ve şekillendirme yongaları görülürken, daha az oranlarda hazırlama ve yenileme yongalarından olan kazıyıcılar ile de karşılaşılmaktadır. Batı kısımda bulunan çeşitli düzeltili ve kullanım aşınma izi taşıyan aletlerde de taşımalık olarak bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının tercih edildiği, alete dönüştürmek için hazırlama ve yenileme parçalarının nadiren seçildiği görülmektedir (şekil 49). Doğu kısımda kazıyıcı dışında yonga üzeri alet görülmezken batı kısımda iki adet yonga üzeri kalem görülmektedir.

	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	Hazırlama yongalar	Yenileme yongaları
Ön kazıyıcı	5	1	1
Yarı çeper kazıyıcı	5		1
Yan kazıyıcı	1		
Kalem	1		1
Çeşitli düzeltili	49	1	1
Kullanılmış	57	2	6

Şekil 49: 1. bina grubu batı kısmı yonga üzeri aletlerin taşımalıklarına göre sayısal ve oransal dağılımları.

Dilgi üzeri aletlere baktığımızda tanımlı aletler 1. bina grubunun batı kısmında çok daha çeşitlidir. Doğu kısımda tanımlı aletler yalnızca birer örnek ile çentikli, sırtlı dilgi ve ön kazıyıcı ile temsil edilirken batı kısımda çentikliler, büyük boyutlu aycıklar, dişliler, kalemler, kazıyıcılar, sırtlı dilgiler, uçlu dilgiler, mikro kalemler ve mikrolitler görülmektedir. Bu aletler arasında en fazla karşılaşılan grup mikro kalemler olmakla birlikte aletler arasında öne çıkan bir grup bulunmamaktadır. Batı ve doğu kısımda dilgi üzeri aletler merkezi dilgiler, yan dilgiler ve yongamsı dilgiler üzerine yapılmışlardır. Batı kısımda ayrıca az bir oranda yongalama yüzü yenileme dilgisi de görülmektedir. Dilgi üzeri aletler ile taşımalık arasında tercih bağlamında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır (şekil 50).

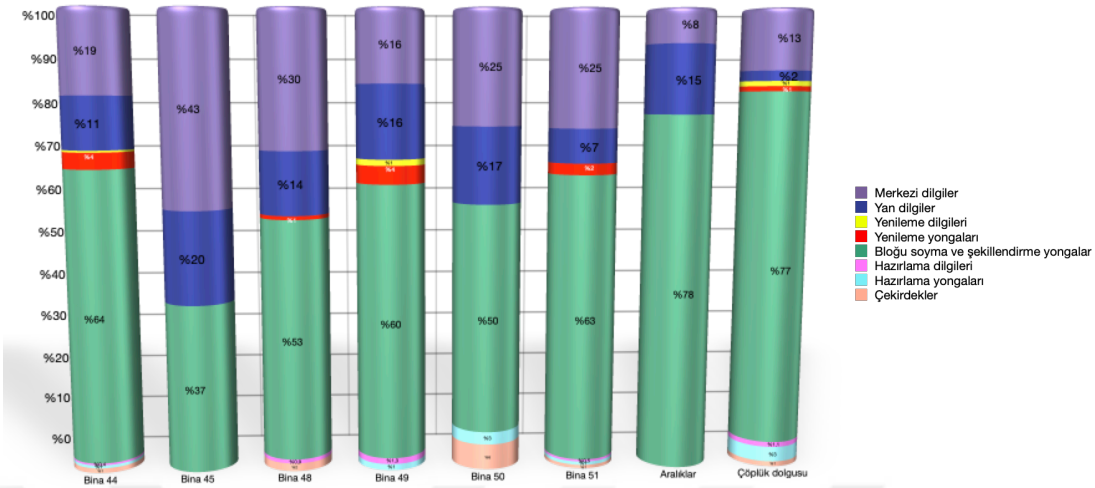
	Merkezi dilgi	Yan dilgi	Yongamsı dilgi	Tanımlana mayan dilgi	İnce dilgi	Hazırlama dilgisi	Yenileme bilgisi
Verev budanmış		1					
Büyük boyutlu aycık		2					
Çentikli	6	1		1			
Delici		2	1				
Dişli	4						1
Kalem	3	1					
İkili ön		1					
Uçlu		1					
Sırtlı	6						
Mikrolit	3	1					
Mikrokalem	10	3					
Düzeltili	37	15	4	2			
Kullanılmı	52	22	4	2	1	3	2

Şekil 50: 1. bina grubunda görülen dilgi aletlerin sayısal ve oransal dağılımı.

Sonuç olarak, 1. bina grubunun batı ve doğu kısmı olarak ayrı şekilde anlatılmasının nedeni batı kısmında yer alan Bina 44, Bina 45, Bina 48, Bina 50, Bina 51 ile üç bina arası ve çöplük dolgusunun ikinci kazı dönemi metodolojisi ile kazılmış olmasıdır.

Doğu kısmında yer alan GY, GV, GP, GT ve HE isimli binalar ise ilk kazı dönemi metodolojisi ile kazılmışlardır. Bu durum ikinci kazı döneminde kazılan binaların buluntuları ile ilk kazı döneminde kazılan binaların buluntuları arasında bir farklılık ortaya çıkartmaktadır. Bu farklılık birinci ve ikinci dönem kazıları sırasında açığa çıkartılan binaların Aşıklı insanları tarafından farklı amaçlarla kullanılmış olduklarını göstermemektir, farklı kazı tekniklerinin farklı buluntuları daha yoğun veya az ya da hiç yokmuş gibi görünmesine neden olduğunu göstermektedir. Söz konusu binalar stratigrafik olarak aynı bina grubu içerisinde yer almaktadır. Bununla birlikte stratigrafik olarak aynı bina grubu içerisinde yer alan binalar kendi aralarında farklı kullanım amaçları ile birbirinden ayrılabilirler. Bu nedenle 1. bina grubundaki tüm binalar, aralıklar ve dolgular birbirinden ayrı olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlarla binaların kullanım alanlarının farklılık gösterip göstermediği sorgulanmıştır. Yanı sıra bu farklılıkların kullanım alanları ile mi yoksa kazı teknikleri ile mi ilgili olabileceğinin saptanabilmesi içi her iki kazı döneminde çalışılan binalar birbirinden ayrı olarak ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlar bu iki kazı dönemine ait binalar arasındaki farkın kazı tekniklerinden kaynaklanıyor olabileceği yönündedir. Yontmataş endüstrisi içerisinde binaların kullanım amaçlarına dayalı bir ayrıma işaret edebilecek keskin bir farklılık bulunmamaktadır (şekil 51). Birinci ve ikinci kazı dönemlerinde kazılan binaların arasındaki farklılık minik boyutlu parçalar konusunda açığa çıkmaktadır. Örneğin yongalar içerisinde 2 cm'den küçük yongalar olarak tanımlanan minik boyutlu yongalara 1. bina grubunun doğu kısmında rastlanmazken batı kısmında bu yongalar tüm yongaların yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır. Benzer şekilde kırık parçaların da oranı batı kısımda doğu kısmına kıyasla daha fazladır. Binaların kullanımları ile ilgili en önemli verilerden biri de chipslerdir. Chipsler, bulundukları alanlarda yongalama, alet yapma ve yenileme işlerinin yapıldığını göstermektedirler. Chipsler 1. bina grubunun yalnızca batı kısmında bulunmuşlardır. Chipslerin özellikle taban üstünden gelmesi direkt o alanda yongalama veya aletler ile ilgili faaliyetlerin yapıldığını göstermektedir. Bina 44, chipslerin bulunduğu iki odalı bir binadır. Binanın kuzey odası (Sp. 249) güney odasından (Sp. 250) daha yoğun bir konsantrasyon göstermektedir. Her iki odanın taban üstü buluntularına baktığımızda kuzey odanın taban üstünde chipsler görülmektedir. Yoğun kullanımdan dolayı aşınan ve yuvarlanan kenarları olan

yongalar, aletler ve chipslerin bulunması ve yongalama artıklarının bulunmaması bu alanın bir faaliyet alanı olma ihtimalini güçlendirmektedir. Benzer şekilde güney odanın taban üstündeki buluntular çoğunlukla aletlerden oluşur ve yongalama artıkları bulunmamaktadır. Bu durum bu alanın gündelik işler ile ilişkili bir alan olduğunu düşündürtmektedir. 1. bina grubunun doğu kısmında sandık ile toplama yapılmış olduğundan binaların taban üstü ile bina dolgularına ait buluntuları birbirinden ayırt etmek mümkün olamamıştır. Yanı sıra suda yüzdürme yapılmadığından özellikle chips gibi küçük boyutlu parçalara veya mikro aletlere rastlanmamaktadır. Çekirdekler, yongalamanın ilk ürünleri, yenileme parçaları ve üretim zincirinin diğer elemanlarına bakıldığında ise oransal bazı farklara karşın hiçbir ayrım bulunmamaktadır.

	Çekirdekler	Hazırlama yongaları	Hazırlama dilgileri	Bloğu soyma ve şekillendirme	Yenileme yongaları	Yenileme dilgileri	Yan dilgiler	Merkezi dilgiler
Bina 44	5	3	2	300	17	2	54	87
Bina 45				18			10	21
Bina 48	2		1	61	1		16	35
Bina 49		1	1	45	3	1	12	12
Bina 50	2	1		18			6	9
Bina 51	3	3	2	253	10		30	103
Aralıklar				31			6	3
Çöplük	1	3	1	70	1	1	2	12

Şekil 51: 1. bina grubuna ait obsidiyen buluntuların bulundukları bağlamlara göre sayısal ve oransal dağılımı.

2.5.5. 2. ve 3. Bina Grupları

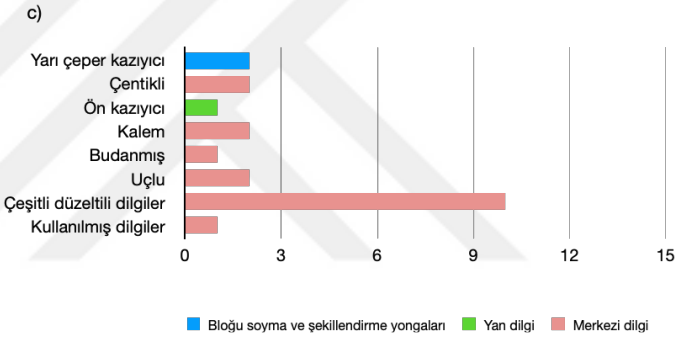
2. bina grubunda HB, HA, DA, GS, GR ve HC isimleriyle toplam altı bina yer almaktadır. Altı binanın tamamı ilk dönem kazı sistemiyle kazılmıştır. 3. bina grubunda ise GO, GM, DN, DM, DK, DJ, DL, DG, CV ve CU isimleriyle on bina görülmektedir. Bu binalar arasından DG ve CV binalarının üst evreleri diğer binalar ile birlikte ilk dönem kazıları sırasında çalışılmış, söz konusu iki binanın alt evreleri ise 2021 kazı sezonunda çalışılmıştır. Bu bölümde, daha önce detaylıca ele alınan 1. ve 4. bina gruplarının sonuçları ile karşılaştırma yapabilmek adına 2. ve 3. bina gruplarının yontmataş buluntuları yalnızca sayısal ve istatistiksel olarak verilecektik.

2. bina grubuna genel olarak baktığımızda toplam 144 adet obsidiyenin bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, geri kalanı ise Göllüdağ obsidiyenindendir (şekil 52-a). Yontmataş buluntuların büyük bir çoğunluğunu biraz daha fazla olmak üzere dilgiler ve bloğu soyma yongaları oluşturmaktadır. Dilgiler içerisinde tek yönlü merkezi dilgiler çoğunluktadır. Hazırlama dilgileri, hazırlama yongaları ve yenileme dilgileri birer örnek ile temsil edilirken yenileme yongaları bunlar arasında biraz daha fazla bir orandadır (şekil 52-b). Aletlere baktığımızda yonga üzeri aletler yalnızca iki adet kazıyıcı ile temsil edilmektedir. Kazıyıcıların taşımalıkları bloğu soyma yongasıdır. Dilgi üzeri aletler yonga üzeri aletlerden daha fazladır. Dilgi üzeri aletler içerisinde ise çeşitli düzeltili dilgiler tanımlı aletlere kıyasla daha fazla orandadır. Tanımlı aletler arasında çentikli, kazıyıcı, budanmış dilgi, uçlu dilgi ve kalem yer almaktadır. Bunlar arasında yalnızca kazıyıcının taşımalığı yan dilgi iken diğerlerinin taşımalığı merkezi dilgidir. Çeşitli düzeltili ve kullanılmış dilgilerin ise taşımalıkları tamamen merkezi dilgidir (şekil 52-c).

b)

	Göllüdağ	Nenezi Dağ
Çekirdek	5	
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	56	
Yan dilgiler	13	
Merkezi dilgiler	58	1
Hazırlama dilgileri	1	
Yenileme dilgileri	1	
Hazırlama yongaları	1	
Yenileme yongaları	4	

Şekil 52: 2. bina grubuna ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımı.

2. bina grubuna ait toplam 144 adet obsidiyen analiz edilmiştir (tablo 15). 2. bina grubunda diğer bina gruplarında görülen yontmataş buluntulardan herhangi bir farklılık göze çarpmamaktadır. Hammadde dağılımına baktığımızda Göllüdağ obsidiyeni buluntu topluluğunun neredeyse tamamını oluşturur. Nenezi Dağ obsidiyeni tekil olarak bulunmuştur ve iki yönlü merkezi dilgi ile temsil edilmektedir. Buluntular içerisinde çekirdekler az orandadır. Toplam beş adet çekirdeğin tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Çekirdekler, çok vurma düzlemli yonga çekirdeği, iki vurma düzlemli yonga çekirdeği ve tükenmiş çekirdek ile temsil edilmektedir. Çekirdeklerde omurga hazırlığı görülmez ancak tekil olarak bulunan omurgalı dilgi ile az miktardaki omurga izi taşıyan dilgiler gerekli görüldüğü

durumlarda omurga hazırlığının yapıldığını göstermektedir. Yenileme ve hazırlama elemanlarının arasında en fazla oranda yenileme yongaları yer almaktadır. Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları yongalar arasında en fazla orana sahip olan gruptur. Dilgiler içerisinde ise merkezi dilgiler, yan dilgilerden daha fazladır. Merkezi dilgiler içerisinde ise tek yönlü merkezi dilgiler, iki yönlü merkezi dilgilerden biraz daha fazla oranda karşımıza çıkmaktadır.

	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Genel oran
Çekirdekler	Çok vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,69		
	İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	2	1,38		
	Tükenmiş çekirdek	2	1,38		
	Toplam Çekirdek	**5**			**%3,47**
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	8	5,50		
	Ön omurga izi taşıyan	3	2,08		
	arka omurga izi taşıyan	2	1,38	1 ön kazıyıcı	
	Toplam yan dilgi	***13***		1	**%9,02**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	26 (1 Nenezi Dağ)	18,05	6 düzeltili 2 kalem 1 budanmış	
	Tek yönlü merkezi dilgi	32	22,22	4 düzeltili 2 çentikli 2 uçlu 1 kullanım	
	Dilgicik	1	0,69		
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***59***		19	**%40,97**
Hazırlama-yenileme ve diğer	İnce dilgi	3	2,08		
	Yongalama yüzü açma dilgisi	1	0,69		
	Yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	0,69		
	Tanımlanamayan dilgi	1	0,69		
	Toplam dilgi	***78***			**%54,16**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	56	38,88	2 yarı çeper kazıyıcı	
	Omurgalı yonga	1	0,69		
	Yongalama yüzü yenileme yongası	3	2,08	1ön kazıyıcı	
	Vurma düzlemi yenileme yongası	1	0,69		
	Toplam yonga	***61***		3	**%42,36**
TOPLAM		**144**		**21**	**%100,00**

Tablo 15: 2. bina grubuna ait obsidiyenlerin teknolojik dağılımı.

3. bina grubuna ait toplam on binanın tamamı ilk dönem kazıları sırasında kazılmış binalardır. Bununla birlikte DG ve CV binalarının daha erken evreleri 2021 kazı sezonunda ikinci dönem kazı yöntemleri ve yaklaşımları ile kazılmıştır. Yapılan ön değerlendirme sonucu 3. bina grubunun ilk kazı döneminde kazılan binalara ait yontmataş buluntular 1., 2. ve 4. Bina gruplarına ait yontmataş buluntulardan hammadde, teknolojik ve tipolojik açıdan herhangi bir farklılığa sahip değildir. Bu nedenle aşağıda anlatılmak üzere 3. bina grubuna ait yontmataş buluntular içerisinde yalnızca ikinci dönem kazı çalışmaları sırasında açığa çıkartılan yontmataş malzeme seçilmiştir. Bu malzemenin geldiği binalar DG ve CV binalarıdır. Bu binalar değişen kazı ve belgeleme teknikleri nedeniyle 2021 kazı dönemi sırasında Bina 54 (DG binası) ve Bina 53 (CV binası) olarak adlandırılmışlardır. Aşağıda bu binalar yeni isimleri ile anılacaktır.

Bina 53 ve Bina 54'e ait toplam 91 adet obsidiyen analiz edilmiştir. Bunlardan 15 adedi Bina 54'ten 76 adedi ise Bina 53'ten gelmektedir. Bina 54'e ait yontmataş buluntular az sayıda yonga ve kırık dilgiler ile temsil edilmektedir. Aletler arasında tanımlı aletler bulunmaz, yalnızca birkaç örnekle sınırlı olmak üzere düzeltili ve kullanılmış parçalar bulunmaktadır. Bu hali ile binanın kullanımına ilişkin yeterli veri bulunmamaktadır.

Bina 53'e ait yontmataş buluntular ise tamamı Göllüdağ obsidiyeninden olan yan dilgiler, merkezi dilgiler, ince dilgiler, dilgicik ve yenileme dilgileri ile yongalar, kırık parçalar ve birkaç chips ile temsil edilmektedir. Bina 53'ün bina içi dolgusundan ve taban üzerinden toplama yapılmıştır. Taban üstlerinden gelen yontmataş buluntular bina içi aktiviteler ile ilgili doğrudan bilgi edinebilmemiz açısından önem taşımaktadır.

Bina 53'teki bina içi dolgudan biri diğerine kıyasla daha tutarlı bir birliktelik sunmaktadır. Söz konusu birimden gelen 15 adet parça yan dilgi, merkezi dilgi, dilgicik, az sayıda bloğu soyma ve şekillendirme yongası ve chipsler ile temsil edilmektedir. Aletlere baktığımızda ise beş adet aletin biri ön kazıyıcı, biri yarı çeper

kazıyıcı, biri dişli, biri mikrolittir. Dişli olan alet ön omurga izi taşıyan yan dilgi üzerinedir. Tüm olarak bulunan ve oldukça uzun olan dilginin boyutları 117,53x21,11x6,86 mm'dir. Dişli düzelti yapılan alet aynı zamanda yoğun kullanım aşınma izi taşımaktadır. Diğer bir önemli alet ise mikrolit denilebilecek sırtlı budanmış dilgiciktir. Aletin boyutları 22,23x7,76x2,36 mm'dir.

Bina 53'ün taban üzerindeki birimlerine baktığımızda ise üç taban ve çevresinden gelen obsidiyenler yan dilgi, merkezi dilgi, ince dilgi, dilgicik ve yenileme dilgileri ile az miktarda yonga, kırık parça ve chipsler ile temsil edilmektedir. Bu alandaki obsidiyenlere bakıldığında dilgilerin alt ve uç bitimlerinde budama işlemi yapıldığı anlaşılmıştır. Budama işlemi dilgilerin budanmış dilgi ve mikrolitlere dönüştürülmesi amacıyla yapılmaktadır. Söz konusu birimde bu işlemin artık (ıskarta) teknik parçası olan mikro kalemlere, mikrolite ve budanmış dilgilere rastlanmıştır. Toplamda 13 adet mikro kalem, dört adet budanmış dilgi ve bir adet aycık biçimli mikrolit görülmektedir. Mikrolitin boyutları 31,13x7,45x2,13 mm'dir.

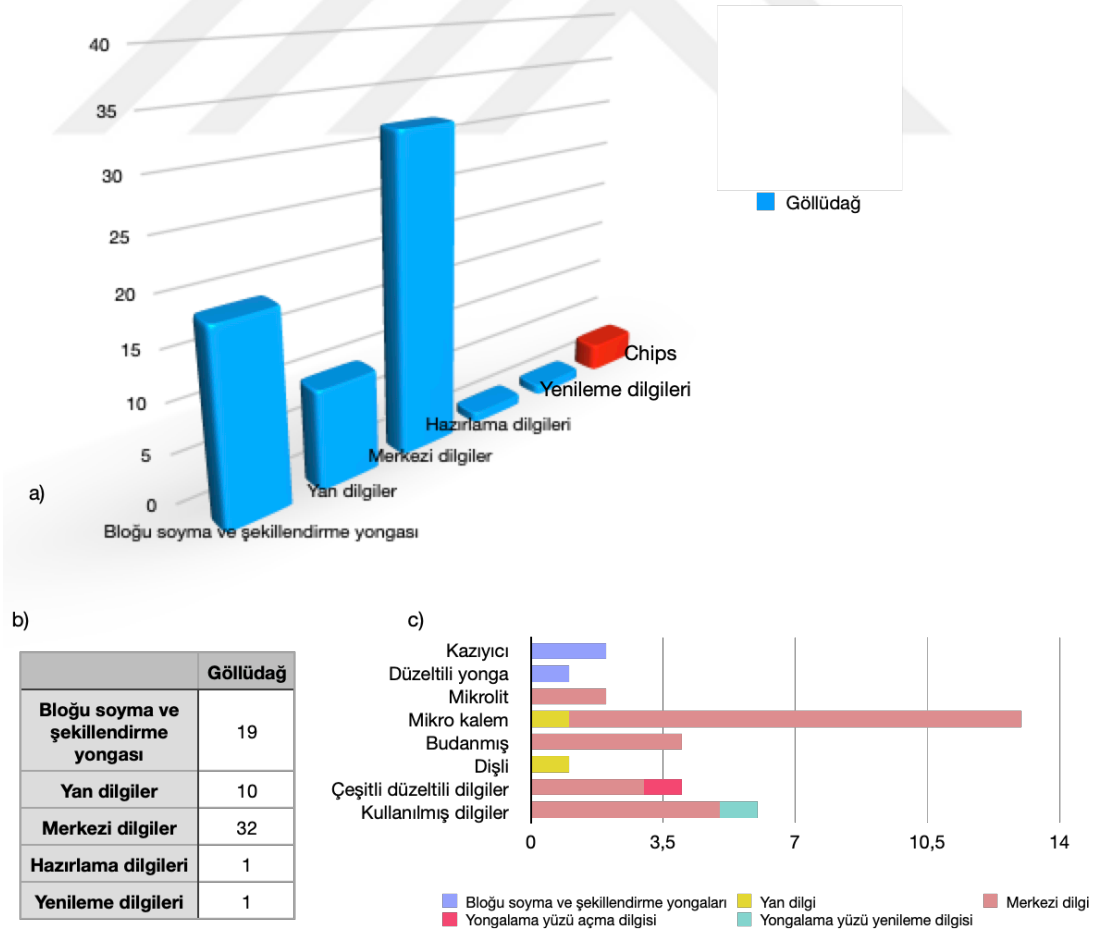
Bina 53'e genel olarak baktığımızda (tablo 16) yan dilgiler doğal yüzlü ve ön omurga izi taşıyan yan dilgiler ile temsil edilmektedir. Yan dilgilerin bir adedi dışında tamamı kırık olarak bulunmuştur. Tüm olan dilginin boyu 117 mm'dir. Geri kalanının ortalama genişlik ve kalınlığı 13,56x3,94 mm'dir. Merkezi dilgilere bakıldığında toplam 27 adet merkezi dilginin 19 adedi tek yönlü merkezi ve sekiz adedi iki yönlü merkezi dilgidir. Tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 12,41x3,47 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları ise 11,26x3,26 mm'dir. Bir adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Omurga taşıyan dilgi kırık olarak bulunmuştur ve boyutları 15,82x6,4 mm'dir.

	Taşımalık	Adet	Yüzde %	Alet	Genel oran
Yan dilgiler	Doğal yüzlü	6	7,89	1 mikro kalem 1 dişli	
	Ön omurga izi taşıyan	4	5,26		
	Toplam yan dilgi	***10***		2	**%13,15**
Merkezi dilgiler	İki yönlü merkezi dilgi	8	10,52	1 mikrolit 3 budanmış 2 düzeltili 2 kullanım	
	Tek yönlü merkezi dilgi	19	25,00	1 budanmış 9 mikro kalem 2 kullanım 1 düzelti	
	Dilgicik	5	6,57	3 mikro kalem 1 mikrolit 1 kullanım	
	Toplam merkezi dilgi-dilgicik	***32***		26	**%42,10**
Hazırlama-yenileme ve diğer	İnce dilgi	2	2,63		
	Yongalama yüzü açma dilgisi	1	1,31	1 düzelti	
	Yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	1,31	1 kullanım	
	Toplam dilgi	***46***		30	**%60,52**
Yongalar	Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	19	25,00	2 kazıyıcı 1 düzelti	
	Toplam yonga	***19***		3	**%25,00**
Kırık parça		8	10,52		
Chips		3	3,94		
TOPLAM		**76**		**33**	**%100,00**

Tablo 16: 3. bina grubundan Bina 53'e ait obsidiyenlerin teknolojik dağılımı.

Bina 53'e genel olarak baktığımızda 76 adet parçanın tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir (şekil 53-a). Yontmataş buluntu topluluğunun çoğunluğunu merkezi dilgiler başta olmak üzere bloğu soyma ve şekillendirme yongaları ve yan dilgiler oluşturmaktadır (şekil 53-b). Yan dilgilerin çoğunluğu doğal yüzlüdür. Omurga izi taşıyan yan dilgiler arasında yalnızca ön omurga izi taşıyan yan dilgiler görülmektedir. Merkezi dilgiler arasında tek yönlü merkezi dilgiler iki yönlü merkezi dilgilerden daha fazladır. Hazırlama ve yenileme aşaması ile ilgili dilgiler yalnızca birer örnek ile temsil edilirken hazırlama ve yenileme ile ilgili yongalara rastlanmamaktadır. Chipsler ise yongalama, alet yapma ve yenileme ile ilgili aktivitelere işaret etmeleri bakımından önemli bir buluntu grubunu oluşturur. Aletlere baktığımızda yonga üzeri tanımlı aletler yalnızca kazıyıcı ile temsil edilmektedir. Tekil olarak da düzeltili yonga görülür. Yonga aletlerin taşımalıkları

bloğu soyma ve şekillendirme yongalarıdır. Dilgi üzeri aletlere baktığımızda yonga üzeri aletlerden çok daha fazladır. Dilgilerdeki budama işlemleri ile tutarlılık gösteren alet grupları ile karşılaşılmaktadır. Bunlar arasında mikrolit, budanmış dilgi veya mikro alet yapmak amacıyla kullanılan bir tekniğin arta kalan parçaları olan mikro kalemler ile karşılaşılmaktadır. Mikro kalemler en yoğun grubu oluşturmaktadır. Mikro kalemlerin taşımalıkları çok daha fazla oranda merkezi dilgi ve az bir oranda yan dilgidir. Budama işlemi ile ilgili diğer alet grupları ise budanmış dilgiler ve mikrolitlerdir. Budanmış dilgiler ve mikrolitlerin tamamı merkezi dilgi üzerinedir. Mikrolitlerden biri aycık olarak tanımlanmış diğeri ise mikrolit denebilecek sırtlı budanmış bir dilgiciktir. Dilgi üzeri diğer bir tanım alet ise tekil olarak bulunan dişli alettir. Bu alet aynı zamanda yoğun kullanım izi taşımaktadır. Geri kalan aletler biraz daha fazla olmak üzere kullanılmış dilgiler ve daha az oranda çeşitli düzeltili dilgilerdir (şekil 53-c).

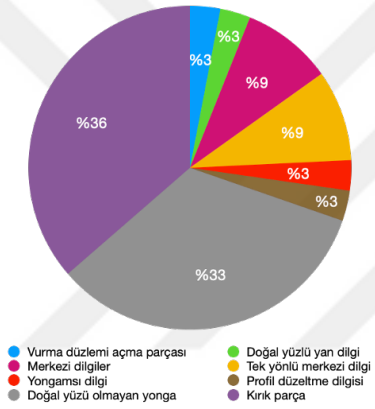
	Göllüdağ
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	19
Yan dilgiler	10
Merkezi dilgiler	32
Hazırlama dilgileri	1
Yenileme dilgileri	1

Şekil 53: 3. bina grubundan Bina 53'e ait obsidiyenlerin hammadde, teknolojik ve tipolojik dağılımı.

2.5.6. 4. Bina Grubu: Bina İçleri

CR BİNASI

CR binasına ait toplam 33 adet obsidiyen analiz edilmiştir (şekil 54).

a)

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Vurma düzlemi açma parçası	1	3,03	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	1	3,03	
Toplam yan dilgi	1		%3,03
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	3	9,09	
Tek yönlü merkezi dilgi	3	9,09	
Toplam merkezi dilgi	6		%18,18
Yongamsı dilgi	1	3,03	
ince dilgi	1	3,03	
Yongalar			
Doğal yüzü olmayan yonga	11	33,33	
Toplam yonga	11		%33,33
Kırık parça	12	36,36	
Genel toplam	33	100%	

b)

Şekil 54: CR binasında bulunan yontmataş buluntularının sayısal ve oransal dağılımı.

Hammadde

Analiz edilen obsidiyenlerin tamamı saydam Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenidir.

Teknolojik Analiz

Bloğu Soyma Yongaları

CR binasında, toplam 11 adet yonga bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongaların tamamı ince ve doğal yüzü olmayan yongadır.

Vurma Düzlemi Açma Yongaları

Yalnızca bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden vurma düzlemi açma yongası bulunmuştur. Doğal bir yüzü kesen yonganın yüzeyi muhtemelen aşırı darbeden ezilmiş durumdadır. Parça, 50,89x53,38x16,17 mm boyutlarındadır.

Yan (Hazırlama izi Taşıyan) Dilgiler

CR binasında yalnızca bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal bir yüzü kesen yan dilgi bulunmuştur.

Yongamsı Dilgiler

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır. Yongamsı dilginin kendisi çekirdekten çıkartılırken yongalama hatası yapılmış ve menteşe kıvrımlı çıkmıştır. Parçanın üzerindeki negatifler ise kendisinden önce çıkan parçaların da yine aynı şekilde menteşe kıvrımlı çıkmış olduğunu göstermektedir.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

Toplam altı adet merkezi dilgi bulunmuştur. Dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Merkezi dilgilerin üç adedi tek yönlü çıkarımlı, üç adedi tek yönlü çıkarımlıdır. Tamamı kırık olarak ele geçen merkezi dilgilerin ortalama genişlikleri 28,1 mm ve ortalama kalınlıkları 6,13 mm'dir.

İnce Dilgiler

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ince dilgi bulunmaktadır.

Kırık Parçalar

12 adet kırık parça bulunmaktadır. Kırık parçaların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Tipolojik Analiz

CR binasında incelenen toplam 33 adet obsidiyen içerisinde 12 adet yonganın bir adedi düzeltilidir. Toplam dokuz adet dilginin ise beş adedi düzeltilidir. Tanımlı aletler arasında kazıyıcı, delici, kalem ve çentikli aletler ile çeşitli düzeltili aletler yer almaktadır (şekil 55).

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
yonga üzeri aletler	Yan kazıyıcı	Vurma düzlemi açma parçası	1	Yarı sarp
Toplam yonga üzeri alet			*1*	
Dilgi üzeri aletler	Delici	İki yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Kalem	Tek yönlü merkezi dilgi	1	
	Çentikli	İki yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Düzeltili	İki yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Düzeltili	Profil düzeltme dilgisi	1	ince
Toplam dilgi üzeri alet			*5*	
Genel toplam			**6**	

Şekil 55: CR binasında bulunan aletler.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yan kazıyıcı tanımlanmıştır. Taşımalığı vurma düzlemi açma yongası olan alet, sarp düzelti taşımaktadır. Tüm olarak bulunan kazıyıcının boyutları 50,89x53,38x16,17 mm'dir.

Dilgi Üzeri Aletler

Delici

Bir adet delici bulunmaktadır. Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden iki yönlü merkezi dilgi üzerine yapılmış olan delici oldukça ince bir düzelti taşımaktadır.

Çentikli Dilgi

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden iki yönlü merkezi dilgi üzerine çentikli alet bulunmaktadır. Aletin düzeltisi ince düzeltidir.

Kalem

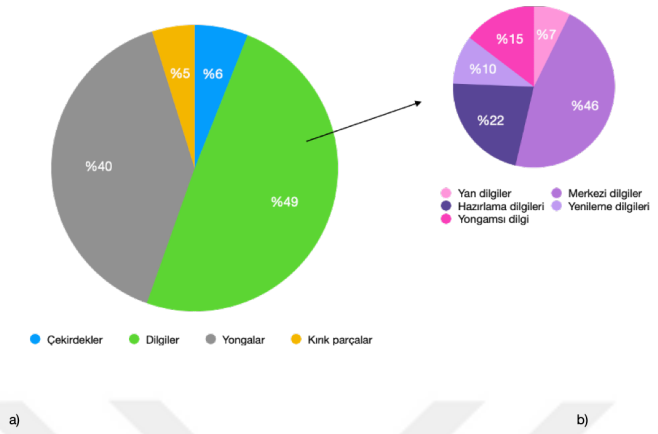
Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden tek yönlü merkezi dilgi üzerine kalem bulunmaktadır.

Düzeltili Dilgiler

İki adet ince düzeltili dilgi bulunmaktadır. Bunlardan biri iki yönlü merkezi dilgi üzerine diğeri ise ince dilgi üzerinedir.

CY BİNASI

CY binasına ait toplam 83 adet obsidiyen analiz edilmiştir (şekil 56).

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	2	2,4	
İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	1,2	
Biçim dışı çekirdek	2	2,4	
Toplam çekirdek	5		%6,02
Vurma düzlemi açma parçası	4	4,81	
Omurgalı yonga	2	2,4	
Yongalama yüzü açma dilgisi	1	1,2	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	3	3,61	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	8	9,63	
Toplam yan dilgi	11		%13,25
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	9	10,84	
Tek yönlü merkezi dilgi	8	9,63	
"Y" biçimli merkezi dilgi	2	2,4	
Toplam merkezi dilgi	19		%22,89
Yongamsı dilgi	6	7,22	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	2	2,4	
ince dilgi	2	2,4	
Toplam dilgi	41		%49,39
Yongalar			
Doğal yüzlü yonga	3	3,61	
Doğal yüzü olmayan yonga	16	19,27	
şekillendirme yongası	1	1,2	
Yongalama yüzü yenileme yongası	7	8,43	
Toplam yonga	33		%39,75
Kırık parça	4	4,81	
Genel toplam	83	100%	

Şekil 56: CY binasına ait buluntuların sayısal ve oransal dağılımı.

Hammadde

Analiz edilen obsidiyenlerin 81 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenidir. Yalnızca bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeni ve bir adedi ise kaynağı bilinmeyen siyah opak obsidiyendir.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

İncelenen beş adet çekirdeğin tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir ve tüm olarak bulunmuştur.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdekleri

İki adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmuştur. Bunlardan biri 54,75x39,85x16,11 mm boyutlarındadır. Çekirdeğin doğal yüzü bulunmamaktadır. Yongalama platformu belirgin değildir. Çekirdek çok az yongalanmıştır.

Diğer tek vurma düzlemli yonga çekirdeği ise 62,25x44,89x24,41 mm boyutlarındadır. Arka ve ön yüzünde doğal bir yüzü bulunan çekirdeğin belirgin olmayan bir yongalama platformu vardır ve diğer çekirdek gibi az yongalanıp bırakılmıştır.

İki Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Bir adet iki vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmuştur. Çekirdek, 76,61x48,18x26,72 mm boyutlarındadır. Doğal yüzü bulunmayan çekirdeğin bir platformu diğerine göre daha belirgindir. Karşılıklı olarak yongalanan çekirdeğin yongalama yüzünde hafif bir bombe oluşmuştur. Bu durum yongalama yüzünde yenilenmenin yapılmadığını, oluşan bombeden dolayı da yongalamaya devam edilmediğini göstermektedir (şekil 57).

Şekil 57: CY binasında görülen İki vurma düzlemli yonga çekirdeği.

Biçim Dışı Çekirdek

İki adet biçim dışı çekirdek bulunmuştur. Bunlardan biri, 48,54x53,43x37,71 mm boyutlarındadır. Çekirdeğin her iki yan yüzünde doğal yüz bulunmaktadır. Karşılıklı olarak birkaç yerinden ve arka yüzünden yonga çıkartıldığı görülmektedir fakat yongalanmaya devam edilmemiştir.

Diğer çekirdek 40,11x30,51x31,41 mm boyutlarındadır. Doğal yüzü bulunmayan çekirdek, yoğun miktarda ezik ve darbe izleri taşımaktadır (şekil 58). Bu izler, çekirdeğe (her yönden) kontrolsüzce vurulmuş olduğunu düşündürmektedir. Kayacan, Aşıklı Höyük yontmataş endüstrisi için 4 üretim tipi tanımlamıştır. Tecrübesiz yongalama olarak adlandırdığı 4. tip üretimde, defalarca tekrarlanan kötü vuruşlardan dolayı yongalama yüzünde hatalı vuruş izleri ve deformasyon görülmektedir. Belli bir kullanım/üretim amacı taşımayan bu çekirdekler, bir

yontucunun elinden çıkmış olamayacağı için, çırak veya çocuk üretimi olarak tanımlanmıştır (Kayacan, 2014).

Şekil 58: CY binasında görülen çocuk üretimi çekirdek.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

CY binasında toplam 20 adet yonga bulunmuştur. Yongaların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongaların on adedi ince doğal yüzü olmayan, altı adedi kalın doğal yüzü olmayan, üç adedi kalın doğal yüzlü yonga ve bir adedi şekillendirme yongasıdır.

Vurma Düzlemi Açma ve Yongalama Yüzü Yenileme Yongaları

yedi adet yongalama yüzü yenileme yongası ve altı adet vurma düzlemi açma yongası bulunmuştur. Vurma düzlemi açma yongalarının iki adedi omurgalı yongadır. Vurma düzlemi açma yongalarından iki adedi ikincil vurma düzlemi açma yongasıdır (şekil 59). Bir adet siyah opak renkteki yongalama yüzü yenileme yongası dışındaki tüm obsidiyenler Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Şekil 59: CY binasında görülen ikincil vurma düzlemi açma yongaları.

Vurma düzlemi açma yongalarının boyutları ortalama 50,94x23,54x11 mm'dir. Yongalama yüzü yenileme yongalarının boyutları ise ortalama 56,27x45,35x12,75 mm'dir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

Yalnızca bir adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmuştur. Yenileme omurgası taşıyan dilgi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir ve kırık olarak bulunmuştur.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Toplam 11 adet yan dilginin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Bunların üç adedi doğal yüzlü yan dilgi, bir adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi, üç adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Ayrıca iki adet hem doğal yüzlü hem ön omurga izi taşıyan yan dilgi ile iki adet hem doğal yüzlü hem arka omurga izi taşıyan yan dilgi bulunmaktadır. Yan dilgilerden yalnızca üç adedi tüm olarak bulunmuştur. Tüm olanlardan en büyük boyutlu olanı 47,46x11,14x2,47 mm'dir.

Yongamsı Dilgiler

Toplam altı adet yongamsı dilgi bulunmuştur. Bunlardan yalnızca bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden geri kalan ise Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgileri

İki adet yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmuştur. İkisi de Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Her iki dilgi de kırık olarak ele geçmiştir. Dilgilerin ikisinde de iki yönlü yongalamayı gösteren karşılıklı negatif izleri bulunmaktadır.

Merkezi Dilgiler

Toplam 19 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Bunların tümü Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Merkezi dilgiler içinde iki yönlü merkezi dilgi 11 adet, tek yönlü merkezi dilgi sekiz adettir. İki yönlü merkezi dilgilerin iki adedi "upsilon"dur ("Y" biçimli dilgi) (şekil 60).

Tek yönlü merkezi dilgilerin ortama boyutları 25,95x11,35x2,62 mm, iki yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları ise 61,21x15,04x4,17 mm'dir. İki adet upsilon dilgi ise 44,86x10,98x2,59 mm ve 48,66x12,08x2,91 mm boyutlarındadır.

Şekil 60: CY binasında görülen "upsilon" dilgi.

İnce Dilgiler

İki adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ince dilgi bulunmuştur.

Kırık Parçalar

Dört adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kırık parça bulunmuştur.

Tipolojik Analiz

İnce dilgiler ve yongamsı dilgiler de dahil 41 adet dilginin dokuz adedi düzeltili, dört adedi kullanılmıştır. 32 adet yonganın ise 12 adedi düzeltilidir, kullanım aşınma izi taşıyan hiçbir yonga bulunmamaktadır. Tanımlı aletler arasında kazıyıcı, budanmış dilgi, çentikli ve çeşitli düzeltili aletler yer almaktadır (tablo 17).

Yonga Üzeri Aletler

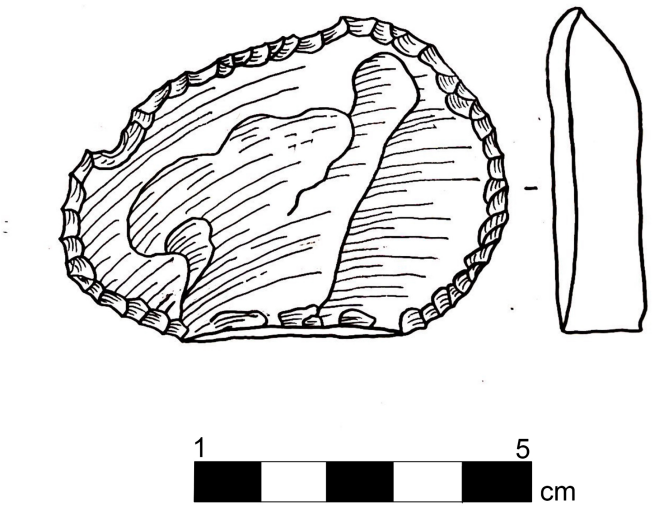
Kazıyıcılar

Bulunan yedi adet kazıyıcının altı adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir, bir adet ise kaynağı belli olmayan siyah opak obsidiyen bulunmuştur. Kazıyıcıların tamamı tümdür. Kazıyıcılardan beş adedi ön kazıyıcı, bir adedi yarı çeper kazıyıcı, bir adedi ise çeper kazıyıcı olarak tanımlanmıştır

Kazıyıcıların üç adedi doğal yüzü olmayan yonga (ön kazıyıcı: iki adet, yarı çeper kazıyıcı: bir adet), iki adedi yongalama yüzü yenileme yongası (ön kazıyıcı: bir adet, çeper kazıyıcı: bir adet), iki adedi ise vurma düzlemi açma yongası (ön kazıyıcı: iki

adet) üzerine yapılmıştır. Vurma düzlemi açma yongalarından bir adedi omurgalı yongadır. Kazıyıcı düzeltileri ince düzelti, sarp düzelti ve yarı sarp düzelti olarak ayrılmaktadır. Kazıyıcı boyutları ortalama 48,10x37,58x10,25 mm'dir.

Çeper kazıyıcının düzeltisi muntazam yapılmıştır. Hammadde kaynağı belli olmayan siyah opak obsidiyenin oldukça kaliteli bir dokuda olması bu parçanın üzerinde özellikle uğraşıldığını düşündürmektedir. Parçanın iki yan tarafındaki düzeltiler birbiri ile aynı tiptedir. Parçanın ön tarafındaki düzelti tipi ise iki yan taraftaki düzeltiden farklıdır. Parça ya iki farklı kullanım için yapılmış ya işlevi sonradan dönüştürülmüş ya da tek bir iş için ileri geri ve yana şeklinde ritmik bir hareket sağlaması için yapılmıştır (şekil 61).

Şekil 61: CY binasında görülen çeper kazıyıcı.

Çentikli Yongalar

İki adet yonga üzeri çentikli alet görülmektedir. (Omurgalı yonga: bir adet, doğal yüzü olmayan yonga: bir adet). Her iki yonga da Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Ortalama boyutları 54x31,3x4,61 mm'dir.

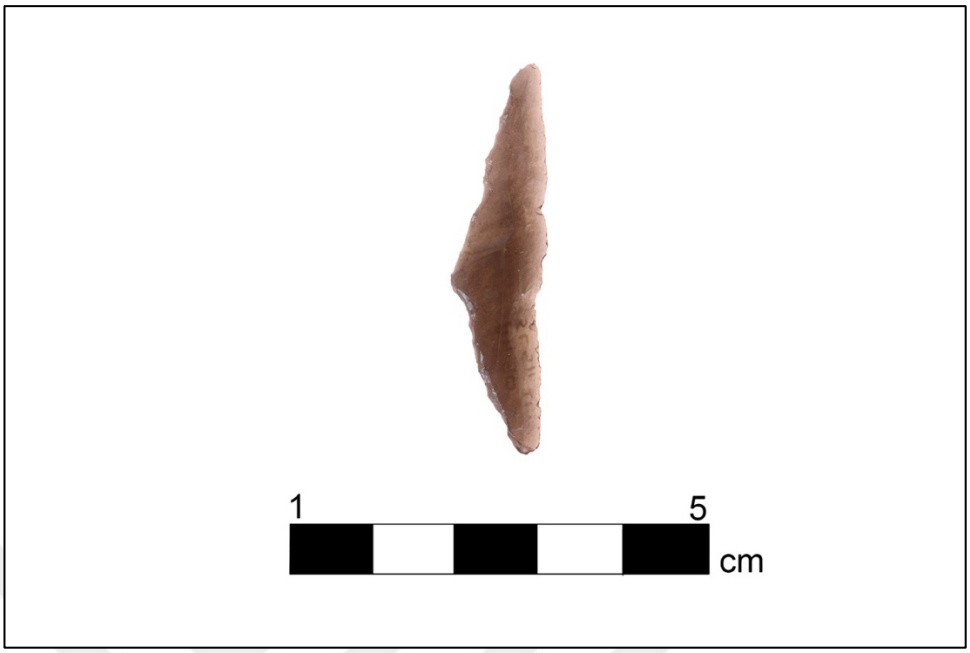
Düzeltili Yongalar

Tanımlı bir alet kategorisine girmeyen fakat üzerinde düzelti taşıyan üç adet yonga (yongalama yüzü yenileme yongası: bir adet, doğal yüzü olmayan yonga: iki adet) bulunmaktadır. Parçaların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Tüm parçalara ince düzelti yapılmıştır.

Dilgi Üzeri Aletler

Budanmış Dilgi

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine geometrik üçgen form oluşturacak şekilde budanmış alet bulunmaktadır. Aletin üçgen formu oluşturan birleşim yerinde hafif çentikle çıkıntı yapıldığı görülmektedir. Bu çıkıntının muhtemelen geçirildiği sap veya benzeri bir araca tam oturması için yapıldığı dolayısıyla da aletin tek başına kullanılmadığı düşünülmektedir. Sarp düzelti ile yapılmış olan aletin boyutları 47,46x11,14x2,47 mm'dir (şekil 62).

Şekil 62: CY binasında bulunan geometrik üçgen formlu alet.

Düzeltili Dilgiler

Tanımlı alet olmayan fakat düzelti taşıyan sekiz adet dilgi (yan dilgi: üç adet, merkezi dilgi: üç adet, yongalama yüzü yenileme dilgisi: bir adet, yongamsı dilgi: bir adet) bulunmaktadır. Dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Düzeltilerin tamamı ince düzeltidir.

Kullanılmış Dilgiler

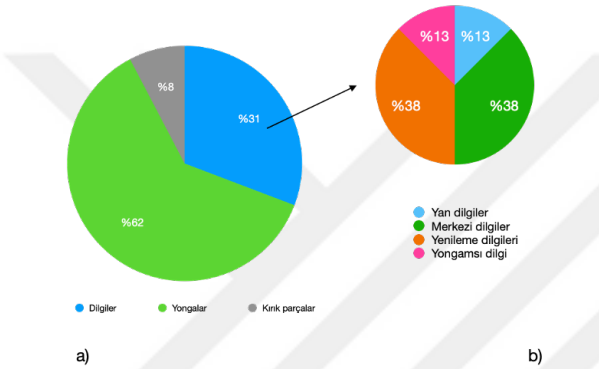
Dört adet kullanım aşınma izi taşıyan dilgi (yan dilgi: iki adet, merkezi dilgi: iki adet) bulunmaktadır. Parçaların tümü Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
yonga üzeri aletler	Ön kazıyıcı	Doğal yüzü olmayan yonga	2	ince
	Ön kazıyıcı	Doğal yüzü olmayan yonga	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	omurgalı yonga	1	sarp
	Ön kazıyıcı	Vurma düzlemi açma parçası	1	sarp
	Yarı çeper kazıyıcı	Doğal yüzü olmayan yonga	1	yarı sarp
	Çeper	Yongalama yüzü yenileme yongası	1	sarp
	Çentikli	Omurgalı yonga	1	ince
	Çentikli	Doğal yüzü olmayan yonga	1	ince
	Düzeltili	Yongalama yüzü yenileme yongası	1	ince
	Düzeltili	Doğal yüzü olmayan yonga	2	ince
Toplam yonga üzeri alet			*12*	
Dilgi üzeri aletler	Budanmış	Doğal yüzlü yan dilgi	1	sarp
	düzeltili	yongamsı dilgi	1	ince
	düzeltili	doğal yüzlü yan	3	ince
	düzeltili	yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	ince
	düzeltili	iki yönlü merkezi	2	ince
	düzeltili	tek yönlü merkezi	1	ince
	Kullanılmış	doğal yüzlü yan dilgi	2	
	Kullanılmış	iki yönlü merkezi dilgi	2	
Toplam dilgi üzeri alet			*13*	
Genel toplam			**25**	

Tablo 17*:* CY binasında bulunan aletlerin sayısal dağılımı.

CZ BİNASI

CZ binasına ait toplamda 26 adet obsidiyen analiz edilmiştir (şekil 63).

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	1	3,84	
Toplam yan dilgi	1		%3,84
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	2	7,69	
Tek yönlü merkezi dilgi	1	3,84	
Toplam merkezi dilgi	3		%11,53
Yongamsı dilgi	1	3,84	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	2	7,69	
ince dilgi	1	3,84	
Toplam dilgi	8		%30,76
Yongalar			
Doğal yüzlü yonga	4	15,38	
Doğal yüzü olmayan yonga	6	23,07	
Yongalama yüzü yenileme yongası	5	19,23	
Tanımlanamayan yonga	1	3,84	
Toplam yonga	16		%61,53
Kırık Parça	2	7,69	
Genel toplam	26	100%	

Şekil 63: CZ binasına ait buluntuların sayısal ve oransal dağılımları.

Hammadde

Analiz edilen obsidiyenlerin 25 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, yalnızca bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Teknolojik Analiz

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

CZ binasında, toplam 11 adet yonga bulunmaktadır. Bunların hepsi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongaların iki adedi ince doğal yüzlü yonga, iki adedi kalın doğal yüzlü yonga, üç adedi ince doğal yüzü olmayan yonga, üç adedi kalın doğal yüzü olmayan yongadır. Bir adet kalın yonga ise üzerindeki düzeltilerden dolayı teknolojik olarak tanımlanamamıştır.

Yongalama Yüzü Yenileme Yongaları

CZ binasında toplam beş adet ince yongalama yüzü yenileme yongası bulunmuştur. Yongaların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan Dilgiler)

Yalnızca bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi bulunmaktadır.

Yongamsı Dilgi

Bir adet Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgisi

CZ binasında toplam iki adet yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır.

Merkezi Dilgiler

CZ binasında üç adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Bunların tümü Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir ve tamamı kırık olarak bulunmuştur. Merkezi dilgilerden iki adedi iki yönlü ve bir adedi tek yönlü merkezi dilgidir. İki yönlü merkezi dilgiler düzgün profilli ve merkezi ayırtlıdır. Ortalama ölçüleri 35,08x12,5x3,05 mm'dir. Tek yönlü merkezi dilginin boyutları ise 59,97x11,48x4,99 mm'dir.

İnce Dilgi

Yalnızca bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ince dilgi bulunmaktadır.

Kırık Parçalar

İki adet kırık parça bulunmaktadır. Bunlardan biri Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden diğeri ise Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Tipolojik Analiz

CR binasında toplam 16 adet yonganın üç adedi düzeltilidir. Toplam yedi adet dilginin ise iki adedi düzeltili ve bir adedi kullanılmıştır. Düzeltili parçalar arasında tanımlı alet olarak yalnızca bir adet çentikli ve bir adet dişli yonga bulunmaktadır (tablo 18).

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
yonga üzeri aletler	Çentikli	Doğal yüzü olmayan yonga	1	ince
	Dişli	Doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	Düzeltili	Doğal yüzü olmayan yonga	1	almaşan
Toplam yonga üzeri alet			*3*	
Dilgi üzeri aletler	düzeltili	doğal yüzlü yan dilgi	1	sarp
	düzeltili	yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	yarı sarp
	Kullanılmış	tek yönlü merkezi	1	
Toplam dilgi üzeri alet			*3*	
Genel toplam			**6**	

Tablo 18*:* CZ binasına ait aletlerin sayısal dağılımı.

Yonga Üzeri Aletler

Çentikli Yongalar

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden çentikli yonga bulunmaktadır. Parçanın bir kenarında yer alan çentik derin olarak yapılmıştır. Diğer kenarında ise ince düzelti bulunmaktadır. Form olarak kazıyıcıya benzese de kazıyıcı düzeltisi bulunmamaktadır.

Dişli Yonga

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden dişli alet bulunmuştur. Parçanın tüm kenarlarına derin olarak dişli düzelti yapılmıştır. Alet, tipolojik olarak tanımlanamamıştır. Bu tip bir alet Aşıklı Höyük'te karşılaşılmayan bir alettir. Aletin boyutları 86,41x28,11x9,41 mm'dir (şekil 64).

Şekil 64: CZ binasında bulunan dişli alet.

Düzeltili Yongalar

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ince düzeltili yonga bulunmaktadır. Yonganın düzeltisi almaşan düzelti şeklinde yapılmıştır.

Dilgi Üzeri Aletler

Düzeltili Dilgiler

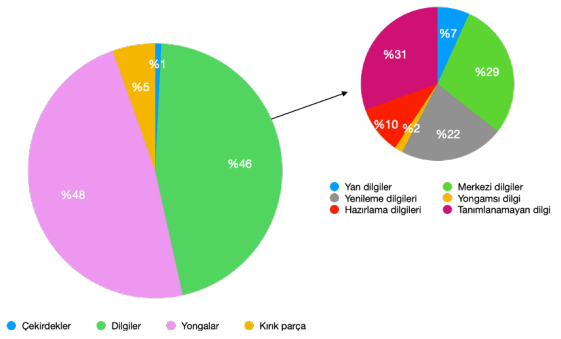
Dilgiler içinde tanımlı alet bulunmamaktadır. İki adet düzeltili dilgiden biri sarp diğeri ise yarı sarp düzelti taşımaktadır. Sarp düzeltili aletin taşımalığı doğal yüzlü yan dilgi, yarı sarp düzeltili aletin taşımalığı ise yongalama yüzü yenileme dilgisidir.

Kullanılmış Dilgi

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kullanım aşınma izi taşıyan merkezi (tek yönlü) dilgi bulunmaktadır.

DF BİNASI

DF binasına ait toplamda 129 adet obsidiyen analiz edilmiştir (şekil 65).

a)

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1	0,77	
Toplam çekirdek	1		%0,77
Vurma düzlemi açma parçası	2	1,55	
Omurgalı yonga	1	0,77	
Yongalama yüzü açma dilgisi	4	3,1	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	4	3,1	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	2	1,55	
Toplam yan dilgi	6		%4,65
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	7	5,42	
Tek yönlü merkezi dilgi	6	4,65	
"Y" biçimli merkezi dilgi	3	2,32	
Tanımlanamayan merkezi dilgi	1	0,77	
Toplam merkezi dilgi	17		%13,17
Yongamsı dilgi	1	0,77	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	11	8,52	
ince dilgi	2	1,55	
Tanımlanamayan dilgi	18	13,95	
Toplam dilgi	59		%45,73
Yongalar			
Tamamen doğal yüzlü yonga	1	0,77	
Doğal yüzlü yonga	20	15,5	
Doğal yüzü olmayan yonga	11	8,52	
şekillendirme yongası	4	3,1	
Yongalama yüzü yenileme yongası	8	6,2	
Tanımlanamayan yonga	15	11,62	
Toplam yonga	62		%48,06
Kırık parça	7	5,42	
Genel toplam	129	100%	

b)

Şekil 65*:* DF binasına ait yontmataş buluntuların sayısal ve oransal dağılımları.

Hammadde

Analiz edilen obsidiyenlerin 44 adedi Göllüdağ-Kayırlı, 70 adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Ayrıca dokuz adet Göllüdağ'ın başka bir montrasına ait olabilecek grimsi saydam kırçıllı obsidiyen, iki adet kaynağı belli olmayan siyah opak obsidiyen ve bir adet koyu siyah kırçıllı olan Kömürcü obsidiyeni bulunmaktadır. Son olarak üç adet obsidiyenin renk ve dokusu yoğun patinalaşma nedeniyle tanımlanamamıştır.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

Tek Vurma Düzlemli Dilgi Çekirdeği

Yalnızca bir adet Göllüdağ obsidiyeninden tüm halde çekirdek bulunmuştur. Doğal bir yüz taşıyan çekirdeğin, tek bir platformu vardır. Tek bir yüzden dilgi çıkartılmış fakat aynı yerden üç kez ard arda hatalı vurulmuş ve parçalar menteşe kıvrımlı çıkmıştır. Yongalama yüzü yenileme işlemi yapılmadan bırakılmıştır. Bununla birlikte, çekirdeğin iyi yongalandığı görülmektedir. Çekirdeğin aynı yüzünden ve arka yüzünden yonga da çıkartılmıştır. Çekirdeğin boyutları 61,95x44,81x23,61 mm'dir (şekil 66).

Şekil 66: DF binasında bulunan tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

DF binasında toplam 51 adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası bulunmaktadır. Bunlardan beş adedi grimsi saydam kırçıllı obsidiyen, 20 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeni, 23 adedi Nenezi Dağ obsidiyeni ve üç adedi yoğun patinalı obsidiyenden oluşmaktadır.

Yongaların bir adedi ince ve tamamen doğal yüzlü (Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden), yedi adedi ince ve doğal yüzlü (üç adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, dört adedi Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden), 13 adedi kalın ve yüzü doğal yüzlü (Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden), sekiz adedi ince doğal yüzü olmayan, üç adedi kalın doğal yüzü olmayan yonga (tamamı Nenezi Dağ obsidiyeninden) ve dört adet şekillendirme yongası bulunmaktadır (üç adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden). Bununla birlikte yüzeylerindeki aşınma ve patinadan dolayı tanımlanamayan 15 adet yonga

bulunmaktadır. Tanımlanamayan yongaların üç adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, sekiz adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden ve bir adedi Grimsi saydam kırçıllı obsidiyendendir, üç adedinin ise hammadde kaynağı tanımlanamamıştır.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme, Yongalama Yüzü Yenileme Yongaları

DF binasında iki adet vurma düzlemi açma parçası bulunmaktadır. Bunlardan bir adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden omurgalı yongadır. Bir adedi ise Nenezi Dağ obsidiyeninden vurma düzlemi açma yongasıdır. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan vurma düzlemi açma yongası üzerinde ikincil omurga taşımaktadır. Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden vurma düzlemi yenileme yongası (tablet) ile sekiz adet yongalama yüzü yenileme yongası bulunmaktadır. Yongalama yüzü yenileme yongalarının dört adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden dört adedi ise Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Yongalama yüzü yenileme yongalarından yalnızca bir adet Nenezi Dağ obsidiyeninden olan parçada doğal yüz bulunmaktadır. Yongalama yüzü yenileme yongalarının ortalama boyutları 58,06x42,77x10,34 mm'dir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

DF binasında toplam dört adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Bunlardan üç adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden bir adedi ise Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan yongalama yüzü açma dilgisi ikincil omurgalı dilgidir. Diğer Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan üç adet yongalama yüzü açma dilgisi ise omurgalı ve doğal yüzlü dilgidir. Yongalama yüzü açma dilgilerin ortalama boyutları 54,01x16,53x9,31 mm'dir.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

DF binasında toplam altı adet yan dilgi bulunmaktadır. Bunların tamamı Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Yan dilgiler, dört adet doğal yüzlü yan dilgi, bir adet hem doğal yüzlü hem ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve bir adet hem doğal yüzlü hem arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Bir adet doğal yüzlü yan dilgi ile bir adet doğal yüzlü ve arka omurga izi taşıyan yan dilginin üzerinde aynı zamanda iki yönlü yongalamayı gösteren karşılıklı negatif izleri taşımaktadır. Yan dilgilerin ortalama boyutları 63,76x21,97x6,37 mm'dir.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgileri

Toplam 11 adet yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır. Bunlardan yedi adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, üç adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Bir adet ise siyah opak obsidiyen bulunmaktadır. Yongalama yüzü yenileme dilgilerinden yalnızca bir adedinde doğal yüz bulunmaktadır. Dilgilerin uzunlukları 37,88 mm ile 101,88 mm; genişlikleri 15,81 mm ile 32,28 mm; kalınlıkları ise 3,67 mm ile 10,21 mm arasında değişmektedir.

Yongamsı Dilgiler

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Merkezi Dilgiler

Binada toplam 17 adet merkezi dilgi bulunmuştur. Bunların altı adedi tek yönlü merkezi (Nenezi Dağ obsidiyeni: üç adet, Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeni: iki adet, Grimsi saydam kırçıllı obsidiyen: bir adet), yedi adedi iki yönlü merkezi (Nenezi Dağ obsidiyeni: bir adet, Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeni: dört adet, Grimsi saydam kırçıllı obsidiyen: iki adet), üç adedi tipik olmayan "upsilon" ("Y" biçimli) dilgidir (Siyah opak obsidiyen: bir adet, Nenezi Dağ obsidiyeni: bir adet, Kömürcü obsidiyeni: bir adet) (şekil 67). bir adet yongalama yönü tanımlanamayan merkezi dilgi (Grimsi saydam kırçıllı obsidiyen) bulunmaktadır.

Şekil 67: DF binasında bulunan "upsilon" dilgi grubu.

Tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 48,7x21,83x,5,48 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları ise 66,69x18,71x7,32 mm'dir.

İnce Dilgiler

İki adet düzeltme dilgisi bulunmaktadır. Bunlardan biri Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden diğeri ise Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Tanımlanamayan Dilgiler

Toplam 18 adet tanımlanamayan dilgi bulunmaktadır. Parçaların yalnızca bir adedi siyah opak obsidiyen 17 adedi ise Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Parçaların tanımlanamamasının nedeni yüzeylerinin patinalaşmış olmasıdır. Bunlardan iki adedinin ayırtları tipik olmayan upsilon dilgi görünümündedir. Boyutları sırasıyla 67,15x24,76x3,75 mm ve 25,5x16,93x4,12 mm'dir. Diğer tanımlanamayan dilgilerin ortalama boyutları 36,54x17,55x6,03 mm'dir.

DF binasındaki yan dilgiler, merkezi dilgiler ve tanımlanamayan dilgilere beraber bakıldığında dilgilerin genel olarak kalın, uzun ve düzgün profilli oldukları görülmektedir (şekil 68).

Şekil 68*:* DF binasında bulunan geniş ve kalın dilgiler.

Kırık Parçalar

Toplam yedi adet kırık parça bulunmaktadır. Bunların iki adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, beş adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Tipolojik Analiz

DF binasında bulunan toplam 63 adet yonganın 12 adedi düzeltili, iki adedi kullanılmıştır. Toplam 59 adet dilginin ise 11 adedi düzeltili ve altı adedi kullanılmıştır. Tanımlı aletler arasında çentikli aletler, kazıyıcılar ve delici ile çeşitli düzeltili parçalar yer almaktadır (tablo 19).

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
yonga üzeri aletler	Ön kazıyıcı	tanımlamayan yonga	1	sarp
	Ön kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	sarp
	Yarı çeper kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	yayvan
	Yarı çeper kazıyıcı	tanımlamayan yonga	1	yayvan
	Yan kazıyıcı	tamamen doğal yüzlü yonga	1	ince
	Ön kazıyıcı	tanımlamayan yonga	1	sarp
	Delici-kalem	tanımlamayan yonga	1	sarp
	Çentikli	yongalama yüzü yenileme yongası	1	ince
	Çentikli	doğal yüzü olmayan	1	ince
	düzelti	yongalama yüzü yenileme yongası	1	ince
	düzeltili	doğal yüzlü yonga	1	sarp
	düzeltili	doğal yüzlü yonga	1	yayvan
	Kullanım	doğal yüzlü yonga	1	
	Kullanım	doğal yüzü olmayan yonga	1	
Toplam yonga üzeri alet			*14*	
Dilgi üzeri aletler	Ön kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	tek yönlü merkezi	1	ince
	Ön kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	tanımlanamayan merkezi dilgi	1	yayvan
	Çentikli	tipik olmayan upsilon	1	
	Çentikli	tanımlanamayan dilgi	1	
	tanımlanamayan/ş	iki yönlü merkezi	1	yayvan
	düzeltili	yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	yayvan
	düzeltili	iki yönlü merkezi	1	ince
	düzeltili	tek yönlü merkezi	1	ince
	düzeltili	tek yönlü merkezi	1	ince
	Kullanım	tanımlanamayan	2	
	Kullanım	tek yönlü merkezi	1	
	Kullanım	doğal yüz ve arka omurga	1	
	Kullanım	doğal yüz ve ön omurga	1	
	Kullanım	doğal yüzlü yan dilgi	1	
Toplam dilgi üzeri alet			*17*	
Genel toplam			**31**	

Tablo 19*:* DF binasında bulunan aletlerin sayısal dağılımı.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam altı adet kazıyıcı bulunmaktadır. Bunların dört adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden iki adedi ise Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Altı adet kazıyıcının üç adedi ön kazıyıcıdır, üç adedi de sarp düzelti ile yapılmıştır. Bu üç ön kazıyıcının taşımalıkları iki adet tanımlanamayan yonga ve bir adet yongalama yüzü yenileme yongasıdır. Ön kazıyıcılardan birinin düzeltisi bir kenarında hafif devam etmektedir. İki adet yarı çeper kazıyıcı bulunmaktadır. Bunlardan biri yongalama yüzü yenileme yongası diğeri ise tanımlanamayan yonga üzerinedir. Her ikisinin düzeltisi de yayvan düzeltidir. Yarı çeper kazıyıcılardan birinin diğer kenarında ayrıca kullanım aşınma izi de bulunmaktadır. Son olarak bir adet tamamen doğal yüzlü yonga üzerine yan

kazıyıcı bulunmaktadır. Kazıyıcı, ince düzelti ile yapılmıştır. Kazıyıcıların ortalama boyutları 52,93x40,11x11,89 mm'dir.

Delici

Bir adet Nenezi Dağ obsidiyeninden tanımlanamayan yonga üzerine delici bulunmaktadır. Düzeltisi sarp düzelti ile yapılmıştır. Parça aynı zamanda delici kısmını oluşturan her iki kenarında kalem kıymığı çıkartıldığını gösteren negatif izleri taşımaktadır (şekil 69).

Şekil 69*:* DF binasında bulunan yonga üzeri delici ve kalem.

Çentikli Yongalar

İki adet çentikli yonga bulunmaktadır. Bunlardan biri Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme yongasıdır. Diğeri ise Nenezi Dağ obsidiyeninden doğal yüzü olmayan yongadır. Yongalama yüzü yenileme yongası üzerine yapılan alet, yonganın üst bitimde geniş çentik yapılarak elde edilmiştir. Parçanın kenarında ayrıca kullanım aşınma izi vardır.

Düzeltili Yongalar

Üç adet düzeltili yonga bulunmaktadır. Bunlardan biri sarp düzeltili ikisi ise yayvan düzeltilidir. Aletlerin taşımalıkları bir adet yongalama yüzü yenileme yongası ve iki adet doğal yüzlü yongadır.

Kullanılmış Yongalar

İki adet kullanım aşınma izi taşıyan yonga bulunmaktadır. Bunlardan biri Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden doğal yüzlü yonga, diğeri ise Nenezi Dağ obsidiyeninden doğal yüzü olmayan yongadır.

Dilgi Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam dört adet dilgi üzeri kazıyıcı bulunmaktadır. Bunların bir adedi siyah opak obsidiyenden yongalama yüzü yenileme dilgisi, bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden

tek yönlü merkezi dilgi, bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgisi ve bir adedi grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden tanımlanamayan merkezi dilgi üzerinedir. Dilgi üzeri kazıyıcıların tamamı ön kazıyıcıdır. Düzeltileri ince düzelti, yarı sarp düzelti ve yayvan düzelti olarak değişmektedir. Boyutları ortalama 73,14x30,46x8,08 mm'dir.

Çentikli Dilgiler

İki adet çentikli dilgi bulunmaktadır. Bunlardan biri Kömürcü obsidiyeninden tipik olmayan "upsilon" dilgidir. Diğeri ise Nenezi Dağ obsidiyeninden tanımlanamayan dilgidir. Parçanın derin çentiği bulunmaktadır. Boyutları 43,13x14,35x7,2 mm'dir.

Tanımlanamayan Alet

Bir adet Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden iki yönlü merkezi dilgi üzerine tanımlanamayan alet görülmektedir. Aletin düzeltisi alt bitimden her iki kenar boyu yayvan düzelti ile devam etmektedir. Ayrıca aletin arka yüzünde de kısmen düzelti bulunmaktadır. Kırık olarak bulunan aletin kalın bir sap olabileceği düşünülmektedir. Aletin boyutları 74,61x26,59x9,76 mm'dir.

Düzeltili Dilgiler

Tanımlı aletler dışında dört adet düzeltili dilgi bulunmaktadır. Bunlardan biri Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgisi, bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden iki yönlü merkezi dilgi, bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden tek yönlü merkezi dilgi ve bir adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden tek yönlü

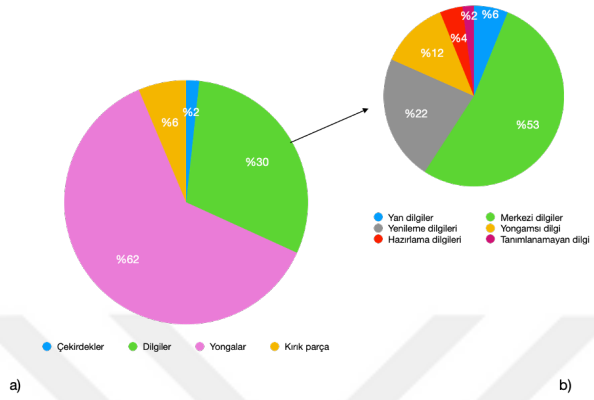
merkezi dilgi obsidiyeni üzerinedir. Düzelti tiplerine baktığımızda üç adedi ince düzeltili bir adedi yayvan düzeltilidir. Ortalama boyutları 54,06x19,89x6,93 mm'dir.

Kullanılmış Dilgiler

Toplam altı adet kullanım aşınma izi taşıyan dilgi bulunmaktadır. Bunların iki adedi Nenezi Dağ obsdiyeninden tanımlanamayan dilgi, bir adet grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden tek yönlü merkezi dilgi, Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal yüzlü ve arka omurga izi taşıyan dilgi, Nenezi Dağ obsidiyeninden doğal yüz ve ön omurga izi taşıyan dilgi ve bir adet Nenezi Dağ obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgidir. Boyutları ortalama 49,85x19,54x5,93 mm'dir.

JD BİNASI

JD binasına ait toplam 173 adet obsidiyen analiz edilmiştir (şekil 70).

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1	0,57	
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,57	
Çok vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,57	
Toplam çekirdek	3		%1,73
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	3	1,73	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	2	1,15	
Toplam yan dilgi	5		%2,89
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	13	7,51	
Tek yönlü merkezi dilgi	13	7,51	
Toplam merkezi dilgi	26		%15,02
Yongamsı dilgi	6		
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	3	1,73	
ince dilgi	8	4,62	
Tanımlanamayan dilgi	1	0,57	
mikro kalem	3	1,73	
Toplam dilgi	52		%30,05
Yongalar			
Doğal yüzü olmayan yonga	76	43,93	
şekillendirme yongası	10	5,78	
Yongalama yüzü yenileme yongası	15	8,67	
Vurma düzlemi yenileme yongası	6	3,46	
Toplam yonga	107		%61,84
Kırık parça	11	6,35	
Genel toplam	173	100%	

Şekil 70*:* JD binasında bulunan yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı.

Hammadde

JD binasından analiz edilen 173 adet parçanın 165 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. üç adedi Kömürcü obsidiyeni, dört adedi Grimsi saydam kırçıllı obsidiyen ve bir adedi buzlu obsidiyendir.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

Tek Vurma Düzlemli Dilgi Çekirdeği

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği bulunmaktadır. Omurgası olan çekirdeğin yongalanmadan önce hazırlanmış olduğu görülmektedir ancak aynı zamanda doğal bir yüz de taşımaktadır. Çekirdeğin aynı zamanda vurma düzlemindeki izler, en az bir defa vurma düzleminin yenilenmiş olduğunu göstermektedir. Çekirdeğin boyutları 49,83x21,29x29,48 mm'dir (şekil 71).

Şekil 71: JD binasında bulunan tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği görülmektedir. Doğal bir yüzü bulunan çekirdeğin üzerinki negatif izleri hatalı çıkarım yapıldığını göstermektedir. Göllüdağ obsidiyeninden olan çekirdeğin boyutları 39,74x36,34x15,91 mm'dir.

Çok Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden çok vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. Çekirdeğin sadece bir platformu belirgindir. Karşı yongalama için özellikle bir platform yapılmamıştır. Bunun yerine parçanın çeşitli yerlerinden küçük çıkarımlar yapıldığı görülmektedir. Bu çıkarımların birçoğu hatalı yongalamadan kaynaklı kırık izleri taşımaktadır. Çekirdeğin boyutu 64,74x44,35x24,27 mm'dir.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

JD binasında toplam 86 adet yonga bulunmuştur. Yongaların dört adedi grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden, bir adedi Kömürcü obsidiyeninden ve geri kalan 82 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongaların hiçbirinde doğal yüz bulunmamaktadır. Yongaların altı adedi kalın doğal yüzü olmayan, 70 adedi ince doğal yüzü olmayan ve 10 adedi şekillendirme yongasıdır. Şekillendirme yongalarının tümü Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Vurma Düzlemi Yenileme ve Yongalama Yüzü Yenileme Yongaları

JD binasında altı adet vurma düzlemi yenileme yongası (tablet) bulunmuştur. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Vurma düzlemi yenileme yongalarının ortalama ölçüleri 51,20x41,14x14,81 mm'dir. 15 adet yongalama yüzü yenileme yongası görülmektedir. Bunların yalnızca bir adedi Kömürcü obsidiyeninden 14 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Yongamsı Dilgiler

Toplam altı adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgisi

Üç adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Toplam beş adet yan dilginin bir adedi buzlu obsidiyen, bir adedi Kömürcü obsidiyeninden ve üç adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yan dilgilerin üç adedi doğal yüzlü, bir adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgi ve bir adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgidir.

Merkezi Dilgiler

Toplam 26 adet merkezi dilginin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Merkezi dilgiler içinde iki yönlü merkezi dilgi 13 adet, tek yönlü merkezi dilgi 13 adettir. Tamamı ince ve düzgün profillidir.

İnce Dilgiler

sekiz adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ince dilgi bulunmaktadır.

Tanımlanamayan Dilgi

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden tanımlanamayan dilgi bulunmaktadır.

Mikro kalem

JD binasında toplam üç adet mikro kalem bulunmuştur. Bunlar Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenden tek yönlü merkezi dilgi üzerine yapılmıştır. Bununla birlikte mikro kalemler yalnızca alt bitim olarak bulunduklarından dilgilerin teknolojik okuması yapılamamaktadır.

Kırık Parçalar

11 adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kırık parça bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Analiz edilen parçalar arasında toplam 107 adet yonganın yalnızca on adedi düzeltilidir. Bunların tamamı kazıyıcı ile temsil edilmektedir. Toplam 52 adet dilginin ise sekiz adedi düzeltili ve bir adedi kullanılmıştır. Düzeltili dilgiler arasında tanımlı alet olarak yalnızca kazıyıcı bulunmaktadır (tablo 20).

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
Yonga üzeri aletler	Ön kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	ince
	Ön kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	ince
	Ön kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	ince
	Yan kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	ince
	Ön kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	ince
	Yarı çeper kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	yayvan
	Yarı çeper kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	yayvan
	Çeper kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	tablet	1	ince
	Ön kazıyıcı	tablet	1	sarp
Toplam yonga üzeri aletler			*10*	
Dilgi üzeri aletler	Ön kazıyıcı	Yongamsı dilgi	1	ince
	Düzeltili	yongalama yüzü yenileme	1	ince
	Düzeltili	doğal yüzlü yan dilgi	1	ince
	Düzeltili	doğal yüzlü yan dilgi	1	ince
	Düzeltili	iki yönlü merkezi dilgi	3	ince
	Düzeltili	doğal yüzlü yan dilgi	1	sarp
	Kullanım	Doğal yüzlü dilgi	1	
Toplam dilgi üzeri aletler			*9*	
Genel toplam			**19**	

Tablo 20*:* JD binasında bulunan obsidiyenlerin tipolojik dağılımı.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam 11 adet kazıyıcı bulunmuştur. Bunların bir adedi Kömürcü obsidiyeninden dokuz adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, bir adedi grimsi saydam kırçıllı obsidiyendendir. Kazıyıcıların taşımalıkları bir adet doğal yüzü olmayan yonga, beş adet doğal yüzlü ince yonga, üç adet yongalama yüzü yenileme yongası ve iki adet vurma düzlemi yenileme yongasıdır. Kazıyıcılar içinde yedi adet ön kazıyıcı, iki adet yarı çeper kazıyıcı, bir adet çeper kazıyıcı ve bir adet yan kazıyıcı tanımlanmıştır. Ön kazıyıcılardan birinin düzeltisi tümüyle devam etmez, üst bitimin iki ayrı yerinde düzelti bulunmaktadır, bu iki yerin arasında düzelti bulunmamaktadır. Kazıyıcı düzeltileri ince düzelti (yedi adet), yayvan düzelti (iki adet), sarp düzelti (bir adet) ve yarı sarp düzelti (bir adet) şeklindedir. Kazıyıcıların ortalama ölçüleri 41,10x41,20x12,30 mm'dir.

Dilgi Üzeri Aletler

Düzeltili Dilgiler

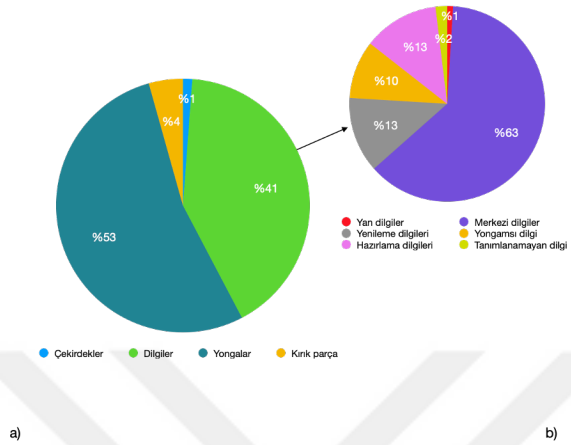
Tanımlı aletler dışında yedi adet düzeltili dilgi bulunmaktadır. Dilgilerin beş adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, bir adedi buzlu obsidiyenden ve bir adedi Kömürcü obsidiyenindendir. Taşımalıklar, üç adet yan dilgi, bir adet yongalama yüzü yenileme dilgisi ve üç adet iki yönlü merkezi dilgi şeklindedir. Düzelti tipleri ise ince ve sarp düzelti olarak değişmektedir.

Kullanılmış Dilgiler

Yalnızca bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden arka omurga izi taşıyan yan dilgi kullanım aşınma izi taşımaktadır.

CT BİNASI

CT binasına ait toplam 253 adet obsidiyen analiz edilmiştir (şekil 72).

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1	0,39	
Çok vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,39	
Biçim dışı çekirdek	1	0,39	
Toplam çekirdek	3		%1,18
Vurma düzlemi açma parçası	2	0,79	
omurgalı yonga	2	0,79	
Yongalama yüzü açma dilgisi	7	2,76	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	1	0,39	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	6	2,37	
Toplam yan dilgi	7		%2,76
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	63	24,9	
Tek yönlü merkezi dilgi	2	0,79	
Toplam merkezi dilgi	65		%25,69
Yongamsı dilgi	10	3,95	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	10	3,95	
ince dilgi	3	1,18	
Tanımlanamayan dilgi	2	0,79	
Toplam dilgi	104		%41,10
Yongalar			
Tamamen doğal yüzlü yonga	14	5,53	
Doğal yüzlü yonga	5	1,97	
Doğal yüzü olmayan yonga	91	35,96	
şekillendirme yongası	12	4,74	
Vurma düzlemi yenileme yongası	2	0,79	
Yongalama yüzü yenileme yongası	7	2,76	
Toplam yonga	135		%53,35
Kırık parça	11	4,34	
Genel toplam	253	100%	

Şekil 72*:* CT binasına ait yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı.

Hammadde

CT binasında analiz edilen toplam 253 adet obsidiyenin 241 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, dört adedi Kömürcü obsidiyeninden, üç adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden ve beş adedi grimsi saydam kırçıllı obsidiyendendir.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

CT binasında toplam üç adet çekirdek bulunmaktadır. Bunların iki adedi Göllüdağ obsidiyeninden bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Tek Vurma Düzlemli Dilgi Çekirdeği

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği bulunmaktadır. Çekirdeğin vurma düzlemindeki negatif izleri vurma düzleminin yenilenmek istendiğini ancak ard arda hatalı vuruş yapıldığı için yenileme parçasının çıkartılamadığı ve o şekilde bırakıldığını düşündürmektedir. Çekirdeğin doğal bir yüzü bulunmaktadır ve yongalama öncesi hazırlığı gösteren omurga bulunmamaktadır. Çekirdeğin boyutları 55,68x25,99x15,05 mm'dir.

Çok Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden çok vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. Çekirdek doğal yüz taşımaktadır. Çekirdeğin yüzeyi ve iç dokusu oldukça perlitlidir ve yongalanmaya uygun olmamasına rağmen birkaç yerinden yonga çıkartılmıştır. Çekirdeğin boyutları 39,27x31,65x17,65 mm'dir.

Tanımlanamayan Çekirdek

Bir adet Nenezi Dağ obsidiyeninden tanımlanamayan çekirdek bulunmaktadır. Çekirdek yüzeyinde yoğun miktarda doğal yüz görülmektedir. Birkaç yerinde belirsiz çıkarımları olan çekirdek denenmiş fakat devam edilmeden bırakılmıştır. Çekirdeğin boyutları 46,63x39,71x22,72 mm'dir.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

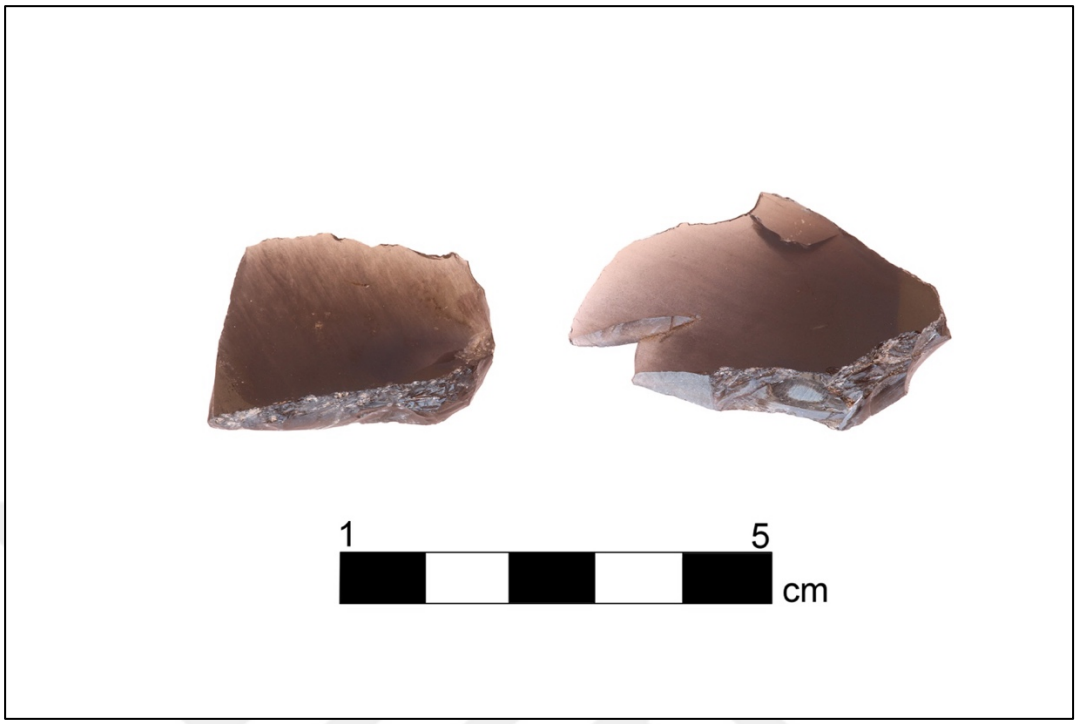
CT binasında toplam 122 adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası bulunmaktadır. Bunların 116 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, iki adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, bir adedi Kömürcü obsidiyeninden ve üç adedi grimsi saydam kırçıllı obsdiyendendir.

Yongaların 14 adedi tamamen doğal yüzlü yongadır. Bunlar içerisinden yalnızca iki adedi grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden 12 adedi ise Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Beş adet doğal yüzlü yonga, 91 adet doğal yüzü olmayan yonga ve 12 adet şekillendirme yongası bulunmaktadır. Şekillendirme yongalarının tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme, Yongalama Yüzü Yenileme Yongaları

CT binasında dört adet vurma düzlemi açma yongası bulunmaktadır. Bunlardan iki adedi vurma düzlemi açma parçası (Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeni: iki adet), iki adedi ise omurgalı yonga şeklindedir (Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeni: bir adet, Kömürcü obsidiyeni: bir adet). Vurma düzlemi açma yongalarının ortalama boyutları 43,62x35,45x19,16 mm'dir.

İki adet vurma düzlemi yenileme yongası (tablet) bulunmaktadır. İkisi de Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Vurma düzlemi yenileme yongalarının boyutları 44,29x26,97x6,01 mm ve 31,33x23,21x7,54 mm'dir (şekil 73).

Şekil 73: CT binasında görülen vurma düzlemi yenileme yongaları.

Yedi adet yongalama yüzü yenileme yongası bulunmaktadır. Bunlardan bir adedi Kömürcü obsidiyeninden, bir adedi grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden ve beş adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Yongamsı Dilgiler

On adet yongamsı dilgi bulunmaktadır. Yongamsı dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

CT binasında toplam yedi adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongalama yüzü açma dilgilerinin dört adedi omurgalı dilgi, üç adedi omurgalı ve doğal bir yüzü kesen dilgi ve bir adedi adedi yenileme omurgası taşıyan dilgidir. Dilgilerin tamamı kırık olarak bulunmuştur. Omurgalı dilgilerden bir adedi oldukça düzgündür (şekil 74).

Şekil 74*:* CT binasında görülen omurgalı dilgi.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

Toplam yedi adet yan dilgi bulunmuştur. Yan dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yan dilgilerin bir adedi doğal yüzlü, dört adedi doğal yüzlü ve arka omurga izi taşıyan ve iki adedi doğal yüzlü ve ön omurga izi taşıyan yan dilgidir. Yan dilgilerin ortalama boyutları 40,53x18,25x5,13 mm'dir. Yan dilgilerin tamamı ince ve düzgün profillidir (şekil 75).

Şekil 75*:* CT binasında görülen yan dilgiler.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgisi

Toplam on adet yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmuştur. Bunlardan bir adedi Kömürcü obsidiyeninden, dokuz adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongalama yüzü yenileme yongalarının ortalama boyutları 80,67x20,89x7,05 mm'dir.

Merkezi Dilgiler

Toplam 65 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Bunların yalnızca bir adedi Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden, 64 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Toplam

65 adet merkezi dilginin yalnızca iki adedinin tek yönlü merkezi dilgi, 63 adedinin iki yönlü merkezi dilgi olması şaşırtıcıdır. Merkezi dilgilerin ortalama boyutları 56,89x19,38x5,66 mm'dir. Merkezi dilgilerin profilleri genellikle düzgün-hafif içbükey, uzun ve incedir (şekil 76).

Şekil 76*:* CT binasında görülen merkezi dilgiler.

İnce Dilgiler

Toplam üç adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ince dilgi bulunmaktadır.

Dilgicik

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden dilgicik bulunmaktadır. Kırık olarak bulunan dilgiciğin boyutları 26,52x7,8x1,75 mm'dir.

Tanımlanamayan Dilgi

Toplam iki adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden tanımlanamayan dilgi bulunmaktadır.

Kırık Parçalar

Toplam 11 adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kırık parça bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Toplam 135 yonganın toplam 22 adedi düzeltili, üç adedi kullanılmıştır. Yonga üzeri tanımlı aletler arasında yalnızca kazıyıcı bulunmaktadır. Toplam 104 adet dilginin 30 adedi düzeltili ve 14 adedi kullanılmıştır. Dilgi üzeri tanımlı aletler arasında kazıyıcı, delici, uçlu dilgi, budanmış dilgi ve çentikli dilgi yer almaktadır (tablo 21).

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
yonga üzeri aletler	Ön kazıyıcı	Şekillendirme yongası	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	yayvan
	Yarı çeper kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	yayvan
	İkili ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	İkili ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	İkili ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	Yan kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	Yarı çeper kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	düzeltili	doğal yüzü olmayan yonga	3	ince
	düzeltili	doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	düzeltili	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	Kullanım	Şekillendirme yongası	2	
	Kullanım	Doğal yüzü olmayan yonga	1	
Toplam yonga üzeri alet			*25*	
Dilgi üzeri aletler	Ön kazıyıcı	iki yönlü merkezi dilgi	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	iki yönlü merkezi dilgi	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	iki yönlü merkezi dilgi	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüz ve ön omurga izi taşıyan	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	doğal yüz ve ön omurga izi taşıyan	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	iki yönlü merkezi dilgi	1	sarp
	Ön kazıyıcı	iki yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Ön kazıyıcı	iki yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Delici	iki yönlü merkezi dilgi	1	yarı sarp
	Delici	iki yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Uçlu	iki yönlü merkezi dilgi	1	sarp
	Uçlu	iki yönlü merkezi dilgi	1	sarp
	Verev budanmış	tek yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Çentikli	iki yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Düzeltili	doğal yüz ve ön omurga izi taşıyan	1	ince
	Düzeltili	doğal yüz ve arka omurga izi taşıya	1	ince
	Düzeltili	iki yönlü merkezi dilgi	1	sarp
	Düzeltili	iki yönlü merkezi dilgi	2	yarı sarp
	Düzeltili	iki yönlü merkezi dilgi	9	ince
	Düzeltili	yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	ince
	Düzeltili	yongamsı dilgi	1	ince
	Kullanım	vurma düzlemi açma dilgisi	1	
	Kullanım	tek yönlü merkezi dilgi	1	
	Kullanım	iki yönlü merkezi dilgi	1	
	Kullanım	iki yönlü merkezi dilgi	8	
	Kullanım	yongamsı dilgi	1	
	Kullanım	yongalama yüzü yenileme dilgisi	2	
Toplam dilgi üzeri alet			*44*	
Genel toplam			**69**	

Tablo 21: CT binasında görülen obsidiyenlerin tipolojik dağılımı.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

CT binasında toplam 17 adet yonga üzeri kazıyıcı bulunmaktadır. Taşımalık olarak kullanılan yongaların yalnızca bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, 16 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongalar, doğal yüzü olmayan yongalar (14

adet), yongalama yüzü yenileme yongaları (iki adet) ve şekillendirme yongaları (bir adet) olarak ayrılmaktadır.

Kazıyıcı tiplerine baktığımızda, 11 adet ön kazıyıcı, üç adet ikili ön kazıyıcı, iki adet yarı çeper kazıyıcı ve bir adet yan kazıyıcı bulunmaktadır. Düzelti tipleri çoğunlukla sarp, yarı sarp ve yayvan düzeltidir. Kazıyıcı boyutları ortalama 44,24x33,33x9,37 mm'dir. Kazıyıcılar, uzunluk olarak 30-60 mm, genişlik olarak 25-45 ve kalınlık olarak 4-33 mm arasında çeşitlilik göstermektedir. Yonga üzeri ince düzeltili ön kazıyıcılar genellikle ince yonga üzerine yapılmışlardır (şekil 77).

Şekil 77*:* CT binasında görülen yonga üzeri ön kazıyıcılar.

Düzeltili Yongalar

Toplam beş adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden düzeltili yonga bulunmaktadır. Düzeltilerden üç adedi ince, bir adedi sarp ve bir adedi yayvan düzeltidir. Yongaların tamamı doğal yüzü olmayan yongadır.

Kullanılmış Yongalar

Toplam üç adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kullanım aşınma izi taşıyan yonga bulunmaktadır. Yongaların iki adedi şekillendirme yongası ve bir adedi doğal yüzü olmayan yongadır.

Dilgi Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam sekiz adet dilgi üzeri kazıyıcı bulunmaktadır. Kazıyıcıların yedi adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ve bir adedi Grimsi saydam kırçıllı obsidiyendendir. Kazıyıcıların altı adedi iki yönlü merkezi dilgi ve iki adedi doğal yüzlü ve ön omurga izi taşıyan dilgi üzerine yapılmıştır.

Kazıyı tiplerinin yedi adedi ön kazıyıcıdır. Bir adedi ise asıl kazıyıcı düzeltisi dilginin üst bitiminde olmakla beraber iki kenarında çentik düzelti ile devam eden ve alt bitiminde kullanım aşınma izi taşıyan tip bulunmaktadır. Kazıyıcıların ortalama boyutları 47,81x18,76x5,22 mm'dir. Düzelti tiplerinde ise yarı sarp düzelti ve yayvan düzelti görülmektedir. Dilgi üzeri ön kazıyıcılar genellikle ince ve düzgün profilli dilgiler üzerine yapılmışlardır (şekil 78).

Şekil 78*:* CT binasında görülen dilgi üzeri ön kazıyıcı alet grubu.

Delici

İki adet dilgi üzeri delici bulunmaktadır. Dilgilerin ikisi de Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir ve ikisi de iki yönlü merkezi dilgidir. Her iki alet de delici olarak tanımlanmış olmakla birlikte net ve tipik değildir. Aletlerin ikisi de üst bitimlerinden hafif sivrileşecek şekilde düzeltilmiştir. Birinin düzeltisi iki yan kenara doğru hafif devam ederken diğerinin düzeltisi iki kenar boyu devam etmektedir. Boyutları 68,47x19,82x5,2 mm ve 69,1x19,15x7,35 mm'dir.

Uçlu Dilgi

İki adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden uçlu dilgi bulunmaktadır. Uçlu dilgilerin taşımalıkları iki yönlü merkezi dilgidir. Uçlu dilgilerin boyutları 46,33x 12,85x6,36 mm ve 36,56x12,87x5,87 mm'dir. Her ikisi de sarp düzelti ile yapılmıştır.

Budanmış Dilgi

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden budanmış dilgi bulunmaktadır. Tek yönlü merkezi dilgi üzerine yapılan alet ince düzelti ile verev olarak budanmıştır. Aynı zamanda üst bitimdeki budama sivri bir uç oluşturmuştur ancak ucun diğer tarafında düzelti bulunmadığı için verev budanmış dilgi olarak tanımlanmıştır. Aletin boyutu 45,32x10,36x4,67 mm'dir.

Çentikli Dilgi

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden çentikli dilgi bulunmaktadır. İki yönlü merkezi dilgi üzerine yapılan çentik dilginin üst bitiminde yer almaktadır.

Düzeltili Dilgiler

Toplam 16 adet düzeltili dilgi bulunmaktadır. Düzeltili dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Taşımalıklar yan dilgi, yongamsı dilgi, merkezi dilgi ve yongalama yüzü yenileme dilgisidir. Düzeltilerin çoğu ince düzelti olmakla birlikte sarp ve yarı sarp düzeltiler de bulunmaktadır.

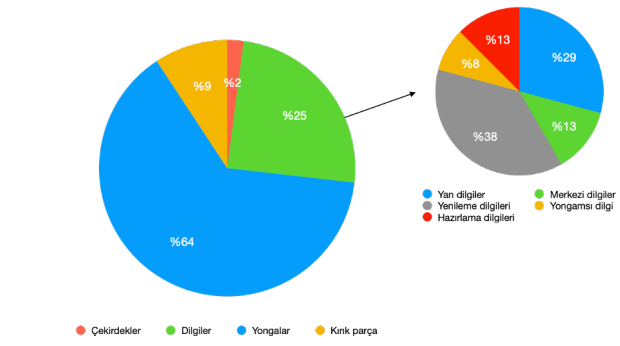
Kullanılmış Dilgiler

Toplam 14 adet kullanım aşınma izi taşıyan dilgi bulunmaktadır. Dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Taşımaklar arasında merkezi dilgi, yongalama yüzü yenileme dilgisi ve yenileme omurgası taşıyan yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Kullanım aşınma izi taşıyan dilgilerden iki adedi yoğun kullanıma dayalı daha derin izler taşımaktadır.

2.5.7. 4. Bina Grubu: Bina Araları

CY- CR - CU ARASI

CY-CR-CU arasında ait toplam 97 adet obsidiyen analiz edilmiştir (şekil 79).

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	2	2,06	
Toplam çekirdek	2		%2,06
Vurma düzlemi açma parçası	2	2,06	
Yongalama yüzü açma dilgisi	3	3,09	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	7	7,21	
Toplam yan dilgi	7		%7,21
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	3	3,09	
Toplam merkezi dilgi	3		%3,09
Yongamsı dilgi	2	2,06	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	7	7,21	
ince dilgi	2	2,06	
Toplam dilgi	24		%24,74
Yongalar			
Doğal yüzü olmayan yonga	44	45,36	
şekillendirme yongası	4	4,12	
Yongalama yüzü yenileme yongası	10	10,3	
Vurma düzlemi yenileme yongası	2	2,06	
Toplam yonga	62		%63,91
Kırık parça	9	9,27	
Genel toplam	97	100%	

Şekil 79*:* CY-CR-CU arasına ait yontmataş buluntuların teknolojik dağılımları.

Hammadde

Obsidiyenlerin tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. İçlerinden yalnızca dört adedi grimsi saydam kırçıllı olarak tanımlanan gruptandır.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

Toplam iki adet çekirdek bulunmaktadır. Her iki çekirdek de Göllüdağ obsidiyenindendir.

İki Vurma Düzlemli Yonga Çekirdekleri

CY-CR-CU arasından bulunan iki adet çekirdeğin her ikisi de iki vurma düzlemli yonga çekirdeğidir. Bunlardan biri her iki yüzünden de yongalanmıştır. Yan yüzünde küçük bir doğal yüz bulunan çekirdeğin iki platformu da belirgin değildir. Çekirdeğin boyutları 59,12x50,82x20,66 mm'dir (şekil 80).

Şekil 80*:* CY-CR-CU arasında bulunan iki vurma düzlemli dilgi çekirdeği.

Diğer iki vurma düzlemli yonga çekirdeği ise yalnızca ön yüzünden yongalanmıştır. Arka yüzünde omurga benzeri bir hazırlık izi görülmektedir. Ön yüzünden karşılıklı yongalamaya dayalı ön yüzün orta kısmı bombeleşmiştir. Aynı zamanda hatalı yongalama izleri de taşıyan çekirdeğin yongalama yüzünün yenilenmediği ve bu nedenle bombeden ve hatalı çıkarımlardan dolayı yongalanmaya devam edilemediği için bırakıldığı görülmektedir. Çekirdeğin boyutları 59,14x46,62x30,44 mm'dir (şekil 81).

Şekil 81*:* CY-CR-CU arasında görülen iki vurma düzlemli yonga çekirdeği.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

Toplam 48 adet yonga bulunmaktadır. Bunların 45 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, üç adedi ise Grimsi saydam kırçıllı obsidiyendendir. Yongaların 44 adedi doğal yüzü olmayan yonga, dört adedi ise şekillendirme yongasıdır.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme, Yongalama Yüzü Yenileme Yongası

İki adet vurma düzlemi açma yongası (omurgalı yonga), iki adet vurma düzlemi yenileme yongası (tablet) ve on adet yongalama yüzü yenileme yongası görülmektedir. Bunlardan yalnızca bir adet yongalama yüzü yenileme yongası Grimsi saydam kırçıllı obsidiyendendir geri kalanı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

Üç adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Dilgilerin bir adedi omurgalı dilgi, iki adedi ise hem omurgalı hem doğal yüz taşıyan dilgidir (şekil 82).

Şekil 82*:* CY-CR-CU arasında görülen yongalama yüzü açma dilgileri.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgisi

Toplam yedi adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgi

Toplam yedi adet yan dilgi bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Tamamı doğal yüzlü yan dilgidir. Dilgiler genellikle ince ve düzgün profillidir.

Yongamsı Dilgi

İki adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Merkezi Dilgi

Üç adet iki yönlü merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

İnce Dilgiler

Toplam iki adet ince dilgi bulunmaktadır. Her ikisi de Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Kırık Parçalar

Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden toplam dokuz adet kırık parça bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Toplam 62 adet yonganın altı adedi düzeltili, 24 adet dilginin ise dört adedi düzeltilidir. Düzeltili parçaların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Tanımlı aletler, yalnızca kazıyıcı ile temsil edilmektedir (şekil 83).

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
yonga üzeri aletler	Yarı çeper kazıyıcı	doğal yüzlü	1	yayvan
	Yarı çeper kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	ince
	Ön kazıyıcı	doğal yüzlü	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzlü	1	yayvan
	Yan kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	yayvan
Toplam yonga üzeri alet			*6*	
Dilgi üzeri aletler	Ön kazıyıcı	Doğal yüzlü yan dilgi	1	İnce
	düzeltili	yongamsı dilgi	1	yayvan
	düzeltili	yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	ince
	düzeltili	iki yönlü merkezi dilgi	1	ince
Toplam dilgi üzeri alet			*4*	
Genel toplam			**10**	

Şekil 83: CY-CR-CU arasında görülen aletler ve sayısal dağılımları.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

CY-CR-CU arasında toplam altı adet yonga üzeri kazıyıcı bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Kazıyıcı tipleri ön kazıyıcı (üç adet), yarı çeper kazıyıcı (iki adet) ve yan kazıyıcı (bir adet) olarak ayrılmaktadır. Taşımalıklar ise üç adet doğal yüzlü olmayan yonga, üç adet yongalama yüzü yenileme yongası olarak ayrılmaktadır. Kazıyıcılardan iki adedinin (bir adet ön kazıyıcı, bir adet yan kazıyıcı) kazıyıcı düzeltisi dışında birinin yan kenarında diğerinin ise üst bitiminde derin çentik bulunmaktadır. Düzelti tipleri ise yayvan

düzelti ve ince düzelti olarak ayrılmaktadır. Kazıyıcıların ortalama boyutları 54,81x41,26x13,26 mm'dir (şekil 84).

Şekil 84: CY-CR-CU arasında bulunan kalın yonga üzeri yarı çeper kazıyıcı.

Dilgi Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

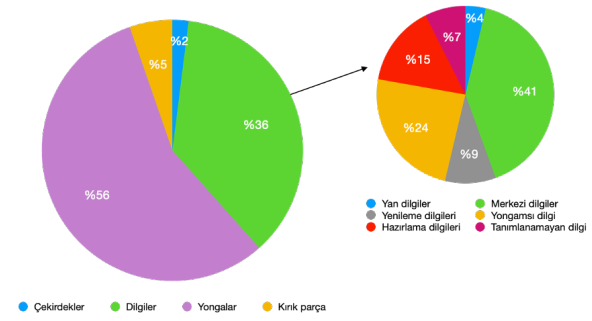
Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine yapılmış ön kazıyıcı görülmektedir. Kazıyıcı, ince düzelti ile yapılmıştır. Kazıyıcının boyutları 59,14x46,62x30,44 mm'dir.

Düzeltili Dilgiler

Dilgi üzeri tanımlı aletlerin dışında üç adet düzeltili dilgi bulunmaktadır. Bunlardan biri Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongamsı dilgi üzerine yapılmış yayvan düzeltili alet, biri Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgisi üzerine yapılmış ince düzeltili alet diğeri ise Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden iki yönlü merkezi üzerine yapılmış ince düzeltili alettir.

DG-DF ARASI

DG-DF binaları arasına ait toplam 151 adet obsidiyen analiz edilmiştir (şekil 85).

a) b)

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1	0,66	
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,66	
Döndürülerek yongalanan çekirdek	1	0,66	
Toplam çekirdek	3		%1,98
Vurma düzlemi açma parçası	3	1,98	
Yongalama yüzü açma dilgisi	4	2,64	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	2	1,32	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	4	2,64	
Toplam yan dilgi	6		
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	5		
Tek yönlü merkezi dilgi	17		
Toplam merkezi dilgi	22		
Yongamsı dilgi	13		
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	3	1,98	
ince dilgi	2	1,32	
Tanımlanamayan dilgi	4	2,64	
mikro kalem	1	0,66	
Toplam dilgi	55		%36,42
Yongalar			
Doğal yüzü olmayan yonga	66	43,7	
şekillendirme yongası	13	8,6	
Yongalama yüzü yenileme yongası	2	1,32	
Vurma düzlemi yenileme yongası	1	0,66	
Toplam yonga	85		%56,29
Kırık parça	8	5,29	
Genel toplam	151	100%	

Şekil 85: DG-DF arasında bulunan yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı.

Hammadde

Obsidiyenlerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

DG-DF arasında toplam üç adet çekirdek bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir. Çekirdeklerin bir adedi tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği, bir adedi platformu döndürerek yongalanan yonga çekirdeği ve bir adedi ise tek vurma düzlemli yonga çekirdeğidir.

Tek Vurma Düzlemli Dilgi Çekirdeği

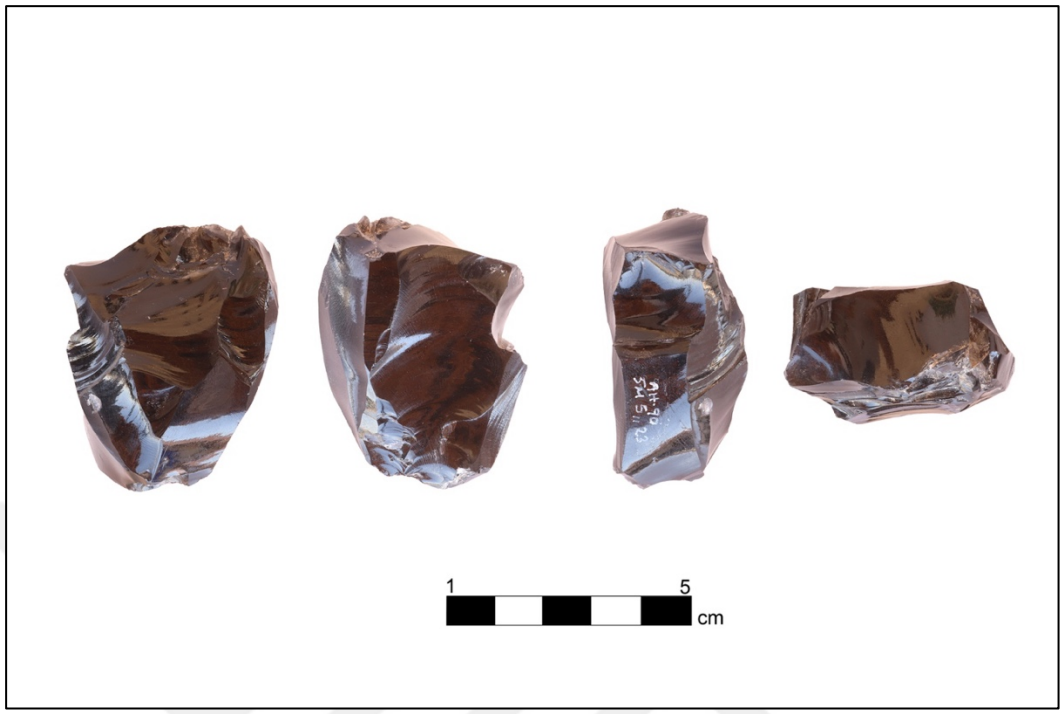
Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği görülmektedir. Doğal yüzü bulunmayan çekirdeğin arka yüzünde hazırlık omurgası bulunur. Tek bir platforma sahip olan çekirdek, iyi bir yongalama örneği sunmaktadır. Çekirdeğin vurma düzlemindeki negatif iz buranın en az bir kere yenilendiğini (vurma düzleminden yenileme parçasının çıkartıldığını) göstermektedir. Çekirdeğin boyutları 64,20x31,43x24,36 mm'dir (şekil 86).

Şekil 86: DG-DF arasında bulunan tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği.

Platformu Döndürerek Yongalanan Yonga Çekirdeği

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden platformu döndürerek yongalanan yonga çekirdeği bulunmaktadır. İki yönden de yongalama yapılan çekirdeğin bir platformu belirgindir diğeri ise belirgin değildir. Doğal yüzü bulunmayan çekirdeğin yongalama yüzünde hatalı yongalama izleri bulunmaktadır. Yongalama yüzünde yenileme yapılmadığı için art arda çıkmış olan menteşe izlerinden dolayı yongalamaya devam edilmemiştir. Çekirdeğin boyutları 51,83x38,46x25,34 mm'dir (şekil 87).

Şekil 87: DG-DF arasında görülen platformu döndürülerek yongalanan yonga çekirdeği.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Bir adet Göllüdağ obsidiyeninden tek vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. Doğal yüzü bulunmayan çekirdek tek bir platformdan ve tek yönden yongalanmıştır. Çekirdeğin boyutları 55,88x20,46x25,34 mm'dir.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

DG-DF binaları arasında toplam 79 adet yonga bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongaların 66 adedi bloğu soyma yongası ve 13 adedi şekillendirme yongasıdır. 79 adet yonganın 51 adedi ince, 28 adedi kalın

yongadır. Yongaların tamamı doğal yüzü olmayan yongadır. Şekillendirme yongaları ince ve küçük boyutludur (şekil 88).

Şekil 88: DG-DF arasında görülen şekillendirme yongaları.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme, Yongalama Yüzü Yenileme Yongaları

DG-DF arasında toplam üç adet vurma düzlemi açma parçası bulunmaktadır. Parçaların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Bunun dışında bir adet oldukça ince vurma düzlemi yenileme yongası (tablet) ve iki adet yongalama yüzü yenileme yongası bulunmaktadır. Her ikisi de Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgisi

Dört adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Bunların tamamı doğal yüzü bulunmayan omurgalı dilgidir. Yongalama yüzü açma dilgilerinden üç adedi iki taraflı bir adedi tek taraflı omurgalıdır (şekil 89).

Şekil 89: DG-DF arasında bulunan omurgalı yongalama yüzü açma dilgileri.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgi

Toplam altı adet yan dilgi bulunmaktadır. Bunların iki adedi doğal yüzlü yan dilgi, iki adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve iki adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Yan dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgisi

Üç adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır. Bunların tamamı ince dilgilerdir.

Yongamsı Dilgi

Toplam 13 adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Merkezi Dilgiler

Toplam 22 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgilerin 17 adedi tek yönlü merkezi dilgi ve beş adedi iki yönlü merkezi dilgidir. Merkezi dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 61,11x20,94x5,78 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları ise 54,63x27,08x5,69 mm'dir.

İnce Dilgiler

Toplam iki adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ince dilgi bulunmaktadır.

Tanımlanamayan Dilgi

Toplam dört adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden tanımlanamayan dilgi bulunmaktadır.

Mikro Kalem

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden mikro kalem bulunmaktadır. Alt bitimden kırılmış olan mikro kalemin taşımalığı iki yönlü merkezi dilgidir. Mikro kalemin boyutları 39,71x17,94x4,25 mm'dir.

Kırık Parçalar

Toplam sekiz adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kırık parça bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Toplam 85 adet yonganın 12 adedi düzeltilidir. Düzeltili yongalar arasında tanımlı alet olarak yalnızca kazıyıcılar görülmektedir. Toplam 56 adet dilginin ise beş adedi düzeltilidir. Düzeltili dilgiler arasında tanımlı alet olarak yalnızca bir adet budanmış dilgi görülmektedir. Düzeltili yonga ve dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir (tablo 22).

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
yonga üzeri aletler	Yarı çeper kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	yarı sarp
	Yarı çeper kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	yayvan
	ön kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	yayvan
	ön kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	yayvan
	ön kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	yayvan
	ön kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	yayvan
	ön kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	yayvan
	ön kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	ince
	ön kazıyıcı	yongalama yüzü yenileme yongası	1	ince
	Yan kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	ince
	Düzeltili	Doğal yüzü olmaya yonga	2	
Toplam yonga üzeri alet			*12*	
Dilgi üzeri aletler	Budanmış	İki yönlü merkezi dligi	1	sarp
	düzeltili	yongamsı dilgi	1	ince
	düzeltili	doğal yüzlü yan dilgi	1	sarp
	düzeltili	ön omurga izi taşıyan dilgi	1	ince
	düzeltili	iki yönlü merkezi dilgi	1	ince
Toplam dilgi üzeri alet			*5*	
Genel toplam			**17**	

Tablo 22: DG-DF arasında bulunan obsidiyenlerin tipolojik dağılımı.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam on adet yonga üzeri kazıyıcı bulunmaktadır. Kazıyıcıların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Kazıyıcı tipleri arasında yedi adet ön kazıyıcı, iki adet yarı çeper kazıyıcı ve bir adet yan kazıyıcı bulunmaktadır. Yonga taşımalıklar ise iki adet yongalama yüzü yenileme yongası ve sekiz adet doğal yüzü olmayan yonga şeklindedir. Kazıyıcı boyutları ortalama 36,41x37,56x7,35 mm'dir. Düzelti tipleri ise genellikle yayvan düzeltidir (altı adet). Bununla birlikte ince düzelti (üç adet) ve yarı sarp düzelti (bir adet) de görülmektedir.

Düzeltili Yongalar

İki adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden düzeltili yonga bulunmaktadır. Bunlardan biri Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ince doğal yüzü olmayan yonga üzerine diğeri ise Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kalın doğal yüzü olmayan yonga üzerinedir.

Dilgi Üzeri Aletler

Budanmış Dilgiler

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden verev budanmış alet görülmektedir. Aletin taşımalığı iki yönlü merkezi dilgidir. 44,39x11,49x2,52 mm boyutlarındaki alet, sarp düzelti ile yapılmıştır ve kenarında derin bir çentik bulunur.

Düzeltili Dilgiler

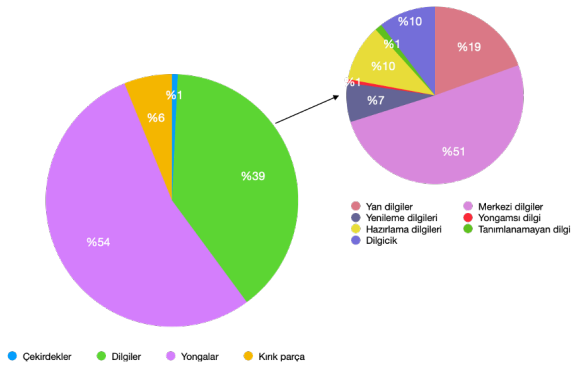
Dört adet düzeltili dilgi bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Düzeltili dilgiler arasında bir adet ince düzeltili yongamsı dilgi, bir adet sarp düzeltili doğal yüzlü yan dilgi, bir adet ince düzeltili ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve bir adet ince düzeltili iki yönlü merkezi dilgi bulunmaktadır.

2.5.8. 4. Bina Grubu: Açık Alan ve Çöplük Dolguları

Açık Alan Dolgusu (U.1907 Sp. 279)

Yukarıda anlatılan binalar, 5L ve 5M açmalarında yer alan ve 1991 yılında açığa çıkartılan binalar ve bunlara ait yontmataş buluntularının analizini kapsamaktadır. Bu verilere söz konusu alanda yeni kazı döneminde gerçekleştirilen çalışmaların sürdürüldüğü binalara ait yontmataş verilerinin de eklenmesi ve bir arada kullanılması, yeni dönem metodolojileri ve mikro ölçekli kazı anlayışı ile yapılan çalışmalar kolaylıkla gözden kaçabilecek verilerin de korunmasını sağladığından örneğin mikro ölçekli aletlerin bu dönemde bulunup bulunmamasının kazı stratejisi ile ilgili olup olmadığı gibi soruların da açıklığa kavuşmasını sağlamaktadır. Bu amaçla, aşağıda anlatılacak olan binalar 5L ve 5M açmalarında 2021 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında açığa çıkartılan yontmataş verilerini kapsamaktadır.

Açık alan dolgusuna ait toplam 406 parça analiz edilmiştir (şekil 90).

a) b)

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,24	
Tükenmiş çekirdek	2	0,49	
Toplam çekirdek	3		%0,73
Vurma düzlemi açma parçası	3	0,73	
Yongalama yüzü açma dilgisi	4	0,98	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	30	7,38	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	12	2,95	
Toplam yan dilgi	42	10,34	
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	30	7,38	
Tek yönlü merkezi dilgi	46	11,33	
"Y" biçimli merkezi dilgi	2	0,49	
Toplam merkezi dilgi	78		%19,21
Yongamsı dilgi	1	0,24	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	4	0,98	
ince dilgi	7	1,72	
Tanımlanamayan dilgi	2	0,49	
mikro kalem	5	1,23	
Dilgicik	16	3,94	
Toplam dilgi	159		%39,16
Yongalar			
Doğla yüzlü yonga	5	1,23	
Doğal yüzü olmayan yonga	195	48,02	
şekillendirme yongası	11	2,7	
Yongalama yüzü yenileme yongası	3	0,73	
Vurma düzlemi yenileme yongası	2	0,49	
Toplam yonga	219		%53,20
Kırık parça	25	6,15	
Genel toplam	406	100%	

Şekil 90: Açık alan dolgusuna ait yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı.

Hammadde

Analiz edilen 406 adet parçanın üç adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, beş adedi Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden ve 398 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

Açık alan dolgusunda toplam üç adet çekirdek görülmektedir. Çekirdekler Göllüdağ obsidiyenindendir. Çekirdekler bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği ve iki adet tükenmiş çekirdek ile temsil edilmektedir.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği görülmektedir. Doğal yüzü bulunan çekirdek, üzerinde kötü yongalama ile ilişkilendirilebilecek negatif izler taşımaktadır. Çekirdeğin boyutları 49,85x40,86x20,76 mm'dir.

Tükenmiş Çekirdekler

İki adet tükenmiş çekirdek bulunmaktadır. Bunlardan biri, üzerinden çok fazla çıkarım yapıldığı için ezilmiş durumdadır. Çıkarım yönleri ve platformu/platformları kaybolmuştur. Çekirdeğin boyutları 29,42x29,38x18,49 mm'dir. Diğer tükenmiş

çekirdeğin ise yongalama yüzü diğer çekirdekte olduğu gibi ezilmiş olsa da bir platformu belirgindir. Çekirdeğin boyutları 25,97x21,61x20,60 mm'dir.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

Toplam 211 adet bloğu soyma ve şekillendirme yongası bulunmaktadır. Bunların iki adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, beş adedi Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden geri kalan 204 adedi ise Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongalar, 23 adet doğal yüzü olmayan kalın yonga, beş adet doğal yüzü olan kalın yonga, 172 adet doğal yüzü olmayan ince yonga ve 11 adet ince şekillendirme yongasından oluşmaktadır.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme, Yongalama Yüzü Yenileme Yongası

Üç adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden vurma düzlemi açma yongası bulunmaktadır. Vurma düzlemi açma yongalarının üç adedi de omurgalı yongadır. İki adet vurma düzlemi yenileme yongası (tablet) bulunmaktadır. iki adedi de Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Üç adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme yongası bulunmaktadır.

Yongalama Yüzü Açma Dilgisi

Toplam dört adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Dilgilerin üç adedi omurgalı dilgi, bir adedi yenileme omurgası taşıyan dilgidir. Yongalama yüzü açma dilgileri içerisinde omurgalı olanlarının iki adedi doğal yüz taşımaktadır.

Yan Dilgiler

Toplam 42 adet yan dilgi bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yan dilgilerin 30 adedi doğal yüzlü yan dilgi, sekiz adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgi, dört adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgidir. Yan dilgilerin ortalama boyutları 35,88x13,07x4,11 mm'dir.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgisi

Dört adet yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

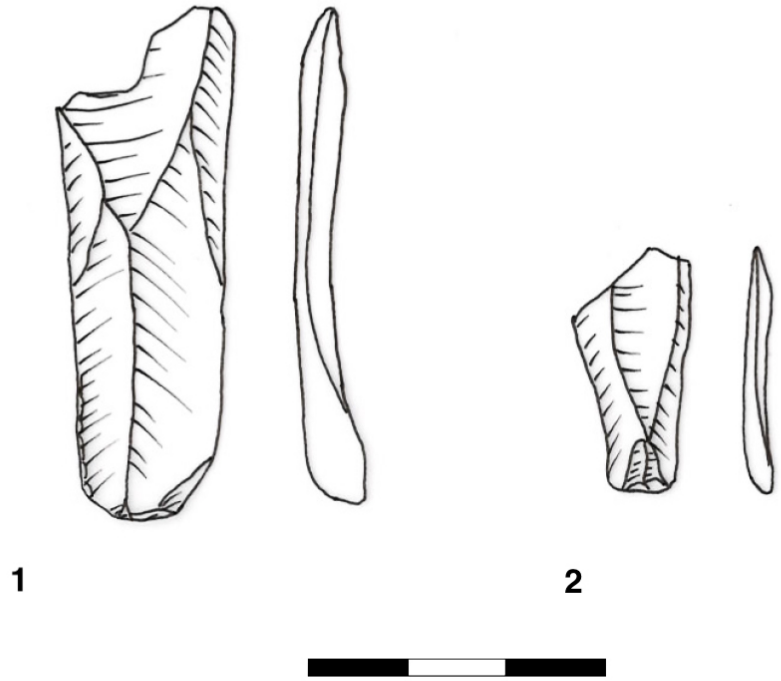
Yongamsı Dilgiler

Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden bir adet yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Merkezi Dilgiler

Açık alan dolgusuna ait toplam 78 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Merkezi dilgiler, 46 adet tek yönlü merkezi dilgi, 30 adet iki yönlü merkezi dilgi ve iki adet upsilon ("Y" biçimli) dilgi ile temsil edilmektedir.

Çoğunlukla kırık olarak bulunan merkezi dilgiler içerisinde tek yönlü merkezi dilgiler, 40,97x9,80x2,94 mm'dir. Aralarından tüm ve en uzun olan dilgi 47,67 mm uzunluğundadır. Dilgilerin genişlikleri 6-12 mm arasında, kalınlıkları ise 1,7-4,5 mm arasındadır. İki yönlü merkezi dilgiler ise ortalama 43,37x16,81x4,74 mm'dir. Tüm ve en uzun olan iki yönlü merkezi dilgi 62,13 mm'dir. Genişlikleri 15-25 mm arasında, kalınlıkları ise 4-6 mm arasındadır. İki adet upsilon dilginin ise biri tüm diğeri kırık olarak bulunmuştur. Tüm olan dilginin boyutları 35,48x8,29x1,17 mm'dir (şekil 91).

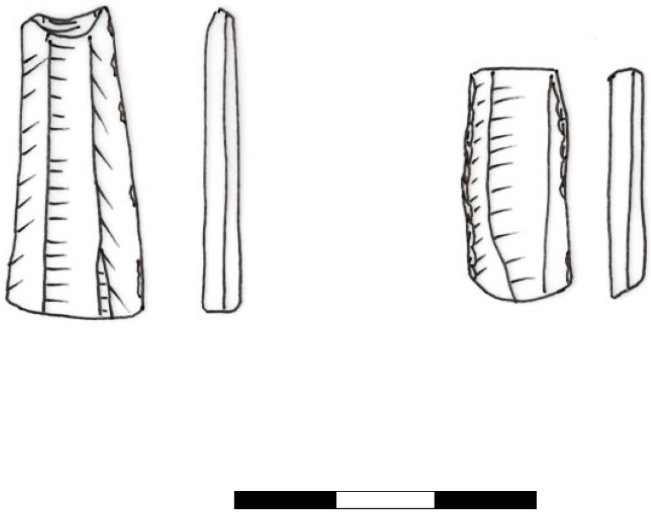
Şekil 91: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan "Y" biçimli merkezi dilgiler.

İnce Dilgiler

Toplam yedi adet ince dilgi bulunmaktadır. İnce dilgilerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Dilgicik

Toplam 16 adet dilgicik bulunmaktadır. Bunların 15 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden, bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir. İki adet tüm olan dilgiciğin ölçüsü 17,06x6,59x1,43 ve 24,20x5,54x2,63 mm'dir. Dilgiciklerin çoğunluğu kırık olarak bulunmuştur. Dilgicikler düzgün profilli ve merkezi ayırtlıdır (şekil 92).

Şekil 92: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan dilgicikler.

Tanımlanamayan Dilgi

İki adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden tanımlanamayan dilgi bulunmaktadır.

Mikro kalem

Toplam beş adet mikro kalem bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan mikro kalemlerin taşımalıkları üç adet tek yönlü merkezi dilgi ve iki adet iki yönlü merkezi dilgidir. Mikro kalemlerin iki adedi sağ kenardan çentikli ve sol kenardan kırık, üç adedi ise sol kenardan çentikli ve sağ kenardan kırıktır. Tamamı alt bitim olan mikro kalemlerin ortalama boyutları 22,33x9,85x3,53 mm'dir.

Kırık Parçalar

Toplam 25 adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kırık parça bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Toplam 219 adet yonganın 19 adedi alettir. Aletler içerisinde tanımlı alet olarak 11 adet kazıyıcı bulunmaktadır. Toplam 143 adet dilginin 55 adedi alettir. Tanımlı aletler arasında kazıyıcı, delici, uçlu dilgi, mikrolit, budanmış dilgi ve kalem yer almaktadır. Toplam 15 adet dilgicik içerisinde ise yalnızca bir adet alet bulunmaktadır (tablo 23).

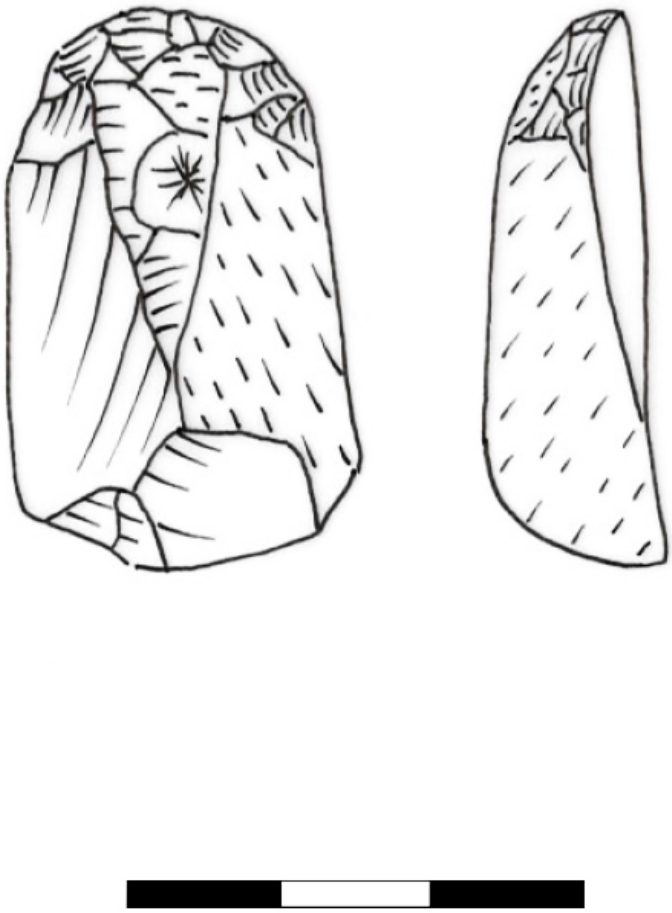
	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
Yonga üzeri kazıyıcılar	Yarı çeper kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	Yarı çeper kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	ince
	Yarı çeper kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	ince
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	Ön kazıyıcı	şekillendirme yongası	1	sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	ince
	Ön kazıyıcı	doğal yüzü olmayan yonga	1	sarp
	düzeltili	doğal yüzlü yonga	5	
	düzeltili	doğal yüzü olmayan yonga	3	
Toplam yonga üzeri aletler			*19*	
Dilgi üzeri aletler	Ön kazıyıcı	iki yönlü merkezi dilgi	*1*	ince
	Ön kazıyıcı	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	yarı sarp
	Ön kazıyıcı	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	ince
	Ön kazıyıcı	iki yönlü merkezi dilgi	*1*	yayvan
	Ön kazıyıcı	yongamsı dilgi	*1*	ince
	Delici	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Delici	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Delici	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	sarp
	Delici	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	sarp
	Uçlu	iki yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Uçlu	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Uçlu	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	ince
	Uçlu	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Uçlu	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Tek omuzlu ok ucu	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Verev budanmış	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Verev budanmış	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	sarp
	Verev budanmış	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	sarp
	Verev budanmış	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	sarp
	Verev budanmış	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Verev sırtlı budanm	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	sarp
	Verev sırtlı budanm	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	sarp
	Düz sırtlı budanmı	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	sarp
	Aycık	dilgicik	*1*	ince
	Çentikli	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	ince
	Aycık	"Y" biçimli merkezi dilgi	*1*	ince
	Aycık	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	sarp
	Aycık	ön omurga izi taşıyan dilgi	*1*	sarp
	Kalem	tek yönlü merkezi dilgi	*1*	
	Kalem	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	
	düzeltili	tek yönlü merkezi dilgi	8	
	düzeltili	iki yönlü merkezi dilgi	8	
	düzeltili	doğal yüzlü yan dilgi	6	
	düzeltili	arka omurga izi taşıyan dilgi	3	
	düzeltili	ön omurga izi taşıyan dilgi	1	
Toplam dilgi üzeri aletler			*56*	
Genel toplam			**75**	

Tablo 23: Açık alan dolgusuna ait obsidiyenlerin tipolojik dağılımı.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam 11 adet yonga üzeri kazıyıcı görülmektedir. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Kazıyıcıların sekiz adedi yonga üzeri ön kazıyıcı, üç adedi ise yonga üzeri yarı çeper kazıyıcıdır (şekil 93).

Şekil 93: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan yonga üzeri ön kazıyıcı.

Kazıyıcıların boyutları ortalama 42,45x33,77x9,44 mm'dir. Kazıyıcıların uzunlukları 31-53 mm, genişlikleri 17-56 mm ve kalınlıkları 4-17 mm arasında çeşitlilik göstermektedir.

Kazıyıcı düzeltileri ise üç adet sarp düzelti, bir adet yarı çarp düzelti, dört adet yayvan düzelti ve üç adet ince düzelti şeklindedir. Kazıyıcılardan bir adedi (doğal yüzü olmayan yonga üzeri ön kazıyıcı) aynı zamanda çentiklidir.

Düzeltili Yongalar

Toplam sekiz adet çeşitli düzeltili yonga bulunmaktadır. Bunlardan beş adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal yüzlü kalın yonga üzerine, üç adedi ise doğal yüzü bulunmayan ince yonga üzerine yapılmıştır.

Dilgi Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

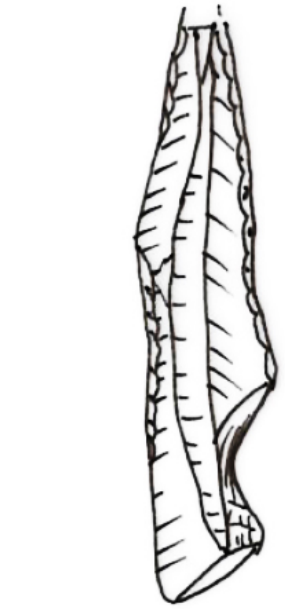
Toplam beş adet dilgi üzeri kazıyıcı bulunmaktadır. Bunların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Kazıyıcıların beş adedi de ön kazıyıcı olarak tanımlanmıştır. Kazıyıcıların taşımalıkları iki adet iki yönlü merkezi dilgi, iki adet doğal yüzlü yan dilgi ve bir adet yongamsı dilgidir. Kazıyıcıların boyutları ortalama 44,49x20,69x5,62 mm'dir. Kazıyıcı düzeltileri ise yarı sarp düzelti, yayvan düzelti ve ince düzelti şeklindedir.

Deliciler

Toplam dört adet dilgi üzeri delici bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan delicilerin taşımalıkları iki adet tek yönlü merkezi dilgi ile iki adet doğal yüzlü yan dilgidir. Delicilerin boyutları 47,87x12,18x3,94 mm'dir. Tamamı sarp düzelti ile yapılmış olan delicilerin bir adet doğal yüzlü yan dilginin üst bitiminde aynı zamanda çentik görülmektedir.

Uçlu Dilgiler

Beş adet uçlu dilgi bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan uçlu dilgilerin taşımalıkları dört adet tek yönlü merkezi dilgi ve bir adet iki yönlü merkezi dilgidir. Uçlu dilgiler için tüm olarak bulunan bir örneğin uzunluğu 47,67 mm'dir. Bununla birlikte kırık olarak bulunan en uzun örnek 55,25 mm'dir. Uçlu dilgilerin genişlikleri ise ortalama 11,19 mm ve kalınlıkları ortalama 3,04 mm'dir. Düzelti tipleri ise bir adet ince düzelti dışında tamamı sarp düzeltidir (şekil 94).

Şekil 94: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan kırık uçlu dilgi.

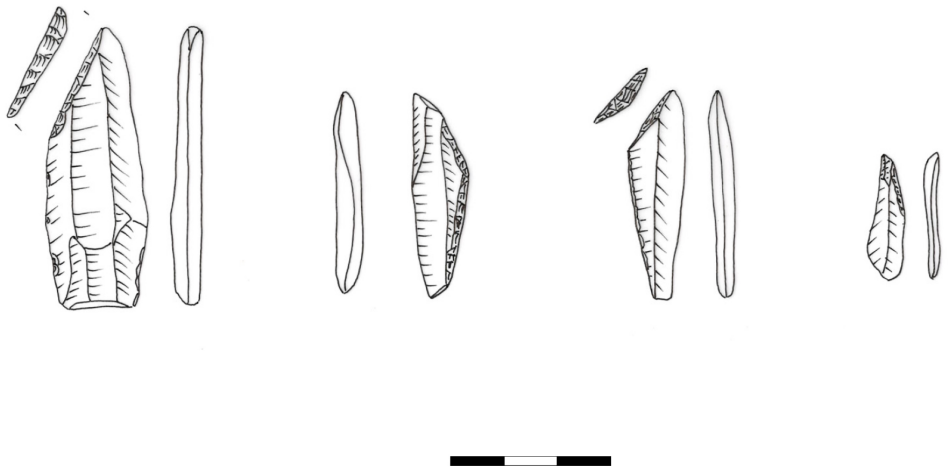
Ok Uçları

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ok ucu bulunmaktadır. Parça, tipik olmamakla birlikte üst bitimde sarp düzelti ve alt bitimde çentikli düzelti

bulunmaktadır. Tek omuzlu ok ucu olarak tanımlanan alet tek yönlü merkezi dilgi üzerine yapılmıştır ve boyutları 35,43x6,67x1,79 mm'dir.

Budanmış Dilgiler

Toplam yedi adet budanmış dilgi bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan budanmış dilgilerin beş adedi verev budanmış iki adedi ise verev sırtlı budanmıştır (şekil 95).

Şekil 95: U. 1907 açık alan dolgusunda bulunan budanmış dilgiler.

Budanmış dilgilerin ortalama boyutları 37,41x11,78x3,95 mm'dir. Budanmış dilgiler arasında tüm olanlardan en uzun olan dilginin boyu 44,68 mm'dir. Budanmış dilgilerin düzelti tipi tamamında sarp düzelti şeklindedir.

Sırtlı Dilgi

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden sırtlı dilgi görünmektedir. Tek yönlü merkezi dilgi üzerine yapılmış olan sırtlı dilgi düz sırtlı dilgi olarak tanımlanmıştır. Kırık olarak bulunan aletin boyutları 47,26x10,62x3,09 mm'dir. Düzeltisi sarp düzeltidir.

Mikrolit

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden mikrolit bulunmaktadır. Dilgicik üzeri mikrolitin teknolojisi okunamamıştır. Aycık olarak tanımlanan mikrolitin boyutları 17,06x6,59x1,43 mm'dir ve tüm olarak bulunmuştur. Düzeltisi ince düzeltidir.

Çentikli Dilgi

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine çentikli dilgi görünmektedir. Kırık olarak bulunan dilginin boyutları 25,39x12,48x4,26 mm'dir. Çentik, derin değildir ve ince düzelti ile yapılmıştır.

Yarım Ay

Üç adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yarım ay olarak tanımlanan alet bulunmaktadır. Bunlardan bir adeti upsilon ("Y" biçimli) dilgi, bir adeti doğal yüzlü yan dilgi ve bir adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi üzerinedir. Tamamı tüm olarak bulunan yarım ayların boyutları sırasıyla 35,48x8,29x1,17 mm, 34,25x8,44x3,29 mm ve 39,62x10,32x4,12 mm'dir. Merkezi dilgi üzerine olan ince düzeltili, yan dilgi üzerine olanlar ise sarp düzeltilidir.

Kalemler

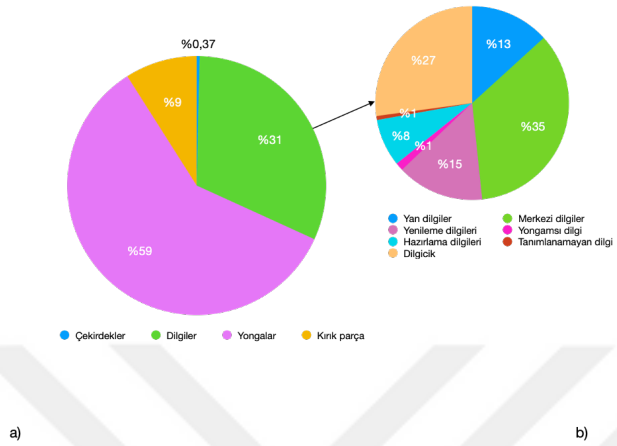
İki adet kalem görülmektedir. Bunlardan biri Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden tek yönlü merkezi dilgi üzerine diğeri ise Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerinedir. Kalem kıymıkları ikisinde de derindir ve uzun değildir.

Düzeltili Dilgiler

Tanımlı alet gruplarına girmeyen ve çeşitli düzeltilere sahip toplam 26 adet dilgi bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan düzeltili dilgilerin taşımalıkları sekiz adet tek yönlü merkezi dilgi, sekiz adet iki yönlü merkezi dilgi, altı adet doğal yüzlü yan dilgi, üç adet arka omurga izi taşıyan yan dilgi ve bir adet ön omurga izi taşıyan yan dilgi şeklindedir. Düzelti tipleri ise sarp ve ince düzeltidir. Bazı örneklerde hem sarp hem ince düzelti bir arada görülmektedir.

Çöplük Dolgusu (U.1958 Sp. 279)

Çöplük dolgusuna ait toplam 545 adet parça analiz edilmiştir (şekil 96).

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
Biçim dışı çekirdek	1	0,18	
Tükenmiş çekirdek	1	0,18	
Toplam çekirdek	2		%0,36
Vurma düzlemi açma parçası	3	0,55	
Yongalama yüzü açma dilgisi	4	0,73	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	20	3,66	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	8	1,46	
Toplam yan dilgi	28		%5,13
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	29	5,32	
Tek yönlü merkezi dilgi	24	4,4	
Toplam merkezi dilgi	53		%9,72
Yongamsı dilgi	2	0,36	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	4	0,73	
ince dilgi	18	3,3	
Tanımlanamayan dilgi	1	0,18	
mikro kalem	20	3,66	
Dilgicik	41	7,52	
Toplam dilgi	171		%31,37
Yongalar			
Doğal yüzü olmayan yonga	308	56,51	
şekillendirme yongası	10	1,83	
Vurma düzlemi yenileme yongası	1	0,18	
Toplam yonga	322		%59,08
Kırık parça	49	8,99	
Kalem kıymığı	1	0,18	
Genel toplam	545	100%	

Şekil 96: Çöplük dolgusunda bulunan yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı.

Hammadde

Analiz edilen 545 adet parçanın yalnızca bir adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden geri kalan 544 adedi Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir.

Teknolojik Analiz

Çekirdekler

Toplam iki adet çekirdek bulunmaktadır. Bunlardan biri Göllüdağ obsidiyeninden diğeri ise Nenezi Dağ obsidiyenindendir.

Tükenmiş Çekirdekler

Bir adet tükenmiş çekirdek bulunmaktadır. Göllüdağ obsidiyeninden olan çekirdeğin boyutları 30,73x23,83x14,02 mm'dir.

Biçim dışı Çekirdek

Bir adet Nenezi Dağ obsidiyeninden biçim dışı çekirdek bulunmaktadır. Çekirdeğin, birkaç yerinden çıkarım yapılmış fakat yonganlanmaya devam edilmeden bırakılmıştır. Çekirdeğin boyutları 31,65x18,37x12,6 mm'dir.

Bloğu Soyma ve Şekillendirme Yongaları

Toplam 318 adet yonga bulunmaktadır. Yongaların tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir. Yongalar, 289 adet doğal yüzü olmayan ince yonga, 19 adet doğal yüzü olmayan kalın yonga ve on adet şekillendirme yongasından oluşmaktadır.

Vurma Düzlemi Açma ve Yenileme Yongaları

Toplam üç adet vurma düzlemi açma yongası bulunmaktadır. Bunların iki adedi vurma düzlemi açma parçası (şekil 97) ve bir adedi omurgalı yonga şeklindedir. Vurma düzlemi açma yongalarının ortalama boyutları 76,02x48,92x17,14 mm'dir.

Şekil 97: Çöplük dolgusunda görülen vurma düzlemi açma parçaları.

Bir adet vurma düzlemi yenileme yongası (tablet) bulunmaktadır. Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan yenileme yongası çok ince ve küçük boyutludur. Yonganın boyutları 21,74x23,39x2,96 mm'dir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

Toplam dört adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan dilgilerin bir adedi omurgalı dilgi, iki adedi hem omurgalı hem doğal yüzlü dilgi ve bir adedi yenileme omurgası taşıyan dilgidir.

Yan Dilgiler

Toplam 28 adet yan dilgi bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan yan dilgilerin 20 adedi doğal yüzlü yan dilgi, beş adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve üç adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Yan dilgilerin ortalama boyutları 45,20x16,48x5,11 mm'dir.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgisi

Dört adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır. üç adedi kırık olarak bulunmuştur. Tüm olarak bulunan yongalama yüzü yenileme dilgisinin boyutu 49,67x17,56x7,89 mm'dir.

Yongamsı Dilgiler

Toplam iki adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yongamsı dilgi bulunmaktadır.

Merkezi Dilgiler

Toplam 53 adet merkezi dilgi görülmektedir. Tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan merkezi dilgilerin 24 adedi tek yönlü merkezi dilgi, 29 adedi iki yönlü merkezi dilgidir. Tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama ölçüsü 28,17x7,10x2,58 mm'dir. Tamamı tüm veya tüme yakın olarak bulunmuştur. İki yönlü merkezi dilgilerin ise ortalama boyutları 19,50x9,27x3,10 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgilerin çoğu kırık olarak bulunmuştur. Tüm ve tüme yakın olarak bulunan merkezi dilgiler arasında en uzunu 72,98 mm, en geniş olanı ise 18 mm'dir (şekil 98).

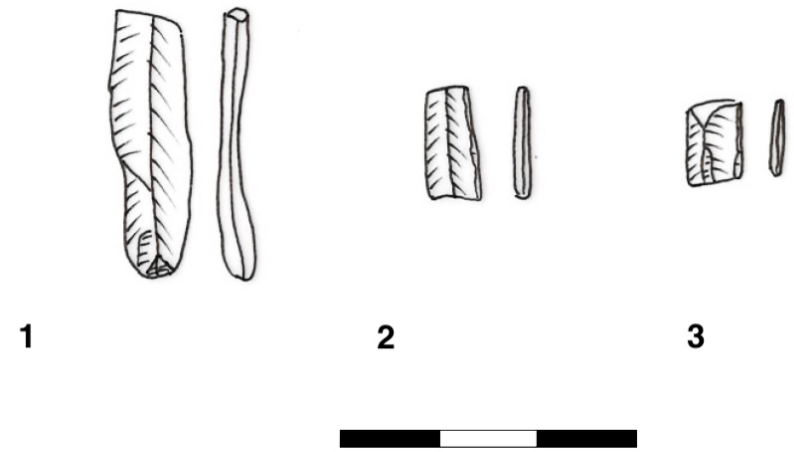
Şekil 98: Çöplük dolgusunda görülen merkezi dilgiler.

İnce Dilgiler

Toplam 18 adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden ince dilgi bulunmaktadır.

Dilgicik

Toplam 41 adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden dilgicik bulunmaktadır. Dilgiciklerin ortalama boyutları 21,05x6,34x2,12 mm'dir. Bununla birlikte uzunlukları 15-27 mm; genişlikleri, 3-8 mm ve kalınlıkları 1-3 mm arasında çeşitlilik göstermektedir (şekil 99).

Şekil 99: Çöplük dolgusunda görülen dilgicikler.

Tanımlanamayan Dilgiler

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden tanımlanamayan dilgi bulunmaktadır.

Mikro kalem

20 adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden mikro kalem bulunmaktadır. Mikro kalemlerin boyutları 24,15x4,60x1,33 ile 27,16x13,79x2,57 arasında çeşitlilik göstermektedir. Mikro kalemlerin dışında üç adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden pikantre kırık olarak tanımlanan parça bulunmaktadır (şekil 100).

Şekil 100: Çöplük dolgusunda çeşitli boyutlarda bulunan mikro kalem grup.

Kalem Kıymığı

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kalem kıymığı bulunmaktadır.

Kırık Parçalar

Toplam 49 adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden kırık parça bulunmaktadır.

Tipolojik Analiz

Toplam 322 adet yonganın iki adedi alettir. Toplam 130 adet dilginin 44 adedi alet, toplam 41 adet dilgiciğin ise yedi adedi alettir. Aletlerin tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyenindendir (tablo 24).

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
Yonga üzeri kazıyıcılar	Yarı çeper kazıyıcı	doğal yüzlü yonga	1	yayvan
	Yarı çeper kazıyıcı	Vurma düzlemi açma yongası	1	yayvan
Toplam yonga üzeri aletler			*2*	
Dilgi üzeri aletler	Ön kazıyıcı		1	sarp
	Ön kazıyıcı		1	yayvan
	ikili ön kazıyıcı		1	sarp
	Uçlu dilgi	tek yönlü merkezi dilgi	2	ince
	Uçlu dilgi	iki yönlü merkezi dilgi	2	ince
	Uçlu dilgi	dilgicik	2	ince
	Uçlu dilgi	doğal yüzlü yan dilgi	2	ince
	Verev sırtlı budanr	tek yönlü merkezi dilgi	2	sarp
	Klasik budanmış	tek yönlü merkezi dilgi	1	sarp
	sırtlı	dilgicik	1	sarp
	sırtlı	dilgicik	2	ince
	üçgen mikrolit	dilgicik	*1*	ince
	geometrik üçgen n	dilgicik	*1*	sarp
	üçgen mikrolit	mikroburin	*1*	sarp
	Çentikli	iki yönlü merkezi dilgi	*1*	
	Çentikli	tanımlanamayan dilgi	*1*	
	dişli	doğal yüzlü yan dilgi	*1*	sarp
	yarım ay	ön omurga izi taşıyan dilgi	*1*	sarp
	düzeltili	doğal yüzlü yan dilgi	9	
	düzeltili	iki yönlü merkezi dilgi	8	
	düzeltili	tek yönlü merkezi dilgi	7	
	düzeltili	yongamsı dilgi	2	
	düzeltili	yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	
Toplam dilgi üzeri aletler			*51*	
Genel toplam			*53*	

Tablo 24: Çöplük dolgusuna ait obsidiyenlerin tipolojik dağılımı.

Yonga Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Yonga üzeri yalnızca iki adet kazıyıcı bulunmaktadır. Kazıyıcılardan biri Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal yüzlü yonga üzerine yapılmıştır. Yarı çeper olarak tanımlanan kazıyıcının boyutları 42,12x34,15x6,69 mm'dir. Diğer kazıyıcının

taşımalığı ise Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden vurma düzlemi açma parçasıdır. Yarı çeper kazıyıcının boyutları 76,2x48,92x17,14 mm'dir. Her iki kazıyıcının da düzeltili yayvandır.

Dilgi Üzeri Aletler

Kazıyıcılar

Toplam üç adet dilgi üzeri kazıyıcı görülmektedir. Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan kazıyıcıların tamamı doğal yüzlü yan dilgi üzerinedir. Bunlardan bir adedi ön kazıyıcı bir adedi ikili ön kazıyıcıdır. Diğeri ise yalnızca üst bitim olarak bulunmuştur. Üst bitimde kazıyıcı düzeltisinin iki kenara doğru devam etmediği görüldüğünden ön kazıyıcı olarak tanımlanmıştır.

Ön ve ikili ön kazıyıcının düzeltisi sarp, kırık olan ön kazıyıcının düzeltisi ise yayvan düzeltidir. Kazıyıcıların boyutları sırasıyla 48,74x24,31x6,29 mm; 59,44x7,38x6,61 mm ve 13,45x3,77x3,93 mm'dir.

Uçlu Dilgiler

Toplam sekiz adet uçlu dilgi bulunmaktadır. Tamamı Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan uçlu dilgilerin taşımalıkları dört adet merkezi dilgi, iki adet yan dilgi ve iki adet dilgiciktir. Merkezi dilgilerin iki adedi tek yönlü merkezi dilgi ve iki adedi iki yönlü merkezi dilgidir. Yan dilgilerin bir adedi doğal yüzlü diğeri ise ön

omurga izi taşıyan yan dilgidir. Dilgiciklerin ise bir adedi iki yönlü merkezidir diğerinin ise teknolojisi okunamamıştır.

Uçlu dilgilerin ortalama boyutları 28,85x7,41x3,10 mm'dir. Uçlu dilgiler arasında tüm ve tüme yakın olarak bulunanların uzunlukları 55 mm, 40 mm ve 35 mm'dir. Uçlu dilgilerin düzeltileri sarp ve ince düzeltidir.

Budanmış Dilgiler

Üç adet budanmış dilgi bulunmaktadır. Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden olan budanmış dilgilerin taşımalıkları üç adet tek yönlü merkezi dilgidir. İki adedi verev sırtlı budanmış dilgi olarak, bir adedi ise klasik budanmış sırtlı dilgi olarak tanımlanmıştır.

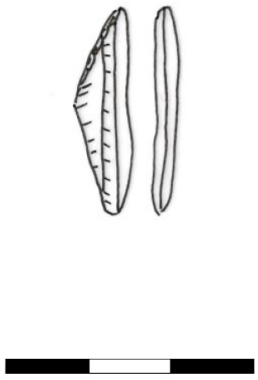
Tüm olarak bulunan verev sırtlı budanmış dilgilerin boyutları 31,85x7,31x2,13 mm ve 29,41x6,21x2,23 mm'dir. Tüme yakın olarak bulunan klasik budanmış sırtlı dilginin boyut ise 22,16x7,02x2,69 mm'dir.

Sırtlı Dilgiler

Toplam üç adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden sırtlı dilgi bulunmaktadır. Sırtlı dilgilerin taşımalıkları üç adet dilgiciktir. Tamamı kırık olarak bulunan sırtlı dilgiciklerin boyutları 21,03x5,35x2,85 mm, 11,41x5,34x,71 mm ve 8,26x5,43x1,59 mm'dir. Dilgiciklerin tamamı orta bitim olarak bulunduğundan sırt düzeltisinin alt ve üst bitimde nasıl devam ettiği bilinememektedir. Bununla birlikte sırt düzeltisi tipik sırtlı aletlerde olduğu gibi kenar boyu dik bir şekilde yapıldığından sırtlı dilgi olarak tanımlanmışlardır.

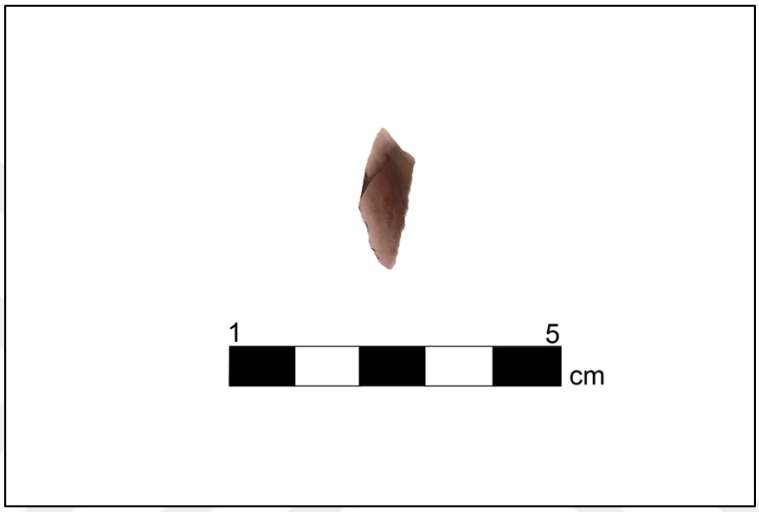
Mikrolitler

Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden iki adet mikrolit bulunmaktadır. Mikrolitlerin taşımalıkları dilgiciktir. Bir adet dilgiciğin iki yönlü merkezi dilgicik olduğu görülmektedir. Mikrolitlerin her ikisi de üçgen mikrolit olarak tanımlanmıştır. bir adedi geometrik üçgen formdadır (şekil 101). Mikrolitlerin boyutları 17,87x8,82x2,49 mm ve 25,19x6,59x,03 mm'dir. Her iki mikrolitin de düzeltisi sarp düzeltidir.

Şekil 101: Çöplük dolgusunda bulunan geometrik üçgen formlu mikrolit.

Tanımlı mikrolitlerin dışında bir adet örnekte taşımalığı mikro kalem olan mikrolit benzeri alet görülmektedir. Mikrolit yapımında kullanılan kırma tekniğine ait bir üretim artığı parça, hem kendisinden mikrolit veya mikro alet yapılmak üzere parça çıkartılmış hem de kendisi parça çıkartıldıktan sonra kenarlarına düzelti yapılarak mikrolit benzeri mikro alete dönüştürülmüştür. Aletin boyutları 20,09x7,39x2,19 mm'dir (şekil 102).

Şekil 102: Çöplük dolgusunda görülen mikro kalem alet.

Çentikli Dilgiler

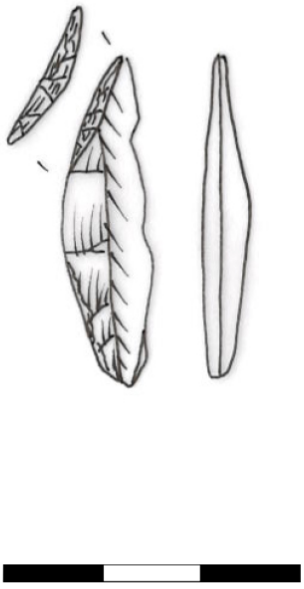
İki adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden çentikli dilgi bulunmaktadır. Bunlardan biri iki yönlü merkezi dilgi üzerine diğeri ise tanımlanamayan dilgi üzerinedir. Merkezi dilgi üzerine olan aletin çentiği alt bitimde diğerinin ise sağ kenarda yer almaktadır. Aletlerin boyutları 13,02x15,31x4,26 mm ve 16,02x10,12x4,89 mm'dir.

Dişli Alet

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden doğal yüzlü yan dilgi üzerine dişli alet görülmektedir. Kırık olarak bulunan dilginin boyutları 64,48x19,97x6,09 mm'dir.

Yarım Ay

Bir adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninden yarım ay olarak tanımlanan alet bulunmaktadır. Ön omurga izi taşıyan yan dilgi üzerine yapılan alet tüm olarak bulunmuştur ve 34,31x8,81x3,18 mm'dir. Alet, sarp düzelti ile yapılmıştır (şekil 103).

Şekil 103: Çöplük dolgusunda bulunan yarım ay.

Düzeltili Dilgiler

Tanımlı aletler dışında toplam 27 adet düzeltili dilgi bulunmaktadır. Düzeltili dilgilerin taşımalıkları yan dilgiler (dokuz adet doğal yüzlü yan dilgi), merkezi dilgiler (sekiz adet iki yönlü merkezi dilgi, yedi adet tek yönlü merkezi dilgi), yongamsı dilgiler (iki adet) ve yongalama yüzü yenileme dilgisidir (bir adet). Düzeltiler genellikle ince ve yarı sarp düzeltidir.

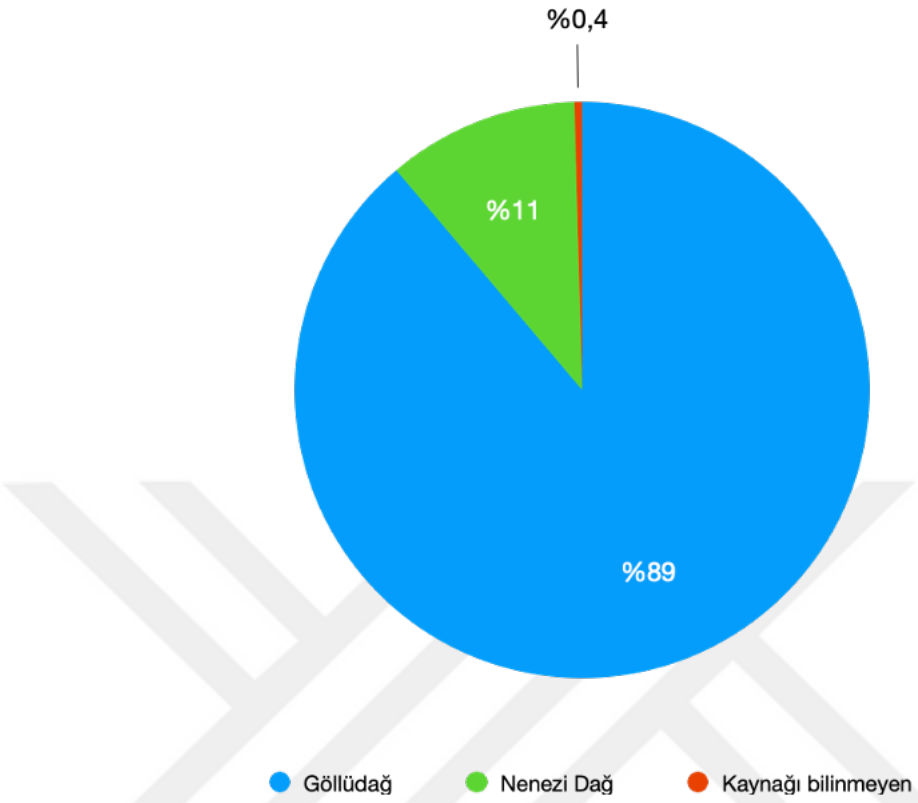
2.5.9. 4. Bina Grubu Genel Değerlendirme

4. bina grubu olarak adlandırılan mahalle kapsamında toplam altı bina, iki bina arası ve bir açık alan dolgusu ile bir çöplük dolgusunun yontmataş buluntuları çalışılmıştır. Binalardan toplam 697 adet, bina aralarından 248 adet, bina dolgusu ve çöplük dolgusundan 951 adet olmak üzere 4. bina grubunda toplam 1.896 adet yontmataş analiz edilmiştir. Genel değerlendirme kapsamında önce tanımlanan hammadde grupları ve bu grupların içerisinde yontmataş üretim ve kullanım açısından birbirini tekrar eden tutarlı birliktelik ya da farklılıkların olup olmadığı anlatılacak, ardından bina grubu içerisinde gördüğümüz yontmataş elemanlar çekirdekler, yongalama hazırlığı, yongama yenileme, yan ve merkezi dilgiler, yongalar ve diğerleri olmak üzere sayısal, oransal, niceliksel ve niteliksel olarak anlatılacak ve yontmataş üretiminin 4. bina grubu özelindeki karakteristiği aktarılmaya çalışılacaktır. Son olarak aletlerin kullanım alanlarını anlamak adına tipolojik analiz hem hammadde hem de teknolojik bağlamın içerisinde anlatılacaktır. Anlatım boyunca binalar, bina araları ve dolgular birbirinden ayrı tutulacaktır.

2.5.9.1. Binalar

Hammadde Dağılımları

4. bina grubu kapsamında çalışılan altı binaya ait toplam 697 adet yontmataş buluntunun 619 adedi Göllüdağ obsidiyeninden, 75 adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden ve üç adedi kaynağı bilinmeyen siyah opak obsidiyendendir. Göllüdağ obsidiyenlerin içerisinde 592 adet Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeni, 18 adet Göllüdağ'ın farklı montralarına ait olabilecek grimsi renk ve kırçıllı dokudaki obsidiyen ve bir adet buzlu olarak tanımlanan obsidiyen ile sekiz adet Kömürcü obsidiyeni yer almaktadır. Obsidiyenlerin renk ve dokularına göre incelenmesi sonucu toplam dokuz grup tanımlanmıştır (1. Saydam, 2. Saydam çizgili, 3. Saydam dumanlı, 4. Grimsi saydam kırçıllı, 5. Yeşilimsi çizgili, 6. Yeşilimsi saydam dumanlı, 7. Yeşil opak, 8. Mavimsi saydam dumanlı, 9. Siyah opak). Yontmataş buluntu topluluğu içerisinde Göllüdağ obsidiyeni baskın hammadde kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 104). Bununla birlikte diğer hammadde kaynaklarına ait obsidiyenler sayıca az da olsalar, bu hammaddelerin yerleşim içerisinde kullanılmış olduğunu göstermektedir. Bu parçalar münferit parçalar değil, küçük ölçekli bir üretimin üretim elemanlarıdır.

Şekil 104: 4. bina grubunda görülen obsidiyenlerin hammadde kaynaklarına göre oransal dağılımı.

Nenezi Dağ Obsidiyeni

4. bina grubunda toplam 75 adet obsidiyen Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Yeşilimsi renkte ve saydam, dumanlı, çizgili veya opak dokuya sahip olan Nenezi Dağ obsidiyenlerinde en fazla yeşil saydam dumanlı obsidiyen (55 adet) ile karşılaşılmaktadır. Nenezi Dağ obsidiyeni, çekirdek ve vurma düzlemi açma parçası ile yongalama yüzü açma dilgileri, merkezi ve yan dilgiler, bloğu soyma ve şekillendirme yongaları, yenileme yongaları ve yenileme dilgileri gibi üretimin hemen hemen her aşamasına ait yontmataş elemanlarla temsil edilmektedir (tablo 25). Üretim yoğunluğu Göllüdağ obsidiyeni kadar yoğun olmasa da küçük ölçekli üretimin yapıldığı görülmektedir.

Teknoloji	Renk ve doku	Adet	Mekan
Tanımlanamayan çekirdek	Yeşil opak	1	CT
Vurma düzlemi açma parçası	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	DF
Yongalama yüzü açma dilgisi	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	DF
Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları	Yeşil opak	2	DF
Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları	Yeşilimsi saydam çizgili	2	DF
Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları	Yeşilimsi saydam dumanlı	19	DF
Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları	Yeşilimsi saydam dumanlı	2	CT
Yongalama yüzü yenileme yongası	Yeşilimsi saydam dumanlı	4	DF
İki yönlü merkezi dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	DF
"Y" biçimli merkezi dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	DF
Tek yönlü merkezi dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	2	DF
Tek yönlü merkezi dilgi	Yeşil opak	1	DF
Yan dilgi	Yeşilimsi saydam çizgili	2	DF
Yan dilgi	Yeşil opak	1	DF
Yan dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	3	DF
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	Yeşil opak	2	DF
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	Yeşilimsi saydam çizgili	2	DF
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	Yeşilimsi saydam dumanlı	3	DF
Yongamsı dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	CY
Profil düzeltme dilgisi	Yeşilimsi saydam çizgili	1	DF
Tanımlanamayan dilgi	Yeşil opak	4	DF
Tanımlanamayan dilgi	Yeşilimsi saydam dumanlı	13	DF
Kırık parça	Yeşil opak	2	DF
Kırık parça	Yeşilimsi saydam dumanlı	3	DF
Kırık parça	Yeşilimsi saydam dumanlı	1	CZ
TOPLAM		**75**	

Tablo 25: 4. bina grubunda görülen Nenezi Dağ obsidiyenlerinin renk ve doku, teknoloji ve bulundukları bina dağılımı.

Nenezi Dağ obsidiyeninden olan yalnızca bir adet çekirdek bulunmaktadır. Üzerindeki yoğun doğal yüzün soyulmaması ve omurga yapılmamış olması çekirdeğin yongalanmaya hazırlanmadığını göstermektedir. Çok az belirsiz çıkarımlar taşıyan, muhtemelen denendikten sonra bırakılan çekirdek teknolojik olarak tanımlanamamıştır. Vurma düzlemleri belirsizdir. Çekirdeğin boyutları 46,63x39,71x22,72 mm'dir.

Vurma düzlemi açma yongası ve yongalama yüzü açma dilgisi, bulanan çekirdek ile boyut açısından tutarlılık göstermektedir. Vurma düzlemi açma yongası 23,69x17,35x5,23 mm, yongalama yüzü açma dilgisi ise 32,43x16,65x6,36 mm'dir. Vurma düzlemi açma yongasında ve yongalama yüzü açma dilgisinde ikincil omurga bulunmaktadır. Çekirdekte yongalama hazırlığının, bulunan bir adet çekirdekte görünmemekle birlikte yapıldığı anlaşılmaktadır.

Yongalamaya başlanmadan omurga hazırlığının yapıldığı bir adet ön omurga izi taşıyan yan dilginin varlığından da anlaşılmaktadır. Diğer yan dilgiler (beş adet)

doğal bir yüzlüdür ve ortalama boyutları 64,22x21,42x5,99 mm'dir. Dilgilerin tamamı kırık olarak bulunmuştur. Bu da ortalama boylarının daha fazla olması gerektiğini göstermektedir. Merkezi dilgiler (üç adet tek yönlü merkezi dilgi, bir adet iki yönlü merkezi dilgi, bir adet "Y" biçimli merkezi dilgi) tıpkı yan dilgiler gibi tamamı kırık olarak bulunmuştur. Ortalama boyutları 48,89x21,71x5,99 mm'dir. Merkezi dilgilerin boyları 26 mm ve 64 mm arasında, genişlikleri 17 mm ve 34 mm, kalınlıkları ise 4 mm ve 9 mm arasında çeşitlilik göstermektedir. Tipik olmayan "Y" biçimli merkezi dilginin boyutları 25,5x16,93x4,12 mm'dir. Yan dilgiler ve merkezi dilgilerin ortalama genişlik ve kalınlıkları neredeyse aynıdır.

Nenezi Dağ obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgilerine bakıldığında kırık olanların (üç adet) ortalama boyutları 61,92x24,01x5,7 mm'dir. Bu da kırık olan yan dilgiler ve kırık olan merkezi dilgilerin boyutları ile tutarlıdır. Tüm olan yongalama yüzü yenileme dilgilerinin ortalama boyutları 83,09x24,41x7,09 mm, tüm olan en uzun dilginin boyu 101,88 mm'dir. Bu durum, dilgilerin genişlik ve kalınlıklarının neredeyse aynı olduğunu ancak tüm olan dilgilerin boylarına bakıldığında çekirdek boyunun minimum 20 mm ila 40 mm arasında daha fazla olduğunu göstermektedir. Yongalama yüzü yenileme yongalarının üzerindeki negatifler iki yönlü çıkarımlı dilgi çekirdeklerini temsil etmektedir. Genellikle yongalama yüzünün menteşe kırıma neden olan hatalı yongalama sonucu yenilendiği görülmektedir.

Üzerlerindeki yoğun patina sebebiyle teknolojik olarak tanımlanamayan 17 adet dilginin tamamı kırık olarak bulunmuştur. Tanımlanamayan dilgilerin ortalama boyutları 40,06x16,94x5,66 mm'dir.

Bloğu soyma ve şekillendirme yongalarına bakıldığında büyük çoğunluğunu doğal yüzü olmayan yonga oluşturmaktadır (19 adet). Yongaların genişlikleri 41 mm, kalınlıkları ise 6 mm'dir. Yongalama yüzü yenileme yongaları ise 57,28x49,84x9,6 mm'dir.

4. bina grubunda bulunan Nenezi Dağ obsidiyeninden bir adet çekirdek denenmiş ve bırakılmış olan tanımlanamayan çekirdek olduğundan, Nenezi Dağ obsidiyenden yapılan yontmataş üretimi doğrudan çekirdek üzerinden anlaşılamamıştır. Dilgiler, yongalar ve üretimin diğer elemanlarının yoğunluğu, bu çekirdeklerin binaların

dışına atıldığını göstermektedir. Çekirdeklerin dışındaki diğer yontmataş buluntular, yongalama öncesinde çekirdeğin hazırlandığını, yongalama sırasında da yenileme işlemi yapıldığını göstermektedir. Bir adet çekirdek, vurma düzlemi açma parçası, yongalama yüzü yenileme dilgisi, yan dilgiler, merkezi dilgiler ve yongalar birlikte ele alındığında boyutları arasında birbirini takip eden bir yakınlık bulunmaktadır. Dilgi ve yonga üretiminin ayrı olup olmadığı, dilgi çekirdeklerinin sonradan -tıpkı Göllüdağ çekirdeklerinde gördüğümüz gibi- yonga çekirdeklerine çevrilip çevrilmediği anlaşılamamış olmakla birlikte, buluntuların birbiri ile ilişkileri tek bir üretime ait olduklarına işaret etmektedir. Bu üretimin Göllüdağ obsidiyeninden yapılan üretimden daha küçük ölçekli bir üretim olduğunu söylemek mümkündür. Nenezi Dağ obsidiyenlerinin 4. bina grubunda yer alan binalardaki dağılımına bakıldığında, çok büyük bir oranının (%93,33) DF binasından gelmesi yongalamanın burada yapılmış olabileceğini düşündürmekle birlikte, bu binada diğer hammadde gruplarının diğer binalara göre daha fazla olması DF binasının bir atık alanı olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, eğer DF binası bir atık alan ise Göllüdağ-Kayırlı obsidiyeninin de yoğun olması beklenirken neden en az bu binada bulunmuş olduğu soru işaretidir.

Nenezi Dağ obsidiyeninin kullanım alanlarına bakıldığında toplam 30 adet yonganın beş adedi düzeltili, bir adedi kullanılmıştır. Düzeltili parçalar arasında tanımlı alet olarak yalnızca bir adet yarı çeper kazıyıcı ve iki adet ön kazıyıcı bulunmaktadır. Toplam altı adet aletin bir adedi yongalama yüzü yenileme yongası üzerine, geri kalan bloğu soyma ve şekillendirme yongası üzerinedir. Toplam 38 adet dilginin ise beş adedi düzeltili, dört adedi kullanılmıştır. Yonga üzeri ve dilgi üzeri aletlerin genel toplama oranlarına bakıldığında alet yapımı için dilgi ve yonga arasında özel bir tercihin bulunmadığı görülmektedir. Beş adet düzeltili dilgi içerisinde tanımlı alet olarak iki adet ön kazıyıcı ve bir adet çentikli dilgi bulunmaktadır. Aletlerin taşımalıkları iki yönlü merkezi dilgi, tek yönlü merkezi dilgi, yongalama yüzü yenileme dilgisi ve yan dilgi olarak ayrılmaktadır (Tablo 26).

	Alet	Taşımalık	Adet	Düzelti tipi
Yonga üzeri aletler	Yarı çeper kazıyıcı	Bloğu soyma ve şekillendirme yonga	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	Bloğu soy. ve şek. Yon.	2	sarp
	Çentikli	Bloğu soy. ve şek. Yon.	1	ince
	Düzeltili	yongalama yüzü yenileme yongası	1	
	Kullanım	Bloğu soy. ve şek. Yon.	1	
Toplam yonga üzeri aletler			6	
Dilgi üzeri aletler	Ön kazıyıcı	Tek yönlü merkezi dilgi	1	yayvan
	Ön kazıyıcı	Yongalama yüzü yenileme dilgisi	1	ince
	Çentikli	Tanımlanamayan dilgi	1	
	Düzeltili	Tek yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Düzeltili	iki yönlü merkezi dilgi	1	ince
	Kullanım	Tanımlanamayan dilgi	2	
	Kullanım	Ön omurga izi taşıyan dilgi	1	
	Kullanım	Doğal yüzlü yan dilgi	1	
Toplam dilgi üzeri aletler			*9*	
Genel toplam			**15**	

Tablo 26: 4. bina grubunda görülen Nenezi Dağ obsidiyenlerinin tipolojik dağılımı.

Göllüdağ/Kayırlı Obsidiyeni

4. bina grubu binalarında toplam 619 adet Göllüdağ obsidiyeni bulunmaktadır. Göllüdağ obsidiyeni içerisinde 592 adet obsidiyen Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni olarak tanımlanmıştır. Kayırlı obsidiyeni saydam, saydam dumanlı, saydam çizgili renk ve dokudaki obsidiyenler ile temsil edilmektedir. 4. bina grubu binalarındaki obsidiyenlerin %89'unu oluşturan Göllüdağ obsidiyeninin %96'sı Kayırlı obsidiyenindendir. Kayırlı obsidiyeni 4. bina grubu binalarındaki toplam obsidiyenin ise %85'ini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Göllüdağ/Kayırlı obsidiyenin daha yoğun kullanılmış olması kırık parçaların da diğer hammadde kaynaklarına oranla daha fazla olması anlamına gelmektedir. Kırık parçalar herhangi bir parçanın bir veya birden fazla köşesine (veya gövdeden kırık) ait olabileceği için Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin toplam adedine etki etmektedir. Bununla birlikte kırık parçaların %7'lik etkisi, genel orana bakıldığında dominant hammadde kaynağının Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni olmasını değiştirmemektedir.

Kayırlı obsidiyeni olarak tanımlanan üç renk ve doku grubu (saydam, saydam dumanlı, saydam çizgili) içerisinde saydam grup en yoğun grup olarak karşımıza

çıkmaktadır (474 adet), saydam dumanlı grup (109 adet) daha az yoğundur ve saydam çizgili grup (dokuz adet) ise oldukça nadir görülmektedir.

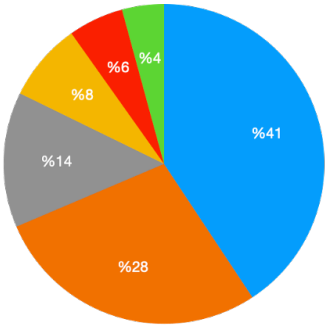
Göllüdağ obsidiyenleri içerinde farklı bir montradan çıkan başka bir obsidiyen ise Kömürcü obsidiyenidir. Kömürcü obsidiyeni ışığa tutulduğunda mavimsi-lacivertimsi bir yansıma ile saydam dumanlı bir dokular ya da açık siyah kırçıllı olmaları ile tanımlanmıştır. 4. bina grubu binalarında toplam sekiz adet Kömürcü obsidiyeni bulunmaktadır.

Göllüdağ obsidiyeni olarak tanımlanan ve Kayırlı'dan farklı bir montraya ait olabilecek başka bir obsidiyen grup ise grimsi saydam kırçıllı gruptur. 4. bina grubu binalarında toplam 18 adet grimsi saydam kırçıllı obsidiyen bulunmaktadır.

Göllüdağ obsidiyenlerinin üretim ve kullanımları, Kayırlı obsidiyeni, Kömürcü obsidiyeni ve grimsi saydam kırçıllı obsidiyen olarak ayrılarak anlatılacaktır. Kayırlı obsidiyenleri içerinde saydam, saydam dumanlı ve saydam çizgili gruplar, yapılan analizler sonucunda kendi içlerinde teknolojik ve tipolojik olarak anlamlı bir farklılık göstermedikleri için ayrım yapılmadan Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni olarak anlatılacaktır.

Göllüdağ-Kayırlı Obsidiyeninin Mekânsal Dağılımı

Göllüdağ/kayırlı obsidiyeni hem bina içlerinde hem de 4. bina grubu binalarındaki genel toplamında en yoğun üretilen ve kullanılan obsidiyendir. Saydam, saydam dumanlı ve saydam çizgili olarak görünen Kayırlı obsidiyeninde renk ve doku grupları arasında üretim ve kullanım açısından bir farklılık görülmez. 4. bina grubu binalarından görülen toplam 592 adet Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin sayıca en yoğun görüldüğü binalar sırasıyla CT (241 adet), JD (165 adet) ve CY (81 adet) binalarıdır. Bununla birlikte, sayıca en az Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni bulunduran CR ve CZ binaları kendi içlerinde yalnızca Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni bulunan binalardır. DF binası ise hammadde çeşitliliği en fazla olan bina olmasına karşılık en az oranda Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni bulunan binadır (Şekil 105).

a)

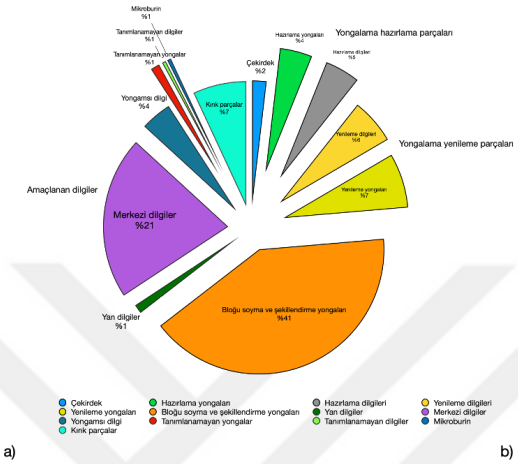
Binalar	Göllüdağ/kayırlı obsidiyeni adetleri	Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni toplama oranları
CT Binası	241	%95
JD Binası	165	%95
CY Binası	81	%98
DF Binası	47	%36
CR Binası	33	%100
CZ Binası	25	%96
TOPLAM	592	

b)

Şekil 105: 4. bina grubu binalarındaki Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin binalara göre sayısal ve oransal dağılımları.

Göllüdağ/Kayırlı Obsidiyeni Teknolojik Analiz

4. bina grubu binalarındaki Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden buluntu topluluğunun çoğunluğunu yongalar oluşturmaktadır (%53,37). Yongalar içerisinde ise bloğu soyma ve şekillendirme yongaları en fazla grubu temsil etmektedir (%41). Dilgiler ise yaklaşık %38'lik bir oran ile ikinci sıradadır. Dilgiler içerisinde merkezi dilgiler, yan dilgilere oranla çok daha fazla görülmektedir. Merkezi dilgilerde iki yönlü merkezi dilgiler, tek yönlü merkezi dilgilerin üç katından daha fazladır. Çok az bir miktarda da olsa (üç adet) bina içlerinde "Y" biçimli merkezi dilgi de görülmektedir. Çekirdekler ise olması beklenenden çok daha az sayıda (11 adet) bulunmuştur (şekil 106).

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	3	0,5	
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	3	0,5	
İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,16	
Çok vurma düzlemli yonga çekirdeği	2	0,33	
Biçim dışı çekirdek	2	0,33	
Toplam çekirdek	11		%1,85
Vurma düzlemi açma parçası	8	1,35	
Omurgalı yonga	4	0,67	
Yongalama yüzü açma dilgisi	11	1,85	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	7	1,18	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	16	2,7	
Toplam yan dilgi	23		%3,88
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	93	15,7	
Tek yönlü merkezi dilgi	29	4,89	
"Y" biçimli merkezi dilgi	3	0,5	
Toplam merkezi dilgi	125		%21,11
Yongaması dilgi	24	4,05	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	19	3,2	
İnce dilgiler	16	2,7	
Tanımlanamayan dilgi	3	0,5	
Mikro kalem	3	0,5	
Toplam dilgi	224		%37,83
Yongalar			
Tamamen doğal yüzlü yonga	13	2,19	
Doğal yüzlü yonga	25	4,22	
Doğal yüzü olmayan yonga	191	32,26	
şekillendirme yongası	26	4,39	
Yongalama yüzü yenileme yongası	34	5,74	
Vurma düzlemi yenileme yongası	8	1,35	
Tanımlanamayan yonga	7	1,18	
Toplam yonga	316		%53,37
Kırık parça	41	6,92	
Genel Toplam	592	100%	

Şekil 106: 4. bina grubu bina içlerindeki Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin teknolojik dağılımı.

Çekirdekler

4. bina grubu binalarında Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden toplam 11 adet çekirdek bulunmuştur. Çekirdekler üç adet tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği, üç adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği, bir adet iki vurma düzlemli yonga çekirdeği, iki adet çok vurma düzlemli yonga çekirdeği ve iki adet biçim dışı çekirdek ile temsil edilmektedir. Tüm çekirdekler, 4. bina grubu binalarının toplam yontmataş topluluğunun yalnızca %1,85'ini oluşturmaktadır.

Tek Vurma Düzlemli Dilgi Çekirdekleri

Toplam üç adet Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği, DF binası, JD binası ve CT binasında görülmektedir. Her üç binadaki tek vurma düzlemli dilgi çekirdeğinin doğal yüzü bulunmaktadır. Üç çekirdeğin yalnızca bir adedinde (JD binası) yongalama hazırlığının yapıldığını gösteren omurga görülmektedir. Bu çekirdeğin aynı zamanda vurma düzlemindeki negatifler, vurma düzleminin en az bir defa yenilendiğini göstermektedir. Diğer iki çekirdekte vurma kuvvetinin ayarlanamaması ile ilgili hatalı yongalamaya işaret eden menteşe kıvrımı görülmektedir. DF binasında bulunan çekirdekteki menteşe kıvrımı çekirdeğin yongalama yüzündedir. Yongalama yüzü yenilenmediği için dilgi çıkartılmaya devam edilmemiştir. Bununla birlikte çekirdeğin ön ve arka yüzünden yonga çıkartıldığı görülmektedir. CT binasında bulunan çekirdekteki menteşe kıvrımı ise vurma düzleminde yer almaktadır. Bu durum, vurma düzleminin yenilenmesi amacıyla çıkartılmaya çalışılan yenileme parçasının çıkartılamaması olarak yorumlanabilir. Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeklerinin boyutları sırasıyla 61,95x44,81x23,61 mm; 49,83x21,29x29,48 mm ve 55,68x25,99x15,05 mm'dir.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdekleri

Toplam üç adet Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden tek vurma düzlemli yonga çekirdeği, CY binası (iki adet) ve JD binasında görülmektedir. CY binasındaki tek vurma düzlemli yonga çekirdeklerinde doğal yüz bulunmamaktadır. Her ikisinin de platformu belirgin değildir ve çok az yongalanmışlardır. Bunlardan biri 54,75x39,85x16,11 mm, diğeri 62,25x44,89x29,41 mm'dir. JD binasında olan tek vurma düzlemli yonga çekirdeğinin ise doğal bir yüzü bulunmaktadır. Platformu belirgin değildir. Üzerinde hatalı yongalamaya işaret eden çıkarım negatifleri bulunur. Boyutları, 39,74x36,34x15,91 mm'dir. Üç çekirdekte de omurga hazırlığı yapılmamış olduğu görülmektedir.

İki Vurma Düzlemli Yonga Çekirdekleri

4. bina grubu binalarında yalnızca bir adet iki vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. CY binasında bulunan çekirdeğin doğal yüzü yoktur. İki platformundan biri diğerine göre daha belirgindir. Çekirdeğin bırakıldığı andaki boyutu yongalamaya devam edilebilir olmasına karşılık yongalama yüzü yenilenmediği için yongalamaya devam edilememiş ve bırakılmıştır. Çekirdeğin yongalama yüzünün yenilenmesi ihtiyacı ise karşılıklı iki plaformdan yongalama yapıldığından orta kısmında oluşan bombenin parça çıkarımını engellemesidir. Çekirdeğin boyutları 76,61x48,18x26,72 mm'dir.

Çok Vurma Düzlemli Yonga Çekirdekleri

4. bina grubu binalarında iki adet çok vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. Bunlar, JD binasında ve CT binasında görülmektedir. JD binasındaki çekirdeğin yalnızca 1 platformu belirgindir. Karşı yönlerden yongalama için platform yapılmamış, çeşitli yönlerden küçük çıkarımlar yapılmıştır. Bu küçük çıkarımlarda çok sayıda hatalı yongalama izi bulunmaktadır. Çekirdeğin boyutları 64,74x44,35x24,27 mm'dir. CT binasındaki çok vurma düzlemli yonga çekirdeğinde doğal yüz bulunmaktadır. Yanı sıra, çekirdeğin iç dokusunda ve yongalama yüzeyinde yoğun perlit görülür. Çekirdek, yongalamaya uygun olmamasına karşın birkaç yerinden yonga çıkarımı yapılmıştır. Boyutları 39,27x31,65x17,65 mm'dir.

Biçim Dışı Çekirdek

4. bina grubu CY binasında toplam iki adet biçim dışı çekirdek bulunmuştur. Bunlardan birinin her iki yan yüzünde de doğal yüzü bulunurken diğerinde bulunmaz. Doğal yüzü bulunan çekirdek ön ve arka yüzünden az miktarda yongalanmıştır. Çekirdeğin boyutları 48,54x53,43x37,71 mm'dir. Diğer çekirdek ise

Kayacan'ın Aşıklı Höyük'teki çocuk üretimi olarak adlandırdığı (Kayacan, 2014) üretimi temsil ettiği düşünülen, çok fazla yerinden yoğun parça çıkartılmaya çalışılan fakat bilinçli bir yongalama etkinliği olarak tanımlanamayacak bir çekirdektir. Bu nedenle üzerinde çok fazla darbe izi de bulunmaktadır. Çekirdeğin boyutları 40,11x30,51x31,41 mm'dir.

4. bina grubundaki binalardan bulunan toplam 11 adet çekirdeğin beş adedi dilgi çekirdeği, üç adedi yonga çekirdeği ve iki adedi biçim dışı çekirdektir. Bu sayı 4. bina grubundaki binaların toplam buluntu topluluğu düşünüldüğünde oldukça azdır (tablo 27).

Çekirdekler	Mekanlar	Uzunluk (mm)	Genişlik (mm)	Kalınlık (mm)
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	DF	61,95	44,81	23,61
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	JD	49,83	21,29	20,48
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	CT	55,68	25,99	15,05
İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	CY	76,61	48,18	26,72
Çok vurma düzlemli yonga çekirdeği	CT	39,27	31,65	17,65
Çok vurma düzlemli yonga çekirdeği	JD	64,74	44,35	24,27
Biçim dışı çekirdek	CY	48,54	53,43	37,71
Biçim dışı çekirdek	CY	40,11	30,51	31,41

Tablo 27: 4. bina grubu binalarında bulunan Göllüdağ obsidiyeninden çekirdekler ve ölçüleri.

Dilgi çekirdeklerinde uzunluk en fazla 62 mm, genişlik 45 mm, kalınlık ise en fazla 24 mm'dir. Dilgi çekirdeklerinin ortalama uzunlukları 55,82 mm, ortalama genişlikleri 30,70 mm ve ortalama kalınlıkları 19,71 mm'dir. Dilgi çekirdeklerinin uzunluklarının standart sapması 6,06, genişliklerinin standart sapması 12,44 ve kalınlıklarının standart sapması 4,33 mm'dir (Tablo 28).

Dilgi çekirdekleri	Uzunluk (mm)	Genişlik (mm)	Kalınlık (mm)
Maximum	61,95	44,81	23,61
Minimum	49,83	21,29	15,05
Medyan	55,68	25,99	20,48
Ortalama	55,82	30,69	19,71
Standart sapma	6,06	12,44	4,33

Tablo 28: 4. bina grubu binalarında bulunan Göllüdağ obsidiyeninden çekirdeklerin ölçülerinin ortalamaları ve standart sapma değerleri.

Yonga çekirdeklerinde uzunluk üst sınırı 77 mm, genişlik 49 mm ve kalınlık 27 mm'dir. Ortalama boyutları 60,20x41,39x22,88 mm'dir. Uzunluk, genişlik ve kalınlık standart sapmaları sırasıyla 19,07, 8,65 ve 4,69 mm'dir (Tablo 29).

Yonga çekirdekleri	Uzunluk (mm)	Genişlik (mm)	Kalınlık (mm)
Maximum	76,61	48,18	26,72
Minimum	39,27	31,65	17,65
Medyan	64,74	44,35	24,27
Ortalama	60,2	41,39	22,88
Standart sapma	19,07	8,65	4,69

Tablo 29: 4. bina grubu binalarında bulunan Göllüdağ obsidiyeninden yonga çekirdeklerinin ölçülerinin ortalamaları ve standart sapma değerleri.

Dilgi ve yonga çekirdeklerinde, çekirdeğin kalınlığının standart sapma aralığı düşük ve birbirine yakındır. Çekirdeklerin kalınlıkları parça çıkarma yoğunluğu ile ilişkilendirilebilir. Aşıklı Höyük'te hem dilgi çekirdekleri hem de yonga çekirdeklerinden genellikle tükenene kadar parça çıkartıldığından çekirdeklerin kalınlıkları artık parça çıkartılamayacak form ve ölçüye sahip olmaktadır. Bu da çekirdeklerin kalınlık ölçülerine birbirine yaklaştırmaktır. Uzunluk ve genişlik için standart sapma değerleri ise düşük olmakla beraber değer aralığı çekirdek kalınlıklarına kıyasla daha geniştir. Sayıca çok az olduğu görülen çekirdeklerin form

ve ölçü açısından birbirine benzer örneklerin, en azından analizi yapılan binalarda, bulunamamış olması ortalama eğrisi yüksek ve çeşitli bir tablo sunmaktadır.

Bununla birlikte çekirdekler arasında birliktelik olup olmadığı yongalama tekniği başta olmak üzere diğer teknik elemanların (vurma düzlemi açma parçaları gibi) varlığıyla sorgulanabilir.

Toplam 11 adet çekirdeğin altı adedinde doğal bir yüz bulunurken beş adedinde doğal yüz bulunmaz. Bu durum çekirdeğin yongalanmaya başlanmadan önce doğal yüzünün temizlenmesinin her zaman gerekli olmadığını göstermektedir. Çekirdeklerin, bir adet tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği hariç hiçbirinde hazırlık omurgası görülmemektedir. Omurgalı dilgilerin ve omurga izi taşıyan yan dilgilerin varlığı, çekirdeklerde hazırlık omurgasının yapıldığını gösterse de toplam buluntu topluluğunun %5'ini oluşturan hazırlama dilgileri ile yalnızca bir adet omurga yapılmış çekirdeğin bulunması, hazırlığın gerekli olmadığı durumlarda yapılmadığını göstermektedir.

Tek vurma düzlemli yonga çekirdeklerinde (üç adet) vurma düzlemi belirginken iki vurma düzlemli ve çok vurma düzlemli yonga çekirdeklerinde yalnızca bir vurma düzleminin belirgin olduğu görülmektedir. İkinci ve üçüncü platformlar ya yapılmamış ya da çok az belirgindir. Çekirdeklerin neredeyse tamamında vurma kuvvetinin ayarlanamaması sonucu hatalı yongalamaya işaret eden menteşe kıvrımı görülmektedir. Bu kıvrımların ne kadar hatalı dilgi üretimi ile ilişkili olduğu tartışmalı olsa da vurma düzlemlerinin ve yongalama yüzlerinin bazı durumlarda yongalamaya devam edilmesini engellediği fakat buna rağmen yenileme işleminin yapılmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, 4. bina grubundaki binalardan bulunan yenileme yongaları (%7) ve yenileme dilgilerinin (%6) sayıca çok az olması ile de desteklenmektedir.

11 adet çekirdek içerisinde bir adet çekirdek çok az yongalanmış ya da denenmiştir. Bir adet çekirdeğin iç dokusu ve yüzeyi yongalamaya uygun olmayan yoğun perlitli bir yapıda olmasına rağmen yongalanmıştır. Bir adet çekirdek ise çocuk üretim (Kayacan, 2014) olarak tanımlanmıştır. Çekirdekler içerisinde dikkat çekici olan iki

yönlü merkezi dilgilerin varlığına karşılık iki vurma düzlemli dilgi çekirdeklerinin bina içlerinde hiç bulunmamış olmasıdır.

Vurma Düzlemi Açma Parçaları

4. bina grubu binalarında toplam 12 adet vurma düzlemi açma parçası bulunmaktadır. Bunlardan dört adedi omurgalı yonga şeklindedir. Omurgalı yongalar, yongalamaya başlanmadan önce vurma düzleminin açılması için omurga hazırlığının yapıldığını gösteren parçalardır. Vurma düzlemi bazen de omurga yapılmadan direkt açılmaktadır. Toplam sekiz adet vurma düzlemi açma parçası bu şekildedir. Bunlardan bir adedi ikincil vurma düzlemi parçasıdır. Vurma düzlemi açma parçaları, çekirdeğin yongalanmaya başlanmadan önceki form ve boyutları ile ilgili bilgi edinmemizi sağlamaktadır.

Vurma düzlemi açma parçalarının ortalama boyutları 49,97x29,30x13,83 mm'dir. Uzunlukları en fazla 57 mm, genişlikleri 53 mm ve kalınlıkları 20 mm'dir (tablo 30).

Mekanlar	Uzunluk (mm)	Genişlik (mm)	Kalınlık (mm)
CR	50,89	53,38	16,17
CY	46,17	21,45	9,24
CT	53,32	35,45	14,16
CT	39,54	39,23	19,78
CT	47,7	31,67	18,54
CY	47,56	19,97	9,78
CY	51,87	22,76	11,03
CY	54,78	26,45	13,2
CY	56,67	25,55	10,51
CY	48,61	25,09	12,25
DF	52,64	21,36	12,59
DF	62,23	46,42	20,28

Tablo 30: Vurma düzlemi açma parçalarının ölçülerinin standart sapma değerleri ve bulundukları binalar.

Uzunluk, genişlik ve kalınlıklarının standart sapma değerleri ise sırasıyla 4,76 mm, 10,08 mm, 3,48 mm'dir. Standart sapma değerleri, vurma düzlemi açma parçalarının uzunluk ve kalınlıklarında düşükken genişliklerinde bu değer biraz daha fazladır (Tablo 31). Vurma düzlemi açma parçalarının uzunlukları çekirdeğin genişliği, vurma düzlemi açma parçalarının genişlikleri ise çekirdeğin kalınlığı hakkında bilgi vermektedir. Parçaların uzunluklarına bakıldığında en büyük değer 57 mm, en küçük değer 40 mm, ortalama 50 mm'dir. Bu da bir çekirdeğin yongalanmaya başlanmadan önce ortalama genişliğinin minimum 50 mm olması gerektiğini göstermektedir. Dilgi çekirdeklerinin ortalama genişlikleri 31 mm, yonga çekirdeklerinin ise ortalama genişlikleri 41 mm olduğu görülmüştür. Vurma düzlemi açma parçalarının genişliklerine bakıldığında ise en büyük değer 53 mm, en küçük değer 20 mm ve ortalama 39 mm'dir. Dilgi çekirdeklerinin kalınlıkları ise ortalama 20 mm, yonga çekirdeklerinin kalınlıkları ortalama 23 mm'dir. Vurma düzlemi açma parçalarının ölçülerinden yola çıkarak dilgi çekirdeklerinin bırakıldıkları hallerinden ortalama 20 mm, yonga çekirdeklerinin ise ortalama 10-15 mm daha geniş ve kalın olması gerektiğini göstermektedir. Bu hesap, vurma düzlemi açma parçalarının hem dilgi hem de yonga çekirdeklerinden çıkartıldığı varsayılarak ortalama bir fikir vermesi için yapılmıştır. Örneğin yonga çekirdeklerinden çıkartılan vurma düzlemi açma parçaları çekirdek boyutuna bağlı olarak çok daha uzun ve geniş olabilir ve bu parçalar analizi yapılan binalarda bulunmamış olabilir.

Vurma düzlemi açma parçaları	Uzunluk (mm)	Genişlik (mm)
Maximum	57	53
Minimum	40	20
Medyan	50,89	26
Ortalama	50	39
Standart sapma	4,76	10,08

Tablo 31: 4. bina grubu binalarındaki vurma düzlemi açma parçalarının ölçü ortalamaları ve standart sapma değerleri.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

4. bina grubu binalarında yalnızca 11 adet yongalama yüzü açma dilgisi bulunmuştur. Bunlardan dokuz adedi omurgalıdır. Dokuz adet omurgalı dilgi içerisinde bir adet hariç tamamı kırık olarak bulunmuştur. Dokuz adet omurgalı dilginin beşinde aynı zamanda doğal bir yüz bulunur. İki adet yongalama yüzü açma dilgisi ise yenileme omurgası taşımaktadır. Omurgalı dilgilerin bir adedinde oldukça muntazam yapılmış bir omurga görülmektedir. Yongalama yüzü açma dilgileri, ön formların, bazen iki bazen de tek taraflı omurga hazırlığının yapılıp dilgi çıkarmak suretiyle yongalanmaya başlandığını göstermektedir. Tek taraflı omurgaların diğer tarafları doğal olarak bırakılmıştır. Yongama yüzü açma dilgilerinin 4. bina grubu bina içlerinde 1,85'lik bir yüzdeyle temsil edilmesi, Göllüdağ obsidiyen bloklarının dilgisel yongalama için hazırlık yapılmasını gerektirmeyecek boyut ve forma sahip bloklardan seçilmiş olduğunu göstermektedir.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

4. bina grubu binalarında toplam 23 adet yan dilgi bulunmaktadır. Yan dilgiler, yedi adet doğal yüzlü yan dilgi, bir adet ön omurga izi taşıyan yan dilgi, beş adet hem ön omurga izi taşıyan hem doğal yüzlü yan digi ile üç adet arka omurga izi taşıyan yan dilgi ve yedi adet hem arka omurga izi taşıyan hem de doğal yüzlü yan dilgi ile temsil edilmektedir. Ön ve arka omurga izi taşıyan yan dilgilerin varlığı, ön formlarda daha çok arka olmak üzere omurga hazırlığının yapıldığını göstermektedir. Bununla birlikte omurga izi taşıyan dilgilerin genel toplam içerisindeki 2,7'lik yüzdesi, tıpkı yongalama yüzü açma dilgilerinin de gösterdiği gibi, çekirdeklerin genellikle omurga yapılmadan direkt yongalanmaya uygun seçildiğini desteklemektedir.

Yan dilgilerin yalnızca sekiz adedi tüm olarak bulunmuştur. Tüm olan yan dilgilerin ortalama uzunlukları 49 mm'dir. Yan dilgilerin ortalama genişlik ve kalınlıkları ise 18,51x5,21 mm'dir.

Yan dilgilerin (%3,88) merkezi dilgilere oranına (%21,11) bakıldığında yaklaşık olarak beşte birine karşılık gelmektedir. Yan dilgi ve merkezi dilgi arasındaki farkın çok fazla olması, ilk çıkarım dilgilerinin bina dışlarına atıldığını/bina dışında kullanıldığını düşündürmektedir.

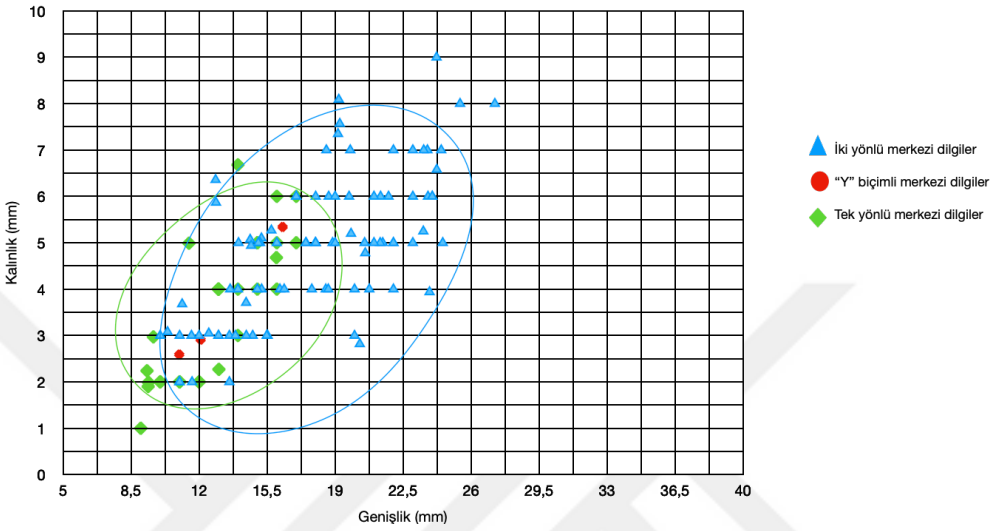
Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

4. bina grubundaki bina içlerinde toplam 125 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgiler, 96 adet iki vurma düzlemli merkezi dilgi ve 29 adet tek vurma düzlemli merkezi dilgi ile temsil edilmektedir. İki vurma düzlemli merkezi dilginin üç adedi "Y" biçimli merkezi dilgidir. Tek yönlü merkezi dilgilerin oranı (%4,89), iki yönlü merkezi dilgilerin oranının (%15,7) yaklaşık olarak üçte biridir. 4. bina grubu binalarında görülen dilgi üretiminin yoğun olarak iki vurma düzlemli sistemle dilgi üretimine dayandığı görülmektedir.

Tek yönlü merkezi dilgilerin yalnızca bir adedi tüm olarak bulunmuştur. Tüm olan dilginin uzunluğu ortalama 19 mm'dir. Bununla birlikte yalnızca alt ve orta bitim olarak bulunmasına karşın en uzun değere sahip olan tek vurma düzlemli merkezi dilginin boyu 60 mm'dir. Dilgilerin ortalama genişlikleri 12,76 mm ve ortalama kalınlıkları 3,47 mm'dir. Tek vurma düzlemli merkezi dilgiler içerisinde, kırık olan parçalar çoğunlukla alt ve orta bitimden kırılmışlardır ve üst bitimin göründüğü yalnızca 2 örnek bulunmaktadır. Bu iki örnekte uç bitimler sivridir. Dilgilerin profilleri çarpık ve düzdür.

Toplam 93 adet iki yönlü merkezi dilginin ise yalnızca 20 adedi tüm olarak bulunmuştur. Tüm olan dilgilerin ortalama uzunluğu 56,33 mm'dir. Tüm olmamasına karşın boyu 85 mm olan bir örnekle birlikte, kırık olup boyu 60-75 mm

arasında değişen örnekler bulunmaktadır. İki yönlü merkezi dilgilerin ortalama genişlikleri 17,98 mm, ortalama kalınlıkları ise 4,88 mm'dir (şekil 107).

Şekil 107: 4. bina grubu binalarında bulunan merkezi dilgilerin kalınlık ve genişliklerinin dağılımı.

Merkezi dilgilerin mekânsal dağılımlarına bakıldığında, toplam Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin en az olduğu CZ binasında toplam merkezi dilgi de en az sayıdadır. CZ binasını takip ederek CR, CY ve DF binaları gelir. CZ, CR ve CY binalarından gelen toplam obsidiyen sayısı düşünüldüğünde merkezi dilgilerin de diğer binalara kısayla az olması şaşırtıcı değildir. DF binası ise, 4. bina grubunda en çok obsidiyenin bulunduğu üç binadan biri olmasına karşın yalnızca altı adet merkezi dilgi bulunmuştur. Bununla birlikte DF binası, Göllüdağ/Kayırlı obsiyeninin Nenezi Dağ obsidiyeninden daha az bulunduğu tek binadır. 4. bina grubundaki binalara bakıldığında iki yönlü merkezi dilgilerin tek yönlü merkezi dilgi sayısına ya eşit ya da çoğunlukla fazla olduğu görülmektedir. CT binasında ise iki yönlü merkezi dilgiler tek yönlü merkezi dilgilerin yaklaşık 30 katıdır.

4. bina grubu binalarında görülen merkezi dilgilerin adet dağılımına bakıldığında, Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden yontmataş üretiminin ağırlıklı olarak iki vurma düzlemli sistemle dilgisel yongalama olduğunu söylemek mümkündür (tablo 32).

Mekanlar	Tek yönlü merkezi dilgi	İki yönlü merkezi dilgi	"Y" biçimli merkezi dilgi
CR	3	3	
CY	8	9	2
CZ	1	2	
DF	2	4	1
JD	13	13	
CT	2	62	

Tablo 32: 4. bina grubunda görülen merkezi dilgilerin mekânsal dağılımları.

Yongalar

4. bina grubu binalarındaki toplam Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin %53,37'sini yongalar temsil etmektedir. Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları içerisinde tamamen doğal yüzlü yongaların varlığı, bloğun yongalanmaya başlanmadan önce soyulduğunu göstermektedir fakat sayıca az olmaları (13 adet) bunun her durumda yapılmadığını, yalnızca gerekli görüldüğünde yapıldığını göstermektedir. Bloğun her zaman soyulmadığı, neredeyse tükenmiş durumdaki çekirdeklerin de doğal yüz taşıyor olmasından anlaşılmaktadır. Bu durum, yongalama yüzü açma dilgilerindeki omurganın tek taraflı yapılıp diğer tarafının doğal bırakılmasında da izlenmektedir. Bununla birlikte, toplam 13 adet tamamen doğal yüzlü yongalanın 12'si tek bir binadan, CT binasından gelmektedir.

4. bina grubu binalarında yongalar içerisindeki çoğunluğu doğal yüzü olmayan yongalar (%32,26) oluşturmaktadır. Doğal yüzü olmayan yongaların (191), doğal bir yüzü kesen yongalardan (25) çok daha fazla olması, bloğun soyulması sırasında çıkan ilk çıkarım yongalarının bina dışlarına atılmış olmasıyla ilişkili olabilir. Bir

başka seçenek ise, doğal bir yüzü kesen yongalar ve doğal yüzü olmayan yongalar arasındaki fark yalnızca işlevsel ise, doğal yüzlü olan yongaların ilk çıkarım yongaları olduğundan boyut ve form olarak daha büyük olmaları, bu nedenle de özellikle kazıyıcı gibi aletler için taşımalık olarak seçilmiş olabilecekleri ve buna bağlı olarak bu aletlerin kullanıldıkları yerlerde bırakıldıkları olabilir. 25 adet doğal yüzlü yonganın 13 adedi DF binasından, doğal yüzü olmayan yongaların çok büyük bir çoğunluğu ise (87 adet) CT binasından gelmektedir.

Yongalama yüzü yenileme yongalarına (34 adet) bakıldığında ortalama boyutları 54,27x41,1x12,18 mm'dir. Bazılarında dilgisel çıkarım negatifleri görülmektedir. Yüzlerindeki negatifler, genellikle yongalama yüzünün yenilenmesi ihtiyacının yongalama sırasında hatalı çıkarım olarak düşünülen menteşe kıvrımlarından kaynaklandığını göstermektedir. Toplam 26 adet şekillendirme yongası ise ağırlık olarak JD binası (on adet) ve CT binasından (12 adet) gelmektedir.

4. bina grubu binalarında toplam sekiz adet vurma düzlemi yenileme yongası bulunmuştur. Vurma düzlemi yenileme yongalarının boyutları, ilişkili olduğu çekirdek hakkında bilgi verdiği için önem taşımaktadır. Vurma düzlemi yenileme yongalarının ortalama boyutları 44,5x33,11x10,79 mm'dir. Vurma düzlemi yenileme yongalarının uzunlukları çekirdeğin minimum genişliğini; genişlikleri ise çekirdeğin minimum kalınlığını tahmin etmemizi sağlamaktadır. Buna göre, dilgi çekirdeklerinin ortalama genişlik ve kalınlıklarının minimin 10 mm, yonga çekirdeklerinde ise ortalama genişliklerinin minimum 5 mm, kalınlıklarının ise 10 mm daha büyük olması gerektiğini göstermektedir. Başka bir deyişle vurma düzlemi yenileme yongası çıkartıldıktan sonra çekirdekte, yaklaşık 5-10 mm'lik bir küçülme yaratacak kadar yongalamanın devam etmiş olduğu düşünülebilir. Sekiz adet vurma düzlemi yenileme yongasının bir adedi aynı zamanda yongalama yüzü yenileme yongasıdır. Bu durum vurma düzlemi yenileme yongasının çıkartıldığı çekirdeğin, platformu döndürülerek yongalanan çekirdek olduğunu göstermektedir.

Vurma düzlemi yenileme yongalarının bulunduğu binalara bakıldığında yine sadece JD binasında (altı adet) ve CT binasında (iki adet) olduğu görülmektedir.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgileri

4. bina grubu binalarında toplam 19 adet yongalama yüzü yenileme dilgisi görülmektedir. Bunların yalnızca dört adedi tüm olarak bulunmuştur. Tüm olanlarının ortalama boyutları 59,52 mm'dir. Ortalama genişlikleri 22,88 mm, ortalama kalınlıkları ise 7,67 mm'dir. Yongalama yüzü yenileme dilgilerinin yüzlerindeki negatifler genellikle, çekirdeğin yongalama yüzünde oluşan ve yongalamaya devam edilmesini engelleyen menteşe kıvrımlarıdır. Genellikle iki vurma düzlemli sistemle yongalamayı gösteren karşılıklı dilgi çıkarım izleri görülmektedir. Yongalama yüzü yenileme dilgileri arasında dilginin kendisinin dalmalı olarak çıktığı örneklerin bulunması, dalmalı çıkarımın burada bir kuvvet sorunu sonucunda hatalı çıktığını değil büyük olasılıkla çekirdeğin hem yongalama yüzünü hem de formunu yenilemek/düzeltmek amacıyla yapıldığını düşündürmektedir.

Mikro Kalemler

4. bina grubu binalarında üç adet mikro kalem görülmektedir. Mikro kalemler mikrolit veya mikro alet için taşımalık elde etmek amacıyla bir dilgiye açılan çentikten kırılma sonucu oluşan bir nevi artık parçadır. Mikrolit ve mikro aletler genellikle bina içlerinde *insitu* olarak bulunmaz, kompozit alet olarak kullanıldıkları alanlarda düşmeleri veya kullanılmayacak olanlarının atılmaları söz konusudur. İncelenen alanda mikro kalemlerin varlığı, çoğu zaman kendilerine ulaşamadığımız mikrolit ve mikro aletlerin varlığını görmemiz, yapım tekniklerini ve kabaca boyutlarını anlayabilmemiz açısından önem taşımaktadır. 4. bina grubu bina içlerindeki üç adet mikro kalem de tek yönlü merkezi dilgiden elde edilmiş gibi görünse de alt bitimden kırık olduklarından dilginin çıkarım yönleri kesin olarak bilinememektedir. Boyutları 25,17x12,4x2,89 mm, 18,43x8,23x3,19 mm ve 15,42x11,67x2,78 mm'dir. Üç adet mikro kalemin iki adedi sağ kenardan kırık ve sol

kenardan çentikliyken bir adedi sol kenardan kırık ve sağ kenardan çentiklidir. Üç adedi de alt orta bitim olarak bulunmuştur. Üç adet mikro kalem yalnızca tek bir binadan, JD binasından gelmektedir.

Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni Tipolojik Analiz

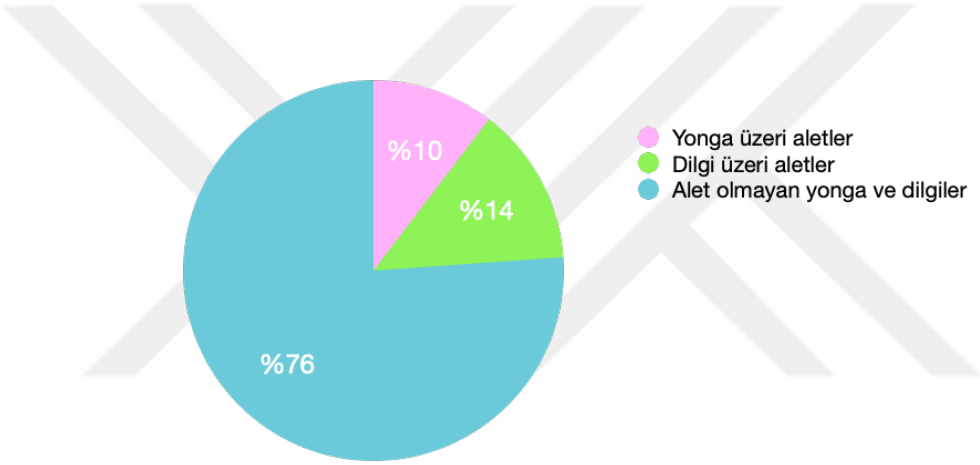
4. bina grubu binalarında toplam 129 adet alet bulunmaktadır. Bu aletler taşımalıkların kenarlarında, uçlarında veya alt bitimlerinde gözle görülebilir olan izlerin varlığını ifade etmektedir. Parçanın düzelti tipi ve formu bir alet grubuna dahil edilebilecek şekilde ise tip ve alt tip olarak tanımlı aletler kategorisinde; tanımlı olmamasına rağmen belli bir düzelti tipini taşıyan parçalar çeşitli düzeltililer kategorisinde ve son olarak düzelti taşımamasına rağmen parçanın kullanıldığını gösteren kullanım ve aşınma izi taşıyanlar kullanılmış parçalar kategorisinde değerlendirilmiştir. Bununla birlikte tarihöncesinde çeşitli amaçlarla kullanılmış olan bu aletler yalnızca bizim ayrım ve kategorilerimizden oluşmadığından tanımlı olmayan düzetililer ve kullanım aşınma izi taşıyan parçalar da toplam alet miktarına dahil edilmişlerdir.

Toplam 129 adet aletin 56 adedi yonga üzerine, 73 adedi ise dilgi üzerine yapılmıştır. Taşımalığı yonga olan aletlerin 42 tanesi tanımlı alet, 11 adedi çeşitli düzeltili alet, üç adedi de kullanım aşınma izi taşıyan alettir. Taşımalığı dilgi olan aletlerin ise 17 adedi tanımlı alet, 35 adedi çeşitli düzeltili alet, 21 adedi kullanım aşınma izi taşıyan alettir (tablo 33).

Taşımalıklar	Tanımlı aletler	Çeşitli düzeltililer	Kullanım aşınma izi taşıyanlar
Yonga	42	11	3
Yonga Üzeri alet yüzdesi	%13,29	%3,48	%0,94
Dilgi	17	35	21
Dilgi üzeri alet yüzdesi	%7,58	%15,62	%9,37

Tablo 33: 4. bina grubunda görülen alet adetleri ve oranları.

Yonga üzeri aletler, 4. bina grubu binalarındaki toplam yonga sayısının %18'ni, dilgi üzeri aletler ise toplam dilgi sayısının %33'ünü oluşturmaktadır. Yonga ve dilgi aletlerin toplamı ise toplam yonga ve dilgi sayısının %24'üdür (şekil 108).

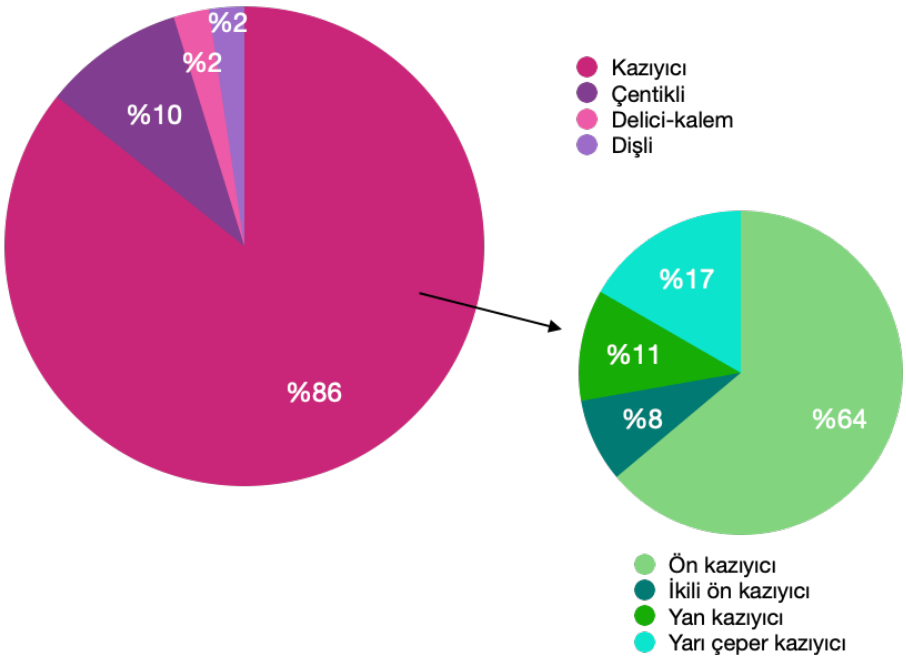
Şekil 108: 4. bina grubundaki dilgi ve yonga üzeri aletlerin genel toplam içerisindeki oranları.

Bu oranlar, 4. bina grubu binalarında alet yapmak için genellikle dilgilerin seçilmiş olduğunu (%56,58), toplam yontmataş buluntusu içerisinde baktığımızda ise çok azının dilgi ve yonga üzeri aletlere dönüştürüldüğünü/alet olarak kullanıldığını göstermektedir. Bununla birlikte toplam alet sayısı bina içlerinde karşılaştığımız sayıyı ifade etmektedir. Başka bir deyişle, aletleri bina içinde belli bir amaç için tutma veya bina içine atık olarak atma gibi bir durum olmadığı sürece aletlerin genellikle kullanıldıkları alanlarda olması gerektiği düşünüldüğünde bu oranlar yalnızca belli bir nedenle orada bulunmuş olan aletleri kapsamaktadır. Öte yandan aletlerin kendi içlerindeki ayrımları, oranları, form ve boyutları gibi özellikleri bize

Aşıklı Höyük topluluğunun son yerleşim tabakasındaki faaliyetlerinin neler olduğunu, tutarlı bir şekilde tekrar eden tercihlerini, erken evrelerdeki alet geleneğinin son yerleşimin tabakasındaki sürekliliğini veya süregelmeyişini anlama imkânı sunmaktadır.

Yonga Üzeri Aletler

Toplam 56 adet yonga üzeri alet içerisindeki tanımlı aletlerin 36 adedi kazıyıcı, dört adedi çentikli, bir adedi dişli ve bir adedi hem delici hem kalemdir. Kazıyıcılar arasında ön kazıyıcı, yarı çeper kazıyıcı, yan kazıyıcı ve ikili ön kazıyıcı alt tipleri görülmektedir. Alt tipler arasında büyük bir çoğunluğu ön kazıyıcılar (%64) oluşturmaktadır (Şekil 109).

Şekil 109: 4. bina grubu binalarında görülen yonga üzeri aletlerin birbirine oranı ve alt tipleri.

Düzelti tipleri baktığımızda ince, sarp, yarı sarp ve yayvan düzelti tipleri karşımıza çıkmaktadır. Bunlar arasından en yoğun görüleni sarp (11 adet) ve yayvan (on adet) düzeltidir, hemen ardından ince düzelti (dokuz adet) gelmektedir. Yonga üzeri kazıyıcılarda taşımalıklar ise vurma düzlemi açma yongalarından bloğu soyma ve şekillendirme yongalarına, vurma düzlemi yenileme yongalarından yongalama yüzü yenileme yongalarına kadar çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte taşımalık olarak en yoğun seçim doğal yüzü olmayan yongalar ve yongalama yüzü yenileme yongalarındadır.

Kazıyıcı tipleri, taşımalık seçimi ve düzelti tipi arasındaki korelasyona baktığımızda:

Kazıyıcılar arasından büyük bir çoğunluğu (%64) oluşturan ön kazıyıcılarda en fazla tercih edilen taşımalık doğal yüzü olmayan yongalardır. Doğal yüzü olmayan yonga üzeri ön kazıyıcılar içerisinde en sık görülen düzelti tipi ise sarp düzeltidir. Doğal yüzü olmayan yonga üzeri ön kazıyıcıları, tamamı ince düzelti ile yapılmış doğal yüzlü yonga üzeri ön kazıyıcılar takip etmektedir. 3. sırada ise yongalama yüzü yenileme yongası üzeri ön kazıyıcılar bulunur. Bunların her biri sarp, yarı sarp ve yayvan düzelti olarak farklı tipteki düzeltilere sahiptir. Ön kazıyıcılar genel olarak doğal yüzlü ve doğal yüzü olmayan yongalar, tablet, şekillendirme yongası, yongalama yüzü yenileme yongası ve vurma düzlemi açma yongaları üzerine yapılmış, çoğunluğu sarp düzelti olmak üzere yayvan, yarı sarp ve ince düzeltinin de görüldüğü aletleri kapsamaktadır. Ön kazıyıcıların boyutlarına bakıldığında uzunlukları 28 mm'den 76 mm'ye, genişlikleri 25 mm'den 48 mm'ye ve kalınlıkları 4 mm'den 34 mm'ye geniş bir skalaya sahiptir. Bununla birlikte kalınlık olarak baktığımızda, ortalama kalınlığın altındaki kazıyıcılar genellikle şekillendirme yongası, doğal yüzlü ve doğal yüzü olmayan yonga üzerineyken ortalama kalınlığın üzerindeki kazıyıcılar ise genellikle omurgalı yonga, tablet, yongalama yüzü yenileme ve vurma düzlemi açma parçası üzerine yapılmışlardır. Kazıyıcı yapmak için seçilen parçalanın kalınlığı da o parçaya yapılacak olan düzeltinin tipini

etkilemektedir. Daha ince parçalarda ince ve yarı sarp düzelti görülürken kalın parçalarda sarp ve yayvan düzelti görülmektedir.

Yarı çeper kazıyıcılara baktığımızda altı adet kazıyıcının dört adedinin yapımında yongalama yüzü yenileme yongası kullanılmıştır. Bunların tamamında yayvan düzelti görülmektedir. İki adet doğal yüzü olmayan kazıyıcıda ise yarı sarp düzelti görülmektedir. Uzunlukları 38 mm ile 47 mm arasında, genişlikleri 35 mm ile 66 mm arasında ve kalınlıkları 6 mm ile 18 mm arasında değişmektedir.

Yan kazıyıcılarda ise dört adet örneğin dört adedi de hem taşımalık hem de düzelti tipi açısından birbirinden farklıdır. Tamamen doğal yüzlü yonga, doğal yüzlü yonga, doğal yüzü olmayan yonga ve vurma düzlemi açma parçası üzerine yapılmışlardır. Düzelti tipleri arasında ince, yayvan ve sarp düzelti görülmektedir. Uzunlukları 33 mm ile 56 mm, genişlikleri 33 mm ile 54 mm, kalınlıkları ise 7 mm ile 16 mm arasındadır.

İkili ön kazıyıcılarda üç adedin de doğal yüzü olmayan yonga üzerine yapıldığı, iki adedinin yayvan, bir adedinin yarı sarp düzelti taşıdığı görülmektedir. Uzunlukları 37 mm ile 55 mm, genişlikleri 26 mm ile 38 mm, 5 mm ile 8 mm arasındadır.

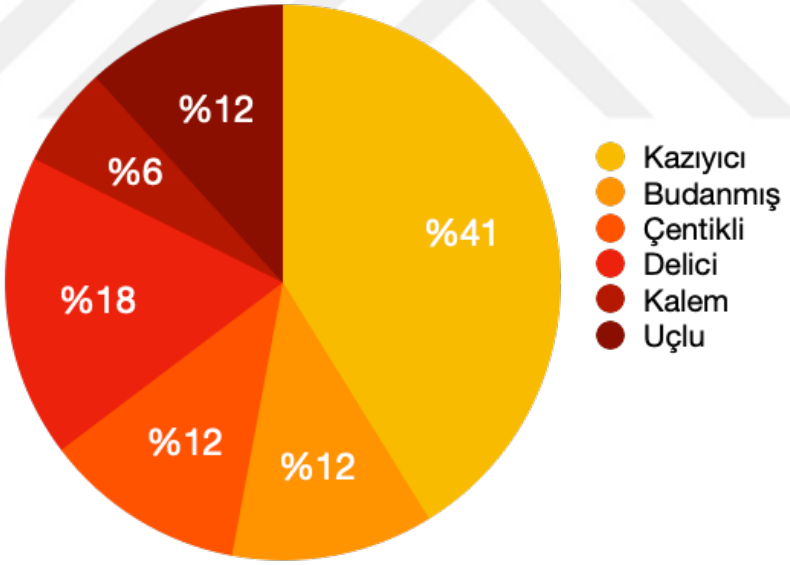
Yonga üzeri diğer tanımlı aletler çentikli, dişli, delici-kalem yer almaktadır. Dört adet çentikli yonganın taşımalıkları omurgalı yonga, doğal yüzü olmayan yonga (iki adet) ve yongalama yüzü yenileme yongasıdır. Düzelti tipi tamamında ince düzelti olarak görülmektedir. Bir adet dişli yonga doğal yüzü olmayan yonga üzerine sarp düzelti ile yapılmıştır. Bir adet yonga üzeri delicinin ise taşımalığı tanımlanamamıştır. Alet, hem sarp düzelti ile yapılmış delici hem de kenarından geniş bir kıymış çıkarmış kalemdir.

Yonga üzeri çeşitli düzeltili aletlere baktığımızda toplam 11 adet alet görülmektedir. Bunların sekiz adedi doğal yüzü olmayan yonga üzerine, iki adedi doğal yüzlü yonga üzerine ve bir adedi yongalama yüzü yenileme yongası üzerine yapılmıştır. Düzelti tiplerine baktığımızda en fazla ince düzelti olmak üzere (altı adet) sarp, yayvan ve alamaşan düzelti görülmektedir.

Kullanılmış yongalar ise iki adet şekillendirme yongası ve bir adet doğal yüzü olmayan yonga ile temsil edilmektedir.

Dilgi Üzeri Aletler

4. bina grubu binalarında toplam 73 adet dilgi üzeri aletin 17 adedi tanımlı aletler, 35 adedi çeşitli düzeltili dilgi aletler ve 21 adedi kullanım aşınma izi taşıyan aletlerdir. Tanımlı aletler, kazıyıcılar, çentikliler, deliciler, budanmış dilgiler, kalemler ve uçlu dilgiler ile temsil edilmektedir. Tanımlı aletler arasında büyük çoğunluğu kazıyıcılar (%41) oluşturmaktadır (Şekil 110).

Şekil 110: 4. bina grubu binalarında görülen dilgi üzeri tanımlı alet gruplarının yüzdesel dağılımı.

4. bina grubu binalarında dilgi üzeri toplam yedi adet kazıyıcı görülmektedir. Kazıyıcıların tümü ön kazıyıcı olarak tanımlanmışlardır. Dilgi üzeri kazıyıcılar yalnızca iki yönlü merkezi dilgi (beş adet) ve doğal yüz ve ön omurga izi taşıyan yan

dilgi üzerine yapılmışlardır. Yan dilgi üzerine yapılan iki adet kazıyıcının her ikisi de yayvan düzelti taşımaktadır. Ortalama boyutları 40,53x18,25x5,13 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgi üzerine yapılan kazıyıcıların düzeltileri ise ince (iki adet), yarı sarp (iki adet) ve sarp (bir adet) düzeltidir. Boyutları ortalama 46,74x18,04x4,83 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgi üzeri kazıyıcılar ve yan dilgi üzeri kazıyıcılar arasında boyut olarak yalnızca bir miktar uzunluk farkı bulunmaktadır. Dilgi üzeri kazıyıcıların tamamı dilgilerin uç bitimlerine yapılmışlardır.

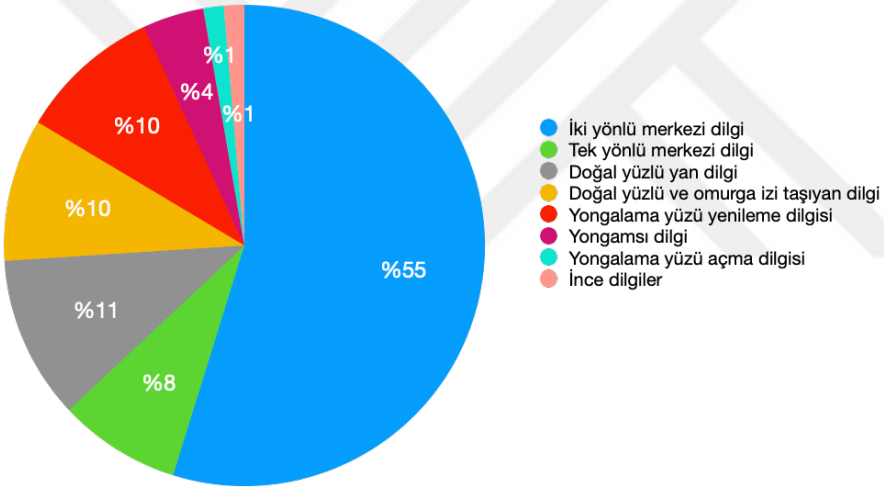
Dilgi üzeri diğer aletlere bakıldığında, üç adet delici, iki adet ince düzeltili çentikli dilgi ve iki adet sarp düzeltili uçlu dilginin tamamı iki yönlü merkezi dilgi üzerine yapılmıştır. Bir adet kalem ve bir adet budanmış dilgi tek yönlü merkezi dilgi üzerine ve bir adet budanmış dilgi doğal yüzlü yan dilgi üzerine yapılmıştır. Budanmış dilgilerden merkezi dilgi üzerine olanı verev budanmış dilgi olarak tanımlanmıştır. Alet, ince düzelti taşımaktadır. Yan dilgi üzerine yapılmış budanmış dilgi ise budanmış dilgilerin tanımlı alt tiplerinden daha farklı bir forma sahiptir. Sarp düzelti ile yapılmış simetrik üçgen formu büyük boyutlu budanmış alet olarak tanımlanmıştır.

Dilgi üzeri çeşitli tipte düzeltilere sahip toplam 35 adet alete baktığımızda, bunların 17 adedi iki yönlü merkezi dilgi üzerine, iki adedi tek yönlü merkezi dilgi üzerine, beş adedi yongalama yüzü yenileme dilgisi üzerine, beş adedi doğal yüzlü yan dilgi üzerine, iki adedi yongamsı dilgi üzerine, bir adedi ince dilgi üzerine ve üç adedi doğal yüz ve omurga izi taşıyan yan dilgi üzerine yapılmıştır. Düzelti tipleri arasında çoğunluğu (30 adet) ince düzeltili olmak üzere, sarp (iki adet), yarı sarp (iki adet) ve yayvan düzelti (bir adet) görülmektedir.

Toplam 21 adet kullanım aşınma izi taşıyan dilgi aletlere baktığımızda ise hemen hemen her ürünün kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Alet olarak kullanılmış dilgiler arasında İki yönlü merkezi dilgi (11 adet), tek yönlü merkezi dilgi (iki adet), doğal yüzlü yan dilgi (iki adet), doğal yüzlü ve omurga izi taşıyan yan dilgi (iki adet), yongalama yüzü açma dilgisi (bir adet), yongamsı dilgi (bir adet) ve yongalama yüzü yenileme dilgisi (iki adet) yer almaktadır. Bu çeşitlilik arasında tıpkı tanımlı aletler

ve düzeltili aletlerde olduğu gibi yine en yoğun olarak kullanılan taşımalık iki yönlü merkezi dilgilerdir.

Dilgi üzeri aletler bir arada düşünüldüğünde, taşımalık seçiminin büyük bir kısmı (%55) iki yönlü merkezi dilgi üzerinedir. İki yönlü merkezi dilgileri doğal yüzlü yan dilgiler (%11), Doğal yüzlü ve omurga izi taşıyan yan dilgiler (%10) ile yongalama yüzü yenileme dilgileri (%10) takip etmektedir. Tek yönlü merkezi dilgiler iki yönlü merkezi dilgilere kıyasla çok az oranda kullanılmışlardır (%8). Az miktarda yongamsı dilgi (%4) ve tekil olarak yongalama yüzü açma dilgisi ile ince dilgi görülmektedir (Şekil 111).

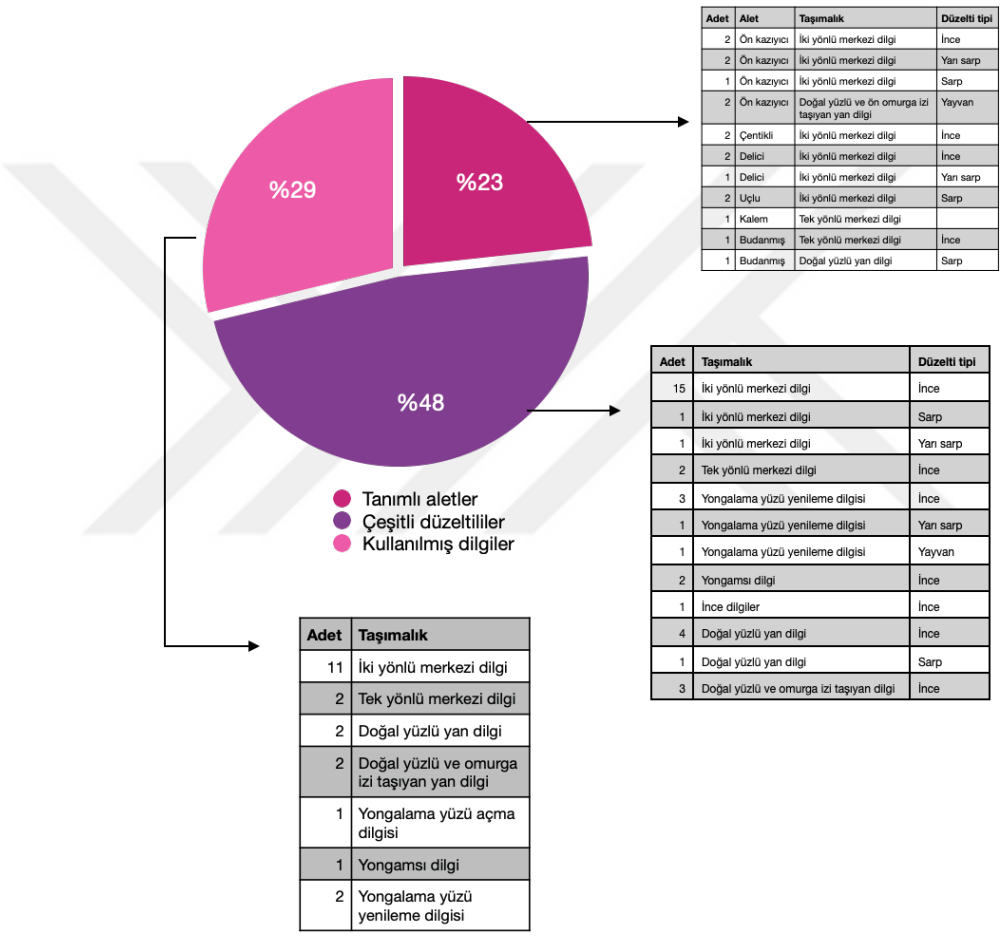
Şekil 111: 4. bina grubu binalarındaki aletlerin taşımalıklarına göre oransal dağılımı.

Dilgi üzeri aletler arasında çeşitli düzeltili dilgiler daha fazladır (%48), daha sonra kullanım aşınma izi taşıyan aletler (%29) ve tanımlı aletler (%23) gelmektedir. Çeşitli düzeltili aletler için seçilen taşımalıklar merkezi dilgiler, yan dilgiler, ince dilgiler ve yongamsı dilgi yer almaktadır. Düzeltili dilgiler arasında ince düzelti çok yoğun olarak (30 adet) görülmektedir. Diğer düzelti tipleri ise sarp düzelti (iki adet), yayvan düzelti (bir adet) ve yarı sarp (iki adet) düzeltidir.

Tanımlı aletler için seçilen taşımalıklar, merkezi dilgiler ve yan dilgiler olarak ayrılmaktadır. Düzeltili dilgiler arasında en yoğun ince düzelti (yedi adet)

görülmektedir. Diğer düzelti tipleri ise yarı sarp düzelti (dört adet), sarp düzelti (dört adet) ve yayvan düzeltidir (dört adet).

Kullanılmış aletlere baktığımızda ise, merkezi dilgiler, yan dilgiler, yenileme dilgileri, hazırlama dilgileri ve yongamsı dilgi yer almaktadır (Şekil 112).

Adet	Alet	Taşımalık	Düzelti tipi
2	Ön kazıyıcı	İki yönlü merkezi dilgi	İnce
2	Ön kazıyıcı	İki yönlü merkezi dilgi	Yarı sarp
1	Ön kazıyıcı	İki yönlü merkezi dilgi	Sarp
2	Ön kazıyıcı	Doğal yüzlü ve ön omurga izi taşıyan yan dilgi	Yayvan
2	Çentikli	İki yönlü merkezi dilgi	İnce
2	Delici	İki yönlü merkezi dilgi	İnce
1	Delici	İki yönlü merkezi dilgi	Yarı sarp
2	Uçlu	İki yönlü merkezi dilgi	Sarp
1	Kalem	Tek yönlü merkezi dilgi	
1	Budanmış	Tek yönlü merkezi dilgi	İnce
1	Budanmış	Doğal yüzlü yan dilgi	Sarp

Adet	Taşımalık	Düzelti tipi
15	İki yönlü merkezi dilgi	İnce
1	İki yönlü merkezi dilgi	Sarp
1	İki yönlü merkezi dilgi	Yarı sarp
2	Tek yönlü merkezi dilgi	İnce
3	Yongalama yüzü yenileme dilgisi	İnce
1	Yongalama yüzü yenileme dilgisi	Yarı sarp
1	Yongalama yüzü yenileme dilgisi	Yayvan
2	Yongamsı dilgi	İnce
1	İnce dilgiler	İnce
4	Doğal yüzlü yan dilgi	İnce
1	Doğal yüzlü yan dilgi	Sarp
3	Doğal yüzlü ve omurga izi taşıyan dilgi	İnce

Adet	Taşımalık
11	İki yönlü merkezi dilgi
2	Tek yönlü merkezi dilgi
2	Doğal yüzlü yan dilgi
2	Doğal yüzlü ve omurga izi taşıyan yan dilgi
1	Yongalama yüzü açma dilgisi
1	Yongamsı dilgi
2	Yongalama yüzü yenileme dilgisi

Şekil 112: 4. bina grubu binalarında görülen dilgi üzeri tanımlı aletlerin, çeşitli düzeltili aletlerin ve kullanım aşınma izi taşıyan aletlerin oransal dağılımı ve taşımalık ile düzelti tiplerine göre ayrımı.

Aletlerin Binalara Göre Dağılımı

4. bina grubu bina içlerinde toplam 592 adet Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni bulunmaktadır. Bunların 224 adedi dilgi, 316 adedi yongadır. Dilgi ve yonga üzeri

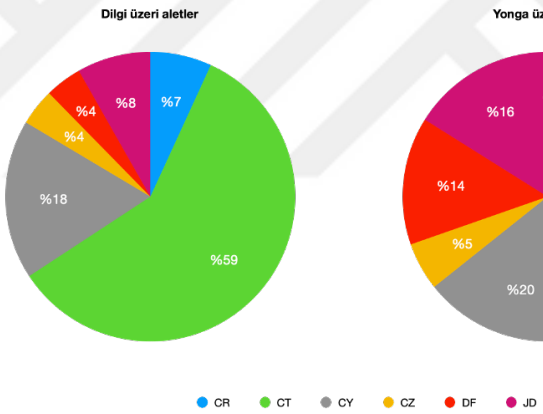
aletler, alet olmayan toplam dilgi ve yongalanın çok küçük bir yüzdesini oluşturmaktadır. 224 adet dilginin 73 adedi, 316 adet yonganın ise 56 adedi tanımlı aletler, çeşitli düzeltili aletler ve kullanım aşınma izi taşıyan aletleri temsil etmektedir. Dilgi ve yonga üzeri aletlerin binalara göre dağılımına baktığımızda altı bina arasında en fazla alet bulunan bina CT binasıdır. Hem dilgi üzeri hem yonga üzeri toplam 67 adet alet ile binaların bulundurdukları alet sayısı oranları içerisinde dilgi üzeri aletlerin %59'unu, yonga üzeri aletlerin %43'ünü bulundurmaktadır. CT binası aynı zamanda Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin de en fazla bulunduğu binadır, bu açıdan CT binasında daha fazla sayıda alet ile karşılaşılması şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte, bina içlerinde bulunan aletlerin yalnızca adetlerini sıralamak yanıltıcı olabilir. Binaların nasıl ve ne için kullanıldıkları ya da buluntuların orada neden bulundukları gibi sorular, diğer buluntular (alet olanlar ile alet olmayanlar) ile ilişkilerine bakılarak daha sağlıklı bir şekilde yanıtlanabilir. CT binasına baktığımızda daha fazla sayıda alet bulundurmasına karşın aletlerin alet olmayan yonga ve dilgilere oranı bakımından dilgi üzeri aletler içerisinde ikinci, yonga üzeri aletler içerisinde ise üçüncü sıradadır. Başka bir deyişle, CT binasında bulunan dilgilerin %42'si yongaların ise %19'u alet yapılmış/alet olarak kullanılmıştır veya bu aletler alet olmayan diğer parçalarla bir nedenle birarada aynı binada bulunmuştur.

Benzer fakat tam tersi bir durum JD binasında da söz konusudur. JD binası Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin en fazla bulunduğu ikinci binadır. Buna karşın bulundurduğu alet oranına baktığımızda hem dilgi üzeri hem de yonga üzeri en az oranda alet bulunduran binadır.

CR ve CZ binalarına baktığımızda her iki binada da hem dilgi üzeri hem yonga üzeri alet olmak üzere altışar adet alet bulunmuştur. Bu iki bina aynı zamanda 4. bina grubunda en az sayıda Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni bulunduran binadır. Bununla birlikte CR binasının bulundurduğu dilgi üzeri aletlerin toplam dilgi sayısına oranı %56'dır. Başka bir deyişle CR binasındaki dilgilerin yarısından fazlası alet olarak bulunmuştur. Bu oran, CR binasını 4. bina grubunda en yüksek oranda dilgi üzeri alet barındıran bina yapmaktadır.

DF binası ise, daha önceki bölümlerde anlatıldığı gibi Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin diğer obsidiyenlere oranı açısından daha düşük olduğu tek binadır. Bu durum, DF binasındaki aletlerin hammaddelerinde de görülmektedir. DF binası, Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni dışındaki obsidiyenlerden yapılmış olan aletlerin en fazla oranda bulunduğu yine tek binadır.

Son olarak binaların, bulundurdukları Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni miktarları sıralamasında tam ortada yer alan CY binasında bulunan dilgi üzeri alet oranı yine ortalamada yer alırken en fazla yonga üzeri alet barındıran bina CY binasıdır (şekil 113).

a)

	Dilgi üzeri aletler			
Binalar	**Tanımlı aletler**	**Çeşitli düzeltili aletler**	**Kullanım aşınma izi taşıyan aletler**	**Toplam dilgi sayısına oranı**
CR	3	2	-	%56,00
CT	13	16	14	%42,00
CY	1	8	4	%32,00
CZ	-	2	1	%37,00
DF	-	2	1	%21,00
JD	-	5	1	%12,00
Toplam	17	35	21	
	Yonga üzeri aletler			
Binalar	**Tanımlı aletler**	**Çeşitli düzeltili aletler**	**Kullanım aşınma izi taşıyan aletler**	**Toplam yonga sayısına oranı**
CR	1	-	-	%8,00
CT	16	5	3	%19,00
CY	8	3	-	%34,00
CZ	2	1	-	%19,00
DF	6	2	-	%28,00
JD	9	-	-	%9,00
Toplam	42	11	3	

b)

Şekil 113: 4. bina grubundaki dilgi ve yonga üzeri aletlerin bina içlerindeki sayısal ve oransal dağılımı.

Göllüdağ/Grimsi Saydam Kırçıllı obsidiyen

4. bina grubu bina içlerinde toplam dokuz adet grimsi saydam kırçıllı olarak tanımlanan, saydam obsidiyen içerisinde açıklı koyulu grimsi bir renkte kırçıllar görünen obsidiyen bulunmaktadır.

Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenler, merkezi dilgiler (beş adet) ve yongalar (13 adet) ile temsil edilmektedir. Toplam dört adet merkezi dilginin bir adedi tek yönlü merkezi dilgi, üç adedi iki yönlü merkezi dilgi ve bir adedi tanımlanamayan merkezi dilgidir. Yongalara baktığımızda ise iki adet tamamen doğal yüzlü yonga, dört adet doğal yüzlü yonga, beş adet doğal yüzü olmayan yonga, bir adet tanımlanamayan yonga ve bir adet yongalama yüzü yenileme yongası olarak ayrılmaktadır.

Merkezi dilgiler içerisinde yalnızca üç adedi tüm olarak bulunmuştur. Tüm olan dilgilerin boy ortalaması 65 mm'dir. Bununla birlikte kırık olanlar da dahil merkezi dilgilerin uzunlukları 56 mm ile 82 mm arasında değişmektedir. Dilgilerin ortalama genişlikleri 23,75 mm, ortalama kalınlıkları ise 7,84 mm'dir. En geniş olan merkezi dilgi 34 mm, en kalın olan merkezi dilgi 12 mm'dir.

Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden merkezi dilgilerin boyutları Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden merkezi dilgilerin boyutlarıyla karşılaştırıldığında grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden merkezi dilgilerin Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni merkezi dilgilerinden daha uzun, daha geniş ve daha kalın oldukları görülmektedir. Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden bir adet tek yönlü merkezi dilginin boyutu 45,33x20,28x5,61 mm iken Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 19x12,76x3,47 mm'dir. Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden iki yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 66,03x21,45x7,4 mm iken Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden iki yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 57,33x7,98x4,88 mm'dir. Ayrıca Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden merkezi dilgiler içerisinde genişlik ve kalınlık açısından ortalama üstündeki boyutlar da grimsi saydam kırçıllı obsidiyende görülen en yüksek genişlik ve kalınlık değerine

ulaşmamaktadır. Yalnızca bir adet Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden iki yönlü merkezi dilgi uzunluğunun en uzun grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden merkezi dilginin uzunluğundan 3 mm daha uzun olduğu görülmüştür.

Toplam 13 adet yonga arasında hem tamamen doğal yüzlü yongalar ve hem doğal bir yüzü kesen yongalar hem de doğal yüz taşımayan yongalar bulunmaktadır. Yanı sıra tanımlanamayan yonga ve yongalama yüzü yenileme yongası da görülmektedir.

Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenin kaynağı tam olarak bilinmese de Göllüdağ kaynağına ait bir montradan geldiği veya magmanın püskürttüğü lavın dışarı çıktığında soğuması esnasında yaşanan bir farklılıktan dolayı Kayırlı obsidiyeninden yalnızca renk ve doku olarak ayrıldığı ya da Kayırlı'ya ait bir obsidiyen bloğununun farklı renk ve dokuya sahip kısmı olduğu düşünülmektedir. Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenler bu nedenle Göllüdağ obsidiyeni içerisinde fakat farklı bir grup olarak ele alınmıştır. Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden 4. bina grubu bina içlerinde hiç çekirdek bulunamamıştır. Bununla birlikte iki adet tamamen doğal yüzlü yonganın bulunması grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden bir blok ya da yumrunun yongalanmak üzere doğal yüzünün temizlendiğini düşündürtmektedir. Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden çekirdek bulunmasa da bir adet yongalama yüzü yenileme yongasının varlığı grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden çekirdek/çekirdeklerin yongalanmadan önce kısmen hazırlanıp soyulduğu, uzun, geniş ve kalın merkezi dilgilerin üretildiği ve yongalama sırasında çekirdeğin yongalama yüzünün yenilendiği görülmektedir.

Toplam 18 adet grimsi saydam kırçıllı obsidiyenin altı adedi alettir. Bu aletlerin yalnızca üç adedi tanımlı alet, bir adedi tanımlanamayan alet ve iki adedi kullanım aşınma izi taşıyan alettir. Tanımlı aletlerin tamamı ön kazıyıcıdır. Ön kazıyıcıların taşımalıklarına baktığımızda bir adedi yonga ve bir adedi iki yönlü merkezi dilgi ve bir adedi tanımlanamayan merkezi dilgi üzerinedir (Tablo 34).

Teknoloji	Tipoloji	Adet	Mekan
İki yönlü merkezi dilgi		1	DF
İki yönlü merkezi dilgi	Ön kazıyıcı	1	CT
İki yönlü merkezi dilgi	Tanımlanamayan alet/Sap?	1	DF
Tek yönlü merkezi dilgi	Kullanım aşınma izi	1	DF
Tanımlanamayan merkezi dilgi	Ön kazıyıcı	1	DF
Doğal yüzü olmayan yonga		3	JD
Doğal yüzü olmayan yonga		1	CT
Doğal yüzü olmayan yonga	Ön kazıyıcı	1	JD
Tamamen doğal yüzlü yonga		2	CT
Doğal yüzlü yonga		3	DF
Doğal yüzlü yonga	Kullanım aşınma izi	1	DF
Tanımlanamayan yonga		1	DF
Yongalama yüzü yenileme yongası		1	CT
Toplam		18	

Tablo 34: 4. bina grubu bina içlerinde bulunan grimsi saydam kırçıllı obsidiyenlerin teknolojik ve tipolojik ayrımları ve bulundukları binalar.

Kazıyıcıların boyutları sırasıyla 46,71x31,45x6,35 mm; 67,74x23,41x7,37 mm ve 81,95x34,11x,11,39 mm'dir. Kazıyıcı düzeltileri ise yonga üzeri kazıyıcıda ince, merkezi dilgi üzeri kazıyıcılarda yayvan düzelti görülmektedir.

Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenin mekânsal dağılımına bakıldığında yalnızca DF (dokuz adet), CT (beş adet) ve JD (dört adet) binasında görülmektedir.

Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeni

Göllüdağ Volkanik Kompleksi içerisinde yer alan Kömürcü yatağına ait obsidiyenler 4. bina grubu binalarında yalnızca sekiz adet bulunmuştur. Kömürcü obsidiyeni bloğu soyma ve şekillendirme yongaları (iki adet), hazırlık yongaları (bir adet), yenileme yongaları (iki adet), yan dilgi (bir adet), merkezi dilgi (bir adet) ve yenileme dilgisi (bir adet) ile temsil edilmektedir. Yongalar iki adet doğal yüzü olmayan yonga, bir adet vurma düzlemi açma yongası/omurgalı yonga ve iki adet yongalama yüzü yenileme yongası olarak, dilgiler ise bir adet doğal yüzlü yan dilgi,

bir adet “Y” biçimli merkezi dilgi ve bir adet yongalama yüzü yenileme dilgisi olarak ayrılmaktadır.

Kömürcü obsidiyeninden hiç çekirdek bulunmamaktadır. Bununla birlikte bir adet omurgalı yonganın varlığı çekirdekte vurma düzleminin omurga hazırlığı yapılarak açıldığını göstermektedir. Omurgalı yonganın boyutları da çekirdek boyutu hakkında bilgi vermektedir. 45,32x19,94x11,13 mm’dir. Bu da çekirdeğin yaklaşık genişliğinin 45 mm yaklaşık kalınlığının ise 20 mm olduğunu göstermektedir. Bu durum, Kömürcü obsidiyeninden bir çekirdeğin genişlik ve kalınlığı Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden dilgi çekirdeklerinin genişlik ve kalınlığından daha fazla, yonga çekirdeklerinden ise daha az olduğunu göstermektedir. Bu da en azından vurma düzlemi açılan ve bina içerisinde olmayan çekirdek için, ya bir dilgi çekirdeği ya da küçük boyutlu bir yonga çekirdeği olduğunu düşündürmektedir.

Kömürcü obsidiyeninden dilgilere baktığımızda bir adet doğal yüzlü yan dilgi, bir adet “Y” biçimli merkezi dilgi ve bir adet yongalama yüzü yenileme dilgisi görülmektedir. “Y” biçimli merkezi dilginin boyutları 40,6x19,91x3,22 mm’dir. Ancak bu “Y” biçimli merkezi dilgi tipik değildir, “Y” biçimini oluşturan alttaki tek ayırt birbirine yakın 2 ayırt şeklinde görülmektedir. Yongalama yüzü yenileme dilgisi ise 65,32x22,91x6,58 mm’dir. Yenileme dilgisinin üzerinde hatalı çıkarım olarak yorumlanan menteşe kırıkları görülmektedir.

Kömürcü obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme yongalarının varlığı da önem taşımaktadır. Her iki yongada da yonga çıkarım negatifleri görülmekle birlikte dilgisel çıkarım negatifleri de görülmektedir.

Kömürcü obsidiyeninden çok az sayıda parça olmasına ve hiç çekirdek olmamasına rağmen, çekirdeklerin vurma düzlemlerinin omurga hazırlanarak açıldığını, “Y” biçim benzeri merkezi dilgi ve yonga üretildiğini fakat üretimin daha çok dilgisel yongalamaya dayandığını, yongalama sırasındaki hataların giderilmesi için yongalama yüzlerinin yenilendiğini söylemek mümkündür.

Kömürcü obsidiyeninden aletlere bakıldığında toplam üç adet alet bulunmaktadır. Bunların iki adedi tanımlı alet, bir adedi düzeltili alettir. Tanımlı aletler arasında çeper kazıyıcı ve çentikli dilgi görülmektedir. Diğer alet ise ince düzeltili dilgi üzeri alettir. Çeper kazıyıcı, yongalama yüzü yenileme yongası üzerine yarı sarp düzelti ile yapılmıştır ve aletin boyutları 33,14x27,4x33,39 mm'dir. Çentikli aletin taşımalığı ise "Y" biçimli merkezi dilgidir.

Kömürcü obsidiyeninin mekânsal dağılımına baktığımızda tıpkı grimsi saydam kırçıllı obsidiyenin mekânsal dağılımında olduğu gibi yalnızca DF (bir adet), JD (üç adet) ve CT (dört adet) binasında görülmektedir. Teknik elemanlar (omurgalı yonga, yongalama yüzü yenileme yongası, ongalama yüzü yenileme dilgisi) CT binasında bulunmuştur.

Siyah Opak Obsidiyen

4. bina grubu binalarında üç adet kaynağı bilinmeyen siyah opak obsidiyen bulunmaktadır. Üç adet siyah opak obsidiyen; bir adet yongalama yüzü yenileme yongası, bir adet yongalama yüzü yenileme dilgisi ve bir adet tanımlanamayan dilgi ile temsil edilmektedir.

Siyah opak obsidiyenden yalnızca üç adet parça bulunduğundan üretim ile ilgili çıkarım yapmak zor olmakla birlikte bulunan parçaların teknik eleman olması yongalama ile ilgili birkaç konuda karşılaştırma yapabilmemizi mümkün kılmaktadır.

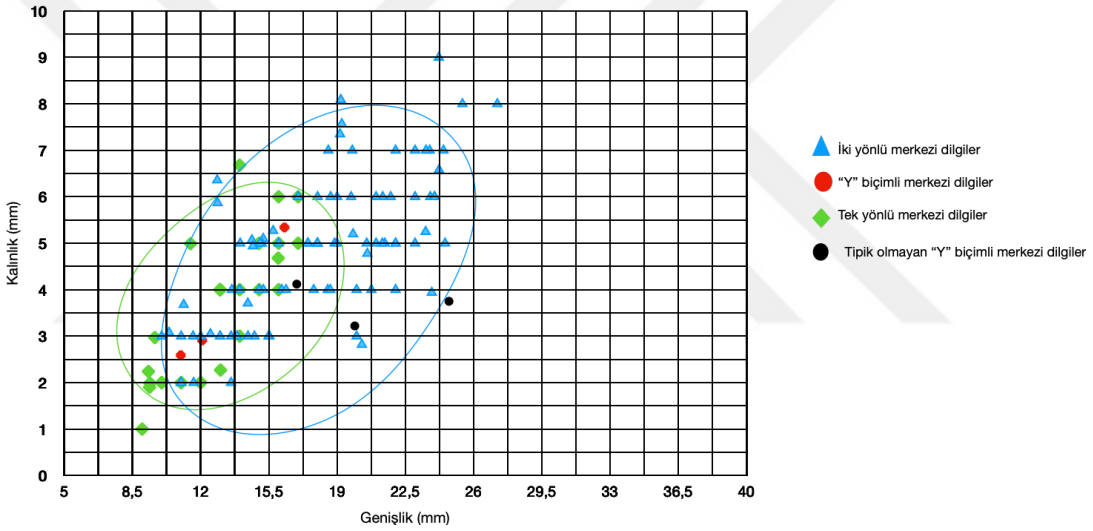
Bir adet siyah opak obsidiyenden yongalama yüzü yenileme yongası üzerinde tek yönden yonga çıkarım negatifleri bulunmaktadır. Doğal bir yüzü bulunmayan yongalama yüzü yenileme yongasının hatalı çıkarım olarak yorumlanan menteşe kırıklarından dolayı çıkartılmış olduğu görülmektedir. Boyutları 47,5x71,76x13,86 mm'dir. Bu ölçüler Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme yongaları ölçüleri ile karşılaştırıldığında Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme yongalarının uzunluğudan daha kısa olmakla birlikte 30 mm daha geniş ve 2 mm daha kalın olduğu görülmektedir.

Siyah opak obsidiyenden yongalama yüzü yenileme dilgisine bakıldığında ise doğal yüz bulunmaz, üzerinde tek yönden dilgisel çıkarımı gösteren negatifler ve menteşe kırık izleri görülmektedir. Tüm olarak bulunan yongalama yüzü yenileme dilgisinin 70,24x21,86x7,2 mm'dir. Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgilerinin ortalama uzunluğundan 10 mm, ortalama genişliğinden ve ortalama kalınlığından 1 mm daha az olduğu görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyeninden yongalama yüzü yenileme dilgilerinin ise ortalama uzunluğundan 13 mm, ortalama genişliklerinden 2 mm daha az, ortalama kalınlıklarından ise 1 mm daha fazladır.

Siyah opak obsidiyenden bir adet tanımlanamayan dilgi tüm olarak bulunmuştur. 67,15x24,74x3,75 mm boyutlarında olan ve üzerindeki patinadan dolayı tanımlanamayan dilginin ayırtlarından tipik olmayan "Y" biçimli merkezi dilgi olduğu anlaşılmaktadır.

Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden merkezi dilgilerin genişlik ve kalınlıkları önceki bölümde anlatılmıştır. 4. bina grubu binalarında üç adet "Y" biçimli merkezi dilginin tamamı Göllüdağ/Kayırlı obsidiyenindendir ve hem tek yönlü merkezi dilgilerin hem de iki yönlü merkezi dilgilerin genişlik ve kalınlık dağılım grafiğinde bu üç adet "Y" biçimli dilgi gösterilmiş. "Y" biçimli merkezi dilgiler Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni dışında Nenezi Dağ obsidiyeninden, Kömürcü obsidiyeninden ve siyah opak obsidiyenden de üretilmişlerdir ancak bunlar tipik olmayan "Y" biçimli merkezi dilgileri temsil etmektedir. Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden olan "Y" biçimli merkezi dilgilerin, Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden olan tek yönlü ve iki yönlü merkezi dilgilerin genişlik ve kalınlık dağılımlarındaki konumlarına bakıldığında üç adedinin de tek yönlü merkezi dilgilerin ve iki yönlü merkezi dilgilerin kesişim alanında olduğu, bununla birlikte iki adedinin birbirine daha yakın ölçüler verirken bir adedinin genişlik ve kalınlık açısından iki yönlü merkezi dilgilerin ölçülerine daha yakın olduğu görülmüştür. Tipik olmayan "Y" biçimli merkezi dilgileri de bu dağılım grafiğine dahil ettiğimizde, üç adedin de genişlik ve kalınlık olarak birbirine yakın olmadığını, bir adedinin (Nenezi Dağ obsidiyeninden) tek yönlü merkezi

dilgilerin ve iki yönlü merkezi dilgilerin kesişim alanında olmasıyla birlikte daha çok tek yönlü merkezi dilgilerin ölçülerine yakın olduğunu, diğerinin (Kömürcü obsidiyeninden) bu kesişim alanının dışında fakat bununla birlikte iki yönlü merkezi dilgilerin ölçülerine yakın olduğunu, sonuncusunun ise (siyah opak obsidiyenden) tek yönlü merkezi dilgilerin ve iki yönlü merkezi dilgilerin öbek alanının neredeyse dışında bulunduğunu görmekteyiz. Bu tipik olmayan "Y" biçimli merkezi dilgi aynı zamanda tüm "Y" biçimli merkezi dilgiler içerisinde uzunluğu en fazla değere sahip olan (67 mm) örnektir (şekil 114).

Şekil 114: 4. bina grubu binalarında görülen merkezi dilgilerin ve "Y" biçimli dilgilerin genişlik ve kalınlıklarının dağılım grafiği.

Siyah opak obsidiyen aletlere baktığımızda yalnızca iki adet alet görülmektedir. Bunlardan biri yongalama yüzü yenileme yongası üzerine sarp düzelti ile yapılmış çeper kazıyıcıdır. Kazıyıcının boyutları 47,5x71,76x13,86 mm'dir. Aletin düzelti tipinin yer yer değiştiği görülmüş ve birden fazla şekilde kullanıldığı veya işlevinin sonradan dönüştürüldüğü düşünülmüştür.

Diğer alet ise yongalama yüzü yenileme dilgisi üzerine yayvan düzelti ile yapılmış ön kazıyıcıdır. Aletin boyutları 70,24x21,86x7,2 mm'dir.

Siyah opak obsidiyen CY (bir adet) ve DF (iki adet) binasında görülmektedir. Üç adet siyah opak obsidiyenin de özellikli parça olması, bu binalara ya bir işte kullanılmak üzere getirildiğini ya da başka bir nedenle oraya bırakıldığını/atıldığını düşündürmektedir.

2.5.9.2. Bina Araları

4. bina grubunda bina içleri dışında iki adet bina arasına ait yontmataş buluntular analiz edilmiştir. Bunlar CY-CR-CU arası ve DG-DF arasıdır. Tıpkı bina içlerinde olduğu gibi bina aralarında da hammadde dağılımları anlatılacak, ardından hammadde grupları kendi içlerinde teknolojik ve tipolojik olarak değerlendirilecektir.

Hammadde Dağılımları

4. bina grubu kapsamında iki bina aralığına ait toplam 248 adet obsidiyen analiz edilmiştir. 248 adet obsidiyen içerisinde Göllüdağ obsidiyeni dışında hiçbir obsidiyen kaynağına ait parça görülmez. 248 adet Göllüdağ obsidiyeninin 244 adedi Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni, dört adedi Göllüdağ kaynağına ait farklı bir renk ve doku grubunu temsil eden grimsi saydam kırçıllı obsidiyendendir.

Göllüdağ/Kayılı Obsidiyeni Teknolojik Analiz

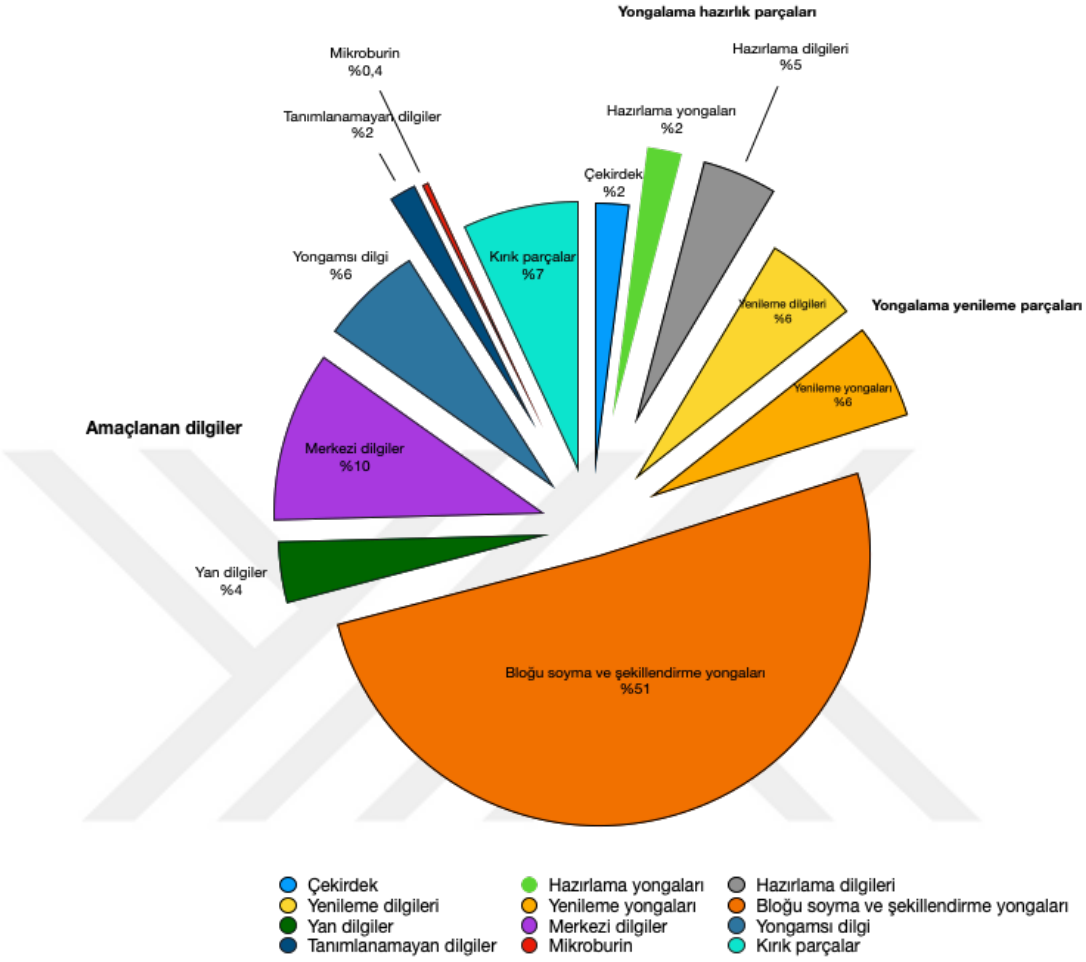
4. bina grubu bina aralarındaki buluntu topluluğunun çoğunluğunu yongalar oluşturmaktadır (%58,6). Yongalar içerisinde ise bloğu soyma ve şekillendirme yongalarından doğal yüzü olmayan yongalar en fazla sayıdaki grubu oluşturmaktadır. Yongalar aynı zamanda vurma düzlemi açma yongaları, yongalama yüzü ve vurma düzlemi yenileme yongaları ve şekillendirme yongaları ile temsil edilmektedir. Buluntu topluluğu içerisinde %32,37'lik bir oranla ikinci sırada dilgiler

bulunmaktadır. Merkezi dilgiler içerisinde tek yönlü merkezi dilgiler iki yönlü merkezi dilgilerden neredeyse iki kat fazladır. Dilgiler aynı zamanda yongalama yüzü açma dilgileri, yan dilgiler, yongalama yüzü yenileme dilgiler, yongamsı dilgiler ve ince dilgiler ile temsil edilmektedir. Çekirdekler ise yalnızca %2'lik bir oranda görülmektedir (tablo 35).

Taşımalık	**Adet**	**Yüzde**	**Genel oran**
Çekirdekler			
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1	0,4	
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	1	0,4	
İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	2	0,8	
Döndürülerek yongalanan çekirdek	1	0,4	
Toplam çekirdek	5		%2,04
Vurma düzlemi açma parçası	5	2,04	
Yongalama yüzü açma dilgisi	7	2,86	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	9	3,68	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	4	1,63	
Toplam yan dilgi	13		%5,32
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	8	3,27	
Tek yönlü merkezi dilgi	17	6,96	
Toplam merkezi dilgi	25		%10,24
Yongamsı dilgi	15	6,14	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	10	4,09	
Profil düzeltme dilgisi	4	1,63	
Tanımlanamayan dilgi	4	1,63	
Mikroburin	1	0,4	
Toplam dilgi	79		%32,37
Yongalar			
Doğal yüzü olmayan yonga	108	44,26	
şekillendirme yongası	16	6,55	
Yongalama yüzü yenileme yongası	11	4,5	
Vurma düzlemi yenileme yongası	3	1,22	
Toplam yonga	143		%58,60
Kırık parça	17	6,96	
Genel toplam	244	100%	

Tablo 35: 4. bina grubu bina aralarındaki obsidiyenlerin teknolojik dağılımı.

4. bina grubu bina aralarının buluntu topluluğunun yarısını bloğu soyma ve şekillendirme yongaları oluşturmaktadır. Yongalama hazırlık parçalarına bakıldığında hazırlama dilgileri hazırlama yongalarından biraz daha fazla sayıdadır. Vurma düzlemi açma yongalarının iki adedi, yongalama öncesi omurga hazırlığı yapmak suretiyle vurma düzleminin açıldığını göstermektedir. Yongalama yenileme parçalarına bakıldığında ise hazırlama parçalarından daha yüksek bir orana sahiptir. Burada, yenileme dilgileri ile yenileme yongaları eşit oranda karşımıza çıkmaktadır. Yan dilgiler çok az bir miktarla temsil edilmektedir. Amaçlanan dilgiler olan merkezi dilgiler yan dilgilerden daha fazla orandadır. Yongamsı dilgiler ise merkezi dilgiler dışındaki diğer tüm dilgilerden daha fazladır. Çekirdekler buluntu topluluğu içerisinde neredeyse en az oran ile temsil edilirken kırık parça oranı bloğu soyma ve şekillendirme yongaları ve merkezi dilgilerden sonra en yüksek orana sahiptir (Şekil 115).

Şekil 115: 4. bina grubu bina aralarındaki obsidiyenlerin teknolojik olarak oransal dağılımı.

Çekirdekler

4. bina grubu bina aralarında yalnızca beş adet çekirdek görülmektedir. Çekirdekler, bir adet tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği, bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği, iki adet iki vurma düzlemli yonga çekirdeği ve bir adet döndürülerek yongalanan çekirdek ile temsil edilmektedir. Çekirdekler, 4. bina grubu bina aralarındaki toplam buluntu topluluğunun %2'sini oluşturmaktadır.

Tek Vurma Düzlemli Dilgi Çekirdekleri

Bir adet tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği DG-DF arasında bulunmuştur. İyi bir yongalama işçiliğini temsil eden çekirdeğin doğal yüzü bulunmamaktadır. Çekirdeğin arka yüzünde iki taraflı omurga hazırlığının yapıldığı görülmektedir. Tek bir platformu bulunan tek vurma düzlemli dilgi çekirdeğinin vurma düzlemindeki negatifler buradan daha önce en az bir kez vurma düzlemini yenilemek amacı ile yonga çıkartıldığını göstermektedir. Çekirdeğin boyutları 64,2x31,43x24,36 mm'dir.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

Bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği DG-DF arasında bulunmuştur. Doğal yüzü bulunmayan çekirdeğin boyutları 55,88x38,46x25,34 mm'dir.

İki Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

4. bina grubu bina aralarında iki adet iki vurma düzlemli yonga çekirdeği bulunmaktadır. Her iki çekirdek de CY-CR-CU arasında bulunmuştur. İki vurma düzlemli yonga çekirdeklerinin biri, her iki yüzünden de yongalanmıştır. Çekirdeğin yan yüzlerinden birinde doğal yüz bulunur, diğer yan yüzündeki izler ise çekirdeğin kalem olarak kullanıldığını gösteren çıkarım izleri taşımaktadır. Çekirdeğin iki platformu da belirgin değildir. Çekirdeğin boyutları 59,12x50,82x20,66 mm'dir.

Diğer iki vurma düzlemli yonga çekirdeği ise yalnızca ön yüzünden yongalanmıştır. Arka yüzünde ise omurga benzeri bir hazırlık görülür ancak bu hazırlık omurga yapmak suretiyle değil, çekirdeğin formundan yararlanarak her iki yana doğru birkaç çıkarım ile oluşturulmuş gibi görünmektedir. Çekirdeğin ön yüzünde karşılıklı yonga

çıkarımdan kaynaklı orta kısmının bombeleştiği, ancak yongalama yüzü yenilenmediği için bombenin daha fazla yonga çıkarımını engellediği ve o şekilde bırakıldığı görülmektedir. Çekirdeğin boyutları 59,14x46,62x30,44 mm'dir.

Platformu Döndürülerek Yongalanan Yonga Çekirdeği

Bir adet platformu döndürülerek yongalanan yonga çekirdeği DG-DF arasında bulunmuştur. Çekirdeğin doğal bir yüzü yoktur. Çekirdek iki yönden de yongalanmıştır ancak bir platformu belirginken diğer platformu belirgin değildir. Yongalama yüzünde art arda hatalı yonga çıkarımının yapılmış olduğu, ancak yongalama yüzü yenilenmediği için daha fazla yonga çıkartılamadığından bırakıldığı görülmektedir. Çekirdeğin boyutları 51,83x38,46x25,34 mm'dir (tablo 36).

Çekirdekler	Mekan araları	Uzunluk (mm)	Genişlik (mm)	Kalınlık (mm)
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	DG-DF arası	64,2	31,43	24,36
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	DG-DF arası	55,88	20,46	25,34
İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	CY-CR-CU arası	59,12	50,82	20,66
İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	CY-CR-CU arası	59,14	46,62	30,44
Platformu döndürülerek yongalanan yonga çekirdeği	DG-DF arası	51,83	38,46	25,34

Tablo 36: 4. bina grubu bina aralarında bulunan çekirdekler ve ölçüleri.

4. bina grubu bina aralarında yalnızca bir adet dilgi çekirdeği bulunmuştur, yonga çekirdekleri ise dört adettir. Bu nedenle yalnızca yonga çekirdeklerin ölçülerinin ortalama ve standart sapma değerlerine bakılmıştır. Yonga çekirdeklerin uzunluklarında üst sınır 59 mm, genişliklerin 51 mm ve kalınlıklarında 30 mm'dir. Uzunluklarının ortalamaları 56 mm, genişliklerinde 39 mm ve kalınlıklarında 25

mm'dir. Standart sapma değerleri ise uzunluklarında 3 mm, genişliklerinde 13 mm ve kalınlıklarında 4 mm'dir (tablo 37).

Yonga çekirdekleri	Uzunluk (mm)	Genişlik (mm)	Kalınlık (mm)
Maximum	59,14	50,82	30,44
Minimum	51,83	20,46	20,66
Medyan	57,5	42,54	25,34
Ortalama	56,49	39,09	25,44
Standart sapma	3,46	13,43	3,99

Tablo 37: 4. bina grubu bina aralarında bulunan yonga çekirdekleri ölçülerinin ortalama ve standart sapma değerleri.

Yonga çekirdeklerinin uzunluk ve genişlik ölçülerinin standart sapma değerlerine bakıldığında birbirine yakın olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle yonga çekirdeklerinin uzunluk ve kalınlıkları arasında fark çok azdır. Yonga çekirdeklerinin genişlik ölçülerine bakıldığında ise genişliklerin ortalama değerine yakın olmakla birlikte genişlik açısından yonga çekirdeklerinin farklılık gösterdiği görülmektedir.

Toplam beş adet çekirdeğin iki adedinde doğal yüz bulunurken üç adedinde doğal yüz bulunmaz. Bu durum çekirdeklerin doğal yüzlerinin yongalamaya başlanmadan önce temizlendiğini fakat bunun her zaman bir koşul olmadığını göstermektedir. Çekirdeklerin üç adedinde (tek vurma düzlemli yonga çekirdeği, iki vurma düzlemli yonga çekirdeği, platformu döndürülerek yongalanan yonga çekirdeği) hazırlık omurgası görülmemektedir; bir adet tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği ve bir adet iki vurma düzlemli yonga çekirdeğinde ise hazırlık omurgası görülmektedir. İki vurma düzlemli dilgi çekirdeğindeki hazırlık, doğrudan omurga yapmak suretiyle değil, çekirdeğin formundan yararlanarak omurga benzeri çıkarımların yapıldığı görülmektedir.

Toplam beş adet çekirdeğin üç adedi iki vurma düzlemli çekirdektir. İki vurma düzlemli çekirdeklerin hiçbirinde ikinci platformlar belirgin değildir. Toplam beş

adet çekirdeğin yalnızca bir adedinin iyi bir işçilikle yongalandığı görülmektedir. Bu çekirdeğin hem yongalama yüzü hem de vurma düzleminin en az bir defa yenilendiği görülmektedir. Çekirdeklerin bırakılma sebebinin çekirdeğin tükenmiş olması değil, yongalama yüzlerinin veya vurma düzlemlerinin yenilenmediği için yongalamaya devam edilememesi olduğu düşünülmektedir.

Vurma Düzlemi Açma Parçaları

4. bina grubu bina aralarında toplam beş adet vurma düzlemi açma parçası bulunmaktadır. Bunlardan iki adedi omurgalı yonga şeklindedir. Omurgalı yongalar, çekirdeğin vurma düzleminin yongalanmadan önce omurga hazırlığı yapılarak açıldığını göstermeleri açısından önemlidir. Bazen de vurma düzlemleri hazırlık yapılmadan direkt açılmaktadır. Vurma düzlemi açma parçalarının üç adedi, vurma düzleminin direkt açıldığını göstermektedir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

4. bina grubu bina aralarında görünen hazırlama dilgilerine baktığımızda ise dört adedi DG-DF arasında, üç adedi CY-CR-CU arasında bulunan toplam yedi adet yongalama yüzü açma dilgisinin beş adedi doğal yüzü bulunmayan omurgalı dilgi, iki adedi ise doğal bir yüzü bulunan omurgalı dilgidir. Bunların altı adedi iki taraflı omurgalı bir adedi ise tek taraflı omurgalıdır. Omurgalı dilgiler, 4. bina grubu bina aralarında çok az bir oranda (%3) bulunmuş olmakla birlikte çekirdeklerde görmediğimiz omurga hazırlığının yapıldığını yongalama yüzü açma dilgileriyle söylememiz mümkündür. Bununla birlikte bu hazırlığın her zaman yapılmadığı da görülmektedir.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

4. bina grubu bina aralarında toplam 13 adet yan dilgi bulunmaktadır. Yan dilgiler, dokuz adet doğal yüzlü yan dilgi, iki adet arka omurga izi taşıyan yan dilgi ve iki adet ön omurga izi taşıyan yan dilgi ile temsil edilmektedir. Omurga izi taşıyan yan dilgilerin varlığı ön formlarda omurga hazırlığının yapıldığını göstermekle birlikte sayıca çok azdır ve bu durum tıpkı çekirdeklerde ve yongalama yüzü açma dilgilerinde de gördüğümüz gibi yalnızca gerekli görüldüğünde yongalama hazırlığının yapıldığını göstermektedir. Yan dilgilerin yalnızca beş adedi tüm olarak bulunmuştur. Tüm olarak bulunan yan dilgilerin uzunlukları ortalama 43 mm'dir. Ortalama genişlik ve kalınlık ölçüleri ise 14,71x3,38 mm'dir.

Yan dilgilerin toplam buluntu topluluğu içerisinde merkezi dilgilere oranına bakıldığında yaklaşık olarak yarısıdır. Bu durum iki vurma düzlemli sistemle dilgi üretiminin tek vurma düzlemli sistemle dilgi üretiminden daha yoğun olduğunu göstermektedir.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

4. bina grubu bina aralarında toplam 25 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgiler, sekiz adet iki yönlü merkezi dilgi ve 17 adet tek yönlü merkezi dilgiler ile temsil edilmektedir. Tek yönlü merkezi dilgilerin oranı (%6,96), iki yönlü merkezi dilgilerin oranının (%3,27) iki katından biraz daha fazladır. Merkezi dilgiler, 4. bina grubu bina aralarının toplam buluntu topluluğunda %10'luk bir orana sahiptir.

Tek yönlü merkezi dilgiler arasında tüm olan yalnızca üç adet dilgi vardır. Tüm olan merkezi dilgilerin ortalama boyutları 64 mm'dir. Ortalama genişlikleri 18 mm, kalınlıkları ise 6 mm'dir.

İki yönlü merkezi dilgiler arasında bir adet tüm parça bulunmuştur. Tüm olan iki yönlü merkezi dilginin boyu 67 mm'dir. Bununla birlikte kırık olmasına karşın

uzunluğu en fazla değere sahip olan dilgi 70,45 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgilerin ortalama genişlikleri 28 mm, ortalama kalınlıkları 6 mm'dir.

Merkezi dilgilerin mekânsal dağılımına bakıldığında toplam 22 adet merkezi dilgi DG-DF arasında bulunmuştur. Bunlardan 17 adedi tek yönlü merkezi, beş adedi iki yönlü merkezi dilgidir. CY-CR-CU arasından ise üç adet merkezi dilgi bulunmuştur. Bunların tamamı iki yönlü merkezi dilgidir.

Yongalar

4. bina grubu bina aralarında toplam Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin %58,60'ını yongalar oluşturmaktadır. Yongalar, doğal yüzü olmayan yongalar, şekillendirme yongaları, yongalama yüzü yenileme yongaları, vurma düzlemi yenileme yongaları ve vurma düzlemi açma yongaları ile temsil edilmektedir. Yongalar içerisinde en kalabalık grup bloğu soyma ve şekillendirme yongalarından doğal yüzü olmayan yongalardır (%44,26). Bina aralarında tamamen doğal yüzlü yongaların veya doğal bir yüzü kesen yongaların hiç bulunmamış olması dikkat çekicidir.

Yongalama yüzü yenileme yongalarına (11 adet) bakıldığında ortalama boyutları 42,17x35,64x7,89 mm'dir. Hiçbirinde doğal yüz görülmez. Çekirdeğin yongalama yüzünün yenilenmesinin nedeni, yongalama yüzü yenileme yongalarında karşımıza çıkan hatalı yongalama nedeniyle oluşan kıvrımların olduğu görülür.

4. bina grubu bina aralarında toplam üç adet vurma düzlemi yenileme yongası bulunmuştur. Vurma düzlemi yenileme yongalarının boyutları, çıkartıldıkları çekirdeğin genişlik ve kalınlık ölçüsü hakkında bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır. 4. bina grubu bina aralarında bulunan üç adet vurma düzlemi yenileme yongasının ortalama boyutları 35,54x31,42x6,81 mm'dir. Vurma düzlemi yenileme yongalarının boyları çekirdeğin genişliği, vurma düzlemi yenileme yongalarının genişlikleri ise çekirdeğin kalınlığı hakkında bilgi vermektedir. Buna göre yenileme

yongalarının çıkartıldıkları çekirdeklerin o andaki ortalama genişlikleri yaklaşık 36 mm, kalınlıkları ise yaklaşık 30 mm olmalıdır. 4. bina grubu bina aralarında bulunan çekirdeklerin ortalama genişlikleri 39 mm ve ortalama kalınlıkları 25 mm'dir. Vurma düzlemi yenileme yongası ve çekirdek boyutu ilişkisini başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, vurma düzlemi yenileme yongaları çıkartıldıktan sonra çekirdeklerde yaklaşık 5-6 mm küçülme yaratacak kadar daha yongalama devam etmiştir.

Vurma düzlemi yenileme yongalarının bulunduğu binalara bakıldığında, bir adet DG-DF arasında, iki adet ise CY-CR-CU arasında bulunmuştur.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgileri

4. bina grubu bina aralarında toplam on adet yongalama yüzü yenileme dilgisi görülmektedir. Bunlardan yalnızca üç adedi tüm olarak bulunmuştur. Tüm olanların boy ortalama 57,34 mm'dir. Ortalama genişlikleri ve kalınlıkları ise 26,11x7,25 mm'dir. Yongalama yüzü yenileme dilgileri üzerinde genellikle menteşe çıkarım izleri görülmektedir. Yanı sıra yenileme dilgileri üzerindeki karşılıklı negatifler bu dilgilerin daha çok iki vurma düzlemli sistemle dilgi çıkarımı sırasında yapılan yenilemelere ait dilgiler olduğunu göstermektedir.

Yongalama yüzü yenileme dilgileri CY-CR-CU arasında yedi adet ve DG-DF Arasında üç adet bulunmuştur.

Mikro Kalem

4. bina grubu bina aralarında bir adet mikro kalem görülmektedir. Mikro kalemlerin varlığı, mikrolit veya mikro aletlerin kendilerine ulaşamadığımız durumlarda onların varlığı, nasıl üretildikleri ve yaklaşık form ve boyutları hakkında bilgi sahibi olmamız açısından önemlidir. bir adet mikro kalem orta ve üst bitim olarak bulunmuş

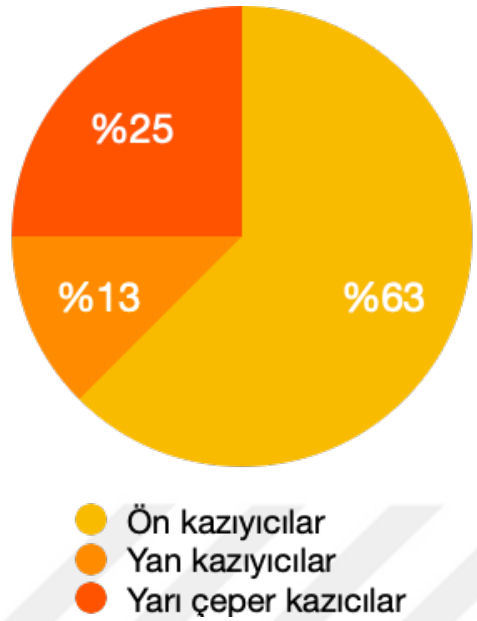
iki yönlü merkezi dilgidir. Sağ kenarından çentikli sol kenarından kırık olan mikro kalemin boyutları 39,71x17,94x4,25 mm'dir. Mikro kalem, DG-DF arasında bulunmuştur.

Tipolojik Analiz

4. bina grubu bina aralarında toplam 244 adet parçanın 143 adedi yonga, 79 adedi dilgidir. 143 adet yonganın 18 adedi, 79 adet dilginin ise dokuz adedi alettir. Yonga üzeri aletlerin 16 adedi tanımlı alet, iki adedi düzeltili alettir. Tanımlı aletler yalnızca kazıyıcılar ile temsil edilmektedir. Dokuz adet dilgi üzeri aletin ise iki adedi tanımlı, yedi adedi düzeltili alettir. Bina aralarında kullanım aşınma izi taşıyan hiçbir dilgi ve yonga bulunmamıştır. Yonga üzeri aletler, bina aralarında bulunan toplam yonganın %12,58'i, dilgi üzeri aletler ise toplam dilginin %11,39'unu oluşturmaktadır. Yonga ve dilgi üzeri aletler 4. bina grubu bina aralarında bulunan tüm buluntu topluluğunun ise %12,21'ini oluşturmaktadır.

Yonga Üzeri Aletler

Toplam 18 adet yonga üzeri alet içerisindeki tanımlı aletlerin 16 adedi kazıyıcıdır. Kazıyıcılar arasında ön kazıyıcı, yarı çeper kazıyıcı ve yan kazıyıcı alt tipler yer almaktadır. Alt tipler arasında büyük çoğunluğunu ön kazıyıcılar (%62,5) oluşturmaktadır (şekil 116).

Şekil 116: 4. bina grubu bina aralarında görülen kazıyıcı alt tipleri ve oransal dağılımı.

Ön kazıyıcılardan (on adet) sonra yarı çeper kazıyıcı (dört adet) ve yan kazıyıcı (iki adet) gelmektedir. Düzelti tiplerine baktığımızda başta yayvan düzelti (on adet) olmak üzere ince düzelti (dört adet) ve az miktarda yarı sarp düzelti (iki adet) görülmektedir. Yonga üzeri kazıyıcıların taşımalıklarına baktığımızda ise yalnızca doğal yüzlü yonga (11 adet) ve yongalama yüzü yenileme yongalarının (beş adet) seçilmiş olduğu görülmektedir.

Ön kazıyıcıların yedi adedi doğal yüzlü yonga üzerine, üç adedi ise yongalama yüzü yenileme yongası üzerine yapılmıştır. Düzelti tipleri arasında yayvan düzelti başta olmak üzere (altı adet) ince düzelti (üç adet) ve yarı sarp düzelti (bir adet) görülmektedir. Ön kazıyıcıların uzunlukları 19 mm ile 71 mm, genişlikleri 22 mm ile 50 mm arasında ve kalınlıları 3 mm ile 11 mm arasında değişmektedir.

İki adet yan kazıyıcının bir adedi yongalama yüzü yenileme yongası üzerine yayvan düzelti ile, diğeri doğal yüzlü yonga üzerine ince düzelti ile yapılmıştır. Boyutları sırası ile 44x49x9 mm ve 34x66x8 mm'dir.

Dört adet yarı çeper kazıyıcının ise üç adedi doğal yüzlü yonga üzerine bir adedi yongalama yüzü yenileme yongası üzerine yapılmıştır. Düzelti tipleri arasında yayvan düzelti (üç adet) ve yarı sarp düzelti (bir adet) görülmektedir. Boyutları 41 mm ile 61 mm, genişlikleri 22 mm ile 53 mm ve kalınlıkları 4 mm ile 15 mm arasında değişmektedir.

Kazıyıcıların mekânsal dağılımlarına bakıldığında 16 adet kazıyıcının altı adedi (iki adet yarı çeper kazıyıcı, üç adet ön kazıyıcı ve bir adet ön kazıyıcı) CY-CR-CU arasında, on adet kazıyıcı ise (bir adet yan kazıyıcı, iki adet yarı çeper kazıyıcı, yedi adet ön kazıyıcı) DG-DF arasında bulunmuştur.

Tanımlı olmayan yonga üzeri aletler arasında iki adet düzeltili yonga alet görülmektedir. Her ikisi de doğal yüzü olmayan yonga üzerinedir ve düzelti tipleri incedir.

Dilgi Üzeri Aletler

4. bina grubu bina aralarında toplam dokuz adet dilgi üzeri aletin tanımlı olanları arasında bir adet kazıyıcı ve bir adet budanmış dilgi görülmektedir. Kazıyıcı, ön kazıyıcı olarak tanımlanmıştır. Doğal yüzlü yan dilgi üzerine ince düzelti ile yapılmıştır. Budanmış dilgi ise iki yönlü merkezi dilgi üzerine sarp düzelti ile verev budama şeklinde yapılmıştır.

Dilgi üzeri aletlerin büyük çoğunluğunu (yedi adet) düzeltili dilgi oluşturmaktadır. Düzeltili dilgileirn taşımalıkları yongalama yüzü yenileme dilgisi (bir adet), yongamsı dilgi (iki adet), omurga izi taşıyan dilgi (bir adet), doğal yüzlü yan dilgi (bir adet) ve iki yönlü merkezi dilgi (iki adet) şeklindedir. Düzelti tiplerinin çoğunluğunu ince düzelti (beş adet) oluşturmaktadır. Yanı sıra birer adet sarp ve yayvan düzelti görülmektedir.

Dilgi üzeri aletlerin mekânsal dağılımına baktığımızda, CY-CR-CU arasında dört adet dilgi üzeri alet, DG-DF arasında ise üç adet dilgi üzeri alet görülmektedir.

Göllüdağ/Grimsi Saydam Kırçıllı Obsidiyen

4. bina grubu bina aralarında toplam dört adet grimsi saydam kırçıllı obsidiyen bulunmaktadır. Grimsi saydam kırçıllı obsidiyen, iki adet doğal yüzü olmayan yonga, bir adet şekillendirme yongası ve bir adet yongalama yüzü yenileme yongası ile temsil edilmektedir. Yongalama yüzü yenileme yongasının üzerindeki negatifler, iki vurma düzlemli yonga çekirdeğine ait olduğunu düşündürmektedir. Şekillendirme yongasının boyutları 34x66x8 mm, yongalama yüzü yenileme yongasının boyutları ise 41x47x15 mm'dir.

Bina aralarında, tıpkı bina içlerinde olduğu gibi grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden çekirdek bulunamamıştır. Bununla birlikte çekirdekle ile doğrudan ilişkili parçaların bulunması (şekillendirme ve yenileme yongaları), grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden de hem yonga hem dilgi üretiminin yapıldığını göstermektedir.

2.5.9.3. Çöplük ve Açık Alan Dolguları

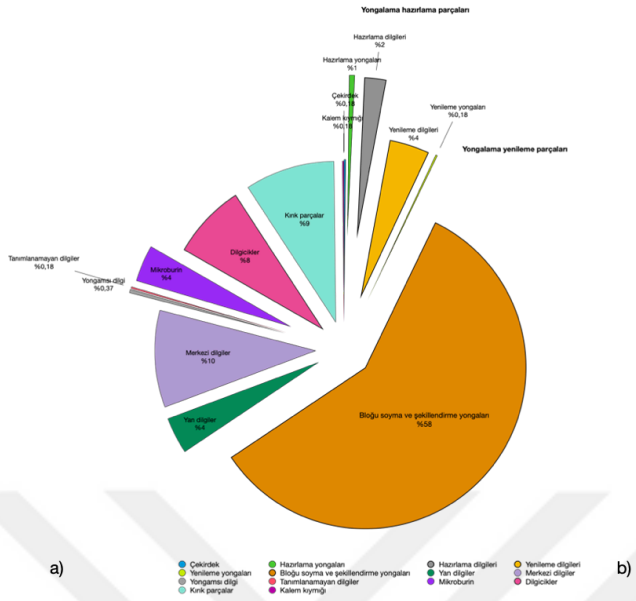
Şu ana kadar yukarıda anlatılan bina ve bina araları, 5 L-M alanında 1990 ve 1991 yıllarında yapılan çalışmalarla elde edilmiş obsidiyen buluntuları kapsamaktaydı. 5 L-M alanında, 1990 yılında yapılan çalışmaların ardından 2008 yılında kısa süreli bir çalışma yürütülmüş, ardından 2021 yılında üç bina ve aralıklarda yeniden çalışılmıştır. Bu tez kapsamında, 5 L-M alanının yalnızca 1990 yılına ait obsidiyen verileri değil, aynı zamanda yeni yöntem ve yaklaşımlarla yeniden çalışılan alanlara ait verilerin de dahil edilmesi, bu anlamda seçilen alanın bina ve bina araları dışında başka bir veri grubuyla çeşitlenmesi gerekli görülmüştür. Bu bağlamda, yeni adı ile

Bina 52'nin (Kuzey odası eski CY binası, Güney odası eski CZ binası) üzerine inşa edildiği çöplük/açık alan dolgusuna ait obsidiyen buluntuları seçilmiştir. Bu sayede hem bina-bina araları-açık alan/çöplük ilişkisi bütüncül bir şekilde anlaşılmaya çalışılacak, hem de eski ve yeni yöntemle yapılan çalışmalar arasındaki buluntu farklılıkların nedenleri (örneğin küçük boyutlu aletlerin üretim ve kullanımlarının zaman içerisinde mi azaldığı yoksa bu aletlerin daha az bulunmasının sebebinin metodolojik bir yanılgı mı olduğu) sorgulanabilecektir.

Kuzey odası eski CY binası ve Güney odası eski CZ binası olan Bina 52, ilk önce bir çöplük alanı olarak, ardından açık alan olarak kullanılmış olan bir dolgunun üzerine inşa edilmiştir. Bina bölümünde anlatılmış olan CY ve CZ'nin üzerine inşa edildiği bu alan aşağıda önce çöplük dolgusu ardından açık alan dolgusu olarak ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Çöplük Dolgusu (U.1958)

Çöplük dolgusuna ait analiz edilen toplam 545 adet obsidiyen bulunmaktadır. Obsidiyenler arasında yalnızca bir adet Nenezi Dağ obsidiyeni bulunmakta, geri kalan 544 adet obsidiyen Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni ile temsil edilmektedir (şekil 117).

Taşımalık	Adet	Yüzde	Genel oran
Çekirdekler			
Biçim dışı çekirdek	1	0,18	
Tükenmiş çekirdek	1	0,18	
Toplam çekirdek	2		%0,36
Vurma düzlemi açma parçası	3	0,55	
Yongalama yüzü açma dilgisi	4	0,73	
Yan dilgiler			
Doğal yüzlü yan dilgi	20	3,66	
Omurga izi taşıyan yan dilgiler	8	1,46	
Toplam yan dilgi	28		%5,13
Merkezi dilgiler			
İki yönlü merkezi dilgi	29	5,32	
Tek yönlü merkezi dilgi	24	4,4	
Toplam merkezi dilgi	53		%9,72
Yongaması dilgi	2	0,36	
Yongalama yüzü yenileme dilgisi	4	0,73	
ince dilgi	18	3,3	
Tanımlanamayan dilgi	1	0,18	
mikro kalem	20	3,66	
Dilgicik	41	7,52	
Toplam dilgi	171		%31,37
Yongalar			
Doğal yüzü olmayan yonga	308	56,51	
şekillendirme yongası	10	1,83	
Vurma düzlemi yenileme yongası	1	0,18	
Toplam yonga	322		%59,08
Kırık parça	49	8,99	
Kalem kıymığı	1	0,18	
Genel toplam	545	100%	

Şekil 117: 4. bina grubu çöplük dolgusunda görülen yontmataş buluntuların teknolojik dağılımı.

Nenezi Dağ Obsidiyeni

4. bina grubu çöplük dolgusunda yalnızca bir adet Nenezi Dağ obsidiyeni bulunmuştur. Nenezi Dağ obsidiyeni bir adet biçim dışı çekirdek ile temsil edilmektedir. Çekirdeğin birkaç yerinden çıkarım yapılıp bırakılmıştır. Çıkarımlar belirli bir düzenlilik barındırmaz. Bu anlamda denenmiş ve bırakılmış gibi görünmektedir. Çekirdeğin boyutları 31,65x18,37x12,6 mm'dir. Çekirdekte doğal yüz bulunmaktadır.

Göllüdağ/Kayırlı Obsidiyeni Teknolojik Analiz

4. bina grubu çöplük dolgusunun buluntu topluluğunda çoğunluğu yongalar oluşturmaktadır (%59,08). Yongalar arasında ise, bloğu soyma ve şekillendirme

yongaları en kalabalık grubu temsil etmektedir (%58). Dilgiler ise %31'lik bir oran ile ikinci sıradadır. Dilgiler içerisinde merkezi dilgiler, yan dilgilerden daha fazla fazla sayıdadır. Merkezi dilgilerde ise iki yönlü merkezi dilgiler (29 adet) ile tek yönlü merkezi dilgilerin (24 adet) sayısı hemen hemen birbirine yakındır. Çekirdekler ise toplam 545 adet obsidiyen içerisinde yalnızca iki adet bulunmuştur. Bunlardan biri Gölllüdağ obsidiyeninden diğeri ise Nenezi Dağ obsidiyendendir.

Çekirdekler

4. bina grubu çöplük dolgusunda Göllüdağ obsidiyeninden yalnızca bir adet çekirdek bulunmaktadır. Bu, toplam buluntu topluluğunun %0,18'lik bir dilimine denk düşmektedir.

Tükenmiş Çekirdek

bir adet Göllüdağ obsidiyeninden tükenmiş çekirdek bulunmaktadır. Çekirdek tükenmiş olmasına rağmen doğal yüzü bulunmaktadır. Çekirdek, 30,73x23,83x14,02 mm boyutlarındadır.

Vurma Düzlemi Açma Parçaları

4. bina grubu çöplük alanında yalnızca üç adet vurma düzlemi açma parçası bulunmuştur. Vurma düzlemi açma parçalarından bir adedi omurgalı yonga şeklindedir. Vurma düzlemi açma parçalarının ortalama boyutları 76,02x48,92x17,14 mm'dir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

Toplam dört adet yongalama yüzü açma dilgisi, bir adet omurgalı dilgi, iki adet hem omurgalı hem doğal yüzlü dilgi ve bir adet yenileme omurgası taşıyan dilgi ile temsil edilmektedir.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

4. bina grubu çöplük dolgusunda toplam 28 adet yan dilgi bulunmaktadır. Yan dilgilerin 20 adedi doğal yüzlü yan dilgiler, sekiz adedi ise omurga izi taşıyan yan dilgiler ile temsil edilmektedir. Omurga izi taşıyan dilgilerin beş adedi ön omurga izi taşıyan yan dilgi, üç adedi ise arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Omurga izi taşıyan dilgiler, bir adet çekirdekte görmesek bile tıpkı vurma düzlemlerinin omurga hazırlanarak açılmış olması ve omurgalı yongalama yüzü açma dilgilerinin varlığı gibi çekirdekte yongalamanın öncesinde bir omurga hazırlığının yapıldığını göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte omurga izi taşıyan yan dilgilerin toplam buluntu topluluğu içerisindeki oranı %1,46'dır. Bu durum bize, omurga hazırlığının her zaman değil yalnızca belirli durumlarda ihtiyaca göre yapıldığını göstermektedir. 4. bina grubu çöplük alanında bulunan yan dilgilerin ortalama boyutları 45,20x16,48x5,11 mm'dir. Kırık olmakla birlikte uzunluk açısından en fazla değere sahip olan yan dilginin boyu 65 mm'dir.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

Toplam 53 adet merkezi dilgilerin 29 adedi iki yönlü merkezi dilgi, 24 adedi ise tek yönlü merkezi dilgidir.

İki yönlü merkezi dilgilerin çoğu kırık olarak bulunmuştur. İki yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 19,50x9,27x3,10 mm'dir. Bununla birlikte tüm olarak bulunan iki yönlü merkezi dilgilerden en fazla değere sahip olan dilginin uzunluğu 73 mm'dir. Tek yönlü merkezi dilgilerin ise tamamı tüm ve tüme yakın olarak bulunmuştur. Tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 28,17x7,10x2,58 mm'dir.

Yongalar

4. bina grubu çöplük alanının %59'unu yongalar temsil etmektedir. Bu oranın çok büyük bir kısmını ise (%57) bloğu soyma ve şekillendirme yongaları oluşturmaktadır. Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları, 308 adet doğal yüzlü yonga ve on adet şekillendirme yongası ile temsil edilmektedir. 4. bina grubu çöplük dolgusunda bina ve bina aralarının aksine hiçbir doğal yüzlü yonganın bulunmamış olması dikkat çekicidir.

Vurma düzlemi yenileme yongasına bakıldığında oldukça ince ve küçük boyutlu olan, yalnızca bir örnek ile karşılaşılmaktadır. 21,74x23,39x2,96 mm olan vurma düzlemi yenileme yongası çekirdekten çıkartıldığı anda çekirdeğin genişliğinin yaklaşık 22 mm ve kalınlığının yaklaşık 23 mm olduğu söylenebilir. Bu, bir çekirdek için oldukça küçük bir boyuta işaret etmektedir. Bu boyutta bir çekirdeğe yenileme yapılmış olması, yongalamanın bir süre daha devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, küçük ölçekli bir üretime işaret etmesi açısından önemlidir.

Yongalama Yüzü Yenileme Dilgileri

4. bina grubu çöplük dolgusunda toplam dört adet yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmaktadır. Dört adet dilginin üç adedi kırık olarak bulunmuştur. Tüm olan dilginin boyutları 49,67x17,56x7,89 mm'dir. Yongalama yüzü yenileme dilgilerinin üzerindeki negatifler hatalı yongalamaya işaret eden menteşe kıvrımları ve iki yönlü yongalamayı gösteren karşılıklı çıkarımları göstermektedir.

Mikro Kalem

4. bina grubu çöplük dolgusunda toplam 20 adet mikro kalem bulunmaktadır. Mikro kalemler 24,15x4,60x1,33 mm ile 27,16x13,79x2,57 mm arasında çeşitlilik göstermektedir. Uzunluk açısından bir adet istisna olmasıyla birlikte hemen hemen benzer aralıkta olan mikro kalemler, genişlik açısından çeşitli bir skalada karşımıza çıkmaktadır. Kalınlıklarındaki çeşitlilik ise genişlikleri ile doğru orantılıdır. Mikro kalemlerin taşımalıkları altı adet tek yönlü merkezi dilgi ile 14 adet iki yönlü merkezi dilgidir. Bununla birlikte tek yönlü merkezi dilgi olarak tanımlanan mikro kalemlerin taşımalıklarının tamamı görünmediğinden bunların da iki yönlü merkezi dilgi olma olasılığı unutulmamalıdır. Mikro kalemlerin yedi adedi üst bitim, 13 adedi alt bitim olarak karşımıza çıkmaktadır. 11 adedinin çentiği sağ tarafta ve kırığı sol tarafta iken dokuz adedinin çentiği soğ tarafta ve kırığı sağ tarafta bulunmaktadır. Mikro kalemlerin dışında üç adet de pikantre kırık olarak tanımlanan parça bulunmaktadır.

Dilgicikler

4. bina grubu çöplük alanında toplam 41 adet dilgicik bulunmaktadır. Dilgiciklerin uzunluları 15-27 mm, genişlikleri 3-8 mm ve kalınlıkları 1-3 mm arasında değişmektedir. Dilgiciklerin tamamı merkezidir ancak yalnızca 18 adedinin vurma düzlemi tanımlanabilmiştir. 12 adedi iki yönlü merkezi dilgicik iken altı adedi tek yönlü merkezi dilgiciktir.

Dilgiciklerin, şu ana kadar anlatılan 4. bina grubu bina ve bina aralarında yalnızca bir örnekle temsil edilirken (CT binası) ilk kez çöplük dolgusunda çok sayıda bir arada bulunmuş olması dilgi üretimi ve dilgicik üretimi arasında bir ayrım olup olmadığının da sorgulanmasını mümkün kılmıştır. Ancak bu ayrım 4. bina grubunun karşılaştırmalı değerlendirme ve sonuç bölümünde ele alınacaktır.

Göllüdağ/Kayırlı Obsidiyeni Tipolojik Analiz

4. bina grubu çöplük dolgusunda toplam 53 adet alet bulunmaktadır. 53 adet alet içerisinde yonga üzeri olan yalnızca iki adet tanımlı alet bulunurken 51 adet aletin 17 adedini dilgi üzerine tanımlı alet, 27 adedini dilgi üzeri çeşitli düzeltili alet ve yedi adet dilgicik üzeri tanımlı alet oluşturmaktadır (Tablo).

Taşımalıklar	Tanımlı aletler	Çeşitli düzeltililer
Yonga	2	
Yonga üzeri alet yüzdesi	%0,62	
Dilgi	17	27
Dilgi üzeri alet yüzdesi	%13,07	%20,76
Dilgicik	7	
Dilgicik üzeri alet yüzdesi	%17,07	

Tablo 38: 4. bina grubu çöplük dolgusunda bulunan yonga ve dilgi üzeri aletlerin adet ve oranları.

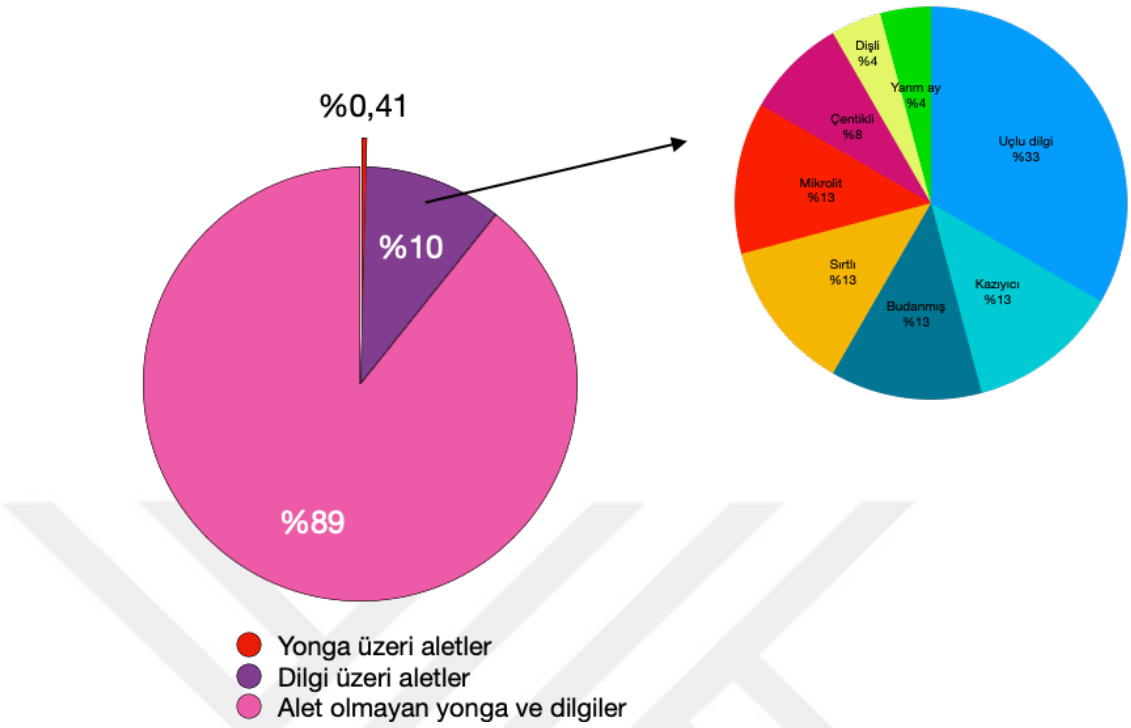
Yonga üzeri aletler 4. bina grubu çöplük alanında toplam buluntu topluluğunun %0,36'sını, toplam yonganın ise %0,62'sini oluşturmaktadır. Bu oran hem yongalar içerisinde hem de genel topluluk içerisinde çok az bir orandır. Dilgi üzeri aletler ise toplam buluntu topluluğunun %9,37'sini, toplam dilginin ise %29,82'sini oluşturmaktadır. Dilgi üzeri aletlerin oranı yonga üzeri aletlerin oranı ile karşılaştırıldığında çok daha fazla olmasına karşın genel oran olarak bakıldığında çok düşük bir miktardır. Tüm yonga ve dilgi üzeri aletlerin 4. bina grubu çöplük alanındaki buluntu topluluğuna oranı %9,74'tür.

Yonga Üzeri Aletler

Toplam 322 adet yonga içerisinde yalnızca iki adet yonga üzeri alet bulunmaktadır. İki adet aletin her ikisi de yarı çeper kazıyıcı olarak tanımlanmıştır. Yarı çeper kazıyıcıların ikisi de yayvan düzelti taşımaktadır. Taşımalıkları ise birinde doğal yüzlü yonga diğerinde vurma düzlemi açma yongasıdır. Kazıyıcıların sırasıyla boyutları 42,12x34,15x6,69 mm ve 72,2x48,92s17,14 mm'dir.

Dilgi Üzeri Aletler

Toplam 171 adet dilginin 51 adedi alettir. 51 adet alet, 24 adet tanımlı alet ve 27 adet çeşitli düzeltili alet ile temsil edilmektedir. Tanımlı aletler arasında kazıyıcılar, uçlu dilgiler, budanmış dilgiler, sırtlı dilgiler, çentikli dilgiler, dişliler, yarım ay ve mikrolitler yer almaktadır. Tanımlı aletler arasında büyük çoğunluğu uçlu dilgiler oluşturmaktadır (şekil 118).

Şekil 118: 4. bina grubu çöplük dolgusundaki aletlerin alet olmayan yonga ve dilgilere oranları.

4. bina grubu çöplük dolgusunda toplam üç adet kazıyıcı görülmektedir. Kazıyıcıların tamamı doğal yüzlü yan dilgi üzerine yapılmıştır. Bunlardan iki adedi ön kazıyıcı olarak, bir adedi ise ikili ön kazıyıcı olarak tanımlanmıştır. Düzelti tiplerine baktığımızda ön ve ikili ön kazıyıcının düzeltisi sarp düzelti iken diğer ön kazıyıcının düzeltisi yayvandır. Dilgi üzeri kazıyıcıların boyutları sırasıyla 48,74x24,31x6,29 mm; 59,44x7,38x6,61 mm ve 13,45x3,77x3,93 mm'dir.

Dilgi üzeri alet topluluğunun çoğunluğunu oluşturan uçlu dilgilere bakıldığında, seçilen taşımalıklar iki adet doğal yüzlü yan dilgi, iki adet iki yönlü merkezi dilgi, iki adet tek yönlü merkezi dilgi ve iki adet dilgicik şeklindedir. Dilgicik üzerine yapılanların dışındaki uçlu dilgilerin uzunlukları ortalama 33 mm, genişlikleri ortalama 8,10 mm ve kalınlıkları ortalama 3,43 mm'dir. Dilgicik üzeri uçlu dilgilerin ortalama ölçüleri ise 16x5x2 mm'dir. Tüm uçlu dilgilerin düzelti tipleri ise incedir.

Budanmış dilgilere bakıldığında tamamının taşımalığı tek yönlü merkezi dilgidir. Budanmış dilgilerden iki adedi verev sırtlı budanmış bir adedi ise klasik budanmış olarak tanımlanmıştır. Boyutları ortalama 28x7x2 mm'dir.

Sırtlı dilgilerin ise tamamının taşımalığı dilgiciktir. Ortalama boyutları 14x5x2 mm'dir. Düzelti tipleri iki adet ince ve bir adet sarp düzeltidir.

4. bina grubu çöplük alanında iki adet çentikli ve bir adet dişli adet görülmektedir. Çentikli aletlerin taşımalıkları iki yönlü merkezi dilgi ve tanımlanamayan dilgidir. Dişli aletin taşımalığı ise doğal yüzlü yan dilgidir. Çentikli aletlerin ortalama boyutları 15x13x5 mm'dir. Dişli alet ise büyük boyutlu alet olarak karşımıza çıkmaktadır. Boyutları 64,48x19x6 mm'dir.

Bir adet yarım ay olarak tanımlı alet bulunmaktadır. Aletin taşımalığı ön omurga izi taşıyan yan dilgidir. Sarp düzelti ile yapılan aletin boyutu 31x9x3 mm'dir.

4. bina grubu çöplük dolgusunda belki de en önemli alet grubu olarak karşımıza çıkan üç adet mikrolit bulunmaktadır. Bunlardan iki adedi dilgicik üzerine bir adedi ise mikro kalem kendisi üzerine yapılmıştır. Dilgicik üzerine yapılan mikrolitler üçgen ve geometrik üçgen olarak tanımlanmıştır ve sırasıyla boyutları 18x9x2 mm ile 25x7x2 mm'dir. Düzelti tipleri her ikisinde de sarp düzeltidir. Mikro kalem üzerine yapılmış olan mikrolit ise üçgen olarak tanımlanmıştır. Sarp düzelti ile yapılan mikrolitin boyutları 20x7x2 mm'dir.

Dilgi üzeri tanımlı aletler dışında 27 adet dilgi üzeri çeşitli düzeltili alet bulunmaktadır. Bunların taşımalıkları dokuz adet doğal yüzlü yan dilgi, sekiz adet iki yönlü merkezi dilgi, yedi adet tek yönlü merkezi dilgi, iki adet yongamsı dilgi ve bir adet yongalama yüzü yenileme dilgisi şeklindedir. Düzelti tipleri genellikle ince ve yarı sarp düzelti şeklindedir.

Açık Alan Dolgusu (U.1907)

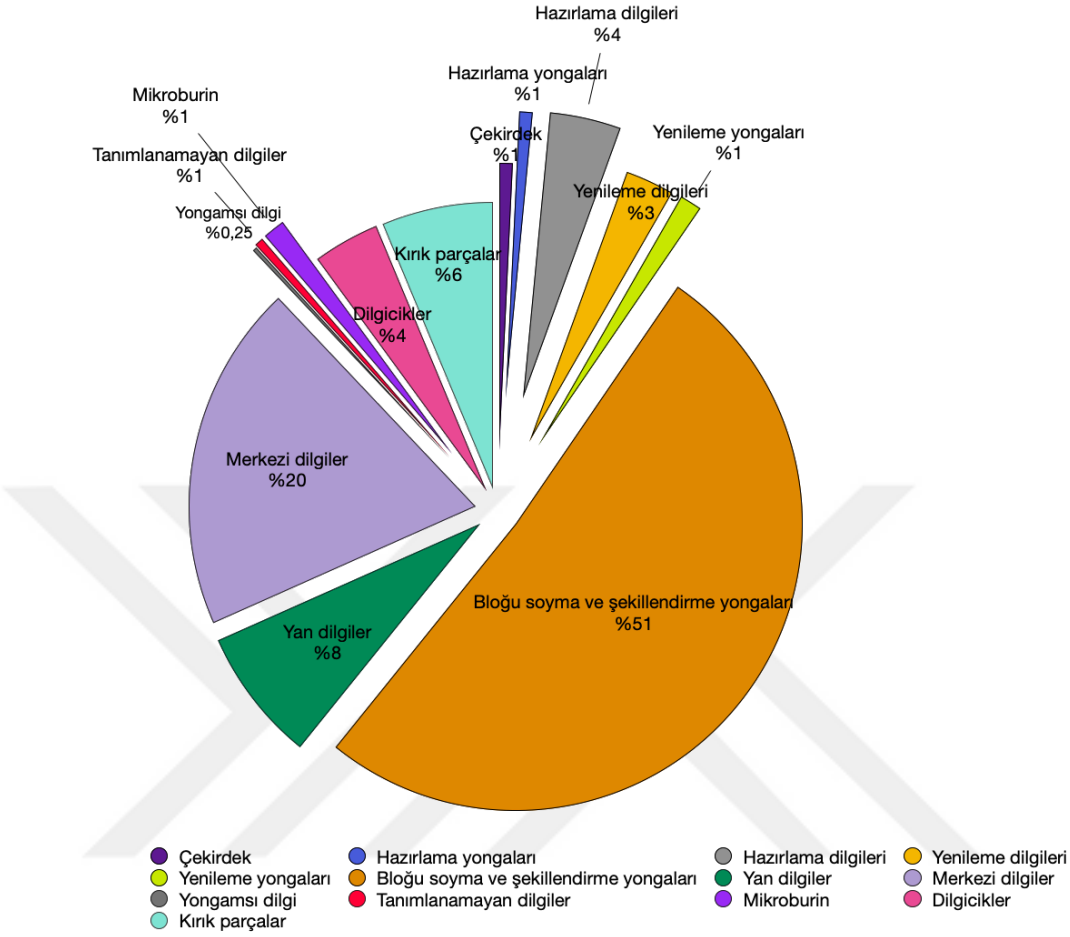
Açık alan dolgusuna ait toplam 406 adet obsidiyen bulunmaktadır. Bunlardan 403 adedi Göllüdağ obsidiyeni, üç adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Göllüdağ obsidiyeni içerisinde beş adet obsidiyen Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı obsidiyen olarak tanımlanmıştır.

Nenezi Dağ Obsidiyeni

4. bina grubu açık alan dolgusunda Nenezi Dağ obsidiyeni yalnızca üç adet obsidiyen ile temsil edilmektedir. Bunlardan bir adedi dilgiciktir. Kırık olarak bulunan dilgiciğin boyutu 14,08x4,78x1,64 mm'dir. İki adet Nenezi Dağ obsidiyeni ise doğal yüzü olmayan yongadır.

Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni Teknolojik Analiz

4. bina grubu açık alan dolgusunda toplam 398 adet Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni bulunmaktadır. Buluntu topluluğunu yongalar oluşturmaktadır (%53,20). Yongalar içerisinde ise en kalabalık grup bloğu soyma ve şkeillendirme yongalarıdır (%51). Dilgilere baktığımızda ise toplam buluntu topluluğun %39'unu oluşturmaktadır. Dilgiler içerisinde tek yönlü merkezi dilgiler (46 adet), iki yönlü merkezi dilgiler (30 adet) ve "Y" biçimli merkezi dilgiler (iki adet) görülmektedir. Çekirdekler ise tıpkı bina ve bina aralarında olduğu gibi çok az sayıda, yalnızca üç adettir (şekil 119).

Şekil 119: 4. bina grubu açık alan dolgusuna ait yontmataş buluntuların teknolojik olarak oransal dağılımı.

Çekirdekler

4. bina grubu açık alan dolgusunda toplam üç adet çekirdek görülmektedir. Çekirdekler bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği ve iki adet tükenmiş çekirdek ile temsil edilmektedir. Tüm çekirdekler 4. bina grubu açık alan dolgusunun yalnızca %0,73'ünü oluşturmaktadır.

Tek Vurma Düzlemli Yonga Çekirdeği

4. bina grubu açık alan dolgusunda 1 yonga çekirdekleri bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeği ile temsil edilmektedir. 49,85x40,86x20,76 mm boyutlarındaki çekirdeğin doğal yüzü bulunmaktadır. Tek bir vurma düzleminden çıkarım yapılan çekirdekte hatalı yongalamaya işaret eden izler de bulunmaktadır.

Tükenmiş Çekirdek

İki adet tükenmiş çekirdek bulunmaktadır. Her ikisinin de yongalama yüzü çok fazla çıkarım yapıldığı için ezilmiş durumda olmakla birlikte, birinin platformu/platformları diğerine göre daha belirgindir. Boyutları 29,42x29,38x18,49 mm ile 25,97x21,61x20,60 mm'dir.

Vurma Düzlemi Açma Parçaları

4. bina grubu açık alan dolgusunda bulunan üç adet vurma düzlemi açma parçasının omurgalı yonga şeklinde olduğu görülmektedir. Omurgalı yongalar, çekirdeklerdeki hazırlık omurgalarını göremesek de bu omurgaların yapılmışmış olduğunu göstermeleri açısından önem taşımaktadır. Omurgalı yongaların boyutlarına bakıldığında yaklaşık 50x25x11 mm oldukları görülmektedir.

Yongalama Yüzü Açma Dilgileri

Toplam dört adet yongalama yüzü açma dilgisinin üç adedi omurgalı, bir adedi yenileme omurgası taşıyan dilgidir. Omurgalı dilgiler içerisinde iki adedi tek taraflı omurgalı ve doğal yüzlüdür. Ortalama boyutları 62x25x8 mm'dir.

Yan (Hazırlama İzi Taşıyan) Dilgiler

4. bina grubu açık alan dolgusunda 42 adet yan dilgi bulunmaktadır. Bunlardan 30 adedi doğal yüzlü yan dilgi ve 12 adedi omurga izi taşıyan yan dilgidir. Omurga izi taşıyan yan dilgilerin sekiz adedi arka omurga izi taşıyan yan dilgi, dört adedi ise ön omurga izi taşıyan yan dilgidir. Omurga izi taşıyan dilgiler çekirdeklerin az bulunması ve bulunanların tükenmiş veya dönüştürülmüş çekirdekler olması nedeniyle izleyemediğimiz hazırlı aşamasının göstergeleri olması açısından önem taşımaktadır. Genel buluntu topluluğu arasında yaklaşım %3'lük bir topluluğu oluşturmasıyla birlikte, az da olsa omurga hazırlığının yapılmış olmasını göstermektedirler. Bu hazırlık bazen ön omurga bazen ise arka omurga şekildedir. Yan dilgilerin ortalama boyutları 35,88x13,07x4,11 mm'dir.

Merkezi (Amaçlanan) Dilgiler

Açık alan dolgusunda toplam 78 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgiler içerisinde 46 adet tek yönlü merkezi dilgi ve 32 adet iki yönlü merkezi dilgi bulunmaktadır. Merkezi dilgilerin ise iki adedi "Y" biçimli merkezi dilgidir. Merkezi dilgiler çoğunlukla kırık olarak bulunmuşlardır. Tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 40,97x9,80x2,94 mm iken iki yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 43,37x16,81x4,74 mm'dir. Tek yönlü merkezi dilgiler arasında tüm ve en uzun olan dilginin uzunluğu 48 mm'dir. Tüm ve en uzun olan iki yönlü merkezi dilgi ise 62 mm'dir. Tek yönlü merkezi dilgilerin genişlikleri 6-12 mm ve kalınlıkları 2-

4,5 mm arasında; iki yönlü merkezi dilgilerin genişlikleri ise 15-25 mm ve kalınlıkları 4-6 mm arasındadır. İki adet "Y" biçimli merkezi dilginin tüm olarak bulunmuş olanının boyutu ise 35,48x8,29x1,17 mm'dir.

Yongalar

4. bina grubu açık alan dolgusunun %53'ünü oluşturan yongalar, en başta bloğu soyma ve şekillendirme yongaları (%51) olmak üzere, vurma düzlemi açma parçaları (%0,73), vurma düzlemi yenileme yongaları (%0,49) ve yongalama yüzü yenileme yongalarından (%0,73) oluşmaktadır.

Bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının çok büyük bir kısmı (%48) doğal yüzü olmayan yongalar ile temsil edilmektedir. Doğal yüzü olan yongalar yalnızca beş adet bulunmuştur. Şekillendirme yongaları 11 adet, vurma düzlemi yenileme yongaları iki adettir. İki adet vurma düzlemi yenileme yongasının ölçüsü 37,12x26,45x8,79 mm ile 41,18x29,09x7,86 mm'dir. Vurma düzlemi yenileme yongalarının boyutları çekirdek boyutları ile ilgili ipuçları vermektedir. Buna göre yenileme yongalarının çıkartıldıkları anlarda ilgili oldukları çekirdeklerin minimum genişliği yaklaşık 40 mm, minimum kalınlıkları ise yaklaşık 30 mm'dir.

Yongalama Yüzü yenileme Dilgileri

4. bina grubu açık alan dolgusunda toplam dört adet yongalama yüzü yenileme dilgisi bulunmuştur. Bunlardan bir adedinde tek yönlü dilgisel çıkarım izi bulunurken üç adedinde karşı yönden de yongalandığını gösteren çıkarım izleri görülmektedir.

Mikro kalemler

Toplam beş adet mikro kalemin taşımalıklarına baktığımızda üç adet tek yönlü merkezi dilgi ve iki adet iki yönlü merkezi dilgi kullanılmıştır. Bununla birlikte tek yönlü merkezi dilgi olarak tanımlananların iki yönlü merkezi dilgi olma ihtimalleri de unutulmamalıdır. Beş adet mikro kalemin tamamı alt bitim olarak bulunmuştur. Ortalama boyutları 22,33x9,85x3,53 mm'dir.

Dilgicikler

4. bina grubu açık alan dolgusunda 15 adet dilgicik bulunmaktadır. Dilgicikler arasında teknolojik olarak okunabilen altı adet parçanın üç adedinin tek yönlü merkezi, üç adedinin ise iki yönlü merkezi sistemle çıkartıldığı görülmektedir. Dilgiciklerin tüm olarak bulunmuş olan iki adedinde uzunluk 17 mm ve 24 mm'dir. Ortalama genişlikleri 4-8 mm ve ortalama kalınlıkları 1-3 mm'dir.

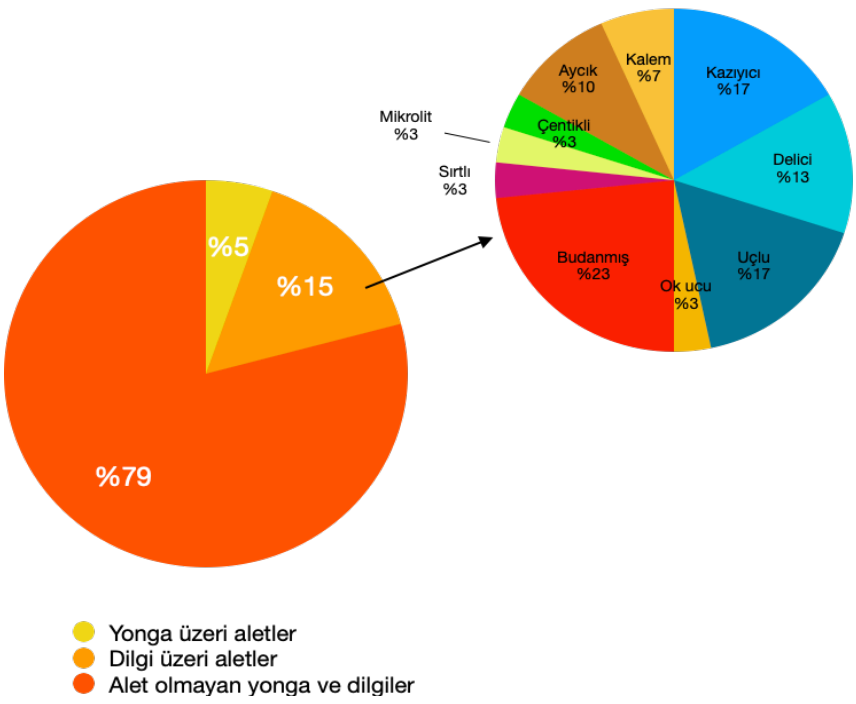
Göllüdağ/Kayırlı Obsidiyeni Tipolojik Analiz

4. bina grubu açık alan dolgusunda bulunan toplam 212 adet yonganın 19 adedi alettir. Yonga üzeri aletler içerisinde 11 adedi tanımlı alet, sekiz adedi ise çeşitli düzeltili alet kategorisindedir. Toplam 143 adet dilginin ise 55 adedi alettir. Dilgi üzeri aletler arasında 29 adet tanımlı ve 26 adet çeşitli düzeltili alet bulunmaktadır. Toplam 15 adet dilgicik içerisinde ise yalnızca bir adet alet bulunmaktadır (Tablo 39).

Taşımalıklar	Tanımlı aletler	Çeşitli düzeltililer
Yonga	11	8
Yonga üzeri alet yüzdesi	%5,18	%3,77
Dilgi	28	26
Dilgi üzeri alet yüzdesi	%19,58	%18,18
Dilgicik	1	-
Dilgicik üzeri alet yüzdes	%6,66	

Tablo 39: 4. bina grubu açık alan dolgusuna ait yonga ve dilgi üzeri aletlerin adet ve oranları.

Yonga üzeri aletler 4. bina grubu açık alan dolgusunda toplam buluntu topluluğunun %4,77'sini, toplam yonganın ise %8,96'sını oluşturmaktadır. Dilgi üzeri aletler ise toplam buluntu topluluğunun %13,81'ini, toplam dilginin ise %38,46'ını oluşturmaktadır. Yonga üzeri aletler ve dilgi üzeri aletler hem genel buluntu topluluğu içerisinde hem de toplam yonga ve dilgiler içerisinde çok az bir orana sahiptir. Yonga ve dilgi üzeri tüm aletlerin genel toplama oranı %18,59'dur. Bununla birlikte alet yapmak üzere genellikle dilgilerin seçilmiş olduğu da görülmektedir (şekil 120).

Şekil 120: 4. Bina grubu açık alan dolgusunda görülen aletlerin alet olmayan yonga ve dilgilere oranları ile dilgi üzeri tanımlı aletlerin kendi içlerindeki oranları.

Yonga Üzeri Aletler

Toplam 212 adet yonga içerisinde 19 adet alet bulunmaktadır. Bunlardan 11 adedi tanımlı alet, sekiz adedi ise yonga üzeri çeşitli düzeltili alettir. Tanımlı aletlerin tamamı kazıyıcıdır.

Toplam 11 adet kazıyıcının sekiz adedi ön kazıyıcı, üç adedi ise yarı çeper kazıyıcı olarak tanımlanmıştır. Kazıyıcıların taşımalıklarına bakıldığında bir adet ön kazıyıcı hariç tüm kazıyıcıların taşımalıkları doğal yüzü olmayan yongadır, bir adet ön kazıyıcının taşımalığı ise şekillendirme yongasıdır. Düzelti tipleri arasında sarp (üç adet), ince (üç adet), yarı sarp (bir adet) yayvan düzelti (dört adet) yer almaktadır. Yonga üzeri kazıyıcıların boyutlarına baktığımızda ortalama 42,45x33,77x9,44 mm'dir. Kazıyıcı ölçülerinde en fazla değişkenlik genişliklerinde görülmektedir. Uzunlukları arasında yaklaşık 20 mm, kalınlıkları arasında yaklaşık 10 mm değişkenlik görülürken, genişliklerinde bu fark 40 mm'dir.

Yonga üzeri tanımlı aletler dışında sekiz adet çeşitli düzeltili alet bulunmaktadır. Bunların taşımalıkları beş adet doğal yüzlü yonga ile üç adet doğal yüzü olmayan yongadır.

Dilgi Üzeri Aletler

Toplam 143 adet dilginin 55 adedi tanımlı alet, 26 adedi dilgi üzeri çeşitli düzeltili alet; toplam 15 adet dilginin bir adedi tanımlı alettir. Tanımlı aletler kazıyıcılar, uçlu dilgiler, budanmı dilgiler, deliciler, aycıklar, kalemler, çentikli, ok ucu ve mikrolit ile

temsil edilmektedir. Tanımlı aletler arasında çoğunluğu budanmış dilgiler (yedi adet) oluşturmaktadır.

4. bina grubu açık alan dolgusunda toplam beş adet dilgi üzeri kazıyıcı bulunmaktadır. Kazıyıcıların tamamı ön kazıyıcı olarak tanımlanmıştır. Ön kazıyıcıların taşımalıkları iki adet iki yönlü merkezi dilgi, iki adet doğal yüzlü yan dilgi ve bir adet yongamsı dilgi üzerinedir. Boyutları ortalama 45x21,6 mm'dir. Düzelti tipleri ise ince, yarı sarp ve yayvan düzeltidir.

Toplam yedi adet budanmış dilgi görülmektedir. Budanmış dilgiler, beş adet verev budanmış ve iki adet verev sırtlı budanmış dilgi olarak tanımlanmışlardır. Verev sırtlı dilgilerin her ikisi de doğal yüzlü yan dilgi üzerine, verev dilgilerin ise üç adedi doğal yüzlü yan dilgi ve iki adedi tek yönlü merkezi dilgi üzerine yapılmıştır. Düzelti tiplerine baktığımızda tamamının sarp düzelti ile yapıldığı görülmektedir. Boyutları ortalama 37x12x4 mm'dir.

Uçlu dilgiler beş adettir. Bir adedi iki yönlü merkezi dilgi ve dört adedi tek yönlü merkezi dilgi üzerinedir. Düzelti tiplerine baktığımızda dört adet sarp düzelti ve bir adet ince düzelti görülmektedir. Ortalama boyutları 36x11x3 mm'dir.

Toplam dört adet deliciye baktığımızda iki adedi tek yönlü merkezi dilgi ve iki adedi doğal yüzlü yan dilgi üzerinedir. Düzelti tipleri tamamında sarp düzeltidir. Ortalama boyutları 48x12x4 mm'dir.

4. bina grubu açık alan dolgusunda toplam üç adet yarım ay olarak tanımlanan alet bulunmaktadır. Taşımalıkları ince düzelti ile yapılmış "Y" biçimli merkezi dilgi üzerine, sarp düzelti ile yapılmış doğal yüzlü yan dilgi üzerine ve sarp düzelti ile yapılmış ön omurga izi taşıyan yan dilgi üzerinedir. Boyutları ortalama 36x9x3 mm'dir.

Kalemlere baktığımızda iki adet kalem tek yönlü merkezi dilgi ve doğal yüzlü yan dilgi üzerine görülmektedir.

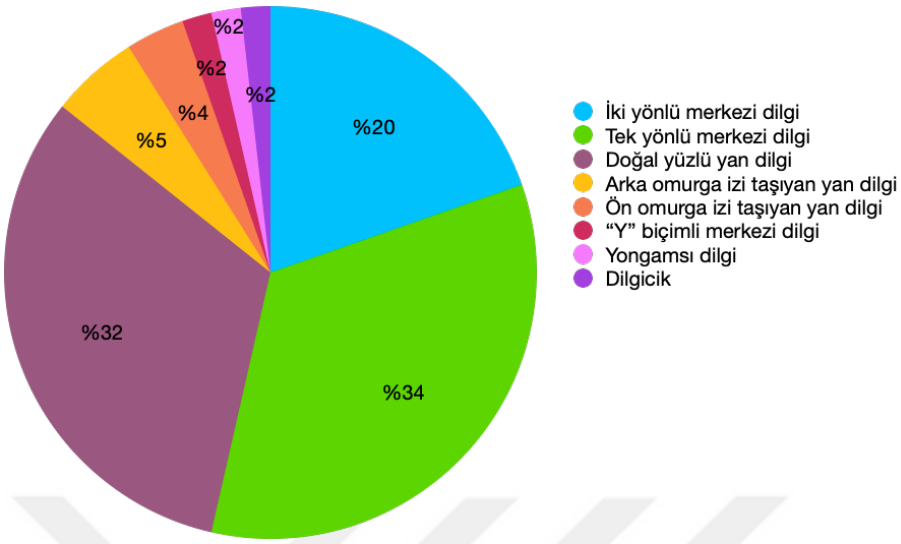
4. bina grubu açık alan dolgusunda karşımıza tekil olarak çıkan diğer tanımlı aletler ok ucu, sırtlı dilgi ve çentikli dilgidir. Bir adet ok ucu tek omuzlu olarak tanımlanmıştır ve tek yönlü merkezi dilgi üzerine sarp düzelti ile yapılmıştır.

Boyutları 35x7x2 mm'dir. Sırtlı dilgi, düz sırtlı dilgi olarak tanımlanmıştır. Tek yönlü merkezi dilgi üzerine sarp düzelti ile yapılan aletin boyutları 47x11x3 mm'dir. Çentikli dilgi ise doğal yüzlü yan dilgi üzerine ince düzelti ile yapılmıştır. Aletin boyutları 25x13x4 mm'dir.

4. bina grubu açık alan dolgusunda son olarak dilgicik üzeri mikrolit görülmektedir. Aycık olarak tanımlanan mikrolit 17,06x6,59x1,43 mm'dir. Düzelti tipi ise ince düzeltidir.

4. bina grubu açık alan dolgusunda dilgi üzeri tanımlı aletler dışında toplam 26 adet dilgi üzeri çeşitli düzeltili alet bulunmaktadır. Bu aletler, sekiz adet tek yönlü merkezi dilgi, sekiz adet iki yönlü merkezi dilgi, altı adet doğal yüzlü yan dilgi, üç adet arka omurga izi taşıyan yan dilgi ve bir adet ön omurga izi taşıyan yan dilgi üzerinedir. Düzelti tipleri arasında çoğunlukla ince düzelti olmak üzere sarp ve yarı sarp düzelti tipleri görülmektedir.

Dilgi üzeri aletler bir arada düşünüldüğünde taşımalık seçiminin büyük bir kısmını merkezi dilgiler oluşturmaktadır (%54). Merkezi dilgiler içerisinde tek yönlü merkezi dilgi kullanımı (%34) iki yönlü merkezi dilgi kullanımından (%20) daha fazladır. Merkezi dilgilerin ardından en fazla kullanım doğal yüzlü yan dilgilerde görülmektedir (%32) Doğal yüzlü yan dilgilerin alet yapmak amacıyla kullanımları iki yönlü merkezi dilgilere kıyasla daha fazladır. 4. bina grubu açık alan dolgusunda alet yapmak için seçilen taşımalıklarda merkezi ve doğal yüzlü yan dilgilerin dışında omurga izi taşıyan yan dilgiler de (arka omurga izi taşıyan yan dilgi: %5, ön omurga izi taşıyan yan dilgi: %4) az miktarda olmakla birlikte kullanılmışlardır. Yongamsı dilgi, "Y" biçimli merkezi dilgi ve dilgicik'in taşımalık olarak kullanımı ise yalnızca tekil olarak görülmektedir (şekil 121).

Şekil 121: 4. bina grubu açık alan dolgusunda görülen dilgi üzeri aletlerin taşımalıklara göre dağılımı.

Dilgi üzeri tanımlı aletlerin düzelti tiplerine baktığımızda ise 20 adet sarp düzelti, altı adet ince düzelti (bir adedi dilgicik), bir adet yarı sarp ve bir adet yayvan düzelti görülmektedir.

Göllüdağ/Grimsi Saydam Kırçıllı Obsidiyen

4. bina grubu açık alan dolgusunda Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni dışında beş adet Göllüdağ/Grimsi saydam dumanlı obsidiyen görülmektedir. Beş adet Göllüdağ/Grimsi saydam dumanlı obsidiyenin tamamı doğal yüzlü olmayan yongadır.

2.5.10. Bina Grubu Karşılaştırmalı Değerlendirme

Yapılan yontmataş analizi 4. bina grubunda binaları, bina aralarını, açık alan dolgusunu ve çöplük dolgusunu kapsamaktadır. Buradaki amaç, 4. bina grubunu bütüncül şekilde ele almak; bina ve bina aralarının yontmataş açısından kullanım

farklılıklarını anlamaktır. Açık alan dolgusu ve çöplük dolgusu ise analiz edilen binalardan birinin üzerine kurulduğu, önce çöplük daha sonra açık alan olarak kullanılan dolguları kapsamaktadır. Analize bu dolguların da dahil edilmesindeki amaçlarımız ise;

1. Bina içlerinde bulunamayan (ya da var olmayan) yontmataş elemanlarına (teknik elemanlar ve/veya çeşitli aletler olabilir) çöplük ve açık alan dolgularında rastlanılmasının daha yüksek bir ihtimal olması,
2. Bina içleri, bina araları, açık alan ve çöplük dolgusu arasındaki kullanım farklılıklarını anlamak,
3. Sırası ile çöplük alanı, açık alan ve bina olarak kullanılmış bir alanın kendi içerisindeki kronolojisini yontmataş verileri ile birlikte okumak,
4. Açık alan ve çöplük alanının yeni dönem kazı metotları ile kazılmış olmasından dolayı, bina içlerinde bulunamayan küçük ölçekli üretim elemanlarının 4. bina grubundaki varlığının metodoloji ile mi yoksa gelenek ile mi ilgili olduğunu sorgulamak

şeklinde sıralanabilir.

Bu amaçlar doğrultusunda şu ana kadar hem ayrı ayrı ele alınmış hem de binalar, bina araları ve dolgular olarak kendi içlerinde değerlendirilmiş olan bağlamların aşağıda hammadde, teknoloji ve tipoloji çerçevesinde bu kez karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılacak ve 4. bina grubunun yontmataş üretim ve kullanım karakteristiği ile ilgili bir sonuç verilecektir.

4. bina grubu kapsamında analiz edilen toplam altı bina, iki bina arası, bir çöplük dolgusu ve bir açık alana ait toplam 1896 adet yontmataş parça analiz edilmiştir. Bunların 697 adedi bina içlerinden, 248 adedi bina aralarından ve 951 adedi açık alan ve çöplük dolgularından gelmektedir.

2.5.10.1. Hammadde

Analiz edilen toplam 1896 adet parça bulunmaktadır. Aşıklı Höyük 2. tabaka A-C evresindeki 4. bina grubu olarak adlandırılan ve yukarıda anlatılan bu alanda analiz

edilen parçaların tamamı obsidiyendendir. Bunların %37'si bina içlerinden, %13'ü bina aralarından ve %50'si açık alan ve çöplük dolgularından gelmiştir. Bu 3 farklı mekânsal bağlamın tamamında Göllüdağ obsidiyeni, çok büyük bir farkla en çok üretilen ve kullanılan obsidiyen kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Göllüdağ obsidiyeni içerisinde ise Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin tercih edildiği görülmektedir. Bununla birlikte, çok az sayıda da olsa Göllüdağ/grimsi saydam kırçıllı obsidiyen ve Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeni görülmektedir. Göllüdağ obsidiyeni dışında yine çok az bir miktarda olmak üzere Nenezi Dağ obsidiyeni de bulunmaktadır. Ayrıca yalnızca üç adet kaynağı bilinmeyen siyah opak obsidiyen görülmektedir (Tablo 40).

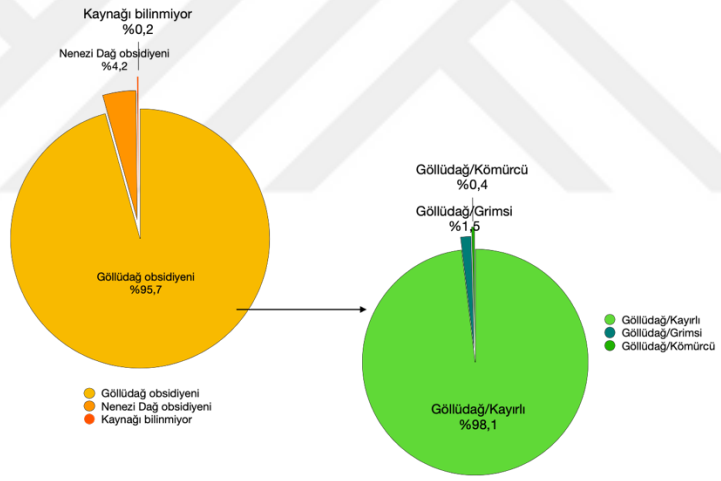
	Binalar	Bina araları	Açık alan ve çöplük dolguları		
			Açık alan dolgusu	Çöplük dolgusu	
Göllüdağ/Kayırlı	592	244	398	544	942
Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı	18	4	5	-	5
Göllüdağ/Kömürcü	8	-	-	-	-
Buzlu	1	-	-	-	-
Toplam Göllüdağ obsidiyeni	619	248	403	544	947
Nenezi Dağ obsidiyeni	75	-	3	1	4
Kaynak bilinmiyor	3	-	-	-	-
Toplam adet	697	248	406	545	951

Tablo 40: 4. bina grubu binalar, bina araları ve dolgulardaki obsidiyenlerin kaynaklarına göre sayısal dağılımı.

Göllüdağ obsidiyenine baktığımızda, tüm mekânsal bağlamlardaki toplam buluntunun %96'sını oluşturmaktadır. Göllüdağ obsidiyeni, Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni (%98) başta olmak üzere Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı (%1,5) ve Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeni (%0,4) ile temsil edilmektedir. Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni tüm alanlarda görülürken, Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı obsidiyen çöplük dolgusunda; Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeni ise bina aralarında, açık alan dolgusunda ve çöplük dolgusunda görülmez. Göllüdağ obsidiyeni için çeşitliliğin en fazla olduğu alan bina içleridir.

Nenezi Dağ obsidiyeni ise tüm alanlardaki buluntu topluluğunun yalnızca %4,2'sini oluşturmaktadır. Bu oranın çok büyük bir kısmı bina içlerinden gelmektedir. Bina içlerinde (75 adet) bulunan Nenezi Dağ obsidiyeni, bina aralarında hiç bulunmazken, çok az bir miktarda (üç adet) açık alan dolgusunda, tekil olarak da çöplük dolgusunda bulunmuştur. Bina içlerindeki Nenezi Dağ obsidiyeninin dağılımı ise ilginçtir: bina içlerinden gelen toplam 75 adet Nenezi Dağ obsidiyeninin 70 adedi tek bir binadan (DF binası) gelmiştir.

Siyah opak obsidiyen ise kaynağı bilinmeyen obsidiyen olarak tanımlanmıştır. Yalnızca üç adet bulunan siyah opak obsidiyenin tamamı bina içlerinden gelmiştir (şekil 122).

Şekil 122: 4. bina grubu obsidiyen kaynaklarının oransal dağılımı.

2.5.10.2. Teknolojik Analiz

4. bina grubu binalar, bina araları ve dolgularda toplam 22 adet çekirdek görülmektedir. 22 adet çekirdeğin yalnızca iki adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, 20 adedi Göllüdağ obsidiyenindendir. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan her iki çekirdek de biçim dışı çekirdek olarak tanımlanmıştır. Göllüdağ çekirdekleri, dilgi çekirdekleri, yonga çekirdekleri, biçim dışı çekirdek, tükenmiş çekirdek ve platformu

döndürülerek yongalanan çekirdek ile temsil edilmektedir. Dilgi çekirdekleri yalnızca tek vurma düzlemli çekirdek ile temsil edilmektedir. İki vurma düzlemli dilgi çekirdeğinin hiç bulunmamış olması dikkat çekidir. En çok sayıda bulunan çekirdekler sırasıyla iki vurma düzlemli yonga çekirdekleri (beş adet), tek vurma düzlemli yonga çekirdekleri (dört adet) ve biçim dışı çekirdeklerdir (dört adet) (Tablo 41).

Çekirdekler	Binalar	Bina araları	Dolgular
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdekleri	3	1	-
Tek vurma düzlemli yonga çekirdekleri	3	1	1
İki vurma düzlemli yonga çekirdekleri	1	2	-
Çok vurma düzlemli yonga çekirdekleri	2	-	-
Tükenmiş çekirdekler	-	-	3
Biçim dışı çekirdekler	3	-	1
Platformu döndürülerek yongalanan çekirdekler	-	1	-
Toplam çekirdek	12	5	5

Tablo 41: 4. bina grubu binalar, bina araları ve dolgulardaki çekirdeklerin teknolojik ayrımları.

Çekirdekler, yongalama sistemli ile ilgili doğrudan bilgi edinilebilecek önemli yontmataş elemanlardır. 4. bina grubundaki çekirdekler, toplam buluntu topluluğunun yalnızca %1,16'sını oluşturmaktadır. Bu durum, çekirdeklerden yongalama sistemleri ile ilgili edinebileceğimiz bilgiyi de kısıtlamaktadır. Örneğin, 4. bina grubunda iki vurma düzlemli sistemle dilgi üretiminin yapıldığını diğer yontmataş elemanlar ile söyleyebilsek de hiçbir iki vurma düzlemli dilgi çekirdeği bulunmamıştır. Sayısal azlığının yanı sıra, dilgi çekirdeklerinin sonradan yonga çekirdeğine çevrildiği görülmektedir. Bununla birlikte bazı çekirdeklerde, tükenene kadar çıkarım yapılmaya devam edildiği için üretim sistemleri anlaşılamamaktadır.

Sayılarının az olmasına karşın çekirdekler ile ilgili, daha doğrusu Aşıklı insanlarının yongalama yaparken tekrarladıkları birtakım alışkanlıklar ile ilgili, bazı yorumlarda bulunmak mümkündür. Örneğin, binalardan gelen 12 adet çekirdeğin sekiz adedinde doğal yüz bulunurken dört adedinde doğal yüz bulunmamaktadır. Bina aralarından

gelen beş adet çekirdeğin üç adedinde doğal yüz yokken iki adedinde doğal yüz bulunmakta; dolgulardan gelen beş adet çekirdeğin ise üç adedinde doğal yüz varken iki adedinde doğal yüz bulunmamaktadır. Toplam 22 adet çekirdeğin yarısından fazlasının doğal yüzü bulunduğu görülür. Bu durum çekirdeklerin genellikle doğal yüzlerinin bırakıldığı nadiren temizlendiğini göstermektedir. Yongalama öncesi omurga hazırlığının yapıldığı ise çekirdeklerde yalnızca 3 örnekte görülmektedir. Bunlardan birinde omurganın kendisi yapılmadan çekirdeğin formundan yararlanılarak karşılıklı iki yana doğru eğimli birer çıkarım ile oluşturulmuş ve omurga görevi görebilecek bir hazırlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Çekirdeklerin yalnızca iki adedinin vurma düzlemlerinde yenileme yapıldığı görülmektedir. Diğer örneklerde vurma düzlemleri eğer çekirdek tek vurma düzlemli ise belirgin değildir, eğer çekirdek iki vurma düzlemli veya çok vurma düzlemli ise bunlardan yalnızca bir platform belirgindir. Bu durum vurma düzlemlerinin nadiren yenilendiğini göstermektedir. Yenilemenin nadiren yapılması çekirdeklerin yongalama yüzlerinde de görülmektedir. Çekirdeklerin çoğunda gerek hatalı yongalama izleri gerekse karşılıklı yongalamadan kaynaklanan bombe oluşumu nedeniyle yongalamaya devam edilemediği için ve yongalama yüzünde yenileme işlemi yapılmadığı için yongalama bırakılmıştır. Bununla birlikte tekil örnek olarak bulunmuş olsa da iyi bir yongalamaya işaret eden, doğal yüzün temizlendiği, omurga hazırlığının yapıldığı, en az 1 defa vurma düzleminin yenilendiği bir adet tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği görülmektedir. Yine tekil olarak bulunan ve Aşıklı Höyük topluluğunun yontmataş işçiliğinde sosyal organizasyona dair fikir veren, olasılıkla çocuk üretimine ait olabilecek bir adet çekirdek bulunmuştur.

Sadece bir binada (CT binası) ve çöplük dolgusunda bulunan iki adet Nenezi Dağ obsidiyeninden çekirdeğe baktığımızda, her ikisinin de biçim dışı çekirdek olması dikkat çekicidir. Her ikisinin de doğal yüzünün temizlenmediği, omurga hazırlığının yapılmadığı görülmektedir. İki çekirdek de boyut olarak birbirine benzerdir. İki çekirdekte de birbirini takip eden sıralı bir yongalamanın olmadığı, birkaç yerinden çıkarım yapılıp bırakıldığı görülmektedir.

Yongalama sistemlerine çekirdeklerin dışındaki üretim elemanları aracılığıyla da bakabiliriz. Vurma düzlemi açma parçaları, yongalama yüzü açma dilgileri ve

omurga izi taşıyan dilgiler yongalama hazırlığı ile ilgili parçalardır. Toplam 25 adet vurma düzlemi açma parçasının beş adedinin omurga hazırlığı yapılarak çıkartılan yongalardan oluşmaktadır. Vurma düzlemi açma parçaları 4. bina grubunda toplam buluntu topluluğunun yalnızca %1,31'i ile temsil edilmektedir. Vurma düzlemi açma parçalarından bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Nenezi Dağ obsidiyeninden iki adet çekirdek biçim dışı olarak tanımlanırken bir adet Nenezi Dağ obsidiyeninden vurma düzlemi açma parçasının varlığı çekirdeklerde göremesek de Nenezi Dağ obsidiyeninden olan çekirdeklerde yongalama hazırlığının yapıldığı görülmektedir. Vurma düzlemi açma parçalarından bir adedi ise Göllüdağ/Kömürcü obsidiyenindendir. Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeninden hiçbir çekirdek bulunmamasına karşın vurma düzlemi açma parçasının varlığı yongalama yapmak için Göllüdağ/Kömürcü obsidiyen bloklarının da kullanılmış olduğunu göstermektedir.

Yongalama yüzü açma dilgilerine baktığımızda, toplam 27 adet yongalama yüzü açma dilgisi toplam buluntu topluluğunun yalnızca %1,42'sini oluşturmaktadır. 27 adet yongalama yüzü açma dilgisinin 11 adedi omurgalı dilgi, 11 adedi omurgalı ve doğal yüzlü dilgi, dört adedi yenileme omurgası taşıyan dilgi ve bir adedi ikincil omurgalı dilgidir. Tıpkı çekirdeklerde gördüğümüz gibi yongalama yüzü açma dilgilerinde de bazen doğal yüzün temizlenip omurganın iki taraflı yapıldığı bazense doğal yüzün bırakılıp omurganın doğal yüz ile birlikte yapıldığı görülmektedir. Yongalama yüzü açma dilgilerinden bir adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Bu durum Nenezi Dağ obsidiyeninden çekirdek ile yongalama yapılmadan önce omurga hazırlığının da yapıldığını göstermektedir.

Omurga izi taşıyan yan dilgiler, toplam buluntu topluluğunun %2,2'sini oluşturmaktadır. Omurga izi taşıyan yan dilgiler, çekirdekte omurga hazırlığının yapılmış olduğunu, omurganın ne tarafta olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Omurga izi taşıyan dilgilere bakıldığında (42 adet), arka omurganın (24 adet) ön omurgaya (18 adet) kıyasla daha fazla yapıldığını göstermektedir. Omurga izi taşıyan yan dilgilerden iki adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Bunlardan biri ön omurga izi taşıyan, diğeri arka omurga izi taşıyan yan dilgidir. Bu durum Nenezi Dağ obsidiyeninden çekirdekte, tıpkı yongalama yüzü açma dilgileri içerisindeki bir adet

örnekte de gördüğümüz gibi, omurga hazırlığının yapıldığı, bu hazırlığın bazen ön bazen arka tarafta olduğunu göstermektedir.

Hem çekirdekler içerisinde omurgalı çekirdeğin çok az bulunmuş olması (üç adet), hem yongalama yüzü açma dilgilerinin hem de omurga izi taşıyan yan dilgilerin oranının oldukça az olması, Aşıklı Höyük 4. bina grubunda görülen yongalama geleneğinde bu hazırlığın yapıldığı, ancak olasılıkla yalnızca gerekli görüldüğü durumlarda yapıldığı söylenebilir. Yongalama hazırlığı ile ilgili tüm parçalar 4. bina grubu genelinin yalnıza %5'ini oluşturmaktadır.

Yenileme ile ilgili parçalara baktığımızda ise bunlar, yongalama yüzü yenileme yongaları, yongalama yüzü yenileme dilgileri ve vurma düzlemi yenileme yongaları ile temsil edilmektedir. Yongalama yüzü yenileme yongaları toplam buluntu topluluğunun yalnızca %3'ünü oluşturmaktadır. Yongalama yüzü yenileme yongalarında genellikle hatalı yongalamaya işaret eden menteşe çıkarımların görülmesi, çekirdekte yongalama yüzünün yenilenme nedeninin de genellikle bu hatalardan kaynaklı yongalamanın hatalı devam etmesini önlemek amacıyla yapıldığını göstermektedir. Bununla birlikte hem çok küçük bir yüzdeyi temsil etmesi hem de çekirdeklerin neredeyse hepsinde çekirdek boyutu yongalamaya devam edilebilecek kadar olmasına rağmen devam edilmemesinin sebebinin yongalama yüzlerinin yenilenmemiş olması bize yenileme ihtiyacının yalnızca çok gerekli durumlarda ortaya çıktığını göstermektedir. Yongalama yüzü yenileme yongalarının dört adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, iki adedi Göllüdağ/Kömürcü obsidiyenden ve bir adedi siyah opak obsidiyendendir. Nenezi Dağ obsidiyen çekirdeklerinde -çekirdeğin kendisini görmesek de- yongalama hazırlığı yapıldığı gibi yongalama sırasında çekirdek yüzünü yenileme amacıyla yongalar çıkartıldığı görülmektedir. Siyah opak obsidiyenin tüm buluntu topluluğu içerisinde yalnızca üç adet olduğunu hatırladığımızda siyah opak obsidiyenden yenileme yongası bulunması ilginçtir. yongalama yüzü yenileme yongasının olması için siyah opak obsidiyen bir çekirdeğin de var olması gerekmektedir

Yongalama yüzü yenileme dilgileri (%2,42) ise yongalama yüzü yenileme yongalarından (%3) daha az oranda karşımıza çıkmaktadır. Bu durum dilgi

çekirdeklerinin sonradan yonga çekirdeklerine dönüştürülmesi ile açıklanabilir. Yongalama yüzü yenileme dilgilerinde tıpkı yenileme yongalarında olduğu gibi hatalı yongalama izleri görülmektedir. Yongalama yüzü yenileme dilgileri aynı zamanda iki vurma düzlemli sistemle dilgi çıkarımını gösteren izlere sahiptir. Yongalama yüzü yenileme dilgilerinin yedi adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden, bir adedi Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeninden, bir adedi ise siyah opak obsidiyendendir. Nenezi Dağ obsidiyeninden yapılan yongalamada çıkartılan yenileme dilgileri, yenileme yongalarından daha fazladır. Bu durum, Nenezi Dağ obsidiyeninin 4. bina grubunda dilgisel yongalama için daha fazla tercih edildiğini göstermektedir. Bununla birlikte tüm yongalama yüzü yenileme dilgileri içerisinde en uzun ve en kalın örnek Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Bu durum Nenezi Dağ obsidiyeninin küçük ölçekli üretimin yanı sıra büyük ölçekli dilgi üretiminde de kullanıldığını göstermektedir.

Yongalama yenileme elemanlarından vurma düzlemi yenileme yongaları ise toplam buluntu topluluğunun çok az bir oranını (%0,73) temsil etmektedir. Bu durum çekirdeklerde görülen vurma düzlemlerinin belirgin olmaması, başka bir deyişle vurma düzlemi yenilenmediği için küçülmesinde de izlenmektedir. Vurma düzlemi yenileme yongalarının tamamı Göllüdağ obsidiyenindendir.

Yongalama sırasında yapılan yenilemelere baktığımızda çekirdeğin yongalama yüzünün vurma düzlemine kıyasla daha fazla oranda yenilendiği görülmektedir. Yongalama yüzü yenilemelerinde ise yongalar dilgilere kıyasla daha fazladır.

Doğal yüzlü yan dilgilere baktığımızda ise toplam buluntu topluluğunun %3,79'unu temsil etmektedir. Toplam 72 adet doğal yüzlü yan dilginin dört adedi Nenezi Dağ obsidiyenindendir. Yan dilgilerin ortalama boyutları 43,27x15,71x4,45 mm'dir. Doğal yüzlü yan dilgilerin profilleri genellikle düz (54 adet) ya da çarpık (13 adet), nadiren de içbükeydir (beş adet). Uç bitimlerine baktığımızda ise, genellikle sivri (18 adet) ya da yuvarlak (dokuz adet) daha az sayıda ise düz (altı adet) ya da verevdir (dört adet).

Merkezi dilgilere baktığımızda ise 4. bina grubunda toplam 293 adet merkezi dilgi bulunmaktadır. Tüm merkezi dilgiler toplam buluntu topluluğunun %15,4'ü ile

temsil edilmektedir. Merkezi dilgilerin %56,16'sı iki yönlü merkezi dilgi, %41,09'u tek yönlü merkezi dilgi, %2,39'u "Y" biçimli merkezi dilgi ve %0,34'ü tanımlanamayan merkezi dilgidir. İki yönlü merkezi dilgiler içerisinde bir adedin Nenezi Dağ obsidiyeninden, bir adedinin ise Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden; tek yönlü merkezi dilgiler içerisinde ise üç adedinin Nenezi Dağ obsidiyeninden ve bir adedinin Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden yapıldığı görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyeni, Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeni ve siyah opak obsidiyenlerin birer adet olmak üzere "Y" biçimli merkezi dilgiler içerisinde de örnekleri görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 51,81x24,3x5,71 mm; iki yönlü merkezi dilginin boyutu 63,52x18,73x8,73 mm ve "Y" biçimli merkezi dilginin boyutu 25,5x16,93x4,12 mm'dir. Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenden olan iki yönlü merkezi dilgilerin boyutları 66,03x21,45x7,4 mm ve bir adet tanımlanamayan merkezi dilginin boyutu 81,95x34,11x11,39 mm'dir. Siyah opak obsidiyenden "Y" biçimli merkezi dilginin boyutları ise 67,15x24,76x3,75 mm'dir.

Binalarda bulunan Göllüdağ/Kayırlı obsidiyenden tek yönlü merkezi dilgilerin ortalama boyutları 19x12,76x3,47 mm; bina aralarında bulunanların 64x18x6 mm; çöplük dolgusunda bulunanların 28,17x7,10x2,58 mm; açık alanlarda bulunanların 40,97x9,80x2,94 mm'dir. Tek yönlü merkezi dilgilerde en fazla uzunluk 60 mm olarak kaydedilmiştir ve bu örnek bina içinden gelmektedir. Tek yönlü merkezi dilgilerin 115 adedi merkez dışı akslı/çarpık ayırtlı, beş adedi merkezi akslı/paralel ayırtlıdır. Profilleri genellikle düz (110 adet), çarpık (yedi adet), çok az sayıda içbükeydir (üç adet). Uç bitimleri ise genellikle sivri (27 adet), az sayıda verev (dokuz adet) ya da düzdür (yedi adet). İki yönlü merkezi dilgilerde ise binalarda bulunanların ortalama boyutları 56,33x17,98x4,88 mm; bina aralarında bulunanların 67x28x6 mm; çöplük dolgusunda bulunanların 19,50x9,27x3,10 mm; açık alan dolgusunda bulunanların 40,97x9,80x2,94 mm'dir. İki yönlü merkezi dilgiler içerisinde en fazla uzunluk 85 mm olarak kaydedilmiştir ve bu örnek bina içinden gelmektedir. İki yönlü merkezi dilgilerin 158 adedi merkez dışı akslı/çarpık ayırtlı, altı adedi merkezi akslı/paralel ayırtlıdır. Profilleri genellikle düz (81 adet) ya da

çarpık (78 adet), çok az içbükeydir (beş adet). Uç bitimleri ise genellikle sivri (dokuz adet) ya da verev (sekiz adet), çok az sayıda düzdür (üç adet) (tablo 42).

	Tek yönlü merkezi dilgiler			
	uzunluk (mm)	genişlik (mm)	kalınlık (mm)	**max uzunluk**
Binalar	19	13	3	**60**
Bina araları	64	18	6	
Çöplük dolgusu	28	7	3	
Açık alan dolgusu	41	10	3	
Ortalama	**38**	**12**	**3,75**	
	İki yönlü merkezi dilgiler			
Binalar	56	18	5	**max uzunluk**
Bina araları	67	28	6	**85**
Çöplük dolgusu	19,5	9	3	
Açık alan dolgusu	41	10	3	
Ortalama	**46**	**16**	**4,25**	

Tablo 42: 4. bina grubunda bulunan merkezi dilgilerin bulundukları bağlamlar ve boyutları.

Dilgiciklere baktığımızda toplam 58 adet dilgicik, 4. bina grubu buluntu topluluğunun %3'ünü oluşturmaktadır. Binalar, bina araları, çöplük alanı ve açık alanlar arasında en fazla dilgicik çöplük alanında görülmektedir. 41 adet dilgiciğin tamamı merkezidir ancak teknolojik olarak tanımlanabilen 18 parça bulunmaktadır. Bunların 12 adedi iki yönlü merkezi dilgicik altı adedi ise tek yönlü merkezi dilgiciktir. Dilgiciklerin uzunlukları 15-27 mm, genişlikleri 2-8 mm ve kalınlıkları 1-3 mm arasında değişmektedir. Geri kalan 17 adet dilgiciğin ise bir adedi binada 16 adedi açık alanda bulunmuştur. Bina içinden gelen dilgicik kırıktır ve boyutları 27x8x2 mm'dir. Açık alandan gelen dilgiciklere bakıldığında ise içlerinden bir adedinin Nenezi Dağ obsidiyenine ait olduğu görülmektedir. Bu dilgicik kırıktır ve boyutu 14x5x2 mm'dir. Açık alandan gelen 15 adet dilgicik içerisinde ise iki adet tüm parça bulunmuştur ve boyutları 17 mm ile 24 mm'dir. Ortalama genişlikleri 4-8 mm, ortalama kalınlıkları ise 1-3 mm arasında değişmektedir. 15 adet dilgicik içerisinde teknolojik olarak tanımlanabilen altı parça bulunmaktadır. Bunlardan üç adedi iki yönlü merkezi dilgicik ve üç adedi tek yönlü merkezi dilgiciktir.

Binalarda bulunan merkezi dilgilerin genişlikleri 13 mm ve 18 mm arasında değişirken bina içinde bulunan bir adet dilgiciğin genişliği 8 mm'dir. Kalınlıkları

karşılaştırıldığında ise dilgilerin kalınlığı 3 mm ve 5 mm arasında değişirken bir adet dilgiciğin kalınlığı 2 mm'dir. Çöplük dolgusuna bakıldığında, buradaki merkezi dilgilerin genişlikleri 7 mm ve 9 mm iken dilgiciklerin genişlikleri 3 mm ve 8 mm arasındadır. Dilgilerin kalınlıkları 3 mm iken dilgiciklerin kalınlıkları 1 mm ve 3 mm arasındadır. Açık alanlardaki dilgilerin genişlikleri ise 9 mm ve 10 mm olarak görülürken dilgiciklerin genişlikleri 4 mm ve 8 mm arasındadır. Dilgilerin kalınlıkları ortalama 3 mm iken dilgiciklerin kalınlıkları 1 mm ve 3 mm arasındadır.

2.5.10.3. Bağlamsal Analiz

Gerek Göllüdağ obsidiyeninde gerekse Nenezi Dağ obsidiyeninde yongalamaya dair doğrudan bilgi edinebileceğimiz çekirdeklerin yeterli olmadığı görülmektedir. Çekirdeklerin bulunduğu bağlamlara bakıldığında toplam çekirdek sayısı binalarda, bina araları ve dolgularda bulunandan daha fazladır. Bununla birlikte çekirdek tipleri, binalarda, bina aralarında ve dolgularda neredeyse eşit yayılmış durumdadır. Bu açıdan, yongalamanın bina içlerinde yapılıp diğer artık parçalarla birlikte çekirdeklerin bina aralarına, açık alana veya çöplük alanına atılmadığı görülmektedir. Bu çekirdeklerin ya sonradan alete dönüştürülüp kullanım gördükleri alanlarda bırakılmış ya da alete dönüştürülmeden bina ve binalarla ilişkili alanların dışında başka bir alanda tutulmuş/atılmış/bırakılmış olmalıdır.

Vurma düzlemi açma parçalarının bağlamsal dağılımına bakıldığında ise toplam 25 adet vurma düzlemi açma parçasının 14 adedi binalardan, beş adedi bina aralarından ve altı adedi dolgulardan gelmektedir. Binalardaki vurma düzlemli açma parçalarının beş adedi omurgalı yonga şeklindedir. Omurgalı yongalar bina aralarında ve dolgularda görülmez.

Yongalama yüzü açma dilgilerinin 12 adedi binalardan, yedi adedi bina aralarından ve sekiz adedi dolgulardan gelmektedir. Yongalama yüzü açma dilgileri binalarda, bina aralarında ve dolgularda omurgalı dilgiler, omurgalı ve doğal yüzlü dilgiler ve yenileme omurgalı dilgiler şeklinde görülmektedir.

Omurga izi taşıyan yan dilgiler ise en çok binalarda (18 adet) ve dolgularda (20 adet) görülmekte, bina aralarında oldukça az bir sayıda (dört adet) karşılaşılmaktadır.

Yongalama hazırlığı ile ilgili parçalar binalarda (44 adet) ve dolgularda (40 adet) neredeyse eşit sayıda bulunurken bu sayı bina aralarında (21) çok azdır. Hazırlık ile ilgili parçaların ya bina içlerinde kaldığı ya da direkt çöplük ve/veya açık alanlara atıldığı yorumu yapılabilir. Ancak neden sorusunu sorduğumuzda, bu parçaların ilk çıkarım parçaları olması nedeniyle daha kalın ve büyük boyutlu olması, yani alet yapmak için taşımalık olarak seçilmiş olabilecekleri, dolayısıyla hazırlık aşaması ile ilgili parçaların değil aletlerin neredeliğini sorgulayarak cevap vermemiz gerekmektedir. Bu soruyu tipolojik analiz kısmında tekrardan ele alacağız.

Yongalama yüzü yenileme yongalarına baktığımızda, yine en fazla binalardan (42 adet) geldiği görülmektedir. Bu sırayı bina araları (12 adet) ve dolgular (üç adet) takip etmektedir. Bina içlerinde bulunan yongalama yüzü yenileme yongalarında farklı hammadde kaynaklarına ait parçalar görülürken bina aralarında ve dolgularda görülmemektedir.

Yongalama yüzü yenileme dilgilerinin ise yarısından fazlasının binalardan (28 adet) gelmektedir. Bina aralarında (on adet) ise dolgulardan (sekiz adet) biraz daha fazla görülmektedir. Tıpkı yongalama yüzü yenileme yongalarında olduğu gibi binalarda bulunan yongalama yüzü yenileme dilgilerinde farklı hammadde kaynaklarına ait örnekler bulunurken bina aralarında ve dolgularda yalnızca Göllüdağ obsidiyeninden örnekler bulunmaktadır.

Vurma düzlemi yenileme parçaları en çok binalarda (sekiz adet) görülmektedir. Bina aralarında ve dolgularda eşit miktarda (3'er adet) bulunmuştur.

Yongalama yenileme parçalarının %67'si binalardan, %21'i bina aralarından ve %12'si dolgulardan gelmektedir. Bu durum yongalama hazırlığı ile ilgili parçaların bağlamsal dağılım oranları ile örtüşmektedir.

Yan dilgilere baktığımızda ise diğer elemanların aksine yan dilgilerin yarısından fazlası dolgulardan gelmektedir (50 adet). Sıralamayı binalar (13 adet) ve bina araları

(dokuz adet) takip etmektedir. Bununla birlikte binalarda farklı hammadde kaynağına ait obsidiyenden yan dilgiler görülürken bina aralarında ve dolgularda görülmez.

Merkezi dilgilerin bağlamsal dağılımlarına baktığımızda, binalardan (136 adet: %46,57) ve dolgulardan (131 adet: %44,86) hemen hemen aynı oranda gelmekte, bina aralarında (25 adet: %8,56) ise bu oran çok az olarak karşımıza çıkmaktadır. Binalarda ve dolgularda "Y" biçimli merkezi dilgi görülürken bina aralarında görülmemektedir. Farklı hammadde kaynaklarına ait merkezi dilgiler ise yalnızca binalarda görülmektedir.

Dilgiciklere bakıldığında ise, toplam 58 adet dilgiciğin 41 adedinin çöplüklerden, 16 adedinin açık alandan ve bir adedinin bina içinden geldiği görülmektedir. Bu durum bize Aşıklı Höyük 2. tabaka A-C evresinde dilgi üretiminin yanında dilgicik üretiminin de var olduğunu göstermektedir. Bu yorumun karşısında neden hiç dilgicik çekirdeğinin olmadığı sorulabilir, ancak 4. bina grubunda diğer çekirdeklerin de toplam buluntu topluluğu içerisinde çok az bir oranda olması ve iki yönlü merkezi dilgi üretimi olmasına rağmen iki vurma düzlemli dilgi çekirdeğinin hiç bulunmamamış olması, bu durumu çekirdeklerin binalar, bina araları, çöplük alanları ve açık alanlar dışında başka bir alanda tutulmuş/atılmış/bırakılmış olması gerektiğini şeklinde açıklanabilir. Burada sorulabilecek ikinci soru ise dilgiciklerin neden binalarda ve bina aralarında değil yalnızca çöplük ve açık alanlarda bulunduğu olabilir. Bunun nedeni, dilgiciklerin bulundukları bağlamlarla ilgili değil, binaların ve bina aralarının 1990 ve 1991 yıllarında, çöplük ve açık alanların ise 2021 yılında kazılmış olması, başka bir değişle bu alanlarda yürütülen kazı çalışmalarının strateji ve ölçeğinin farklılığından kaynaklanıyor olmasıdır. Yeni dönem kazılarında daha küçük ölçekli çalışmalar, örneğin suda yüzdürme sistemi ile elde edilen, kazı esnasında görülemeyecek küçüklükteki parçaların toplanması da kapsamaktadır. Dolayısıyla dilgiciklerin mekânsal dağılımlarındaki bu farklılık, bu bağlamların kullanım şekilleriyle ilgili değildir. Bu durumun, küçük boyutlu diğer parçalarda, örneğin mikro kalemlerde, ince dilgilerde (trimming blade) ve kalem kıymıklarında da aynı olduğu gözlenmiştir.

2.5.10.4. Tipolojik Analiz

4. bina grubunda toplam 1896 adet obsidiyen bulunmaktadır. 1896 adet obsidiyenin 1042 adedi yonga (%54,95), 608 adedi dilgi (%32,06), 57 adedi dilgiciktir (%3).

4. bina grubu geneline baktığımızda, 1042 adet yonganın 105 adedi, 608 adet dilginin 197 adedi, 57 adet dilgiciğin ise sekiz adedi alettir. Yüzdesel olarak baktığımızda, dilgilerin, yonga ve dilgiciklere kıyasla yaklaşık 3 katı daha fazla alete dönüştürüldükleri görülmektedir. Toplam dilgicik ve dilgicik üzeri aletler ise sayıca az olmalarına karşın oransal olarak karşılaştırdığımızda, aslında yongaların alete dönüştürülme oranından daha fazla bir oranda alete dönüştürüldükleri görülmektedir. Tüm aletleri beraber düşündüğümüzde, toplam 310 adet alet, 4. bina grubunun toplam buluntu topluluğunda yalnızca %16'lık bir dilimi temsil etmektedir. Bu oran,hem yongalar hem dilgiler hem de dilgicikler için oldukça az bir orandır (Tablo 43).

Aletler	Tanımlı	Düzeltili	Kullanım	Toplam	Yüzde
Yonga üzeri	78	22	5	105	10%
Dilgi üzeri	73	98	26	197	32%
Dilgicik üzeri	8	-	-	8	14%
Toplam	159	120	31	310	16%

Tablo 43: 4. bina grubu yonga, dilgi ve dilgicik üzeri aletlerin adet ve oranları

Yonga üzeri aletlere baktığımızda, en fazla tanımlı aletlerin olduğunu, daha az oranda çeşitli düzeltili aletlerin ve çok az oranda kullanım aşınma izi taşıyan aletlerin olduğu görülmektedir. Dilgilerde ise çeşitli düzeltili aletler tanımlı aletlere kıyasla daha fazla orandadır. Kullanım aşınma izi taşıyan aletler ise yonga üzeri kullanım aşınma izi taşıyan aletlerden daha fazladır. Dilgiciklerde ise yalnızca tanımlı aletler görülmektedir.

4. bina grubundaki aletlere daha detaylı olacak şekilde;

1. Binalar, bina araları, çöplük dolgusu ve açık alan dolgusundaki dağılımlara göre,
2. Hammadde kaynakları içerisindeki ayrıma göre,
3. Alet tiplerine göre,
4. Aletlerin taşımalıklarına göre

baktığımızda, 4. bina grubundaki aletlerde bu dört maddeye dayalı bir ayrım olup olmadığını da anlamamız mümkün olacaktır.

Toplam 310 adet aletin %50'si binalardan (155 adet), %9'u bina aralarından (27 adet), %17'si çöplük dolgusundan (53 adet) ve %24'ü açık alan dolgusundan (75 adet) gelmektedir. 4. bina grubundaki toplam aletin büyük bir kısmı binalarda ve daha az olarak açık alanlarda görülürken, küçük bir kısmı çöplük dolgusunda ve çok az bir miktar da açık alan dolgusunda görülmektedir. Bina araları hariç her alanda dilgi üzeri aletler yonga üzeri aletlere göre sayıca daha fazladır (Tablo 44).

	Binalar	Bina araları	Çöplük dolgusu	Açık alan dolgusu
Yonga üzeri aletler	66	18	2	19
Dilgi üzeri aletler	89	9	44	55
Dilgicik üzeri aletler	-	-	7	1
Toplam	155	27	53	75

Tablo 44: 4. bina grubu aletlerinin bulundukları bağlamlara göre dağılımı.

Aletlerin hammadde kaynaklarına göre ayrımına baktığımızda, bina aralarında, çöplük dolgusunda ve açık alanda hiçbir farklı hammadde kaynağına ait aletin görülmemesi şaşırtıcıdır. Bu alanlardaki aletlerin tamamı Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden yapılmıştır. Öte yandan bu alanlardaki farklı hammadde kaynağına ait ve farklı renk ve dokudaki obsidiyenler binalara kıyasla çok az bir sayıdadır. Binalara baktığımızda ise tüm obsidiyen çeşitlerinden aletler görülmektedir.

Binalarda görülen toplam 155 aletin 138 adedi Göllüdağ obsidiyeninden, 15 adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden ve iki adedi siyah opak obsidiyendendir. Göllüdağ obsidiyeninden aletler arasında altı adet Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı obsidiyen ve üç adet Göllüdağ/Kömürcü obsidiyen görülmektedir.

Binalardaki hammaddelerin kullanım oralarına baktığımızda Nenezi Dağ obsidiyeninin %22'si, Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeninin %40'ı, Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı obsidiyenin %33'ü, Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin %24'ü alete çevrilmiş veya kullanılmıştır. Sayısal olarak baktığımızda bina içlerinde günlük veya günlük olmayan hemen her işlerde Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninin kullanıldığı görülmektedir. Oransal olarak baktığımızda Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeninden yonga ve dilgilerinin Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden daha fazla oranda alete dönüştürülmüş olarak görünmesinin sebebi ise bina içlerinde Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeninin üretim artıklarının veya alet olmayan yonga ve dilgilerinin değil aletlerinin getirilmesidir.

Binalardaki aletlerin dağılımına baktığımızda yonga üzeri tanımlı aletlerin (49 adet) %86'sı (42 adet) kazıyıcıdır. Kazıyıcılar arasında birer örnek olmak üzere Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeni, siyah opak obsidiyen, Göllüdağ/Grimsi saydam kırçıllı obsidiyen de görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyenlerine baktığımızda ise üç adet kazıyıcı görülmektedir.

Kazıyıcı alt tiplerine baktığımızda, dikkat çeken bir özellik tüm kazıyıcı alt tipleri az veya çok sayıda görülürken çeper kazıyıcı yalnızca iki adet görülmektedir. Bu iki adet örneğin biri Göllüdağ/Kömürcü obsidiyeninden, diğeri ise siyah opak obsidiyendendir. Siyah opak obsidiyenin bina içlerinde yalnıza üç adet bulunması ve bunlardan birinin yalnızca iki adet örneği olan çeper kazıyıcı olması alet yapımında – en azından kazıyıcılar özelinde – alt tipin ve hammaddenin seçiminde bilinçli bir tercihin de rol oynamış olduğunun bir örneğidir. Fakat genele baktığımızda kazıyıcıların alt tipleri ve taşımalık tercihleri arasında belirgin bir farklılık görülmemektedir.

Bina içlerindeki dilgi üzeri aletlere baktığımızda yine tüm hammadde kaynaklarına ait obsidiyenlerden örnekler görülmektedir. Burada dikkat çekici bir özellik siyah

opak obsidiyenden bir adet kazıyıcıdır. Siyah opak obsidiyenden yonga üzeri kazıyıcının ve dilgi üzeri kazıyıcının her ikisi de yongalama yüzü yenileme parçasıdır. Bu durum, sadece hammadde ve alt tipin değil aynı zamanda taşımalığın da bazı durumlarda özellikle seçildiğini göstermektedir. Öte yandan hazırlık ve yenileme ile ilgili parçaların diğer parçalara göre daha kalın olmalarından dolayı kazıyıcı yapımında daha fazla tercih edilmesi şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte dilgi üzeri aletlerin yapımında iki yönlü merkezi dilgiler daha fazla oranda tercih edilmiştir.

Binalarda tanımlı aletlerin dışında, çeşitli düzeltili aletlerin ve kullanım aşınma izi taşıyan aletlerin yapımında dilgilerin yongalardan daha fazla tercih edildiği görülmektedir.

Bina aralarına baktığımızda dikkat çekici bir özellik, hiçbir farklı hammadde kaynağına ait obsidiyenden alet görülmez, tüm aletler Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden yapılmıştır. Yonga üzeri 16 adet tanımlı alet görülmektedir ve tamamı kazıyıcı ile temsil edilir. Taşımalıklar ise yalnızca bloğu soyma ve yenileme yongalarıdır. Binalardan farklı olarak kazıyıcı düzeltilerinde deha fazla oranda (%62,5) yayvan düzelti görülmektedir. Dilgi üzeri aletlere baktığımızda alet yapımında dilgiler yongalardan daha az oranda tercih edilmiştir. Bununla birlikte dilgi üzeri çeşitli düzeltili aletler yonga üzeri çeşitli düzeltili aletlerden daha fazladır.

Çöplük dolgusuna baktığımızda, yonga aletler yalnızca tanımlı aletlerle temsil edilir. Dilgi üzeri aletlerde ise kullanım aşınma izi taşıyan alet görülmemektedir. Yonga üzeri tanımlı aletler %1'den daha az oranla temsil edilir. 322 adet yonga içerisinde yonga üzeri aletler iki adettir. Dilgi üzeri aletlerin toplam dilgi içerisindeki oranı ise %34'tür. Bu oran nisbeten az olmakla birlikte dilgi üzeri aletlerin çeşitlemesi binalar ve bina aralarına göre daha fazladır. Örneğin bina ve bina aralarında uçlu dilgiler çok az sayıda, budanmış dilgiler ise birer örnekle temsil edilirken çöplük dolgusunda uçlu dilgi ve budanmış dilgi sayısı fazladır. Yanı sıra binalarda ve bina aralarında hiç karşılaşılmayan dilgi üzeri yarım ay ve mikro kalem üzeri mikrolit görülmektedir. Dilgicik üzeri aletlere baktığımızda toplam 41 adet dilgiciğin yedi adedi tanımlı alettir. Dilgicik üzeri tanımlı aletler uçlu dilgiler, sırtlı dilgiler ve

mikrolitlerle temsil edilmektedir. Sırtlı dilgiler ve mikrolitlerin binalar ve bina aralarında hiç görülmezken çöplük alanında görülmesinin nedeni: bu aletlerin dilgicik üzerine yapılmış olması, çöplük dolgusunun 2021 yılında küçük boyutlu buluntuların da toplanmasını sağlayan suda yüzdürme sisteminin de kullanıldığı mikro ölçekli kazı metodolojisiyle kazılmış olması, dolayısıyla 1990 ve 1991 yılındaki mevcut kazı yöntemleriyle çalışılan bina ve bina aralarında aslında var olmayan değil tespit edilememiş aletler (ve dolayısıyla taşımalıklar) olması gerekmektedir. Dilgicik üzeri aletlerin, özellikle de mikrolitlerin Aşıklı Höyük 2. tabaka A-C evresinde görülmesi önem taşımaktadır. Mikrolitler, Neolitik dönemin erken evrelerinde tipik olan alet gruplarıdır. MÖ. 8. bin yıl ortalarında mikrolitlerin az oranda da olsa devam etmesi Aşıklı'ların yerleşmenin erken evrelerindeki alışkanlıklarının en geç evreye kadar aktarılmış-sürdürülmüş-tutulmuş olmasıyla yorumlanabilir. Bununla birlikte sırtlı dilgiler ve mikrolitler Aşıklı Höyük 2. tabaka A-C evresinin karakteristik alet çeşitleri içerisinde çok küçük bir oranla temsil edilmektedir.

Açık alan dolgusuna baktığımızda, yonga üzeri tanımlı aletler yalnızca kazıyıcılar ile temsil edilir. Tüm kazıyıcılar bloğu soyma yongaları üzerine yapılmıştır. Dilgi üzeri aletler ise tıpkı çöplük dolgusunda olduğu gibi çeşitlidir. Uçlu dilgiler, yarım aylar ve budanmış dilgiler çöplük dolgusundan daha fazla oranda görülür, sırtlı dilgi ve mikrolit ise açık alan dolgusunda yalnızca 1'er adettir. Taşımalıklara baktığımızda çöplük dolgusuna kıyasla daha fazla çeşittedir, doğal yüzlü yan dilgiler ve tek yönlü merkezi dilgiler diğer dilgilere göre daha fazla orandadır. Açık alan dolgusunda 16 adet dilgicik içerisinde yalnızca bir adet mikrolit görülmektedir. Düzelti tiplerine baktığımızda, alet tipinden dolayı çok büyük bir kısmı sarp düzelti olarak karşımıza çıkmaktadır. Açık alan dolgusunda çeşitli düzeltili aletlere baktığımızda ise dilgiler yongalara kıyasla daha fazla orandadır. Kullanım aşınma izi taşıyan aletler ise yonga ve dilgilerde görülmemektedir.

2.5.10.5. Bağlamsal Analiz

Binalar, bina araları, çöplük dolgusu ve açık alan dolgusundaki yonga üzeri tanımlı aletlere baktığımızda Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni dışındaki obsidiyenlere tek rastlanılan alan binalardır. Bina araları, açık alan ve çöplük alanında yonga üzeri tanımlı aletler tamamen kazıyıcılardan oluşurken, binalardaki yonga üzeri tanımlı aletlerde kazıyıcılar başta olmak üzere az bir sayıda da olsa çentikli, dişli ve delici de görülmektedir. Binalardaki yonga üzeri tanımlı aletlerin öncül parçaları büyük oranda bloğu soyma yongalarından genellikle doğal yüzü olmayan yongalardan ve az miktarda da hazırlama ve yenileme yongalarından oluşmaktadır. Kazıyıcı tipleri arasında bina araları, açık alan ve çöplük dolgusundan farklı olarak hemen her tip görülmektedir. Kazıyıcılar, başta ön kazıyıcı olmak üzere az sayılarda yarı çeper, çeper, yan ve ikili ön kazıyıcı olarak tanımlanmışlardır. İkili ön kazıyıcı ve çeper kazıyıcı yalnızca binalarda görülen tiplerdir. Düzelti tipleri arasında yer alan ince, sarp, yarı sarp ve yayvan düzelti arasında sayıca bir farklılık görülmez, neredeyse eşit şekilde dağılmıştır.

Bina aralarındaki yonga üzeri tanımlı aletlere baktığımızda tamamı Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden kazıyıcılar ile temsil edilir. Kazıyıcılar çoğunlukla ön kazıyıcıdır, az miktarda yarı çeper kazıyıcı ve bir adet de yan kazıyıcı görülmektedir. Taşımalıkları yalnızca bloğu soyma yongalarından doğal yüzlü yonga ve yenileme yongalarından oluşur. Düzelti tipleri genellikle yayvandır. İnce ve yarı sarp düzelti çok az görülürken sarp düzelti hiç görülmez.

Dolgulara baktığımızda çöplük dolgusundaki yonga üzeri tanımlı aletlerin tamamı bina aralarında olduğu gibi Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden kazıyıcılarla temsil edilmektedir. Bina ve bina aralarından farklı olarak burada yonga üzeri tanımlı alet yalnızca iki adettir. Kazıyıcılar yalnızca yarı çeper kazıyıcılardan oluşmaktadır. Taşımalıkları bloğu soyma yongalarından doğal yüzlü yonga ve hazırlama yongasıdır. Yalnızca yayvan düzelti görülmektedir. Açık alan dolgusuna baktığımızda tıpkı bina araları ve çöplük dolgusunda olduğu gibi yonga üzeri tanımlı aletlerin tamamı Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeninden kazıyıcılar ile temsil edilmektedir. Kazıyıcıların büyük bir kısmı ön kazıyıcıdır, yanı sıra yarı çeper kazıyı da görülmektedir. Taşımalıkların neredeyse tamamı bloğu soyma yongalarından doğal

yüzü olmayan yongadır, yalnızca bir adet şekillendirme yongası görülmektedir. Düzelti tipleri arasında yayvan, ince, sarp ve yarı sarp düzelti yer almaktadır.

Karşılaştırmalı olarak dilgi üzeri tanımlı aletlere baktığımızda ise tıpkı yonga üzeri aletlerde olduğu gibi binalar, bina araları, çöplük dolgusu ve açık alan dolgusunda dilgi üzeri tanımlı aletler yalnızca Göllüdağ/Kayırlı obsidiyeni ile temsil edilirken binalarda farklı obsidiyenlerden de örnekler görülmektedir. Binalardaki dilgi üzeri aletler, kazıyıcılar, budanmış dilgi, uçlu dilgi, delici, çentikli ve kalem çeşitlemeleri ile temsil edilmektedir. Taşımalıklarına baktığımızda iki yönlü merkezi dilginin daha fazla oranda tercih edildiği görülmektedir. Düzelti tipleri arasında ince, sarp, yarı sarp ve yayvan düzelti bulunur. Bina aralarında ise binalardan ve dolgulardan farklı olarak yalnızca iki adet dilgi üzeri tanımlı alet bulunur. Aletler, yan dilgi üzeri kazıyıcı ve merkezi dilgi üzeri budanmış dilgidir. Düzelti tipleri sarp ve incedir. Dolgularda ise bina ve bina aralarından farklı olarak delici, uçlu dilgi, budanmış dilgi ve sırtlı dilgi daha fazla oranda görülmektedir. Binalarda dilgi üzeri kazıyıcılar çoğunluğu oluştururken dolgularda kazıyıcı oranı düşüktür. Yanı sıra bina ve bina aralarında daha önce görülmemiş olan yarım ay, ok ucu ve mikrolit görülmektedir. Dolgulardaki dilgi üzeri tanımlı aletlerin düzelti tipleri ise çok büyük oranda sarptır.

2.5.11. B Mahallesi Karşılaştırmalı Değerlendirme

Bu tez kapsamında Aşıklı Höyük'ün son yerleşim evresi olan 2. Tabaka 2A-C evresinde görülen ve B mahallesi olarak adlandırılan alandaki dört farklı bina grubundan seçilen örneklem analiz edilmiştir. Bu dört bina grubu batıdan doğuya olacak şekilde aritmetik olarak numaralandırılmıştır (1-4).

Aşıklı Höyük'ün mimari planındaki 3-4JK, 3LM, 4M, 4LM, 5L, 5M ve 5LM açmalarına denk düşen 26 bina, beş bina arası, bir açık alan ve iki çöplük dolgusuna ait toplam 4.038 adet yontmataş malzeme analiz edilmiştir. Analiz edilen malzemenin iki adedi çakmaktaşıdır, geri kalan 4.036 adedi obsidiyendir.

Tez kapsamında yontmataş buluntuları çalışılan binalar içerisinde 18 bina ve iki bina arası birinci dönem kazıları sırasında, sekiz bina, üç bina arası, iki çöplük dolgusu ve bir açık alan dolgusu ise ikinci dönem kazıları sırasında kazılan mekânlardır. Dolayısıyla tez kapsamında analiz edilen mekânlar her iki farklı döneme de ait kazı anlayışı ve yöntemlerle çalışılan mekânlardır. Diğer bir deyişle, söz konusu mekânlarda her iki döneme ait farklı kazı stratejileri ve toplama biçimleri görülmektedir. Bu durum, yontmataş analizinde bina grupları arasında yapılacak karşılaştırmanın karşılıklı olarak sınanabilir bağlamlara sahip olmalarını da gerektirmiştir. Dört bina grubu içerisinde 1. ve 4. bina grupları

- Yontmataş buluntu topluluğundaki yoğunluk,
- Hammadde açısından çeşitlilik,
- Binalar, bina araları, açık alan ve çöplük dolgusu gibi farklı mimari birimlerin bir arada olması,
- Hem ilk dönem hem de ikinci dönem kazıları sırasında çalışılmış olmaları

açısından benzerlik göstermektedir. Bu nedenle tez kapsamında 1. ve 4. bina gruplarına ağırlık verilmiştir. Çok daha küçük grupları oluşturan 2. ve 3. bina grupları ise bir arada değerlendirilmiş ve elde edilen sonuçlar 1. ve 4. bina gruplarının sonuçları ile birliktelik oluşturup oluşturmadıkları sınanmıştır. Böylece B

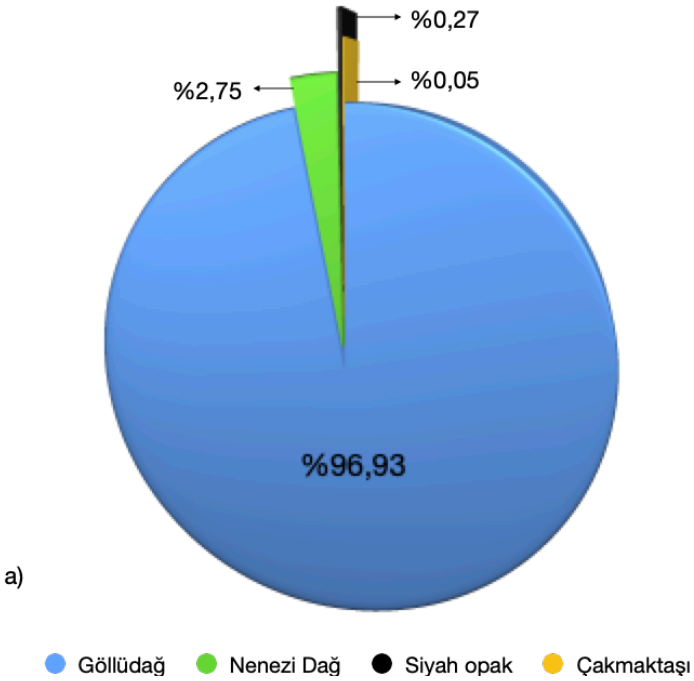
mahallesindeki dört bina grubunu bütüncül ve karşılaştırmalı olarak yorumlamak mümkün olmuştur.

Aşağıda, elde edilen sonuçlar hammadde, teknoloji ve tipoloji başlıkları içerisinde önce mahalle genelinde ardından bina gruplarının karşılaştırılması ve en sonunda mekânsal-bağlamsal olarak anlatılacaktır.

2.5.11.1. Hammadde

2.5.11.1.1. Mahalle Geneli

B mahallesine ait toplam 4.038 adet parça analiz edilmiştir. Bunların iki adedi çakmaktaşı geri kalanı obsidiyendir (şekil 123).

Hammadde	Adet
Göllüdağ	3.914
Nenezi Dağ	111
Siyah opak	11
Çakmaktaşı	2
Toplam	**4.038**

Şekil 123: B mahallesinde görülen yontmataş buluntuların hammaddelerine göre sayısal ve oransal dağılımı.

Obsidiyenlerin hammaddelerine göre dağılımlarına baktığımızda çok büyük bir kısmını Göllüdağ obsdidiyeninin oluşturduğu görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyeni yalnızca %2,75'lik bir oranda, oldukça nadir görülür. Kaynağı henüz bilinmeyen siyah opak obsidiyen de az sayıda örnek ile sınırlıdır (şekil 114-b).

Göllüdağ obsidiyeninin farklı renk ve doku grupları görülmektedir. Bu tez çalışması kapsamında toplam 9 farklı renk ve doku grubu (saydam, saydam çizgili, saydam dumanlı, grimsi saydam kırçıllı, mavimsi saydam dumanlı, yeşilimsi çizgili, yeşilimsi saydam dumanlı, yeşil opak, siyah opak) tanımlanmıştır (şekil 124).

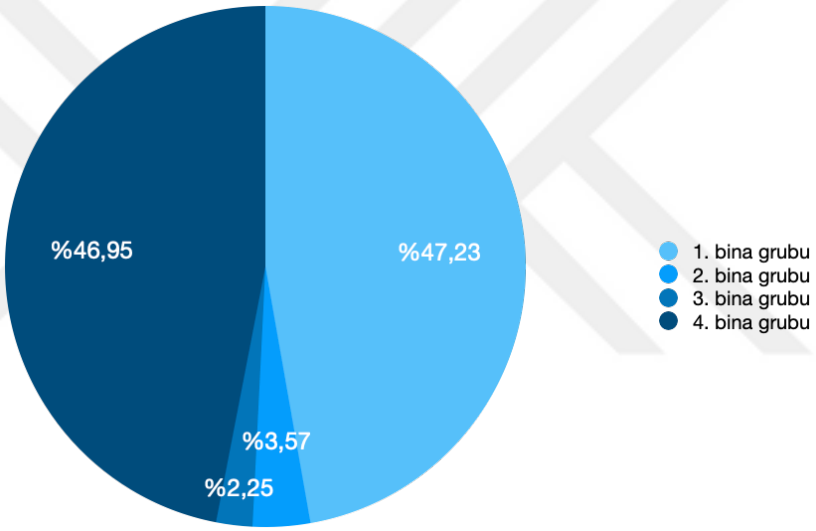

Şekil 124: B mahallesinde görülen obsidiyenlerin renk ve doku gruplarına göre hammadde dağılımı.

Yontmataş analizi boyunca bu renk ve doku grupları birbirinden ayrı olarak analiz edilmiştir. Göllüdağ volkanik kopleksi içerisinde Kayırlı/Bitlikeler'e ait olduğu bilinen saydam, çizgili ve dumanlı olan gruplar buluntu topluluğunda ezici bir oranda çoğunluğu oluşturmaktadır. Diğer renk ve doku grubundaki obsidiyenler nadiren karşımıza çıkmaktadır. Farklı renk ve doku grupları arasında teknolojik ve tipolojik açıdan hiçbir farklılık görünmediğinden hammadde grupları Göllüdağ obsidiyeni, Nenezi Dağ obsidiyeni ve siyah opak obsidiyen olarak anlatılmıştır.

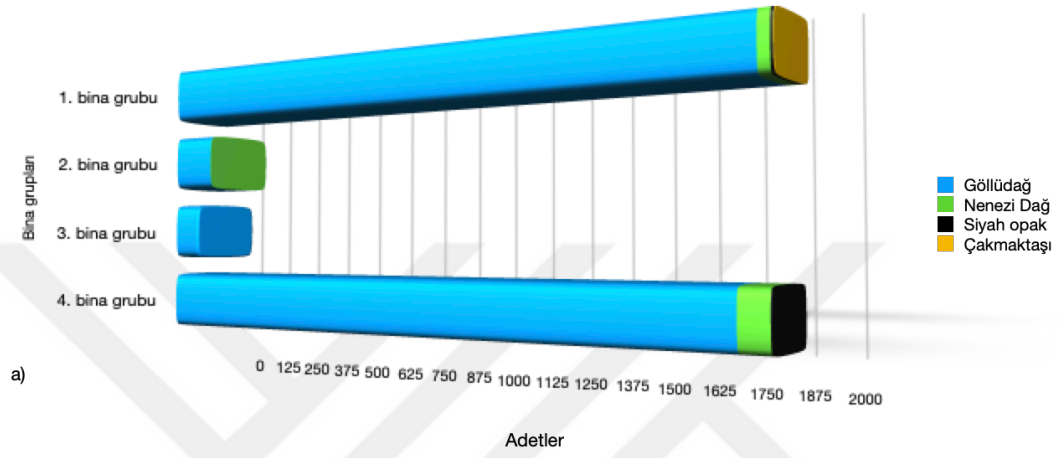
2.5.11.1.2. Bina Grupları Karşılaştırması

Toplam 4.038 adet yontmataş parçanın büyük bir çoğunluğu 1. ve 4. bina gruplarından gelmektedir. B mahallesindeki toplam buluntunun %47,23'ü 1. bina grubundan, %46,95'i 4. bina grubundan, %3,57'si 2. bina grubundan ve %2,25'i 3. bina grubundan gelmektedir (şekil 125).

Şekil 125: Yontmataş buluntuların bina gruplarına göre dağılımı.

Bina grupları içerisindeki hammadde dağılımlarına baktığımızda en fazla çeşitlilik 1. ve 4. bina gruplarında görülmektedir. 2. ve 3. bina gruplarında bir adet Nenezi Dağ obsidiyeni hariç tüm obsidiyenler Göllüdağ obsidiyenindendir (şekil 126-a). 1. bina ve 4. bina gruplarında da Göllüdağ obsidiyeni çok büyük bir oranda olmakla birlikte diğer bina gruplarından farklı olarak Nenezi Dağın daha fazla bir oranda görüldüğü, siyah opak obsidiyenin ve obsidiyen dışında iki adet çakmaktaşının bulunduğu bina gruplarıdır (şekil 126-b). Nenezi Dağ obsidiyeni 4. bina grubunda 1. bina grubunun iki katından biraz daha fazla iken siyah opak obsidiyen 1. bina grubunda daha fazla görülür.

a)

b)

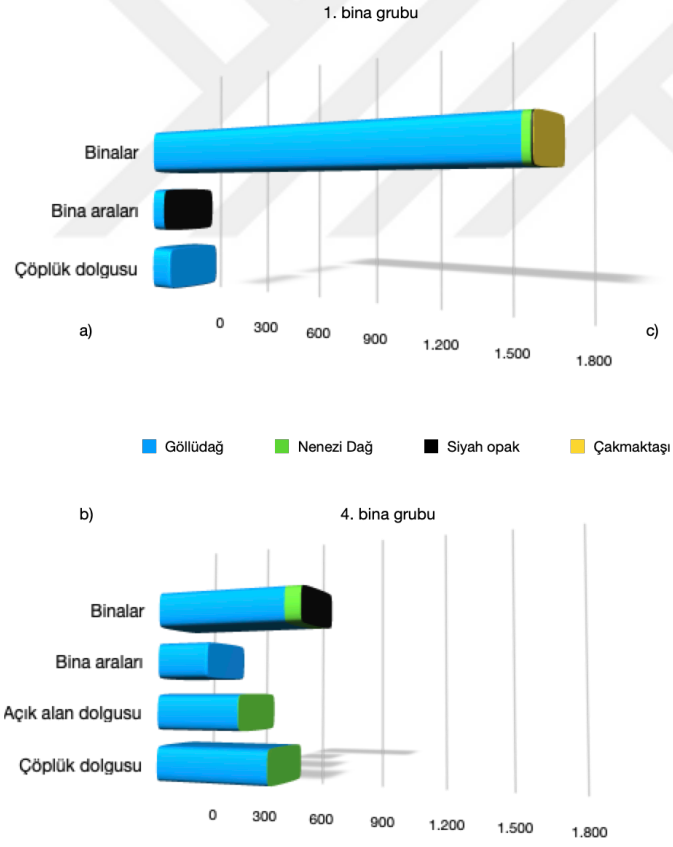
	Göllüdağ	Nenezi Dağ	Siyah opak	Çakmaktaşı
1. bina grubu	1.866	31	8	2
2. bina grubu	143	1		
3. bina grubu	91			
4. bina grubu	1.814	79	3	
Toplam	3.914	111	11	2

Şekil 126: Bina gruplarında görülen yontmataş buluntuların hammaddelere göre dağılımı.

2.5.11.1.3. Mekânsal-Bağlamsal Analiz

Farklı hammadde gruplarının bulundukları mekânsal bağlamlara baktığımızda 1. bina grubundaki toplam buluntunun %91'i bina içlerinden, %4'ü bina aralarından ve %5'i çöplük dolgusundan gelirken 4. bina grubunda bina içlerinden %37, bina aralarından %13, açık alandan %21 ve çöplük dolgusundan %29 oranında malzeme gelmiştir. Bu durum buluntuların 4. bina grubunda farklı bağlamlarda daha eşit şekilde dağıldığını 1. bina grubunda ise çok büyük bir kısmı bina içlerinden gelirken bina aralarında ve çöplük dolgusunda daha tekil buluntuların bulunduğunu göstermektedir.

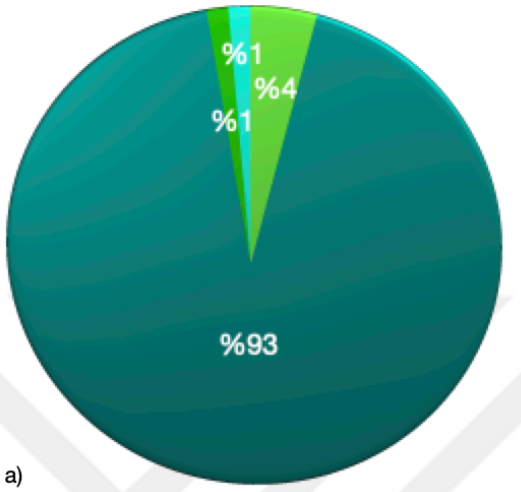
Her iki bina grubunda farklı bağlamlardaki hammadde dağılımına baktığımızda hammadde açısından en çeşitli mekânlar bina içleridir. Özellikle Nenezi Dağ ve siyah opak obsidiyenleri bina içlerinden gelmektedir. 1. bina grubunun bina içleri ve 4. bina grubunun bina içlerini karşılaştırdığımızda Nenezi Dağ obsidiyeni 4. bina grubunda daha fazladır. Bununla birlikte siyah opak obsidiyen 1. bina grubunda iki kat daha fazladır. Siyah opak obsidiyen her iki bina grubunda bina içleri dışında yalnızca 1. bina grubunun bina aralarında tekil olarak görülmektedir. Bina araları açık alan ve çöplük dolguları hammadde çeşitliliği açısından en zayıf yerlerdir. Göllüdağ obsidiyeni dışında yalnızca birkaç örnekle sınırlı olmak üzere Nenezi Dağ obsidiyeni görülmektedir (şekil 127). Fakat bunlar kendi içlerinde anlamlı bir bütünlük oluşturmamaktadır.

1. bina grubu	Göllüdağ	Nenezi Dağ	Siyah opak	Çakmaktaşı
Binalar	1697	31	7	2
Bina araları	68		1	-
Çöplük dolgusu	101	-	-	-
4. bina grubu	**Göllüdağ**	**Nenezi Dağ**	**Siyah opak**	
Binalar	619	75	3	
Bina araları	248	-	-	
Açık alan dolgusu	403	3	-	
Çöplük dolgusu	544	1	-	

Şekil 127: 1. ve 4. bina gruplarında görülen yontmataş buluntuların farklı bağlamlardaki hammadde dağılımları.

Farklı hammadde açısından daha çeşitli olan bina içlerindeki dağılıma baktığımızda ise 4. bina grubundaki Nenezi Dağ obsidiyenin dağılımı dikkat çekicidir (şekil 128).

a)

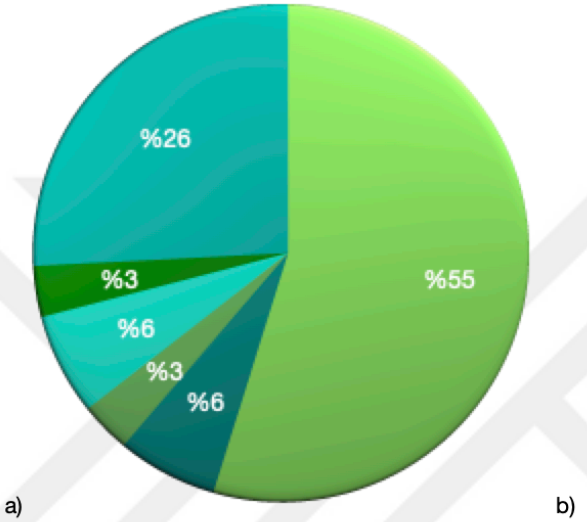
b)

Binalar	Adet
CT	3
DF	70
CY	1
CZ	1
CR	-
JD	-
Toplam	75

Şekil 128: 4. bina grubundaki bina içlerinde Nenezi Dağ obsidiyeninin dağılımı.

4. bina grubunda altı binanın dördünde görülen Nenezi Dağ obsidiyeni, bu binalar arasında CY ve CZ binalarında tekil olarak, CT binasında birkaç parça ile temsil edilmektedir. Toplam 75 adet Nenezi Dağ obsidiyeninin neredeyse tamamı tek bir binadan, DF binasından gelmiştir. Bu durum bu bina grubunda Nenezi Dağ obsidiyeninin bulunduğunu, yongalanıp kullanıldığını ancak dağılımının homojen olmadığını göstermektedir. Bu durumda DF binasının ya diğer binalardan farklı bir kullanımı olduğunu ya da bu binanın konut alanı olarak kullanıldıktan sonra bir çöplük alanına dönüştürüldüğü düşünülmektedir.

Nenezi Dağ obsidiyenin 1. bina grubunda bina içlerindeki dağılımına baktığımızda ise 4. bina grubuna kıyasla daha homojen bir dağılım görülmektedir. Aralarında oransal farklar olmasına karşın her binada karşımıza çıkan Nenezi Dağ obsidiyeni Bina 44'te diğerlerine göre daha fazladır (şekil 129).

Binalar	Adet
Bina 44	17
Bina 45	2
Bina 48	1
Bina 49	2
Bina 50	1
Bina 51	8
Toplam	31

Şekil 129: 1. bina grubundaki binalarda görülen Nenezi Dağ obsidiyeninin dağılımı.

1. bina grubunda kazısı yeni kazı döneminde yapılmış binalardaki obsidiyenler farklı birimlerde toplandıklarından bina içi aktivitelerin ve kullanım alanlarının anlaşılması ve malzeme tümleme çalışmaları mümkün olmaktadır. Nitekim Bina 44'te yapılan Nenezi Dağ tümleme çalışmaları sırasında bir adet tek vurma düzlemli yonga çekirdeğinin vurma düzleminin yenilendiği anlaşılmış ve aynı binada söz konusu çekirdeğin bulunduğu toplama biriminde bir adet vurma düzlemi yenileme yongası tümlenmiştir. Yine aynı toplama biriminde bulunan bir adet yonga, çekirdek ile tümlenmiştir. Parçaların aralarındaki kronolojiye baktığımızda önce yenileme parçasının çıkartıldığı ardından bir süre daha yongalamanın yapıldığı ve söz konusu

yonganın yenileme işlemi yapıldıktan sonra çıkartıldığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte aynı alanda fakat başka bir toplama birimdeki bir yonga renk ve doku açısından çekirdek ile birebir uyuşmaktadır ancak tümleme yapılmamıştır. Sonuç olarak 1. bina grubunda diğer binalardan daha fazla oranda Nenezi Dağ obsidiyeni bulunduran Bina 44'te Nenezi Dağ obsidiyeninden günlük ihtiyaçlar için basit bir üretimin yapılmış olduğu söylenebilir. Binadaki diğer Nenezi Dağ obsidiyenleri de bu durumu desteklemektedir (bkz: Teknolojik Analiz).

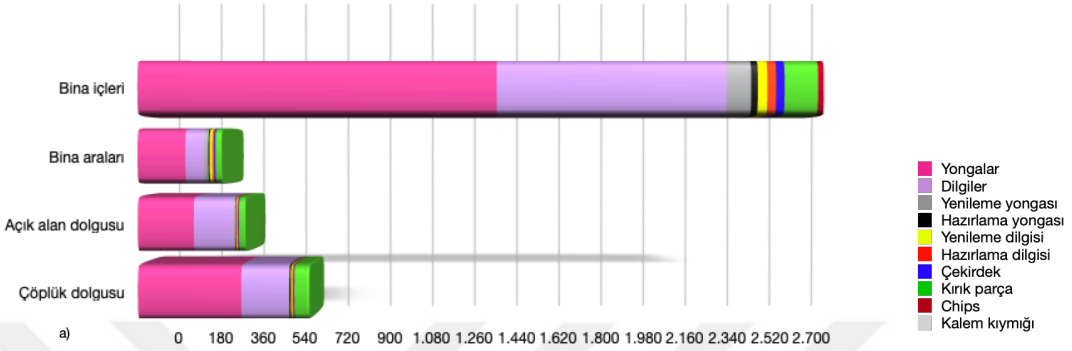
Siyah opak obsidiyene baktığımızda 4. bina grubundan yalnızca iki binadan gelen toplam üç adet ile temsil edilmektedir. Bu binalar Nenezi Dağ obsidiyenin de bulunduğu binalardır. Siyah opak obsidiyenler teknolojik açıdan birliktelik oluşturmadıklarından yongalamanın bu binalarda yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bu üç siyah opak obsidiyenin üçünün de özellikli parça olmaları (Bkz: Tipolojik Analiz) ya bu binalarda kullanıldıklarını ya da kullanımları bittiği için bu binalara atıldığını düşündürmektedir.

Siyah opak obsidiyenler 1. bina grubunda 4. bina grubuna kıyasla daha tutarlı bir birliktelik gösterirler. Toplam sekiz adet siyah opak obsidiyenin yedi adedi bina içlerinden bir adedi ise bina arasından gelmektedir. Siyah opak obsidiyenin teknolojik özellikleri, yongalamanın, bulundukları Bina 50 ve Bina 51'de yapılmış olabileceğini göstermektedir (Bkz: Teknolojik Analiz).

2.5.11.2. Teknolojik Analiz

2.5.11.2.1 Mahalle Geneli

Toplam 4.038 adet yontmataş buluntunun tüm bina gruplarında üretim zincirinin bütün aşamaları görülmektedir. Bu açıdan yongalama 2. Tabaka A-C evresinde yerleşme içerisinde yapılmıştır. Bununla birlikte üretim zincirinin bazı aşamaları diğerlerinden daha az ya da fazla oranlarda karşımıza çıkmaktadır (şekil 130-a).

a)

B mahallesi teknoloji tablosu

b)

	Bina içleri	Bina araları	Açık alan dolgusu	Çöplük dolgusu	Toplam
Çekirdek	32	5	3	3	43
Hazırlama yongası	25	5	3	6	39
Yenileme yongası	93	15	5	2	115
Hazırlama dilgisi	33	7	4	5	49
Yenileme dilgisi	36	10	4	5	55
Bloğu soyma ve şekillendirme yongası	1.154	159	211	388	1.912
2 cm'den küçük yongalar	178	21	-	1	200
Tanımlanamayan yongalar	20	-	-	-	20
Yan dilgiler	193	19	42	30	284
Merkezi dilgiler	561	29	99	125	814
İnce dilgiler	30	4	7	18	59
Yongamsı dilgiler	48	15	1	4	68
Tanımlanamayan dilgiler	33	4	2	2	41
Kırık parça	126	24	25	57	232
Kalem kıymığı	3	-	-	-	3
Artık	3	-	-	-	3
Chips	22	-	-	-	22

Şekil 130: B mahallesi genelinin binalar, bina araları, açık alan dolgusu ve çöplük dolgusunda görülen buluntuların teknolojik dağılımı.

Yontmataş topluluğu içerisinde çekirdeklerin oranı oldukça düşüktür. Çekirdekler, B mahallesinde en fazla bina içlerinden gelmektedir. Bina araları ile açık alan dolgusu ve çöplük dolgusunda nadiren karşılaşılmaktır. Çekirdeklerin sayıca az olması yongalama ile ilgili doğrudan bilgi edinebilmeyi güçleştirmektedir. Bununla birlikte çekirdeklerin bazı tutarlı özelliklerinden yola çıkarak çıkarım yapmam mümkündür.

Çekirdekler dilgi çekirdekleri, yonga çekirdekleri, tükenmiş çekirdekler ve burin like core tipi çekirdek ile temsil edilmektedir. Toplam 43 adet çekirdeğin çok büyük bir

kısmı bina içlerinden gelmektedir. Bina araları, açık alan dolgusu ve çöplük dolgusunda nadiren karşılaşılmaktadır.

B mahallesinde bulunan çekirdekler arasında yonga çekirdekleri, dilgi çekirdeklerine kıyasla çok daha fazla sayıdadır (tablo 45). Az sayıdaki dilgi çekirdekleri tek vurma düzlemli ve iki vurma düzlemli çekirdek ile temsil edilmektedir. Bununla birlikte tek vurma düzlemli dilgi çekirdekleri en çok karşılaşılan çekirdekler arasında üçüncü sıradayken iki vurma düzlemli dilgi çekirdeklerinin yalnızca bir adet örnek ile temsil edilmesi dikkat çekicidir.

Çekirdekler	Adetler	Hammadde
Tek vurma düzlemli dilgi çekirdeği	7	6 Göllüdağ 1 Siyah opak
İki vurma düzlemli dilgi çekirdeği	1	Göllüdağ
Tek vurma düzlemli yonga çekirdeği	10	8 Göllüdağ 2 Nenezi Dağ
İki vurma düzlemli yonga çekirdeği	5	Göllüdağ
Çok vurma düzlemli yonga çekirdeği	4	Göllüdağ
Platformu döndürülerek yongalanan yonga çekirdeği	2	Göllüdağ
Minik boyutlu çekirdek (burin like core)	2	Göllüdağ
Tükenmiş çekirdek	8	6 Göllüdağ 2 Nenezi Dağ
Biçim dışı çekirdek	4	Göllüdağ
Toplam	43	38 Göllüdağ 4 Nenezi Dağ 1 Siyah opak

Tablo 45: B mahallesinde bulunan çekirdeklerin adetleri ve hammadde dağılımları.

Yontmataş topluluğu içerisinde iki yönlü sistemle yongalamanın yoğun olmasına karşı niçin iki vurma düzlemli dilgi çekirdeklerinin olmadığı sorusu yonga çekirdeklerinin ve tükenmiş çekirdeklerin en fazla karşılaşılan çekirdek olmaları ile açıklanabilir. Aşıklı Höyük'te dilgi çekirdeklerinin yonga çekirdeklerine dönüştürüldüğü bilinmektedir. Yanı sıra çekirdekler genellikle tükenene kadar kullanılmaktadır. Bu durum çekirdekler arasında istatistiksel bir dengesizlik yaratmaktadır. Bununla birlikte çekirdeklerde tekrarlanılan bazı özellikler üzerinden yongalama ile ilgili çıkarım yapmak mümkündür (tablo 46).

Çekirdekler	Hammadde	Toplam çekirdek	Doğal yüz yok	Doğal yüz var	Omurga hazırlığı var	Omurga hazırlığı yok	Yenileme var	Yenileme yok	Alet olarak kullanılmış	Yonga üzeri çekirdek
Dilgi çekirdekleri	Göllüdağ	7	2	5	2	5	3	4	1	2
	Siyah opak	1	1		1			1		1
Yonga çekirdekleri	Göllüdağ	19	6	13	1	18		19	2	2
	Nenezi Dağ	2	1	1		2	1	1		
Minik boyutlu çekirdekler	Göllüdağ	2	1	1		2		2		
Tükenmiş çekirdekler	Göllüdağ	6	6			6		6		
	Nenezi Dağ	2	2			2		2		
Biçim dışı çekirdekler	Göllüdağ	4	1	3		4		4		
Toplam		43	20	23	4	39	4	39	3	5

Tablo 46: B mahallesinde görülen çekirdeklerin hammadde ve teknolojik özelliklerine göre dağılımı.

B mahallesindeki 43 adet çekirdeğe baktığımızda bunların 38 adedi Göllüdağ obsidiyeninden, dört adedi Nenezi Dağ obsidiyeninden ve bir adedi siyah opak obsidiyenden olduğu görülmektedir. Var olan çekirdeklerin özelliklerinden yola çıkarak yongalamaya başlanmadan bloğun ya da ön formun doğal yüzünün bazen temizlendiği bazense temizlenmediği görülür. Doğal yüzü olan ve doğal yüzü olmayan çekirdek sayısı hemen hemen eşittir. Bununla birlikte tükenmiş çekirdeklerin sayıca fazlalığı, doğal yüzü temizlenmemiş olsa bile tükenmiş çekirdek olduğundan doğal yüzü bulunmayacağı için doğal yüzü olmayan çekirdek sayısı da artmaktadır.

Çekirdeklerde omurga hazırlığının nadiren yapıldığı görülmektedir. Omurga hazırlığı bulunmayan çekirdeklerin sayısı omurga hazırlığı bulunan çekirdeklerin sayısından çok daha fazladır. Bu durum omurgalı dilgilerin ve omurga izi taşıyan yan dilgilerin sayıca azlığı ile de örtüşmektedir. Omurga izi taşıyan dilgilerden yola çıkarak omurganın genellikle arka tarafa yapıldığı görülür. Bu durum, bloğun formunun, yongalamaya herhangi bir hazırlık yapmadan direkt başlanmasını sağlayacak bir şekilde seçildiğini göstermektedir.

Yongalama yüzü genellikle omurga yapılmadan ya da nadiren omurga yapılarak açıldıktan sonra yongalanmaya başlanır. Vurma düzlemleri ise ya doğrudan açılarak

ya omurga yapılarak açılır. Bazı örneklerde ise omurga yapılmasına gerek kalmayacak bir forma sahip, genellikle çıkıntılı bir kenarın, omurga işlevi görecek şekilde yongalanarak vurma düzleminin açılmış olduğu görülür. Bu durum yongalamanın, yongalama öncesi ve esnasında önceden belirlenmiş yongalama geleneği kurallarının yanı sıra formlara, hatalı vuruşlara, morfolojik ve iç yapı özelliklerine göre de şekillendiğini göstermektedir. Benzer bir durum çekirdeklerdeki yoğun perlit ve kalın doğal yüzlerin görülmesinde de anlaşılmaktadır. Yongalamaya pek de elverişli olmayan özelliklerdeki bloklar, kaliteli yapıda olan yüzeyleri için tercih edilmekte, yongalanabildiği kadar yongalanmaktadır.

Çekirdekler genellikle yenilenmezler. Bu durum art arda yapılan yongalama hatalarından dolayı parça çıkarımına devam edilemediği için bırakılan çekirdeklerde gözlenmektedir. Çekirdeklerdeki, yenileme yapılmadığı için yongalamanın bırakıldığı durumlar şu şekildedir: 1) Çekirdek iki vurma düzlemli ise karşılıklı yongalama sırasında yongalama yüzü yenilenmediği için ön yüzün orta kısmında oluşan bombeden dolayı bırakılır, 2) vurma düzlemi/düzlemleri yenilenmediği için vurma düzlemi/düzlemleri yongalama yapıldıkça belirsizleşir, vurma düzlemi nerdeyse kaybolana kadar çıkarım yapılır, 3) vurma düzlemleri belirsizleştikçe dilgi çıkarımları da düzensizleşir, kuvvetin doğru açıyla ve doğru şiddette uygulanamaması nedeniyle menteşe kıvrımlı dilgiler çıkar ve yongalama yüzü yenilenmediği için dilgi çıkarımına devam edilemez. Yenileme parçalarına baktığımızda en fazla sayıda olanlar vurma düzlemi yenileme parçalarıdır. Daha sonra yongalama yüzü yenileme parçaları ve en son yongalama yüzü yenileme dilgileri gelmektedir. Yenileme parçalarının üzerindeki negatifler çekirdeklerde görülen durumlarla örtüşmektedir.

Çekirdekler arasında yonga çekirdekleri dilgi çekirdeklerinden çok daha fazladır. Bu durumun nedeni dilgi çekirdeklerinin ya yonga çekirdeklerine dönüştürülmesi ya da tükenene kadar yongalanmasıdır. Örneğin iki vurma düzlemli merkezi dilgi üretiminin varlığı bilinmesine karşın 43 çekirdek arasında yalnızca bir adet iki vurma düzlemli dilgi çekirdeği bulunmaktadır.

İki adet burin like core tipi çekirdek olarak adlandırılan minik boyutlu çekirdek görülmektedir. Burin like core tipi çekirdekler dilgicik üretimi ile ilişkilendirilen çekirdeklerdir. Yontmataş topluluğu içerisinde dilgicikler görülse de dilgi ve dilgicikleri birbirinden ayıran iki farklı endüstri görülmemektedir. Aşıklıdaki yontucular dilgi çekirdeklerinden geniş ve kalın dilgiler ürettikleri gibi oldukça ince ve dar dilgiler (dilgicikler) de üretmektedirler. Dilgi ve dilgiciklerin arasında bunların iki farklı amaç doğrultusunda iki farklı üretim zincirine sahip endüstriler olduğunu gösteren bir veri bulunmamaktadır. Bu durumda dilgicik üretimi ile ilişkilendirilen burin like core tipi çekirdeklerin varlığı tamamen ihtiyaca yönelik ince ve dar parçalar elde etme isteği ile açıklanabilir. Bu istek, geniş ve kalın dilgi üretimi esnasında da gerçekleştirilebildiğinden birbirinden ayrı iki farklı endüstri olduğunu söyleyebilmemiz için yeterli bir durum değildir.

Çekirdekler içerisinde birden fazla platformu olan çekirdeklerde yalnızca birinin belirgin olduğu ikinci platformun ise belirsiz olduğu görülmektedir (eğer çekirdek çok vurma düzlemli ise bazen iki platform da belirsizdir). Bu durum iki veya çok vurma düzlemli sistemle yongalamada asıl kullanılan platformun tek olduğu diğer platformun/platformların ise yongalama yüzünü düzeltmek için kullanıldığı görülmektedir.

Genel olarak tüm çekirdeklere bakıldığında bir adet iyi yongalama örneği dışındaki çekirdekler usta veya özenli işçilik örneği olarak yorumlanamayacak çekirdeklerdir. Çekirdeklerin büyük bir kısmı gündelik basit işler için küçük ölçekli üretime işaret etmektedir. Nitekim dilgilere baktığımızda düzgün profilli, merkezi ayırtlı ve uzun dilgiler pek görülmez. Bu durum Aşıklı insanlarının kendi gündelik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, çok fazla zaman ayırmadan yongalama yaptıklarını göstermektedir. Yongalama sistemleri ve ürünlerine baktığımızda yontuculuk için özelleşmiş bir alan olmadığı görülür. Bununla birlikte bu durum yontma geleneğinin bilgi veya beceri eksikliğini yansıttığı söylenemez. Aksine hemen herkesin ihtiyacı dahilinde üretim yaptığı, yongalama sırasında çıkan sorunları pratik yollarla çözdüğü bir iş alanı olanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çekirdekler içerisindeki bir örneğin, yongalamanın neredeyse bilinçsizse yapıldığını göstermesi yerleşmede çocukların da

yongalama yaptığını dolayısıyla çocukluktan gelen bir öğreti ve aktarımın da bulunduğu köklü bir gelenek olduğunu göstermektedir.

Çekirdek hazırlama ile ilgili elemanlara baktığımızda yine yontmataş topluluğu içerisinde düşük oranlara sahip oldukları görülür. Vurma düzlemi açma yongaları ve yongalama yüzü açma dilgi ile temsil edilen hazırlama elemanları en fazla bina içlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bina araları ile açık alan ve çöplük dolgusunda çok az miktarlarda görülürler. Yongalama yüzü açma dilgileri, vurma düzlemi açma yongalarından her alanda biraz daha fazladır. Yongalama yüzü açma dilgileri genellikle merkezde iki taraflı omurgalıdır. Vurma düzlemi açma yongaları ise genellikle omurga yapılarak yonga çıkartılması ile açıldığını gösteren omurgalı yongalar ile temsil edilmektedir. Omurgalı yongalar arasındaki birkaç örnek yonganın kendiliğinden sahip olduğu tümsekliğin omurga olarak kullandığını ve vurma düzleminin bu sayede omurga hazırlamadan açıldığını göstermektedir.

Hazırlama elemanlarından gerek yongalar gerekse dilgiler, çekirdeklerde gördüğümüz nadiren hazırlık yapma durumu ile örtüşmektedir. Az sayıdaki hazırlık elemanı, çekirdeklerde yongalama öncesi yalnızca gerekli görüldüğü durumlarda hazırlık yapıldığını göstermektedir. Diğer bir deyişle, yongalama sırasında bloğun veya ön formun biçimsel özelliklerinden faydalanılarak yongalama işlemi sürdürülmektedir, eğer çekirdeği hazırlama işlemine ihtiyaç yoksa bunun için fazladan zaman harcanmamaktadır.

Yenileme elemanlarına yontmataş topluluğunun yine düşük bir oranı ile temsil edilmekle birlikte, hazırlama elemanlarından biraz daha fazla olarak karşımıza çıkmaktadır. Yenileme elemanları en fazla bina içlerinde görülürken en az oranda açık alan ve çöplük dolgusunda görülür. Çekirdeklerde görülen yongalama hatalarının temizlenmemesi nedeniyle yongalamanın bırakılması durumu yenileme elemanlarının azlığı ile örtüşmektedir. Çekirdekler çoğu zaman kullanılamayacak hale gelene kadar yongalanır, bu durumlarda çekirdek üzerinde art arda hatalı yongalama izleri, çekirdeğin orta ön yüzünde bombeleşmeler ve çekirdeğin vurma kısımlarında ezilmeler görülür. Bu durumun çekirdeklerde sıkça karşılaşılması

yongalama esnasında düzgün profilli parçaların çıkartılmasının ve yongalamanın düzenli ritmik hareketlerle yapılmasının bir kural olmadığını göstermektedir. Yongalama esnasında çekirdekler nadiren yenilenmektedir. Yenileme yongaları yenileme dilgilerinin iki katıdır. En fazla yenilemenin görüldüğü yerler çekirdeklerin vurma düzlemleridir. Yenileme elemanlarında en fazla karşılaşılan durum menteşe kıvrımlardır.

Yontmataş buluntu topluluğunun çok büyük bir kısmını oluşturan buluntu grubu yongalardır. Yongalar hazırlama ve yenileme yongaları dışında bloğu soyma yongaları, 2 cm'den küçük yongalar ve tanımlanamayan yongalar ile temsil edilmektedir. Yongalar, bina içleri, bina araları açık alan ve çöplük dolgusuna ait buluntu topluluğunun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Bununla birlikte yongaların diğer elemanlara olan oranı bina aralarında ve çöplük dolgusunda diğer alanlara kıyasla daha fazladır. Diğer bir deyişle bina araları ve çöplük dolgusunda daha fazla oranda yonga görülmektedir. Tüm mahalle geneline olan orana baktığımızda yongalar toplam buluntu topluluğunun yarısından biraz daha fazlasını (%53,85) oluşturmaktadır. Yongaların bu kadar yüksek bir orana sahip olmasının nedeni çok fazla sayıda doğal yüzlü ve doğal yüzü olmayan yonganın bulunmasıdır. Bloğu soyma ve şekillendirme yongaları toplam yonganın %90'nını oluşturmaktadır. Bunlar arasında en fazla oranda olanlar doğal yüzü olmayan yongalardır. 2 cm'den küçük yongalara baktığımızda ise sadece bina içlerinde, az miktarda bina aralarında ve tekil olarak da çöplük dolgusunda görülmektedir.

Dilgiler, yan dilgiler, merkezi dilgiler, dilgicikler, ince dilgiler, yongamsı dilgiler ve tanımlanamayan dilgiler ile temsil edilmektedir. Dilgiler arasında en fazla orandakiler merkezi dilgilerdir. Merkezi dilgiler toplam dilginin %65'ini oluşturmaktadır. Daha sonra sırasıyla yan dilgiler, yongamsı dilgiler, ince dilgiler ve yoğun patina nedeniyle teknolojik olarak tanımlanamayan dilgiler gelmektedir. Dilgiler en fazla bina içlerinden, daha sonra açık alan dolgusu ve çöplük dolgusundan en az oranda ise bina aralarından gelmektedir.

Yan dilgiler toplam dilginin %22'sini oluşturmaktadır. Yan dilgiler, doğal yüzlü yan dilgi, ön omurga izi taşıyan yan dilgi ve arka omurga izi taşıyan yan dilgiler ile

temsil edilmektedir. Bunlar arasında en fazla olanlar doğal yüzlü yan dilgilerdir. Doğal yüzlü yan dilgiler toplam yan dilgilerin yarısından fazlasını oluşturur (%62). Doğal yüzlü yan dilgiler en fazla bina içlerinde en az oranda bina aralarında görülür. Omurga izi taşıyan yan dilgilere baktığımızda arka omurga izi taşıyan yan dilgilerin ön omurga izi taşıyan yan dilgilerden bir buçuk kattan biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum omurganın genellikle arkaya yapıldığını göstermektedir.

B mahallesinde görülen toplam dilginin yarısından daha fazlasını (%64) oluşturan merkezi dilgiler ise iki yönlü merkezi dilgi, tek yönlü merkezi dilgi, dilgicik ve "Y" biçimli merkezi dilgiler ile temsil edilmektedir. Merkezi dilgiler en fazla bina içlerinde ve biraz daha az olmakla birlikte çöplük dolgusunda ve daha az olarak açık alan dolgusunda bulunmaktadır, bina aralarında ise çok az örnekle temsil edilmektedir.

Merkezi dilgiler arasında iki yönlü merkezi dilgiler (%41) ile tek yönlü merkezi dilgiler (%45) arasında çok fazla fark olmamakla birlikte tek yönlü merkezi dilgiler biraz daha fazladır. Dilgicikler merkezi dilgilerin çok küçük bir kısmını (%13) oluşturmaktadır. "Y biçimli merkezi dilgiler ise merkezi dilgi arasında dokuz adet (%1) ile temsil edilmektedir. "Y" biçimli dilgiler ya da diğer adı ile upsilon dilgiler, Naviform dilgi çekirdeklerinde tasarlanmış dilgi çıkarımı yapıldıktan sonra yongalama yüzünü düzeltme amacıyla çıkartılan dilgilerdir ve bu nedende üzerlerinde daha önce çıkartılmış olan dilgi sırtları "Y" biçimi oluşturacak şekilde kesişmektedir. B mahallesinde naviform çekirdeklere ve ürünlerine rastlanmamaktadır. Söz konusu "Y" biçimli dilgiler tipik upsilon dilgi özelliği taşımamakta ve önceki dilginin kesişen sırtları dilginin ön yüzünde alt bitimine doğru yeniden yayılmaktadır.

İki yönlü merkezi dilgiler genellikle merkez dışı akslı/çarpık ayırtlı olan tek yönlü merkezi dilgilerin profilleri düz ya da çarpık, uç bitimleri sivridir. Alt birimleri bulunan iki yönlü merkezi dilgilerin vurma yumrularının incedir, hemen hiçbirinin yumrusunun çıkartılmadığı görülür. Tüm olarak bulunan iki yönlü merkezi dilgiler arasında en fazla uzunluk 92 mm olarak kaydedilmiştir. Genişlikleri ise 6 mm ile 31 mm, kalınlıkları ise 2 mm ile 12 mm arasında değişmektedir.

Tek yönlü merkezi dilgiler genellikle merkez dışı akslı/çarpık ayırtlı olan tek yönlü merkezi dilgilerin profilleri düz ya da çarpık, uç bitimleri sivri, bazen de verev ya da içbükeydir. Vurma yumruları incedir ve dilgi alt bitiminden çıkartılmamışlardır. Tüm olarak bulunan tek yönlü merkezi dilgiler arasında en fazla uzunluk 77 mm olarak kaydedilmiştir. Genişlikleri ise 9 mm ile 34 mm arasında, kalınlıkları 1 mm ile 8 mm arasında değişmektedir.

Dilgiciklere baktığımızda en fazla uzunluk 34 mm olarak kaydedilmiştir. Genişlikleri 4 mm ile 12 mm arasında, kalınlıkları ise 1 mm ile 5 mm arasında değişmektedir. Dilgicikler ile dilgilerin ölçüleri arasında kesinti görülmemektedir. Başka bir deyişle dilgiler ve dilgiciklerin ölçü skalası iki farklı üretimin varlığına işaret etmemektedir. Dilgiler ve dilgicikler tek bir üretim zinciri içerisinde farklı kalınlık ve genişliklerde üretilen elemanlardır. Her ne kadar dilgicik üretimi ile ilişkili burin like core tipi çekirdek görülse de dilgiciklerin üretimi için ayrı bir üretim zinciri görülmemektedir. Dilgisel yongalama sırasında çıkartılan merkezi dilgilerin minimum genişlik ve kalınlıkları dilgicik olarak adlandırılan merkezi dilgilerin maksimum genişlik ve kalınlıkları ile devamlılık içerisindedir. Bu açıdan dilgicikler yalnızca dar ve ince olan dilgileri ifade etmektedir. Dilgicik olarak adlandırılmaları ve merkezi dilgilerden ayrı ele alınmalarının sebebi ise her mekân kendi içerisinde değerlendirilmiş ve ortalamanın altında olan dar ve ince dilgiler dilgicik olarak adlandırılarak aynı üretim içerinde olsalar bile bu dilgilerin kullanımlarında bir farklılık olup olmadığını sorgulamaktır. Yapılan analiz sonucunda dilgi ve dilgiciklerin farklı kullanım amaçları taşımadığı görülmüştür (bkz: Tipolojik Analiz).

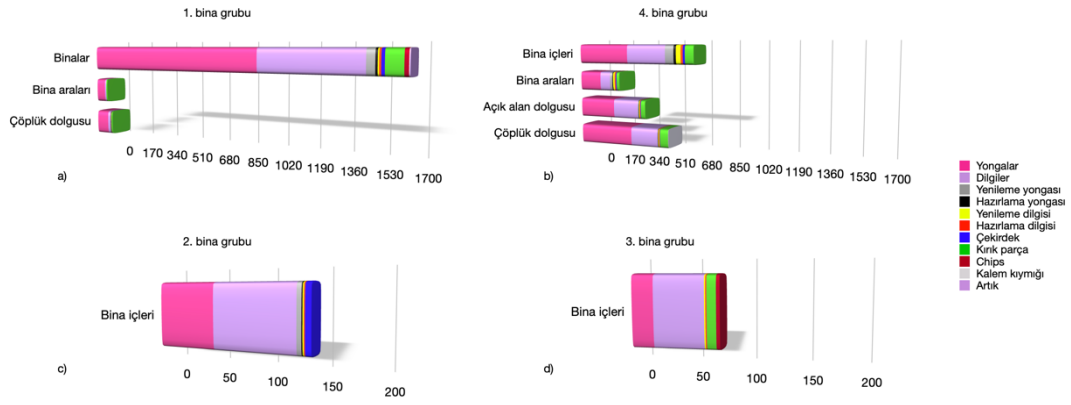
Diğer dilgiler arasında yongamsı dilgiler, ince dilgiler ve tanımlanamayan dilgiler bulunmaktadır. Bunların içerisinde en kalabalık grup yongamsı dilgilerdir. Yontmataş topluluğundan toplam dilginin %5'i ile temsil edilen yongamsı dilgiler, morfolojik olarak dilgi ve yonga arasında bir görünüme sahiptir. Dilgi ayırtları taşımasına karşın yonga olarak çıkartıldıklarından formları yongaya benzemektedir. Yongamsı dilgiler en fazla bina içlerinde ve bina aralarında görülürler. Açık alan dolgusu ve çöplük dolgusunda birkaç örnek ile sınırlıdır. İnce dilgiler ise genellikle dilgisel yongalama sırasında çekirdeğin profilini düzeltmek amacıyla çıkartılan küçük boyutlu ve oldukça ince dilgilerdir. Toplam dilgi içerisinde %5 ile temsil

edilen ince dilgiler kolaylıkla kırılabilecek incelikte olduğundan çoğu zaman kırık parça olarak bulundukları düşünülmektedir. Dilgilerin son grubu olan tanımlanamayan dilgiler ise üzerlerindeki yoğun patina nedeniyle teknolojik olarak okunamayan ve tanımlanamayan dilgilerdir.

Yontmatal buluntu topluluğunun diğer elemanları arasında kırık parçalar, kalem kıymıkları ve chipsler yer almaktadır. Kırık parçalar toplam buluntu topluluğunun %6'sını oluşturmaktadır. Bina aralarında ve çöplük dolgusunda daha fazla oranda kırık parça bulunmaktadır. Kalem kıymıkları yalnızca bina içlerinde birkaç örnekle sınırlıdır. Son olarak chipsler, buluntu topluluğunun önemli elemanlarından biridir. Chipsler bulundukları mekânlarda yongalama, alet yapma ve yenileme ile ilgili aktivitelerin yapıldığını göstermeleri açısından önemlidir. B mahallesinde chipsler yalnızca bina içlerinde görülürler.

2.5.11.2.2. Bina Grupları Karşılaştırması

B mahallesi kapsamında incelenen dört bina grubunda da üretim zincirinin hemen her elemanı görülmektedir. Bununla birlikte yontmataş elemanlarının oranları bina grupları arasında değişmektedir (şekil 131).

Şekil 131: B mahallesindeki bina gruplarında görülen obsidiyenlerin teknolojik dağılımı.

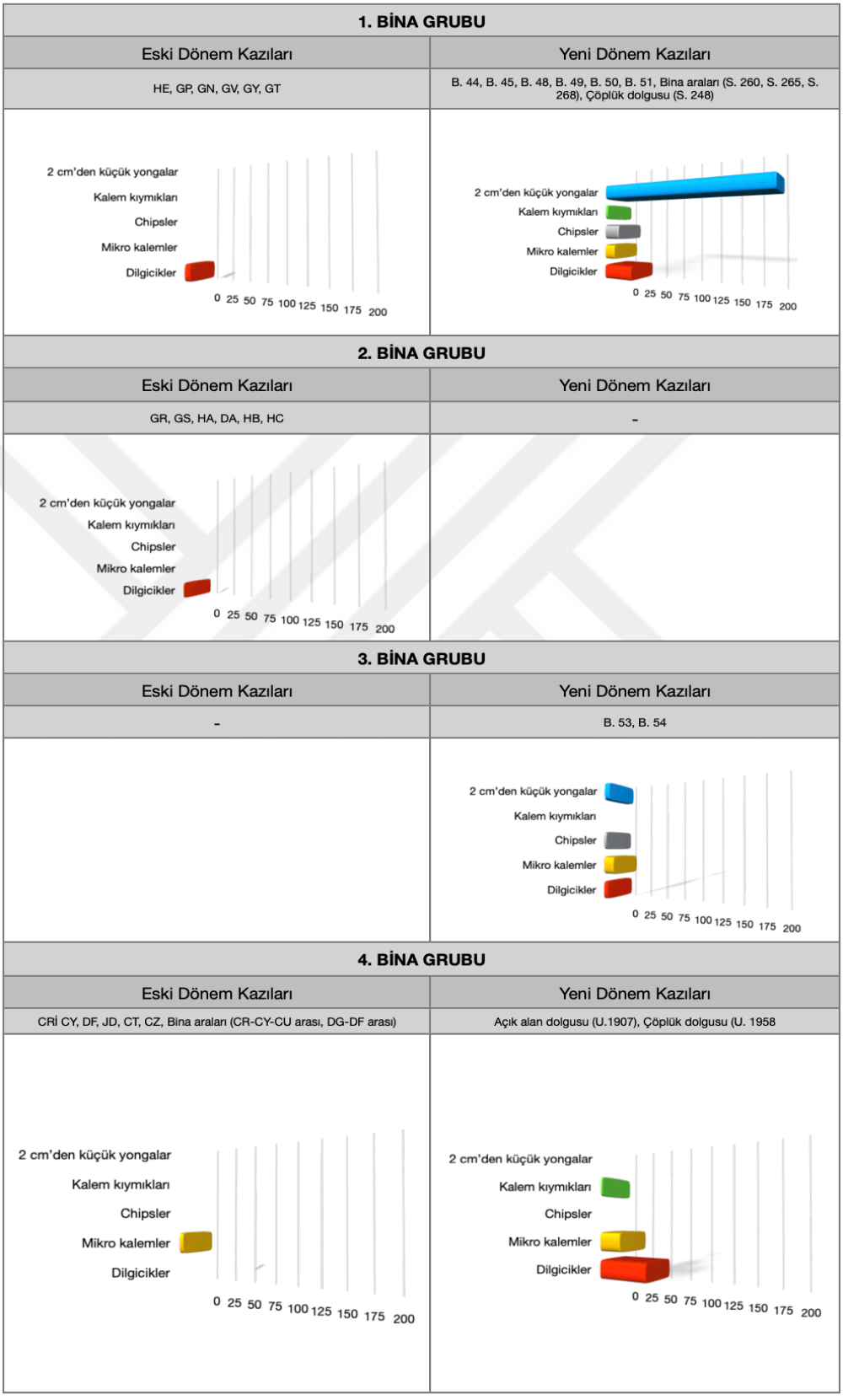
Bu oran farklılığının bina gruplarının kullanım alanından mı yoksa bina gruplarındaki mekânların farklı kazı dönemi ve dolayısıyla farklı metotlar ile mi kazılmış olduğundan kaynaklandığını sınamak amacıyla hem eski kazı dönemi hem de yeni kazı döneminde kazılan mekânlardan oluşan bina grupları (1. ve 4. bina grupları) değerlendirmenin merkezine alınmış, diğer bina gruplarının verileri ile karşılaştırma yapılmıştır.

dört bina grubuna ait yontmataş buluntulara baktığımızda yalnızca yeni kazı döneminde kazısı yapılmış mekânlarda bulunan ve eski kazı döneminde kazısı yapılmış mekânlarda bulunmayan birtakım elemanlar ile karşılaşılmaktadır. Bunlar,

- 2 cm'den küçük yongalar,
- Kalem kıymıkları,
- Chipsler,
- Mikro kalemler,
- İnce ve dar dilgiler

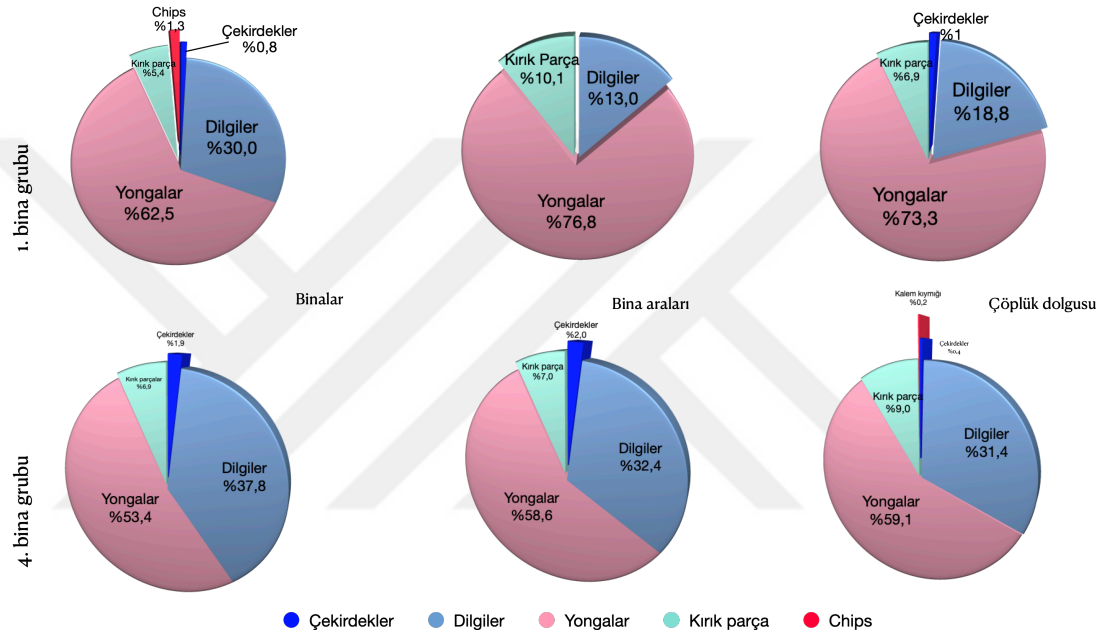
şeklinde sıralanabilir. Tüm bu yontmataş elemanların üretim zinciri içerisinde herhangi bir halkayı temsil etmekten ziyade ortak özellikleri olarak minik boyutlu olmalarıdır. Minik boyutlu elemanları dışarıda bırakarak baktığımızda dört bina grubu içerisinde gerek dikeyde kronolojik olarak gerekse yatayda kullanım amaçlarındaki farklılık açısından bir ayrıma işaret eden üretim ile ilgili veri bulunmamaktadır. Dört bina grubunda da hammadde dağılımı, çekirdekler, hazırlama elemanları, yenileme elemanları, dilgi ve yongalar ile aletler aynı geleneğe işaret eden özelliktedir. Bu açıdan, görünen farklılıkların yeni dönem kazılarının en küçük birimi de dahil edecek hassaslıkta yürütülmesi, veri kaybını azaltmak için her buluntunun analize dahil edilmesi, toprağın suda yüzdürülerek içerisinde barındırdığı gözden kaçabilecek mikro ölçekteki buluntulara ulaşılması ve tüm bunların eski kazı döneminde, o dönemin şartları, kazı anlayışı, teknolojik imkanlar ve araştırmanın odağı gibi etkenler nedeniyle eski dönemde kazısı yapılmış alanlardaki buluntuların

aynı toplama niteliği ile toplanmamasından kaynaklandığı sonucuna varılabilir (şekil 132).

Şekil 132: B mahallesi bina gruplarındaki eski ve yeni dönem kazıları sırasında çalışılan mekânlarda bulunan minik boyutlu yontmataş elemanların dağılımı.

Yine de 1. ve 4. bina gruplarını karşılaştırdığımızda kazı tekniklerinden bağımsız olarak birtakım farklılıkların da bulunduğu görülmüştür (şekil 133).

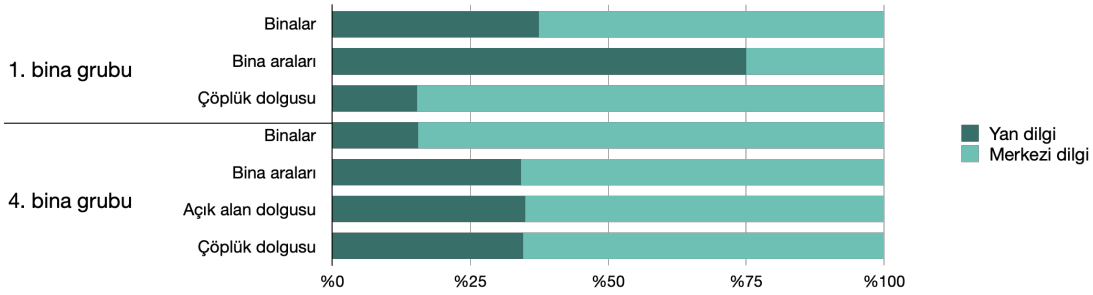

Şekil 133: B mahallesindeki 1. ve 4. bina gruplarına ait yontmataş buluntuların bina, bina araları ve çöplük dolgusundaki dağılımı.

Yontmataş buluntular arasında çekirdekler, her iki bina grubunda da oldukça az miktarlarda görülmektedir. En yoğun görülen grup yongalardır. Yongalar her iki bina grubunda da dilgilerden fazladır. Bununla birlikte 1. bina grubundaki yongaların dilgilere oranı 4. bina grubundaki yongaların dilgilere oranından daha fazladır. Bu durum 1. bina grubunda hem bina içlerinde hem bina aralarında hem de çöplük dolgusunda tutarlı bir tablo sergilemektedir. 4. bina grubuna gelindiğinde ise

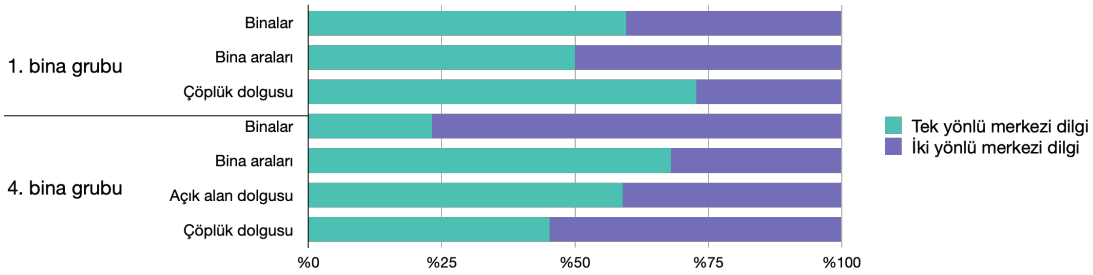
yongalar yine dilgilerden oransal olarak fazla olmasına karşın aralarındaki fark 1. bina grubuna kıyasla azalmıştır. Dilgiler 1. bina grubunda %13 ila %30 arasında görülürken bu oran 4. bina grubunda %30 ila %37'lere çıkmıştır. Yongalar 1. bina grubunda toplam buluntunun %60 ila %77'sini oluştururken bu oran 4. bina grubunda %53 ila %60'lara düşmüştür. Bu fark 1. bina grubunun bir yongalama alanı olabileceğini düşündürse de 1. bina grubundaki yongaların ne olduklarına baktığımızda yongaların neredeyse %90'ını doğal yüzü olmayan yongaların oluşturduğu görülür. Yongalama ile ilgili diğer elemanların söz konusu bina grubunda bulunmayışı buranın bir yongalama alanı olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte bu iki bina grubunu diğer tüm yontmataş buluntularla birlikte değerlendirdiğimizde 1. ve 4. bina gruplarını zamansal olarak farklı kılan büyük üretimsel farklar görülmemektedir. Bu durum aynı evre içerisinde farklı grupların yaşamış olma ihtimalini düşündürtse de yontmataş verileri her iki bina grubuna ait buluntuların aynı geleneğe ait olduklarını göstermektedir. Aradaki yonga ve dilgi oranlarının farkı olarak yapılabilecek bir açıklama 4. bina grubuna ait yontmataş verilerinin çok büyük bir kısmının eski kazı döneminde kazılmış olması ve bu çalışmalar sırasında malzemenin seçilerek toplanmış olması ihtimalidir.

1. bina grubu ve 4. bina grubunda görülen merkezi dilgiler ile yan dilgi oranlarına baktığımızda her iki bina grubunda da merkezi dilgiler yan dilgilerden daha fazladır. Bununla birlikte 1. bina grubunun bina aralarından gelen malzemede büyük bir farkla yan dilgilerin merkezi dilgilerden daha fazla olduğu görülmektedir (şekil 134). Genel olarak 1. ve 4. bina gruplarındaki yan dilgi ve merkezi dilgi oranları çok yakındır. Yalnızca 1. bina grubunun çöplük dolgusu ve 4. bina grubunun bina içlerinde yan dilgiler oldukça az görünür ve her iki alanın da oranları neredeyse aynıdır. Yanı sıra 1. bina grubunun bina aralarında yan dilgilerin oranı fazladır. Bu iki alanı diğer tüm yontmataş buluntularla birlikte incelediğimizde istisnai bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki bina grubunda da yan dilgi ve merkezi dilgi oranları birbiriyle tutarlıdır. İki bina grubunun üretim niteliği açısından birbirinden ayrı olmadığı söylenebilir.

Şekil 134: 1. ve 4. bina gruplarında yan dilgilerin ve merkezi dilgilerin dağılımı.

1. ve 4. bina gruplarında görülen merkezi dilgilerin üretim sistemlerine baktığımızda iki yönlü merkezi dilgiler ile tek yönlü merkezi dilgiler sayısal olarak birbirine çok yakındır. Bununla birlikte dağılımları iki bina grubunda farklılık göstermektedir (şekil 135). 1. bina grubunda tek yönlü merkezi dilgilerin iki yönlü merkezi dilgilere oranı çöplük dolgusunda artış gösterirken 4. bina grubunda iki yönlü merkezi dilgilerin tek yönlü merkezi dilgilere oranı bina içlerinde artış gösterir. Bu iki durumun dışındaki oranlar birbiriyle tutarlıdır. Yalnızca çok az bir farkla 1. bina grubunda tek yönlü merkezi dilgiler fazlayken 4. bina grubunda iki yönlü merkezi dilgiler fazladır. İki yönlü ve tek yönlü merkezi dilgilerin dağılımları bu iki bina grubunun dilgisel yongalama sistemleri açısından farklı olmadıklarını göstermektedir. Diğer bir deyişle aralarında büyük üretimsel farklar olmadığından her iki bina grubu arasında zamansal olarak da bir fark bulunmadığı söylenebilir.

Şekil 135: 1. ve 4. bina gruplarında görülen tek yönlü ve iki yönlü merkezi dilgilerin dağılımı.

2.5.11.3. Tipolojik Analiz

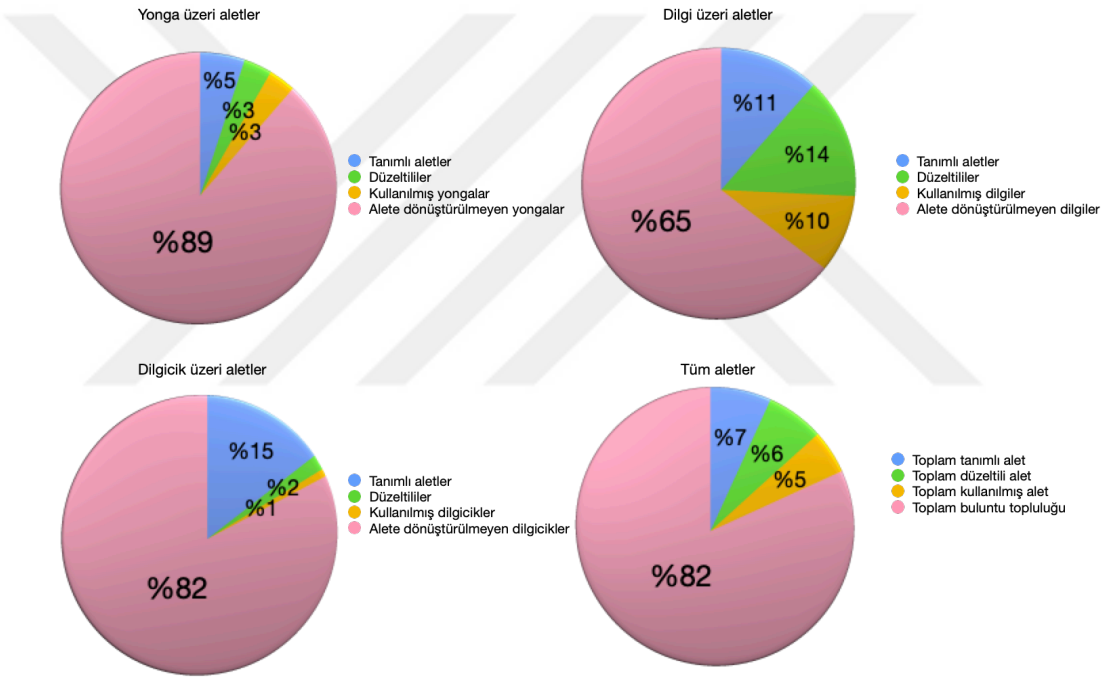
2.5.11.3.1. Mahalle Geneli

B mahallesinde toplam dört bina grubuna ait 4.038 adet yontmataş bulunmaktadır. Bunlardan 2.286 adedi yonga, 1.262 adedi dilgi, 108 adedi dilgicik ve 43 adedi çekirdektir. Bunlar içerisinde toplam 728 adet alet bulunmaktadır. Aletlerin 258 adedi yonga üzeri, 448 dedi dilgi üzeri, 19 adedi dilgicik üzeri ve üç adedi çekirdektir. Aletler içerisinde en yoğun karşılaşılan grup dilgi üzeri aletlerdir. Dilgi üzeri aletler toplam aletlerin %62'sini oluşturmaktadır. Daha sonra yonga üzeri aletler gelir. Yonga üzeri aletler toplam alet topluluğunun %35'ini oluşturur. Dilgicik üzeri aletler nadirdir. Birkaç örnekte ise çekirdeklerin alet olarak kullanıldığı görülmektedir.

Aletler arasında tanımlı aletler, çeşitli düzeltili aletler ve kullanım aşınma izi taşıyan aletler yer almaktadır. Bunlar arasında tanımlı aletler (%37) ve çeşitli düzeltili aletlerin (%35) oranları birbirine çok yakın olmakla birlikte tanımlı aletlerin oranı biraz daha fazladır. En az oranda ise kullanım aşınma izi taşıyan aletler (%28) yer almaktadır.

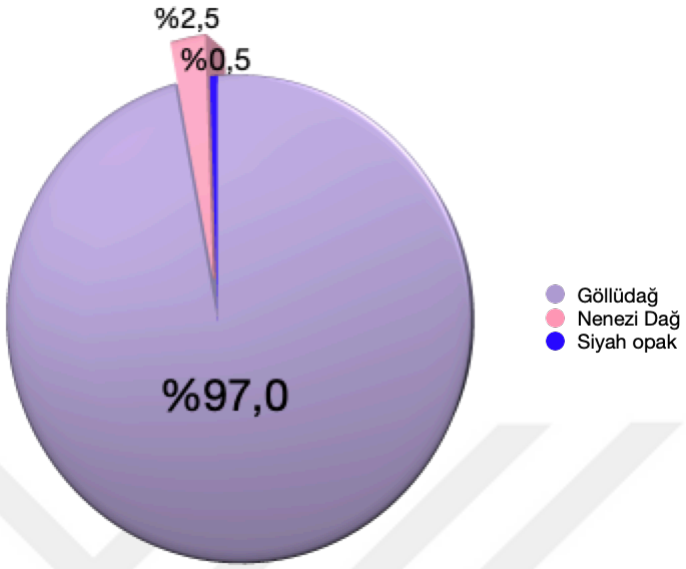
Her aleti kendi taşımalığının bulunduğu grubun içerisinde değerlendirdiğimizde yongalar içerisinde çok az bir miktarın alete dönüştürüldüğü görülür. Bunlar arasında tanımlı yonga üzeri aletler en yoğun guruptur. Çeşitli düzeltili yongalar ile kullanılmış yongalar eşit orandadır ve yalnızca %3'lük dilimleri temsil etmektedirler. Dilgilere baktığımızda yongalara kıyasla daha fazla oranda alete dönüştürüldükleri görülür. Yongalardan farklı olarak çeşitli düzeltili dilgiler tanımlı aletlerden daha fazladır. Daha sonra tanımlı aletler ve en az oranda kullanılmış dilgiler gelmektedir. Dilgiciklere baktığımızda ise çeşitli düzeltili ve kullanılmış dilgicikler birkaç örnekle temsil edilirken dilgicik üzeri aletlerin neredeyse tamamına yakını tanımlı aletlerden oluşmaktadır (şekil 12). Genel olarak baktığımızda alete dönüştürülmeyen yontmataş

elemanların oranı toplam buluntu topluluğunun çok büyük bir kısmını (%82) oluşturduğu görülür. Bununla birlikte alet olmayan elemanların oranını eşit olmayan şekilde arttıran etken bu orana kırık parçaların, minik boyutlu yongaların, bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının dahil olmasıdır. Yine de tüm bu etkenleri dışarıda bıraktığımızda buluntu topluluğu içerisinde alet oranı düşüktür. Aletler içerisinde en fazla miktarda tanımlı aletler, daha sonra çeşitli düzeltili aletler ve en az oranda kullanılmış aletler bulunmaktadır (şekil 136).

Şekil 136: B mahallesindeki yonga, dilgi ve dilgicik üzeri aletler ile alet olmayan taşımalıkların oransal dağılımı.

Aletlerin hammadde dağılımlarına baktığımızda B mahallesi genelinde Göllüdağ obsidiyeninden olan aletler neredeyse alet topluluğunun tamamını (%97) oluşturmaktadır. Nenezi Dağ obsidiyeninden olan aletler B mahallesi genelinde çok küçük bir grubu temsil etmektedir (%2,5). Siyah opak obsidiyenden aletler ise alet topluluğunda birkaç örnekle temsil edilerek en küçük grubu (%0,5) oluşturmaktadır (şekil 137).

Şekil 137: B mahallesi genelinde görülen aletlerin hammaddelere göre dağılımı.

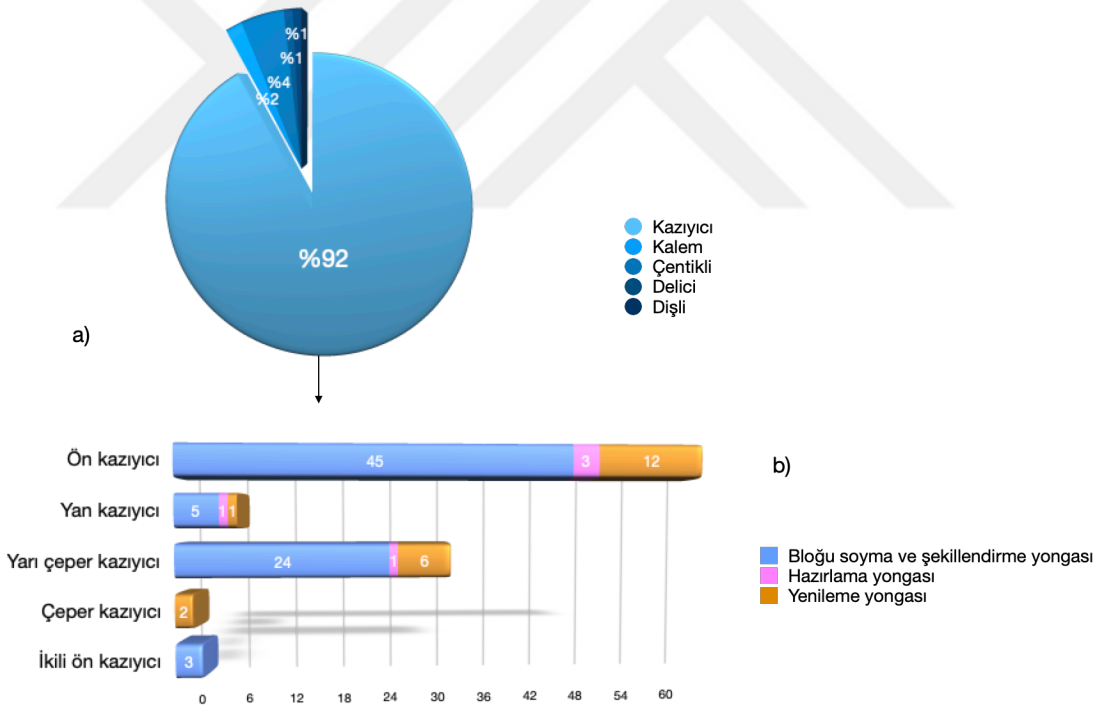
B mahallesi kapsamında ele alınan yontmataş topluluğu içerisinde alete dönüştürülmek üzere Göllüdağ obsidiyenin tercih edilmiş olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Göllüdağ obsidiyeni gerek kırık parçalar ile gerekse bloğu soyma ve şekillendirme yongaları ile yontmataş topluluğu içerisinde çok büyük bir yüzdeye sahip olduğundan Nenezi Dağ obsidiyeninin ve siyah opak obsidiyenin alete dönüştürülme oranlarına kendi içlerinde bakmamız gerekmektedir. Bu şekilde bakıldığında Nenezi Dağ obsidiyenin alete dönüştürülme oranı %16, siyah opak obsidiyenin ise alete dönüştürülme oranı %36'dır. Bununla birlikte bu oranları farklı şekilde okuduğumuzda Nenezi Dağ obsidiyeninin B mahallesindeki temsil edilen buluntu topluluğunda aletlerden ziyade yongalama artıklarının olduğu, dolayısıyla Nenezi Dağ obsidiyeninden alete dönüştürülen taşımalıkların B mahallesindeki mekânların dışında bir yerde de olabileceği, sonuç olarak bu oranın Nenezi Dağ obsidiyeninin dönüştürülmesindeki nihayi bir oranı değil B mahallesindeki temsili olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında B mahallesinde Nenezi Dağ obsidiyeni bulunan mekânların başka bir yerde kullanmak üzere alete dönüştürmek için yongalama alanı olabileceğini ya da daha önce başka bir yerde

yapılan yongalama artıklarının söz konusu mekânlara atık olarak bırakılmış olabileceği ihtimalini düşündürtmektedir. Nenezi Dağ obsidiyeninin B mahallesi genelindeki dağılımına baktığımızda 1. ve 4. bina gruplarında görülmektedir. Mahalle genelinde yalnızca %3 ile temsil edilen Nenezi Dağ obsidiyeninin 2. Tabaka 2A-C evresinde aslında neredeyse tercih edilmediği görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyeninin bulunduğu bina grupları içerisinde bulundukları bağlamlara göre baktığımızda 1. bina grubunda daha homojen bir dağılım görülürken 4. bina grubunda toplam Nenezi Dağ obsidiyeninin %93'ünün tek bir binadan (DF binası) gelmesi Nenezi Dağ obsidiyeninin üretim ve kullanımının bu bina grubunda eşit bir dağılım göstermediğini, söz konusu binanın ya bir yongalama alanı ya da konut olarak kullanılan bu binanın sonradan çöplük/atık alanına dönüştürüldüğünü göstermektedir. Bu binadaki Nenezi Dağ obsidiyeninin teknolojik analiz sonuçları ise bina içi yongalamaya işaret etmemektedir. Siyah opak obsidiyene baktığımızda ise Nenezi Dağ obsidiyeninde gördüğümüzün tam tersi bir durum söz konusudur. Siyah opak obsidiyenin %36'sı alet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum siyah opak obsidiyenin B mahallesi mekânları dışındaki bir mekânda yongalanıp alete dönüştürüldükten sonra B mahallesi mekânlarına getirilmesi daha mümkün görünmektedir. Siyah opak obsidiyenden alet olmayan parçalar takip edilebilecek bir üretim zinciri sunmamaktadır. Bu durumda ya bu aletler söz konusu mekânlara kullanılmak üzere getirilmiştir ya da kullanımları biten aletler atık olarak bu binalara atılmıştır.

B mahallesi genelindeki toplam yonga üzeri tanımlı aletlere baktığımızda toplam 114 adet alet bulunmaktadır. Bu aletler kazıyıcılar, delici, dişli, çentikli ve kalem ile temsil edilmektedir. Oransal olarak baktığımızda kazıyıcılar alet topluluğunun en çok tercih edilen alet grubudur. Alet topluluğu içerisinde kazıyıcılar %92 oranda görülmektedir (şekil 138-a). Diğer yonga üzeri tanımlı aletler ise en fazla sayıda (beş adet) çentikli, tekil olarak delici-kalem ve yine tekil olarak dişli alet ile temsil edilmektedir. Bu haliyle B mahallesinde yonga üzeri tanımlı alet olarak yoğun miktarda kazıyıcı tercih edildiği, bu açıdan kazıyıcıların farklı alanlarda da kullanılan çok amaçlı alet olabileceği düşünülmektedir. Kazıyıcıların alt tiplerine baktığımızda ön kazıyıcı, ikili ön kazıyıcı, yan kazıyıcı, yarı çeper kazıyıcı ve çeper kazıyıcı olmak

üzere çok çeşitli olduğu görülmektedir. Kazıyıcılar arasında en fazla (%59) ön kazıyıcı ile karşılaşılmaktadır. Daha sonra (%30) yarı çeper kazıyıcılar gelmektedir. Yan kazıyıcı, ikili ön kazıyıcı ve çeper kazıyıcı ise yalnızca birkaç örnek ile temsil edilmektedir. Bunlar arasında ikili ön kazıyıcı %3, çeper kazıyıcı %2 iken, yan kazıyıcı biraz daha fazla bir oranda, %6 ile temsil edilmektedir.

Kazıyıcıların taşımalıklarına baktığımızda kazıyıcı yapmak için büyük bir oranda (%75) bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının tercih edildiği görülmektedir. Yenileme ve hazırlama yongalarının ise nadiren tercih edildiği görülür. Yenileme yongaları (%20) hazırlama yongalarından (%5) 4 kat daha fazla tercih edilmiştir (şekil 138-b).

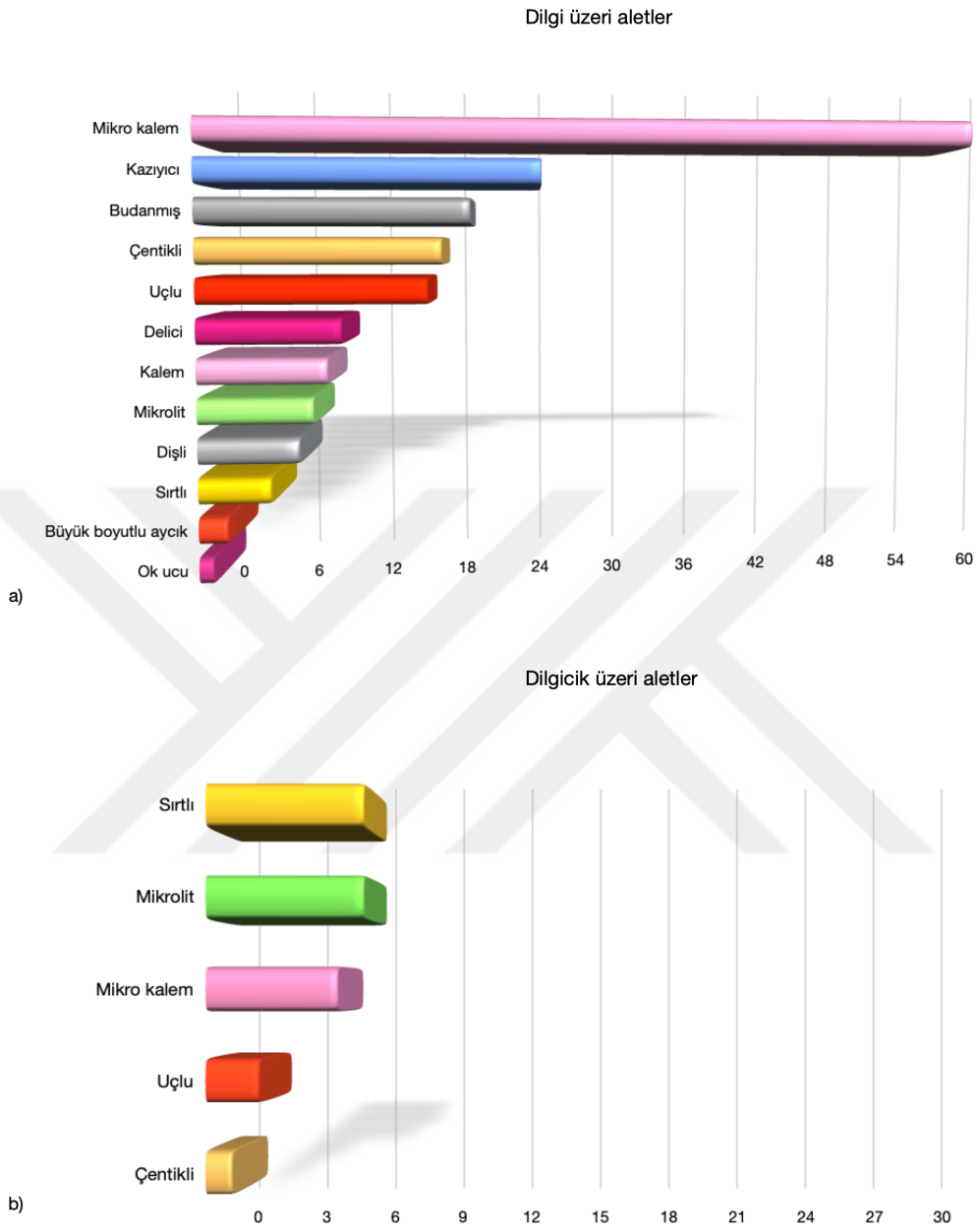
Şekil 138: B mahallesi yonga üzeri kazıyıcıların alt tip ve taşımalıklara göre dağılımı.

Kazıyıcılar arasında alt tip ve taşımalıklar arasındaki ilişkiye baktığımızda ön kazıyıcı, yarı çeper kazıyıcı ve yan kazıyıcı için bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının seçildiği nadir olarak yenileme yongalarının ve daha az oranda

hazırlama yongalarının seçildiği görülürken çeper kazıyıcıların sadece yenileme yongasından ve ikili ön kazıyıcıların bloğu soyma ve şekillendirme yongasında yapıldığı görülmektedir. Ancak çeper kazıyıcı ve ikili ön kazıyıcı sayısı bu iki alt tipte belirli bir taşımalık tercihinin var olup olmadığını söylemek için yeterli değildir.

Kazıyıcıların düzelti tiplerine baktığımızda, genellikle yayvan, sarp ve yarı sarp, daha az oranda ise ince düzelti görülmektedir.

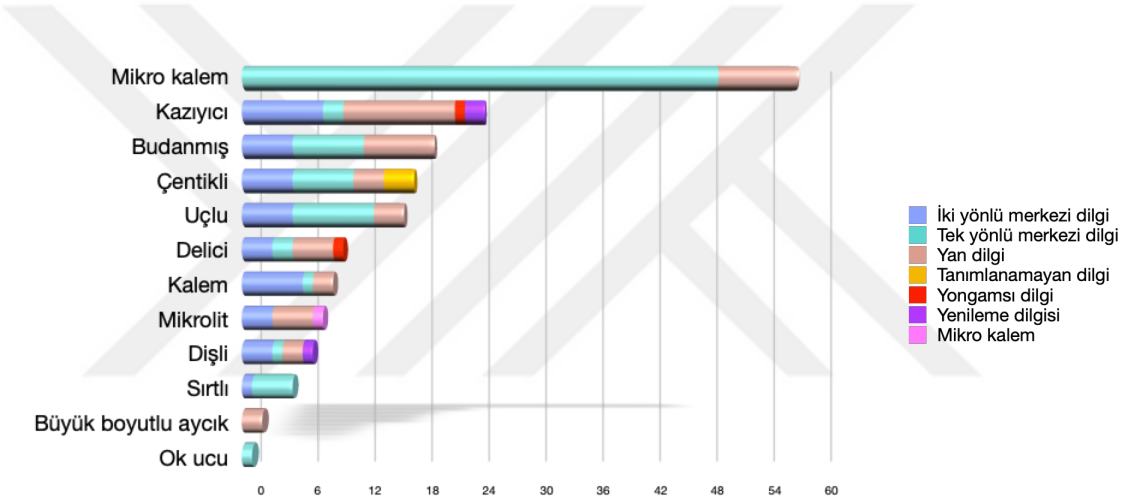
B mahallesi genelindeki toplam dilgi üzeri tanımlı aletlere baktığımızda toplam 145 adet alet bulunmaktadır. Bu aletler kazıyıcılar, çentikliler, deliciler, uçlu dilgiler, budanmış dilgiler, kalemler, mikrolitler ve mikro alet ile budanmış aletlerin yapımında kullanılan bir tekniğin parçası olarak mikro kalemler ile temsil edilmektedir. Alet topluluğuna baktığımızda en çok tercih edilen alet grubu mikro kalemlerdir. Geri kalan aletler grupları arasında keskin bir ayrım bulunmamaktadır. Aksine, aralarındaki oran farkı oldukça kademeli bir geçiş göstermektedir (şekil 139-a). Dilgicik üzeri aletlere baktığımızda dilgi üzeri alet gruplarından farklı bir grup görülmemektedir (şekil 139-b). Mikro kalemlerin alet topluluğu içerisindeki yoğun oranı şaşırtıcıdır. Dilgicik üzeri alet grupları arasında dilgi üzeri alet gruplarında gördüğümüz sırtlı dilgiler, mikro kalemler, mikrolitler, uçlu dilgiler ve çentikliler bulunmaktadır. Dilgicik üzeri aletlerde sırtlı dilgiler ve mikrolitler en fazla görülen alet gruplarıdır ve aralarındaki oran kademeli olarak değişmektedir. Teknolojik açıdan dilgiler ve dilgiciklerin farklı üretim zinciri içerisinde üretilmedikleri anlaşılmıştır. Tipolojik olarak baktığımızda da dilgilerin ve dilgiciklerin kullanım amaçlarının birbirine benzer olduğu görülmüştür. Bu açıdan dilgiler ve dilgiciklerin aynı üretim zinciri içerisinde üretildikleri ve kullanımları arasında farklılık bulunmadığı söylenebilir.

Şekil 139: B mahallesindeki dilgi ve dilgicik üzeri tanımlı alet gruplarının dağılımı.

Dilgi üzeri aletlerin taşımalıklarına baktığımızda en fazla tercih edilen dilgiler tek yönlü merkezi dilgiler, iki yönlü merkezi dilgiler ve yan dilgilerdir. Merkezi ve yan dilgilerin oranları birbirine oldukça yakındır. Bununla birlikte tek yönlü merkezi dilgilerin tercih edilme oranı biraz daha fazla olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun

nedenlerinden biri, mikro kalemlerin genellikle alt bitim olarak bulunmaları ve iki yönlü merkezi dilgi olanların bu nedenle tanımlanamamış olmasıdır. Tek yönlü merkezi dilgilerin taşımalık olarak seçilme oranı mikro kalemlerin teknolojik açıdan net biçimde tanımlanamamalarından kaynaklanmaktadır. En az oranlarda ise tanımlanamayan dilgiler, yongamsı dilgiler, yenileme dilgileri ve hazırlama dilgileridir. Alet grupları ve taşımalıklar arasındaki ilişkiye baktığımızda ise belirli bir alet için belirli bir taşımalığın kural olmadığı görülmektedir. Dilgi üzeri aletler hemen her boyutta ve çeşitte dilgi üzerine yapılabilmektedir (şekil 140).

Şekil 140: B mahallesinde görülen dilgi üzeri alet gruplarının taşımalıklara göre dağılımı.

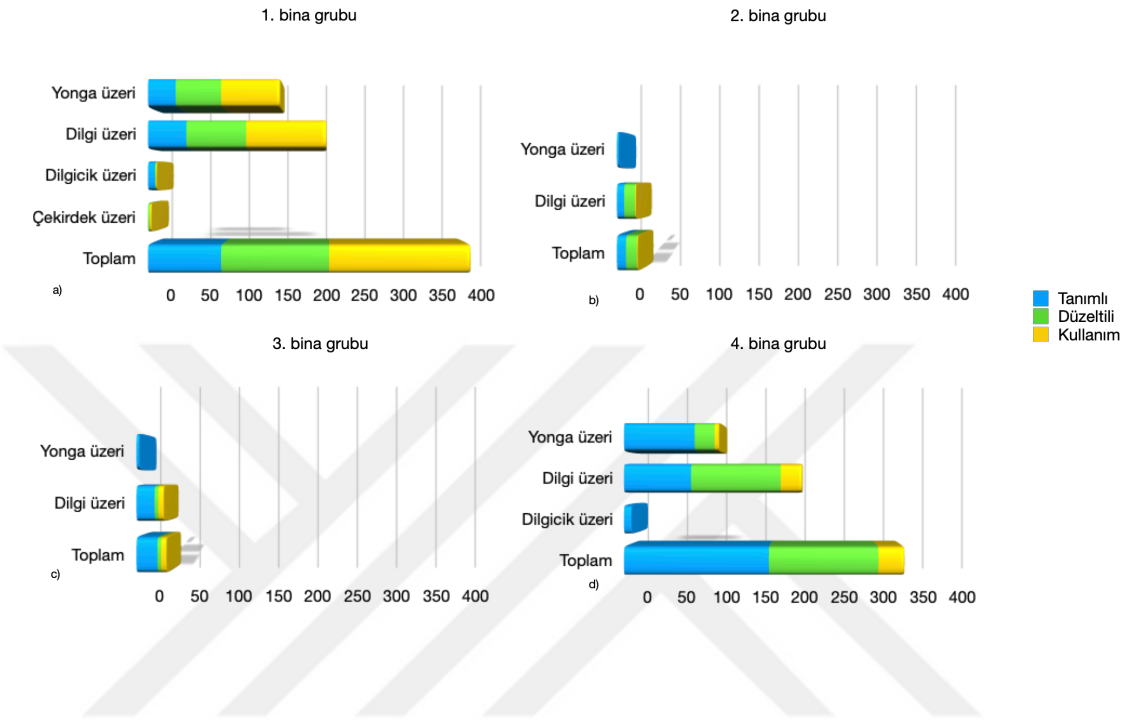
Diğer dilgi üzeri aletleri çeşitli düzeltililer ve kullanım aşınma izi taşıyan dilgiler oluşturmaktadır. Çeşitli düzeltili dilgiler tanımlı aletlerden daha fazladır. Düzelti tipleri ince, sarp ve yarı sarp olarak değişmektedir. Taşımalıkları merkez dilgiler, yan dilgiler, yongamsı dilgiler ve yenileme dilgileri olmak üzere çeşitlidir.

2.5.11.3.2. Bina Grupları Karşılaştırması

Aletler B mahallesindeki her bina grubunda görülmektedir. Bununla birlikte alet grupları ve miktarlarındaki oranlar değişiklik göstermektedir. Toplam aletlerin bina oranları arasındaki dağılımına baktığımızda en fazla alet 1. ve 4. bina gruplarından gelmektedir. 2. ve 3. bina gruplarındaki alet miktarları oldukça yakın olmakla birlikte 3. bina grubunda biraz daha fazladır. Her bina grubunda tanımlı, çeşitli düzeltili ve kullanım aşınma izi taşıyan alet grupları görülür. Bununla birlikte tanımlı aletler 4. bina grubunda en fazla orandadır. 1. bina grubuna baktığımızda tanımlı aletlerin oranının düşük olduğu görülürken bu bina grubunda da kullanım aşınma izi taşıyan aletlerin oranı yüksektir. 4. bina grubuna geldiğimizde kullanım aşınma izi taşıyan aletlerin büyük ölçüde az olduğu görülmektedir. Çeşitli düzeltili aletler ise 1. ve 4. bina gruplarında birebir aynı orandadır. 2. ve 3. bina gruplarını karşılaştırdığımızda 2. bina grubunda çeşitli düzeltili aletler fazlayken 3. bina grubunda tanımlı aletlerin fazladır.

Bina grupları arasında yonga üzeri aletlere baktığımızda 1. bina grubunda tanımlı aletler az sayıda, çeşitli düzeltili ve kullanım aşınma izi taşıyan aletler daha fazladır. 4. bina grubunda ise yonga üzeri tanımlı aletlerin daha fazla olduğu, çeşitli düzeltili ve kullanım aşınma izi taşıyan yonga üzeri aletlerin daha az olduğu görülür. 2. ve 3. bina gruplarına baktığımızda ise yonga üzeri yalnızca tanımlı aletler görülmektedir. Yonga üzeri çeşitli düzeltili ve kullanım aşınma izi taşıyan aletler görülmemektedir.

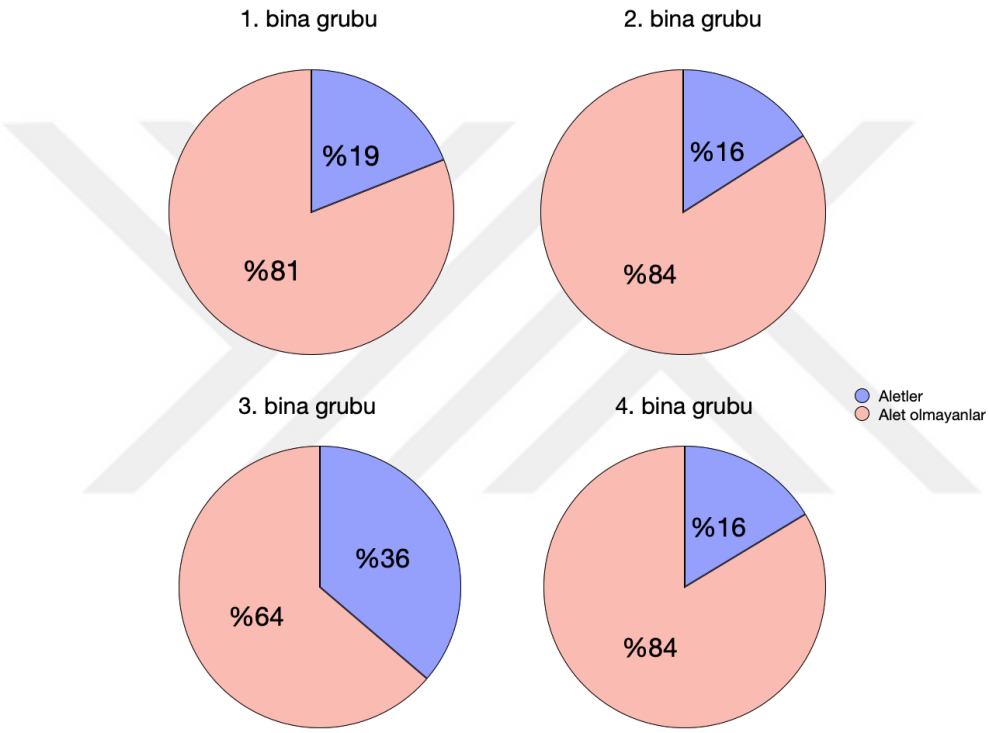
Dilgi üzeri aletlere baktığımızda 1. bina grubunda yine tanımlı dilgi üzeri aletler daha az miktardayken çeşitli düzeltili ve kullanım aşınma izi taşıyanlar daha fazla oranda karşımıza çıkmaktadır. 4. bina grubunda ise kullanım aşınma izi taşıyan dilgi aletler azdır, en fazla oranda çeşitli düzeltili dilgi aletler ve daha az oranda tanımlı dilgi aletler bulunmaktadır. 2. bina grubunda ise dilgi üzeri en fazla çeşitli düzeltili aletler bulunurken 3. bina grubunda tanımlı dilgi üzeri aletler fazladır. 1. ve 4. bina gruplarında diğerlerinden farklı olarak dilgicik üzeri aletler de bulunur. 4. bina grubundaki dilgicikler yalnızca tanımlı aletler olarak karşımıza çıkarken 1. bina grubunda tanımlı dilgicik aletlerin yanı sıra çeşitli düzeltili ve kullanım aşınma izi taşıyan dilgicik aletler de görülmektedir. Son olarak 1. bina grubunda diğer bina gruplarından farklı olarak çekirdeklerin de alet olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunlar arasında düzeltili ve yoğun kullanılmış çekirdekler yer alır (şekil 141).

Şekil 141: B mahallesindeki bina gruplarında görülen aletlerin dağılımı.

Bina gruplarına genel olarak baktığımızda aralarındaki oransal farklara rağmen hemen her bina grubunda tanımlı aletler, çeşitli düzeltili aletler ve kullanım aşınma izi taşıyan aletler görülmektedir. Bina gruplarındaki taşımalıkların dağılımı da tutarlı bir birliktelik göstermektedir. Her bina grubunda dilgi üzeri aletler yonga üzeri aletlerden daha fazladır. Bina gruplarının kullanımları arasında aletlerin taşımalık dağılımları açısından bir farklılık görülmemektedir. 1. ve 4. bina grubunda aletlerin çok daha yoğun görünmesinin nedeni bu bina gruplarının 2. ve 3. bina gruplarından daha fazla sayıda yontmataş buluntu barındırmasıdır. Bina gruplarındaki aletlerin alet olmayan yontmataş elemanlara oranlarına baktığımızda (şekil 142) her bina grubunun neredeyse aynı orada alet barındırdığı görülmektedir. Birlikte 3. bina grubunda diğerlerinden daha fazla oranda alet bulunması dikkat çekicidir. 3. bina grubundaki aletlere baktığımızda burada mikro kalemler, budanmış dilgiler ve mikrolit bulunmuştur. Mikrolit ve budanmış alet yapımında kullanılan mikro

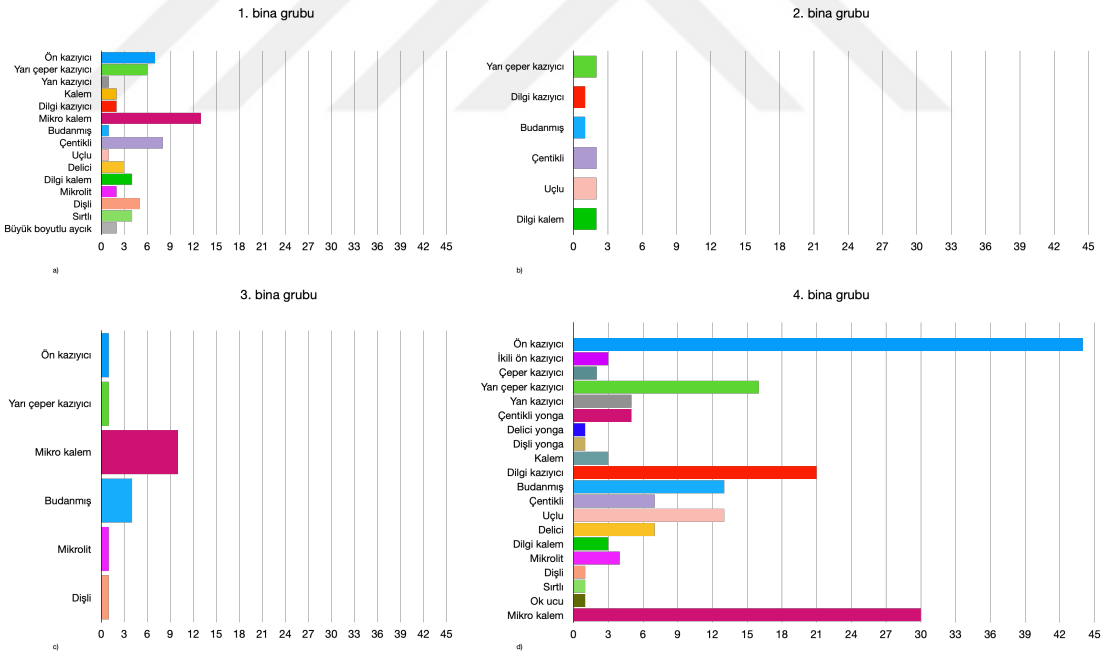
kalemlerin yoğun olarak ve bu aletlerle birlikte bulunması burada bir alet yapım aktivitesi olduğunu düşündürtmüştür. Nitekim diğer bina gruplarındaki alet oranlarıyla kıyaslandığında 3. bina grubu alet üretiminin izlenebildiği tek bina grubudur. Bu nedenle buradaki alet oranının diğerlerinden daha fazla çıkması beklenen bir durumdur.

Şekil 142: B mahallesindeki bina gruplarında yontmataş topluluğu içerisindeki aletlerin alet olmayanlara oranları.

Bina grupları arasındaki alet gruplarının dağılımına baktığımızda alet açısından en çeşitli olan bina grubu 4. bina grubudur. Yonga üzeri aletlerde diğer bina gruplarından farklı olarak ikili ön kazıyıcı, çeper kazıyıcı, yonga üzeri dişli, delici ve çentikli aletler ile dilgi üzeri aletlerde farklı olarak tekil ok ucu bulunmaktadır. Diğer en çeşitli bina grubu 1. bina grubudur. Buradaki farklılık ise büyük boyutlu aycık olarak adlandırılan aycık mikrolitlerin daha büyük boyuttaki versiyonları görülmektedir. 2. bina grubunda çeşitlilik azdır, alet grupları eşit şekilde dağılmış

görünmektedir. 3. bina grubunda ise yine çeşitlilik az olmakla birlikte mikro kalemler ve budanmış dilgiler öne çıkmaktadır. Alet gruplarının dağılımı her bina grubu içerisinde eşit oranlarda gibi görünse de bazı alet grupları diğerlerinden daha çok tercih edilmiş gibi görünmektedir. Yonga üzeri aletlerde öne çıkan aletler kazıyıcılardır. Kazıyıcılar içerisinde ise ön kazıyıcılar ve yarı çeper kazıyıcılar fazladır. Özellikle 4. bina grubunda ön kazıyıcı oranı diğer tüm alet gruplarından daha fazladır. Dilgi üzeri aletlere baktığımızda ise mikro kalemler, budanmış dilgiler, çentikliler ve uçlu dilgiler öne çıkmaktadır. Mikro kalemin en yoğun olduğu bina grubu 4., 1. ve 3. bina grubudur. Mikro kalemler bu bina gruplarında kazısı yeni kazı döneminde gerçekleşmiş olan mekânlar içerisinde görülmektedir. Dilgi kazıyıcının en yoğun olduğu bina grubu 4. bina grubudur. Çentikli budanmış ve uçlu dilgiler de 1. ve daha yoğun olarak 4. bina grubunda karşımıza çıkmaktadır (şekil 143).

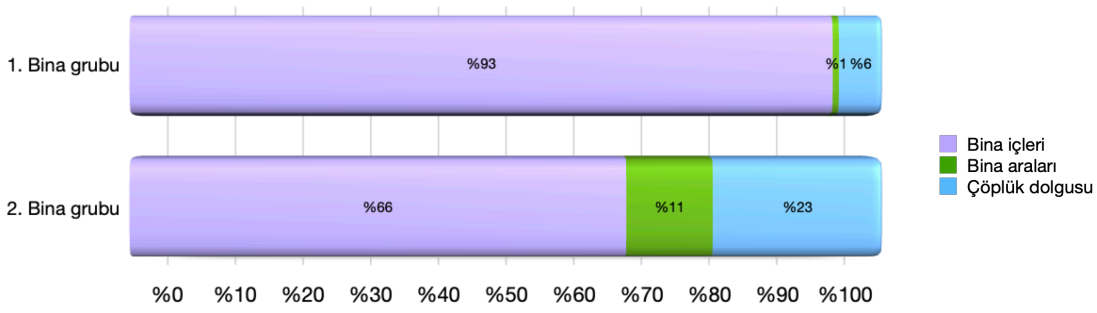
Şekil 143: Alet gruplarının bina grupları arasındaki dağılımı.

Genel olarak baktığımızda kullanım açısından bina gruplarını birbirinden ayıran alet grubu farklılığı bulunmamaktadır. Oranlar ve bazı alet tipleri bina grupları arasında değişiklik gösterse de bina grubuna özgü farklı bir durum görünmemektedir. Bununla

birlikte 3. bina grubunu diğer bina gruplarıyla kıyasladığımızda burada farklı olarak budanmış alet üretiminin yoğun olduğu görülmektedir. 4. bina grubunda ise yonga üzeri kazıyıcıların, özellikle ön kazıyıcıların büyük bir yoğunluk gösterdiği söylenebilir.

2.5.11.3.3. Mekânsal-Bağlamsal Analiz

B mahallesindeki bina gruplarında görülen aletlerin mekânsal-bağlamsal dağılımlarına baktığımızda, 2. ve 3. bina gruplarında bina araları ve çöplük dolgusu olmadığından bu bina gruplarındaki aletler bina içlerinden gelmektedir. 1. ve 4. bina gruplarında ise bina içleri, bina araları ve çöplük dolguları bulunduğundan aletler farklı bağlamlardan farklı oranlarda gelmektedir. 1. ve 4. bina gruplarında aletlerin çok büyük oranı bina içlerinden gelmektedir. Bina içlerinden gelen alet oranı 1. bina grubunda daha fazla (%93), 4. bina grubunda daha az (%66) olarak karşımıza çıkmaktadır. En az oranda alet bulunan alan her iki bina grubunda da bina araları olmakla birlikte bu oran 4. bina grubunda daha fazladır. Çöplük dolgusuna baktığımızda ise 1. bina grubunda çöplük dolgusundan gelen alet oranı oldukça düşükken (%6) 4. bina grubunda çöplük dolgusundan gelen alet miktarı daha fazladır (%23). Her iki bina grubunda da alet bulunan alanların yoğundan aza doğru sıralaması bina içleri, çöplük dolguları ve bina aralarıdır (şekil 144).

Şekil 144: 1. ve 4. bina gruplarında aletlerin bulundukları bağlamlara göre dağılımı.

Bina grupları arasında 1. bina grubunun bina içlerinde kullanım aşınma izi taşıyan aletler çeşitli düzeltili aletler ve tanımlı aletlerden daha fazladır. Bina aralarında ise çeşitli düzeltili alet görünmez, tanımlı ve kullanım aşınma izi taşıyan aletler görülür. Çöplük dolgusuna baktığımızda ise tanımlı aletler görülmezken yoğun olarak çeşitli düzeltili aletler ve daha az oranda kullanım aşınma izi taşıyan aletler görülür. 4. bina grubuna baktığımızda bina içlerinden tanımlı aletler çeşitli düzeltili aletler ve kullanım aşınma izi taşıyan aletlerden daha yoğundur. En az oranda kullanım aşınma izi taşıyan aletler görülmektedir. Bina aralarında ve çöplük dolgusunda ise kullanım aşınma izi taşıyan aletler görülmezken çeşitli düzeltili aletler ve tanımlı aletler görülmektedir. Bina aralarında tanımlı aletler çeşitli düzeltili aletlerin iki katı kadardır. Çöplük dolgusunda ise tanımlı aletler çeşitli düzeltili aletlerden bir miktar daha fazladır.

2.6. Aşıklı Höyük Obsidiyen Verileri ile Tez Kapsamındaki Analiz Sonuçlarının Karşılaştırılması

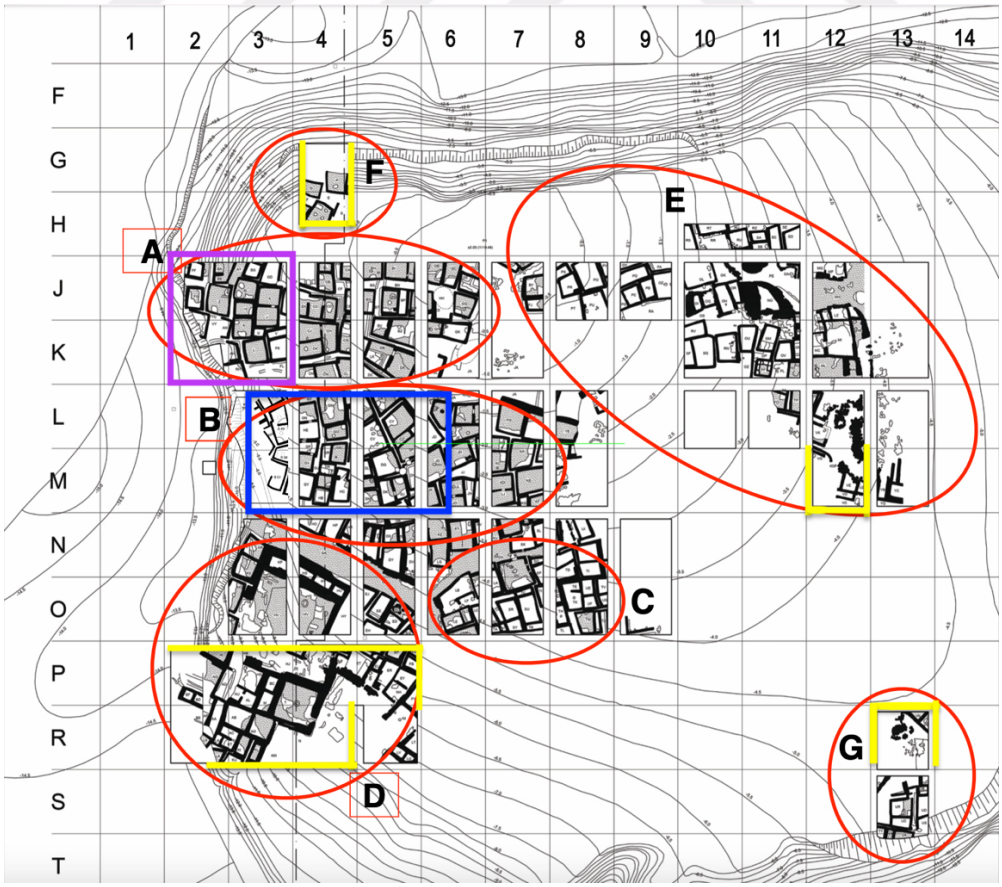
Bu tez kapsamında Aşıklı insanlarının, yerleşmenin en geç evelerine ait yontmataş buluntuların analizi üzerinden topluluğun bu süreci nasıl şekillendirdiğini ve söz konusu sürecin yontmataş geleneğine nasıl yansıdığını anlamak amacıyla söz konusu evrelere ait yontmataş verileri teknolojik, tipolojik ve mekânsal-bağlamsal analiz ile incelenmiştir. Yerleşmenin bu son evrelerinde yaşanıldığı varsayılan dönüşümün yontmataş verileriyle sınanması esas hedefler arasında olmuştur. Tez çalışmasının tartışmayı amaçladığı diğer bir sorunsal yontmataş buluntuların mekânsal-bağlamsal dağılımlarıdır. Yalnızca bina içleri değil aynı zamanda bina araları, açık alanlar ve çöplük dolguları da analize dahil edilmiş, böylece Aşıklı insanlarının yontmataş bağlamında mekân kullanımları da anlaşılmaya çalışılmıştır. Son olarak söz konusu son evrede mimari düzenin karakteristiğini oluşturan bina gruplarının yontmataş üretim ve kullanımı açısından ne gibi benzerlik ve farklılıklara sahip olduğu da tez çalışmasının odaklarından biri olmuştur.

Bu amaçlar ve odaklar kapsamında seçilen 4.000 adet parçanın incelenmesi neticesinde birtakım sonuçlar ve çıkarımlar elde edilmiştir. Bu bölümde, elde edilen sonuçlar ile önceki yıllarda yapılan çalışmaların sonuçları karşılaştırılacak ve

- Hammadde tercihleri
- Teknolojik seçimler
- Alet çantası
- Mekânsal dağılım

başlıkları altında tartışılacaktır. Karşılaştırmada izlenilecek yol, her başlık altında öncelikle önceki yıllara ait sonuçların ardından tez çalışması kapsamında elde edilen sonuçların verilmesi şeklinde olacaktır.

Yıldırım-Balcı'nın doktora tez çalışması ile Kayacan ve Altınbilek-Algül'ün ortak çalışması karşılaştırmanın merkezinde tutulmuştur (Şekil 145). Söz konusu iki çalışmadan ilki yerleşmenin geç evrelerine ait yontmataş buluntuların kapsamlı bir analizini sunmaktadır. Hem derinlik açmasında (4 GH alanı) hem yerleşme genelinde seçilen örneklem üzerinden Aşıklı insanlarının bu geç evrelerde hammadde, teknolojik ve tipolojik seçimleri ile ilgili bilgiler elde edinilmiştir. İkinci çalışma ise Aşıklı'nın yine geç evrelerine ait yontmataş verileri ile önceki yıllara ait çalışmaların sonuçlarının karşılıklı bir değerlendirmesini sunmaktadır. Bu tez çalışması kapsamında incelenen yontmataş malzemeyle karşılaştırma yapmak üzere seçilen çalışmalar aynı evrelere ait olmaları ve güncel metodolojiler ile çalışılmış olmaları açısından diğer çalışmalardan ayrı tutulmuştur. Bununla birlikte yapılacak olan karşılaştırmalı değerlendirmeye Aşıklı Höyük'te gerçekleştirilen yontmataş çalışmalarının tümü dahil edilecektir.

Şekil 145: Görseldeki kırmızı halkalar ve harfler yerleşmenin 2. Tabakasında görülen mahalleleri ve mahallelerin isimlerini ifade etmektedir (Duru, 2015). Bu mahalleler içerisinde sarı işaretler ile gösterilen alanlar 2007 yılında S. Yıldırım-Balcı'nın doktora tez çalışması kapsamında yontmataş buluntularını çalıştığı alanlardır. Mor renkli dörtgen içerisinde 2018 yılında yayımlanan ve Kayacan ve Altınbilek-Algül'ün birlikte çalıştıkları alanı gösterilmektedir. Mavi dörtgen ise bu tez çalışması kapsamında çalışılan ve B mahallesinde 4 farklı bina grubu içeren alandır.

2.6.1. Aşıklı Höyük'te Görülen Hammadde Tercihleri

Aşıklı Höyük'te yontmataş topluluğunun neredeyse tamamını obsidiyen oluşturur. Obsidiyenler üzerinde araştırma tarihçesi boyunca farkı dönemlerde bir dizi kimyasal analiz yapılmıştır. Gratuze ve arkadaşlarının 1994 yılında yaptıkları analizlerde yerleşmede Göllüdağ ve Nenezi Dağ kaynaklarına ait obsidiyenlerin tercih edildiği anlaşılmıştır (Gratuze vd., 1994). Ardından 2006 yılında yeniden yapılan kimyasal analizler önceki sonuçları doğrulamıştır (Gratuze ve Boucetta'dan aktaran Yıldırım-Balcı, 2007). Yanı sıra Semra Yıldırım-Balcı doktora çalışması kapsamında D. Binder'e bir örneklem yollamış ve sonuçlar Göllüdağ-Kayırlı/Bitlikeler obsidiyeni ile Kömürcü-Kaletepe obsidiyenlerine işaret etmiştir (Yıldırım-Balcı, 2007; 2011). Sonuç olarak Aşıklı'da görülen obsidiyenlerin Göllüdağ'ın Kayırlı/Bitlikeler ve Kömürcü-Kaletepe obsidiyenleri ile Nenezi Dağ obsidiyenlerinin kullanıldığı kesin olarak bilinmektedir (Binder vd., 2011). Yerleşmede aynı zamanda Acıgöl'e ait olduğu düşünülen kızıl-kahve obsidiyenle kaynağı henüz bilinmeyen siyah opak obsidiyen bulunmaktadır (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018). Obsidiyenin yanı sıra oldukça az sayıda çakmaktaşı görülmektedir.

Yapılan kimyasal analizler sonucu oluşturulan renk ve doku referans grupları ölçüt olarak alınmış ve tez kapsamında çalışılan B mahallesine ait obsidiyenlerde makroskobik (göz ile) renk ve doku analizleri gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar Göllüdağ-Kayırlı/Bitlikeler obsidiyeni, Göllüdağ-Kömürcü obsidiyeni, Nenezi Dağ obsidiyeni, siyah opak obsidiyen bulunduğunu göstermiştir. Yanı sıra birkaç örnekle sınırlı olmak üzer sarı renkli çakmaktaşı görülmektedir.

Nenezi Dağ obsidiyenin üretim ve kullanımı zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. Nenezi Dağ obsidiyenin kullanımına dair yapılan çalışmaların

sonuçları en erken evrelerde yaygın olduğunu, bu evrelerden geç evrelere doğru geçişle birlikte kullanımının azaldığını ve geç evrelerde yeniden arttığını göstermiştir (Kayacan-Altınbilek-Algül, 2018). Daha büyük bir örneklemle doktora tezi kapsamında yapılan hammadde kaynaklarının yerleşme genelindeki dağılımı çalışmaları da Nenezi Dağ obsidiyeninin erken evrelerde daha fazla (%6) olduğunu geç evrelerde ise Göllüdağ obsidiyeni %97'lerdeyken Nenezi Dağ obsidiyeninin %2,75'lik bir dilimi temsil ettiği görülmüştür. Bununla birlikte Nenezi Dağ obsidiyeninin mekânsal dağılımına bakıldığında T mekânında oldukça yoğun bir şekilde %25'lerde olması şaşırtıcıdır (Yıldırım-Balcı, 2007: 365). B mahallesi çalışmalarında ise Göllüdağ obsidiyeni %97 oranında iken Nenezi Dağ obsidiyeni yalnızca %2.75 ve siyah opak obsidiyen %0,25'tir. Nenezi Dağ obsidiyenin oranı doktora tez çalışması sonuçları ile birebir örtüşmektedir. Yanı sıra B mahallesindeki Nenezi Dağ obsidiyeninin mekânsal dağılımına bakıldığında da homojen olmayan bir tablo görülmektedir. Nenezi Dağ obsidiyenlerinin çok büyük bir kısmı (%63) tek bir mekândan gelmektedir. Ancak buradaki durum T mekânındaki gibi olası bir gündelik olmayan faaliyetler için Nenezi Dağ obsidiyeninin özel kullanımına değil daha ziyade söz konusu mekânın konut olarak kullanıldıktan sonra çöplük alanına dönüştürülmesi ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Siyah opak obsidiyene baktığımızda en geç evrelerde görülmezken (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018: 368), B mahallesi sonuçları siyah opak obsidiyenin çok az bir miktarda da olsa üretildiğini ve kullanıldığını göstermektedir.

2.6.2. Teknolojik Seçimler

Aşıklı Höyük'te obsidiyen yongalamanın yerleşmede gerçekleştiği ilk çalışmalardan bu yana bilinmektedir (Todd, 1966; Balkan-Atlı, 1993; 1994; Yıldırım-Balcı, 2007; 2010; 2011; Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018). B mahallesindeki çalışmalar da yongalamanın bütün aşamalarının yerleşmede bulunduğunu göstermiştir. B mahallesinde blok ve ön form bulunamamış olsa da bu durum yerleşme genelinde

blok, tablet veya ön formların sayıca az olması bakımından şaşırtıcı değildir. Yerleşmeye tablasal bloklar, küçük nodüller ve büyük yongalar halinde getirilen obsidiyen (Balkan-Atlı, 1991; Abbés vd., 1999: 121; Astruc, 2018; Yıldırım-Balcı, 2007) şekillendirilerek ön form hazırlanmaktadır (Balkan-Atlı, 1993; Yıldırım-Balcı, 2007). Bu ön formun durumuna göre omurganın konumu belirlenir. Omurgalar iki ya da tek taraflı, merkezi, merkez dışı veya yanda olabileceği gibi bazen de omurga hazırlığı yapılmadan bırakılmaktadır (Balkan-Atlı, 1991). Ön forma getirme süreci, şekillendirme ve hazırlık aşamaları bloğun formuna bağlı olarak değişebilmektedir. Diğer bir deyişle söz konusu bu ilk aşamalar için uygulanan katı bir kural bulunmamaktadır, yongalama safhaları tamamen eldeki malzemenin biçimsel veya iç özelliklerine göre belirlenmektedir.

B mahallesinde bulunan az sayıdaki çekirdeğin büyük bir oranının doğal yüz taşıması bloğun doğal yüzünün her zaman temizlenmediğini, yalnızca gerekli görüldüğü durumlarda temizliğin yapıldığını göstermektedir.

Yerleşmede günlük ihtiyaçları karşılamak amacıyla yonga ve dilgi üretimi görülmektedir. Yerleşmedeki yontmataş endüstrisini karakterize eden üretim dilgi üretimidir. Dilgi üretiminde tek vurma düzlemli sistemle yongalama, iki yönlü sistemle yongalama ve iki vurma düzlemli sistemle yongalama görülmektedir. Yonga üretimi ise direkt olarak yonga çekirdeklerinden olabildiği gibi daha yaygın olarak karşılaşılan bir durum olan dilgi çekirdeklerinin sonradan yonga çekirdeklerine dönüştürülmesiyle de elde edilir. Yanı sıra dilgi üretiminin ilk aşamalarında bloğu soyma ve şekillendirme esnasında da yonga üretimi gerçekleşmektedir.

Dilgisel üretimde hammadde bloğu ön çekirdek haline getirildikten sonra vurma düzlemi açılmaktadır. Vurma düzlemleri B mahallesinde genellikle omurgalı yonga çıkartmak suretiyle açılmaktadır. Bazı örneklerde ise eğer yonganın formu omurgaya benziyorsa bu formdan yararlanıldığını, gerekli görülürse birkaç çıkarım yapıldığını ve omurga yapılmaksızın doğrudan vurma düzleminin açıldığını göstermektedir. Bulunan vurma düzlemi açma parçalarının ölçülerine bakıldığında bloğun genişliğinin ortalama 50 mm olduğu görülmektedir. Bu değer çöplük dolgusundan

gelen bir örnekte en fazla 76 mm olarak kaydedilmiştir. Vurma düzlemi açma parçalarının ölçüleri önceki çalışmalar ile (Yıldırım-Balcı, 2007) genel olarak tutarlılık gösterdiğinden çekirdek boyutlarında büyük bir farklılık olmadığı söylenebilir.

Vurma düzlemi açıldıktan sonra yongalama yüzü omurgalı dilgi çıkartmak suretiyle açılmaktadır. Omurga hazırlığı yapılmadan direkt yongalanmaya geçildiğini gösteren örnek sayısı önceki çalışmalarda oldukça azdır (Yıldırım-Balcı, 2007: 358). Çalışmalar omurganın genellikle ön ve arkada bulunduğunu göstermektedir. B mahallesinde ise yongalamanın omurga hazırlığı yapılmadan başladığını düşündüren örnek sayısı daha fazladır. Çekirdeklerin birkaç adedinde arka omurga görülmektedir. Omurgalı dilgi sayısı buluntu topluluğunun yalnızca %1'ini oluşturmaktadır. Omurga izi taşıyan dilgiler ise buluntu topluluğunun %3 ile temsil edilmektedir. Omurga izi taşıyan dilgiler arasında arka omurga izi taşıyan yan dilgilerin oranı (%62) ön omurga izi taşıyan yan dilgilerin oranından (%38) daha fazladır. Bu durum genellikle omurganın arka tarafta bulunduğu, bununla birlikte yongalama yüzünün yalnızca gerekli görüldüğü durumlarda omurgalı dilgi çıkartmak suretiyle açıldığını düşündürmektedir.

Yongalama yüzü omurgalı dilgi çıkartmak suretiyle açıldıktan veya omurgalı dilgi çıkartmaksızın doğrudan açıldıktan sonra öncelikle hazırlama izi taşıyan dilgiler, ardından doğal yüzlü dilgiler ve en son merkezi dilgiler çıkartılmaktadır. Merkezi dilgi çıkartılması sırasında yan dilgilerin çıkartılması da bir yandan devam etmektedir. Tek yönlü sistemle dilgi üretiminde yalnızca tek bir platform kullanılmaktadır. Bu dilgiler bazen birbirini takip eden seriler şeklinde olabildiği gibi bazen de takip etmeyen dilgiler şeklindedir. Bunun nedeni belirli tipte bir dilgi üretiminin hedeflenmemesi, yongalamanın forma göre şekillenmesidir (Yıldırım-Balcı, 2007: 359).

Tek yönlü merkezi dilgilerin zaman içerisindeki oranlarına bakıldığında ilk evrelerde yaygınken (Yıldırım-Balcı, 2007; Astruc, 2018; Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018) geç evrelere doğru azalmaya başladığı görülmektedir (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018: 370).

İki vurma düzlemli sistemle yongalama ise erken ve orta evrelerde daha az yaygınken geç evrelere doğru önemi artmaktadır (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018). Özellikle 2G evresinden itibaren yoğunlaşmaya başlayan (Yıldırım-Balcı, 2007: 360) iki vurma düzlemli sistemle yongalamada iki tip çekirdek görülmektedir. Bunlardan biri ilk önce Aşıklı tipi iki vurma düzlemli sistem olarak (Yıldırım-Balcı, 2007), daha sonra iki yönlü sistemle yongalama olarak adlandırılan (Pelegrin ve Kayacan, 2010) sistemdir. Yalnızca bir vurma düzlemi kullanılmakta, karşı yongalama çekirdeğin yongalama yüzünü düzeltme amacıyla yapılmaktadır (Pelegrin ve Kayacan, 2010; Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018). Diğer çekirdek ise iki vurma düzlemli çekirdeklerdir.

İki yönlü sistemle dilgi çıkarımı erken ve orta evrelerde de var olmakla birlikte geç evrelerde yoğunlaşmaktadır (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018). B mahallesindeki merkezi dilgilere bakıldığında tek yönlü merkezi dilgiler ile iki yönlü merkezi dilgilerin oranları neredeyse aynıdır. Bununla birlikte tek yönlü merkezi dilgiler iki yönlü yongalama sistemi kullanıldığı sırada da çıkmaktadır. Bu durum tek yönlü merkezi dilgilerin sayısını arttırmaktadır. Önceki yıllarda yapılan çalışmalarda yerleşmenin erken evrelerinde tek yönlü merkezi dilgilerin oranı yaklaşık %70'lerdeyken bu oran orta evrelerde yaklaşık %50'lere düşmüştür. İki yönlü merkezi dilgilere bakıldığında erken evrelerde yaklaşık %30'larda iken orta evrelerde yaklaşık %50'lere çıkmıştır. Geç evrelere gelindiğinde ise iki yönlü merkezi dilgi oranı artmış ve %55'lere çıkmıştır. Tek yönlü merkezi dilgi oranı ise %45'lere düşmüştür (Yıldırım-Balcı, 2007). Başka bir çalışmada da tek yönlü merkezi dilgilerin oranı erken evrelerde yaygındır, orta evrelerin üstlerine doğru azalır, geç evrenin altlarında tekrar yükselen tek yönlü merkezi dilgiler üst evrenin orta ve üstlerine doğru önemli ölçüde azalmıştır (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018: 371). Bununla birlikte her iki çalışmanın sonuçları da bu geçişin oldukça kademeli olduğunu ortaya koymaktadır. B mahallesindeki merkezi dilgilerin oranlarına baktığımızda ise radikal bir değişiklik görülmez. İki yönlü merkezi dilgiler ve tek yönlü merkezi dilgiler hemen hemen eşit görünmekle birlikte tek yönlü merkezilerin oranının (%52) iki yönlü merkezi dilgi oranlarına kıyasla (%47) bir miktar daha fazla olduğu görülmektedir. Önceki yıllarda yapılan çalışmalarda upsilon olarak

adlandırılan “Y” biçimli dilgilere yalnızca geç evrelerde rastlanılmaktadır. Geç evrelerde görülen upsilon dilgiler toplam merkezi dilgi topluluğunun yalnızca %1’den daha az bir oranını oluşturken B mahallesindeki çalışmalar upsilon dilgilerin oranının arttığını göstermektedir. B mahallesinde upsilon dilgiler toplam merkezi dilgi topluluğunun %1,28’sini oluşturmaktadır. Bununla birlikte bu artış üretim açısından büyük bir değişime işaret edecek oranda değildir.

Yonga üretimine baktığımızda B mahallesinde yongaların hem direkt olarak yonga çekirdeklerinden hem dilgi üretimi sırasında hem de sonradan dönüştürülen dilgi çekirdekleri ile üretildiği görülmektedir. Bununla birlikte yonga çekirdekleri az sayıdadır. Dilgi çekirdeklerinin büyük bir oranı sonradan yonga çekirdeklerine dönüştürülmüş olarak bulunmuştur. En fazla yonga dilgisel yongalama için ön formun şekillendirilmesi sırasında çıkartılan soyma ve şekillendirme yongalarıdır. Bu yongalar buluntu topluluğununda çok büyük bir kısmını oluşturmaktadır.

Teknolojik seçimlere genel olarak bakıldığında B mahallesi kapsamında analiz edilen yontmataş buluntuların sonuçları önceki yıllarda yapılan çalışmaların sonuçları ile uyumlu görünmektedir. Üretimin niteliği, yontucuların amaçları ve yongalama ile ilgili kullandıkları pratikler süreçsel olarak baktığımızda çok az değişime uğramıştır. Geç evrelerde gerçekleştirilen çalışma sonuçlarına baktığımızda ise mahalle ve bina grupları arasında üretimsel anlamda neredeyse fark bulunmamaktadır.

2.6.3. Aşıklı Höyük’te Görülen Aletler

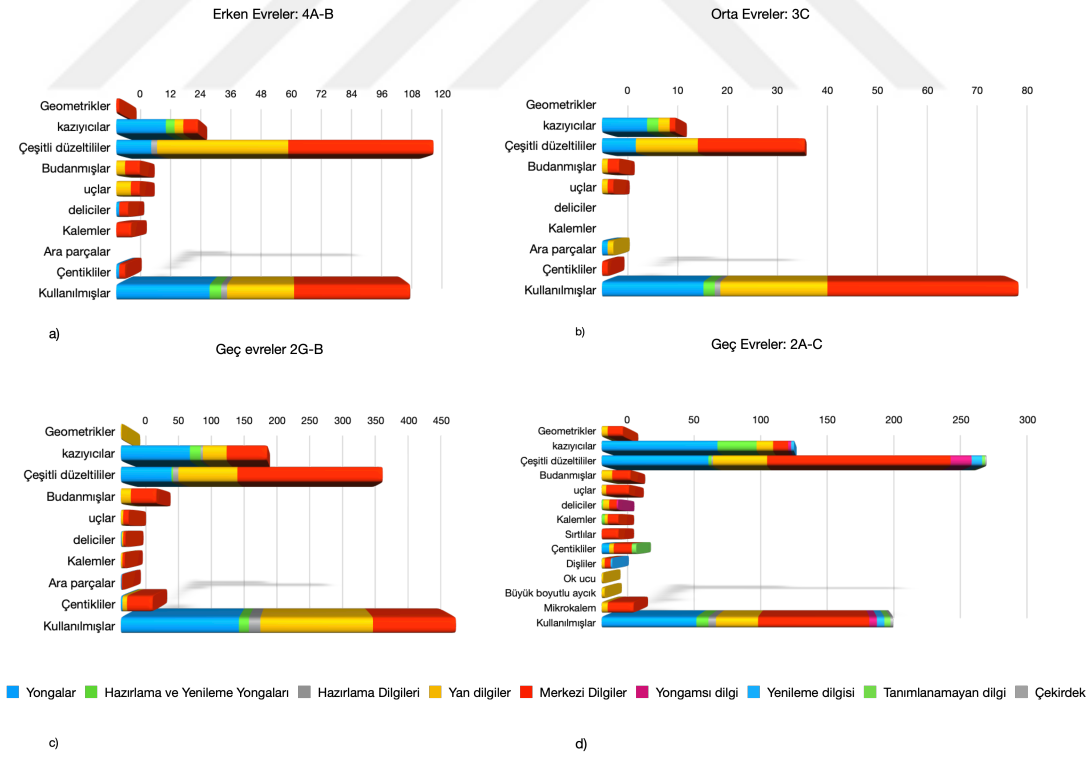
Aşıklı Höyük’teki en erken evrelerde yapılan çalışmaların sonuçlarına göre bu evrelerin alet çantasında en yaygın bulunan alet tipleri budanmış dilgiler başta olmak üzere, budanmış ve sırtlı dilgiler, sırtlı dilgiler, uçlu dilgiler, kalemler, kazıyıcılar ve geometrik üçgenler ile bu aletlerin üretilmesinde kullanılan bir tekniğin parçası olan mikro kalemler yer almaktadır. Sayıları az olmakla birlikte diğer alet tipleri dişliler, çentikliler ve aycıklar ile temsil edilmektedir (Astruc, 2018: 352). Yaygın aletler arasındaki budanmış dilgiler tek taraflı budanmış veya karşılıklı budanmış olarak

görülmektedir. Sırtlı dilgilerin de yine alt tipleri olarak düz sırtlı ve kavisli sırtlı olanları bulunmaktadır. Mikrolitlere bakıldığında ise genellikle üçgen formlular görülürken aycık formlular nadirdir (Astruc, 2018).

Aşıklı Höyük'te görülen aletlerin kapsamlı bir şekilde ele alındığı doktora tez çalışmasının (Yıldırım-Balcı, 2007) sonuçlarına göre yerleşme genelinde erken, orta ve geç evrelerde alet grubunun en yoğun aletleri düzeltili ve kullanılmış parçalardır. B mahallesinin sonuçları da benzer şekilde tanımlı aletlerden daha fazla oranda çeşitli düzeltili ve kullanılmış aletlerin bulunduğunu göstermektedir. Alet grupları içerisinde diğerlerine göre daha fazla oranda öne çıkan bir alet grubu olmamakla birlikte bazı aletlerin oranları evreler arasında farklılık göstermektedir. Bunlar arasında en belirgin olan alet grubu kazıyıcılardır. Kazıyıcılar önceki çalışmaların sonuçlarına göre %10'lardan %20'lere çıkmıştır. Bu artışın 2B evresi ile başladığı görülmektedir (Yıldırım-Balcı, 2007: 375). Alet gruplarının zaman içerisindeki oransal değişimini ele alan bir başka çalışmanın sonuçlarına göre ise kazıyıcılar erken evrelerde %10'larda iken geç evrelerde bu oran %60'lara çıkmıştır (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018: 375). Söz konusu çalışmada bu artışın başladığı evre en geç tabakanın alt evrelerine denk gelmektedir. B mahallesinin sonuçları kazıyıcı oranlarının %18 ile en yaygın tanımlı alet grubunu oluşturduğunu göstermektedir. Kazıyıcılar genellikle yonga üzerine yapılmaktadır. Yongalar arasından özellikle bloğu soyma yongaları tercih edilmekle birlikte hazırlama ve yenileme yongaları da kullanılmaktadır. Aynı zamanda dilgi üzerine de yapılan kazıyıcılar için taşımalık olarak belirli bir tercih bulunmamakla birlikte en fazla merkezi dilgiler üzerine görülmektedir. Kazıyıcılar içerisinde en fazla görülen alt tip ise hem önceki çalışmalar hem B mahallesinin sonuçları doğrultusunda büyük bir farkla ön kazıyıcılardır. Kazıyıcılar dışında yerleşmede erken evrelerden itibaren yaygın olarak kullanılan diğer alet grubu budanmış dilgilerdir. Budanmış dilgiler erken evrelerde çok daha yaygın görülürken geç evrelere doğru oranları azalmıştır. Budanmış dilgilerin oranı %60'lardan %8'lere düşerken (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018) son evrenin sonlarına doğru bu oran %4'lere kadar inmiştir (Yıldırım-Balcı, 2007). B mahallesinin sonuçlarında da budanmış dilgilerin toplam alet topluluğu içerisindeki oranı %4 ile temsil edilmektedir. Kalemler de yine erken evrelerden geç evrelere

kadar farklı oranlarda da olsa görülen alet gruplarıdır. Kalemler en fazla orta evrelerde görülürler (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018) geç evrelere gelindiğinde %2 ile %5 oranında görülmektedirler. Alet topluluğunun bir başka önemli grubu da mikrolitlerdir. Mikrolitler alt ve orta evrelerde yoğun olarak görülürken geç evrelere doğru oldukça azalırlar. Bununla birlikte mikrolitlerin Erken Neolitik dönemin tipik aletleri olmaları nedeniyle MÖ 8. bin yıl ortalarında Aşıklı alet çantası içerisinde tamamen kaybolmamaları önem taşımaktadır.

Aletlerin taşımalıklarına baktığımızda belirli bir alet grubu için belirli bir taşımalık tercihi olmadığı görülmektedir. Hemen her alet grubu hemen her çeşit dilgi ve yonga üzerine yapılmaktadır. Bununla birlikte yongalar arasında daha çok bloğu soyma yongaları tercih edilirken dilgiler arasında merkezi dilgilerin daha fazla seçilmiş olduğu görülmektedir (şekil 146).

Şekil 146: Aşıklı Höyük'te görülen alet gruplarının evrelere ve taşımalıklara göre dağılımı. Şekil 2 a, b ve c erken-orta ve geç evreleri göstermektedir (Yıldırım-Balcı, 2007: Ek 8-19 referans alınarak düzenlenmiştir). Şekil d ise tez kapsamında çalışılan B mahallesinin sonuçlarını yansıtmaktadır.

Alet grupları ile ilgili geç evrelerde yapılan diğer çalışmaların sonuçları ile B mahallesinde bulunan obsidiyenlerin analiz sonuçlarının tutarlı olduğu bazı sonuçlar şu şekildedir:

- Aletler, yontmataş buluntu topluluğunun yaklaşık %20'si ile temsil edilmektedir.
- Alet topluluğun büyük bir kısmını çeşitli düzeltili parçalar ve kullanılmış parçalar oluşturmaktadır.
- Tanımlı aletler arasında en yaygın alet grubu kazıyıcılardır. Kazıyıcıların alt tipleri çeşitli olmakla birlikte en fazla tercih edilen tip ön kazıyıcı, en az tercih edilen tip ise çeper, yarı çeper ve yan kazıyıcıdır.
- Ok uçları, uçlu dilgiler, budanmış dilgiler, dişliler, deliciler, çentikliler ve kalemler erken evrelerden itibaren daima olan fakat buluntu topluluğun yoğun olarak görülmeyen alet tipleridir.
- Mikrolitler aycık ve üçgen formlarda geometrik olabileceği gibi sırtlı dilgi, budanmış dilgi, uçlu dilgi, dişli veya çeşitli olmak üzere alt tipleri görülmektedir. Mikrolitler de yerleşiklik boyunca hiçbir zaman yok olmayan alet gruplarındandır.
- Belirli aletler için belirli taşımalıklar seçilmez, aletler hemen hemen her parça üzerine yapılabilir.
- Düzelti tipleri arasında çoğunlukla ince ve sarp, daha nadir olarak yarı sarp ve yayvan düzelti görülmektedir.

2.6.4. Obsidiyen Buluntuların Mekânsal Dağılımları

Aşıklı Höyük'te obsidiyenler bina içleri, çöplük alanları, açık alan dolguları ve bina aralarında olmak üzere farklı alanlarda bulunmaktadırlar. Yeni kazı dönemindeki küçük ölçekli kazı metodolojisi mekânsal bağlamlardaki birbirinden farklılıkları ile ayrılan en küçük birimlerin ayrı toplanmasını ve buralardan gelen materyalin kendi içerisinde değerlendirilmesini ve böylece mekân kullanımları ile bulundukları

bağlamların anlaşılmasını mümkün kılmaktadır. Kazısı yeni kazı döneminde yapılan binalardan gelen yontmataş buluntular ait oldukları birimlerin içerisinde değerlendirilmiştir. Bunlar arasında mekânın direkt olarak kullanımını anlamamızı sağlayan taban üstü buluntuları önem taşımaktadır. B mahallesi kapsamında analiz edilen malzeme içerisinde taban üstü malzeme bina içi dolgu malzemesinden çok daha azdır. Bunun nedeni konut olarak kullanılan binaların içlerinin sonradan doldurulmasıdır. Yine de yontmataş malzemenin mekânsal dağılımını incelemek, binalar-bina araları-çöplük/açık alanlar arasındaki ilişkileri, yontmataş bağlamında kullanım farklılıklarını ve bunlar aracılığıyla bina gruplarının, varsa, birbirinden ayrılan özelliklerinin neler olduğuna bakmak yararlıdır.

Aşıklı Höyük'ün geç evrelerinde gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlara göre obsidiyenlerin yoğun olarak görüldüğü alanlar çöplük/işlik alanları-açık alanlardır (Yıldırım-Balcı, 2007: 365; 2011: 25). Yapım artıkları ve kullanımları biten aletler çöplüklere ve bina aralarına atılmaktadır (Kayacan-Altınbilek-Algül, 2018: 382). Buna karşılık bina içlerinin dolgu toprağında obsidiyen buluntular azdır (Balkan-Atlı, 1993: 216).

B mahallesinde yontmataş buluntuların mekânsal-bağlamsal analiz sonuçları, obsidiyen yoğunluğunun büyük ölçüde bina içlerinden geldiğini göstermektedir. Bu durumun olası açıklamaları, konut olarak kullanılan binaların sonradan çöplük alanına dönüştürüldüğü olabilir. Bu durumda, yontmataş bağlamında iki tür çöplük kullanımı olduğu söylenebilir. Bunlardan biri bina grupları sakinlerinin ortak kullanımına açık olan tanımlı çöplükler (büyük ve kalıcı çöplükler ile daha küçük çöplükleri kapsamaktadır), diğeri ise konutların sonradan çöp alanına dönüştürülmesini ifade eden dönüştürülen çöplüklerdir. Diğer çalışmaların sonuçları obsidiyen yoğunluğunun bina içlerinden ziyade tanımlı çöplükler ve bina aralarından geldiğini gösterirken B mahallesinde bu durumun tam tersi olmasının nedeni ya B mahallesinde diğer alanlara göre daha fazla oranda dönüştürülen çöplüğün görülmesi, ya önceki çalışmalarda tanımlı ortak çöplüklerin istatistiksel olarak farkı arttırması ya da 2. Tabaka'nın bu son evrelerinde (2 A-C evreleri) konutların alt evrelere kıyasla daha fazla oranda çöplüğe dönüştürülmesi olabilir.

B mahallesinde analizi yapılan dört bina grubu içerisinde dönüştürülen çöplüğe verilebilecek en iyi örnekler 4. bina grubunda yer alan DF ve CT binalarıdır. DF binasının dönüştürülen çöplük olduğuna işaret eden veriler hammadde dağılımında ortaya çıkmaktadır. Gerek 4. bina grubu içerisinde gerekse B mahallesi genelinde Nenezi Dağ obsidiyen topluluğunun çok büyük bir oranı tek bir binadan, DF binasından gelmektedir. Bu durum Nenezi Dağ obsidiyen üretim ve kullanımın binalar arasında homojen bir şekilde dağılmadığı, bu oranı arttıran unsurun Nenezi Dağ obsidiyenlerinin DF binasına toplu olarak atılmış olması gibi görünmektedir. Nenezi Dağ obsidiyenlerinin DF binasında yoğun olarak bulunması bu binanın bir yongalama alanı olarak kullanılmış olabileceğini düşündürse de Nenezi Dağ obsidiyeninden olan buluntular anlamlı bir birliktelik oluşturmamaktadır. DF binasının dönüştürülen çöplük olması ihtimalini destekleyen bir başka unsur, 4. bina grubundaki binalar arasında hammadde dağılımının en çeşitli olduğu tek bina olmasının yanı sıra aynı zamanda Göllüdağ obsidiyeninin en az oranda olduğu tek bina olmasıdır. Teknolojik olarak bakıldığında ise buluntu topluluğunun en kalın ve geniş dilgileri DF binasında bulunmaktadır.

CT binasının dönüştürülen çöplük olduğuna işaret eden veriler ise buluntu topluluğunun teknolojik ve tipolojik dağılımına dayanmaktadır. 4. bina grubunda görülen doğal yüzlü yongaların neredeyse tamamı CT binasından gelmektedir. Bir kısmı ise yukarıda da sözü edilen DF binasından gelir ve diğer binaların hiçbirinde görülmez. Tamamen doğal yüzlü yongaların ise tamamı CT binasından gelmektedir. İlk çıkarım yongalarının CT binasında bu kadar yoğun olması dikkat çekicidir. Bununla birlikte bloğu şekillendirme yongaları ile vurma düzlemi yenileme yongalarının yine çok büyük bir kısmı CT binasından gelmektedir. Bu durum ilk çıkarım yongaları ile bloğu soyma yongaları, şekillendirme yongaları ve yenileme yongalarının toplu olarak atıldığı bir çöplük olduğunu düşündürmektedir. 4. bina grubunda Nenezi Dağ obsidiyeninden olan yalnızca bir adet çekirdek de yine CT binasında bulunmuştur. B mahallesi bina içlerinin genelinde iki yönlü merkezi dilgilerin tek yönlü merkezi dilgilere oranının hemen hemen eşit görülmesine karşın CT binasında iki yönlü merkezi dilgilerin oranı ezici bir çoğunluktadır. Tek yönlü merkezi dilgiler yalnızca birkaç adet ile sınırlıdır. Tipolojik olarak baktığımızda ise

en fazla alet CT binasından gelmektedir. Aletler içerisinde ise ön kazıyıcıların en yoğun olduğu binadır. CT binası aynı zamanda B mahallesi genelinde bina içlerinde yontmataş buluntu topluluğunun en fazla sayıda görüldüğü tek binadır.

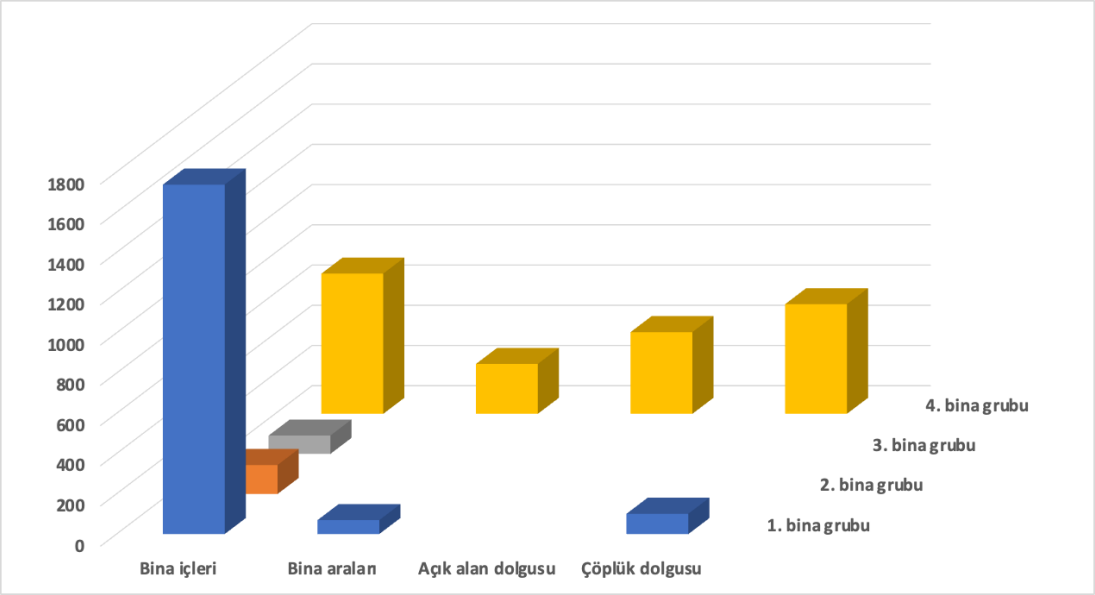
Yongalamanın yerleşmenin geç evrelerinde binaların dam seviyelerinde yapıldığı ilk çalışmalardan itibaren bilinmektedir. Söz konusu çalışmalara göre dam üzerinde yapılan yongalamanın artıkları bina aralarına atılır/süpürülür. B mahallesinde ise bina aralarında bulunan yontmataş malzemenin teknolojik ve tipolojik analiz sonuçları bu parçaların bina aralarına atılan/süpürülen yapım artıkları değil yongalama sırasında bina aralarına düşen parçalar olduğuna işaret etmektedir. Eğer yapım artıkları bina aralarına atılmış olsalardı bu alanlarda yongalamanın ilk aşamaları, yenileme parçaları ile alet hazırlama ve yenileme parçalarının tutarlı birliktelik içerisinde olması gerekirdi. Oysa B mahallesinin bina aralarındaki buluntular kendi içerisinde anlamlı bir bağlam oluşturmayan, tesadüfi şekilde bir aradalığa işaret eden, dolayışla bilinçli bir atma eyleminden ziyade düşmeyi gösteren buluntulardan oluşmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

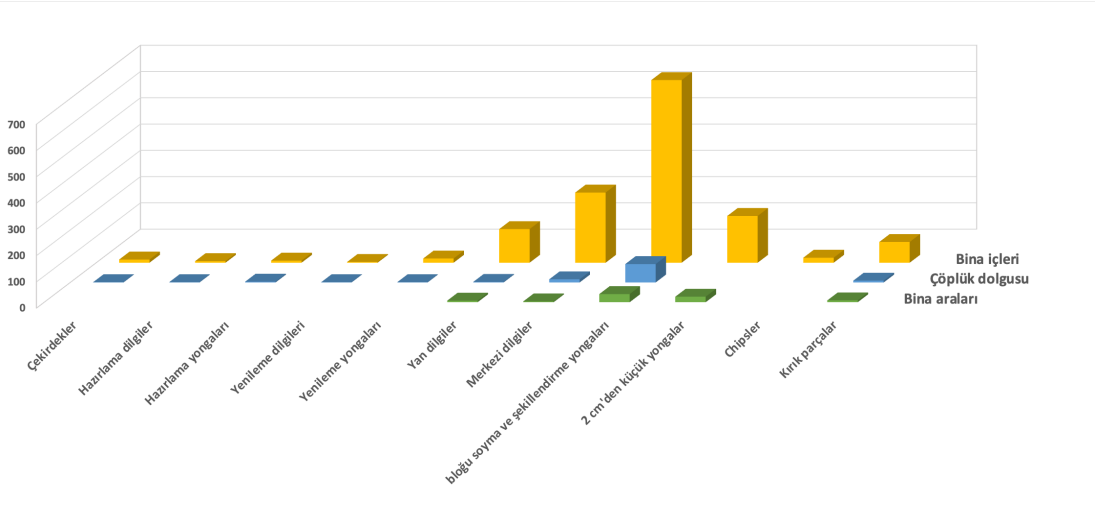
Aşıklı Höyük'ün neredeyse tamamı obsidiyenden oluşan yontmataş buluntuları hammadde, teknolojik ve tipolojik olarak analiz edilmiştir. Analiz, toplam 4.038 adet obsidiyenden oluşmaktadır. Bu obsidiyenler yerleşmenin terk edilmesinden hemen önceki yerleşim tabakası olan 2. Tabaka'nın 2A-C evrelerinde görülen ve önceki çalışmalar kapsamında B mahallesi olarak adlandırılan alana ait 4 farklı bina grubundan gelmektedir. Söz konusu bina grupları bina içleri, bina araları, açık alan dolgusu ve çöplük dolgusu gibi mekânları kapsamaktadır. Bu açıdan yapılan yontmataş analizlerinde buluntuların bulundukları farklı bağlamların kullanım farklılığı ve/veya benzerliklerini anlamak amaçlanmış ve bu alanlar ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu sayede hem bina grupları hem mimari birimler kendi içlerinde karşılaştırılmış hem de bütün olarak mahallede görülen obsidiyen işçiliğinin karakteristiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Yanı sıra söz konu bina grupları hem eski dönem kazıları hem de yeni dönem kazıları sırasında kazılan mekânları kapsadığından kazı metodolojisinin yontmataş verileri üzerinde istatistiksel olarak etkileri sorgulanmıştır.

Yapılan analiz sonucunda B mahallesinde en fazla buluntunun 1. ve 4. bina gruplarından geldiği görülmüştür. 2. ve 3. bina grupları az sayıda buluntu barındırmaktadır ve buluntuların tamamı bina içlerinden gelmektedir. 1. ve 4. bina gruplarına baktığımızda 1. bina grubuna ait obsidiyen buluntuların çok büyük bir oranı bina içlerinden gelirken 4. bina grubunda bu oran bina içleri, bina araları, açık alan dolgusu ve çöplük dolgusunda daha homojen şekilde dağılmış görünmektedir (şekil 147).

Şekil 147: B mahallesinde obsidiyen buluntuların bina grupları ve bulundukları bağlamlara göre dağılımı.

1. bina grubunun bina içlerindeki obsidiyen dağılımına bakıldığında bu binaların birer yongalama alanı olmasından ziyade sonradan dönüştürülen çöplükler olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte Bina 44'ün taban üstü buluntuları buranın bir faaliyet alanı olduğunu düşündürmektedir. Bu binadan gelen chipsler de bu yorumu güçlendirmektedir. Buluntuların genel dağılımlarına baktığımızda en fazla sayıda bina içlerinden, daha az bir oranda çöplük dolgusundan ve en az oranda bina aralarından geldiği görülmektedir (şekil 148).

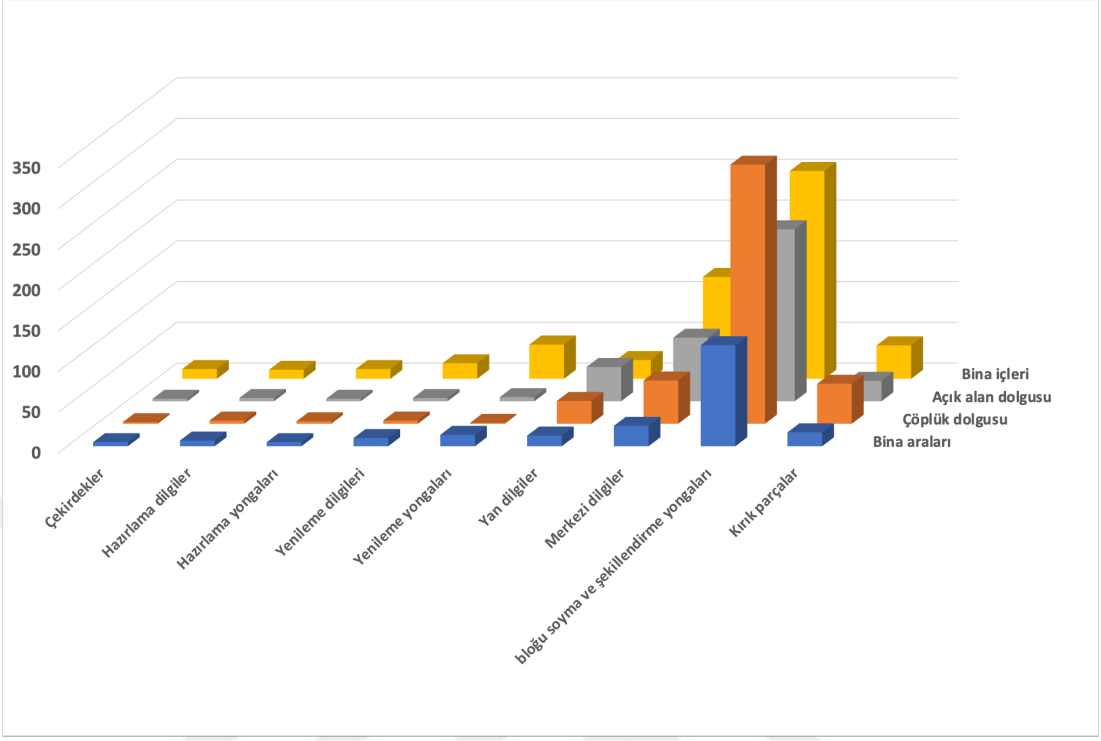

Şekil 148: 1. bina grubunda görülen obsidiyen buluntuların bulundukları bağlamlara ve teknolojik ayrımlara göre dağılımı.

Bina içleri ve çöplük dolgusunda yongalamanın hemen hemen tüm aşamaları görülürken bina aralarında oldukça az miktarlarda dilgi, yonga ve kırık parçalar görülmektedir. Bu anlamda bina aralarının, konutların damlarında yapılan yongalama esnasında parçaların düştüğü alanları temsil ettikleri düşünülmektedir.

1. bina grubu buluntu topluluğunun çok büyük bir çoğunluğunu bloğu soyma ve şekillendirme yongaları oluşturmaktadır. Çekirdekler, hazırlama dilgileri, hazırlama yongaları, yenileme dilgileri ve yenileme yongaları buluntu topluluğu içerisinde oldukça az bir oranda görülmektedir. Bunlar içerisinde yenileme yongaları biraz daha fazla olarak karşımıza çıkmaktadır. Dilgilerin dağılımına baktığımızda ise merkezi dilgilerin yan dilgilerden daha fazla olduğu görülmektedir.

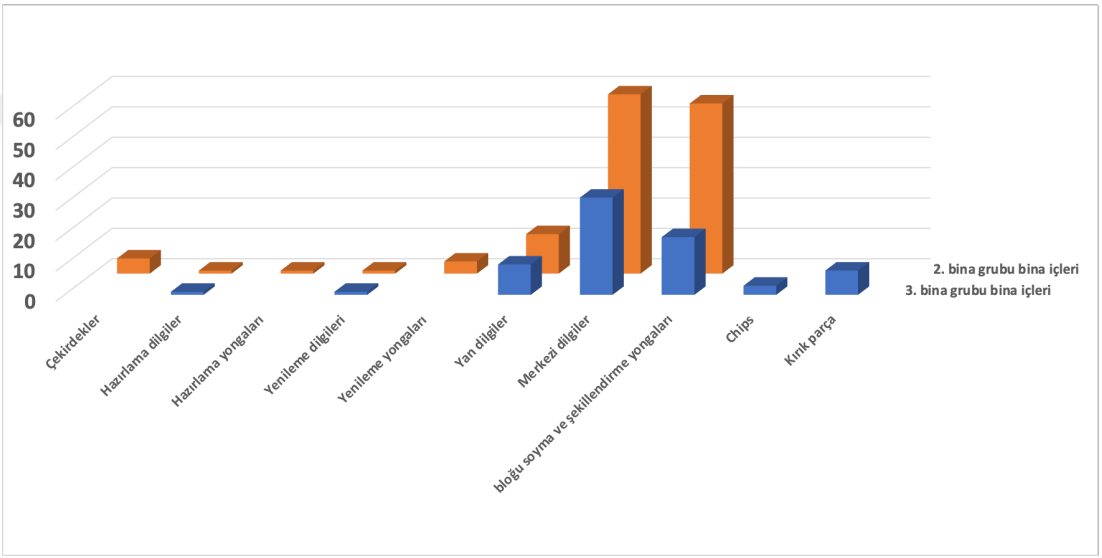
4. bina grubunda buluntuların genel dağılımına baktığımızda ise en fazla bina içlerinden, daha az oranda çöplük dolgusundan ve açık alan dolgusundan, en az oranda ise bina aralarından gelmiş olduğu görülmektedir (şekil 149).

Şekil 149: 4. bina grubuna ait obsidiyen buluntuların bulundukları bağlamlara ve teknolojik ayrımlarına göre dağılımı.

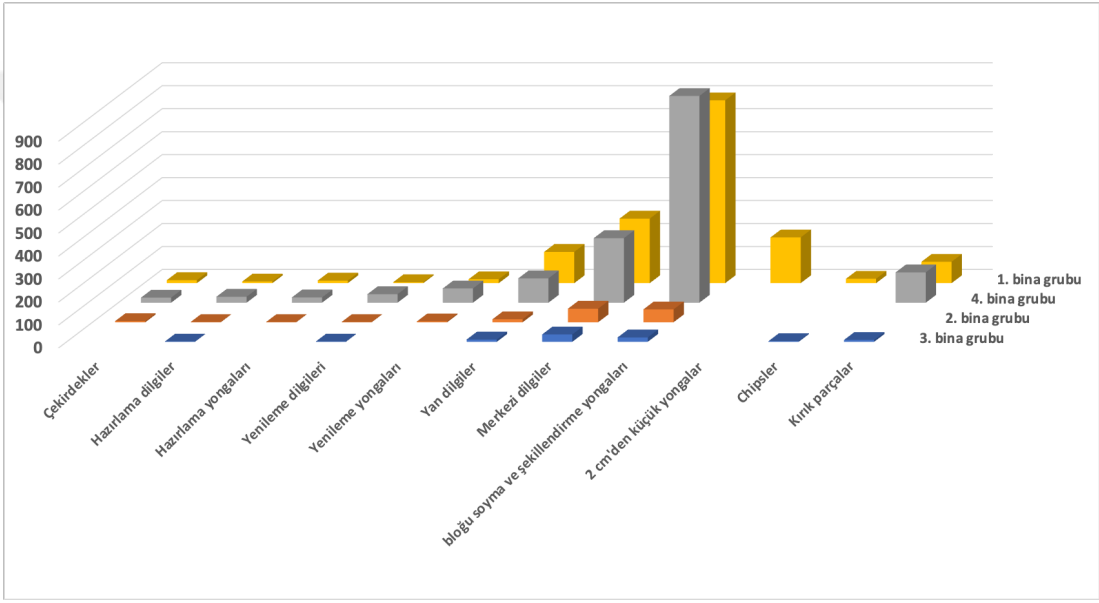
4. bina grubunun bütün alanlarında yongalamanın hemen her aşaması görülmektedir. Buluntu topluluğunun çoğunluğunu bloğu soyma ve şekillendirme yongaları oluşturmaktadır. Bu oranın en fazla olduğu yer çöplük dolgusudur. Bina içlerindeki obsidiyen dağılımında bloğu soyma ve şekillendirme yongaları başta olmak üzere merkezi dilgiler, yan dilgiler ve yenileme yongaları öne çıkmaktadır. Merkezi dilgilerin yan dilgilere oranı her alanda biraz daha fazladır. Çekirdekler buluntu topluluğunda oldukça az bir oranla temsil edilmektedir. Hazırlama dilgileri ve hazırlama yongalarına baktığımızda birbirlerine oranı hemen hemen aynı olduğu görülür. Yenileme dilgileri ve yenileme yongaları arasında ise yenileme yongaların oranı daha fazladır.

2. ve 3. bina gruplarına baktığımızda 2. bina grubunda yongalamanın hemen her aşaması görülürken 3. bina grubunda yalnızca tekil örneklerle hazırlama dilgisi, yenileme yongası, az miktarlarda yan dilgi ve biraz daha fazla olmak üzere merkezi dilgiyle bloğu soyma ve şekillendirme yongası bulunmaktadır. Yanı sıra az miktarda da olsa chips görülmektedir. 3. bina grubu bloğu soyma ve şekillendirme yongalarının diğer buluntulardan daha az görüldüğü tek bina grubudur. Bu bina grubunda en fazla oranda merkezi dilgi görülmektedir (şekil 150).

Şekil 150: 2. ve 3. bina gruplarında görülen obsidiyenlerin teknolojik olarak dağılımı.

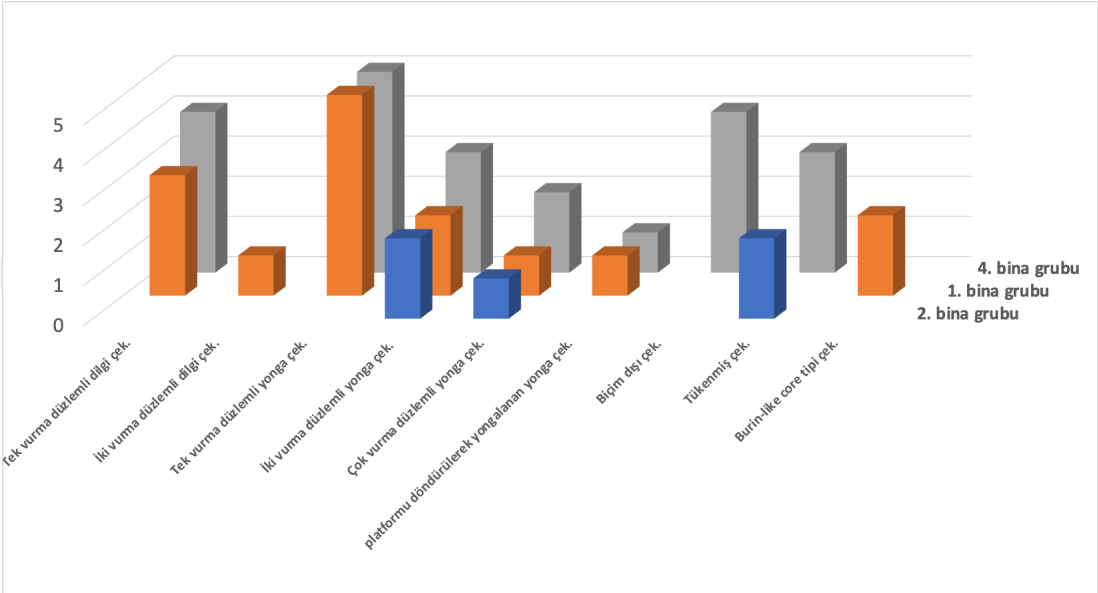
Mahalle genelindeki dağılıma baktığımızda buluntuların yan dilgiler, merkezi dilgiler, bloğu soyma yongaları ve kırık parçalarda yoğunlaştıkları görülmektedir. Çekirdekler ile hazırlama ve yenileme parçaları buluntu topluluğunda çok az bir oranla temsil edilmektedir. Bununla birlikte bu parçalar arasında yenileme yongaları diğerlerinden daha yoğundur. Buluntu topluluğunda teknolojik grupların birbirine oranı dört bina grubunda da neredeyse aynıdır (şekil 151).

Şekil 151: B mahallesindeki obsidiyen buluntuların bina gruplarına ve teknolojik ayrımlarına göre dağılımı.

Mahalle genelinde bulunan tüm çekirdeklere baktığımızda bunların bina grupları arasındaki dağılımı birbiri ile yakındır. En fazla çekirdek 4. bina grubundan gelmektedir. Biraz daha az olmak üzere 1. bina grubundan ve en az oranda 2. bina grubundan gelmektedir. Çekirdekler arasında yonga çekirdekleri çok daha fazla sayıdadır. Yonga çekirdekleri arasında en fazla bulunan tek vurma düzlemli yonga çekirdekleridir. Dilgi çekirdeklerine baktığımızda iki vurma düzlemli dilgi çekirdeğinin yalnızca bir adet bulunmuş olması şaşırtıcıdır. Hem yonga çekirdeklerinin fazla olması hem de iki vurma düzlemli çekirdeklerinin bulunmamasının nedeni dilgi çekirdeklerinin sonradan yonga çekirdeklerine

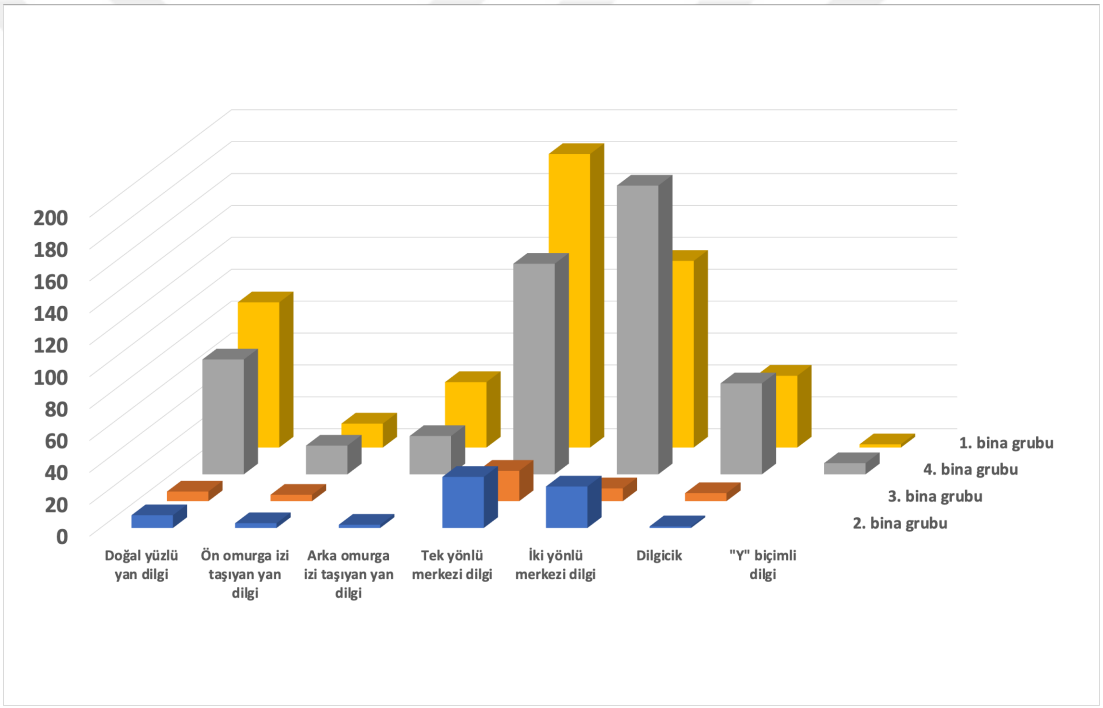
dönüştürülmesi ve tükenene kadar yongalanmalarıdır. Tükenmiş ve biçim dışı çekirdekler yüksek bir oranda görülmektedir. Çekirdeklerin teknolojik dağılımı ve birbirine olan oranlarının neredeyse aynı olması bina grupları arasında üretimsel bir fark olmadığını göstermektedir (şekil 152).

Şekil 152: B mahallesinde görülen çekirdeklerin teknolojilerine ve bina gruplarına göre dağılımı.

Çekirdeklere benzer şekilde dilgilerin dağılımına baktığımızda dört bina grubu da birbiri ile tutarlılık göstermektedir. Bu durum çekirdeklerde de gördüğümüz üretimsel benzerlik ile örtüşmektedir. Dört bina grubunda da merkezi dilgiler yan dilgilerden daha fazladır. Yan dilgiler arasında doğal yüzlü yan dilgiler omurga izi taşıyan yan dilgileren daha fazladır. Omurgalı dilgiler içerisinde ise arka omurga izi taşıyan dilgiler ön omurga izi taşıyan dilgilerden daha fazla oranda karşımıza çıkmaktadır. Merkezi dilgilere baktığımızda tek yönlü merkezi dilgiler ile iki yönlü merkezi dilgiler hemen hemen aynı oranda olmakla birlikte tek yönlü merkezi dilgiler bir miktar daha yoğun görülmektedir. Bu durumun nedeni iki yönlü merkezi dilgi üretimi sırasında da tek yönlü merkezi dilgilerin çıkması olabilir. 1. bina grubu ve 2. bina grubu arasında merkezi dilgilerin dağılımı açısından farklılık görülmektedir. 1. bina grubunda tek yönlü merkezi dilgiler çoğunluktayken 4. bina grubunda iki yönlü merkezi dilgiler daha fazladır. Bu fark büyük üretimsel farklara

işaret edecek bir fark olmamakla birlikte bunun nedeni 4. bina grubunda bulunan CT Binasının bir dönüştürülen çöplük olması ihtimalidir. CT binasından tek yönlü merkezi dilgiler birkaç örnek ile sınırlı iken iki yönlü merkezi dilgiler oldukça yoğun bulunmuştur. Bu durum 4. bina grubundaki merkezi dilgi dağılımı da etkilemiş görünmektedir. Dilgiciklere baktığımızda dilgicikler kazısı eski kazı döneminde gerçekleştirilen binalarda tekil olarak karşımıza çıkarken çoğunluğu yeni kazı döneminde kazısı gerçekleştirilen binalarda bulunmuşlardır (şekil 153).

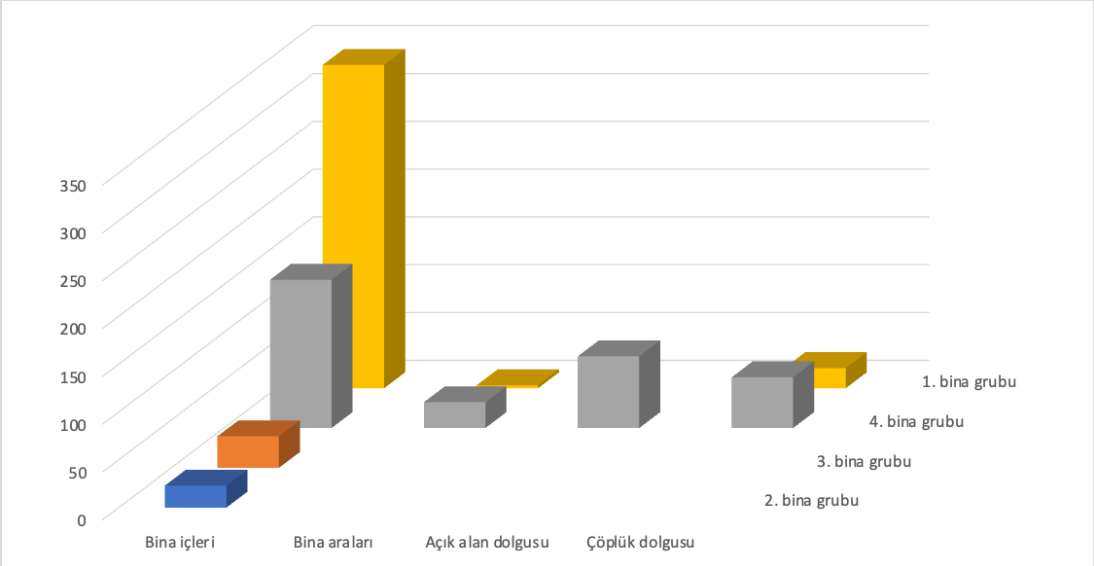
Şekil 153: B mahallesinde görülen dilgilerin teknolojilerine ve bulundukları bina gruplarına göre dağılımı.

Dört bina grubuna ait buluntuların teknolojilerine göre incelenmeleri sonucunda bu bina gruplarının üretimsel olarak birbirinden ayrılmadığı, bu nedenle bina grupları arasında zamansal olarak da bir farklılığın olmadığı söylenebilir. Söz konusu bina gruplarında farklı yontuculardan oluşan gruplara işaret edecek bir veri bulunmamaktadır. Dört bina grubunda da yongalama aktivitelerini aynı yontucuların

gerçekleştirdiği ya da bu parçaların aynı endüstrinin parçaları olduğu söylenebilir. Önceki yıllarda yapılan yontmataş analiz sonuçları ile karşılaştırdığımızda da teknolojik olarak bir farklılık bulunmamaktadır. Söz konusu yontucuların yerleşme sakinleri olduğu, bin yıllık süreç içerisinde aktarılarak sürdürülen yontma geleneğinin bu en eski yerleşim evrelerinden itibaren devam ettiği görülmektedir.

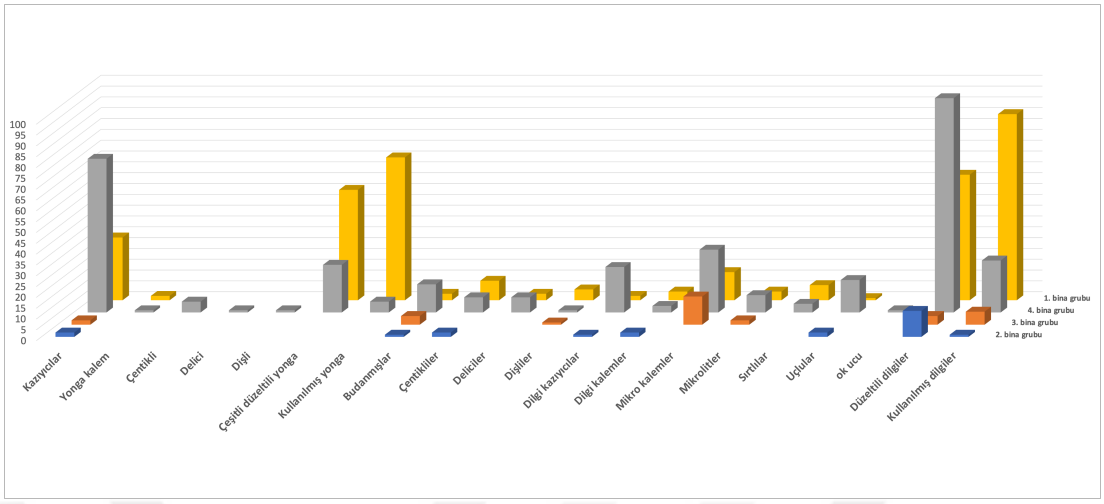
Bina gruplarının kullanım farklılıklarını anlamak amacıyla tipolojik olarak baktığımızda ise alet gruplarının en fazla sayıda bulunduğu bina grupları 1. ve 4. bina gruplarıdır. Ancak yukarıda da anlatıldığı gibi (Bkz: 2.5.11.3.2. Bina Grupları Karşılaştırması) bina gruplarında oransal olarak baktığımızda alet olan parçaların alet olmayan parçalara oranları eşittir. Bu anlamda alet yoğunluğu açısından öne çıkan bir bina grubu bulunmamaktadır. Bununla birlikte 3. bina grubunda alet yoğunluğunun bir miktar fazla olması ve buluntuların birbiri ile ilişkili olması bu bina grubunda bir alet yapım faaliyetinin gerçekleştirildiğini düşündürmüştür.

Aletlerin bina gruplarında farklı bağlamlar içerisindeki dağılımına bakıldığında 1. bina grubunda daha çok bina içlerinde görülürken 4. bina grubunda aletler farklı bağlamlarda daha homojen bir dağılım göstermektedir. Bu durum toplam buluntunun dağılımında da aynı şekildedir. Başka bir deyişle 1. bina grubunda daha fazla sayıda parça bulunan bina içlerinde aletlerin de fazla olması şaşırtıcı değildir. Genel olarak baktığımızda ise bina içleri her bina grubunda diğer bağlamlara kıyasla daha yoğun alet bulundurmaktadır. Bu oran açık alan dolgusu ve çöplük dolgusunda biraz daha azalmakta ve bina aralarında neredeyse görülmemektedir (şekil 154).

Şekil 154: B mahallesinde aletlerin bulundukları bağlamlara ve bina gruplarına göre dağılımı.

Alet grupları ile taşımalıkları arasındaki ilişkiyi bina grupları bağlamında ele aldığımızda aslında tüm bina gruplarında benzer bir tablo görünmektedir (şekil 155). Buna göre dilgi üzeri aletler yonga üzeri aletlerden daha fazladır. Yonga üzeri aletler içerisinde tanımlı aletlerden biraz daha fazla oranda çeşitli düzeltili yongalar ve kullanılmış yongalar bulunmaktadır. Çeşitli düzeltililer ve kullanılmış yongaların en fazla görüldüğü bina grubu 1. bina grubudur. Yonga üzeri tanımlı aletler arasında ezici bir çoğunlukta kazıyıcılar bulunmaktadır. Kazıyıcıların en yoğun olduğu bina grubu ise 4. bina grubudur. Dilgi üzeri alet gruplarına baktığımızda ise yine çeşitli düzeltili dilgiler ile kullanılmış dilgilerin tanımlı dilgi üzeri aletlerden daha fazla olduğu görülmektedir. 1. bina grubunda kullanılmış dilgiler çoğunluğu oluştururken 4. bina grubunda kullanılmış dilgiler az, çeşitli düzeltililer çok daha fazladır.

Şekil 155: B mahallesinde alet gruplarının bina gruplarına göre dağılımı.

Dilgi üzeri tanımlı alet grupları oldukça çeşitlidir. Alet gruplarının oranları birbirine yakındır, aralarında keskin farklar bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı alet gruplarının diğerlerine kıyasla daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu aletler arasında dilgi üzeri kazıyıcılar, çentikliler, budanmış dilgiler, deliciler, uçlu dilgiler ve mikrolitler yer almaktadır. Bununla birlikte kendisi bir alet olmayan fakat mikrolit, mikro alet ve budanmış gibi aletlerin yapımında kullanılan bir tekniğin artık parçası olan mikro kalemlerin yoğunluğu oldukça dikkat çekicidir. Mikro kalemler alet grupları arasında en yoğun olan parçalardır. Bu yoğunluk en fazla 4. bina grubunda görülmektedir. 1. ve 3. bina gruplarında ise mikro kalem sayısı eşittir. 4. bina grubunda mikro kalemlerin bulundukları bağlamlar açık alan dolgusu ve çöplük dolgusudur. Bu durum mikro kalemlerin bu iki alanla ilişkili olduğunu düşündürtse de aslında bunun mekân kullanımı farklılığından değil söz konusu bu iki alanın yeni kazı döneminde kazılmış olması ve buradan gelen toprağın suda yüzdürülerek ağır çökeltisinin elendiği malzemeden elde edilmesidir. Başka bir deyişle eski kazı döneminde kazılan binalar ve bina aralarında tekil olarak bulunan mikro kalemler yeni kazı döneminde kazılan açık alan ve çöplük dolgusunda adeta pik yapmaktadır. Benzer bir durum 1. bina grubu için de söz konusudur. Buradaki mikro kalemler yalnızca kazısı yeni dönemde yapılan bina içlerinden gelmiştir. Eski kazı döneminde kazılan bina içlerinde hiçbir mikro kaleme rastlanmamaktadır. İki farklı örnekte de

aynı durumun görülmesi bu yorumu desteklemektedir. Yanı sıra 2. bina grubunda yeni kazı döneminde kazılmış hiçbir bina bulunmamaktadır. Buna paralel olarak bu bina grubunda mikro kalemler de görülmemektedir. 3. bina grubunda ise analize yalnızca yeni kazı döneminde kazısı yapılmış iki bina dahil edilmiştir ve bu binalardan birinde yoğun miktarda mikro kalem görülmüştür. Bu bina grubunda aynı zamanda mikro kalem tekniği kullanarak üretilen budanmış dilgi ve mikrolitlere de rastlanılması burada bir alet üretim faaliyetinin gerçekleştiğini göstermektedir. Bu açıdan mikro kalemlerin en yoğun görüldüğü bina grubunun 3. bina grubu olması şaşırtıcı değildir.

Mikro kalem tekniği kullanılarak mikro alet, mikrolit veya budanmış alet üretimi Aşıklı Höyük'ün en erken evrelerinde yontmataş geleneğinin karakteristik özelliklerinden biridir. Yerleşmenin bu en geç evrelerinde mikro kalemlerin tanımlı aletler içerisindeki oranı dikkat çekicidir.

Mikro kalemlerin yoğunluğu (dilgi üzeri tanımlı aletler içerisinde yaklaşık %40'ı) beraberinde mikro aletlerin, budanmış dilgilerin ve mikrolitlerin nerede oldukları sorusunu da getirmektedir. Bu sorunun bir açıklaması söz konusu aletlerin yerleşme dışında bu aletlerle gerçekleştirilen faaliyetler sırasında düştükleri veya kırıldıkları dolayısıyla da yerleşme içinde bulunamamaları olabilir. Söz konusu aletlerin yapımında kullanılan teknik parçanın yoğunluğu ve binalardan birinde bu işlemin gerçekleştirildiğine dair veriler bulunması mikro kalem tekniği ile mikro alet ve budanmış dilgi üretiminin geç evrelerde de devam ettiğini ve geleneğin sürekliliğini mümkün kılan oldukça güçlü yanlarını oraya koyması açısından önem taşımaktadır.

Genel olarak bakıldığında B mahallesi olarak adlandırılan alandan gelen veriler bu mahallede de erken evrelerde görülen obsidiyen üretim ve kullanım geleneğinin devam ettiğini, mahalleyi oluşturan bina grupları arasında üretimsel anlamda bir fark olmadığını, stratigrafik olarak aynı evrede görünen bina gruplarının yontmataş bağlamında barındırdıkları özellikler bakımından da aynı evreye ait bina grupları olarak ele alınabileceğini, bina gruplarını oluşturan konutlar, bina araları, açık alan ve çöplük dolgusu gibi mimari birimler arasındaki kullanım farklılıklarının

bina gruplarında benzer olduğunu, bina gruplarında bina içlerinden gelen yontmataş buluntuların dağılımı ve niteliklerinin gösterdiği üzere bu binaların konut olarak kullanıldıktan sonra muhtemelen çöplük alanına dönüştürüldüğü, dönüştürülen çöplük alanlarının tanımlı çöplük alanlarından yine yontmataş buluntuların dağılımı ve niteliği açısından farklı olduğunu, bu anlamda dönüştürülen çöplüklerin çok daha fazla oranda çeşitlilik barındıran alanlar olduğunu, bina aralarının muhtemelen dam seviyesinde gerçekleştirilen yontma aktiviteleri sırasında parçaların düştüğü yerler olduğunu, kazı metodolojilerinin yontmataş analizlerindeki istatistiklere doğrudan etki ettiğini, minik boyutlu buluntuların elde edilmesini sağlayan suda yüzdürme sisteminin binaların kullanımlarını

anlayabilmemiz açısından oldukça önemli olduğunu ve geleneğin pek çok önemli özelliğinin görünür kılınmasına katkı sağladığını söylemek mümkündür. Obsidiyen işçiliği verileri Aşıklı insanlarının yerleşmeyi terk etmelerinden hemen önceki süreçte yaşanılan değişim ve/veya sürekliliklerin okunabilir olmasını sağlayan verileri oluşturmaktadır. Bu anlamda obsidiyen işçiliği üzerine yapılacak yeni çalışmaların bizlere bu dönem ile ilgili çok daha fazla bilgi sunacağı ön görülmektedir.

SONUÇ

Varoluşumuzdan bu yana, nesnelerle, hem bilişsel hem kültürel boyutta bizi etkileyen, dönüştüren, aracılık eden ilişkiler kurarız. Bu anlamda nesneler kültürün önemli ve vazgeçilmez birer parçasıdır. Öyle ki insan hayatta kalmak, topluluklar oluşturmak, kültürü aktarmak ve sürdürülebilir kılmak için nesnelere bağımlıdır. Böylesine bağımlı olduğu şeylerle arasında tek yönlü ve çizgisel bir ilişki olması da mümkün değildir. Nesne-insan ve kültür karşılıklı olarak karmaşık bir ilişki içerisindedir, birbirini oluşturur ve yeniden üretir. Bu ilişkinin çok yönlü incelenmesi insanın sosyal ve kültürel bağlamda daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Tarihöncesi dönemlerde yaşamış olan toplulukların düşünce şekillerine ulaşmanın bir yolu, düşünce şekillerinin davranışlara yansımasıdır. Davranışlar ise günümüze kadar ulaşabilen nesnelere yansır. Taş aletler, tarihöncesi dönem topluluklarının yaşam ve düşünce biçimlerine dair önemli bilgi kaynağı olan nesnelerin başında gelir.

Tez çalışması, Aşıklı insanlarının, yerleşmenin son evrelerindeki süreçte yaşanılan başta teknolojik alışkanlıkları olmak üzere sosyal yaşantıları, davranışları, beğenileri, tercihleri, sürdürdükleri veya terk ettikleri seçimlerini anlamayı amaçlamıştır. Bu sayede söz konusu dönemin yontmataş bağlamında kültürel özelliklerinin anlaşılması mümkün olacaktır. Yanı sıra yalnızca yapma eylemi değil aynı zamanda bu yapma eylemlerinin içlerinde gerçekleştiği mekânlar ve bu mekânlarla kurulan ilişkiler de yontmataş bağlamında daha açık hale gelecektir. Bu amaçlar doğrultusunda, tez çalışmasında Aşıklı Höyük yerleşmesinin son yerleşim tabakasının 2A-C evrelerine ait yontmataş endüstrisi hammadde, teknolojik ve tipolojik olarak incelenmiştir. İnceleme kapsamında söz konusu evrelerde görülen ve daha önceki çalışmalar sırasında B mahallesi olarak adlandırılan alana ait 4 farklı bina grubundaki obsidiyen buluntular analiz edilmiştir. Bu anlamda tez çalışmasının bir diğer sorunsalı da aynı mahalle içerisinde yer alan bina gruplarının yontmataş üretim ve kullanımı açısından birbirine benzer ve birbirinden ayrılan özellikleri üzerinden Aşıklı insanlarının mekânsal-bağlamsal davranışlarını anlamak olmuştur.

Bina gruplarında görülen bazı mekânların eski dönem kazıları sırasında bazılarının ise yeni dönem kazıları sırasında kazılmış olmaları, B mahallesinde yer alan bu dört bina grubunun seçiminde rol oynayan bir kriterdir. Böylece her iki döneme ait kazı çalışmalarının yontmataş analizlerindeki istatistiklere etki edip etmediğini, ediyorsa bu etkinin derecesini sorgulamak da mümkün hale gelmiştir. Dolayısıyla tez çalışmasının hedeflerinden biri de yontmataş analiz sonuçları üzerinden bir metot karşılaştırması yapmak olmuştur.

Tez kapsamında çalışılan dört bina grubuna ait toplam 4038 adet obsidiyen buluntunun analiz sonuçları aşağıda sıralanan dört başlık altında özetlenebilir.

a) B mahallesinde obsidiyen işçiliği özellikleri

Hammadde: Yerleşmenin 2 A-C evrelerinde obsidiyen üretim ve kullanımı için %97 oranında Göllüdağ obsidiyeni tercih edilmiştir. Nenezi Dağ obsidiyeninin üretim ve kullanımı oldukça nadirdir. Nenezi Dağ obsidiyeni buluntu topluluğunda %2,75 oranında temsil edilir. Yerleşmede birkaç örnek ile sınırlı olmak üzere kaynağı bilinmeyen siyah opak obsidiyen de görülmektedir (%0,25). Bu oranlar göz önüne alındığında Göllüdağ obsidiyeninin Aşıklı insanları için ilk tercih olduğu söylenebilir. Nenezi Dağ obsidiyeninin üretim ve kullanımına bakıldığında ise hammaddeye özgü özel bir durum görülmemektedir. Başka bir deyişle, obsidiyen işçiliğinde farklı hammaddeye dayalı üretim ve kullanım farklılığı bulunmaz. Göllüdağ obsidiyeninden yapılan üretim ile Nenezi Dağ obsidiyeninden yapılan üretim amacı aynıdır.

Teknoloji: 2A-C evrelerinde yontmataş endüstrisi dilgi üretimi ile karakterizedir. Dilgi üretimi, tek vurma düzlemli sistemle dilgi üretimi ve iki yönlü sistemle dilgi üretimi ile temsil edilmektedir. 2A-C evrelerinde görülen üretim zincirinin, Aşıklı Höyük'te gerçekleştirilen ilk teknoloji çalışmalarından itibaren (Abbes vd., 1999) bilinmekte olan üzerim zinciri özelliklerini yansıttığı görülür. Buna göre üretim zincirinde yongalamaya nadiren hazırlık ile başlanılır. Bu hazırlık eğer bloğun biçimsel özellikleri yongalamaya uygunsa yapılmaz, yalnızca gerekli görüldüğü durumlarda yapılır. Omurganın genellikle arkaya yapıldığı, çoğu zaman

iki taraflı olmakla birlikte tek tarafına omurga yapılıp diğer tarafının doğal bırakıldığı görülür. Vurma düzlemi genellikle omurgalı yonga çıkartılması suretiyle açılmaktadır. Eğer yonganın formu omurga görevi görebilecek şekilde çıkıntılı ise omurga yapılmamakta, parçanın formundan yararlanılmaktadır. Bu anlamda Aşıklı yontucularının obsidiyen işliğinde genellikle pragmatist bir tutum sergiledikleri söylenebilir. Mevcut şartlar eğer yongalama yapmaya uygunsa fazladan uğraş gerektirecek işlemler yapılmamaktadır. Yongalama geleneğinde katı kurallar bulunmaz, pratik ve çözümcü davranılır, bazı durumlarda ise yongalama sırasında karşılaşılan sorunlar Aşıklı insanları için sorun yaratmamaktadır. Bu açıdan Aşıklı yontucularının normatif olmadığı, yongalama ile ilgili faaliyetlerinin durumsal olarak çeşitlendiği söylenebilir.

İlginçtir ki hammaddeyi temin etme açısından sorun çekmemelerine rağmen bazı çekirdekler parça çıkarmanın giderek zorlaştığı boyutlara gelinceye kadar yongalamanın devam etmiş olduğunu gösterir. Benzer şekilde yongalamaya uygun olmayan parçaların bile eğer varsa kaliteli olan çok küçük miktardaki yüzeylerinden parça çıkarıldığı görülür. Bu anlamda ellerindekini olabildiğince kullanmaya çalıştıkları söylenebilir. Bununla birlikte bu durumun tam tersi olarak müsrifçe (Balkan-Atlı, 1993) kullanılan parçaların da yaygın olduğu görülür.

Dilgiler iki yönlü merkezi, tek yönlü merkezi, az sayıda “Y” biçimli dilgiler ve yan dilgiler ile temsil edilmektedir. Tek yönlü merkezi dilgiler ile iki yönlü merkezi dilgiler hemen hemen aynı orandadır. “Y” biçimli merkezi dilgiler ise tipik upsilon dilgilerden farklıdır. Upsilon dilgilerde kendisinden önce çıkartılan dilginin “Y” biçimi oluşturan sırtlarını taşıyan dilgiler söz konusuyken Aşıklı’da görülen “Y” biçimli dilgilerde iki sırtın kesiştiği kısım dilginin alt bitimine doğru tekrar çatallanmaktadır. Dilgiler ile dilgiciklere baktığımızda bu ikisinin aynı üretim zincirinde üretildikleri görülmektedir. Dilgi çekirdeklerinden kalın ve geniş dilgilerden oldukça ince ve dar dilgilere kadar çeşitli boyutlarda dilgiler üretilmektedir.

Aşıklının 2A-C evrelerinde görülen obsidiyen işçiliğinin teknolojik analizleri, geleneğin kendisinde farklılaşmanın veya yeni girdilerin varlığına işaret eden

verilerin bulunmadığını göstermiştir. Aşıklı'nın obsidiyen işçiliğinde zamana dayalı olarak büyük üretimsel farklılıkların ortaya çıkmadığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda yontmataş üretim ve kullanım geleneğinin bin yıllık yerleşiklik sürecinin en başından sonlarına kadar güçlü bir şekilde korunduğu ve sürekli olarak kuşaklar arasında aktarıldığı görülmektedir.

Tipoloji: 2A-C evrelerinde görülen alet çantası oldukça çeşitlidir. Dilgi üzeri aletler yonga üzeri aletlerden daha fazladır. Yonga üzeri tanımlı aletler çok yoğun olarak kazıyıcılar ile temsil edilmektedir. Kazıyıcı tipleri çeşitli olmakla birlikte en çok tercih edilen tip ön kazıyıcılardır. Dilgi üzeri aletler ise çentikliler, budanmış dilgiler, sırtlı dilgiler, deliciler, uçlu dilgiler, kazıyıcılar, kalemler ve mikrolitler ile temsil edilmektedir. Mikrolitlerin bu evrede görülmesi dikkat çekicidir. Yanı sıra mikrolitler, mikro aletler ve budanmış dilgilerin yapımında kullanılan tekniğe ait bir parça olan mikro kalemler dilgi üzeri aletler içerisinde en yoğun karşılaşılan parçaları oluşturmaktadır. Bu durum mikro kalem tekniği ile üretilen aletlerin bulunanlardan çok daha yoğun olması gerektiğini düşündürmektedir. Yerleşme içerisinde nadir sayılabilecek miktarlarda bulunan söz konusu aletlerin ya yerleşme dışındaki faaliyet alanlarında düştüğü ya da bunların B mahallesi dışında bir yere atılmış olduğu varsayılabilir. Mikro kalemlerin –ve dolayısıyla mikro aletlerin– yeniden yoğunlaşması, yaşam biçimindeki değişikliğin/değişikliklerin alet çantasına bir yansıması olabilir. Fakat bu sorunun yanıtlanabilmesi için bu konuda ayrıca yapılacak olan detaylı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Aletler ve taşımalıklar arasındaki ilişkiye bakıldığında hemen her parça ya tanımlı bir alet tipine dönüştürülebilir ya da çeşitli düzeltiler yapılarak alet olarak kullanılabilir. Bazı parçalara ise düzelti yapılmaz ve doğrudan kullanılır. Bu tip parçalardan bazıları, üzerinde gözle görülebilir kullanım aşınma izleri taşımaktadır. Hem yonga üzeri aletler hem de dilgi üzeri aletler en fazla çeşitli düzeltili ve kullanılmış aletler ile temsil edilmektedir. Tanımlı alet oranları daha azdır.

Yontmataş buluntuların hammadde, teknolojik ve tipolojik analizleri sonuçları Aşıklı insanlarının obsidiyen üretim ve kullanımlarının gündelik ihtiyaçları karşılama amaçlı olduğunu göstermektedir. Üretimsel olarak baktığımızda gündelik üretimin

dışında özel bir üretime ya da özenli bir işçiliğe ranstlanılmamaktadır. Tüm yontmataş ürünler birbiri ile benzerlik skalasında birbirine yakın özellikler taşımaktadır. Alet kullanımı açısından baktığımızda ise yerleşmede daha önce görülmeyen bir alet türü bulunmaz; tüm aletler Aşıklı insanlarının en erken evrelerden beri bildikleri ve üretip kullandıkları alet gruplarıdır. Bununla birlikte gündelik aktivitelerin yoğunlukları zaman içerisinde değiştiğinden alet grupları arasında da oransal bazı değişimler görülmektedir. Örneğin erken evrelerde kazıyıcılar yoğun değilken geç evrelerde özellikle kalın ve geniş yongaların üzerine yapılan kazıyıcılar yonga üzeri aletler arasında en yoğun karşılaşılan alet grubunu oluşturur. Öyle ki, kazıyıcılar dışında yonga üzeri diğer tanımlı aletler yalnızca birkaç örnek ile temsil edilmektedir. Bu durum, genellikle kazıma ve sıyırma amaçlı kullanılan kazıyıcıların artması ve yerleşmede geç evrelerde hayvancılık ile ilgili faaliyetlerin artmasının doğru orantılı olabileceğini göstermektedir. Dilgi üzeri aletlere baktığımızda ise göze çarpan bir değişiliklik, mikro kalemlerin yoğunluğudur. Mikro kalemlerin ve mikro aletlerin kullanım alanları ve günlük faaliyetler ile ilişkileri için yeni çalışmalara ihtiyaç vardır. Aletlerin mekânsal dağılımları da binalar arasında özellikle belirli bir iş için ayrılmış olan bir alanın bulunmadığını, bu anlamda son yerleşim evrelerindeki mekân kullanımlarında bir farklılık olmadığını göstermektedir.

b) Bina gruplarının karşılaştırılması

B mahallesinde yer alan dört bina grubunda üretimsel farklar bulunmamaktadır. Obsidiyenlerin teknolojik özellikleri ile oransal dağılımları bina gruplarında hemen hemen aynıdır. Bu durum, söz konusu bina gruplarının aynı evrede aynı kültürden insanlar tarafından kullanıldığını göstermektedir. Başka bir deyişle bina gruplarında görülen yontmataş geleneği Aşıklı insanlarının karakteristik yontmataş geleneği ile aynıdır. Bina gruplarında buluntuların oranları ve aletlerin dağılımlarına bakıldığında bu bina gruplarında kullanım farklılıklarının olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte bazı binaların konut olarak kullanıldıktan sonra çöplüklere dönüştürüldüğü

anlaşılmıştır. Bu tür binalar her bina grubunda görülmektedir. Bu binalardan, çöplük dolgusu olarak tanımlanan dolgulara kıyasla çok daha yoğun malzeme gelmektedir. Bu anlamda bina grupları içerisinde biri tanımlı çöplük diğeri dönüştürülen çöplük olmak üzere iki tür çöplük olduğu söylenebilir. Bina araları ise buluntu açısından en zayıf yerlerdir. Buluntuların birbiri ile ilişkilerine bakıldığında dam seviyesinde yapılan yongalama esnasında birtakım parçaların bina aralarına düşmüş olduğu, bu nedenle bu parçaların tesadüfi bir şekilde bir arada oldukları söylenebilir.

Tez çalışmasının sonuçları Aşıklı Höyük'ün geç evrelerinde obsidiyen işçiliği bağlamında bina grupları arasında kullanım farklılıklarının olmadığını, bu işçiliğin karakteristiğinin diğer evrelerin konutları (Yıldırım-Balcı, 2007; Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018) ile arasında üretimsel bir farklılığı yansıtmadığını göstermektedir. Bununla birlikte Aşıklı Höyük'ün geç evrelerinde, höyüğün güney batısında bulunan özel amaçlı yapılar alanında konut alanlarına kıyasla yontmataş malzemenin daha büyük boyutlu olduğu ilk yapılan gözlemler sonucu anlaşılmış ve bu durumun teknik bir farklılığa işaret ediyor olabileceği düşünülmüştür (Abbes vd.'den aktaran Yıldırım-Balcı, 2003). Bu alanda gerçekleştirilen yontmataş çalışmalarının sonuçları höyüğün konut alanında bulunan dilgisel üretimden farklı olarak daha uzun dilgi üretimini sağlayan ve özenli işçiliği yansıtan iki vurma düzlemli sistemle yongalamanın görüldüğünü ortaya koymuştur (Kayacan ve Altınbilek-Algün, 2018). Bununla birlikte bu buluntular özel amaçlı yapılar ve çevresinin tahrip olan yüzeyini, 1. tabakanın modern yüzeyini kapsamaktadır. Dolayısıyla bu durum, özel amaçlı yapılar alanını konut alanından yontmataş üretim ve kullanımı açısından ayrıldığını doğrudan ortaya koymasa da yerleşmenin son evrelerinde teknolojik bir değişimin yaşanmış olabileceği öne sürülmektedir (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018: 382). Öte yandan yerleşmenin özel amaçlı yapılar alanı ve konut alanında görülen alet çantası karşılaştırıldığında buluntu topluluğunun genel özellikleri söz konusu alanın özel bir işleve sahip olduğunu göstermemekte, diğer bir değişle her iki alan arasında alet tipleri ve özellikleri açısından bir farklılık görülmemektedir (Yıldırım-Balcı, 2003). Bununla birlikte topluluğun bin yıllık yerleşiklik sürecindeki yaşam alışkanlıklarının radikal şekilde değişmediğini göz önüne alırsak günlük pratiklerinin yansıdığı alet çantısının da

büyük bir değişiklik barındırmaması şaşırdıcı değildir. Ancak teknik farklılıklar topluluğun etkileşime girdiği diğer topluluklar ve bu toplulukların uzman yontucuları ile teknik bilgi anlamında yapılan alışverişler bu durumu açılayabilecek varsayımsal nedenler olabilir. Yanı sıra, yontmataş üretim ve kullanımında topluluğun değişen ihtiyaçlarından ziyade etkileşime girdikleri toplulukların ihtiyaçlarının bir yansıması görünüyor olabilir. Biraz daha açmak gerekirse, konut alanlarında görülen gündelik yontmataş üretim ve kullanımı topluluğun gündelik pratikleri değişmediğinden aynı kalmış olmakla birlikte konut alanlarının dışında, özel amaçlı yapılar alanında yeni ilişkilerin gerektirmiş olabileceği farklı bir üretim görülüyor olabilir. Şimdilik bu varsayımları destekleyecek bir veri bulunmamaktadır.

c) Metodolojinin analizler üzerindeki etkileri

Tez çalışması kapsamında analiz edilen yontmataş malzeme, stratigrafik olarak ilişkili olan ve aynı mahallede yan yana konumlanan, bununla birlikte kazısı her iki dönemde de yapılmış olan bina gruplarından seçilmiştir. Böylece, yontmataş elemanların bulunuşunun ve bulunamayışının bina kullanımından mı, yoksa kazı metodolojisinden mi kaynaklandığı sorgulanmıştır. Yanı sıra, kazısı yeni dönemde yapılan bina içlerindeki obsidiyen buluntuların bağlamları üzerinden söz konusu binaların farklı ya da benzer amaçlarla kullanılan alanlarının anlaşılması da mümkün olmuştur. Benzer şekilde küçük ölçekteki birimlerden oluşan kazı stratejisiyle bina içi aktivite alanları da belirlenebilmiştir. Yeni dönem kazılarının eski dönem kazılarından bir diğer farkı, her birimden gelen toprağın suda yüzdürülmesi ve elenmesiyle mikro ölçekteki buluntuların da elde edilebilmesidir. Örneğin kazısı yeni dönemde yapılmış olan binalardan gelen 2 mm'lik chipsler sayesinde söz konusu alanlarda yongalama, alet yapma ve yenileme gibi faaliyetlerin yapılmış olduğu belirlenebilmiştir. Bir başka örnek ise birbirinden çeşitli özellikleri ile ayrılan birimlerden gelen malzemenin ayrı ayrı belgeleniyor oluşudur. Bu sayede birbiri ile ilişkili parçaların bulunduğu birimlere ait malzemede tümleme çalışmaları yapmak mümkün olmuş ve birkaç örnek yerinde yongalamayı göstermiştir. İkinci dönem

kazılarında kullanılan yöntemler sayesinde gözlemlenebilmiş olan bir başka önemli konu ise alet grupları içerisinde minik boyutta olan mikro kalemlerin yoğunluğu olmuştur. Mikro kalemler ve mikro kalem tekniği ile yapılan aletler yerleşmenin erken evrelerinde görülen alet geleneğinin karakteristik bir özelliğidir. Bu bağlamda yerleşmenin son evrelerinde de yontmataş geleneğinin birtakım özelliklerinin hiç kaybolmadan aktarılarak sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Sonuç olarak tez kapsamında yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmalar kazı metodolojisinin analiz sonuçları üzerinde ne denli etkili olabileceğini göstermiştir.

d) Erken evrelerden geç evrelere obsidiyen işçiliği

Aşıklı Höyük'te obsidiyen işçiliği yerleşmenin ilk evrelerinden son evrelerine kadar çok yoğun olarak görülmektedir. Bununla birlikte bin yıllık yerleşiklik süresince obsidiyen işçiliğinde çok az değişiklik olmuştur (Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018). Aşıklı yontmataş endüstrisinin karakteristik özelliklerinin çok az değişiklik barındırması, bu değişikliklerin de hiçbir zaman radikal olmaması söz konusu işçiliğin bin yıl boyunca yerleşme sakinlerinin tüm ihtiyaçlarına cevap verdiğini göstermektedir. Büyük değişikliklere ihtiyaç duyulmamış olması geleneğin kendi içinde kapalı olması ile ilişkilendirilebilir. Aşıklı insanları obsidiyeni kendileri için ve kendi gündelik ihtiyaçları doğrultusunda üretip kullanmışlardır. Bununla birlikte dış etkilere kapalı olan yontmataş geleneğinin kendi içerisinde katı kurallar barındırmadığı da görülmektedir (Kayacan, 2014; Kayacan ve Altınbilek-Algül, 2018; Balkan-Atlı, 1993, 1994; Yıldırım-Balcı, 2007, 2011). Bu anlamda kuralları katı olmayan, yani esnek bir geleneğin kırılması da zordur. Geleneğin kuralları katı değildir çünkü hataya yer verir; aynı zamanda kırılması zordur çünkü hatalara ve durumlara göre çeşitlenen eylemsel esnekliğe sahiptir.

Bu tez çalışmasının sonuçları kapsamında, yerleşmenin son yerleşim evresinde obsidiyen işçiliği bağlamında bir dış girdinin olmadığını, bina grupları arasında yontucu grupları olarak farklılaşmanın görülmediğini ve endüstride büyük bir dönüşümü yansıtan verilerin olmadığını söylemek mümkündür. Yine de bu soruların

daha bütüncül cevaplanabilmesi için gelecek yıllarda yapılacak çok daha kapsamlı başka çalışmalara da ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

ABELL, J., J. QUADE, G. DURU, S. M. MENTZER, M. C. STİNER, M. UZDURUM, M. ÖZBAŞARAN, 2019 "Urine salts elucidate Early Neolithic animal management at Aşıklı Höyük, Turkey", **Science Advance**, 5 (4), s. 1-10.

ABBES, F., N. BALKAN ATLI, D. BİNDER, C. CAUVİN, 1999 "Etude Téchnologique Préliminaire de I'Industrie Lithique d'Aşıklı Höyük", **TÜBA-AR**, II, s. 117-137.

AŞIKLI HÖYÜK ARAZİ RAPORU, 2021 **2021 Aşıklı Höyük Arazi Raporu**. Yayınlanmamış Rapor.

ALTINBİLEK-ALGÜL, Ç., 2007 "Yontmataş Aletlerin İşlevlerinin Anlaşılmasına Yönelik Çalışmalar: Kullanım İzi Analizleri", içinde M. Alparslan, M. Doğan-Alparslan, H. Peker (Haz.) **Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan. Vita,** Ege Yayınları, İstanbul, S .37-48.

2014 "Aşıklı Höyük'te Değişen Kazı Metodolojisinin Mekân Analizleri Üzerindeki Sonuçları", **Yerleşim Sistemleri ve Mekân Analizi,** TAS 1, Ö. Çevik, B. Erdoğu (eds.), Ege Yayınları, 145-155.

ASHMORE W., R. R. WİLK, 1988 "House And Household İn The Mesoamerican Past: An İntroduction", içinde Wilk R. R, Ashmore W. (Ed.) **Household And Community İn The Mesoamerican Past,** University Of New Mexico Press: Albuquerque, Nm, s. 1–28.

ASTRUC, L., R. VARGİOLU, M. BEN TKAYA, N. BALKAN-ATLI, M. ÖZBAŞARAN, H. ZAHOUANİ, 2011 "Multi-Scale Tribological Analysis of the Technique of Manufacture of Obsidian Bracelet from Aşıklı Höyük (Aceramic Neolithic, Central Anatolia)", **Journal of Archaeological Science** 38, 3415-3424.

ASTRUC, L., M. GRENET, 2018 "Obsidian Use during the Level 4 Occupations at Aşıklı Höyük", İçinde M. Özbaşaran, G. Duru ve M. C. Stiner (Ed.), **The Early Settlement at Aşıklı Höyük: Essays in Honor of Ufuk Esin** (s. 363-383). Ege Yayınları: İstanbul.

BADDELEY, A., 2001 "Is Working Memory Still Working?", **American Psychologist,** 11, s. 851-864.

BALCI, S. 2010. "Obsidian Source-technology-settlement Relations: Aşıklı Höyük (Central Anatolia) Case", içinde P. Matthiae, F. Pinnock, L. Nigro and N. Marchetti (Ed.) **Proceedings of the 6th International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East:** 295-304, Universita di Roma May 5th-19th 2009, Wiesbaden.

BADDELEY, A., G.J. HITCH 1974 "Working Memory", içinde **Recent Advances in Learning and Motivation,** G. A. Bower, (Ed.), New York: Academic Press, 47-90.

BALKAN ATLI, N., 1993 Aşıklı Höyük (Aksaray) Yontmataş Endüstrisinin Teknolojik ve Tipolojik Açıdan İncelenmesi. **VIII. Arkeometri Sonuçları Toplantısı***:* 213-225, Ankara.

1994 The Typological Characteristics of Aşıklı Höyük Chipped Stone İndustry. H. G. Gebel and S. K. Kozlowski (Ed.) **Neolithic Chipped Stone Industries of the Fertile Cresent. Studies in Early Near Eastern Production Subsistence and Environment I***:* 209-221, Ex oriente, Berlin.

1998 "1996 Yılı Aksaray, Nevşehir, Niğde, İlleri Obsidien Yüzey Araştırması", **Araştırma Sonuçları Toplantısı XV**, Ankara, 219-231.

BALKAN-ATLI, N., M. C. CAUVİN, 1997 "1995 Yılı Aksaray, Niğde ve Nevşehir İlleri Obsidiyen Yüzey Araştırması", **14. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1**, 293-311.

BALKAN-ATLI, N., N. KAYACAN, M. ÖZBAŞARAN, S. "Variability in the Neolithic Arrowheads of Central Anatolia (Typological, Technological and Chronological Aspects)", İçinde I. Caneva, C. Lemorini, D. Zampetti ve

YILDIRIM, 2001 — P. Biagi (Ed.), **Beyond Tools: Redefining the PPN Lithic Assemblages of the Levant** (s. 27-43). Studies in Early Near Eastern Production, Subsistence and Environment 9, Ex Oriente: Berlin.

BALKAN ATLI, N., M. C. CAUVİN, 2007 — "Anadolu Obsidyeni: Bir Dönemin Tanığı". **12000 Yıl Önce Uygarlığın Anadolu'dan Avrupa'ya Yolculuğunun Başlangıcı Neolitik Dönem**, Yapı Kredi Yayınları, 2561, s. 71-78.

BİNDER, D., B. GRATUZE, D. MOURALİS, N. BALKAN-ATLI. 2011. — New Investigations of the Göllüdağ Obsidian Lava Flows System: A Multi-disciplinary Approach. **Journal of Archaeological Science** 38, s. 3174-3184.

BORDES, F., 1947 — "Etude Comparative Des Différentes Techniques De Taille Du Silex Et Des Roches Dures", **L'anthropologie** 51, 1-29.

1961 — **Typologie Du Paléolithique Ancien Et Moyen**, Bordeaux.

BORDES, F., D.E. CRABTREE, 1969 — "The Corbiac Blade Technique and Other Experiments", **Tebiwa** 12, 1-21.

BOTTEMA, S., H. WOLDRING, 1984 — "Late Quaternary vegetation and climate of southwestern Turkey Part II", **Palaeohistoria** 26, 123-149.

BUITENHUIS, H., 1996 "Archaeozoology of Holocene in Anatolia: A Review", **Archaeometry'94, The Proceedings of the XXIXth Symposium on Archaeometry**, Ş. Demirci, A. M. Özer, G. D. Summers (eds.), Tübitak, Ankara, 411-421.

1997 "Aşıklı Höyük: a 'protodomestication' site", **Antropozoologica**, 25-26, s. 655-662.

CAUVIN, M.-C., N. BALKAN-ATLI 1996 "Rapport sur les recherches sur l'obsidienne en Cappadoce, 1993-1995", **Anatolia Antiqua- Eski Anadolu IV**, 249-271.

CURVEW, E., 1930 "Prehistoric Flint Sickles", **Antiquity**, 4, 179–186.

DONALD, M., 1991 **Origins of the Modern Mind: Three Stages in the Evolution of Culture and Cognition,** Cambridge: Harvard University Press.

DURU, G., 2005 **Yakındoğu Neolitiğinde Orta Anadolu Bölgesi Neolitik Dönem Mimarlığının Yeri**, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

2013 **Tarihöncesinde İnsan-Mekân, Topluluk-Yerleşme İlişkisi: MÖ 9. Bin Sonu-7. Bin Bin Başı, Aşıklı ve Akarçay Tepe**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

2018 "Sedentism and solitude, exploring the impact of private space on social cohesion in the Neolithic", **Religion,**

History, and Place in the Origin of Settled Life Ed. by I. Hodder, University Press of Colorado, pp. 162-185.

DURU, G., M. ÖZBAŞARAN, 2005 "A 'non-domestic' site in Central Anatolia", **Anatolia Antiqua**, 13, pp. 15-28.

2014 "Mekân, Bağlam ve Arkeolog", **Yerleşim Sistemleri ve Mekân Analizi,** TAS 1, Ö. Çevik, B. Erdoğu (eds.), Ege Yayınları, 123-136.

DURU, G., M. ÖZBAŞARAN, S. YELÖZER, M. UZDURUM, I. KUIJT, 2021 "Space Making and Home Making in the World's First Villages: Reconsidering the Circular to Rectangular Architectural Transition in the Central Anatolian Neolithic", **Journal of Anthropological Archaeology** 64, 101357.

ERDAL, 2018 "Lifestyle and Health Conditions of the Neolithic People of Aşıklı Höyük", **The Early Settlement at Aşıklı Höyük- Essays in Honor of Ufuk Esin**, Ed. by M. Özbaşaran, G. Duru, M. C. Stiner, Ege Yayınları, İstanbul, pp. 405-425.

ERGUN, M., 2016 **Orta Anadolu Erken Neolitik topluluklarında insan ve bitki ilişkisi: Aşıklı Höyük'te bitki tüketimi ve tarım (People and plant interaction in Central Anatolia Early Neolithic Communities: Plant consumption and agriculture at Aşıklı Höyük)**, İstanbul University and Paris Panthéon Sorbonne, Unpublished PhD Thesis, İstanbul and Paris.

2018 “Where the Wild Things Are”. Contextual Insights into Wild Plant Exploitation at Aceramic Neolithic Aşıklı Höyük, Turkey, **Paléorient** 44(2), 9-28.

ESİN, U., 1991 “Aşıklı Höyük (Kızılkaya-Aksaray) Kurtarma Kazısı 1989”, **Türk Arkeoloji Dergisi**, XXIX, s. 1-34.

1993 “Zum Ursprung der Kastenbauweise in Anatolien”, **Istanbuler Mitteilungen** 43, 123-130.

1994 “Akeramik Neolitik Evrede Aşıklı Höyük”, XI. Türk Tarih Kongresi, TTK Basımevi, Ankara, 29-38.

1996 “On bin yıl öncesinde Aşıklı: Anadolu’da bir yerleşim modeli (Aşıklı, ten thousand years ago: a habitation model from central Anatolia)”, **Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme**, s. 31-42.

1998a “Paleolitik’ten İlk Tunç Çağı’nın sonuna kadar tarihöncesi çağların Kapadokyası”, **Kapadokya**, Haz. M. Sözen, Ayhan Şahenk Vakfı, s. 62-123.

1998b “The Aceramic site of Aşıklı and its ecological conditions based on its floral and faunal remains”, **TÜBA-AR** 1, 95-103.

2000 “1998 Aşıklı Höyük (Aksaray ili) Kurtarma Kazısı Raporu”, **21. Kazı Sonuçları Toplantısı** 1, 71-80.

ESİN, U., E. BIÇAKÇI, M. ÖZBAŞARAN, VD., 1991 ‘‘Salvage Excavations at the Pre-Pottery Site of Aşıklı Höyük in Central Anatolia”, **Anatolica**, 17, 123-174.

ESİN, U, S. HARMANKAYA, 1992 “Aşıklı Höyük: Akeramik Neolitik evrede yeni bir kültür modeli”, **Arkeoloji ve Sanat Dergisi**, 54/55, s. 2-12.

1999 “Aşıklı”, **Neolithic in Turkey, The Cradle of Civilisation, New Discoveries,** Ed. by M. Özdoğan, N. Başgelen, İstanbul, pp. 115-132.

2007 “Aşıklı Höyük”, **Türkiye’de Neolitik Dönem**, Haz., M. Özdoğan, N. Başgelen, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, s. 255-272.

ESİN, U. E. BIÇAKÇI, M. ÖZBAŞARAN, N. BALKAN-ATLI, D. BERKER, İ. YAĞMUR, A. K. ATLI, 1991 “Salvage excavations at the Pre-Pottery site of Aşıklı Höyük in Central Anatolia”, **Anatolica**, XVII, s. 123-174.

EVANS, S., 1897 **The Ancient Stone İmplements, Weapons And Ornaments, Of Great Britain**, London: Longmans, Green And Co.

FLANNERY, K. V., M. C., WİNTER, 1976 “Analyzing Household Activities”. içinde Flannery K. V. (Ed.) **The Early Mesoamerican Village**. Academic

Press: New York.

FOUCAULT, M., 2000 "Başka Mekânlara Dair (Konferans)", içinde Işık Ergüden (Çev.) **Seçme Yazılar 2: Özne ve İktidar** s. 291-302. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

GIDDENS, A., 1984 **The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration,** University of California Press, Berkeley.

GORODZOV, V. A., 1933 "The Typological Method in Archaeology", **American Anthropologist New Series**, 35 (1), s. 95-102.

GOWLETT, JAJ., 1984 "Mental Abilities of Early Man: A look at Some Hard Evidence" içinde Forey, R. (Ed.) **Hominid Evolution and Community Ecology: Prehistorical Human Adaptation in Biological Perspective** (s. 167-192). NY: Academic Press.

GRATUZE, B., J. N. BARANDON, K. ALİSA, M. C. CAUVİN. 1994. Nondestructive analysis of obsidian artifacts using nuclear techniques: investigation of provenance of Near Eastern artifacts, **Archaeometry** 35/1: 11-21.

GREENFİELD, P., 1991 "Language, Tools and Brain: The Ontogeny and Phylogeny of Hierarchically Organized Sequential Behavior", **Behavioral and Brain Sciences,** 14, s. 531-595.

HAUDRİCOURT, G., 1964 La Technologie, Science Humaine. **La Pensée 115**: 28-35.

HECHT, E., D. GUTMAN, N. KREİSHEH, S. TAYLOR, J. KİLNER, VD. 2014 "Acquisition of Paleolithic Toolmaking Abilities İnvolves Structural Remodeling to İnferior Fronto-Parietal Regions", **Brain Structure and Function,** 220, s. 2315-2331.

HODDER, I., 1982a "Theoretical Archaeology: A Reactionary View", içinde I. Hodder (Ed.) **Symbolic And Structural Archaeology**, s. 1-16. Cambridge University Press, Cambridge.

1982b **Symbols İn Action,** Cambridge University Press, Cambridge.

1985 "Postprocessual Archaeology", içinde M. B. Schiffer (Ed.), **Advances İn Archaeological Method And Theory**, 8, s. 1-26. Academic Press, New York.

1986 **Reading The Past,** Cambridge University Press, Cambridge.

1987 "The Contextual Analysis Of Symbolic Meanings", içinde I. Hodder (Ed.) **The Archaeology Of Contextual Meanings**. s. 1-10. Cambridge University Press, Cambridge.

1990 **The Domestication Of Europe,** Blackwell, Oxford.

1991a "İnterpretative Archaeology And Its Role", **American Antiquity,** 56, s. 7-18.

1991b "Postprocessual Archaeology And The Current Debate", içinde R. W. Preuce (Ed.) **Processual And Postprocessual Archaeologies. Multiple Ways Of Knowing The Past**, s. 30-41, Southern Illinois University, Carbondale.

INIZAN, M. L., M. R. BALLINGER, H. ROCHE, J. TIXIER, 1999 **Technology and Terminology of Knapped Stone**, Préhistoire De La Pierre Taillée Tome 5, Nanterre, Crep.

JONES, A., 2007 **Memory and Material Culture Cambridge,** Cambridge University Pres.

KAHRAMAN, M. 2021 **Kapadokya Bölgesi'nde Holosen Başlangıcı: Yerleşik Yaşam Biçimlerinin Ortaya Çıkma Sürecinde İklim, Çevre, Topluluk.** Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi: İstanbul.

KALKAN, F., R. ÖZBAL, 2018 "Multi-element Characterization of Floors at Aşıklı Höyük: Contributing to the Identification of Activities and Activity Areas", **The Early Settlement at Aşıklı Höyük-**

Essays in Honor of Ufuk Esin, Ed. by M. Özbaşaran, G. Duru, M. C. Stiner, Ege Yayınları, İstanbul, pp. 129-146.

KALKAN, F., M. ÖZBAŞARAN, R. ÖZBAL, 2020 "Tarihöncesi Mekânlarda Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Tanımlanmasında Toprak Kimyası Analizinin Rolü: Aşıklı Höyük Örneği", **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi** 50, 240-254.

KAYACAN, N., 2000 **Yüzey Obsidien Buluntularının Tekno-Kültürel Açıdan Değerlendirilmesi: Neolitik Musular Örneği** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Prehistorya Anabilim Dalı, İstanbul.

2013 "Bulunamayanlar Üzerine" içinde Erdur, O. Ve Duru, G. (Ed.) **Arkeoloji: Niye? Nasıl? Ne İçin?** (s. 241-243). İstanbul: Ege Yayınları.

2014 "Aşıklı Obsidyen İşciliği ve Yerleşme Analizi", **Yerleşim Sistemleri ve Mekân Analizi, Tematik Arkeoloji Serisi 1**, Haz. O. Cevik, B. Erdoğu, Ege Yayınları, İstanbul, s. 137- 144.

2015 **Anadolu'da Neolitik Dönem'de Baskı Tekniği ile Taş Yongalama: Uygulama, Dağılım ve Kültürel Farklılıklar**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi: İstanbul.

KAYACAN, N., Ç. ALTINBİLEK-ALGÜL, 2018 "Aşıklı Hoyuk Obsidian Studies: Production, Use and Diachronic Changes", içinde M. Ozbaşaran, G. Duru, M.C. Stiner (Ed.), **The Early Settlement of Aşıklı Höyük: Essays in Honor of Ufuk Esin**, Ege Yayınları, İstanbul, pp. 363-382.

2019 "A Knapping Area in a 8th Millenium BC Building at Aşıklı Höyük, East-Central Anatolia" içinde L. Astruc, C. McCartner, F. Briois, V. Kassianidou (Ed.), **Near Eastern Lithic Technologies on the Move. Interactions and Contexts in Neolithic Traditions**, Astrom Editions, Nicosia, ss. 227-234.

LEROI-GOURHAN A., 1943 **"Evolution Et Technique I": L'homme Et La Matière**. Paris: Albin Michel.

LİDDELL, H. G. ve R. SCOTT, 1996 **A Greek-English Lexion**, New York, Oxford University Press.

MENTZER, S., 2018 "Micromorphological analyses of anthropogenic metarials and insights into tell formation processes at Aşıklı Höyük, 2008-2012 seasons", içinde M. Özbaşaran, G. Duru, M. Stiner (Ed.), **The Early Settlement at Aşıklı Höyük-Essays in Honor of Ufuk Esin**, Ege Yayınları, İstanbul, ss. 105-128.

MENTZER, S., J. QUADE, 2013 "Compositional and isotopic analytical methods in archaeological micromorphology", **Geoarchaeology: An International Journal**, 28, ss. 87-97.

MOORE, MW., 2010 "Grammars of Action and Stone Flaking Design Space", içinde Nowell, A. ve Davidson, I. (Ed.) **Stone Tools and the Evolution of Human Cognition** (s. 13-44). Colorado: University Press of Colorado.

ÖZBAŞARAN, M. 2011a "Re-starting at Aşıklı", **Anatolia Antiqua**, XIX, 27-37.

2011b "The Neolithic on the Plateau", **The Oxford Handbook of Ancient Anatolia (10.000-323 B.C.E)**, Ed. S. Steadmann, G. McMahon, Oxford University Press, pp. 99-124.

2012 "Aşıklı". **The Neolitik in Turkey: new excavations new research (Central Turkey)**, Ed. by M. Özdoğan, N. Başgelen, P. Kuniholm, Vol 3, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, pp. 135-158.

2013 "Orta Anadolu'nun Neolitikleşme Sürecinde Aşıklı", **Colloquium Anatolicum, XII**, 1-14.

ÖZBAŞARAN, M., G. DURU, 2015 "The Early Sedentary Community of Cappadocia: Aşıklı Höyük", İçinde D. Beyer, O. Henry, A. Tibet ve A. Von Haeseler (Ed.), **La Cappadoce méridionale de la préhistoire à la période byzantine** (s. 43-51). Institut Français d'Etudes Anatoliennes: İstanbul.

2018 "Introduction to Aşıklı Project", **The Early Settlement at Aşıklı Höyük – Essays in Honor of Ufuk Esin**, Ed. by

M. Özbaşaran, G. Duru, M. C. Stiner, Ege Yayınları, İstanbul, s. 1-14.

ÖZBAŞARAN, M., G. DURU, M. UZDURUM, 2018 "Architecture of the Early Settlement and Trends through the Cultural Sequence", **The Early Settlement at Aşıklı Höyük- Essays in Honor of Ufuk Esin**, Ed. By M. Özbaşaran, G. Duru, M. C. Stiner, Ege Yayınları, İstanbul, pp. 57-103.

PELEGRİN, J., 1990 "Prehistoric Lithic Technology: Some Aspects of Research", **Archaeological Review from Cambridge**, 9 (1), s.116-125.

1993 "A Framework for Analysing Prehistoric Stone Tool Manufacture and a Tentative Application to Some Early Stone İndustries", içinde Berthelet, A. ve Chavaillon, J. (Ed.) **The Use of Tools by Human and Non-Human Primates** (s. 302-314). Oxford: Clarendon Press.

2012 "New Experimental Observations for the Characterization of Pressure Blade Production Techniques", içinde P.M. Desrosiers (Ed.), **The Emergence of Pressure Blade Making: From Origin 465 to Modern Experimentation** (s. 465-500). Springer: Berlin.

PELEGRİN, J., N. KAYACAN, 2010 Upper Layer 2 Aşıklı, **Aşıklı Höyük Unpublished 2010 report**.

POIDEVIN, J.-L., 1998 "Les gisements d'obsidienne de Turquie et du Transcaucasie: géologie, géochimie et chronométrie", **L'Obsidienne au Proche et Moyen Orient: du Volcan á l'Outil**, Haz. M.-C. Cauvin, C. Chataigner, A. Gourgaud, B. Gratuze, G. Poupeau, J.L. Poidevin, Tempus Reparatum, Oxford-BAR, 105-204.

QUADE, J., M. C. STINER, A. COPELAND, A. E. CLARK, M. ÖZBAŞARAN, 2018 "Summary of Carbon-14 Dating of the Cultural Levels of Aşıklı Höyük", İçinde M. Özbaşaran, G. Duru ve M. C. Stiner (Ed.), **The Early Settlement at Aşıklı Höyük: Essays in Honor of Ufuk Esin** (s. 43-56). Ege Yayınları: İstanbul.

SKİBO, J. M. ve M. B. SCHİFFER, 2008 **People and Things: A Behavioral Approach to Material Culture,** New York, Springer.

SÖNMEZ, 2018 **Küçük Buluntular Yoluyla Aşıklı Höyük Topluluğunun Çağdaş Topluluklarla Etkileşimi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi: İstanbul.

STİNER, M. C., H. BUİTENHUİS, G. DURU, S. L. KUHN, S. M. MENTZER, N. D. MUNRO, VD., "A forager-herder trade off, from broad-spectrum hunting to sheep management at Aşıklı Höyük, Turkey", **Proceedings of the National Academy of Sciences**, 111 (23), pp. 8404-8409.

2014

STİNER, M. C., K. S. BAİLEY, N. D. MUNRO, R. CHRİSTİDOU, 2018 "Spatial and zooarchaeological evidence of human-animal interactions in the Early PPN settlement at Aşıklı Höyük", **The Early Settlement at Aşıklı Höyük- Essays in Honor of Ufuk Esin**, Ed. by M. Özbaşaran, G. Duru, M. C. Stiner, Ege Yayınları, İstanbul, s. 219-257.

STİNER, M. C., M. ÖZBAŞARAN, G. DURU, 2021 "Aşıklı Höyük: The generative evolution of a Central Anatolian PPN settlement in Regional Context", **Journal of Archaeological Research.**

STİNER, M. C., N. MUNRO, H. BUİTENHUİS, G. DURU, M. ÖZBAŞARAN, 2022 "An endemic pathway to sheep and goat domestication at Aşıklı Höyük (Central Anatolia, Turkey", **Proceedings of the National Academy of Sciences**, 119 (4).

STOUT, D., 2016 "Tales of a Stone Age Neuroscientist", **Scientific American,** 314, s. 28-35.

2011 "Stone Toolmaking and the Evolution of Human Culture and Cognition", **Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences**, 366, s. 1050-1059.

THISSEN, L., 2002 "Time trajectories for the Neolithic of Central Anatolia", **The Neolithic of Central Anatolia, internal developments and external relations during the 9th-**

6th millennia cal BC, Proceedings of the International CANeW Table Ronde, Istanbul 23-24 November 2001, F. Gérard, L. Thissen (eds.), Ege Press, İstanbul, 13-26.

THOMAS, J., 1998 "Some Problems with the Notion of External Symbolic Storage, and the Case of Neolithic Material Culture in Britain", içinde Renfrew, C., ve Scarre, C. (Ed**.)** **Cognition and Material Culture: The Archaeology of Symbolic Storage,** (s. 149-156). Cambridge: McDonald Institute Monographs.

TODD, I., 1966a "Aşıklı Hüyük: A Protoneolithic Site in Central Anatolia", **Anatolian Studies** 16, 139-163.

1966b "Surface Finds from Various Sites: Central Anatolia", **Anatolian Studies** 16, 43-48.

1980 P. A. Förlag (ed), **The Prehistory of Central Anatolia I: The Neolithic Period**, Göteborg.

TRİNGHAM, R., 2001 "Household Archaeology". içinde N.J. Smelser ve P.B. Baltes (Ed.) **International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**, 6925-29, Elsevier: Amsterdam.

TSARTSIDOU, G., 2018 "The Microscopic Record of Aşıklı Höyük: Phytolith Analysis of Material from the 2012-2016 Field Seasons", İçinde M. Özbaşaran, G. Duru ve M. C. Stiner (Ed.), **The Early Settlement at Aşıklı Höyük: Essays in Honor of**

Ufuk Esin (s. 147-189). Ege Yayınları: İstanbul.

UZDURUM, 2013 **Aşıklı Höyük Yerleşmesinde Ateş Yerleri ve Kullanımı**, İstanbul Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

2018 "Live Together around Fire: Hearths and the Use of Space at the Onset of Sedentism. Aşıklı Höyük (Turkey), a Case Study", İçinde C. Douché ve F. Pichon (Ed.), **From the Caucasus to the Arabian Peninsula: Domestic Spaces in the Neolithic** (s. 11-49). Proceedings of the International Conference/Actes du Colloque International, Routes de l'Orient: Paris.

UZDURUM, M., G. DURU, 2021 Arkeolojik Hayvan Dışkısı Çalışmalarına Çok- Göstergeli Yaklaşım: Orta Anadolu, Akeramik Neolitik Dönem Yerleşmesi Aşıklı Höyük'ten Yeni Bulgular", **Anadolu Araştırmaları** 24, 33-66.

VAN ZEİST, W., G. J. DE ROLLER, 1995 "Plant remains from Aşıklı Höyük, a pre-pottery Neolithic site in central Anatolia", **Vegetation History and Archaeobotany**, 4, pp. 185-197.

WİLK R. R., W. L. RATHJE, 1982 "Household Archaeology", **American Behavioral Scientist,** 25(6), 617–40.

WOLDRING, H. 1998 "A pollen diagram from a river sediment in Central

Anatolia", **TÜBA-AR** 1, 105-111.

WOLDRING, H., S. BOTTEMA, 2003 "The Vegetation History of East-Central Anatolia in Relation to Archaeology: The Eski Acıgöl Pollen Evidence Compared with the Near Eastern Environment", **Palaeohistoria** 43/44, 1-34.

WOLPERT, D., K. DOYA, VE M. KAWATO, 2003 "A Unifying Computational Framework for Motor Control and Social İnteraction", **Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences,** 358, s. 593-602.

WYNN, T., M. HAİDLE, M. LOMBARD, VE FL. COOLİDGE, 2017 "The Expert Cognition Model in Human Evolutionary Studies", içinde Wynn, T. ve Coolidge, FL. (Ed.) **Cognitive Models in Paleolithic Arkeology** (s. 21-45). New York: Oxford University Press.

YELÖZER, S., 2018 "The Beads from Aşıklı Höyük", ***The Early Settlement at Aşıklı Höyük- Essays in Honor of Ufuk Esin***, Ed. by M. Özbaşaran, G. Duru, M. Stiner, Ege Yayınları, Istanbul, pp. 383-404.

2020 "Yaşamda ve Ölümde" – Akeramik Neolitik Dönem'de Boncuklar ve Kimlikler, Aşıklı Höyük Örneği", İçinde A. Günal Türkmenoğlu ve Ş. Demirci (Ed.), **Türkiye Arkeolojisinde Takı ve Boncuk: Arkeolojik ve Arkeometrik Çalışmalar** (s. 81-93). V. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı Bildiriler Kitabı, Ege Yayınları, İstanbul.

2022 **Erken Neolitik Dönem'de Bireysel ve Toplumsal Kimliklerin Belirlenmesi: Aşıklı Höyük'te Toplumsal Cinsiyet, Yaş ve Kesişen Kimlikler,** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

YILDIRIM-BALCI, S. 2003 "Aşıklı Höyük Özel Yapılar Kompleksi yontmataş buluntuları üzerine bir değerlendirme." İçinde M. Özbaşaran, O. Tanındı, A. Boratav (ed.), **Archaeological Essays in Honour of Homo amatus: Güven Arsebük için Armağan Yazılar** (s.343-352), Ege Yayınları, İstanbul.

2007 **Orta Anadolu obsidiyen teknolojisi: Aşıklı Höyük modeli, tekno-kültürel kökeni ve evrimi.** Istanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Istanbul.

2011 Aşıklı Höyük obsidiyen teknolojisi**, Tüba-Ar** 14: 19-39.

ZİMMERMANN, M., N. PÖLLATH, M. ÖZBAŞARAN, J. PETERS, 2018 "Joint health in free-ranging and confined small bovids: Implications for early stage caprine management", **Journal of Archaeological Science**, 92, pp. 13-27.